„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXI. évf. 1. szám
2010. február
225,– Ft

Istenkeresésünk

A haragvó Isten csak mítosz

Negatív teológia?

Isten új arca

Jézus és a helyes istenkép

Isten szépsége

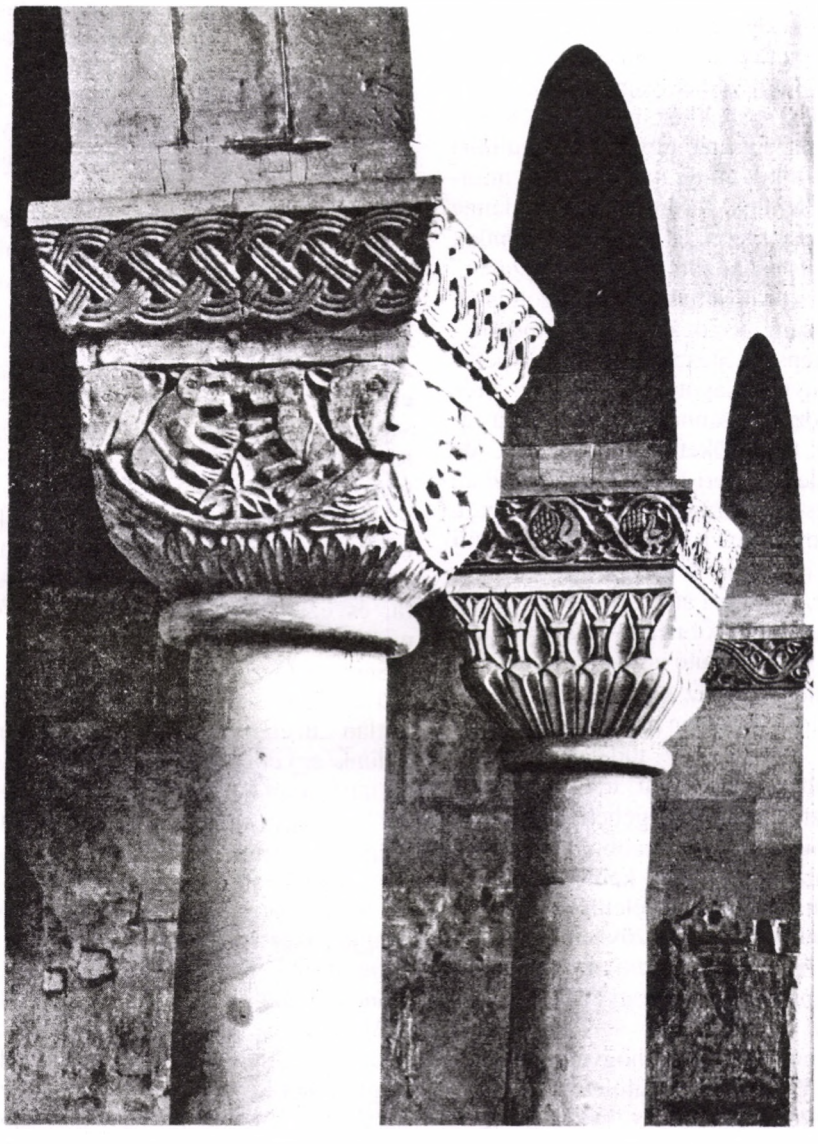
Emlékezés a „Baracskások” tíz évére

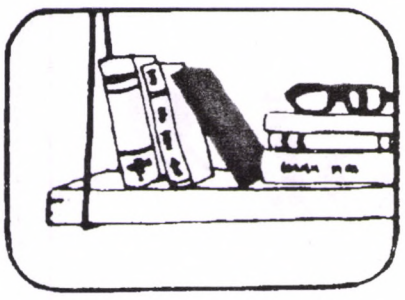
Moha-mese

A papságról: pro és kontra

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Környezetvédelem





Sulyok Gábor

Mi kit keresünk?

Ha az Isten felé vezető úton szembetaláljuk magunkat a „történelmileg hiteles” Istennel, akkor nem biztos, hogy nem nézünk keresztül rajta rezzenéstelen arccal, még akkor sem, ha egyenesen a Biblia útmutatásával próbálgatjuk is megtalálni látóhatárunkon. Persze legalább ilyen gondban lennénk, vagy talán még nagyobban, ha másfelé, akármely nép istenkereső útján indulnánk el. Akár így, akár úgy: akit találunk, az hol ilyen, hol olyan, hol szerető, hol kiábrándító, hol megbocsátó, hol bosszúálló, egyszer ültető, máskor gyomláló, lehet, hogy építő, de lehet, hogy pusztító. Sokszor úgy tűnik, legalábbis a mi kényszeres közreműködésünk nyomán, hogy ehhez vagy ahhoz a szöveghez, szavakhoz, betűhöz köti magát, és egyszer úgy látszik, mintha mellettünk állna, máskor meg, mintha ellenünk fordulna. Nehéz lenne igazságot tenni az értünk és ellenünk való Isten között. Ez a „tudatzavar” nemcsak a Bibliában megrajzolt Isten vonásain tetszik át, hanem mindenféle istenközelítésben ugyanezt a belső bizonytalanságot találjuk meg. Próbálkozások vannak ugyan, hogy a zavaró tényezőket kiküszöböljük, de minden emberi kísérlet csak részben képes magyarázatot adni a kérdésre, a megmagyarázhatatlanra, hogy mi nem illik bele az Isten-ember kapcsolatba, és mi az, ami egyoldalúan csak az „ember felől nézett istengnóm arcán, lelkén lefutó emberi árnyék”.

Talán még ez sem okozna igazán gondot, ha csupán néhány vagy jó néhány tudós vagy tudálékos ember agyában, vagy akár írásbelivé dermesztett „bölcsességében” jelentkezne mindez. Komolyabb dologról van azonban szó, mert – kereszténységen innen és túl – egész életünket, emberi valónkat át- meg átszövi ennek sajnos nem elmélete, hanem mindennapos gyakorlata, aminek egyetlen értelme, hogy megtanítson a lehetetlenre. Megtanítson arra, hogyan lehet és kell félelemmel, gyűlölettel, az igazság iszonyatos erejével vagy az ítélet pusztító súlyával elvezetni a kereső embert Isten szeretetéhez, és meggyőzni, hogy ami félelmetes és rettenetes, az egyben szeretni való, sőt szeretni kötelező is.

*

A mindent eldöntő kérdés az, hogy valójában melyik Isten kellene, melyik hiányzik igazán, melyik lenne a hiteles, ha emberileg ez egyáltalán lehetséges, és hogyan lehetne megtalálni „tárgyilagosan”, ha csupán a jeleket vizsgálgatnánk. Keresünk, kutatunk, de nem egyértelmű, hogy megtaláljuk-e, akit keressük. Gondolkozás nélkül válaszolhatnánk a kérdésre, hogy természetesen mi az igazi Istent keresünk, és mi meg is találtuk, hiszen őbenne hiszünk. Csakhogy a hitünk nem szó, nem betű, nem is hittétel, hanem bizalom és odaadottság; annak elfogadása, hogy érdemes magamat kitenni a magamon kívül levőnek.

A probléma ott van, hogy Isten, ha nem is személyesen, de tettei által szüntelen azon kísérletezett, és arra törekszik ma is, hogy belebotoljunk, megsejtsük jelenlétét, de mindhiába! Az idők jeleiből tudnak olvasni az emberek, de hogy a világ jeleiből rásejtsenek a valóságos, a hiteles Istenre, ez sajnos nem jellemző, a mai emberre éppúgy nem, mint a régiekre.

Isten vakmerő nagyvonalúságával találjuk szemben magunkat, mert mondanivalója van az ember számára, és ezért vállalja az emberi szó minden kockázatát.

Sem az Ószövetségre, sem az Újszövetségre, sem más írásbeli vagy íratlan „üzenetre” vonatkozóan nem tudunk egyetlen mondatot sem felmutatni, amit Isten maga „saját kezével” írt, vagy „saját szájával” jelentett volna ki számunkra. Mindenkor rábízta magát hallgatóira, a közvetítőkre, az emberre, akár a lélek belső hangját, akár a názáreti próféta szavait, tanítását kellett emberi szavakban, mondatokban visszaadni. Nem félt attól, hogy a végtelen és a véges összeférhetetlenségéből jószerével aligha jöhet ki jó, vagy hogy mi lesz azzal az üzenettel, amelyet az évszázadok és évezredek tanúsága szerint az „emberi szivárvány” összes színeiben lefestették már. Nem félt, hogy az ember majd elhagyja, ami Istennek fontos, ami pedig mellékes, sőt nem is Istenről tanúskodik, az fontos lesz az embernek, ahogy az evangélium írója be is vallja: Ezeket azért írtam meg..., másokat pedig elhagytam (Jn 20,30-31).

Persze tudjuk, megvannak ezeknek a teológiai csavarintásokkal gerjesztett magyarázatai. Azt is tudjuk, hogy amiképpen az eredeti Isten felfoghatatlan, s *az eredeti, isteni üzenet* felfoghatatlan és félreérthető, éppen úgy mindenkor megmarad a probléma, hogy a legalaposabb kutatás eredménye is csak valami sajátosan emberit, sajátosan egyszerit tár fel, és nem tárja fel azt, ami az embert magát legbelül képes megmozgatni, kimozdítani a maga behatárolt keretei közül. Ehhez szükséges, de nem elégséges a történelmi azonosság, akár Mózesről, akár Jézusról, Buddháról, Mohamedről, vagy akár magáról az isteni üzenetről van szó. Szeretnénk az igazságot, Isten üzenetét egyetlen személybe öltöztetni, azzal azonosítani, de az mindig korfüggő, kultúrafüggő, emberfüggő lesz, hiszen a názáreti Jézus is, noha állandó harcban állt korával és szokásaival, mégis korának embere volt, aki nem vetkőzhette le magáról azt a kultúrát – vagyis a zsidó vallást –, amely mint szellemi miliő kezdettől fogva körülölelte életét. Nekünk azonban a történelmet meghaladó Istenre van beállítva a „készülékünk”, és itt rejtőzik igazi problémánk.

Ha Jézus életére, cselekedeteire, tanítására gondolunk, ugyanilyen dilemmával állunk szemben, bár nem egészen azonos irányból. Megdöbbentő az a történet, amelyet Lukács ír le az emmauszi tanítványokról, akik találkoztak ugyan a történelmi vagy a történelmen kívüli Jézussal, mégsem tudtak mit kezdeni vele. Valami még hiányzott. Az a látásmód, amit a puszta történelmi azonosság nem képes megadni. A „történelemazonos” Jézus mellett simán, szemrebbenés nélkül elmentek volna, ha maga Jézus

nem erőszakolja rájuk magát. Nem is értették, hogy mit keres közöttük

Hasonló „vakságról” és bizalmatlanságról beszél a gazdag ifjúról szóló történet, amely éppen azt mutatja, hogy mennyire nem egyértelmű a Jézussal való találkozás – hogy ne is beszéljünk a farizeusokról és az írástudókról, akik néztek ugyan, de nem láttak, hallgattak ugyan, de nem hallottak, pedig mind a történelmi Jézussal találkoztak, mégsem tudtak mit kezdeni vele.

Valójában a történelmi Jézus igazoltatása közben elveszítenénk azt, akiben az Isten valóban megközelített minket. Az Istennel való azonosság csak akkor előny, ha tudom, hogy ki az, akit keresek, és nevén merem szólítani. Ahhoz, hogy erre a kérdésre biztonsággal felelni tudjunk, valami olyasmi kellene, ami megelőzi a történelmi Jézus értelmezését, és csak ezután következhet a történelmi Jézussal való találkozás. Lehet magyarázkodni, hogy a történelmi Jézus nem hasonlított az elvárásokra, és hogy a feltámadt Jézus nem hasonlított kellően az eredetire, meg hogy a Genezáret-tó partján túl sötét volt az azonosításhoz, azért néztek rá úgy, mint egy idegenre. Nem túl valószínű, hogy nem akarták felismerni azok, akiknek egyetlen reményük és kilátásuk éppen Jézus volt. Az sem túl életszerű, hogy azt, akivel éveket együtt töltöttek, nem ismerték volna fel a sötétben. De hát akkor mi a magyarázata ennek a vakságnak? Minden magyarázat legalább annyi bizonytalanságot rejt, mint maga az, hogy megtaláljam a történelmi, igazi Jézust. Bizonyosan nem az „vette el a szemük világát”, hogy filozófiailag nem tudták feldolgozni a végtelen és a véges találkozását ott az emmauszi úton vagy a tóparton. Sokkal inkább az a belső ablak, amely Istenre volt nyitva, ténylegesen nem Istenre, hanem emberi mására volt nyitva. Túl kicsi, túl emberi, „túl istentelen” volt ahhoz, hogy átférjen rajta az, aki képes volt teljesen fejre állítani a „gyanútlan” tanítványokat.

És ez az a pont, ahol felmerül a kérdés, miért kellett Jézusnak az egész Ószövetséget végigmagyaráznia, hiszen a tanítványok legalább annyira „betéve tudták” azt, mint Jézus. Miért volt ismeretlen este, aki nappal annyira ismerős volt, hogy készek lettek volna életüket áldozni érte?

Talán pozitív előítéletnek nevezhetném azt a látásmódot, amely szükséges ahhoz, hogy a jézusi evangéliumot valóban úgy érthessem, ahogy Jézus maga értette. Szükséges egy vezérfonal, amire fel tudjuk fűzni mindazt, *amit Jézusnak akarunk tulajdonítani*. Ez a kiindulás nem véletlen, sőt elkerülhetetlen! Nemcsak azért, mert mi mindig „tudjuk”, hogy Jézus mit és miért fog lépni, ezt várja el tőlünk mindenféle egyház, de ha őszinték vagyunk, mi magunk is ezt tesszük, és ez így van jól, mert nekünk saját Jézusunk és Istenünk van, bármilyen botrány is ez.

*

Ha megállok a történelmi Jézusnál, szükségszerűen magam hiúsítom meg a tökéletes azonosulást vele, hiszen akkor ő aligha lesz több, mint egy a többi próféta közül, alig több, mint a 2000 évvel ezelőtt élt názáreti ács fia. Ahhoz, hogy több legyen, mint a történelem darabja, hogy megérthessük és magunkénak érezzük azokat a jelzéseket, mondatokat, tanításokat, amiket jól-rosszul ránk hagytak azok, akik vele valós vagy vélt személyes kapcsolatban voltak, olyan szemüveg szükséges, amelyet kezdettől fel kell tenni az orrunkra. Valljuk be, mindnyájan valamilyen apriori módon közeledünk a Jézus-eseményhez, jóllehet maximálisan törekszünk az igazit, a hiteleset és a valódit megérteni belőle. Vagyis: vagy kapott, tanult, talán ránk erőszakolt, kívülről meghatározott szemüvegen keresztül szemléljük mindazt, ami Jézussal és általa velünk történik, vagy megtesszük azt, amitől annyira viszolygunk és félünk, azaz megkíséreljük szabadon, külső kényszerek és félelmek nélkül, belülről megfogalmazni, hogy mit jelent nekünk Isten, és mit jelent Jézus, és aztán ezt keressük vissza a názáreti Jézusról szóló tudósításokban. Ez az egyéni út talán a legnagyobb csapás a megszokásra, konformizmusra épülő életünkre, mert kiszolgáltatottakká tesz bennünket, másrészről pedig az általános hovatartozást rendíti meg azzal, hogy a kezelhetetlenség látszatát kelti. Ennek az egyéni, „perszonális” útnak az a kockázata is megvan, hogy nincs kire hárítanunk a felelősséget, hiszen magunk választjuk, másrészről pedig állandóan ott lebeg annak a lehetősége, hogy fölébe helyezzük magunkat azoknak, akik nem ezt az utat választják – holott ez nem jelenthet semmiféle szellemi magaslatot, ahová másokkal szemben minket is csak „szédítő képességeink” emeltek, és ahová csak a választottak juthatnak el, ellenkezőleg, alázatot kíván, amelynek értelmében minden utat, amely Istenhez vezet, ugyanolyan mértékben tiszteletben tartunk, mint a magunkét. A megszokott szemüveg, a kaptafa nem azért nem jó, mert nincsen rá szükség, hanem azért, mert csak addig szükséges, amíg az igazi nem lép a helyébe. A kettő nem fér ugyan el egy helyen, de mindkettőre szükség van a maga helyén. A hitvallások akárhány ágazata sem pótolja soha a hitet, bármennyiszer ismételgetjük is őket. A hitnek mindig sokkal mélyebben – lelkünk belsejében – kell lennie, mint bármelyik hittételnek.

Ha ezek után visszalépünk a történelmi, hiteles Jézushoz, vitathatatlan, hogy történelmi Jézusként utolérhetetlen. Emberi kötelességünk azonban tetszőleges közelébe férkőzni a valódi Jézusnak, hiszen csak ezáltal tudjuk kikerülni az egyénieskedés, a mindent mindenkinél jobban tudás kísértését. Jézust nem lehet hozzákötni a történelem adott helyéhez vagy idejéhez, mert különben megreked 2000 évvel ezelőttiségében, holott nekünk ennél nyilvánvalóan több kell, hogy legyen: az, aki ma képes bennünket belülről megmozdítani, és fejünkre tetejére állítani.

Akkor és ott, kevesen, még a tanítványai is alig értették meg. Az evangélium csodáját, Isten szeretetét csak azok tudták és tudják megérteni, akik kibontják Jézust a történelem útvesztőiből. Ennek egyenes következménye, hogy az akkori emberek a saját kódjaikat keresték benne, ahogy mi is azt tesszük, remélhetőleg egyre több sikerrel találva meg benne Isten kódját. Évszázadoknak kellett eltelniük, hogy az igazi üzenet kellő tárgyilagossággal kiszabaduljon a hely és idő szabta korlátok közül, és elérje végre az embert, akihez küldetett. Sajnos az évszázadok legalább annyi fényt oltottak ki, mint amennyit meggyújtottak. Amíg nem fordítjuk ki a kereszténységet, a krisztusiságot a kényszerekből, a „szent fölényből”, amit éppen az évszázadok termeltek az evangélium köré és fölé, aminek következtében üdvözülni csak általunk, a mi hittételeink elfogadása, ismételgetése által lehetséges, addig lehetséges, hogy megértjük a történelmi Jézust, de a hit Jézusát, a nekünk valót, aki képes megtalálni minket – nekünk pedig Istent őbenne –, semmiképpen.

Ha az üdvösséget nem adjuk vissza Istennek, hanem mi magunk akarjuk kisajátítani annak lényegét, és sorsát hittételeink által meghatározni, lehet, hogy hűek leszünk hitünkhöz, hittételeinkhez, de Istenhez aligha.

De ha ez így van, ki fog akkor itt rendet teremteni, hiszen ebben a „ká-

oszban" senki sem tudja, hogy ki a másik, és mi az, amit valójában keresünk. Életünkben, bárhogy tagadjuk is, nem ez az egyetlen zűrzavar! A világot sem értjük, mégis elfogadjuk, hogy van, aki érti. Az üdvösség dolgában pedig még inkább így van. Nem véletlen, hogy Jézus mereven elutasítja a 'hányan üdvözülnek' kérdését. Saját kényelmünk és osztaniszorozni akarásunk miatt ne akarjuk kihagyni az egyetlent, aki kihagyhatatlan: *Istent*, aki velünk ellentétben érti mindazt, amit mi nem, és velünk ellentétben nem fél a sokféleségtől (hiszen erről beszél az egész általa teremtett világ az atomoktól a galaxisokig), másrészről pedig nem is személyválogató, és nem köti semmihez a hozzá jutást, csak és kizárólag őszinte akaratunkhoz. Nem fél attól, hogy nem eléggé átlátható, netán osztályozható, kiértékelhető az emberi világ, mert számára csak az egyes ember létezik, akivel egyéni, személyes kapcsolatot akar találni, de ezt a kapcsolatot alapvetően az embertől, és nem saját isteni valójától teszi függővé. Vagy ha mégis van részéről személyválogatás, akkor az „kontraszelekció", mert számára a gyenge erősebb az erősnél, a kicsi nagyobb az óriásnál, a beteg előbbre való az egészségesnél, és a botladozó bűnös, az elveszett, aki mindenről lemaradt, jobban rászorul a megkeresésre és megtalálásra, mint az, aki jó úton halad.

Joggal kérdezheti bárki, hogy ezeket az istenjellemzőket mi alapján tartjuk perdöntőeknek, szemben azokkal, amelyek szerintünk éppen ellentétesen mutatják be a vélt vagy a valós Istent? Valljuk be, nem a „történelmi Isten" vagy a történelmi Jézus az eligazítónk, hanem az, amit Istenben komolyan vehetőnek tartunk: én, te vagy bárki. Lehet hitvallásokkal, kötelező tanításokkal, büntetésekkel szegélyezett szabályokkal lehatárolni az Isten felé vezető utakat, kötelezően előírni, hogy Isten ügyében mit illik, és mit nem illik tudni, gondolni vagy cselekedni, de az ugyanolyan apriori, előrerendelt lesz, mint amit kifogásolnánk. A mérce csak saját lelkiismeretünk lehet, amelynek meg kell határoznia látásmódunkat, amely által szét tudjuk választani, hogy Istennek az emberi közvetítő által elénk adott vetésében mi a jó mag, és mi a konkoly.

A válogatás nem attól lesz jó vagy megbízható, hogy egyezik bármely hitvallással vagy tanítással, hanem hogy egyezik azzal az isteni szándékkal és akarattal, amely minden ellenszolgáltatás reménye nélkül, szeretetből, és nem az igazság bármely árfolyamából, a teremtésben testesült meg, és ezáltal azonos Isten nagylelkűségével és felfoghatatlan meggondolatlanságával. Csak olyan Istenről mondhatjuk bizonyossággal, hogy Isten, aki azonos a teremtés ingyenes szeretetével, és aki nem akarja visszakapni a tökéletlentől, a végestől azt, amit mint tökéletes és végtelen beleteremtett a világba. Istent nem lehet üzletbe szólítani a világgal. Ebből következően értelmetlen Istennek hozzánk való viszonyát – és viszont – az igazságosság és igazság talaján meghatározni, meghatározni azt, ami isteni. Akkor pedig nem marad más hátra, mint Istent a tökéletességből, az ingyenes szeretetből kiibdulva meghatározni, mindenféle írásos vagy írástalan „betűjéből", vagyis venni a bátorságot, és válogatni!

Isten csak az lehet, aki nem méricskél, aki nem taszít el, aki nem pusztít, hanem csak szeret, csak ültet, csak épít. Ez az a szűrő, amellyel mindig fel kell vérteznünk magunkat akkor, ha Istent keressük abban, amit ember esze, szava, keze fogalmazott meg.

A kereszténység, akárhogyan számoljuk is, együttvéve is az emberiségnek csupán egyetlen szelete, amely nem azért határozta meg Jézus élete és evangéliuma alapján a maga útját, hogy a többiektől való távolságát határozza meg általa, hanem azért, amiért Jézus jött, azaz hogy Isten megtalálható legyen akkor is, ha egyezik eddigi önmagunkkal, hittételeinkkel, és akkor is, ha nem, és mindent elejétől fogva újra kell meghatároznunk és felépítenünk. Isten olyan, mint az élő tűz, mint az eleven szerelem: naponta kell megtalálnunk, hogy éljen, és éltetni tudjon.

Eugen Drewermann

A megtartó kéz

A haragvó Isten csak egy archaikus mítosz

Ami a Biblia olvasását illeti, kétségtelenül igaza van a brit írónak, G. B. Shaw-nak, aki úgy vélte: Az emberiség minden vallási okmánya olyan, mint a nagy kultúrateremtő folyók, a Nílus, az Eufrátesz és az Indus; aki szomjas, annak innia kell belőlük, de aki iszik belőlük, annak valamilyen tisztító berendezésre van szüksége, különben veszélyes betegségeket kaphat, amelyek járványokat válthatnak ki. Sok ilyen archaikus mozzanatot tartalmaznak ezek a szövegek.

Földrengés, vihar, tűzvész – amikor ezek a természeti erők isteneknek számítottak, akkor szükségképpen úgy tűnt, hogy igencsak megharagudtak, ha ily módon kell kitombolniuk magukat; úgy látszott, senki sem vonja kétsége, hogy meg akarják büntetni az embereket valamilyen bűnért, amelyet – függetlenül attól, miben állt ez – bizonyára valamennyien elkövettek.

Számos ilyen vonás vált részévé a Biblia istenképének is. Azt olvassuk, hogy Jahve háborúval, száskajárással, éhínséggel bünteti népét, Izraelt (és az idegen népeket is); pusztít, tombol, és egész néptörzsek kiirtását rendeli el. Még Ezekiel próféta is hiába fáradozik azon, hogy jogosként ábrázolja az isteni igazságosság e borzalmait.

A Kr. e. 6. század közepén szintén egy próféta, Jeremiás úgy látja, hogy Isten eljutott e büntető akciók végére; nem lehet nagyobbat ütni annál, ami Jeruzsálem leigázásával történt. Ha most mégis folytatódnia kell az ember és Isten történetének, akkor ez
csak egy olyan újrakezdés révén lehetséges, amely azt jelenti, hogy Isten maga szólal meg minden ember szívében, nyugtatóan és vigasztalóan, nem pedig haragvóan és átkozódva.

Ilyen „új szövetségként" működik az a „tisztító berendezés", amely a názáreti Jézus személyéhez kötődik. Végre

bizonyossággá válik: Ha az emberek „rosszat” tesznek, akkor nem odacsapó ökölre van szükségük, hanem olyan kézre, amely megmentően nyúl utánuk. Még több félelemmel, még több kényszerrel és még súlyosabb büntetésekkel nem lehet segíteni az embereknek, nem lehet visszahozni őket – csak leírni és kitaszítani. És éppen ez az, ami teljesen lehetetlen egy olyan Isten esetén, akihez Jézus tanítása szerint így fordulhatunk imádságunkban: „Jó Atyánk, bocsásd meg vétkeinket – különben hogyan is élhetnénk tovább?! –, és mi is megbocsátunk majd mindenkinek minden bűnt!” Ezért arra van szükség, hogy megkeressük az elveszetteket, és a vállunkon vigyük haza őket, ahogyan ama pásztor Jézusnak az elveszett bárányról szóló példabeszédében.

Az ember csak annyira képes jó lenni, amennyire ő maga megtapasztalhatta a jóságot. Luther Márton ezt írta 1520-ban: „Minden törvény csak megmondja neked, mit kell tenned, de egyik sem adja meg neked az erőt hozzá.” Csak akkor válunk szabadokká arra, hogy képesek legyünk olyanok lenni és úgy cselekedni, ahogyan valóban szeretnénk, ha hiszünk egy olyan jóságban, amely teljesen körülölel minket, és még a bennünk lévő „rosszat” is „agyonszereti” azáltal, hogy a félelmet bizalommá, az agressziót elfogadássá, a reménytelenséget bizakodássá alakítja át. Jézus óta már nem az a kérdés, hogy Isten „haragszik-e”, hanem hogy meddig akarjuk még az „isteni igazságosságot” bitorolva mentegetni saját visszavágási és bosszúállási fantáziáinkat.

Az Újszövetség szerint Jézus is erősen fel tudott dühödni az örök „igazak” miatt, akik azt hiszik, hogy semmiféle irgalomra nincs szükségük, és akik ismételten útjukba állnak azoknak, akiket végre sikerült visszahozni az elveszettségből. A „haragvás” azonban itt sem segít tovább. Valamikor ők is felismerik majd, valójában miből is élnek: nem a hibátlan erkölcsi rutinból, hanem a megértés és a másokat el nem ítélés magatartásából.

Az e tekintetben szintén archaikus egyházi dogma még mindig csaknem egy milliárd embert tart fogva azzal az előírással, hogy olyan Istenben kell hinniük, aki örök kárhozatba dönt embereket. XVI. Benedek pápa azt tanítja a „tévedhetetlenség” státusából, hogy a pokol tana csak elismeri azoknak az embereknek a szabad döntését, akik kizárják önmagukat Isten szeretetéből. De látott-e valaha valaki olyan embereket, akik „önként” szűntek meg hinni a szeretetben és a jóságban? Mennyi fájdalmat és sérülést kellett elszenvedniük ahhoz, hogy olyannyira egybeolvadjanak a gyűlölet és a rombolás érzéseivel, mint két vasdarab a kovács üllőjén? Ellenkezőleg: Minél rosszabb dolgot követ el valaki, annál biztosabbak lehetünk abban, hogy bűnös cselekedete nem más, mint elnyújtott segélykiáltás azért a szeretetért, amelyet sosem tapasztalt meg úgy, ahogyan szüksége lett volna rá.

Meglehet, épp elég gyakran mutatkozunk képtelennek arra, hogy utánamenjünk eltévelyedett és zűrzavarba keveredett embertársainknak. Az ilyesmi túlterhel minket. Nem ismerjük eléggé önmagunkat, és túlságosan önmagunk körül körözünk. De vajon Istent is ilyen korlátozottnak, tehetetlennek és önmagával foglalkozónak kell-e tartanunk?

Ha Isten „megítél” minket, akkor ezt nem azért teszi, hogy idomítson és tönkretegyen minket; ez inkább olyasmi – ha már ki akarunk, vagy kell alakítanunk róla valamilyen elképzelést –, mint ami egy jó terapeutikus beszélgetésben szokott megtörténni: Végül eljutunk arra a pontra, ahol többé nem szükséges, hogy olyan tulajdonságokkal, cselekvésekkel és képességekkel ámítsuk magunkat és másokat, amelyek kivétel nélkül hazugságok. A lét végtelen torzulásai és megvetemedései fokozatosan feloldódnak, ahogyan megolvad a gleccserek jege a meleg fönszél hatására, s előbukkan az alatta lévő valóság – szabad és kell, hogy megmutatkozzék –, s a kövek és a hó között újból virágok kezdenek nyílni. Ekkor végre – és végérvényesen – szert teszünk majd arra a képességre, hogy megértsük önmagunkat, s önmagunkban másokat és mindent. Elkezdjük majd annak az Istennek a szemével látni a világot, aki a szeretet.

Akinek feltétlenül szüksége van arra az elképzelésre, hogy a vétkekre „fájdalmakat” kell előírni „büntetésül” és „vezeklésül”, az abban bízhat, hogy csak kevés dolog esik annyira nehezünkre, mint belátást és együttérzést tanúsítani régi félelmekkel és bebiztosítási rendszerekkel szemben. Hirtelen megértjük, valójában hogyan is állt és áll a helyzet azokkal az emberekkel, akiket gyűlöltünk, akiket megvetettünk, akik ellen harcoltunk; érezzük, hogy nekünk magunknak sem volt igazunk, amikor úgy véltük, hogy jog szerint igazunk van. Persze a lelki érésnek ebben a folyamatában – amelyben az a hatalom ölel körül és hordoz minket, amely akarta és akarja, hogy létezzünk – semmi sem történik külső előírásra; a folyamat önmagától áll össze.

Amikor Jézus a pokollal fenyeget, akkor csak azért teszi ezt, hogy korának világképével megmutassa, milyen jéghideg a szívünk, és milyen forrón lángoló a mohóságunk. Itt van például az a gazdag, akinek az ablaka előtt nyomorúságosan elpusztul a szegény Lázár – olyan tanító mese ez, amely már az ókori Egyiptom késői korszakában is ismert volt. De milyen félelmetesen aktuális maradt! Nem boldog és irigylésre méltó, nem ember már az, aki odáig vitte, hogy gátlástalanul élvezze, hogy „nyertes” lett mindenkinek mindenki ellen folyó versenyében – saját lelke elvesztése árán. De vajon feltételezné-e Jézus Lázárról, hogy vidáman élvezi az Ábrahám ölén tartózkodást, amíg el kell néznie, hogy annak a gazdagnak mennyire szorong most a szíve?

A hegyi beszédben Jézus elmondta, hogyan gondolkodik ő: „Ha a ti 'igazságosságotok' nem lesz alapjában véve különböző az írástudókétól és a farizeusokétól, nem mehettek be a Mennyek országába” (Mt 5,20). Nem az a kérdés, hogy hajlíthatatlan mércével mérve milyen jutalmat vagy büntetést „érdemel” a másik, hanem az, hogy miképpen felelünk meg az ő lelki vagy társadalmi szükséghelyzetének. Ez az Újszövetség új „igazságossága”.

Az ószövetségi mítosz szerint Jahve istennek magának is meg kellett tanulnia ezt. Puszta haragból és az ember iránti undorból elhatározta, hogy tisztára mossa az általa teremtett földet az embertől – és elrendelte a vízözönt. De aztán sajnálta a dolgot, és megígérte, hogy soha többé nem fog ilyesmit kiróni. Azóta türelmesen és jóságosan járja velünk a történelem útját. Ha Isten „igazságos” lenne – nem létezhetnénk. Az, hogy létezünk, és hogy emberek vagyunk, vagy legalábbis azzá válhatunk, egyedül azon a hiten alapul, hogy Isten olyan Igen, amelyben nincs Nem, olyan világosság, amely nem vet árnyékot, olyan szeretet, amely nem képes csalódottságból gyűlölni. Lelkünk ellentmondásai csak azért képesek megoldódni, mivel Isten maga nem ismer ellentmondásokat, és azért, mert ha ellent kell mondania nekünk, akkor ez kizárólag azért történik, hogy megmentsen minket önmagunktól. Csak azért hagyhatunk fel azzal, hogy beléje vetítsük saját érzelmi kettősségeinket, mert Istenben nincsen kettősség.

Isten „haragja” csak mítosz. Isten szeretete az egyetlen olyan valóság, amelyre építve emberhez méltó módon tudunk élni – ez a szeretet az, ami megmarad számunkra, ha „megszűrjük” a mítoszt.

Forrás: Publik-Forum, 2008/9

Távoli közelség

Védőbeszéd a „negatív teológia” mellett

Az Istenről való beszéd jó ideje azzal fenyeget, hogy „szövegösszefüggés nélküli szöveggé” válik. Elvesztek azok a fogódzópontok, amelyek korábban lehetővé tették, hogy szóba hozzuk Istent. A világ keletkezésére, a megismerés feltételeire vagy az erkölcs alapjai reflektálhatunk anélkül is, hogy közben kézenfekvően Istenre kellene gondolnunk. Nyilvánvalóan nem létezik már az a közös tapasztalati tér, amelyen belül tolmácsolni lehetne hívő és nem hívő kortársaink között.

Ahol az Istenről szóló keresztény beszéd lefordítására már nem mutatkozik lehetőség, ott szükségképpen idegen nyelvvé válik ez a beszéd. Ha már senki számára sem tud mondani valamit, akkor végül a „holt” nyelvek közé számít. Ezért nincs mit csodálkozni azon sem, hogy sok ember számára Isten elkallódik: nem csupán a beszédjükben, hanem az életükben is; megtapasztalják önmagukon a vallási bizonyosságok eltűnését, Isten egykori közelségének elvesztését. Egy ideig még gyakorolják hitüket egy Isten nélkülivé vált világ kontrasztjaként – de meddig lehet fenntartani egy hitet, ha már nem lehet megindokolni, miért érdemli meg az előnyben részesítést ama „világi” kortársak életelveivel szemben, akik úgy élnek, „mintha Isten nem létezne”?

A világ tényleges folyása megerősíti azt a modern feltételezést, hogy a világon belüli folyamatok és tények magyarázatához nem szükségszerű feltételeznünk Istent. Az ember már nem tud mit kezdeni *vele* a világban, mivel *nélküle* is mindent mozgásba lehet hozni. A világ magyarázható Isten nélkül, s az ember emberi lehet Isten nélkül. Istent azért lehet tagadni, mivel az ember nem látja, hogy azt az Istent, akinek erkölcsi, természettudományi, politikai munkahipotézisként le kellett mondania „hivatalából”, mi különbözteti meg attól az Istentől, aki egyáltalán nem létezik. Micsoda Isten, kicsoda Isten és hogyan Isten ő – nyilvánvalóan hiábavaló kérdések egy ennyire Isten nélkülivé vált kor számára.

Nos, itt kezdődik az a „negatív” teológia, amely Isten világon belüli szükségszerűségének modern tagadásaiból indul ki, és arra tesz kísérletet, hogy egy olyan világgal együtt gondolja el Istent, amely úgy gondolja, hogy ő maga „Isten nélkül” is érthető és alakítható.



A *negatív teológia* kettős nemet mond. Egyrészt nemet mond arra a teológiai hagyományra, amelyet túlterhel az az igény, hogy annyira tájékozott legyen Istent illetően, hogy szakadatlanul kijelentő mondatokban beszélhessen róla. Másrészt nemet mond arra az álláspontra, amely csak akkor tartja értelmesnek az istenkapcsolatot, ha az az élet gyakorlati céljait szolgálja. A negatív teológia azt a belátást állítja szembe ezzel, hogy a hasznosság nem lehet a kapcsolatok első vagy egyetlen mércéje. Csak a célok és az eszközök összefüggésére irányuló számítgatásokon túl kerül látóterünkbe az, amivel megéri *önmagáért* kapcsolatba lépnünk – és csak egy ilyen kapcsolatban tárulhat fel az ember számára, hogy neki magának nem muszáj feloldódnia egy olyan világban, amelyben funkcionális szükségszerűségek uralkodnak.

Aki elindul a vitatásnak és a „tagadásnak” erre az útjára, annak első lépésként fel kell készülnie arra, hogy az istentapasztalat feltételez valamiféle „kisajátítást”: megköveteli, hogy megszabaduljunk mindattól, amin a hit addig csüngött. A negatív teológia tehát pontosan ott kezdődik, ahol az üresség, a hiány és a nélkülözés megtapasztalása cáfolja Isten jelenlétének bármiféle állítását. A negatív teológia világossá teszi: az ember csak üres kézzel nyúlhat ama valóság után, amelytől azt reméli, hogy az majd megragadja őt.

A misztika sok tanúságtétele számol be arról, hogyan „ragadja meg” Isten az embert, miután az mindent kiengedett a kezéből. Az effajta „Isten általi megragadottság” vezet annak megismeréséhez, amit „nem lehet megragadni”, és ami meghalad minden nyelvi megragadási lehetőséget is. A bizonytalanság mozzanatának Isten felfoghatatlansága felel meg – s mindkettő azon alapul, hogy Istennel nem rendelkezhetünk. Ez utóbbi kizárja, hogy Istent eszközként használjuk e világi viszonyok igazolására.

Ezáltal látóterünkbe kerül a negatív teológia felszabadító motívuma is: Ha Isten ellenszegül minden olyan próbálkozásnak, hogy eszközként

használják, akkor különféle célok és érdekek szövevényébe bonyolódástól mentes magatartás lesz az ember viszonyulása egy olyan Istenhez, aki nem képes helytállni valamilyen cél elérésére szolgáló eszközként. Ily módon olyan viszony jön létre, amelyet a szabadság jellemez.

Egy effajta teológiának egyáltalán nem ellenfele a Biblia mint Isten kinyilatkoztatásának tanúsága. Éppen a Biblia az, amely *nem* úgy írja le Isten kinyilatkoztatását, hogy Isten elrejtettsége helyébe immár az ő „el nem rejtettsége" lép. A Biblia éppúgy ellentmond az Isten közvetlen jelenlétéről alkotott elképzelésnek, mint annak, hogy elrejtettségét távollétével vagy nem-létével azonosítsuk.

Az az istentapasztalat, amelyben Mózes részesül az égő csipkebokor révén (2Móz 3,1-12), rendkívül megdöbbentő számára. A tűz vonzóan hat, s mégis elzárkózó marad. Az embernek nem szabad akarnia, hogy közelebb menjen hozzá. Isten jelenlétét itt egyidejűleg a megközelíthetetlenség jellegzetessége határozza meg. Isten „bemutatkozása" – „úgy leszek jelen, mint aki jelen lesz" – az ember előtt álló ismeretlenre utal. Isten az a valóság, amely ott van az ember előtt, de amelyet sosem birtokolhat. Az ember osztályrésze az „utánanézés": mindig csak Isten hátát láthatja, az arcát sohasem.

Ez a csattanója annak az elbeszélésnek is, amely Illés próféta és Isten Hóreb-hegyi találkozását mondja el (1Kir 19). Isten elhalad Illés előtt – diszkréten, nem tolakodóan. Isten nem imponál a hatalmával az embernek, hanem a jelentéktelenségben „exponálja magát" – olyannyira, hogy az ember csaknem átnéz fölötte, vagy elereszti a füle mellett.

Az ember akkor sem képes elkapni és fogva tartani Istent, ha ő kéznyújtásnyira van. Ez a tanulsága Jákob történetének (1Móz 32,23-31). Egy furcsa éjszakai támadásban Isten megragadja Jákobot. Miközben birkózik Istennel, Isten mellette van. Közelebb nem juthat Istenhez. Ez azonban bénító átölelés. Jákob csak azért kapja meg Isten áldását, mert kész elengedni őt.

A „közeli" Istenről való egydimenziós beszéd megfelezi a bibliai istentapasztalatok tanúságtételét – és megduplázza azoknak az embereknek a szorultságát, akik hiába keresik életükben Isten nyomát. Kételyeiket, az Istentől elhagyatottság miatti felkiáltásaikat el lehet-e hallgattatni valaha is „vallásos" kijelentő mondatokkal? A kereszténységben lényeges, hogy semmit se hallgassunk vagy titkoljunk el, amit mondani lehet Istennek az ember felé fordulásáról. De éppígy nem szabad elsikkasztani azt sem, hogy az ember nem spórolhatja meg, hogy ebben az „Isten színe előtti" világban olyan napokat is ki kell állnia, amelyekkel „Isten nélkül" kell megbirkóznia. Másként az ember nem élheti Istennel az életét.

A negatív teológia is beszélhet Isten jelenlétéről, de nem úgy, hogy közvetlen jelenlétét állítja. A negatív teológia csak a „távolian közeli" Isten (*Paul Konrad Kurz*) jelenlétét ismeri. Ennek a jelenlétnek, amely egyszerre valósítja meg a közelséget és a távolságot, egészen különleges magyarázata van, és a horizont, a látóhatás metaforájával lehet szemléltetni (*Otto Hermann Pesch*):

A horizonton *innen* van minden, ami számunkra reális. Hogy a horizonton *túl* van-e valami, nem lehet megmondani. Megvizsgálásához oda kellene mennünk, ahol most fut a horizont vonala. De minél tovább megyünk, annál hátrébb húzódik ez a vonal. A horizont „túloldala" az a terület marad, ahol számunkra semmi sincs. Ha közeledünk ehhez a „túloldalhoz", a távolság akkor sem csökken. A horizont elérhetetlen határ, de éppen ezáltal hoz létre egy olyan teret, amelyben az ember előre tud nyomulni.

A teret határoló valóságként a horizont sosincs benne magában a térben. Noha a horizont nem olyasmi, amire az embertől függetlenül egyszerűen rá lehetne találni, de ettől még nem olyan dolog, ami csupán az ember képzelőerejében létezik – azaz nem olyasmi, amit pusztán elképzelünk. A horizont nélkül az ember egyáltalán nem képes reális létezőkként elhelyezni a fején kívül lévő dolgokat, és a horizont nélkül az ember nem tud eligazodni a külvilágban. A horizont ennélfogva egy olyan területhez tartozik, amelyet egészen sem az emberhez, sem annak külvilágához nem lehet hozzárendelni. A horizont mindkettővel kapcsolatban áll – de egyidejűleg meg is haladja („transzcendálja") őket; elszakíthatatlanul hozzátartozik az emberi lét térbeliségéhez.

„Isten a létezés horizontja": ez a metafora azt akarja mondani, hogy Isten az a valóság, amelyen „innen" csak véges lét van. Ő maga sem nem véges, sem nem a véges lét egésze. Isten az valóság, amelyen „túl" semmi sincs. Isten sem nem „valami", sem nem „semmi".

Hans-Joachim Höhn

Forrás: Publik-Forum, 2009/16

A szerző 1957-ben született, a rendszeres teológia professzora a Kölni Egyetem Katolikus Teológiai Intézetében.

Isten új arca

Isten nem változtatja meg a világot, ha az szenvedést okoz nekünk, akkor sem, ha kérjük tőle. Nem bocsát el minket a világból, és nem ment fel a világ állapota iránti felelősségünk alól sem – mert semmit sem változtat azon, hogy halandónak teremtette a világot, az egész kozmoszt. Nem csupán mi, emberek vagyunk halandóak, meg a többi teremtmény is, hanem a Föld s minden más bolygó és galaxis is. A legutóbbi nagy cunami durván emlékeztetett minket rá: minden élet, amely az univerzumban alakot ölt, valamikor el is fogja veszíteni alakját. Minden élet részese egy nagy átalakulásnak, és fölösleges dolog megkérdezni, hogy ez az átalakulás a születéssel vagy a meghalással kezdődik-e. Az a fontos, hogy mindkettő hozzátartozik az élethez.

Vigasztalás nemcsak a vallásból és a feltámadás hitéből fakad. Vigasztaló az a térfizikai felismerés is, hogy a minden anyagot „elnyelő" „fekete lyukak" „túloldalán" új csillagok születnek. Itt az ideje, hogy hitünket összekapcsoljuk azzal, amit a modern fizika révén a – végső soron Isten által teremtett – világról és az életről tudunk. Ha megtesszük ezt, akkor ismét elmondhatjuk majd, mi a feltámadás, anélkül hogy ókori világképeket kellene ismételgetnünk.

Az élet nagy keletkezés, elmúlás és újrakeletkezés, magában foglalja a születést és a meghalást, teljesen függetlenül attól, hogy az élet milyen formájáról van szó. Ez lényegileg azt jelenti: az élet nem ér véget, amikor meghal, hanem a halálon keresztülmenve *megváltozik*. Hogyan és mi felé tartva – ez nyitott kérdés. Igen, a teremtés, amelyhez hozzátartozunk, egészét tekintve nyitott, alakulóban lévő történés.

A halandó léthez azonban hozzátartozik a szenvedés, mégpedig különösen akkor, ha halandó lények szeretik egymást, szenvedni látják egymást, és valamikor egyszer el kell engedniük egymást. Mivel Te-ként, társként van szükségünk a másikra ahhoz, hogy értelmét találjuk önmagunk létezésének és az életnek, ezért a fájdalom és a szenvedés elkerülhetetlen. Problémává akkor válik ez a szeretet, ha abszolútnak feltételezzük e szeretetet és a szeretett személyt, és ha elvárjuk, hogy Isten szavatolja megmaradásukat. Ha ugyanis ez sikerülne, akkor Istent szembeállítanánk az életnek azzal a formájával, amelyet ő teremtett meg: meg kellene szüntetnie a halandóságot, sőt fel kellene tartóztatnia a teremtést, az élet megvénülne és véget érne. Feltámadásról beszélni éppoly kevés értelme lenne, mint Istenről beszélni. Istennek az életre vonatkozó hatalma magában foglalja, hogy engedi: az élet halandó legyen. Ennyiben Isten a halál hatalma is.

De ennek semmi köze sincs valamiféle büntetéshez. A halál sem nem „a bűn zsoldja” (Róm 6,23), sem nem az élet „utolsó ellensége” (1Kor 15,26), hanem az élet Isten által teremtett egyik oldala és állomása. Ennek ellenére semmitől sem szenvedünk annyira, mint magától a szenvedéstől, mindenekelőtt akkor, ha minket vagy számunkra kedves embereket érint. Ekkor felvetődnek a „Miért?”-kérdések, amelyek lényegüket tekintve mindig az adott szenvedés felelősére irányuló kérdések is. Egyáltalán felelősséget vállalhat-e Isten azért, hogy oly sok teremtmény – emberek, állatok, és alighanem a növények is – nem csupán halandóak, hanem szenvedniük is kell? Testileg és lelkileg, betegségektől és sértésektől, jogtalanságtól és erőszaktól?

Az Isten egyetemes igazságosságára vonatkozó, a világban lévő szenvedés kapcsán felvetődő régi kérdéseknek sok közük van az élet szeretetéhez általában véve, valamint olyan konkrét lényekhez – mindenekelőtt emberekhez, de más teremtményekhez is –, akiken „csüngünk”. Ez minden más kifejezésnél jobban mondja el, miről is van szó, mert az élet és bizonyos élők iránti szeretettel szembesítve az a belátás, hogy a születés és a halandóság egyaránt hozzátartozik az élethez, igencsak „elméleti”, sőt nagyon sápadt. A szeretet olyasmi, ami melegséget sugároz, viszont minden, ami elméleti és sápadt, az hideg.

Így aztán nincs mit csodálkozni azon, hogy az emberek már igen korai hagyományokban ok-okozati összefüggést alkottak a szenvedés értelmének és eredetének kérdéséből. Ez aztán kimondja, például az ún. vízözön-elbeszélés különböző változataiban: az emberek nyilvánvaló, illetve fel nem ismert bűnei ösztönözték a bibliai Istent vagy más isteneket és istennőket a büntető akcióra, aminek az volt a célja, hogy helyreállítsa Istennek az emberek által megsértett rendjét. A hagyományos felfogás szerint ugyanis Isten igazságosságához hozzátartozik, hogy Isten érvényt szerez a jogának, már csak a maga hitelessége kedvéért is. Ez a gondolkodási minta, amely a szenvedést a bűnnel és a büntetéssel kapcsolja össze, mélyen bevésődött, mivel a kibírandó büntetésben – mélypszichológiailag nézve – paradox módon még mindig Isten törődésének, tehát melegségének egyik formáját lehetett látni.

Akinek vannak lelkipásztori tapasztalatai, tudja, hogy ez a gondolkodási minta a maga részéről sok-sok újabb szenvedést váltott, és vált ki még mindig a beteg, illetve haldokló emberek lelkében, ugyanis arra sarkallja őket, hogy megkeressék életükben azt a bűnt, amely által, amint hiszik, „kiérdemelték” a szenvedést. A lelkipásztoroknak, lelkigondozóknak nehéz megbirkózniuk ezzel az elképzeléssel, ha az egyszer már befészkelte magát. Mégis rést lehet ütni a bűn és büntetés (engesztelés) törvényére épülő gondolkodási mintán, ha emlékeztetünk Jézus életének azon mozzanataira, amelyek radikálisan megkérdőjelezik az említett ok-okozati összefüggést mint annak alapszabályát, ahogyan Isten bánik az emberekkel.

Istennek a csak látszólag „elveszett fiú” iránti szeretetének evangéliumi példázata (Lk 15,11-32) ezek közé tartozik, és legalábbis számomra olyan szeretetet és melegséget sugároz, amely új, más fénybe állítja Isten igazságosságának kérdését. Mert igaz ugyan, hogy van az elbeszélésnek olyan síkja, ahol érvényes az ok-okozati összefüggés: kétes életvitele nyomorba juttatja a fiatalembert. Az egész történeknek ezt a részét azonban teljesen új fénybe állítja az elbeszélés kerete. Egyfelől maga Jézus mint elbeszélő, mert ő annak igazolásaként meséli el ezt a példázatot, hogy együtt eszik bűnösökkel. Másfelől a példázat menete azt tisztázza, hogy az – Istent képviselő – apa cselekvésének csak egyetlen motívuma van: a fiú élete iránti szeretet. És szemben a régi elvvel és a szokásos, a büntetésre építő pedagógiával, az apa teljességgel arra épít, hogy a hazatérése miatti szeretetteljes öröm ismét a legjobb erőket mozgósítja majd a fiúban, és visszavonzza őt az életközösségbe. A szeretet életet megváltoztató erejére épít.

Hasonló dolog zajlik, tulajdonképpen már programszerűen, abban a történetben, amely a vak meggyógyításaként ismeretes (Jn 9,1-7). Azzal kezdődik ugyanis, hogy a tanítványok az akkoriban mindenki számára ismerős nézetet képviselik, hogy az ok-okozati összefüggés értelmében a szóban forgó vakságért vagy maga a vak, vagy a szülei a felelősök. Jézus szerepe lesz aztán, hogy ellentmondjon ennek az életszabálynak. Ő oly módon teszi ezt, hogy a szenvedés okozója iránti érdeklődést az az iránti érdeklődéssel homályosítja el, hogy miképpen lehet meggyógyítani a betegséget. Sőt, ott helyben meggyógyítja a vakot, s ezáltal kifejezi, hogy átfogó értelemben ő „a világ világossága” (9,5).

Isten igazságosságának kérdését, amely a múltba tekintésre és a szenvedésnek a bűn alapján történő értelmezésére ösztönzött, mindkét történet szó szerint átfordítja a gyógyító gyakorlat kérdésébe. Ez az új kérdés, valamint a koncepció tettekre váltása jövőt nyit. Az üdvösség és a gyógyulás kéz a kézben jár. Itt mutatkozik meg Isten új arca. Ettől nem válik értelmetlenné a szenvedés lehetséges okai iránti kérdés, de a *bűnt* Jézus határozottan kiemeli az okok kutatásának köréből („Sem ez nem vétkezett, sem a szülei…”) – mert ő nem tartja Isten büntetésének a betegséget és a szenvedést.

Isten együtt szenved a szenvedőkkel, amint a Jézus-történet mutatja, és minden gyógyító erőt mozgósít, ami csak létezik. Ezek közé tartozik elsősorban az együtt szenvedésre képes szeretet és közelség (Mt 25,31-45). Jézus ezenkívül minden olyan erőt mozgósít, amely által meg lehet akadályozni a szenvedést, feltéve, hogy azt nem halandóságunk okozza. A hegyi beszéd boldogmondásai (Mt 5,3-10) mutatják meg az ehhez vezető utat, és kiegészítik a Tízparancsolatot. E mondások alkotják azt a programot, amely által Isten beleviszi az életbe a maga szeretettől meghatározott igazságosságát. Mert az élet nagy követelményeit és a mi velük kapcsolatos gyakori kudarcainkat kizárólag a szeretet teszi elviselhetővé – Isten számára is.

Klaus-Peter Jörns

Forrás: Publik-Forum, 2009/12

Jézus és a helyes istenkép

Megszoktuk, hogy Jézusban elsősorban a tanítót, a gyógyítót vagy az „utat”, az erkölcsi példaképet lássuk (konzervatívok: a Megváltót), vagyis azt, aki számára elsősorban a tanítás, a gyógyítás vagy a helyes magatartás a fontos; ezek (és egyebek) persze mind fontosak, és nem szabad kijátszani őket egymással szemben; de ritkán gondolunk arra, mennyire ***központi jelentőségű volt*** Jézus számára az istenkép kérdése, a helyes istenkép; átfésültem az evangéliumokat, és kiderült, hogy szinte-szinte mindenütt erről van szó, olykor csak közvetve, de sokszor közvetlenül – olyan helyeken is, ahol megszoktuk, hogy egészen mást lássunk mondanivalónak.

Itt van mindjárt *a „nyolc boldogság”;* e mondások második fele arról beszél, milyen az Isten, ugyanis az általános alany mögött („majd megvigasztalják őket, kielégítik őket, nekik is irgalmaznak…”) a görögben az ún. passivum divinum áll, Isten körülírása: „Isten megvigasztalja, kielégíti őket, irgalmas lesz hozzájuk…”: Ilyen az Isten!

Nemegyszer erről van szó *a gyógyításokban* is; például, amikor odaviszik hozzá a bénát (Mk 2,5), akinek Jézus azt mondja: „Isten megbocsátotta bűneidet”; gyógyításával azt fejezi ki, azt erősíti meg, hogy Isten nem olyan, aki betegséggel bünteti a bűnt. – Sajátos esetei ennek *a szombati gyógyítások:* azt fejezik ki, hogy Isten jósága, gyógyító ereje szüntelenül árad, szombaton is (vö. Jn 5,16-17: „Atyám szüntelenül munkálkodik, ezért én is…”).

Egyáltalán *a szombat megtartása* körüli egész vita; Jézus azzal dönti el, hogy azt mondja: „Nem úgy van az, ahogy hiszitek, ti. hogy Isten önmaga kedvéért, saját dicsőségére rendelte el a szombat megtartását (2Móz 35, 1-3), hanem az ember javára alkotta meg (Mk 2,27).

Itt vannak aztán *a rituális tisztaság* kérdései (tisztátalan ételek, állatok, emberek – leprások, vámosok, pogányok – kerülése; halottak érintése, szexualitás stb.; vö. Mk 7,14-16); ezeknek a tétje: mitől, hogyan válik tisztává az ember Isten előtt, s a jézusi mondanivaló: Isten nem olyan, aki előtt ilyen szabályok betartásával tisztává lehetne válni.

Egyáltalán *a vallásosság* kérdése: imádság, alamizsna, böjt (Mt 6); „Istent nem lehet sem lekenyerezni, sem kipipálni a legszentebb vallási gyakorlatokkal sem”, tanítja Jézus; vagy ami talán még súlyosabb: „Istenhez nem vezet közvetlen út, az emberek megkerülésével nem lehet jóban lenni vele” („Ha ti nem bocsátotok meg, mennyi Atyátok sem…”: Mk 11,26).

Jézus legnagyobb, legjelentősebb példabeszédei is szinte mind az istenképet tisztázzák, egészen konkrétan azt, hogy Isten – bár nem igazságtalan, de – nem igazságos, hanem *minden igazságosságon messze túllépve*, határtalanul jó: a gonosz szolgáról (Mt 18), a kései szőlőmunkásokról (Mt 20), a „tékozló fiúról” (Lk 15), a farizeusról és a vámosról (Lk 18); vö. még a két adósról (Lk 7), vagy arról, hogy „fölkelti napját jókra és gonoszokra” (Mt 5 – vö. kifejezetten: Mt 5,20: „Ha igazságosságotok messze fölül nem múlja…”, és Lk 6,32-36: „Legyetek tehát irgalmasok…”).

A sort még hosszan lehetne folytatni (néhány példa: Mt 6,25-33: Isten tudja, megadja…; 13,24-30: Isten nem irtja ki a gonoszokat; Mk 5,19: Izrael Istene irgalmas a gójok iránt is; 9,31: Isten „kiszolgáltatja” az embert; 12, 1-16: Isten a végletekig jó és remél; 12,26-27: Isten számára nem léteznek halottak; Lk 11,5-8 – 18,2-5: Isten mennyivel jobb…; 13,1-3: Isten nem bosszúálló; 14,28-32: Isten megfontolta…). Lezárásául említsük meg azt, hogy Jézus nemcsak szóval tanított a helyes istenképről, hanem *gesztusaival is:* egy asztalhoz ült vámosokkal és utcanőkkel (Mk 2,15), megérintette a leprást (Mt 8,3), teológiai párbeszédet folytatott egy „erkölcstelen” és „eretnek” nővel (Jn 4,7-26), hagyta, hogy egy utcanő olajjal kenje meg a lábát, és hajával törölgesse azt (Lk 7,37-38) – s talán a leglátványosabb: betért Zakeushoz, a sokszorosan bűnös fővámoshoz (Lk 19), nyilvánvalóvá téve: „Ilyen az Isten! Lehajol az elveszettekhez! Ingyen megbocsát! A maga részéről közösséget vállal!” (Vö. Lk 15,1-2.3-7.8.10!)

Mindez azonban még csak a dolog egyik része, ha úgy teszik, az elmélet; ***gyakorlati jelentősége*** többek között (mert hiszen most eltekintünk erkölcstani, egyháztani vagy éppen liturgiai következményeitől) a következőkben mutatkozik meg:

a) Úgy tűnik, a vallási hatalmasok elsődlegesen ennek az istenképnek a hirdetése miatt *üldözték Jézust, sőt ki is végeztették;* már rögtön az elején, egy szombati gyógyítás után azt olvassuk: „…tanácskozást tartottak ellene arról, hogy pusztítsák el” (Mk 3,6), ill. „…üldözték Jézust, mert mindezt szombaton művelte” (Jn 5, 16); ezután is számtalanszor került konfliktusba a vallási vezetőkkel, amikor tanításával vagy viselkedésével a fenti istenképről tanúskodott: a béna meggyógyításakor (Mk 2,7: „Hogyan beszélhet ez így? Istent gyalázza!”), a rituális tisztaság és a korbán kérdésében (Mk 7), a gonosz szőlőművesek példabeszéde nyomán (Mk 12,1-6.10-12), a tizennyolc éve beteg asszony vagy a vízkóros meggyógyításakor (Lk 13,14; 14,1-3) és persze amikor betért Zakeushoz (Lk 19,7); az utolsó csepp a pohárban pedig „a templom megtisztításának” nevezett jelenet, amelynek lényege, hogy Jézus Istenével kapcsolatban nincs helyük az áldozatbemutatásoknak, mert azok a szeretettel ellenkező cserekereskedelmet jelentenek ember és Isten között; ezután ismét azt olvassuk, hogy a főpapok és az írástudók keresték a módját, hogyan pusztíthatnák el őt (Mk 11,18);

b) Jézus *érdemesnek tartotta a kivégzést is vállalni* annak érdekében, hogy hűséges maradhasson az általa bemutatott istenképhez; ez a logikus következtetés adódik akkor, ha helytálló, hogy Jézus számára központi jelentőségű volt a helyes istenkép, illetve hogy elsősorban ennek (és persze az ebből fakadó következtetések) hirdetése miatt üldözték, majd végezték ki; ha kezdettől mindvégig nem szembesítette volna a vallási vezetőket azzal, hogy „nem olyan ám az Isten, amilyennek ti gondoljátok, hanem olyan, amilyennek én hirdetem”, akkor jó eséllyel még hosszú évekig taníthatott és gyógyíthatott volna „Isten nagyobb dicsőségére”, s aztán „ágyban, párnák közt” halhatott volna meg.

Gromon András

Isten szépsége

Júliusi éjszaka. A távolban mennydörgés morajlik. Esett. A levegő hűvös. Az utcai lámpák fakó fényében súlyos vízcseppek csillognak az előkertek bokrain. A házak ablakai nyitva állnak, az éjszakai égbolton csendesen siklik egy repülőgép. Ebben a pillanatban boldogság tölt el. A hála hulláma önt el, és lelkemből ezek a szavak tolulnak föl: „Istenem, milyen szép is vagy!”

Mi történik itt? Hogy jövök én ahhoz, hogy Istennel hozzam kapcsolatba az esőt, az utcai lámpákat és a repülőgépet? Az, hogy e világ dolgainak összjátéka megérintette a szívemet azon a júliusi éjszakán – rendjén való lehet. De hogy emiatt rögtön Istent is belekeverjem az egészbe? Nem fennhéjázó, túlzottan romantikus, vagy éppen eretnek viselkedés ez? Valóban jogos lenne, ha Isten teremtett világának szépségét magasztalnám, de az már nem, hogy érzelmeim túláradásában felcseréljem őt teremtésével. Mert hiszen Isten nem a világban van, hanem túl van a világon. Hogyan is lehetne benn ebben a világban – tekintettel a rengeteg bajra és szenvedésre, háborúra és éhezésre? Nem, Isten nincs benn a világban, és mivel nincs a világban, következésképp nem is látható, így azt sem mondhatjuk, hogy Isten szép. Isten jó és nagy és mindenható, de nem szép. Esetleg a teremtése szép olykor.

Meglehet. És mégis ott élt bennem a mély bizonyosság: Isten szép. És szépsége nem más, mint annak a világnak a szépsége, amely azon a júliusi éjszakán bevilágított a szívembe. Eretnek vagyok hát, ha ilyesmit érzek? E kérdés megválaszolása helyett szeretném inkább megérteni azt, amit tapasztaltam: Miféle szépség az, amely fölragyogott számomra azon az éjszakán? Mi az benne, ami lehetővé tette számomra, hogy általa Isten szépségét tapasztaljam meg? Mi a szépség?

Immanuel Kant, a filozófus szerint „szép az, ami érdek nélkül tetszik” – olyasmi, amihez olyan szabadon és fesztelenül viszonyulhatok, hogy még a léte sem fontos számomra. Ebben az – ahogy a filozófusok mondják – *esztétikai* értelmezésben a szépség mindig akkor jellemez egy jelenséget, ha csöndes önelégültséggel, cél és haszon nélkül, egyszerűen csak van. Ezzel az „érdeknélküliséggel” indítottak meg engem az esőtől nedves bokrok? – Nem, nem ez hatott meg. Ehhez hiányzott belőlem a távolságtartás. Szerettem volna átölelni a világot, gyengéden megölelni – ennyire fontos volt számomra, hogy létezik.

Nem az érdek nélküli tetszés, nem a dolgok esztétikai értelme ragadott meg azon az éjszakán. Sokkal inkább úgy tűntem magam számára, mintha szerelmes lennék – olyan valaki, akit elragadott valami szépség, hirtelen meglepte, mintha valaki elvonta volna a fátylat a világ arcáról, s az most ragyogó szemekkel sugárzott felém, és felébresztette bennem a szeretetet.

Az emberek egykor így írták le a szépségről szerzett tapasztalatukat: egy kívülről érkező hatás erőt vett rajtuk; az Isteni epifániája („megjelenése”) következett be a világban, mégpedig kéretlenül, s magával ragadta az ember szívét. Az ókori, a középkori és a reneszánsz gondolkodók egyaránt azt tanították, hogy a szépség és a szeretet nem választható el: A szépség felébreszti a szeretetet, a szeretet megláttatja a szépséget. És minél inkább eltelik a szív szeretettel, annál fogékonyabb lesz a szépségre, annál könnyebb lesz számára még ott is megpillantani a szépséget, ahol a hétköznapi tekintet még csak nem is sejtette.

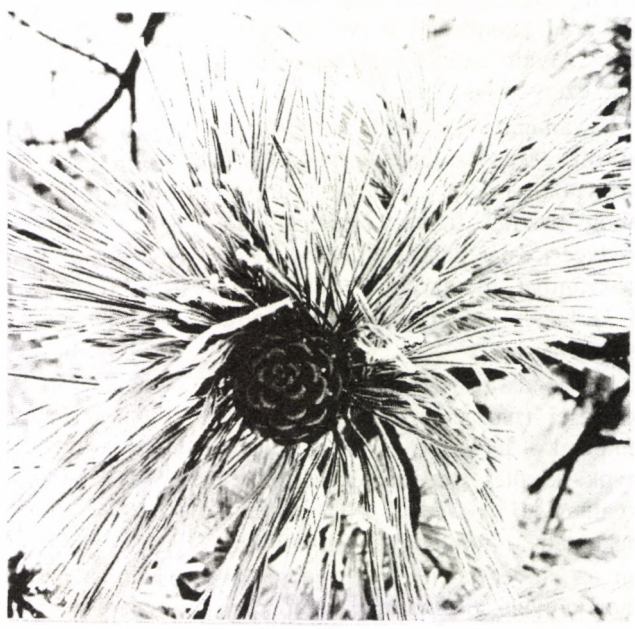
A szépségnek ez a klasszikus felfogása megkönnyíti számomra, hogy megértsem éjszakai átváltozásomat. Igen, ez a szerelmes állapot ébredt fel bennem – és lassanként képes voltam megérezni, hogyan nyílik meg egyre jobban a szívem, és fogad be egy számomra addig rejtett szépséget; s ez odáig ment, hogy ebben a pillanatban minden szépnek tűnt nekem: a világ, az élet, egyszerűen minden. „Istenem, milyen szép is vagy!”

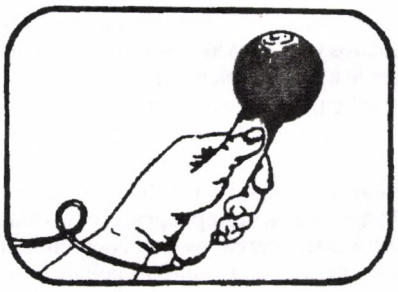
De még egyszer: Miért nem „Isten teremtése”? Mert jobban megnézve egyáltalán nem e világ dolgai ragadtak magukkal, hanem az összjátékuk, együttesük, összhangjuk, harmóniájuk; és mert ebbe én is beletartoztam, belefoglaltattam és fölemeltettem ebbe a szimfóniába, amelyben együtt rezegtek. Bizonyára minden létezőknek e harmóniájára gondoltam, amikor azt gondoltam: „Istenem, milyen szép is vagy!” A harmónia ragyogása sugárzott felém, és világított be a szívembe olyannyira, hogy az tudta: a világ értelmes, a világ jó, a világ rendjén van – Isten mindenben jelen van.

„Nem az Ő szépségének fényes ragyogását sugározza a világ?” – kérdezte kereken 750 évvel ezelőtt Rumi, a szufi misztikus. „Óh, igen” – szeretném vele együtt válaszolni ama júliusi éjszaka óta. Az Ő szépsége sugárzik szét a világban, mihelyt megnyitom a szívemet, és fogékonnyá teszem e szépség számára. Isten a szépségen keresztül teszi láthatóvá magát, és úgy jelenik meg, mint jó és értelmes valóság, mint igenlésre méltó és boldogító valóság, mint az a valóság, amelyik legbelül összetartja a világot, és abba a felfoghatatlan harmóniába rendezi, amely mégiscsak kozmosszá teszi a lét végtelen sokféleségét. Ahol Isten ily módon láthatóvá teszi magát, s a szépség ragyogása bevilágít a szívbe, ott a szív alighanem mégis azt mondhatja egy éjszakai órán: „Istenem, milyen szép is vagy!”

Christoph Quarch

Forrás: Publik-Forum, 2007/16





Mit hisz Ön, Püspök Asszony?

Interjú *Bärbel Wartenberg-Potter* evangélikus püspöknővel

Püspök Asszony, az Ön hivatali ideje hamarosan véget ér. Mit jelent egy egyházat vezetni olyan korban, amikor minden hitbizonyosság eltűnik?

A posztmodern társadalomban, ahol sokféle kínálat létezik, az ember csak arra tehet kísérletet, hogy hiteles legyen, és világosan megmondja, mit hisz ő maga.

Mindig volt ehhez bátorsága?

Püspökként megpróbáltam nyíltan kimondani, hogyan értelmezem én magam a teológiai hagyományokat, még ha ezzel megkérdőjelezek is bizonyos hagyományos hitbeli elképzeléseket. Egyenesen püspöki kötelességünk ebben az értelemben őszintének lennünk, hogy ne hagyjuk cserben azokat az embereket, akik csupán tények igaznak tartásaként fogják fel a hitet, nem pedig Isten szeretetébe vetett bizalomként. De becsületesen megmondom: ez az őszinteség olykor nehezemre esett, mert hiszen a püspöki hivatalban az ember mindig úgy véli, hogy mindenkit együtt kell tartania, és senkit sem szabad megbántania.

Mert azok az emberek, akik az egyházat vezetik, mindenekelőtt a hagyományt akarják megőrizni a „veszélyes” új eszméktől?

Ezt nem mondanám. Hiszen nem egyszerűen valami régit védelmezünk, hanem a mai korra lefordítva értelmezzük a hittel kapcsolatos kijelentések tartalmát. Módszertanilag így járok el: Elolvasom az újságokat, hogy a lehető legtöbbet tudjam meg arról, mi foglalkoztatja ma az embereket. Aztán visszamegyek a Biblia szövegéhez és a hagyományhoz, és megkérdezem: „Mit mondtak akkoriban az emberek? Milyen válaszokat találtak az isteni kinyilatkoztatás fényében? És mit tanulok ebből a mai helyzetre vonatkozóan?”

De az igehirdetés a „körön belüliekre” irányul. A kívülállók számára érthetetlenné váltak az olyan fogalmak, mint például a „bűn” vagy a „megváltás”. Képes-e még lefordítani ezeket?

Kortársaink megértik, hogy emberkárosító viselkedés – tehát bűn – az, ha például kizárólag a profit kedvéért Németországból Romániába telepítenek egy üzemet, anélkül hogy törődnének az emberi következményekkel. A teológiai fogalmak kifejezéséhez új, konkrét nyelvre van szükségünk! Így a megváltás – az egyik központi teológiai fogalom – saját életünk összegabalyodásaival függ össze, azzal, hogy Isten segítségével kibogozzuk e csomókat.

Ma sokakat taszít a Jézus engesztelő áldozatáról szóló tantétel. Meg lehet még menteni ezt?

Az engesztelő áldozat hagyományos gondolata – az „elégtétel” tana – magában foglalja, hogy Isten kiengesztelése erőszakot követel. Ezzel már nem tudok teológiailag azonosulni, tekintettel arra az égetően aktuális veszélyre, hogy valakik erre építve igazolják azt az erőszakot, amelyet ők maguk alkalmaznak „Isten nevében”. Megértem, hogy Isten – ahogyan Jézus hirdette őt – minden erőszakról lemond; ezért Isten sosem lehet az erőszak indítéka vagy okozója, különben az emberek rögtön igénybe fogják venni Istent az erőszak gyakorlásához. Ez gyakran bekövetkezett, és ma is megtörténik. Tehát: az áldozat gondolatát ma másképp kell, és lehet is felfogni.

Tudják-e az Ön hívei, hogy Ön így gondolkodik?

Igen, tudják. Prédikációimban természetesen nem egyszerűen demitologizálással foglalkoztam, hanem felkínáltam a megértés másfajta lehetőségét. A hit szabadságát meg kell őrizni. Éppen lelki kérdésekben nem lehet szó kényszerről.

Összejönnek-e olykor az evangélikus egyház női és férfi püspökei, hogy nyíltan beszéljenek arról, mit hisznek ők maguk?

Igen, de ez ritka eset. Az észak-elbai egyházi vezetés olykor összejön egy effajta esti beszélgetésre, de elismerem: a szerkezeti kérdések és a vezetési feladatok megtárgyalása után már alig jut idő arra, hogy saját vallásosságunkról beszélgessünk.

2006-ban, a Reformáció Napján Ön mutatta be nyilvánosan a „méltányos nyelvezetű Bibliát”, amiért sok kritika érte. Megbánta-e állásfoglalását.

Nem. Miért is bántam volna meg? Hiszen az erről a bibliafordításról szóló vitában nem csupán szakmai vitáról van szó, hanem az igazságról szóló vitáról is, attól pedig sosem riadtam vissza.

Ebben az új bibliafordításban mindenekelőtt arról a kérdésről volt szó, hogy a zsidó „Jahve” istennevet női és személytelen istennévvel is vissza lehet-e adni, avagy – hűségesen a Luther-bibliához – ragaszkodni kell az „Úr” fordításhoz.

A Luther-bibliában sok ezerszer áll az „Úr” a héber biblia „Jahve” kifejezésének fordításaként. Noha a „Jahve” valóban név, de nem férfinév. Martin Buber így fordítja: „Jelen vagyok”. A magam részéről ezt ígéretként fogom föl: „Jelen leszek, és te megtapasztalhatsz majd engem az életedben – bármilyen alakban történjék is ez.” A patriarchális értelmezés következtében veszendőbe ment az istennevek sokfélesége. Igen szépen mondta egyszer Jürgen Ebach: „Régóta tudjuk, hogy Isten nem ember. Most még azt is meg kell tanulnunk, hogy Isten nem férfi.” Nekünk, nőknek látnunk kell, hogy istenképiségünk a nyelvben is tükröződik. Különben püspöknőként én sem gyakorolhatnám erőteljesen hivatalomat.

A férfi erőforrások nem hozzáférhetőek az Ön számára?

Egy férfias erőforrás csak önazonosságom valamely oldalát erősíti, ezért számomra szép dolog tudni, hogy a Szentháromságban a Szent Lelkierő, a „ruah” a héberben nőnemű.

Megpróbált-e támadást intézni a szakállas atyaisten képe ellen?

Igen, de ez olyasmi, mint elhordani egy hegyet. A szakállas férfiként elképzelt Isten képe Micheangelo révén annyira belevésődött a fejekbe! Liturgikus megfogalmazásaimban igyekeztem nem tovább erősíteni.

Ha az Ön számára fontos a hit bizonyos szabadsága, akkor püspöknőként hogyan tartja össze a hívőket?

Korábban afféle zászlóvivője voltam bizonyos törekvéseknek: nőkérdés, apartheid-ellenesség, az első világ, igazságosság. Püspöki hivatalomban megtanultam megérteni, hogy az emberek különböző élettapasztalatokra tesznek szert, és ezek meghatározzák keresztényi mivoltukat. Meg lehet, meg szabad és meg kell engedni az eltérő felfogásokat. Azt is megtanultam, hogy elfogadjam az ellenérveket. Hiszen bizonyos pontokon én magam is elgaloppíroztam magam. Igen, ez megtörtént.

Ez úgy hangzik, mintha lemondott volna a meggyőződéséről.

Nem! Püspökként természetesen én is felelős vagyok egyházam egységéért, de ez a felelősség nem mehet túl bizonyos alapkérdésekben való egyetértésen. Azon túl termékeny vitára van szükség, és az igazság közös keresésére. Az összekötő mozzanat az, hogy beszélünk a különbözőségekről, és közös a keresésünk.

Egyes vatikáni dokumentumok, az ortodoxok politikája az Egyházak Világtanácsában, de a Német Evangélikus Egyház saját profiljához ragaszkodó nyilatkozatai is azt a benyomást keltik, hogy már nem vita folyik a különbségekről, hanem elhatárolódás a különbségek által. Az ökumené a múlté – vagy mégsem?

Az ökumené szélcsendjét az egyházak egyik súlyos válságának tartom, s azt kérdezem: Érezhető-e még Isten életlehelete? Vagy megmerevedünk saját hagyományainkban? Ökumené nélkül mi, egyházak nem jelentünk valóságos erőt a kiengesztelődés és a béke szempontjából.

Mi az oka ennek? Pusztán hatalmi játékokról van szó? Vagy félelemről?

Bizonyára a kettő keverékéről. De sem a hatalomra törekvés, sem a félelem nem jó tanácsadó. A félelem természetesen nem alaptalan. A római katolikus egyházhoz való közeledés például semmissé tehetné minden nyereségünket, ami a nők és a laikusok egyházi részvételét illeti. A félelem azonban beszűkít, ezt az orvostudományból is tudjuk. Jobb, ha azt mondjuk: Isten ma ezt vagy azt a feladatot bízta rám, és én meg akarok birkózni vele. Kezdjünk tehát termékeny vitát! Az ökumené ezt is jelenti.

Ön egyike a német evangélikus egyház három női püspökének. Ez a szám, tekintettel az összesen 24 püspökre, kicsi, de ha összevetjük más protestáns egyházakkal, vagy pláne a katolikus egyházzal, akkor nagy. Elérték-e a nők, amit elérhetnek?

Egy fecske nem csinál nyarat, de három sem. Mi úttörők vagyunk. Megpróbálunk nőként ellátni egy férfiak által megjellegzett hivatalt. Olykor sikerül valami, máskor teljesen félresikerül. Csak akkor leszünk egyenjogúak, ha nekünk is annyi hibát szabad majd elkövetnünk, mint a férfiaknak. Mindenesetre nyitva kell tartanunk annak lehetőségét, hogy nők is betölthessék a püspöki hivatalt. Ez nem olyan könnyű, mivel sok nő nem tartja kívánatosnak, ugyanis nagy áldozatokat követel személyes életalakításunkban. Ezért az egyik feladatunk abban áll, hogy úgy változtassuk meg a hivatalt, hogy az élettel kapcsolatos más vágyaknak is maradjon hely. Más arculatot kell öltenie a hivatalnak ahhoz, hogy a nők és a férfiak számára egyaránt emberségesebb legyen.

És mi a helyzet a püspöknői erővel? Támogatták-e Önök hárman egymást?

Túl keveset beszéltünk egymással arról, hogyan bánunk a döntési hatalmunkkal vagy mások szerepképeivel és elvárásaival. Mindenekelőtt az a kérdés maradt nyitva: Nagyon különböző nőkként, akiknek eltérő egyházpolitikai céljaik is vannak, hogyan őrizhetjük meg mégis női szolidaritásunkat? Nekem mindig hiányzott kissé az erről folytatott véleménycsere.

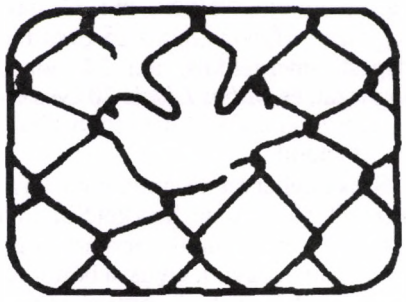
Ön hamarosan más, hivatalmentes életet kezd, de teológusnőnek megmarad. Mit gondol tehát: Hogyan kell megváltoznia az egyháznak ahhoz, hogy hiteles legyen a 21. században?

Meg kellene kérdeznünk magunktól: Hol mutatkozik meg a jó, az igazságos, az Isten akarta élet? Egyházi struktúráink talán útjában állnak ennek? Célunknak annak kell lennie, hogy olyan spirituális életet mutassunk fel az embereknek, amely megszabadítja őket a lárma és a szórakozás társadalmának felszínességétől. Ösvényt vághatunk számukra a rengeteg választási lehetőség dzsungelében. Ezért a 21. század egyházának vezérkérdése így hangzik: Hol megy tovább az élet? Hogyan is állunk az igazságossággal, a békével és a teremtés megőrzésével? És kinek a számlájára élünk? A munkanélküliek, a szegények, az ajtónk előtt őgyelgő eldobott gyerekek mellett van a helyünk! Az egyház intézménye nem öncél. Ha az nem mond mást, mint az egész világ, akkor fölöslegessé teszi önmagát. Az a feladatunk, hogy segítsünk egymásnak emberségünk kibontakoztatásában – Isten segítségével. Ezért a célért szeretnék tovább dolgozni, ha már nem leszek püspök, akkor is.

Johanna Jäger-Sommer

Forrás: Publik-Forum, 2008/12





„Régi dicsőségünk...”

Emlékezés a „Baracskások” tíz évére (1979-1989)

A Bokor Nagytábor mai napjának témája az erőszak és erőszakmentesség. Nekem az a feladat jutott, hogy bevezető előadásként az elvi alapokról beszéljek. Közben kiderült, hogy a katonáskodást megtagadó testvéreink („Baracskások”) most ünneplik meghurcoltatásuk 30. évfordulóját. Egyikük (Habos Laci) megkért, hogy az évfordulóra a Bokor szemszögéből készítsek értékelést a „Baracskás” tíz évről, ami egy kis antológiába kerülne bele. Ilyen értékelésre természetesen nem vállalkoztam, mert ez képtelenség. De eszembe jutott két dolog.

Az egyik, hogy egy régi tartozást lehetne most törlesztenünk, hogy nyilvánosan és ünnepélyesen név szerint is megemlékezzünk a Bokor hőskorának főszereplőiről, akik nemcsak beszéltek, hanem cselekedtek is. Tehát az erőszakmentes gyakorlatról is van mit mondanunk.

A másik, hogy készült már a „Baracskásokról” egy mindent átfogó elemzés és értékelés: *Csapody Tamás* készítette *Elmélet és gyakorlat* c., közel 100 oldalas tanulmányában, amelynek alcíme: Keresztény katonai szolgálatmegtagadók Magyarországon 1979 és 1989 között, különös tekintettel a Bokor Római Katolikus Bázisközösségre (1992-1993). Ugyancsak ő írt egy megemlékezést a mostani évfordulóra is: A katonaság- megtagadás magyarországi történetének utolsó 30 éve (1979-2009).

E két felismerés birtokában úgy döntöttem, hogy a múltról szólva nemcsak elvekről, hanem főleg a gyakorlati megvalósulásról beszélek itt és most. „Régi dicsőségünkről” szólok, mely éppen az ellenkezője annak, amiről Vörösmarty énekelt.

Arra vállalkoztam tehát, hogy Tamás engedélyével, felhasználva az ő tényszerű anyagát, hozzáteszem a magam személyes élményeit és észrevételeit, amelyek talán kicsit tükrözni fogják a Bokor közösségeinek és tagjainak akkori lelkiállapotát. A tanulságokat pedig közösen kell majd levonnunk!

1. A KIO és a Bokor

Mint ismeretes, a Jézus ajkára adott evangéliumi mondatokból készült egy ötkötetes elemző mű (közel 1000 oldal), amely arról szól, hogy mi Jézus örömhírének lényege. Ez Bulányi György *Keressétek az Isten Országát* (KIO) c. könyve. Az elemzésből egyértelműen kiderült, hogy Jézus a mindenkire, még az ellenségre is kiterjedő szeretetet hirdette és élte. Ha nehezen is, de megemésztettük Jézus új parancsát, és annak azt a mozzanatát, amely az ellenségszeretet és erőszakmentesség kemény követelményét támasztotta velünk szemben.

Ezen *elvi alapok* birtokában a KIO elkészülte (1968) után még öt évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy néhány testvérünkben megfogalmazódjon a katonáskodás megtagadásának gondolata. Pedig mindenki előtt nyilvánvaló volt, hogy a katona az ellenség ellen harcol, a katona az ellenség megölésére esküszik fel és adott esetben meg is öli az ellenséget. Ezt pedig nem teheti az, akinek törvénye a „Szeressétek ellenségeiteket!” jézusi parancsa.

Voltak, akik lélekben elszánták magukat a katonaság megtagadására. Egyikük, Molnár Gyuszi a csoportomban volt, és bejelentése nagy izgalmat keltett. Akkor az a vélemény alakult ki a közösségekben, hogy frissen kibontakozó közösségeink nem bírnák viselni a várható nagy politikai vihart és üldözést, ezért türelemre kell inteni az „előreszaladókat”. Magatartásunk nem kis sérülést okozott élenjáró testvéreinknek.

2. Katonaságmegtagadók

2.1. A kezdet

Újabb öt év telt el, amikor 1979 őszén *Dr. Merza József* 47 éves matematikus kapott behívót rövid utószolgálatra, amit megtagadott. Az eset meglepte az egész katonai és bírói apparátust. Három évvel korábban egy regnumos fiú, Kiszely Károly megtagadta ugyan a katonaságot, de azt egyedi esetnek vélhették. Jóska lépése viszont azt jelezte, hogy itt olyasmi történik, amire még nem volt példa, hogy egy történelmi egyház tagjai kezdik megtagadni a katonáskodást. És teszik ezt a szocialista tömb és a Varsói Szerződés egyik tagállamában. A zavarodottság abból is látható volt, hogy Jóskát két hónap fogház után kiengedték, és miután a katonakönyv átvételét is megtagadta (ami a katonai szolgálat alóli kibúvás bűntettének elkövetése volt, és ami viszszaesőként 3-10 év börtönt is jelenthetett volna), csupán 10.000 Ft. pénzbüntetést kapott. Az állam szerette volna elaltatni az ügyet. Ám akkor már késő volt.

Az eset felrázta közösségeinket. Egyrészt aggodalommal töltött el minket, másrészt pedig büszkeséggel. Büszkeséggel, mert ki mertünk állni (értsd: egyikünk ki mert állni!) a jézusi erőszakmentesség mellett. Emlékszem, ennek hatására a domonkos templomban (Domi) az esti ifjúsági misén méltattam Jóska lépését. Mise után az egyik egyházközségi képviselő odajött hozzám, hogy a hideg futkosott a hátán, amikor a katonaság megtagadásáról nyíltan beszéltem. Úgy tűnt, hogy a nyilvánosság egyben védelem is. Lékai bíboros áthelyezéssel fenyegetett meg. Végül csak később kerültem a márianosztrai börtön melletti plébániára, az 1981-es hajósi ifjúsági búcsún tett kijelentéseim miatt, miszerint a hierarchia kollaborál az állammal. A büntetés a papi tevékenység gyakorlása alóli féléves felfüggesztés, a Budapestről való kitiltás és a márianosztrai internálás volt.

Püspöke ugyancsak felfüggesztette fél évre Gromon András. Ő Lékai bíborosnak a magyar katonaszenteket dicsőítő prédikációját bírálta. A pártállam az Állami Egyházügyi Hivatalon (AEH) keresztül Lékait mozgósította a papok megfékezésére. Itt említem meg Dőry Pistát, aki akkortájt éppen Ausztriában járt, és belebotlott a Kathpress hírügynökségbe. Elmesélte nekik a Magyarországon történteket. Ettől kezdve nemzetközi érdeklődés is kísérte a szolgálatmegtagadókat.

2.2. A folytatás

A következő tíz évben (1979-1989) minden évben volt Bokor-beli katonaságmegtagadó, s ők javarészt a **Baracskai Fogház és Börtön** lakói lettek. Összesen 31-en, akik közül elítélésükkor 16-an letöltendő „fogház”, 11-en a szigorúbb „börtön” büntetést kapták, a többiek felfüggesztett büntetést vagy megrovást.

1979-ben másodikként *Pintér István* 22 éves pilisvörösvári nyomdász kapott nyolc hónap börtönt. Őt Gromon Bandin keresztül ismertem meg.

1980-ban *Márton Miklós* 19 éves budapesti tanuló kapott nyolc hónap felfüggesztett büntetést, amiből letöltött 57 napot.

1981-ben *ifj. Merza József* 24 éves budapesti műszerész 18 hónap börtönt, és *Besze Imre* 21 éves budapesti nevelő 30 havi fogházat kapott.

Jocó a Kozma utcai börtöndrótból készített és küldött nekem apján keresztül egy leheletvékony kis keresztet, amelyet a közösségi miséken az asztalra raktunk. Imrével kapcsolatban arra emlékszem, hogy bent sem veszítette el vidámságát.

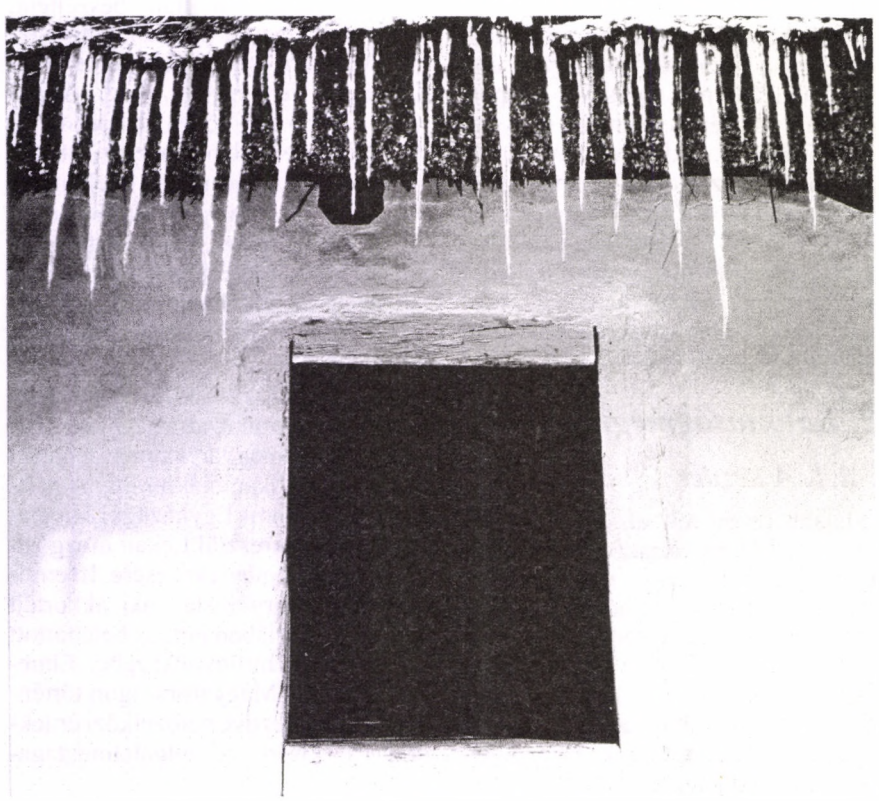
1982-ben *Csizmadia Gábor* 23 éves budapesti hírlapkézbesítő kapott közel három év, pontosabban 32 havi fogházat, és *Simonyi Béla* 25 éves székesfehérvári erdőmérnök 14 havi fogházat. Mindketten nem sokkal előtte kötöttek házasságot. Béci szinte az esküvő után került börtönbe.

Gábor börtönbe vonulásán keresztül éltem át először egészen közelről, hogy mit jelentett ilyen döntést meghozni. Hasonlókat élhettek át a többi megtagadók és barátaik. Gábor Hegyi Zsóka csoportjába tartozott, aki pedig a mi közösségünk tagja volt. Akkoriban Márianosztráról Budapestre szökve Gáboréknál tartottam a közösségi miséket. Emlékszem a hideg balatoni nyaralóra, ahol Gábor döntött, azután az utolsó csoporttalálkozóra, amikor egy asztalon lévő narancsot szeleteltem fel, és a héját eltettük, hogy mindaddig őrizzük, amíg Gábor ki nem szabadul. Virágnyelven leveleztünk, és mert egyszer engem jelölt meg látogatójának, így belülről is láthattam Baracskát. Sosem felejtem, ahogy Gábor és Béci egymás mellett ültek a keskeny börtönasztal túloldalán, és ragyogott az arcuk. A sárisápi Szent Imre templombúcsún szentté is avattam őket, és javasoltam, hogy Szent Imre herceg, a fehéroroszok hadvezére helyébe inkább őket helyezzük oltárra. A mise után a plébániai képviselőtestület tagjainak haragjától csak a plébános, a regnumos Rédei József mentett meg.

2.3. A tagadás fokozódik

A Közös Dolgaink (KD) adataiból kitűnik, hogy ekkorra már konszenzus, teljesen egyetértő vélemény alakult ki a Bokor közösségvezetőinek körében a katonaság megtagadásával kapcsolatban. Ettől kezdve évente négyen is bevonultak Baracskára.

1983-ban *Simonyi Gyula* 30 éves székesfehérvári számítástechnikus megy börtönbe, aki 10 havi fogházat, *Magyar János* 22 éves székesfehérvári templomgondnok, aki 34 havi fogházat, *Mohos László* 25 éves budapesti energetikus, aki 34 hónap fogházat, és *Habos László* 20 éves érdi gépszerelő, aki 31 havi fogházbüntetést kapott.



Székesfehérvár fő animátora *Gyusza* volt. Nem csoda, ha a két Simonyi elsők között ment Baracskára, Magyar Janival együtt. Gyusza börtönlevelezése feleségével, Ágival igazán példaértékű. Egyébként 17-en, akik később beszámoltak levelezésükről, átlagosan 384 levelet írtak, és 396 levelet kaptak.

Mohos Lici nevét a márianosztrai postán hallottam először. A postáskisasszony gyanúsan méregetett az ablak mögül, majd megkérdezte, hogy én vagyok-e az a Kovács Laci? Mondtam, hogy így hívnak. Elárulta, hogy az ő udvarlója, Mohos Lici is ismeri a Bokrot. Csibi attól kezdve külön kezelte a postámat. Lici sok borsot tört az Intézet vezetőinek orra alá tiltakozásaival, amelyeket különböző fórumokon is tárgyaltak (Bp-i Katonai Ügyészség, BV Országos Parancsnokság). Licit gyakran fenyítették meg. Itt mondom el, hogy összesen 12 fő 17 alkalommal 164 napot töltött fogdán. Fizikailag egyetlen embert bántalmaztak a smasszerok „csak úgy”, és egy alkalommal ugyanőt a rabtársak. A börtön vezetői és elítéltjei is úgy nyilatkoztak a mieinkről, hogy „ja, ezek a katolikusok, akikkel mindig baj van!”, szemben a Jehova Tanúival, akiknek „viselkedése kifogástalan volt”. Ennek az a magyarázata, hogy a bentiek és kintiek is szüntelen híreket juttattak el a hazai és külföldi szervezeteknek, amiket a Szabad Európa rádió és más külföldi hírközlőszervek is közöltek.

Habos Laci Király Ignácz szárnyai alól repült Baracskára. Szülei nem nagyon örültek ennek, mint ahogy a többi megtagadó esetében sem. A legtöbb esetben a szülői féltés vagy fenyegetés volt a legnagyobb visszahúzó erő. Sokan ezért nem lettek katonaságmegtagadók.

1984-ben szintén négyen tagadták meg a katonai szolgálatot: *Újvári József* 21 éves tököli autószerelő 33 havi fogház, *Tanos Gábor* 21 éves székesfehérvári nevelő 14 havi fogház, *Sever József* 28 éves soproni faipari mérnök 14 havi fogház, *Dombi János* 23 éves bányai mozdonyvezető 36 havi (kerek 3 év!) fogház büntetést kapott.

Fehérvár ismét szerepel a listán, de új „fertőző gócra” is fény derül: Tököl és Bánya Dombi Feri hatóköre volt, Sopron pedig Béci működéséről árulkodott.

1985-ben szintén négyen álltak bíróság elé: *Dombi Tibor* 21 éves budapesti pedagógus kapott 1 év felfüggesztettet, *Uzsák Géza* 23 éves székesfehérvári műszerész kapott 32 havi fogházat, *Orbán Péter* 26 éves budapesti logopédus 34 havi börtönt és *Hegyi György* 20 éves budapesti tanuló 34 havi börtönt kapott.

Orbán Petyát Lévai Zsuzsin keresztül ismertem meg. Ismereteim szerint Petya és Jocó Kozma utcai börtönbüntetése volt a legkeményebb. Itt említem meg, hogy a katonasággal kapcsolatos megtagadók között nemcsak férfiak voltak, hanem nők is, akik közül az egyik Zsuzsi volt. Orvostanhallgatóként megtagadta a honvédelmi oktatást, amiből nagy ribillió támadt az egyetemen. De róluk még külön szólok.

Hegyi Gyuri sorsa ismét közelről érintett. A Domiba járt az egész család. Édesanyja, Zsóka pedagógus volt, és munkahelyén is konfliktusa volt elvei és radikális nézetei miatt. Újságírók is megkeresték, de a beszélgetés után olyan cikk készült, amelyet a cenzúra nem engedélyezett. Gyuri fia lépése kettős motívumból fakadt. Egyrészt a Bokorban tanult erőszakmentességből, másrészt társadalmi tiltakozásból. A katonaügy kirobbanása után Zsóka testvére, Dr. Légrádi Péter orvos, aki a politikai ellenzékkel állt kapcsolatban, Zsókáék lakásán próbált összehozni minket mint „egyházi ellenzéket” Konrádékkal. Konrád is az erőszakmentesség híve volt, bár a találkozó azzal a végszóval zárult, hogy mi nem vállalunk közösséget semmiféle politikai alakulattal. Különben is, ha egy politikai ellenzék hatalomra kerül, akkor eleve szöges ellentétbe kerülünk egymással. Erre akkor az volt a válasz, hogy ők mindig ellenzékben lesznek. Gyuri tehát két oldalról is motivált volt. Börtönbe kerülése után a rendőrség éjszakai házkutatást tartott náluk, és a Zsókáéknál „biztonságba” helyezett több köteg iratomat és beszédemet is lefoglalták. Zsóka rákban halt meg, borzalmas szenvedések után. Gyurit nagy nehezen kiengedték a temetésre. Zsóka végakarata szerint temetése szinte Bokor-ünnep lett, amely tiltakozás volt az erőszak minden formája ellen.

1986-ban ismét négyen tagadták meg a katonaságot: *Csontos Barna* 21 éves budapesti építéstechnikus, aki 31 havi fogházat, *Péller József* 18 éves soproni műtős, aki 36 havi börtönt (letöltött 27 hónapot), *Szalai Imre* 27 éves soproni erdőmérnök, aki 10 havi börtönt, és *Deli Gyula* 23 éves budapesti munkanélküli, aki 1 év felfüggesztett büntetést kapott.

Barna Kiss Gábor és Kosztolányi Klári csoportjába tartozott. Döntése meglepett, és elszántsága mélyen megindított minket. Barnát Kiss Gáborék látogatták. Deli Gyuszinak is nagyon drukkoltunk.

Péller Józsi kerek 3 év börtönbüntetést kapott. Itt jegyzem meg, hogy a statisztika szerint a bebörtönzötteket összesen 600 alkalommal látogatták fogva tartásuk ideje alatt (Egy főt átlagosan 32-szer). Leggyakrabban a szülők, a feleségek, majd a bokorbeli testvérek. Három esetben a lelkivezető.

1987-ben két megtagadó: *Locsmándi Zsolt* 21 éves soproni adminisztrátor 24 havi börtönt kapott (letöltött 20 hónapot), és *Bene Béla* 33 éves péceli lakos, akit a hatóság nem jelentett föl.

Az újabb soproni, Zsolt mellett Pécel is beindul a szelíd Halász Bandi bácsi halászterületén. Bene Béla felmentése talán már 1989 előszele lehetett.

2.4. A finis

1988-ban öten tagadták meg a katonaságot: *Almási László* 24 éves péceli elektroműszerész (felfüggesztett), *Finta Gábor* 39 éves péceli raktáros (6 hónap felfüggesztett), *Fehér Tamás* 23 éves csabdi bedolgozó, aki megrovást kapott, *Reich Ferenc* 22 éves székesfehérvári üzemi technikus (22 havi felfüggesztett) és *Lukács István* 20 éves soproni sofőr, aki 30 havi börtönt kapott (letöltött 15 hónapot).

Két péceli, egy fehérvári, egy csabdi testvérünk felfüggesztett, illetve megrovás ítélete mellett meglepő volt, hogy Lukács Pistát 30 hónap börtönre ítélték. Talán ez volt a büntetés-végrehajtóknak az utolsó lehetőség az ütésre. Itt szeretnék megemlékezni Efiről (Reich Ferenc), aki később repülőszerencsétlenség áldozata lett.

1989 júniusában utolsó megtagadóként *Kollár Lajos* 19 éves szigetszentmiklósi épületszobrász 1 év felfüggesztettet kapott.

3. A végkifejlet

A rendszerváltáskor 1989. március 1-ig elengedték az összes, mintegy 150 katonai szolgálatmegtagadót Baracskáról, így a mieinket is. A rájuk jogerősen kiszabott szabadságvesztések időtartama összesen 637 hónap volt, vagyis 53,1 év, ami 31 fővel számolva átlagosan 20 hónap (1,7 év). Ha a 26 börtönviseltet nézzük, 26,2 hónap (2,2 év).

Mi történt aztán?

1989 júliusában a parlament a honvédelmi törvény módosításával lehetővé tette, hogy a katonai szolgálat helyett ***polgári szolgálatot*** lehessen választani. Nagy megdöbbenésünkre a polgári szolgálat lehetőségét elsőként Paskai László bíboros vetette fel nyilvánosan. Az a Paskai, aki három évvel előbb püspöki karával együtt országos körlevélben marasztalta el a katonai szolgálatot megtagadókat. Az a Paskai, aki annak idején durván visszautasította például Hegyi Zsókának a fia érdekében írt kérelmét, hogy tiltakozzon a Bíboros is a katonaság-megtagadók elítélése miatt. A II. Vatikáni Zsinat ugyanis már 1965-ben elismerte a lelkiismereti okokból történő katonaságmegtagadást, noha elismerően szólt a hazáját védő katonákról is. Lékai és Paskai az utóbbit erősítgette, s ezzel együtt Magyarországon a pártállamot. A továbbiakban a Bokor fiataljai többnyire a polgári szolgálatot választották. ***Totális megtagadásra***, vagyis hogy a katonai szolgálatot kiváltó polgári szolgálatot is megtagadja valaki, nem került sor.

A Bokor részt vett a két HEL-ben: a ***Halálbüntetést Ellenzők Ligájában*** és a ***Hadkötelezettséget Ellenzők Ligájában***. Mindkettő sikerrel járt. Azóta nincs halálbüntetés (1993), és az új honvédelmi törvény megszületésével (2004) nincs általános hadkötelezettség sem Magyarországon. (De nincs semmi biztosíték arra, hogy a jövőben mindkettő vissza ne térjen!).

4. Számvetés

Tanulmányában *Csapody Tamás* számvetést készített a Bokor Közösség erőszakmentességet valló elsődleges és másodlagos szembenállóiról.

Az ***elsődleges szembenállók*** közül *„kemény”* szembenállóknak nevezi a katonai szolgálat-megtagadókat (31 fő), de a katonakönyv visszaküldését, illetve át nem vevését vállalókat is. Ide tartoznak még azok is, akik a nyilvántartásba vétellel, a hatóság előtti megjelenéssel, a honvédelmi oktatással kapcsolatban léptek fel az erőszak ellen (kb. 55 férfi, kb. 70 nő). A *„puha”* szembenállók közé a honvédelmi hozzájárulást fizetni nem akarókat (5 fő) és a „majdnem” megtagadókat (33 fő) sorolja. Az utóbbiak azok akik, a katonai szolgálatot elutasító szándékukat akkor jelezték, amikor bevonulásukra – még vagy már – nem kerülhetett sor (9-ek csoportja és 24 katolikus pap).

A kemény és puha megtagadók száma így együtt 193.

Másodlagos szembenállóknak nevezi azokat, akik az állami és egyházi hatóságoknál személyesen, levélben

vagy aláírásokkal tiltakoztak. Őket is hozzáadva a fentiekhez, 340 fő az aktív ellenállók létszáma.

5. Tanulságok

Meg kell állapítanunk, hogy ez a 340 fő a feltételezett 1500 fős Bokor összlétszámhoz viszonyítva alacsonynak tűnik. Főleg akkor, ha meggondoljuk, hogy a „lehetséges" katonai szolgálatmegtagadók közel 90%-a inkább a katonai szolgálatot választotta!

Mielőtt az okokat keresnénk, szögezzük le, hogy így még inkább kell értékelnünk azokat, akik mégiscsak „megtették, amit megkövetel a haza". A haza és az egész emberiség java!

A kívülállók szemével ez a 340 aktív ellenálló és 31 börtönt választó valóban kevésnek tűnhet, főleg ha a nazarénusokkal vagy a Jehova tanúival veti valaki össze. Nekik azonban évszázados múltjuk és kötelező hitelveik miatt magától értetődő a katonaságmegtagadás. A Bokor hatvanas-hetvenes években éledt újjá és kezdett kibontakozni, és egy ilyen radikális lépés, főleg a diktatúra idején nem kis teljesítmény. Ezenkívül a Bokor fő hangsúlytevése a szabadság és az egyéni döntés tiszteletben tartása.

Tény az is, hogy észlelhető volt közösségeinkben bizonyos zavarodottság a börtönbe vonulókkal, de főleg a szabadultakkal szemben. Nem tanultuk meg, hogyan kezeljük a helyzetet, nehezen tudtuk beleélni magunkat lelkiállapotukba. Az ún. „utógondozás" főleg a hozzátartozókra, és részben csoportjukra maradt. Tény, hogy nem kaptak vagy nem is kértek szerepet a nagy közösség életében. Pedig a nagy nyilvánosság előtt ők voltak a Bokor hőskorának a főszereplői.

6. Jelentőségük

A katonaságot megtagadó testvéreink lépésének jelentősége a ***Bokor*** szempontjából az volt, hogy a Bokrot és legdrágább eszményeink egyikét, a jézusi erőszakmentességet ők ismertették meg és helyezték reflektorfénybe ország-világ előtt. Ezzel azt is nyilvánvalóvá tették mindenki számára, hogy a Bokorhoz tartozás súlyos következményekkel járhat. Személyes döntésük hatást gyakorolt a kis és nagy közösségre, de az egyházra és társadalomra is.

Egyházi szempontból meg kell állapítanunk, hogy a kereszténység első három százada után, amikor a „keresztény katona" még önellentmondás volt, most újra előtérbe került a katonaság megtagadásának kérdése. Ebben részük van a katolikus katonaság-megtagadóknak is, akik joggal hivatkozhattak a II. Vatikáni Zsinat okmányának arra a passzusára, amely elfogadja a katonáskodás megtagadásának létjogosultságát. A mai, hivatalosnak tekinthető álláspont az, hogy az egyház a katonai szolgálat teljesítése mellett elfogadhatónak tartja a katonai szolgálat katolikus meggyőződés alapján történő elutasítását is. Ennek ellenére a világegyház és a magyar egyház képviselői alapvetően ma is a katonaság oldalán állnak. A Bokor katonaság-megtagadóit máig sem rehabilitálta, és elítélő nyilatkozatát nem vonta vissza a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia.

Az egyházi szempont után fontos tanulság, hogy a Bokor katonaság-megtagadói a magyar ***társadalomban*** megvalósították a KIO alapján a jézusi *apolitikus* magatartást. Hűek voltak a jézusi szeretettörvényhez. Elvetették az erőszakot, nem lázadtak fel, nem indítottak forradalmat, nem gyűlölték ellenségeiket, nem akarták erőszakkal megdönteni a rendszert, magyarán nem „jogrendváltást" akartak, hanem erkölcsi változást: „szeretetrendet", Isten Országát! Tény, hogy a későbbiekben elmozdulás történt *antipolitikusi* irányba, amennyiben a Bokor tagjai tiltakozó álláspontra helyezkedtek a hatalommal szemben. Ezzel a Bokor magára vállalt egy levelezésen, javaslatokon, médián és demonstrációkon keresztül közvéleményt befolyásolni akaró tevékenységet. Ez azonban még a jézusi normán belüli magatartás volt. Sajnos ezt a későbbiekről nem lehet elmondani. Baracska legfőbb üzenete számunkra az, hogy a Bokor nem adhatja fel eredeti eszményét, a pártok felettiséget és pártfüggetlenséget. Nem tévedhet a *politika*, sőt a *pártpolitika* területére. Nem csatlakozhat olyan csoportokhoz, melyek alapvetően tagadják a jézusi erőszakmentességet, és egyértelműen az erőszak, a kirekesztés és gyűlölet képviselői. Nem lehetünk múltunk megtagadói!

Ezért is kell emlékeznünk a ***„régi dicsőségre"*** és azokra, akik felragyogtatták előttünk és az egész világ előtt a tiszta jézusi eszményt. Meg kell erősödnünk abban a hitünkben, hogy jobb világ csak jobb emberekből lesz. Csak az erőszakot elvető szeretet emberei lehetnek építői a jobb világnak. Azt kell folytatnunk, nekik is, nekünk is, amit 30 évvel ezelőtt elkezdtek. Hálásak lehetünk nekik. És ha nem is vonunk glóriát a fejük fölé, de ez a 30. évforduló legyen alkalom arra, hogy a múltban és jelenben is a fegyverek „régi dicsőségét" éneklők helyett éltessük azokat, akik „új éneket" kezdtek korunkban: a fegyvertelen, az erőszakot megtagadó Szeretet dalát! Éljenek!!!

Kovács László

Ez az előadás a Bokor Közösség 2009-es soproni nagytáborában hangzott el.





Leszkay András bácsi Moha-meséje

Stikli

Ha elmaradt egy óra a tanítás végén, az én kiskoromban örültek ennek a gyerekek. Gondolom, ti szomorkodtok ilyenkor, mégis bátran bevallom, hogy én is örültem. Egy ilyen napon történt, hogy osztály- és törpetársam, Hetykepötyke így szólt hozzám: „Gyere már egyszer velünk te is stiklizni!” Ti bizonyára nem ismeritek ezt a szót: „stikli”. Mondhatnék helyette „hecc”-et is, de gondolom, azt sem ismeritek. „Csíny”, „huncutság”, „kópéság”: több is, kevesebb is. Nevezzük hát „diáktréfá”-nak! Most azért is jó ez a kifejezés, mert Hetykepötyke felszólítása nem Törpeházán, hanem itt Budapesten hangzott el. Tízesztendős korunkban ugyanis itt jártunk iskolába. Örültem neki, hogy engem is hív, mert akkoriban már nagyon terhemre volt, hogy én mindig jó gyerek legyek. Egyesek már „besavanyodottnak” is neveztek, és még arra is gondoltam, mennyire sajnálnám majd öregkoromban, hogy én soha semmiféle diáktréfában, kalandban nem vettem részt. Beleegyeztem tehát, hogy velük megyek, és Hetykepötyke meg cimborái elmagyarázták nekem, mit fogunk cselekedni.

Menni fogunk az utcán szépen, rendesen, de egy csomó apró kárpitosszög lesz az ujjunk között. És ha kislánynak kerülünk a háta mögé, akkor azokat a szögecskéket ügyesen belepottyantjuk a tarkójánál a gallérjába. Kezünket villámgyorsan visszakapjuk, és nyugodtan, komolyan beszélgetünk tovább. Nagyon mulatságos, ahogyan sikkant, kapkod, szökdécsel, mert azt hiszi, bogár került a ruhájába, minket azonban mégsem mer szidni, mert hiszen mi rá sem pillantunk, mi komoly képpel vitatkozunk valamelyik tartárgyról.



Bármennyire kívántam is részt venni velük a mókában, ez a tájékoztatás meghökkentett, és kijelentettem: „Ez nem jó, ettől nagyon megijedhet. Árthatunk neki ezzel!” Persze lehurrogtak: „Éppen ellenkezőleg! Használunk neki! Mert körültekintésre, óvatosságra neveljük! Eddzük az idegeit!” Gyenge érv volt ez a szögpottyantás védelmére, viszont annyira erős volt a vágyam a stiklizésre, hogy juttatott erejéből az érvnek, és már aznap is négy-öt kislánynak pottyantottam szögecskéket a nyakába, és nagyon élveztem bűvészi gyorsaságomat, mert amikor a kislány bőszülten visszafordult, én már nyugodt és komoly ábrázattal magyaráztam Hetykepötykének: „Nem jól mondod, kérlek! A legkisebb közös többszöröst törzstényezőkre bontással úgy határozzuk meg, hogy a törzstényezők mindegyikét annyiszor írjuk le, ahányszor előfordul abban a számban, amelyben a legtöbbször fordul elő.” Eközben udvariasan kikerültük a kislányt, és csak akkor puffant ki belőlünk az élvezetes hahota, amikor már nem láthatta ábrázatunkat.

Örültem neki, hogy részt vettem a stiklizésben, hogy nem vagyok már „besavanyodott jó gyerek” – és legközelebb már eszembe sem jutott, hogy először azt mondtam, árthatunk ezzel a kislányoknak. Vagy negyed kiló kárpitos szögecskét hintegettem el a gallérokba, s minthogy októberben történt ez a hintegetés, elneveztem „őszi vetésnek”. No de ha vetettem, arattam is. Mégpedig akaratomon kívül, mégpedig rémületet. Egy kislány ugyanis ijedtében leszaladt a járdáról, és éppen egy száguldó kétlovas hintó elé. Egyetlen pillanatig biztosak voltunk benne, hogy elgázolják a lovak, s ha félrerántotta is őket az ügyes kocsis, az a rémítő pillanat mégis létrehozta mindnyájunkban az elhatározást: abbahagyjuk az „őszi vetést”. Én még diadalmaskodtam is nagy szemtelenül: „Most láthattátok, hogy igazam volt, árthatunk a stiklizéssel!” De persze megint lehurrogtak: „Nem igaz! A stiklizés nem hibás. Az volt a hiba,

hogy lányokkal kezdtünk. A lányok buták.” Ebbe a magyarázatba mindnyájan szívesen belenyugodtunk, és törtük a fejünket olyan stiklin, amely még mulatságosabb is a szöggpottyantásnál, és amelyről biztosan tudhatjuk: nem árthatunk vele senkinek. Ki is találtuk, mit tegyünk, és néhány hét múlva felmentünk vagy hatan egy nagy belvárosi bérház első emeletére.

A legerősebb fiú megfogta a kis Kovács Andrist a hóna alatt, egy másik a két lábát emelte a levegőbe, Andris meg behunyta a szemét, és becsöngettünk egy lakásba. Mihelyt ajtót nyitottak, már vittük is be Andrist vízszintesen, lefektettük az előszoba piros szőnyegére, egy jó beszédű társunk meg előadta szépen a háziaknak, hogy elnézést kérünk a zavarásért, de elájult az osztálytársunk, szíveskedjenek egy pohár vizet adni, hadd térítsük magához. Hozták a háziak készségesen a vizet, Hetykepötyke kitátotta Andris száját, löttyintgetett bele a pohárból, mi meg mellékük guggoltunk, és könyörögtünk Andrisnak: „Térj magadhoz, kedves barátunk! Ne hagyj itt minket ilyen ifjan!”

Aki azonban Andris feje mögött kuksolt, túllőtt a célon, és ezt mondta: „Ha nem térsz rögtön magadhoz, akkorát csapok a fejedre, hogy kukán mégy a másvilágra!” Andrisnak addig is kegyetlenül nehéz volt komolynak maradnia, nyilván ugyanúgy remegett a hasa a visszatartott nevetéstől, mint mindnyájunké. Ekkor azonban a megkukító fejen csapást hallva, nem bírta tovább erővel, és kitört belőle a bruhaha. Belerobbant a nevetése a pohárba, a víz szertefröccsent, ő meg felugrott, rohant kifelé, mi persze utána, és kiáltoztuk közben a háziaknak: „Köszönjük a vizet! Meggyógyult a drága! Jaj, de jó! Köszönjük! Köszönjük!” Az utcán aztán megálltunk, egymásnak dőltünk, és az volt a legnagyobb élvezet az egészben, hogy nem kellett tovább visszatartani a nevetést, de nevettünk is percekig, még a könnyünk is csorgott tőle.



Nagyon örültem ismét, hogy részt vettem ebben a remek stikliben, és annak még külön is örültem, hogy ezzel aztán igazán nem okozhatunk semmi bajt. Annyira tetszett nekem ez a móka, hogy legközelebb arra kértem a fiúkat, én játszhassam az ájultat, és fogadkoztam, hogy nem nevetem el magam, hanem lassan eszméletre térek, és elérzékenyülten hálálkodom a háziaknak. Ismét felmentünk hát egy első emeleti lakás elé, felemeltek, behunytam a szemem, és becsöngettek. Tüstént kiáltott odabent – de távolabbról – egy öreg néni: „Nyitom! Mingyár! Tessék várni!” Néhány pillanat múlva már hallottam is, hogy nyílik az ajtó, társaim bevittek, lefektettek a padlóra, a jó beszédű meg előadta kérésüket. De ekkor megint nyílt az előszobai ajtó, és egy másik néni – aki nyilván ekkor jött haza – ezt kiáltotta: „Rettenetes! Rettenetes!” Azt hittem, rajtam sajnálkozik, feküdtem hát tovább mozdulatlanul, csukott szemmel. De így folytatta fájdalmasan és jajongva: „Harminckilenc fokos lázzal felkel, és kijön hálóingben! Hogy tehetett ilyet, édesanyám?!”

Ekkor kinyitottam a szemem, és megdöbbenve láttam, hogy már egyetlen osztálytársam sincs az előszobában. A hálóinges, nagyon öreg néni egy szekrénybe kapaszkodott, és ijedten, könyörögve motyogta: „Ne haragudjál rám, édes Jolánkám... Azt hittem, hogy a postás csönget... hogy a nyugdíjamat hozza.” A fiatalabb néni újból feljajdult: „És mezítláb jött ki! Influenzásan! Novemberben! Amikor úgy vigyázok, nehogy tüdőgyulladást kapjon! Hiszen ott van édesanya papucsa az ágy mellett!” Gyorsan karon fogta a nénit, és vezette a szoba felé: „Gyorsan vissza az ágyba! Hogy könyörögtem, ne törődjék vele, ha csöngetnek! De ha már kijött, miért nem papucsban, pongyolában?” Totyogott az öreg néni a szoba felé, és majdnem sírdogálva mentegetőzött: „Igaz, drágaságom, igaz..., de siettem..., féltem, hogy nem vár meg... a postás.” Az ajtóban azonban meg kellett állniuk, mert a néni köhögni kezdett. Megkapaszkodott a kilincsben, és csak úgy rázta a köhögés. Száraz, influenzás, veszedelmes hangú köhögés.

Még a lépcsőházban is hallottam. Még a kapualjban is hallani véltem. És most, midőn elmondtam nektek ezt a... remek stiklit, ismét hallom. Emlékezetemben.

A kapu előtt csak Hetykepötyke várt rám a könyveimmel. A többiek már elszéledtek. Átvettem a könyvcsomót, és anélkül, hogy egyetlen szót is szóltunk volna, megindultunk hazafelé.

Willigis Jäger: Hullámaiban a tenger

(Editio M Kiadó, Szentendre 2001)

Bár *rengeteg* mély és igaz megállapítást találtam a könyvben, alapvető mondanivalóival nem tudok egyetérteni, sem Istenre, sem az emberre vonatkozóan.

Miközben jogosan bírál egy helytelenül értelmezett dualizmust, szerintem egy helytelenül értelmezett monizmusba esik bele annak hangsúlyozásával, hogy csak Első Valóság van, és MINDEN csak annak a megnyilvánulása. Ez persze bizonyos értelemben igaz, de ebben a felfogásban az Istentől *különböző* létezők tagadásához, és főleg az ember *személyességének* tagadásához vezet: „minden, és így az ember is, csak Isten önkibontakozása”.

Az embernek az Első Valóságba való „beleolvadásának”, benne való „feloldódásának”, „megszűnésének” mint végső célnak a gondolatát rendkívül megalázónak tartom az emberre nézve. Ugyanígy azt is, hogy az ember ebben a szemléletben csak Isten „önevolúciója”, mert ez számomra azt jelenti, hogy „Isten eszközként használja az embert” ahhoz, hogy Ő kibontakozhasson. Szerintem ez tökéletesen *erkölcstelen* viselkedés (lenne, ha így lenne), amit ember és ember viszonylatában mindnyájan el is utasítunk. Egyébként is érthetetlen, hogy egy magasabb rendű lény hogyan „bontakozhatna ki” egy *alacsonyabb rendű* valóságban (pl. hogyan bontakozhatna ki az ember békaként). De még ha ez lehetséges is bizonyos szempontból, ebben a konkrét esetben (Isten – ember) számomra beláthatatlan, hogyan jelentheti Isten számára önmaga kibontakozását, ha egy olyan immorális, határtalanul ostoba és önző, vérengző lényben jelenik meg, amelynek nincs párja a teremtésben – vagyis az emberben. Megérteném, ha a lepkékben, az őzekben, a jegesmedvékben vagy akár az oroszlánokban akarna kibontakozni. De az emberben?

Miközben tehát Willigis Jäger joggal bírálja a hagyományos istenképet, amelyet a szó hétköznapi értelmében szadistának lehetne nevezni, átcsúszik egy olyan istenképbe, amely mazochistának tűnik; ugyanakkor azonban ez az istenkép szadista is, hiszen milyen Isten az, aki önmaga evolúciója kedvéért ilyen tömegű szenvedést zúdít az emberiségre.

Nagyon problematikusnak látom, hogy miközben méltán tiltakozik egy „kívülről” ránk aggatott, „parancskövető” erkölcsiség ellen, voltaképpen teljesen hangsúlytalanná válik nála *bármiféle* erkölcsiség. Persze világosan megmondja, hogy a megvilágosodott ember számára egyszerűen belülről, magától értetődően fakad majd az erkölcsiség, de az egész rendszerben ez teljesen háttérbe szorul, épp hogy csak előkerül itt-ott, mondhatni *mellékesen* – következésképpen aligha tölthet be jelentős szerepet a Willigis Jäger által sugallt világ- és életszemléletben.

Nagy bajnak tartom, hogy miközben legfőbb célnak az „énünktől való megszabadulást” vallja (szerintem elég lenne az „önző énünktől” megszabadulni), ez olyannyira központi gondolattá válik, hogy tulajdonképpen azt mondhatnánk: „titokban” és „negatív módon” mégis a *saját* énünk és a *saját* boldogságunk és üdvösségünk a legfontosabb a világon, még ha abban az értelemben is, hogy „nem akarunk boldogok lenni” és „megszabadulunk önmagunktól”. Hogy ennek a megszabadulásnak mi lesz a tényleges pozitív eredménye magunk vagy mások számára, az sajnos nem vált világossá előttem: sem a „transzperszonális térre” (és a „túlvilágra”), sem e világra vonatkozóan. Nem tudok szabadulni attól a gondolattól, hogy a Willigis Jäger által képviselt misztika végső soron mind teológiai, mind pszichológiai, mind morális szempontból a szó sajátos értelmében véve *öncélú*: „*ÉN* érjem el a megvilágosodást, a feloldódást az Első Valóságban, az énemtől való megszabadulást” – mindegy, hogy hogyan fogalmazzuk.

Ide kapcsolódik a talán legnagyobb bajom: nem derült ki számomra, hogy mindaz, amit Willigis Jäger képvisel, hogyan járul hozzá ahhoz, hogy az ember (ha nem is emberré, de) emberibbé váljon. Igaz, hogy egy-egy félmondat erejéig szó esik arról, hogy a megvilágosodás nyomán az ember egész hozzáállása megváltozik embertársaihoz és a világhoz, elhangzik pár szó a béke szolgálatáról és az ökológiáról, és hogy a szeretet lelkülete tölti el a megvilágosodott embert, de nem győzött meg arról, hogy ez valóban önzetlen magatartáshoz, *mások* szolgálatába állított élethez fog vezetni.

Sajnos, még nagyon sokáig folytathatnám a sort. Egy pillanatig sem állítom, hogy én tudom a választ a fentiekben megfogalmazott és az azokhoz hasonló problémákra, de az a véleményem, hogy a Willigis Jäger által megfogalmazott modell nem visz közelebb az ember és az emberiség problémáinak megoldásához, mint más modellek.

És még valamit: amennyire meg tudom ítélni, ennek a modellnek nem sok köze van *Jézus* modelljéhez (igaz, konkrétan gyakorlatilag nem is hivatkozik soha Jézusra; az egyetlen ilyen esetben is csak a János-evangélium problematikus hitelességű vagy értelmű mondataira). Szerintem „az Első Valóságba való beleolvadás” egészen más, mint a Jézus által hirdetett „Isten országa”, és az ember, ill. az emberiség problémáira nem „az éntől való megszabadulás” a (legalább elvi) megoldás, hanem az „önző énünk levetése”, a különböző ének közötti fal „ledöntése” vagy „áthidalása” annak a szeretetnek a révén, amelyet Jézus képviselt. Összességében – persze kissé leegyszerűsítve – úgy látom: a hagyományos vallásosság *Istent* állítja a középpontba, Willigis Jäger modellje (minden látszat ellenére) az *Én-t*, Jézus viszont *a másik embert*. (Ezeknek természetesen egyáltalán nem kell kizárniuk egymást, de a különbség elég nyilvánvalónak tűnik.)

Ami pedig közelebbről a misztikát illeti, a Willigis Jäger értelmezésében vett misztikát sem tudom felfedezni az általam ismert Jézus életében. A Jézusféle misztikát én az Istenre való feltétlen s a végsőkig kitartó ráhagyatkozásban látom, ahogyan Márk-kommentáromban írtam erről néhány sort:

„Az emberfiát Isten emberi kezeknek szolgáltatja ki” (Mk 9,31). Ennél keményebb kijózanítás aligha lehetséges Istennel kapcsolatban, ez az ateizmus határát súrolja. Bár különbséget tett Isten be nem avatkozása és a bűnös emberi kiszolgáltatás között (vö. Lk 17,1; 22,22), Jézus nem adott racionális magyarázatot a megmagyarázhatatlanra, de szerényen tudomásul vette – és mégis bízott Istenben, nem vonta kétségbe abszolút jóságát. Ez a »mégis« választja el Jézus józanságát azok józanságától, akik azt mondják: Nincs Isten. S ha létezik »jézusi misztika«, akkor az ebben a »mégis«-ben áll” (500. lábjegyzet).

Gromon András

A PAP

1.

Ebbe a témába nehezen fogok bele; hosszan készültem rá, sok gondolatot megrostáltam. Megírására az késztet, hogy sok emberrel találkoztam, akiknek téves a papokról alkotott képük. Másrészt izgalmas kihívásnak tartom azt, hogy tudok-e úgy írni erről a – szerintem – legszebb és legfontosabb hivatásról, hogy az mindenki számára érthető és vonzó legyen, s főként *igaz*. Szeretném követni Weöres Sándor költőt, aki azt mondta: „Én, amikor írok, minden mondatot úgy írok le, mintha magának Jézus Krisztusnak írnám.”

Még a templomba járók közül sem mindenki bízik a papban, a templomba nem járóknak meg egyszerűen gyanús, fölösleges vagy akárhányszor ellenszenves figura. (Az elmúlt rendszerben igencsak lejáratták őket.) Tetejében a cölibátus, a nőtlenség is megterheli a katolikus papok képét, vagyis az, hogy „kivonják a testüket a forgalomból” (ha nem is mind). Ez sokak szemében „csodabogárrá” deformálja őket. (Tudat alatt talán az idegesít egyeseket, hogy a pap nem osztozik az emberek házas életében.) Nem vagyunk „csodabogarak”. Nem vagyunk más emberek, mint a többiek, ha hivatásunk egyedülálló is, ha nem léphet is közénk az, akit nem Isten választott ki erre a szolgálatra, és ha hivatásunkat, nőtlenségünket csak a karizmák (isteni adományok) segítségével magyarázhatjuk is. Tehát mi ugyanúgy vágyunk ölelő női karokra, nyakunkat átkulcsoló saját gyerekekre – de Isten iránti szeretetünk bizonyításaképp, „Isten Országáért lemondunk” (Mt 19,12) ezekről az elementáris gyönyörűségekről. Fülünkbe cseng Jézusnak az a szava is, hogy „aki hozzám jön, és jobban szereti atyját, anyját, feleségét..., nem lehet az én tanítványom” (Lk 14,26). Életformánkkal, életideálunkkal is jelezni akarjuk, hogy Krisztust szándékozzuk a legelső helyre tenni életünkben, és hirdetjük is, hogy híveink hasonlóképp szeressék Jézust az ő más életkörülményeik között. Láthatjuk, hogy a nőtlen élethez annak JEL-szerepe miatt ragaszkodik a katolikus egyház, ugyanis ez felhív(hat)ja az emberek figyelmét arra a túlvilágra, ahol már nem házasodnak az emberek, ahol már nem véges örömökben lesz részünk, hanem végtelen boldogságban (Mt 22,30). Persze ez nem jelenti azt, hogy a cölibátussal kötelező egyetérteni, elfogadni azt. Jézus ezt az elutasítást – és más nehézségeinket is – megérti, s ezzel a többször ismétlődő mondatával hagyja jóvá: „Akinek füle van, hallja meg” (Lk 14,35)!

Azon lehet vitatkozni, hogy a mai pánszexuális világban érdemes-e a cölibátushoz ragaszkodnia az egyháznak. Az is biztos, hogy a nőtlenséget Jézus csak egyeseknek tanácsolja („aki föl tudja fogni, fogja föl”: Mt 19,12), és csak az tudja tisztán megélni, aki nagyon mély, szoros szerető kapcsolatban áll Jézussal, szinte szerelmes Belé, és mással az égvilágon soha fel nem cserélné, ahogy egy szerelmes fiú sem cserélné fel soha szerelmét a világ legszebb nőjével sem. Végső soron egyetérthetünk Bosák Nándor püspökkel: „Papi hivatásunkat csak az Isten felől tudjuk megindokolni.”

Elsősorban arról akarok írni, hogy az én szememben ki a pap, és miért lettem az. Egy kis történetből indulok ki. Fölvétel volt a pesti Papnevelő Intézetben. A végén vizsgáztatók megkérdezik a jelentkezőktől, miért akarnak papok lenni. Amikor már a harmadik is azt mondja, hogy azért, mert szereti az embereket, az egyik öreg pap az öklével az asztalra csap, és szinte elkáromkodja magát: „A csudába is, akkor menjen el a kórházba betegápolónak! Én olyanokat szeretnék hallani, hogy azért akarok pap lenni, mert látom, hogy az emberek tömege a szakadék felé rohan, és én ki akarom tárni a karjaimat – azzal mutatja is, ki is tárja karjait, mint egy keresztre feszített –, hogy bele ne rohanjanak a szakadékba, ahol nyakukat szegik!” (Jézusról is többször följegyezték, hogy nagyon idegesítette, amikor az általa meggyógyított híresztelni kezdte meggyógyítását – bár mindig nagyon „megesett a szíve” a betegeken [Mt 14,14] –, mert nem azt akarta, hogy orvosként vegyék igénybe Őt, hanem tanítani akart, ld. pl. Mt 1,44-45 és Lk 4,43-44).

Nos, jól határozta meg az öreg professzor a papi mivolt lényegét? Félig-meddig. A papi hivatás teljességét azért ő sem ölelte fel. A pap ugyanis több mint „ügyeletes életmentő”.

Valóban, sokan élnek rövidre zárt életet. Őket három csoportra oszthatnánk. 1. Vannak, akik abban a hitben élnek, hogy a halál után nincs tovább, és addig is szépen, okosan akarnak élni. 2. Vannak sokan, akik nemcsak hogy nem hisznek Istenben, túlvilágban, hanem egyenesen (bocsánat e csúf szóért!) pocsékul élnek. Agyondolgozzák, agyonisszák magukat. Szellemtelen, csip-csup örömökkel beérik. Idő előtt kórház és a sír leselkedik rájuk. (Sajnos az egyik egyházközségemben már az is meglepő, ha van olyan hét, amikor nincs a templomra kitéve olyan gyászcédula, amelyen 50-60 év közötti férfi neve szerepel.) 3. És végül vannak azok, akik gyakorolják ugyan vallásukat, de ez számukra többnyire egyhangú kötelességteljesítés. Krisztusért nem lelkesednek. Nem boldogok. Elégedetlenek. Életük fő célja végeredményben a Pénz, és az igaz Isten számukra valójában csak egy fantom-istenség vagy „ópium” (Marx), és olyan valaki, akitől földi javakat lehet koldulni.

A pap nem „betegápoló”, sem nem „életmentő”. Sőt nem is megváltó. Jézus már megváltotta a világot, azóta nyitva a Mennyország Kapuja. És a pap feladata elsősorban nem az, hogy a híveit betuszkolja, segítse besuszterolni a Menny kapujának nyílásán. A pap azért van, hogy Jézus evangéliumának segítségével *megtanítsa* az embereket már itt a földön a boldog mennyországi életre. Így megtapasztalhatják az emberek, hogy már itt a földön is elkezdődhet(ne) a Mennyország, a sok gond és a szenvedések ellenére is. Az igazi pap ilyeneket hirdet: „Nem kell várni a Mennyországra! Már most elkezdheted! Csak szeretned kell az embereket. A földön semmi sem ad nagyobb boldogságot, mint a szeretet. A mennyben is ez lesz a dolgunk: szeretni, örökké („a szeretet soha el nem múlik”, 1Kor 13,8), nem pedig bambán bámulni Istent.” Tulajdonképpen a szentmise is – amelyet egyedül csak a pap mutathat be – Jézus szeretetáldozatát újítja meg, és azt hirdeti, hogy egyedül a szeretet tud Mennyországot elővarázsolni, teremteni.

Persze nagyon nehéz az önzésből átfordulni a szeretetbe. De megéri. Abban a közösségben, ahol szeretik egymást, jelen van Isten. (Istenhez különben is csak az embereken keresztül lehet eljutni, az emberek megkerülésével nem.) És ahol ott van Isten, ott van

a Mennyország. Sajnos, kevés ilyen szerető közösség, család, gyülekezet van. De miért ne valósulhatna meg? Miért ne kezdődhetne el számunkra már itt a földön a Mennyország?

2.

A papba mint a boldog életre tanító személybe, mint Jézus bizalmasába bele lehet kapaszkodni. Amikor úgy tűnik, mindennek vége, az emberek vigaszt találnak nála. Ezért az egyre inkább elvallástalanodó falvakban zászlóvivőnek lehet tartani őt. Itt sokan levegőnek nézik a papot, a templomküszöböt nem koptatják, mégis szükségük van arra, hogy időnként észrevegyék, meghallják a papot, amint épp meglengeti zászlóját, és elkiáltja magát a „csatatéren”: Erre vagyunk! Hé, emberek! Erre gyertek! Erre vagyunk!

Ezek után már nem nehéz arra válaszolni, mi a *legfontosabb* ahhoz, hogy valaki jó pap legyen? De a legfontosabb! Nem kell sok. Csak egy, de az nehéz. Épp az kell, ami miatt az öreg professzor dühöngött: szeretni az embereket. Ahogy Jézus. Ez az egy a legfontosabb. (E nélkül a pap, bármilyen tehetséges és buzgó is, sosem lehet jó pap.) De ez valóban nehéz, ha az evangélium szavai szerint akarjuk szeretni őket. Ha a pap a szeretetlenség sötétségét előző, „tartóra tett lámpa” lesz a közösségében, akkor megízesíti, „megsózza” az „ízetlen” közösségeket (Mt 5,13-15). Ha szereti az embereket, segíti őket, akkor ennél fontosabbat nem tehet, még ha valaki ellenvetné is, hogy ehhez nem kell papnak lenni. A papnak nyilván nem kell a falu legokosabb emberének, sem jó szónoknak, sem briliáns hitoktatónak stb. lennie ahhoz, hogy *jó* pap legyen. Ha mindenkire, hívőre és hitetlenre, „jókra és gonoszokra” igyekszik egyformán kiárasztani a szeretetét (Mt 5,45), ezzel megjeleníti köztük Jézust, de egyúttal boldoggá tevő tanítását is. Szeretetével egy másfajta világot hoz el ebbe az önző és gyűlölködő világba. Ha szereti azokat is, akiket a többiek nem tartanak szeretetre méltónak s megvetnek, akkor sugározza mindazt, ami Jézust jellemezte: a jóságot, békét, örömet, megelégedettséget, nyugalmat, igénytelenséget. Ezért is szoktuk mondani: a papnak Krisztus képmásának („alter Christus”) kell(ene) lennie!

Most már világosan látjuk, hogy a pap fő feladata a boldog és gyönyörű krisztusi élet tanítása, fölkínálása. Mint a szeretet evangéliumának „szakértője”, az evangélium segítségével és a maga életét is a szeretet legfőbb mércéjéhez igazítva (hisz különben hiteltelen, nincs „aranyfedezete” a szavainak, mint az inflációs pénznek: vizet prédikál, és bort iszik) segíti 180 fokos életfordulathoz a rövidre zárt, a túlvilágot elvető, magukat agyondolgozó-agyonivó, és olykor „pocsék” életű embereket. Akiknél bekövetkezik ez a fordulat, azok megtapasztalják majd, hogy a világon semmi más nem tud olyan boldog életet adni, mint Krisztus követése: a szeretet útja.

Én is azért lettem pap, hogy szerény képességeimmel erre a boldog, szép életre – már a földön elkezdődő Mennyországra – tanítsak másokat. Sok-sok gyarlóságom ellenére, és főként Isten segítségével. 38 évnyi szolgálatom után azt mondhatom, *megérte*. Még akkor is, ha sokszor nem tudtam felnőni e legszebb hivatáshoz. Ha néhány fogadalmamat megszegtem is. Ha sokszor – imáim elhanyagolása miatt – bánatomban és magányomban, a szeretetéhségtől szenvedve, ölelő karokba vágyva, kedvem lett volna is leinni magam. Még ha társtalanságom deformálta is bizonyos dolgokban a személyiségemet. Igen, megérte, még ha nem lehetett is kedves feleségem és aranyos gyermekeim. Még ha igazat kell is adnom Bulányi György piaristának: „Isten úgy teremtett minket, hogy minden nő szeressen egy férfit, és minden férfi szeressen egy nőt. Ez képessé tesz bennünket arra, hogy szerelembe essünk, és gyermeket akarjunk attól, akibe beleszerettünk” („Érted vagyok”, 2008. december, 11.). Ezt Jézus így ellenpontozza Máté evangéliumában: „Van, aki a mennyek országáért önként lemond a házasságról” (Mt 19,12).

Betlehembe csillag vezette a bölcseket a kis Jézushoz (Mt 2,2). Köszönöm, Istenem, hogy a több milliárd ember közül engem is meghívtál, kiválasztottál egy utat mutató, ici-pici és halovány csillag szerepére, a szolgáló szeretetre. Végy fel majd boldog országodba azokkal együtt, akiknek tanítottam a legszebb tantárgyat, a legfontosabb igazságot: a *szeretetet!* „…Mert akik igazságra tanítottak sokakat, tündökölnek örökkön-örökké, miként a csillagok” (Dán 12,3).

Pribitek László plébános

Az előző írásra adott alábbi választ Pribitek László tudtával és hozzájárulásával közöljük.

Kedves Laci!

Megjött a leveled, benne az alaposan megírt cikkel. Jelzed, hogy kíváncsi vagy a véleményemre. Megírom, de ne neheztelj érte, hanem nézd el őszinteségemet!

Tehát:

1. Csak az tud reális képet festeni, aki mindkét életformát élte. Csak az egyik ismeretében alkotott kép szükségképpen defektes. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy mindkét életforma gyakorlatának ismeretében olyan személy véleménye a helyesebb és valóságot tükröző, aki először papként, utána nem papként élt. A sorrend fontos. Mert polgári kötés után elvált vagy özvegyen pappá szentelt személy agyának kerekei egészen másként forognak. Ez, gondolom, nem szorul bizonyításra.

2. Semmi új nincs a cikkedben. Csak a szemináriumban hallottak, az olvasmányokból összeszedett „érvek”, az önigazolásul kiötlött gondolatok sorjáznak.

3. Átlengi – nemcsak írásodat, hanem a papoknak önmagukról való gondolkodását is – valamiféle nárcisztikus szemlélet. Valahogy így: „Idefigyeljetek, emberek! Ilyen nincs még egy a földön! Ez a legszebb, a legtöbb, a legnagyobb! Csodáljatok, és ha nem teszitek, az a ti bajotok. Én vagyok az, aki a leg…”

A cikk elején mindjárt fel is tűnik: „…a legszebb, legfontosabb hivatásról” fog most megnyilatkozni az író. S miközben a forrás vize fölé hajló és önmaga képébe menthetetlenül beleszerető pap csak magát szemléli, a szerelem vakká tevő ereje miatt már nem látja saját ráncait, arcának deformitását, szeme kancsalságát. Elfeledkezik, mondjuk, a pékről, aki minden éjszaka odaáll a dagasztóteknő mellé és a kemence forró szája elé, hogy másnap legyen kenyér kisgyereknek, felnőttnek, mindenkinek.

Természetesen lehetne más foglalkozásokat is sorolni. Igaz, azokat nem díszítették fel (vagy nem olyan

fokban) természetfeletti és/vagy szentírási „érvekkel". Így aztán az évezredes patina, amit folyton mondtak és mondanak a papok önmagukról, elfogadhatóvá, sőt elfogadottá vált milliók előtt. Így már nem is volt érdekes, hogy más milliók viszont nem fogadták el; ők lettek a vakok, akik nem látják az igazságot, vagy akár a gonoszok, a kárhozatra valók.

4. „Szeretném követni Weöres Sándor költőt, aki ezt mondta: Én, amikor írok, minden mondatot úgy írok le, mintha magának Jézus Krisztusnak írnám." Nem más ez az idézet, mint bizonyíték a mellett, hogy aki hisz, az egész tevékenységét, egész életét Jézus Krisztusnak „írja". Így a hívő pap is. Ezért nem különb ő más embereknél. Ez kötelessége, mint minden istenhívőnek: visszaadni mindent, önmagamat, annak, akitől az életet kaptam, Istennek.

5. „Még a templomba járók közül sem mindenki bízik a papban".

Miért? A pap bízik minden templomba járóban? Mi ebben a rossz? Mi ebben az érthetetlen? Hacsak nem az, hogy a pap sértve érzi magát, mert vannak, akik nem hajlandók csodálni őt, amiért ő a „leg... leg... leg..." Micsoda? Nagy buktató a pap számára, ha összekeveri a funkcióját önmagával! Hogy szent dolgokkal foglalkozik, az nem jelenti azt, hogy ettől szentté válik. Efelé törekedni kell. De nemcsak neki, hanem mindenkinek. Egyértelmű a jézusi felszólítás: „Szentek legyetek!" (A mai napig tisztelettel gondolok arra a papra, akitől sokat tanultam. Kapucinus kispapból lett annak idején Esztergomban teológus. Mikor megkérdeztem, miért hagyta ott az innsbrucki kolostort, szerényen ennyit mondott: „Tudod, mert rájöttem, hogy a szerzetesség tökéletes, de a szerzetes nem.")

Egyébként joggal írhatná le minden templomba járó a fenti mondatot, egy kis módosítással: „Még a papok sem bíznak minden templomba járóban." Joggal, mondom. De oktalanul. Mert miért is bíznának? Egyáltalán miért fordul is meg ilyen gondolat bárkinek a fejében?

6. „A templomba nem járóknak meg egyszerűen gyanús, fölösleges vagy akár ellenszenves. (Az elmúlt rendszerben igencsak lejáratták őket.)"

Ez egyszerűen nem igaz! Nagyon sok templomba nem járó tiszteli a papokat (= nem gyanús), szívesen beszél velük, időnként tanácsot kér tőlük (= nem felesleges), jó baráti kapcsolatot tart fenn (= nem ellenszenves). Az ellenszenv-rokonszenv ugyanis nem szűkíthető le pap és nem pap viszonyára. Ezt talán nem kell most mindenféle érvekkel bizonyítani.

A zárójeles mondathoz, ti. hogy „az elmúlt rendszerben igencsak lejáratták őket": egyre gyakrabban lehet olvasni hasonló mondatokat, sőt könyveket. Bennem pedig egyre erősödik a meggyőződés, hogy a rafinált és a gondolkodást összezavaró, a konkolyt a tiszta búza közé keverő Sátán sugallja ezeket a mondatokat.

Nemde Jézus mondta, hogy őmiatta üldözés éri a benne hívőket? Hogy gyalázni fogják őket, üldözik, hazugságokkal illetik? De ezekért boldognak mondja őket (ld. Mt 5,11-12). Több olyan személyes ismerősöm van a papok között, akit meghurcoltak, börtönbe csuktak. S még azt is elviselték a börtönből való szabadulás után, hogy az egyházi vezetés gyávaságból nem állt mellékük. Ők soha nem kovácsoltak ebből tőkét maguknak. Mert a rehabilitálást, a jutalmat attól várták, aki a boldognak mondta őket. Ezért ők nem a papi arc torzói, hanem széppé tevői. Az őszinte keresők szépnek látják őket. Velük az Egyház nem veszített, hanem nyert. Ővelük az istentelen hatalom nem lejáratta a papokat, hanem dicsőségre emelte. Vagyis megvalósult általuk a sokszor emlegetett mondat: Isten még a rosszból is tud jót előhozni. Nem más ez, mint jele annak a végső győzelemnek, amely Isten diadala a Sátán felett.

7. És most jön a nagyágyú. A cölibátus bekeverése a papi életbe. S a csodálkozás, hogy ezzel kapcsolatban értetlenek az emberek. A baj az, hogy ebben a dologban a papok is értetlenek. Magyaráznak itt mindent, a tiszta élettől a „jel"-szerepig, a Szentírásból kínlódva előráncigált „érvektől" az Istennek szentelt életig. Mindazt el szokták itt sorolni, amivel a koránál fogva idealizmusra és eszmények elfogadására hajlamos papnövendék töményen találkozik. S legtöbbje úgy gondolja, hogy ha mások is elvállalták, s ki is bírták, ő is vállalja. Nagyot ugrik a sötétbe, azzal a tiszteletteljes bizalommal, hogy Isten majd megsegíti őt ebben az ugrásban. Közben nem mondják meg neki, s ő maga még nem tudja, vagy nem meri végiggondolni (mert profánnak, sőt bűnösnek gondolja, ezt jól a lelkére kötötték) az egyszerű, sőt hétköznapi bölcsességet: A puding próbája az evés. Azaz, ha valamiről meg akarnak győzni, hogy maradéktalanul elfogadjam, ahhoz az kell, hogy teljességgel megismerjem. Különösen, ha az nem elméleti, hanem mindenestül gyakorlati dolog.

Magának a cölibátusnak a léte történelmi fejlődés eredménye. Akit ez érdekel, olvassa el a lexikonok erre vonatkozó adatait. Betartása mindig is probléma volt, és az is marad, amíg ez a szabály létezik.

Általánosságban el lehet mondani, hogy aki egészséges, az derekasan megkínlódja, testében és lelkében egyaránt – akár pap marad, akár (vérző szívvel) elhagyja papi hivatását e miatt az értetlen és értelmetlen szabály miatt.

A katolikus egyház nagy baklövése ez, amivel papjait gyötri. Ha fakultatívvá vagy ajánlottá tenné, mindenképpen önmagának tenne jót. Itt érdemes nemcsak a papok, hanem az üdvösségre rendelt többi ember szempontjából is becsülettel fontolóra venni a dolgot.

Vannak, persze, olyan emberek, akiknek a cölibátus nem jelent gondot. Ők lesznek a „jó" papok a törvény szerint. De ők ugyanilyen „jó" cölebsz kéményseprők, egyetemi tanárok vagy miniszterek lennének.

Vagyis ki kell jelenteni, s nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a cölibátus nem keverhető össze a papsággal, és nem lehet annak feltétele.

8. Ettől kezdve a cikk belebonyolódik az erősen szubjektív szempontokkal tarkított „hivatalos" papi kép taglalásába – mixelve a hivatást a cölibátussal, elmagyarázva a különleges élet létjogosultságát minden más életformával szemben. Mondatonként lehetne taglalni és értelmezni az egész cikket. Ennek azonban gátat kell, hogy szabjon a terjedelem és a józan önmérséklet. Ezért csak a kirívóan irreális kijelentésekre szorítkoznék.

9. Valóban, a papok nem „csodabogarak". Ezzel tökéletesen egyet lehet érteni. (Kár, hogy bizonyos papok – s nem kevesen – annak tartják magukat, és ezt másokkal is el akarják fogadtatni.) De pont az életformájuk miatt a jó szándékú emberek, s elsősorban a komoly hívők, sajnálják őket. A rossz szándékúak pedig gúnyolják és hazug életűnek gondolják a papokat. Hát, ami azt illeti, egyik sem rokonszenves vélemény.

10. „...mi ugyanúgy vágyunk ölelő női karokra, nyakunkat átkulcsoló gyerekekre."

Lám, itt az igazolása az előző pontnak. Ezért sajnálják a papokat a jó emberek, s ezért gúnyolják őket a

rosszak. A jók átélik a papjaik ebbéli veszteségét, a rosszak meg kiröhögik a papokat, s el sem hiszik, hogy titokban nem kompenzálják magukat (s gyakorta igaz ez a hitük).

Ebből a mondatból kilátszik a papok naivitása, befejezetlensége, a mindennapok ismeretének a hiánya, sem égben, sem földön helyüket nem találó bizonytalansága is. Mert az ölelő női karok időnként nagyot tudnak lökni, s a nyakat átkulcsoló gyerek egy idő múlva – törvényszerűen – más felé nyúl. S az „átkulcsolás” és az „ölelés” helye nagyon hideg, sőt dermesztő tud lenni.

Ettől valóban megvéd a cölibátus, s ezért a pap könnyedén lép át emberi kapcsolatokat, hisz neki tilos az ölelés. Hogy is van? „Meggyónom, s az élet megy tovább.” Persze, hogy mit árt másnak, másoknak, azzal nem kell foglalkozni. Még megzavarná a szép cölebsz életet. Minek is lelkiismeret??? De másoknak legyen ám!!!

11. Hát igen. A Lukács 14,26: „Aki jobban szereti...” Milyen jó, hogy van ez a mondat! Szegény Jézusra lehet kenni ezt a fontos cölibátust. Pedig itt csak arról van szó, hogy „aki hozzám jön”, annak nem szabad jobban szeretnie a családtagjait. Ámde ez vonatkozik mindenkire. Papra és nem papra. Őt mindenekfelett kell szeretni: „teljes szívből, lélekből, elméből”. Sőt egymást is csak őérette, őmiatta. Az egymás iránti szeretet általa erősödik meg igazán. Itt tehát nem megtagadásról, hanem a szeretet és ragaszkodás helyes sorrendjéről van szó. Ezt a jelentést lúgozzák ki a cölibátust makacsul védők, s a mondat lelkét kiölve lökik oda a holt betűt: Nesze, takarózz ezzel, s jól magyarázd be magadnak, s másnak is, hogy íme, a bizonyíték!

12. Nem a „pánszexuális világ” miatt nem kell ragaszkodnia az Egyháznak a cölibátushoz, hanem önmaga miatt, s a papjai miatt.

Önmaga miatt, hogy ne botránkoztasson másokat, hisz „jobb lenne, ha a botrány okozójának malomkövet kötnének a nyakára, s a tengerbe dobnák”. És hogy bizonyítsa: tud változtatni azon, amin kell és lehet. S látja valóban, amit fennen hirdet: „Ecclesia semper reformanda.” Miért csak évszázadok után tud bocsánatot kérni? S el lehet-e tüntetni a sebek helyeit a bocsánatkéréssel? Lám, az ökumenizmus milyen göröngyös úton halad. S a cölibátus nem is tanbeli, hanem fegyelmi ügy. Itt a változtatás belső dolog. „Csupán” egy út megnyitása. S ez az út szabadon járható volt az első századokban, s később is nagyon sokan jártak rajta, vállalva a tilos tábla miatti lebukást és büntetést.

Nem kell ragaszkodnia az Egyháznak a cölibátushoz a papjai miatt sem. Hogy teljes életet tudjanak élni felelősséggel és példamutatással. Gyenge magyarázkodás, hogy a pap a nap huszonnégy órájában Istené. Végig merik ezt gondolni jó lelkiismerettel a papok? Hány órát töltenek el baráti csevegéssel, poharazgatással, nem is hozzájuk illő haveri – és nem baráti – körben, a tv előtt, az internetet böngészve, ott egyáltalán nem paphoz illő szövegek és képek fölött csámcsogva, az autójukkal furikázva, netán szégyellni való és tilos kapcsolatok ápolásával?

Nem volna-e Istennek tetsző, embereknek példamutató, ha ezeket az időket feleségére, apró vagy nagyobb gyerekei nevelésére fordítaná a pap? Ha a rábízottakat és azok gondjait teljesen átérezve és megértve segítené őket az üdvösség felé? Ha valóban TESTVÉR tudna lenni? Nem volna-e számára is nagyon fontos és üdvösségére szolgáló, ha a szeretetet nem könyvből s nem lelkiismeret-furdalással töltött, titkolt percekből lopva tanulná, hanem övéi szívéből kinőtt virágként ismerné meg?

13. „A pap sem nem betegápoló, sem nem életmentő.” Ez baj. És tovább: „Sőt, nem is megváltó.” Ez még nagyobb baj. Hát akkor mi? Hát nem „alter Christus”? Akkor pedig nem kötelessége, hogy meggyógyítsa az emberek minden nyomorúságát és minden bajt, ahogyan az Írás mondja? Akkor nem kötelessége, hogy kiegészítse testében Krisztus szenvedését, testének, az egyháznak javára – ahogyan szintén az Írás mondja?

Az meg mi, hogy „megtanítsa már itt a földön az embereket a boldog mennyországi életre”? Hát honnan tudja, honnan tudhatja, hogy milyen az? Hisz „szem nem látta, fül nem hallotta”. A szeretet csak eszköz az üdvösség elérésére, nem maga az üdvösség. S itt a földön kell gyakorolni mind Isten, mind az emberek iránt. Ahogy előírja nekünk a főparancs. S az szeret, aki ápol, életet ment, megvált: beteget látogat, felöltözteti a ruhátlant, ételt-italt ad, ahogyan az Úr mondta. Tettel – és nem szóval.

14. Honnan lehet azt tudni, hogy „megérte, még ha nem lehetett is kedves feleségem és aranyos gyermekeim”? Csak azt mondhatja ki, hogy megérte, akinek mindkettő, ti. a papság és a család megadatott.

Persze, a végső szót Isten mondja ki. Nekünk pedig erősen hinnünk és remélnünk kell, hogy mindannyiunkat magához ölel, akik őszintén keressük Őt. Hisz Ő a Szeretet. S mint tudjuk, ez az egy marad meg.

*

Ki hát a pap? Mi hát a pap?

Hosszúra nyúlt életem folyamán megfigyeltem és meghallgattam sok jó ember véleményét és elvárását. A tőlük tanultakat mondanám el, s velük azonosulok magam is.

a) A pap olyan ember, akiben olthatatlan vágy ég, hogy jókká tegye az embereket, éspedig Jézus tanításával. S ez a vágy akkor is él benne, amikor értelmetlennek látja küszködését. Mert a látszat szerint a Sátán áll győzelemre. S ki az az őrült, aki a vesztes oldalára áll? A pap. Mert ő tudja, erősen hiszi, hogy életének garanciája az Úr szava: „Veletek vagyok!”

b) A pap olyan ember, aki figyelmezteti a többi embert a legfontosabb kötelességre: Istent viszont kell szeretni.

Hadd álljon itt egykori teológiai tanárom néhány ide illő szava. Az esztergomi bazilikában konventmiséhez készülődtünk. Dr. László Gábor sajátságos mosolyával és stílusával mellém lépett, s megkérdezte: – „Te nyomorult! Szereted te az Úristent?” – „Igyekszem”, feleltem. – „Igyekezz”, mondta, „Ő előbb kezdte!”

Lacikám, ennyi lenne. Amint látod, az én nézőpontomból másképp látszanak a dolgok. Ez, azt hiszem, megbocsátható, és főleg megérthető. Különösen Számodra, hisz eléggé régóta ismersz. Az én papi arcom hasonló a tiédhez, csak az enyém tövisektől tépett, földdel szennyezett. Nem is szeretem másoknak mutogatni, csak leginkább az én Uramnak, aki – remélem – megért engem. Hisz az Ő arcát is beszennyezte a föld, amikor értem háromszor is elesett. Az Ő bűntelen elesése minden reményem. Te, pedig, Testvérem, könyörögj értem, hogy szilárd maradjon ez a reményem.

Szeretettel ölellek:

Sági Laci

E válaszlevél szerzőjét – aki személyes jó barátja Pribitek Lászlónak – 1965-ben szentelték pappá, majd hatévi papi szolgálat után megházasodott; négy gyermek apja, jelenleg már nyugdíjas. Elmondása szerint Magyarországon ma 360 megnősült pap él, miközben – például – a székesfehérvári egyházmegye papjainak száma 61.

Könnyebb élet?

„Mind a ketten kórházban dolgoztak. Ápolónők voltak. Az egyik diakonissza, a másik apáca. Jól megértették egymást, az osztályon szerették őket. Sokat voltak együtt, mert rengeteget túlóráztak.

A nővérszobában, kávézás közben, sóhajtva fordult hozzájuk az új kolléganő:

– Néha azért nagyon irigyellek titeket. Ha lejár a munkaidőm, akkor rohanok haza, bevásárlás, főzés, takarítás, lecke a gyerekekkel, a férjem a munkahelyi problémáit ontja rám. Alig bírom már. Ilyenkor néha eszembe jut, mennyivel könnyebb is nektek.

– Bizony, bizony – bólogat a két megszólított –, mi is így látjuk. Tudod, csak az a furcsa, hogy egyre kevesebben választják ezt a könnyebb életet.”

Szíven ütött ez a történet, mert ezek kedves nővérek olyan dolgot mondtak nővértársuknak, ami nagyon találó, nem bántó, nem durva, mégis nagy igazság.

Közel 30 éve találkozom ezzel a gondolattal: a papoknak van a legkönnyebb dolguk, elmondanak egy-két misét, aztán egész nap szabadok.

Nem kevesen gondolják így. Jönnek hozzám délelőtt 11 órakor. Az első kérdés: Most ébredt föl? Ha délután 3 órakor jönnek, akkor azt kérdezik: Felébresztettük? Ez a kép él a papról: alszik délelőtt, délután.

Mondtak már dologtalannak, élősködőnek. A kocsmában sokszor tárgyalták már: a pap elmond egy-két imádságot, azután felveszi a nagy pénzt. Minden táborozás után meghallom: fiatal lányokkal hentereg a Bakonyban. Amikor látják, hogy reggelente futok, akkor azt mondják: Urizál! Menjen el kapálni, akkor majd nem lesz szüksége erre.

Amikor szedjük az egyházi adót, olyan gyalázatokkal halmoznak el, amit még a munkatársaim sem mernek elmondani. Ilyenkor sokak meggyőződése, hogy szedik a papnak a pénzt, amit utána elkölt nyaralásra. Volt, aki azt mondta: az elmúlt 22 évben nem tettem mást, csak a kocsijaimat cserélgettem.

Meg kell állapítani – ez országosan is igaz –: pap- és egyházellenes közegben élünk. Ha nem tudnak ránk mást kitalálni, akkor irigykednek a „könnyű életünkre”.

Ha ilyen sok az irigyünk, ha ennyire könnyűnek látják az életünket, akkor miért nem választják nagy számban a papi hivatást? A legtöbb ember a könnyebb ellenállás irányába megy, miért vagyunk mégis olyan kevesen az egyházi pályán? Vagy mégsem olyan könnyű az egész, csak sokan hangulatkeltésre használják ezeket a mondatokat, hogy könnyű a papok, apácák helyzete?

Amikor beválogattak a Katolikus Papok Országos Labdarúgó Válogatottjába, egy alkalommal a Ferencváros-öregfiúkkal játszottunk. 4:1-re győztek ellenünk, aztán évődtek velünk, hogy leégtünk. Egyik paptársam azt mondta nekik: „Vasárnap felküldünk titeket a szószékre, hogy prédikáljatok.” Erre nagy csend lett. Egyikük megszólalt: „No, ott mi valóban leégnénk.”

Tudom, hogy a rosszakaratúak gúnyolódásait nem kell komolyan venni. Az sem döntő, ki hogyan vélekedik az életünkről. Az viszont megdöbbentő: nem sokra értékelik a munkánkat, de az elvárások nagyok velünk szemben. Legyünk mindig 24 órás szolgálatban. A prédikáció legyen rendkívüli. A szentségkiszolgáltatás méltóságteljes. A gyerekeket tanítsuk, neveljük. Foglalkozzunk a fiatalsággal. Segítsük a rászorulókat. Látogassuk a betegeket, öregeket. A plébánia, a templom legyen rendezett, esztétikus. A pap legyen olvasott, művelt. Vegyen részt a közéletben. Látogassa a családokat. Legyen mindig jólöltözött, mosolygós, fiatal. Mutasson példát az életével, szavaival. Az egyházközség élete legyen dinamikus. Naprakész legyen az adminisztrációval. A hivatalos és magánleveleket válaszolja meg azonnal. Amire megkérik, arra mondjon igent.

Ha olyan könnyű lenne ezeknek az elvárásoknak megfelelni, nem lenne paphiány.

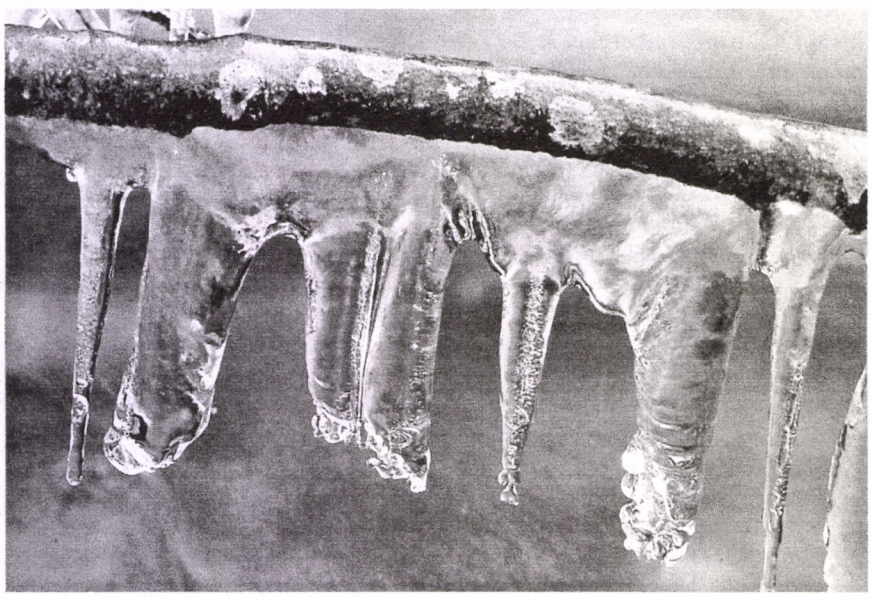
Aki az életünket összetéveszti az öreglegények dologtalan, könnyű életével, az nem jár nyitott szemmel a világban.

Ami igazán nehéz papi életünkben, az láthatatlan. A szellemi készülés, a tanulás, az imádság, a csend, a lelkivezetés, a lelki beszélgetések, a lelki töltöttség, a testi-lelki-szellemi harmónia.

Igazán embert próbáló feladat az örömhír megértése, továbbadása, közösségek létrehozása, összetartása, lelkileg, szellemileg igényes emberek elvezetése a megtérésig. Amíg a vallásgyakorló emberből meggyőződéses keresztény lesz – hosszú, bonyolult, sok erőfeszítést kívánó feladat. Amíg a Földön megvalósul az Isten Országa, amíg megtanuljuk az adás-osztozás, a békességteremtés, a szolgálat alapjait, elszállnak az évek, évtizedek.

Jézus senkinek sem ígért könnyű életet. A papság életformáját nem is szabad szembeállítani a házas életformával. A tanítás egyértelmű: „Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát…” (Mt 16,24)!

Vincze József



Helyreigazítások Tiszteletreméltó Kongregációja
Róma

Szatíra!!

Megfontolandó intézkedések a paphiány ellen

A Szentszékhez az utóbbi időben egyre gyakrabban jutnak el hírek arról a helyi egyházakban jelentkező „nyugtalanságról”, amelyet a növekvő paphiány állítólagos „rossz” kihatásai eredményeznek. Azok az egyházközségek, amelyeknek a plébánosát elhelyezés, nyugdíjazás vagy elhalálozás miatt pótolni kell, egyenesen ostrom alá veszik a megyés püspököt, hogy nevezzen ki utódot. A más egyházközségekkel, nagyobb „lelkipásztori terekké” történő összevonás ellen éppúgy tiltakoznak, mint az ellen, hogy egyetlen pap lásson el több egyházközséget.

Sőt, magában a papságban is ellenállás támad azoknak a lelkipásztori egységeknek a halmozásával szemben, amelyeket egyetlen papnak kell lelkipásztorilag ellátnia. Azok a papok, akikre több egyházközség felelősségét bízzák, „túlterhelésről” beszélnek, és arról panaszkodnak, hogy állítólag csak elégtelenül tudnak megfelelni lelkipásztori feladataiknak. Mások, akiket a püspök át akar helyezni, megkérdőjelezik magát az áthelyezhetőséget is, és megtámadják a tervezett elhelyezést. Ezzel párhuzamosan az érintett egyházközségekben egyre hangosabbá válik az az igény, hogy az „elárvult” plébániák vezetését bízzák egy laikusra, és az illetőt ruházzák fel azokkal a jogokkal, amelyek kizárólag a felszentelt papokat illetik meg. Sokan úgy vélik, hogy a laikusok közül való, „kipróbált és megfelelően iskolázott közösségvezetőknek” meg kellene engedni, hogy keresztelést is végezzenek, sőt az istentiszteleten prédikáljanak! Az efféle elképzelésekből látszik, mily megdöbbentő mértékben kezd eltűnni „Isten népének” tudatából az, hogy az Egyháznak szent kötelessége megőrizni lényegi „katolikus önazonosságát”. Egyesek még attól sem riadnak vissza, hogy a katolikus egyházban is „képviselhetőnek” tartsák egy tévútra futott protestantizmus bizonyos túlzásait.

Kézenfekvő, hogy az Egyház vezetése a lehető legélesebben elítéli a fent vázolt fejleményeket, és nem hajlandó elfogadni a katolikus önazonosság kiüresítését. A püspököket arra intjük, hogy azonnal vonják vissza azokat a laikusoknak esetleg megadott engedélyeket, amelyek bizonyos, a papok számára fenntartott cselekmények elvégzését tették lehetővé. Magukat a papokat teljes nyomatékkal kell emlékeztetni engedelmességi kötelezettségükre (amely természetesen magában foglalja azt is, hogy adott esetben több egyházközség lelkipásztori ellátását kell vállalniuk). A „makacs” egyházközségekkel szemben szükség esetén egyházi büntetéseket kell foganatosítani. Legvégső esetben akár interdiktum alá is lehet helyezni az ilyen közösségeket. Ez azt jelentené, hogy az egyházi hatóság megtiltaná, hogy az érintett egyházközségben bármiféle istentiszteletet tartsanak, illetve kiszolgáltassák szentségeket.

A Szentszék azonban nem kíván fegyelmi intézkedések elrendelésére korlátozódni; inkább azt mérlegeli, hogy bizonyos anyagi és logisztikai könnyítésekkel siessen azoknak az egyházközségeknek a segítségére, amelyeknek „meg kell osztaniuk” plébánosukat más egyházközségekkel. Azoknak, akik olyan közösséghez tartoznak, amelyekben már nem lehet rendszeresen vasárnapi szentmisét tartani, s e célból más plébániákra kell „ingázniuk”, az egyházi hatóság – tekintettel a magas üzemanyagárakra – az egyházi adó kiszabásakor figyelembe veendő „ingázási átalányt” biztosíthatna. Ezzel – tekintve az Egyház e készségét a miselátogatás többletköltségének kiegyenlítésére – okafogyottá válhatnának azok a püspöki székhely előtti autós demonstrációk, amelyeknek a gondolata itt-ott már felvetődött. Természetesen ugyanilyen „ingázási átalányt” biztosítanánk azoknak a papoknak is, akiknek több egyházközséget kell gondozniuk.

Mivel minden plébánián évente tetemes számú temetés adódik, amelyeknek az elvégzéséhez a pap csak nehezen tudja biztosítani az időt, gondolni lehetne a „gyűjtőtemetések” bevezetésére is. Számot vetve azzal a körülménnyel, hogy a halálesetek eltérő időpontokban következnek be, a plébániának hűtőházban kellene tárolnia halottait, s aztán a „gyűjtőtemetés” időpontjában kellene kivenni onnan a porhüvelyeket. Az Egyház nagyvonalúan támogathatná ilyen „hűtőházak” megépítését.

Az esedékes kereszteléseket illetően nem kínálkozik hasonló megoldás. Mindenesetre a plébánosnak jogában áll, hogy azoknak a szülőknek, akik súlyt helyeznek a csecsemőkeresztségre, meghatározott időpontot ajánljanak a gyermeknemzésre. Ily módon talán mégiscsak meg lehetne találni a „gyűjtőkeresztelés” alkalmas időpontját.

A hívek személyes lelkipásztori gondozását szintén meg lehetne oldani gazdaságosabb munkaszervezéssel. Azokat a személyeket, akik tanácsot és segítséget várnak a lelkipásztortól, az „önsegélyező csoportok” mintájára olyan csoportokba lehetne gyűjteni, amelyekben közösen részesülhetnének a pap pásztori buzdításában. Persze a családlátogatásoknak legnagyobb részt el kellene maradniuk, de pótolni lehetne őket egy új szertartással, amelynek keretében a pap évente egyszer papi ornátusban, áldást osztva elvonulna bizonyos útszakaszokon vagy településrészeken, és a hajdanában általa felkeresett házakat szenteltvízzel hintené meg.

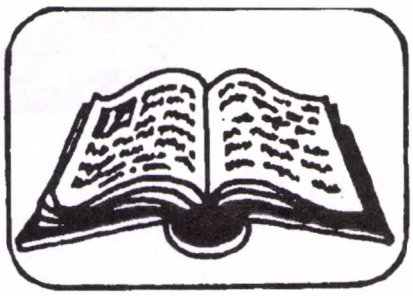
Bizonyos problémát jelent a jámbor hívek – önmagában véve üdvözlendő – napi áldozása. Noha kivételes esetekben megengedett, az egyházi vezetés szabályos esetként nemkívánatosnak tekinti az áldoztatás laikusok általi végzését. Elképzelhető, hogy egyesek térdelés vagy legalább állás helyett netán ülve vennék magukhoz a szentostyát. Ezért Róma azt mérlegeli, hogy a postát vagy más ajánlattevőt bízna meg azzal, hogy az érdeklődő híveknek naponta eljutasson egy kis csomagot, amely az átváltoztatott ostyát tartalmazná. Egy ilyen nagy volumenű megbízás esetén kedvező tarifát lehetne elérni. Magukat a csomagocskákat idősebb apácák készíthetnék el, címezhetnék meg és adhatnák postára. Ily módon egy fontos lelkipásztori feladat tehetné gazdagabbá ezen idős szerzetesnők életének alkonyát.

A papi szolgálat e szervezési könnyítésein túl az Egyház még más módon is szeretné nyilvánosan megmutatni megbecsülését azon papok iránt, akiknek több egyházközség gondját kell viselniük. Ez többek között megfelelő címek adományozásában fejeződhetne ki. E címekre nézve már születtek is javaslatok, például: „Poliparókiális tanácsos” vagy „Őszentsége tizenkét-egyházközséges plébánosa”.

Az elmondottak értelmében a Helyreigazítások Tiszteletreméltó Kongregációja határozottan visszautasítja azokat az állításokat, amelyek szerint a Szentszék „tétlenül” nézi a növekvő paphiányt. Egyébként pedig az érintett egyházközségeket és plébánosokat emlékeztetnünk kell arra, hogy a világegyház bizonyos területein egyetlen papnak százezer vagy akár még több hívőt kell ellátnia, nem egyszer akkora területen, mint egy-egy európai provincia. Ha a papok száma továbbra is drasztikusan csökkenne, akkor a jövőben az európai papoktól is „elvárható” lenne a hasonló lelkipásztori kötelezettség.

Msgr. Mauro de Menti

Forrás: Kirche In, 2008/8



BIBLIA

A februári elmélkedéseket Lipien Mihály és Krémer Ibolya (Budapest) közösen készítették, a márciusiak közül az első hármat Orbán Ágnes (Miskolc), az utolsót Balogh László (Debrecen) készítette.

Február 7. — Évközi 5. vasárnap — Lk 5,1–11 — „Ne félj! Ezentúl emberhalász leszel!”

Minden kornak és főleg minden hatalomnak az az igénye, hogy az embereket egy közös cél érdekében mozgósítsa. A magyar történelemben számos olyan esemény van, amikor embertömegeket kellett összegyűjteni. Például Kapisztrán Szent János a török elleni harcra lelkesítette és toborozta az embereket, Dózsa György pedig a népen élősködő urak ellen fordította az összeseregletteket. Az ország királyának és urainak ugyancsak sereget kellett összegyűjteniük a mohácsi mezőkre. A szocializmus diktatúrájában egyszerű sorozással vagy kisdobos és úttörő szövetségbe terelve mozgósították az ifjúságot. Érződött rajta a kényszer és a kötelező jelleg. Napjainkban a politikai toborzás időszaka zajlik. Mozgósítani mindenkit a jelentős politikai győzelem érdekében a jobboldalon, és az elviselhető legkisebb vereség érdekében a baloldalon.

De a piacgazdasági társadalomnak is megvannak a maga „emberhalászi” módszerei. Ez a profitszerzésre épül, leginkább a fogyasztás növelésén keresztül. Lépj be a hálózatunkba! Vegyél Te is Amway-termékeket! Lehetőleg sokat, mert így olcsóbb. Terjeszd tovább! Halássz ki embereket, hogy azok is vegyenek! Lehetőleg minél többet! Azután majd ők is rendezzenek termékbemutatókat. De lehet a Zepter termékeit is kínálni. „Tanítványaid” használnából neked is jut. Ha ügyesen csinálod, hamarosan milliomos leszel! – hangzik a hangzatos buzdítás. Közben pedig tönkremennek az emberi kapcsolatok, mert a barátom és ismerősöm nem állt be a fogyasztók és terjesztők hálózatába, vagy mert nem hajlandó a családi életből 2-3 órát kiszakítani, hogy az ismerősök által a nyakára küldött ügynököket hallgassa.

Egészen más emberhalászásra hív Jézus. Nem a hatalmi gépezet mozgatja ténykedését, még csak nem is valami nacionalista propaganda vagy a pénz hatalma. Ő az Istent keresők és embert szeretők számára akar közösséget, tanítványi kört gyűjteni. Fülembe cseng Barcza Barnának a Teológia folyóiratban megjelent, Az emberhalász imádsága című írásának kezdő mondata: „Nagyon nehéz dolog, Uram, az emberhalász mestersége!” Embereket az önzetlen szeretet fontosságára tanítani, és közben ugyanerről hitelesen tanúságot tenni. Ma ki hajlandó időt, pénzt és szeretetet ingyen adni? Az emberhalásznak az erre fogékony társakat kell megtalálnia. A „hogyan”-ra frappáns útmutatást ad Tamás evangéliumának 8. mondása: „Az ember az okos halászhoz hasonlít, aki hálóját a tengerbe veti, s telve apró hallal a partra vonja azt. Az okos halász talált egy nagyon jó halat. Az összes apró halakat visszadobálja a tengerbe. Nehézség nélkül a legnagyobb halat választja. Akinek füle van a hallásra, hallja meg.”

Fontos-e számodra Jézus örömhírének továbbadása? Ajándékozol-e időből erre a célra? Meglátod-e a nagy halakat?

Február 14. — Évközi 6. vasárnap — Lk 6,17.20–26 — „Boldogok vagytok”

Vannak olyan szentírási részletek, amelyek értelmezése és magyarázása mindig nehézséget okoz. Ilyen számomra a Jelenések könyve, amely széles körű és speciális ismereteket igényel, és ilyen a „hegyi beszéd” prelúdiuma, a nyolc boldogság. Írhatnék arról, hogy mit is jelent az ember számára általában a boldogság, vagy arról, hogy mit jelent számomra és a családom számára a boldogság, de ilyen olcsón nem szeretném megkerülni ennek a részletnek a valódi értelmezését, életemre, életünkre alkalmazását.

Elöljáróban annyit leírok, hogy miközben ezeket a gondolatokat megfogalmazom, küszöbön áll a 2009. évi advent. Amikor pedig ezek a sorok nyomtatásban megjelennek, már javában tombolni fog a választási kampány. Hogy jön ez most ide? Úgy, hogy a „nyolc boldogság” nem más, mint a Jézust követő tanítványok programja. Sűrítménye annak a célnak és feladatnak, amelynek következtében az egyénekben és a társadalomban is gyökeres változások történnek. Olyan választási program, amelyet nem egy párt (legyen az politikai, zöld vagy egyéb szervezet) valósít meg, hanem maga a választó. Annyira lesz hiteles, amennyire komolyan veszik, attól valósul meg, hogy a program mellett döntők megcselekszik. Így, és csakis így képes egy személy, közösség és a társadalom átalakulni. Attól, hogy a húsos fazék átkerül a másik asztalra, még nem lesz nagy változás. A hegyi beszéd a politika hagyományosan megszokott pártoskodás-történetét szeretné aláásni. Nem valósítható meg könnyen, de nincs más értelmes út a testvéri közösségek társadalmának felépítése felé.

Jose Saramagónak, a Nobel-díjas portugál írónak a Vakság című regénye mellett van egy másik nagy gondolatot hordozó könyve, a Megvilágosodás. Ennek a regénynek az a témája, hogy egy város megelégelte a politikusok hatalmát, és teljes egységet alkotva senki nem járult a szavazóurnákhoz. A következmény iszonyatos terror lett, amelyben az addig egymással a hatalomért harcoló politikai vezetők egy emberként fogtak össze, és léptek fel az erőszakszervezetek igénybevételével az őket megválasztani nem akaró polgárokkal szemben. Egy közösség összefogott, mert mást akartak és tartottak helyesnek, mint amit rájuk erőszakoltak.

Senkit ne tévesszen meg az, hogy a választásokon való részvétel csökkenőben van. Ennek nem az az oka, hogy az emberek alapvetően mást akarnak. Ennek most még csak az az oka, hogy nem látják a reményt, hogy bármely oldalon ők is odaülhetnek a húsos fazekak mellé, és részesedhetnek azokból a javakból, amelyek csak kiváltságosoknak jutnak osztályrészül. Az igazi áttörés és szemléletváltás akkor történik meg, amikor nem külső hatalmi átrendeződéstől, hanem a magunk döntésétől várjuk a változást. Abban az egyre szélesebb körű összefogásban, amely azt a célt szolgálja, hogy boldogsággal töltse el az embereket, mert már nem a létbizonytalanság határán élnek, boldogok,

mert rendelkezésükre áll mindaz, ami életük alapvető szükségletei közé tartozik. Boldogok, mert nem kell félniük az elmagányosodástól és az egyedülléttől. Boldogok, mert olyan közösség veszi őket körül, amely segíti, védi, óvja őket.

Olyan pártból sok van, amelyik a választások előtt hasonlókat ígérget, de olyan párt egy sincs, amely a hatalom megszerzése után ezeket ténylegesen meg is valósítja. Vannak, akik a „boldogok” kifejezést úgy fordítják, hogy „szerencsések”. Valóban azok vagyunk. Az új korszakot, amely megváltoztatja az emberek szemléletét és a közösségek életét, el lehet indítani. Ekkor nem csak mi, de mindenki szerencsés lesz.

Milyen szerencsére számítasz? Mersz-e a szerencsés boldogok közösségére szavazni?

Február 21. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Lk 4,1–13 — „...végül is megéhezett”

A nagyböjti időszak más, mint az adventi időszak. Adventben a Szeretetre hangolódunk, aki eljött, és akit abban a karácsonyt váró lelkiállapotban tudunk legméltóbban befogadni. A nagyböjt más. Itt az a tét, hogy milyen a teherbírásom. Meddig tart a terhelhetőségem. Ki válik majd belőlem: hűséges János, megfutamodó Péter, vagy ne adja Isten, áruló Júdás. Egy jó tavaszi felkészülés meghatározza az egész évemet.

Az APEH-ban minden évben megrendezik a nagyböjti fogyóversenyt. Az első napon mérlegre állnak a résztvevők, a nagyhéten pedig újra megmérettetnek. Aki a legnagyobb különbséget produkálja, az a győztes. Az egyik évben egy Vira Sándor nevű főosztályvezető lett a győztes. Láttam előtte is, meg utána is. Ez az ember megváltozott. Nemcsak külsőleg. Később komoly próbatételen kellett átmennie munkahelyén – sikerült neki. Csak aki edzésben van, az képes teljesítményt produkálni. Ha nincs erőnlét, nincs eredmény. Ha nincs felkészülés, nem lesz siker.

Önbecsapás azt gondolni, hogy a lemondások és áldozatvállalások útja nélkül is sikerül legyőzni a nehézségeket. Már gyerekkorban is szükség van az akarat acélosítására. Az iskolába készülő kis Rencsink nagy kihívások elé állít minket is. Engedünk a kényeztetés kísértésének, vagy megértetjük vele, hogy szükség van a lemondásokra? Ne csak azt keressem, ami személy szerint nekem jó, hanem a társam, a családom, a közösségem javát is keressem. Ilyenkor szükség van arra, hogy időnként hátrébb lépjek, csendben maradjak.

A mai szentírási részlet Jézus megkísértésének történetét mutatja be. Tudjuk, hogy ez egy olyan elbeszélő és tanító történet, amely nemcsak valakivel valahol és valamikor történt meg, hanem mindenkivel, mindenhol és mindenkor megtörténik. Kifejező a szakasz utolsó mondata: „Miután a sátán ezekkel a kísértésekkel hiába próbálkozott, egy időre elhagyta Jézust.” Egy időre – ezen van a hangsúly. Mert az élet nagy kihívás, próbatétel, megmérettetés. Nemcsak valamikor, hanem mindenkor. Akinek elfogy a kitartása, az egyre többet veszít. Mint a focistáink. Erőnlét, kitartás, küzdés nélkül csak kínos vereségek jöhetnek.

Hogyan rendeztem be az életemet? Belefférnek az edzések, felkészülések? Képes vagyok-e megérteni, hogy lemondás és áldozatvállalás nélkül nem születnek komoly eredmények?

Február 28. — Nagyböjt 2. vasárnap — Lk 9,28b–35 — „Ez az én választott fiam, őt hallgassátok!”

A szentírásban különböző irodalmi műfajok találhatók. Van benne például mese (Bírák 9,7-15), vers, tanító elbeszélés stb. A sokféle irodalmi műfaj színesebbé, érdekesebbé teszi a Bibliát. Ez a műfaji megközelítés néhány évtizede vált elfogadottá. Nehéz volt az évszázados berögződést formálni, miszerint a szentírás nem riport, hanem sokféle irodalmi műfajból összeállított írások gyűjteménye. Ezt hangsúlyozta XII. Piusz pápa a *Divino afflante spiritu* kezdetű körlevelében, és ezt a szemléletmódot erősíti meg 1965-ben a II. Vatikáni Zsinat *Dei Verbum* konstitúciója, amikor azt írja: „Szükséges továbbá, hogy a magyarázó azt az értelmet kutassa, amelyet a szent szerző ki akart fejezni, és ki is fejezett a maga korának és kultúrájának nyelvén, az akkori irodalmi műfajok segítségével.” Ezen bevezető gondolatok után nézzük a mai vasárnap evangéliumának szövegét, amelynek nem más a műfaja,8j mint reklám.

Manapság az egész életünket átjárja a reklámok hasznos és haszontalan özöne. Szombaton és vasárnap visszatérő program a családunkban, hogy kihasználva az együttlétet, elmegyünk sétálni. Hazafelé már különböző újságokkal telik meg a kezünk, zsebünk. Viccesen úgy hívjuk, hogy „kultúra”. Kislányunk így is szokta mondani, amikor kivesz egy reklámújságot: „Hozok kultúrát!” A reklámok nemcsak átjárják életünket, hanem meghatározzák döntéseinket és formálják szokásainkat is.

Jézus színeváltozásának történeti elbeszélése nem más mint egy kis „reklámfilm”, amely döntően a hellén zsidókeresztényeknek készült. Tudjuk, hogy Lukács evangélista elsősorban a diaszporában élő zsidókeresztényeknek szerkeszti meg evangéliumát, de természetesen valamennyi zsidó ember is a címzettje. Milyen furcsa, hogy születik egy ember Jézus személyében, aki új istenképet mutat be, elmondja a szeretetről szóló tanítását, azt megalkuvás nélkül a végsőkig hitelessé is teszi személyes példájával, és mégis győzködni kell az embereket, hogy higgyenek neki, saját életükben is kövessék tanítását.

A színeváltozás története figyelemfelhívás, hogy Jézust Mózes és Illés is elismeri. Mózes, aki a zsidó nemzet és vallás megalapítója, és Illés, a zsidó nép jeles prófétája: ők közösséget vállalnak vele, kiállnak mellette, jelenlétükkel megerősítik személyének hitelességét. Neki erre nincs szüksége ugyan, de az emberek ezt igénylik. A zsidók ettől vállalhatónak tartják a hozzá csatlakozást. Ennyit jelent egy jó reklám. Ha egy közismert színész fényképe szerepel valamely termék bemutatásakor, az emberek jobban hisznek abban. Ha híres szórakoztató műsorvezető biztat egy pénzintézet választására, akkor az emberek nagyobb bizalommal választják azt. Pedig a közismert magyar mondás szerint „a jó bornak nem kell cégér”. Vagy mégis?

Téged mi motivál Jézus követésében? Kell-e Téged noszogatni „egyházi” reklámokkal, vagy a nélkül is tudod, merre menj?

Március 7. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Lk 13,1–9 — Egyikünk sem kivétel

Jézus megint jobban belelát hallgatóságának gondolataiba és szívébe, mint amennyire ők tudatában vannak saját belső történéseiknek, most például dédelgetett különbség-tudatuknak. Nekünk sem árt ezzel tisztában lennünk. Létezik két titkolt érzés a lelkünk mélyén, s ezek annyira mélyről szólnak, hogy sok próbatételen keresztül is átmentődnek. Az egyik arról tudósít ben-

nünket, hogy halhatatlanok vagyunk, a másik, hogy kiválasztottak vagyunk. A Lélek szava igaz, de az individumot építő és őrző egó (amely jobban szeretné a saját, mint a lélek halhatatlanságát) torzítja ezeket az üzeneteket.

A lélek szintjén igaz halhatatlanság üzenetéből lesz torzított formájában az a furcsa érzés – miközben sorra történnek körülöttünk a balesetek, katasztrófák –, hogy igen-igen, de ez velem nem történhet meg. Talán jobb is, hogy énünk véd bennünket egészen addig, amíg nem vagyunk elég erősek és alázatosak az igazság elviseléséhez. Ez az erő és alázat talán akkor érik meg, ha fogadjuk életünk örömteli és nehéz helyzeteit is, őszintén szembenézünk azok révén önmagunkkal, és mindenkori képességünknek megfelelően megéljük, illetve feldolgozzuk azokat. Akkor igazságnak fog látszani az, hogy én is csak egy vagyok embertársaim közül, akik napról napra több-kevesebb sikerrel megküzdenek létükért – akkor, ha elutasítom azokat az anyagi, szellemi és lélektani segédeszközöket, amelyek a valódi élettől, annak megismerésétől tartanak távol. Az „én jobb vagyok, én kivétel vagyok, velem ez nem történhet meg, rám ez nem vonatkozik”-érzésben az eltorzult kiválasztottság-érzés is megnyilvánul. Meglehet, hogy Jézus egyik pusztai megkísértése is ennek a ferdítésnek a tesztelése: hogy vesse le magát nyugodtan a toronyból, hiszen úgyis halhatatlan. Válasza bizonyította felkészültségét a feladatra: E világba szakadt lélektestvéreit immár képes hazavezetni az Isten Országába, hiszen teljesen tisztában van mindkét világ mibenlétével és egymáshoz való viszonyával.

Így hát Jézus átlátva mindezeket, figyelmeztet: Tudatosítsuk, és ne tápláljuk tovább különbség-illúzióinkat! Térjünk, forduljunk vissza arról az útról, amelyen a teremtett élet, önmagunk és egymás ellen védekezve, vagy éppen világunkat bekebelezve próbálunk túlélni. Ezen az úton haladva egyre távolabb kerülünk Teremtőnktől. Egyre kevésbé számítunk Rá vagy bárki másra, és egyre több mindent akarunk mi magunk megoldani. Az ősi hagyományok szerint az Istenétől eltávolodott „történeti” ember az anyag törvényszerűségének van alávetve, ítélet alatt áll.

Március 14. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Lk 15,1–3.11–32 — Vissza az Egységbe

Az egész jézusi életmű bizonyos nézőpontból az Egység – a teremtett világ, az Atya és a Fiú Jézus, illetve az emberiség eggyé válásának vágya, az egység megteremtésének szükségszerűségei és lehetőségei – körül forog.

Ez a történet sok másikhoz hasonlóan indul. A farizeusok szívesen eltávolítanák, kiközösítenék maguk közül azokat, akiket ők – önmagukkal ellentétben – bűnösnek tartanak. Jézus most mégsem lesz indulatos, példabeszédeivel inkább hallgatósága megértését kéri, a szívükre akar hatni. A diskurzus hátterében a teljesség vágyva vágyása sejlik fel. Közben mintha abban is bízna, hogy e vágy nyomaira hallgatósága szívében is rátalál, még ha az evilági létbe bujtatott formájában is.

A történet szerint különleges értéke van annak, ha valami teljessé válik. Teljesség pedig akkor van, amikor visszaáll az eredeti rend. Az egymáshoz tartozók újra megtalálják egymást, ami csorba és hiányos, az kiegészül, ami elveszett, az előkerül. Minden mozgás az anyagi világban és az emberi lélekben is a teljességre törekvésnek köszönhető. Minden hiányérzetünk mélyén valójában ez rejtezik, s ezernyi vágy és kívánság hangján üzen nekünk.

Igen. Az Istennel való eggyé levésünk fájó hiányát csupa e világi hiánypótlással próbáljuk betömködni. Végig sem tudnám sorolni, mennyi minden nyújt számunkra átmeneti enyhet, kielégülést. Még ha egyikről-másikról kiderül is az igazság (hogy csak pótlék, és nem valódi), a vágyak és kívánságok száma végtelennek tűnik, és mindig fennáll a veszélye annak, hogy kínzó késztetéseik háttérbe szorítják lelkünk éberségét, amely képes lenne idejében felismerni a hamisságot. Még Jézusnak magának is igazi kísértés volt ez a pusztában, de Ő felkészültségét igazolva megadta a választ kínzó belső késztetésére: „Nemcsak kenyérrel él az ember…” Bárcsak mi is alázattal el tudnánk fogadni testi és érzelmi szükségleteinket úgy, hogy közben az isteni teljességre való törekvésünk nem csorbul.

Vannak azért kegyelemteljes pillanatok – amikor vagy látszólag közreműködésünk nélkül, vagy néha látszólag éppen azért: imádság, meditáció, lelkigyakorlat, szertartás vagy egyszerűen csak az önmagunkat megadás okán – „kinyílik az ég”: egyszerre minden végtelenül tiszta, egyszerű és tökéletes lesz, a múlt és a jövő, az itt és az ott egy pontban, az *itt és most*ban sűrűsödik össze, mi is megszűnünk megszokott valónkban létezni, és csak mint az isteni kegyelem tiszta csatornája létezünk tovább, és semmi, de semmi másra nem vágyunk jobban mint szeretni. Hála ezért.

Március 21. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 8,1–11 — A bűntudat jézusi feloldása

Talán kézenfekvőbb lenne ezen szentírási rész kapcsán a házasságtörés bűnének megbocsáthatóságáról vagy a farizeusok provokációinak miértjéről elmélkedni, de úgy gondolom, mégis érdemesebb arról beszélni, ami a látható történet mögött bújik meg a még többnyire erkölcsi értékítéletre hajló olvasó avatatlan szeme elől.

Ebben az indulatilag-érzelmileg sűrű, felfokozott helyzetben Jézus ajkáról csupán négy rövidke mondat hangzik el, de ezek mégis elegendőek e zűrzavar elsimításához. Hatásukra a történetben résztvevők fejében és lelkében rend lesz. Azáltal, ahogyan Jézus viselkedik és kommunikál ebben a helyzetben, kontrasztosan egymásnak feszülnek az ószövetségi ember és az Újszövetség emberének lélektani lehetőségei. Odáig a törvények merev alkalmazása, az áldozatbemutatások, a bűnbak kiűzése a pusztába – ezek voltak az egyéni és közösségi bűntudat feloldásának módszerei. Jézus eljövetele óta viszont lehetőség nyílik az irgalom gyakorlására: az önmagunkkal való mély és őszinte szembesüléseken és elfogadáson át önmagunkra, vétkező társunkban önmagunkat is felismerve egymásra és az Isten Országára való rátalálásra. A lélektan nyelvén korrektül megfogalmazva: a projekció általános gyakorlatát felválthatja az integrációra törekvés. A rend itt abból lesz, hogy annak a békétlenségnek a feloldása, amely az egyén lelkéből indult, visszahelyeződik oda, ahová az való, az egyéni lelkiismeret szintjére. Nem másoknak kell már elvinniük a balhét. Ha egy felebarátunk cselekedete pusztító dühöt vált ki belőlünk, nem az ő tette a legnagyobb baj számunkra, hanem inkább az, hogy nem tudunk, vagy nem akarunk mit kezdeni a lelkünkben támadt zűrzavarral, nem akarjuk rendezni az abban rejtőző tisztázatlanságot, hanem megragadva az ószövetségi megoldási mintákban, másokat kiáltunk ki bűnösnek. Pedig ez a történet is bizonyítja, hogy az emberi lélek már kétezer évvel ezelőtt megérett erre a rendre! Nem véletlen, hogy Jézus megtestesülése akkor történt.

Annyira gyönyörű, hogy muszáj egy pár szót ejteni Jézus kommunikációjának módjáról is: Tisztán csak önma-

gukkal szembesíti a történet szereplőit. Nem szid, nem menteget, nem is néz rájuk vádlón. Minden megnyilvánulása a belső lelki munkát, a belátást és a tudatosítást támogatja. A meglévőkön kívül nem rak újabb terheket hallgatói vállára. Nincs is erre szüksége, hiszen megnyilvánulásaiból tisztán látszik, hogy viszonya rendezett önmagával, a körülötte lélegző világgal és az ő Mennyei Atyjával. – A mi kommunikációnk milyen viszonyról árulkodik?

Március. 28. — Virágvasárnap — Lk 19,28–40 — „...a kövek fognak megszólalni”

A történet Jézus keresztre feszítése előtt néhány nappal játszódik, tanítványaival úton van Jeruzsálem felé. Köves, száraz, félsivatagos terepen haladnak. Közel az Olajfák-hegyének lejtőjéhez sokan, nagy szóval kiáltozzák: „Áldott legyen a király, aki az Úr nevében jön!”

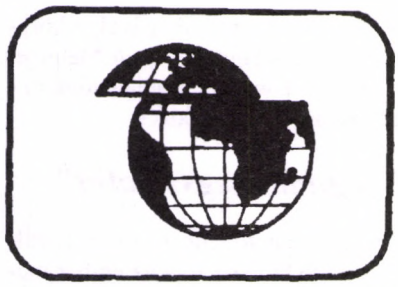
Ez a kiáltozás – ma talán úgy mondanánk, rokonszenv-tüntetés – nem egy prófétának szól. Próféták voltak számosan Izrael történetében. Királyok is. De itt a királynál is többről van szó, olyan királyról, aki az Úr nevében jön, azaz maga a Messiás. Jézus legtöbbször kitér, elhárítja, amikor királynak, messiásnak akarják kikiáltani. Sohasem kezdeményezi, itt is inkább csak eltűri. Igen szerények a díszletek, egyáltalán nem egy e világi királyhoz méltóak, a szamárcsikó nem a hatalmasok járműve. Mindezek ellenére, akik látták és hallották őt az elmúlt években, tudják, hogy rendkívüli személy halad el előttük. Akinek szeme van a látásra és füle a hallásra, és nyitott a lelke, abból felszakad a kiáltás: „Áldott legyen a király!” A farizeusok értik, tudják, kit illethet ez a köszöntés. Forr bennük a méreg, legszívesebben ott helyben köveket ragadnánk, de nem tehetik, mert a tömeg azonnal ellenük fordulna. Mindenesetre felszólítják a Mestert, hallgattassa el az őt dicsőítőket. A válasz: „Mondom nektek, ha ezek elhallgatnak, a kövek fognak megszólalni.”

Mit is jelent ez számomra? Hogyan szólalhatnak meg a kövek?

Nem emberi szóval. A kövek nem tudnak beszélni, bár Istennél semmi sem lehetetlen. Ugyanakkor Isten valószínűleg tartja magát az általa teremtett világ általa teremtett törvényeihez. Ezek a természeti törvények is bőséges lehetőséget engednek a Teremtőjüknek, hogy megmutassa magát. Ebben a világban beszélni csak az emberek tudnak. Tehát nem valószínű, hogy a hegyoldalban heverő kövek emberi hangon megszólalnak. De megszólalhatnak más módon. Például úgy, hogy a teremtett világot kutató ember kezébe kerülnek, s a követ vizsgálva az ember magasztalja Istent, ha őszintén rácsodálkozik, amikor felfedezi a követ alkotó vegyületek csodálatos világát, rendjét, s ebből következtet a rendet, szépséget létrehozó Teremtőre.

Érthetem másként is a kövek megszólalását. Nem várjuk el egy kőtől, hogy tanúságot tegyen Jézusról. Nem feltételezzük egy vámosról vagy egy utcanőről sem, hogy a Messiásról tanúságot tesz. Mégis szegődött Jézus mellé vámos és utcanő, s tanúságot tettek Róla. Ha elhallgatnak a „hivatásos” tanítványok vagy elhallgattatják őket, akkor támadnak mások, újak, akik tanúságot tesznek. Az egyháztörténelem során nem egyszer előfordult, hogy „a kövek” szólaltak meg. Amikor a hivatalos egyház súlyosan eltért a jézusi tanítástól, egy-egy szent életű ember, példát mutató szerzetesrend vagy az evangéliumi értékek szerint élő közösség töltötte be a Messiást hirdető kövek szerepét.





Egy harmadik út égető szükségessége

Az utóbbi években úgy érzem magam, mintha a Titanicon lennék, amikor a hajó már léket kapott és süllyed, de erről szinte senki nem akar tudomást venni, s tovább folyik az önfeledt dínom-dánom, a kazánok maximumra felfűtése annak érdekében, hogy az utasok minél gyorsabban repüljenek az áhított cél felé.

Sajnos nem költői túlzás azt állítani, hogy az emberi társadalom is olyan konok eltökéltséggel rohan a vesztébe, mint ahogy azt az elsüllyeszthetetlennek hirdetett Titanic tette, s a katasztrófára való felkészületlenség csak fokozza a párhuzamot: a különbség csupán annyi, hogy nekünk még van néhány százalék esélyünk arra, hogy elkerüljük a tragédia bekövetkeztét.

Hogy nagy a baj, azt számtalan, egymással összefüggő tünet mutatja a nyitott szemmel és elmével élők számára.

Talán az egyik legszembeötlőbb jel a társadalmi egyenlőtlenségek riasztó fokozódása: emberek milliárdjai csúsznak a reménytelen szegénységbe, miközben néhány milliónyi gazdag látványosan gyarapodik, s gátlástalanul költekezik. (Európa és Észak-Amerika 50 leggazdagabb embere együttesen ugyanakkora jövedelemmel rendelkezik, mint 2,7 milliárd szegény.)

A Föld lakosságának majdnem a fele (kb. 3 milliárd ember) napi 2 amerikai dollárnál kevesebből él, a rendszeresen éhezők száma megközelítőleg 1 milliárd fő. (Naponta 37 ezer kisgyermek hal éhen, s az ENSZ 2006-os jelentése szerint minden 15. másodpercben meghal egy gyermek a rossz minőségű víztől.)

A klímaváltozás következményeivel szintén lépten-nyomon találkozhatunk: eltűnő évszakok, pusztító árvizek, aszályok, szélviharok. (A kis csendes-óceáni szigetek lakói már riadtan tapasztalják a jégolvadás okozta tengerszint-emelkedést is.)

A fűtési számla és a villanyszámla drasztikus emelkedése, valamint az utazás megnövekedett költségei hazánkban is milliók napi negatív élményei közé tartoznak. A kőolaj kitermelése nem fokozható tovább, s az előrejelzések szerint 10 éven belül a földgáz és a szén bányászata is eléri a maximumot, amit fokozatos csökkenés követ.

A jelenlegi gazdasági világválság átmenetileg csökkentette ugyan az energiahordozók iránti igényt, ám a világ jelenlegi vezetői a válságból való kilábalás útját a gazdaság motorjának újbóli felfűtésében látják, ami a stagnáló kínálat és a növekvő kereslet következtében *3-6 éven belül soha nem látott erőforrásválságot idéz elő.* (A megújuló energiahordozók – szél, nap, víz, földhő, biomassza – a Földön megtermelt energiának csak 1-2%-át biztosítják, az általuk megtermelt energia mennyiségét ilyen rövid idő alatt nem lehet oly mértékben felfuttatni, hogy az a kevesebb kőolaj, földgáz és szén miatt jelentkező hiányt pótolja.)

Aki legalább egy kicsit figyel épített és természetes környezetére, annak látnia kell, hogy ilyen téren is milyen nagy gondok vannak: a talaj, a levegő és a vizek fokozódó szennyezése, a növekvő zaj, a mindent elborító szemét, a csökkenő zöldfelületek, a megbomlott egyensúlyú ökoszisztémák, a pusztuló természet napjaink szomorú realitásai. (Évente több ezer állat-, illetve növényfaj tűnik el a Föld felszínéről: 1970 óta a gerinces fajokhoz tartozó állatok egyedszáma több mint 30%-kal csökkent.)

Ezek után természetesen felmerül a kérdés, hogy van-e olyan út, amelyen haladva az emberiség elkerülheti a közelgő katasztrófát.

Az ipari társadalmak korszaka óta két utat próbáltak ki: a szovjet típusú szocializmust és a tőkés piacgazdaságot. Bár a jelenlegi világgazdasági válságban sokan az előbbihez való visszafordulásban vélik megtalálni a megoldást, a józanul gondolkodók számára azonban világos ennek az útnak a járhatatlansága, hisz egy olyan merev, szabadsághiányos világba vezetett, amely az embereknek sem anyagi, sem szellemi szükségleteit nem volt képes kielégíteni, amely mindent átalakítani szándékozó buzgalmában lerombolta a múlt értékeit, tönkretette a természeti környezetet, szétzilálta a családokat, szürkeséggé változtatta a sokszínűséget, s az emberek ígért fölemelése helyett egy mindenható párt uralmának vetette alá őket.

A másik út az, amely a jelenlegi katasztrófa előtti helyzethez vezette az emberi társadalmat: a neoliberális tőkés piacgazdaság útja. Ennek az útnak a fő hibája, hogy a Föld véges erőterében a gazdaság vég nélküli növekedését tételezi fel, ezt ösztönzi, s a kétes mutatók révén kimutatott gazdasági növekedést összetéveszti a fejlődéssel. A rövid távú anyagi haszon érdekében föláldozza a jövőt: olyan törvényeket erőltetett a világra, amelyek szerint a cégek tevékenysége sem a környezet, sem az egészség védelme érdekében nem korlátozható. A minden bajra orvosságként emlegetett piacfölszabadítás oda vezetett, hogy a Föld néhány tucat óriásvállalat telephelyévé vált, amelyek gátlástalanul kizsákmányolják bolygónkat s annak lakóit: eszeveszett ámokfutásukban nincs, aki megállítsa őket, ugyanis tulajdonosaik – a pénztőke hatalmasaival egyetemben – a gazdaságon kívül a politikát is uralják.

Az eddigiek alapján talán nyilvánvaló, hogy az emberi civilizációnak – s talán magának az emberi fajnak! – *csak akkor van esélye a fönnmaradásra, ha sürgősen talál egy harmadik utat,* amely járható, s amely nem a biztos pusztulás, hanem az élet útja. (A Tudomány Világfórumának résztvevői Budapesten 2005 novemberében megállapították, hogy az emberiségnek már csak 5-10 éve van arra, hogy letérjen a jelenleg követett helytelen útról.)

A helyzet azért nem teljesen reménytelen, mert a tenni vágyóknak nem nulláról kell indulniuk: évtizedek óta emberek ezrei tájékozódnak ebben az irányban, s az élen olyanok taposták az utat, mint Gandhi, Németh László, Veres Péter és Bibó István. (Napjaink Magyarországán a Fenntartható Fejlődés Egyetemközi Kutatócsoport ezen a területen kifejtett munkássága az egyik legjelentősebb.)

Természetesen nem mindenki ugyanúgy képzeli a harmadik utat, s az is nyilvánvaló, hogy végleges, kipróbált modell nem áll rendelkezésre, de a kezdeményezések biztatóak, s mindenképpen folytatandóak.

Íme egy, a szerző számára szimpatikus változat vázlata, vagyis a reményt nyújtó harmadik út főbb ismérvei:

a) Erkölcsi megújulás

Politikusok által gyakran hangoztatott vélemény, hogy „az erkölcs nem politikai kategória", s ez sajnos meg is látszik a mai politika színvonalán. A tudós társadalom szerencsére felelősségteljesebb legjobbjai már a globalizáció kezdeti éveiben érezték a veszélyt, azt, hogy ezen a területen is sürgős változásokra van szükség: 1993. november 18-án 70 ország 1670 tudósa – köztük 102 Nobel-díjas – írt alá nyilatkozatot, amelyben kijelentették: „Új etikára van szükség." *Az új erkölcs vezérlő elve a szeretet kell, hogy legyen,* amiből következik embertársaink tisztelete, az iránt érzett szolidaritás, az elesettek, lemaradók számára nyújtott támogatás. Fontos megvalósítandó cél a felelősségteljes élet, ami azt jelenti, hogy felelősséget kell éreznünk saját és hozzátartozóink jövőjén túl embertársaink, az emberiség, sőt az egész földi élővilág jövőjével kapcsolatban is, s ennek megfelelően kell élnünk, cselekednünk.

Meg kell teremteni a türelem, a bizalom és az együttműködés kultúráját, s szükséges tudatosítani mindenkiben, hogy az élet szentsége mindenek fölött áll. (Ez utóbbiból természetesen következik a halálbüntetés, a hadviselés és az abortusz elvetése is.)

Fejlődésként csak olyan előrehaladás fogadható el, amely boldogabb emberi élethez vezet.

A leendő új erkölcs alapján csak a fenntartható fejlődés lehet a cél, aminek legfőbb jellemzője, hogy megvalósulása esetén minden nemzedék csak olyan mértékben elégíti ki a szükségleteit, amellyel nem veszélyezteti az eljövendő nemzedékek hasonló igényeinek azonos szintű kielégítését. (A jelenlegi világrend urai és lakájaik szívesen értelmezik a fenntartható fejlődést fenntartható növekedésként, holott ezek egymás ellentettei.)

b) A gazdaság átalakulása

Nem az ember van a gazdaságért, hanem a gazdaság van az emberért, vagyis a gazdaságnak nem egy szűk vezető réteg rövid távú anyagi haszonszerzését, hanem az emberiség hosszú távú boldog földi létét kell szolgálnia.

A gazdasági élet megtervezésekor, a gazdaság működtetésekor egyaránt tekintettel kell lenni az igen nagy veszélyeket magában hordozó globális felmelegedésre, vagyis teljes erőnkből arra kell törekednünk, hogy a lehető legkevesebb hőcsapdagáz (széndioxid, metán) kerüljön a légkörbe.

A jelenlegi neoliberális piacgazdaságban minden olyan piaci eseményt, amelynek során valamilyen termék vagy szolgáltatás „gazdára lel", pozitívumként könyvelnek el, ennek megfelelően a manapság használt gazdasági mutatók (GDP, GNI) nem tesznek különbséget a társadalom számára hasznos és káros tevékenységek között. Olyan új mutató kidolgozására van tehát szükség, amely a társadalom számára hasznos tevékenységet nyereségként, a társadalom számára káros tevékenységet veszteségként könyveli el. (Ezen új mutató kidolgozás alatt áll, a neve: a valódi fejlődés mutatója, GPI.)

A szűkös nyersanyag- és energiaforrások fokozott takarékosságot igényelnek az élet minden területén, így a gazdaságban is.

A gazdaság egészét a lehető legkörnyezetbarátabb módon kell működtetni.

Helyivé kell tenni a gazdaságot, vagyis a termelés túlnyomó részét olyan kis és közepes méretű üzemeknek kell adni, amelyek helyi nyersanyaggal, helyi munkaerővel, helyi tőkével a helyi piacra termelnek. A vállalatok optimális méretét a végzett tevékenység jellegének, az ellátandó körzet nagyságának és a működés környezetre gyakorolt hatásának együttes figyelembevételével kell kialakítani, de napjaink gazdasági életet eltorzító, a Földet tönkretevő, a demokráciát bohózattá degradáló óriáscégeire a jövőben semmi szükség.

A harmadik út világában kis bankok tevékenykednek, ezek a helyi lakosság pénzét kezelik, és kis kamatú hiteleiket is nekik nyújtják. A helyi pénzek használata általánossá válik.

Szabad kereskedelem helyett szabályozott kereskedelemre van szükség, s arra, hogy az áru a lehető legkevesebb kézen menjen át, amíg eljut a felhasználóhoz. Csak olyan termékeket lehet forgalomba hozni, amelyek valódi szükségleteket elégítenek ki, így a boltok polcain a sok értéktelen kacat helyét tartós, könnyen javítható termékek foglalják el.

A mezőgazdaságban a kisbirtokok válnak jellemzővé, s újra megjelennek a közösen használt legelők és erdők. Uralkodóvá válik a természetközeli gazdálkodás.

A közösség a gazdaság minden egysége fölött ellenőrzést gyakorol: az ellenőrzést gyakorlók körét az adott gazdasági egység „hatósugara" határozza meg.

c) Társadalmi-politikai viszonyok

El kell tűnnie az emberek médián keresztül történő káros befolyásolásának.

A jövőben a jelenleginél jóval nagyobb hangsúlyt kell kapnia a szabadidős tevékenységnek, a munkán kívüli idő értelmes eltöltésének.

A civil társadalmat nagyon nagy mértékben meg kell erősíteni: pozitív értékeket hordozó, életképes közösségek sűrű hálózatának kell alkotnia a társadalom szövetét.

Kiemelt szerepet kell kapnia az egészségügynek, az oktatásnak és a kultúrának, hogy az emberek testileg, lelkileg, szellemileg egészségesek legyenek.

Arra kell törekedni, hogy a társadalom tagjai az életüket érintő minden fontos kérdésben valamilyen formában részesei legyenek a döntési folyamatnak, s ehhez rendelkezzenek kellő mennyiségű információval és döntési képességgel is.

A politikussá válásnak minden szinten két, azonos súllyal latba eső feltétele kell, hogy legyen: az erkölcsi és a szakmai alkalmasság.

A politikus az őt delegáló közösségtől csak olyan mértékű javadalmazást kaphat, amely eredményes munkájához feltétlenül szükséges, de semmiképpen sem alkalmas arra, hogy „megélhetési politikusok" tömegeit csábítsa a pályára. (A politikus fő jutalmává az őt kiválasztó közösség szeretete, hálája válik.)

A pártok révén történő szűkkeblű, viszálykodó, közösségellenes politizálást fel kell számolni.

Hasonlóképpen meg kell szüntetni azt a vérlázító gyakorlatot is, amelynek az a lényege, hogy a politikusok csak a választási kampány időszakában keresik választóik kegyeit, az azt követő 4-5 évben (a következő voksolásig) azonban az egyéni önzés vezérli őket: ehhez meg kell teremteni a ciklus közbeni visszahívhatóság intézményét.

(A parlamentbe területi alapon, illetve különböző, nem párt jellegű szerveződések által lehetne kerülni. Kétkamarás parlament esetén a felsőház tagjait az egész ország választaná köztiszteletben álló, bölcs személyekből.)

*

Szinte hallom az olvasók ellenvetéseit: naivság, ábrándok és vágyálmok összessége. Lehet, de akkor mi van e helyett? Éhínségek, járványok, természeti katasztrófák, háborúk, szétesés társadalom, tomboló erőszak néhány évtizeden belül.

A világ jelenlegi vezetői eddig nem kápráztattak el bennünket vezetési képességeikkel, bölcsességükkel, némi reményt azonban mégis csak az adhat, hogy a szaporodó vészjósló jelek és az erősödő társadalmi mozgalmak hatására még időben végrehajtják a szükséges váltóátállítást, megmentve ezzel az emberiség szakadék felé rohanó vonatát.

Zámbó Zoltán

TARTALOM

Tanulmány
Sulyok Gábor: Mi kit keresünk? 2–4
Eugen Drewermann: A megtartó kéz 4–5
Hans-Joachim Höhn: Távoli közelség 6–7
Klaus-Peter Jörns: Isten új arca 7–8
Gromon András: Jézus és a helyes istenkép 9
Kovács László: „Régi dicsőségünk..." 13–16
Interjú
Mit hisz Ön, Püspök Asszony? (Bärbel Wartenberg-Potter) 11–12
Gyerekeknek Moha-mese
Stikli 17–18
Könyvkritika
Willigis Jäger: Hullámaiban a tenger (Gromon András) 19
Meditáció
Christoph Quarch: Isten szépsége 10
Pribitek László – Sági László: A pap 20–23
Vincze József: Könnyebb élet? 24
Szatíra
Megfontolandó intézkedések a paphiány ellen 25
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 26–29
Környezetvédelem
Zámbó Zoltán: Egy harmadik út égető szükségessége 30–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkjat, hogy legkésőbb ***2010. február végéig*** újítsák meg előfizetésüket.Az egyes számok ára változatlanul 225,– Ft, tehát az *éves előfizetés* **1350,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében az „Érted vagyok" és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl.

Isten – kinyilatkoztatás – hit

Az Istenség nem doboltatja ki törvényeit kisbíróval, ezért senki fia nem mondhatja: így hangzik, vagy úgy, ebben a kérdésben az Ég akarata.

Ne mond soha, hogy ezt vagy azt az ISTENEK így vagy úgy akarják! Senki sem cseresznyézett ISTENNEL egy tálból.

A szellemek sugallnak, de tollba nem mondanak! Akinek sugallnak, az saját lelkén szűri azt át: a maga korának, a maga eszének és titkos vágyainak szűrőjén ereszti át a sugallatot.

ISTEN nevében csak kérni lehet, parancsolni nem, mert ISTEN senkit sem fogadott meg hajdúnak.

A hiteket, meg azok isteneit, szentjeit az emberek adják össze saját eszükből: Istent teremtenek képmásukra, hogy legyen istenük, aki elgondolásaikban hozzájuk szít. Ártalmas emberek ártalmas égi világot teremtenek, az meg még ártalmasabbra formálja őket.

A szilárd hit kényelem és butaság közös eredménye. Az okos és igyekvő nem hisz, hanem meggyőződik, noha az fáradságos.

Ha érted szavaimat, fölösleges többet szólnom, ha nem érted, hiába szóltam eddig is, akkor azokból vagy, kik félresikerültek – olyanok, mint a megtermékenyítetlen tojás, melyet hiába vesz maga alá kotlós, csak elzápulnak.

Forrás: Máté Imre: Yotengrit. Püski Kiadó, Budapest 2007

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXI/1. (119.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4000,– Ft
Nyugaton előfizetve: 20,–Euró

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXI. évf. 2. szám
2010. április
225,– Ft

A Hegyi Beszéd aktualitása

Hogyan szerette Jézus az ellenségeit?

A megbocsátásról

A megváltás elviselése

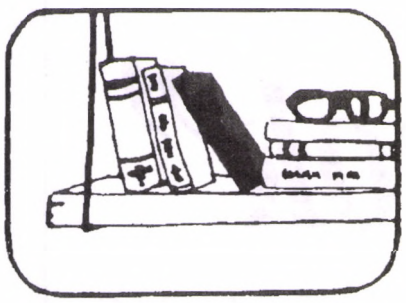
Akadályoztatott feltámadás

Oscar Romero, Ignacio Ellacuría és Helder Camara emlékezete

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Kísérlet a negatív kamattal





Wolfgang Kessler

Az uralkodó logika ellenében

Miért olyan aktuális a Hegyi Beszéd?

Arra a kérdésre, hogy miért olyan aktuális ma a Hegyi Beszéd, azt válaszolnám: Azért, mert ma éppúgy meg kell kérdőjeleznünk gondolkodásunkat és cselekvésünket, ahogyan 2000 évvel ezelőtt Jézus megkérdőjelezte korának gondolkodását és cselekvését.

Az akkori és a mai valóságot természetesen nem lehet közvetlenül összehasonlítani, de a bejáratott gondolkodási és cselekvési struktúrákat igen. Évtizedek óta egyre inkább kiéleződnek ugyanazok a problémák – és mi mindig ugyanazokkal a javaslatokkal és stratégiákkal válaszolunk rájuk, amelyek eddig nem oldották meg a problémákat.

Vegyük például a Közel-Keletet. Izrael több mint negyven éve erőszakkal tart megszállva palesztin területeket. A palesztin népesség egy része szintén erőszakkal válaszol erre. Az izraeli kormány a maga részéről háborúval és növekvő elnyomással válaszol. Hasonló a helyzet Afganisztánban. Először a Vörös Hadsereg szállta meg az országot, aztán az USA felfegyverezte a tálibokat, majd a tálibok erőszakkal reagáltak, mire agresszióval fosztották meg őket a hatalomtól. Most újraindult az erőszak körforgása. Az eredmény: egyre több halott, egyre kevesebb demokrácia. Irakban az USA a nemzetközi joggal ellentétes támadó háborút indított, s ez egy egész társadalmat rombolt szét. Az eredmény annyi, hogy Irakban ma több erőszak van, mint valaha.

Másik példa: a pénzügyi válság. Nem derült égből jött csapás, hanem megvan az előtörténete: Negyven éve egyre több pénz folyik a pénzpiacba. Az amerikai jegybank dollárjai, a kőolajból származó milliárdok, nyugdíjalapok és biztosítások pénzei, be nem fektetett nyereségek – ezeket a vagyonokat a pénzpiacokba helyezik, egyetlen céllal: hogy a lehető leggyorsabban még több pénzt csináljanak ebből a pénzből. Ráadásul a bankok és a tőkebefektetők egyre ravaszabbul kieszelt eszközöket, egyre látványosabb befektetési formákat hoznak létre. Az ellenőrzés nem volt kívánatos, azt mondták, ítéljen a szabad piac. Létrejött tehát egy fedezet nélküli befektetésekből álló kártyavár, amelynek össze kellett omlania.

Vagy gondoljunk a gazdaságpolitikára. Negyven éve azon az egyetlen tantételen nyugszik, amely így hangzik: A mai nyereségek a holnap befektetései, a holnap befektetései pedig a holnapután munkahelyei. Ebből adódik a legtöbb választási kampány és választási jelölt gazdasági programja: Ha a vállalatok jobban keresnek, akkor több munkalehetőséget teremtenek, az embereknek több pénzük lesz, és többet vásárolhatnak. Ez jól cseng. Csak sajnos gyakran nem igaz. Sok befektetés van, a munkahelyek száma mégis csökken. A szegények és a gazdagok közötti szakadék a fellendülés idején is nagyobb lett. Szinte mindenki növekedésről álmodik, de ez nem oldja meg a bajokat, és beleütközik a környezet határaiba. Noha mindenki tudja, hogy ez így van, a legtöbben többnyire dacosan az örök „Csak így tovább!”-ba csimpaszkodnak. Így aztán megmaradnak a gondok, mivel a régi gondolkodással és cselekvéssel nem lehet megoldani őket. Terjed a beletörődés és a félelem. Félelem a jövőtől.

Alighanem így volt ez 2000 évvel ezelőtt is. Jézus egy szétszakadt, gyűlölettel teli világban találja magát. Az emberek egy megszálló hatalomtól szenvednek. Brutális kizsákmányolás uralkodik. Az uralkodók szigorú vallási szabályokkal biztosítják be uralmukat. A lázadásra erőszakkal válaszolnak. Csak a gazdagok számítanak, a szegények semmit sem érnek. Kézzel fogható a fatalizmus és a pesszimizmus.

Ebben a helyzetben Jézus nem csupán egyszerűen megkérdőjelezi az uralkodó mércéket, az uralkodó gondolkodási mintákat, hanem fejük tetejére állítja őket. Egyszerűen kimondja az elképzelhetetlent: számára nem a gazdagok a fontosak, hanem azok, akik irgalmasok, és boldognak mondja azokat, akik éhezik és szomjazzák az igazságosságot; bosszú helyett kiengesztelődést követel: „Ha valaki rosszat tesz veletek, mondjatok le az ellenállásról, a bosszúról és a megtorlásról!”

Jézus az ellenségszeretetre, a pacifizmusra, a szelídségre és az igazságosságra épít. Figyelme nem a gazdagokra, hanem a szegényekre irányul. Ezzel feje tetejére állítja az uralkodó logikát, amely egyúttal az uralkodók logikája is. Van bátorsága ahhoz, hogy olyat mondjon, ami addig elképzelhetetlen volt, mi több, van bátorsága ahhoz, hogy meg is tegye az elképzelhetetlent.

Jézus Hegyi Beszéde látomás egy új társadalomról – s ezt a látomást csak akkor lehet megvalósítani, ha az emberek kitörnek a régi logika örökké ismétlődő ördögi köréből.

Ez a mi jelenünkre is érvényes. A társadalmak gyakran csak akkor tudnak kiszabadulni zsákutcájukból, ha bátor emberek megtörik az uralkodó logikát.

Mahatma Gandhi például éppen nem az erőszakot prédikálta a brit megszállók erőszakával szembeni eszközként, hanem a passzív ellenállást és a polgári engedetlenséget. Gandhi és követői nem vásároltak brit árut, lemondtak azokról a hivatalokról, amelyeket a britek adtak nekik, és megtagadták az adófizetést. India végül elérte a függetlenséget. A mélyen hívő hindu Gandhi nem csinált titkot abból, honnan vette a lehetetlenbe vetett hitét: „Ha csak a Hegyi Beszéd és csak annak általam adott értelmezése állna szemem előtt, azt mondanám: keresztény vagyok.”

Dél-Afrikában egy, az uralkodó rétegből származó konzervatív fehér búr, az egykori elnök, *Willem de Clerk* szakított az évszázados apartheid rezsimmel. Egész környezetének ellenkezése ellenére szabadon engedte az évtizedek óta bebörtönzött szabadságharcost, Nelson Mandelát.

És amikor *Nelson Mandela* maga is államelnök lett, ő is szakított a bejáratott logikával: nem nyomta el azokat, akik egykor oly brutálisan elnyomták őt. Bosszú helyett a kiengesztelődést gyakorolta.

A világnak olyan emberekre van szüksége, akik szakítanak az uralkodó logikával – a politikában, a gazdaságban és a hétköznapi életben. Például a Közel-Keleten. Itt csak az erőszak és ellenerőszak ördögi körével való szakítás segít. Csak akkor lehet béke, ha az USA, Európa, Izrael, a Heszbollah, a Hámász, a Palesztin Felszabadítási Szervezet, Irán és a tálibok tárgyalóasztalhoz ülnek, és beszélnek egymással. Senki sem szavatolhatja, hogy akkor rögtön béke és demokrácia lesz, de mindenki tudja: az elmúlt évtizedek logikája csak még több halottat eredményezett.

A pénzügyi válság is azt követeli, hogy szakítsunk az uralkodó gondolkodásmóddal. Olyan rendszerre van szükség, amelyben a kevesek többé nem játsszák el a jövőt a sokak rovására, és nem spekulálnak az élelmiszerárakkal az éhezők rovására. Nem apró helyesbítésekre van szükség. Arról van szó, hogy szakítani kell a gyorsan megszerzett pénz logikájával, s a jövőre vonatkozó spekulációkat éppúgy meg kell tiltani, mint az élelmiszerekkel folytatott spekulációkat. És arról van szó, hogy gondoskodni kell arról, hogy e világ vagyonát a tömeges szegénység elleni küzdelembe fektessék, abba, hogy az egész világot ellássák megújuló energiaforrásokkal – annak érdekében, hogy minden ember anélkül növelhesse életszínvonalát, hogy közben elpusztítanánk a világot.

Új logikára van szükség a gazdaság- és szociálpolitikában. Nem egyszerűen a lehető legnagyobb növekedésről van szó, hanem arról, hogy *mi* növekedjék. Az öregeket gondozók, a nevelők és tanárok száma, vagy a környezet elpusztítása. Az a kérdés, hogy azoknak a gyerekeknek a támogatását növeljük-e, akiknek támogatás nélkül nincs jövőjük, és azoknak az új technológiáknak a támogatását növeljük-e, amelyektől a Föld jövője függ. Arról van szó, hogy olyan igazságosan oszthassuk el a gazdagságot, hogy minden ember méltó életet élhessen, és a vesztesek agressziója egykor ne tartozzék hozzá a társadalom hétköznapjaihoz.

A Hegyi Beszéd nem kormányprogram, de jézusi útmutató lehetne – egy olyan politika számára, amely az ár ellen úszik. Ám a politika, az állam nem képes egyedül megoldani minden problémát. Szükség van egyes emberek bátor gondolkodás-átalakítására, bátor elkötelezettségére az ún. fősodor ellenében. Alkalom bőven adódik erre. Vásárolhatnánk tisztességes kereskedelem útján forgalomba hozott vagy ökologikusan előállított termékeket, noha ezek drágábbak. Befektethetnénk úgy a pénzünket, hogy az etikus célokat szolgáljon, még ha kisebb nyereséget hoz is, s akkor világszerte milliónyi kisparaszt válhatna kicsit gazdagabbá – s akkor talán a tőzsdék és a bankok is érdeklődést mutatnának az etika iránt.



Ahol az egyes emberek tanúságot tesznek erről a bátorságról, ott emberibbé válik a világ. És léteznek bátorító példák: a *Flachglas Wernberg GmbH*-ra gondolok, egy síküveg-gyártó kft-re a felső-pfalzi Weidenben. Nyolc évvel ezelőtt a 650 alkalmazott kétségbe volt esve, mert brit anyakonszernjük éppen közölte velük, hogy eladják őket, és csak 80 munkahelyet tartanak meg. Az üzemi tanács néhány bátor tagja éjszakába nyúlóan tárgyalt a szakszervezetiekkel és vállalkozási tanácsadókkal, s végül látszólag őrült javaslatot tettek: a dolgozói kollektíva maga veszi meg a vállalkozást. Senki sem számolt azzal, milyen ellenállást vált ki ez a szakítás az uralkodó logikával. A helyi takarékpénztár nem akart hitelt adni rá, s a bajor államhivatal sem. Csak akkor kaptak hitelt, amikor az alkalmazottak a fizetésemelésüket és prémiumukat ajánlották fel biztosítékul. Most immár hét éve birtokolják az alkalmazottak az üzemet. Minden munkahely megmaradt. Az emberek keményen dolgoznak, s ebben az üzemben 54 munkahely van súlyosan sérült emberek számára, illetve 84 oktatóhely – és az alkalmazottak mindenekelőtt egy dolgot tudnak: nem fogják eladni őket.

Hasonló bátorságot tanúsított több mint harmincöt évvel ezelőtt néhány bankár is. Akkoriban még senki sem beszélt pénzügyi válságról, de ezek a bankárok másképp akartak bánni a pénzzel, mint ahogyan addig tették hagyományos bankjukban. Valami újat akartak létrehozni a pénzzel, embereket akartak kapcsolatba hozni általa. Ezért olyan bankot alapítottak, amely mind a mai napig pontosan ezt teszi. Tulajdonosai nem kapnak osztalékot, a betétesek kamatai viszonylag alacsonyak, ügyleteik hatása ellenben nagy: a bankhitelek segítségével szülők óvodákat és iskolákat építenek közösen, mások munkanélküliek számára alapítanak vállalkozásokat, iparosok a műhelyüket fejlesztik, biogazdaságok virágoznak fel, és megújuló energiahordozókat éppúgy támogatnak, mint fiatal muzsikusokat vagy hajléktalanokat. A *GLS Közösségi Bankról* van szó, amelynek nevében a *GLS* azt jelenti: „geben, leihen, schenken”, azaz: adás, kölcsönzés, ajándékozás. E bank számára a pénz nem a spekuláció tárgya, hanem az alkotás eszköze.

Ezek a történetek bizonyítják: olyan emberekre van szükségünk, akik megtörik az uralkodó logikát – a politikában, a gazdaságban és helyben is. És azt bizonyítják, hogy ez a gondolkodás-átalakítás lehetséges. Ezek az emberek talán bolondnak számítanak, de a történelem azt mutatja, hogy a mai bolondok épp elég gyakran a holnap hősei.

Forrás: Publik-Forum, 2009/24

Hogyan szerette Jézus az ellenségeit?

A jézusi tanítás közepe, leglényege, sokak szerint legeredetibb mozzanata az ellenség szeretetéről szóló tanítás, amelyben Jézus arra oktat, hogy *ne csak elviseljük a bántást ellenségeink részéről, és ne csak ne viszonozzuk a rosszat rosszal, hanem tegyünk még valami többlet jót is azokkal, akik bántottak minket.* Ez az értelme a Mt 5,38–42-ben foglaltaknak, annak, hogy fordítsuk oda a másik arcunkat is, adjuk oda az ingünket is, és menjünk el kétezer lépésre, ha ezerre kényszerítenek.

Kérdés, hogyan járt el maga Jézus az ellenségeivel kialakult konfliktushelyzetekben? Eszébe jutott-e ilyenkor, mit kívánt meg másoktól? Megfelelt-e ő maga e kívánalmaknak? Vizsgáljuk meg az evangéliumok által bemutatott eseteket!

Amikor a kibontott háztetőn keresztül leeresztett bénával közli Jézus, hogy bocsánatot nyertek bűnei, az ott ülő írástudókban ellenséges indulatok támadnak, s azt a gondolják magukban, ez káromkodik. Jézus azt *feleli:* „Mit tűnődtök ezen? Mi könnyebb: Ha azt mondom a bénának, bocsánatot nyertek bűneid, vagy ha azt, kelj föl és járj” (Mk 2,1-12)?

Amikor a farizeusok ellenségesen számon kérik Jézus tanítványain (s rajtuk keresztül Jézuson), miért esznek együtt vámosokkal és bűnösökkel, Jézus azt *feleli* nekik, hogy „a betegeknek kell az orvos, nem az egészségeseknek”. Majd hozzáteszi: „Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a bűnösöket” (Mk 2,15-17). Talán van ennek olyan felhangja is, hogy „nem titeket”, hiszen a farizeusok önmagukat igaznak tartották.

Amikor szombati napon meg akarja gyógyítani a fél kezére béna embert, s megkérdezi a farizeusokat, szabad-e megtennie, azok ellenségesen hallgatnak. Jézus erre *elszomorodik* szívük keménységén, majd *haragosan végignéz rajtuk*, aztán meggyógyítja az embert (Mk 3,1-6).

Názáretben az ismerősök, rokonok megbotránkoznak szavain, erre *megjegyzi*, „sehol sincs a prófétának kevesebb becsülete, mint saját hazájában”. Az evangélista hozzáteszi: *csodálkozott* hitetlenségükön, és *nem tudott* komolyabb csodát tenni (Mk 6,1-6). Ugyanez a jelenet Lukácsnál azzal zárul, hogy esztelen harag szállja meg a názáretieket, le akarják taszítani egy hegyről, de Jézus „áthaladt közöttük, és elment” (Lk 4,28-30).

Amikor a farizeusok számon kérik, miért eszik mosdatlan kézzel, azzal *oktatja* ki őket, hogy „Isten parancsát ügyesen kijátsszátok, hogy megtarthassátok emberi hagyományaitokat” (Mk 7,1-13).

Amikor a farizeusok, Márk szerint próbára akarván tenni őt, égi jelet követelnek tőle, így reagál: „Minek kér jelet ez a nemzedék? Bizony mondom, *nem kap* semmiféle jelet. Ezzel *otthagyta őket*, és bárkába szállva átment a túlsó partra” (Mk 8,11-13).

Máskor egy vitát azzal *zárt le:* „Amíg veletek van a világosság, higgyetek a világosságban, hogy a világosság fiai legyetek.” Majd *„elment,* és (egy ideig) nem mutatkozott előttük” (Jn 10,36).

Több alkalommal is óva *intette tanítványait* a farizeusok, az írástudók (teológusok) és Heródes „kovászától”, vagyis szellemiségétől (Mk 8, 14-15; 12,38-40).

Egyszer *így szólt* a farizeusokhoz és törvénytudókhoz: „Jaj nektek! Olyanok vagytok, mint a letaposott sírok: járnak fölöttük az emberek, anélkül hogy tudnák. Emléket állítotok a meggyilkolt prófétáknak, s ezzel megvalljátok, hogy prófétagyilkosok utódai [azaz: szintén prófétagyilkosok] vagytok” (Lk 11,37-51).

Amikor ellenségei számon kérik tőle, miféle hatalommal teszi mindazt, amit tesz, akkor a válaszoláshoz *feltételt szabva* visszakérdez: „Én is kérdezek tőletek valamit; ha megfeleltek rá, megmondom nektek, milyen hatalommal cselekszem. János keresztsége Istentől volt-e, vagy az emberektől?” Amikor azt felelik neki, „nem tudjuk”, azt válaszolja: „Akkor *én sem mondom* meg, miféle hatalommal cselekszem” (Mk 11,28-33).

Az ilyenfajta számonkérésekre egyébként János evangéliuma szerint Jézus mindig hosszú *önigazoló beszédekkel* reagált (pl. 7., 8., 10. fejezet).

Amikor ellenfelei fogós kérdéseket tesznek föl neki, akár azt, hogy szabad-e adót fizetni a császárnak, akár azt, van-e feltámadás, akkor rendkívül szellemes válaszokkal némítja el őket (Mk 12,13-17.18-27).

Más alkalommal *ő maga tesz föl nekik fogós kérdést:* Hogy lehet a Messiás Dávid fia, ha egyszer (az egyik zsoltárban) maga Dávid urának nevezi őt (Mk 12,35-37)?

Amikor a zsidókkal ellenséges szamaritánusok nem akarják befogadni őt és tanítványait, s az utóbbiak a tüzes istennyilát akarják lehívni azokra, akkor megfeddi tanítványait, és *egyszerűen más faluba mennek* (Lk 9,51-56).

Amikor „megsúgják” neki, hogy Heródes meg akarja őt öletni, azt *feleli:* „Mondjátok meg annak a rókának: Nézd, betegeket gyógyítok ma és holnap, csak harmadnap leszek készen” (Lk 13,31-33).

Amikor ellenségei köveket ragadnak, hogy megöljék, *megkérdezi* tőlük: „Sok jó tettet cselekedtem nektek... Ezek közül melyikért akartok megölni” (Jn 10,31-32)?

Amikor megpillantja az ellenséges várost, Jeruzsálemet, *sírva fakad* (Lk 19,41), és *elpanaszolja fájdalmát:* „Bárcsak fölismernéd, ami békességedre szolgál... Hányszor akartam egybegyűjteni fiaidat, mint tyúk a csibéit, de te nem akartad” (Lk 19,42; Mt 23,37-38).

Amikor tanítványai közül többen már nem azonosulnak vele, kemény beszédnek tartják tanítását, és visszahúzódva tőle, nem járnak többé vele, *nem tartóztatja őket, nem megy utánuk,* sőt a megmaradtakat is megkérdezi, nem akarnak-e ők is elmenni (Jn 6,60-67).

Amikor azt tapasztalja, hogy ellenfelei a Templomot vásárcsarnokká és rablók barlangjává teszik, azzal reagál, hogy *„megtisztítja” a Templomot,* ami nyilván valamilyen drasztikus cselekedetben is megnyilvánult, akármilyen problematikus is, hogy mi történt pontosan a valóságban (Mk 11,15-17).

Utolsó példacsokorként nézzük meg azokat az eseteket, amelyek már közvetlenül Jézus szenvedéstörténetével kapcsolatosak.

Jézus talán tudta vagy sejtette, hogy valamelyik tanítványa (talán azt is, hogy Júdás) árulásra készül (de az is lehet, hogy ez csak az evangélisták utólagos beállítása); ha így volt, akkor érdekes lehet, hogyan viszonyult ehhez a tanítványához. – Márk szerint Jézus *diszkréten figyelmeztette* Júdást: „Bizony mondom nektek, egy közületek elárul engem” (14,18). Amikor pedig Júdás az elfogó csapat élén megérkezik, Máté szerint Jézust azt kérdezte tőle: „Barátom, miért jöt-

tél" (26,50), Lukács szerint pedig: „Júdás, csókkal árulod el az Emberfiát" (22,49)?

A kivonult fogdmegekhez (de valószínűbb, hogy kihallgatása során a főpapokhoz, vénekhez és írástudókhoz, vö. Mk 14,53) *így szól:* „Mint valami rabló ellen, úgy vonultatok ki kardokkal és dorongokkal, hogy elfogjatok. Naphosszat együtt voltam veletek a Templomban, mégsem fogtatok el" (Mk 14,48-49). Amikor pedig Péter karddal közéjük vág, *leállítja:* „Tedd vissza hüvelyébe kardodat" (Mt 26, 52); hasonlóan *szól* Lukácsnál a tanítványokhoz: „Hagyjátok abba" (22,51)!

Ami a legfőbb vezetőkkel, mondhatnánk úgy is, legfőbb ellenségeivel szembeni viselkedését illeti, az meglehetősen egységes: Kaifás, a főpap vádjaira *csak annyit felel:* „Te mondtad" (vagyis: ez a te véleményed), majd: „Látni fogjátok az Emberfiát, amint az Erő jobbján ül". Pilátus vádjára is csak azt feleli: „Te mondtad", és többé nem válaszol. Heródest pedig még ennyire, *egyetlen egy szóra sem méltatja* (Mk 14,60-62; 15,2-5; Lk 23,9).

Az őt szájon vágó pribéket *oktatni kezdi:* „Ha rosszul szóltam, bizonyítsd be a rosszat, de ha jól, miért ütsz engem" (Jn 18,23)!?.

Kínzását, kicsúfolását és keresztre feszítését *némán tűri* (Mk 15,16-19.20-37), s ami ellenségeit illeti, egyetlen mondata van (Lukács szerint): „Atyám, bocsáss meg nekik" (23,34).

Hogyan összegezhető mindez? Az ellenséges megnyilvánulásokkal szemben *a következő válaszmagatartásokat figyelhetjük meg Jézus részéről:* elszomorodik, haragosan végignéz rajtuk, csodálkozik, válaszadását feltételhez köti, szellemileg lehetetlenné teszi őket (adópénz, feltámadás, Dávid fia), szembesíti őket belső mivoltukkal (prófétagyilkosok), többször nem is válaszol, sőt egyszerűen faképnél hagyja őket, tanítványait óvja az ellenség szellemiségétől, önigazoló beszédeket tart, neki hátat fordító tanítványait nem tartóztatja, nem megy utánuk; sírva fakad, elpanaszolja bánatát – és van még egy reakciója, mégpedig *a leggyakoribb:* az ellenséges megnyilatkozásokra tanítással, fölvilágosítással felel, de az egyúttal mindig a saját felfogását és eljárását igazoló tanítás is.

Mi a tanulság mindebből? Szerette-e Jézus úgy az ellenségeit, ahogy másoktól megkívánta az ellenségszeretetet? „Jobb belátásra tért-e?" Elment-e kétannyira, mint amennyire kényszerítették? A bántás egyszerű elviselésén túlmenően tett-e még valami plusz jót is ellenségeinek?

* * *

Valakiknek úgy tűnhet az első rész esetismertetéseiből, hogy a felsorolt példák mind azt bizonyítják: Jézus *nem* szerette az ellenségeit, legalábbis a saját maga által felállított normá-



val ellentétes módon viselkedett, mert a bántásokat eltűrte ugyan, de ezen túlmenően nem tett nekik semmi „plusz jót". – Az első részben *szándékosan* az esetek *tárgyszerű* bemutatására korlátozódtam, az egyes esetekben látható jelenségeknek nem hatoltam a *mélyére,* sem *következtetéseket* nem vontam le. Most mind a kettőt szeretném megtenni. Menjünk ismét végig a felhozott példákon. Különkülön vagy csoportba foglalva mindegyikhez fűzök néhány megjegyzést, és még a végére is marad egy-két általános tanulság.

a) Összesen 24 példaesetet soroltam föl, amelyek persze több mint 24 jézusi reakciót tartalmaznak, hiszen egy-egy esetben két-háromféle reakciót is megfigyelhettünk. Mindenesetre ha valaki alaposan végiggondolta az egészet, rájöhetett, hogy a 24-ből nem kevesebb mint 17 (!) esetben Jézus tanítással reagált az ellene irányuló ellenségeskedésre (1,2,5,7,8,9,11,12,13,15,16,21,23, valamint 4,6,19,20). Azt állítom, hogy (döntően) éppen ebben a tanításban nyilvánult meg az általa ideálként megfogalmazott ellenségszeretet, konkrétan: (részéről) *ez volt az a „plusz jó",* amit a bántások eltűrésén túlmenően megkívánt. Vagyis az elviselésen túl adott még valami jót is az ellenségeinek, méghozzá a tőle telő legnagyobb jót, hiszen ő elsősorban mégiscsak Tanító volt, azt adta tehát, amihez a legjobban értett: a világos tanítást, útmutatást. De hogy ez nemcsak *szubjektíve* az a bizonyos „plusz jó", hanem *objektíve* is, kiderül akkor, ha tudatosítjuk, hogy tanításával a legtöbbet adta ellenségeinek, amit *bárki* is adhatott volna: oktatásával (ami persze tekinthető olykor kioktatásnak is) ellenségei számára is *megadta azt a lehetőséget, hogy rátalálhassanak az Isten országába vezető útra,* azaz megszabadulva saját gonoszságuktól, rátérhessenek a jóság útjára, és ezzel az igazi emberség és a harmonikus élet útjára. Újból és újból kísérletezett ezzel, bár kétségtelenül vannak olyan esetek, amikor megelégelte a kísérletezést, és akár szó szerint, akár átvitt értelemben, egyszerűen faképnél hagyta őket. (A 17-ből 1 alkalommal jegyeztem meg [11: Jn 7., 8. és 10. f.], hogy Jézus tanítása önigazolás volt, bár ezt sok más esetben is el lehetne mondani. Az önigazoló szándék azonban egyáltalán nem zárja ki az előbb elmondottakat.)

b) Folytassuk a faképnél hagyásokkal a vizsgálatot. A 24 esetből 4 tartozik ide (6,7,14,22), de mivel az utolsó három alesetet tartalmaz, mondhatjuk azt, hogy 6. Ezek közül az első kettő (Mk 8,11-13; Jn 10,36) olyan, hogy a faképnél hagyást azért rövidebb-hosszabb *tanítás előzte meg,* a harmadik esetben (Lk 9,51-56) tulajdonképpen nincs is szó konkrét otthagyásról, hiszen konkrétan és személyesen (feltehetően) nem is találkozott azokkal a szamaritánusokkal, akik nem akartak nekik szállást adni (egyébként hogy milyen „klasszikus módon" gyakorolta az ellenségszeretetet a szamaritánusok iránt, arról az evangéliumok elégségesen tanúskodnak, pl. Lk 10, 30-37; 17,11-19; Jn 4,7-26). A negyedik esetbe három „alpont" tartozik: hallgatagsága Kaifás (Mk 14,60-62) , Pilátus (Mk 15, 2-5) és Heródes

előtt (Lk 23,9). Az első két esetben nincs is szó teljes hallgatásról, Kaifás még kap is *minimális tanítást*, de egyébként nem nehéz belátni, hogy ebben az esetben, valamint Pilátus előtt is már *értelmetlen lett volna* Jézus részéről hosszasabb tárgyalásokba bocsátkozni; Heródes számára pedig csak jó cirkusz volt az egész (ld. Lk 23,8), mit mondhatott volna neki? Akár még azt is mondhatnánk: *hallgatagsága volt a „plusz jó”*, hiszen minden szavával csak „megszégyenítette” volna (őket).

c) Van még egy hasonló eset, amikor válaszát feltételhez kötötte (10: Mk 11,28-33). „Miféle hatalommal teszed ezeket?... Kérdezek valamit... Ha válaszoltok, én is megmondom...” Azt, hogy valaki Isten küldötte-e, vagy álpróféta, mindenkinek saját magának kell eldöntenie. Helyette, „kívülről” nem lehet. Ha tehát a farizeusok és törvénytudók azt mondják, hogy nem tudják, Istentől volt-e János keresztsége, vagy sem, akkor Jézus *hiába mondana nekik bármit is*, úgy sem használna, nem vinne előrébb a köztük lévő konfliktus feloldásában; ezt a lépést nekik kellene megtenniük, azaz *nekik kellene eldönteniük*, mit is gondolnak. Mi mást tehet Jézus, mint hogy nem mondja meg nekik, milyen hatalommal (= megbízással) cselekszik. Mellesleg nem nehéz rájönni, hogy még a válasz megtagadásában is ott van a tanítás: „Olyan kérdésről van itt szó (ti. hogy miféle hatalommal cselekszem), amit magatoktól kell eldöntenetek.”

d) Az előzőhöz nagyon hasonló kategóriába tartozik Jézusnak az a reakciója, amely a 24-ből 2 esetben fordul elő (9 és 20: Lk 11,37-52, ill. Mk 14,18; Mt 26,50; Lk 22,49), nevezetesen hogy szembesíti ellenfeleit, ellenségeit önmagukkal, az első esetben a farizeusokat és törvénytudókat, a második esetben Júdást. Itt voltaképpen elmondhatjuk ugyanazt, amit az a) pontban; egyrészt azért, mert ez a szembesítés *tanítással* történik, másrészt azért, mert a *célja* ugyancsak az, hogy föltárja a címzettek előtt a megtérés útját. Kétségtelen, hogy kissé drasztikus(nak nevezhető – a finomkodók részéről) gyógymód az effajta szembesítés, de szándéka és célja kétségtelenül a *gyógyítás*, és talán még az is igaz, hogy csak akkor alkalmazza ezt Jézus, amikor a szelídebb módszerek hatástalanok. Nem „plusz jóság”-e, ha valaki az ellenségeskedésekre gyógyítási kísérletekkel válaszol? Júdás esetében ez még nyilvánvalóbb: Jézus jósága töretlen marad iránta azután is, hogy sejti, vagy talán tudja is, hogy el fogja árulni őt.

Egyébként érdemes még ide venni azt az esetet (23: Jn 18,23), amely talán a *legjobban szemlélteti* azt, amit itt mondani akarok, mégpedig amikor az Annás főpap előtti kihallgatáson Jézust szájon vágja egy pribék, akit ő erre szintén oktatni kezd: „Ha rosszul szóltam, bizonyítsd be a rosszat, de ha jól, miért ütsz engem?” Köztudomású, hogy a vádlottnak, ha jót akar magának, egyetlen helyes magatartása lehet a kihallgatáson, mégpedig hogy mindenre azt mondja: „Igenis!” Minden ezzel ellenkező megnyilvánulással csak ront a helyzetén, és újabb pofonokat provokál ki. Jézus azonban nem önmagának akart jót, hanem ez esetben az őt verő pribéknek (s ezen az sem változtat, hogy egyúttal síkra száll saját emberi méltóságáért!): Oktató kérdésével *föl akarta rázni* abból, hogy rutinszerűen („öntudatlanul”) viselkedjék, el akarta őt gondolkodtatni a valóban helyes viselkedésről, *meg akarta nyitni számára az utat* ahhoz, hogy esetleg rádöbbenjen, mit csinál, és változtatni tudjon humánusnak éppen nem nevezhető magatartásán (nemcsak itt és most, hanem egyáltalán, ti. ami a pribéki foglalkozást illeti...). Tehetett volna-e több és nagyobb „plusz jót” szerencsétlen ellenségének?

e) Jézus legdrasztikusabb ilyen jellegű (szembesítő és fölrázó) megnyilvánulása azonban kétségtelenül a jeruzsálemi Templom „megtisztítása” volt (Mk 11,15-17). Felejtsük el a közkeletű elképzelést arról, hogy korbáccsal verte ki a kereskedőket; egyrészt mert ilyesféléről csak János evangéliumában esik szó, másrészt mert valójában ott sem emberekre vonatkozik, hanem az állatokra (2,15). Ettől függetlenül a probléma megmarad, hiszen Márknál is azt olvassuk, hogy a pénzváltók asztalait és a galambárusok állványait felborogatta. Hát ez bizony nehezen minősíthető ama „plusz jónak”. Egyelőre nem is akarom minősíteni, még visszatérek rá, csak annyit jegyzek meg, hogy *egyszeri* esetről van szó, *tanítás* kíséri, Jézus *konkrét* ellenségei itt nem is a pénzváltók és galambárusok, hanem a templomi üzemet működtető papság, és még azt is feltételezhetjük, hogy az *indulatot* ugyan nem nélkülöző, de szándékos *prófétai gesztussal* állunk szemben, amellyel megpróbálta fölrázni az illetékeseket.

f) Egy alkalommal (3: Mk 3,1-6) azt olvassuk, hogy Jézus „haragosan végignézett” ellenségein. Tagadhatatlan: harag volt a szívében. (Egyébként a D és egyéb kódexek szerint akkor is, amikor egy leprás térdre borult előtte mint valami isten előtt: Mk 1,40-41.) Csakhogy. Ugyanott azt is olvassuk, hogy Jézus elszomorodott szívük keménységén, tehát az ellenfelei miatti (elleni?) haraggal együtt az irántuk érzett *részvét is* megvolt benne (a görög szövegben: „együttszomorkodott” szívük keménysége miatt): sajnálta őket, hogy teológiájuk miatt a szívük „kiszáradt”, kemény és kegyetlen lett. Pár pillanattal korábban szelíd szavú *tanítással* próbált is segíteni rajtuk, egy gyermekien könnyű kérdéssel igyekezve „föléberészteni őket” (már megint a tanítás...!): „Szabad-e szombaton jót vagy rosszat tenni, életet menteni vagy megölni?” Hiába. Azok hallgattak. Erre jön a részvéttel keveredett harag.

Mellesleg érdemes nem megfeledkezni arról sem, hogy a harag, a düh és az agresszió (nem erőszakot mondok!) teljesen *normális emberi jelenségek*, s akinél ezek sose tapasztalhatók, az beteg (vagy kiváló képmutató), és hogy a lélektan igazolt tapasztalata szerint aki (megfelelő módon) nem éli ki ezeket az érzelmeket, indulatokat, hanem „elfojtja” őket, az testi-lelki értelemben beteg lesz. Az tehát, hogy Jézus képes volt fölboszszankodni ellenségei keményszívűségén, tudott dühös és haragos lenni, számomra csupán annak a bizonyítéka, hogy *normális ember volt:* sem nem beteg, sem nem képmutató. – Érdemes erre is gondolni, amikor a Templom „megtisztításáról” töprengünk, de ezzel még mindig nem akartam azt elintézni.

g) A 24 esetben a harag mellett egyéb érzelmeket és indulatokat is említettem (3,4,17), de gondolom, azokhoz nem kell kommentárt fűznöm, mivel senki sem képzeli, hogy ellentétben állnak a jézusi mérce szerinti ellenségszeretettel: nevezetesen az imént is említett *szomorúság* (Mk 3,5), a *csodálkozás* (Mk 6,6), a *sírás* és fájdalmának *elpanaszolása* (Lk 19, 41-42; Mt 23,37-38).

h) Mielőtt az utolsó (két mozzanatot is tartalmazó) esetre rátérnénk, még egy fontos helyzetet kell megnéznünk (18), azt, hogy amikor tanítványai közül többen már nem azonosulnak vele, kemény beszédnek tartják tanítását, és visszahúzódva tőle, nem járnak többé vele, nem tartóztatja őket, nem megy utánuk, sőt a megmaradtakat is megkérdezi, nem

akarnak-e ők is elmenni (Jn 6,60-67). Miért nem tartóztatja őket, miért nem megy utánuk?

Két dolgot érdemes itt tudatosítanunk. Az egyik: Nem egy, és nem is két-három beszélgetés után reagált így, hanem (talán) éveken át tartó *sok-sok beszélgetés, őket megnyerni akaró próbálkozás után.* Jézus úgy láthatta: nincs értelme tovább próbálkozni. Ha az addigiak nem bizonyultak elégnek, hogy lássák, miről van szó, és dönteni tudjanak, jobbra vagy balra, miért indították volna meg őket a továbbiak? A másik: Akiben valódi szeretet van, az sosem erőlteti rá magát a másikra, hanem mindig *meghagyja partnere szabadságát.* Az elválás szabadságát is. „Ti is el akartok menni?” Akkor menjetek békével! A szabadságnak ez a biztosítása önzetlen szeretetből fakad, és ez az a bizonyos „plusz jó”: nemcsak elviseli, hogy otthagyják, nem is felel zsarolással (sem fizikaival, sem érzelmivel), hanem „szabad lábra helyezi” őket. (Jézus egyébként sem valami leértékelt, olcsó barátságot akart tanítványaival, ezért máskor is világosan megmondta nekik: „Ha megteszitek, amit elvárok tőletek, akkor a barátaim vagytok”: Jn 15,14. Persze lehet, hogy ez nem egyeztethető össze valakinek a barátság-fogalmával, de ez más kérdés.)

i) Lássuk még az utolsó esetet (24): Az, hogy kínzását, kicsúfolását és keresztre feszítését némán tűri (Mk 15, 16-37), felteszem, nem mond ellent az ellenségszeretettel kapcsolatos tanításának, és talán nem is várjuk el tőle, hogy a fához szögezve még valami „plusz jót” tegyen. Egyébként megteszi. Imádkozik ellenségeiért. A legjobbat, a legtöbbet kéri számukra Istentől: a bocsánatot (Lk 23,34).

Tulajdonképpen végére értünk a sornak, de mégsem egészen, mert a Templom „megtisztításáról” még nem szóltam kimerítően. Azokhoz tehát, amit fönt már elmondtam erről, hozzáteszek még valamit: *Szóba állok azzal a lehetőséggel, hogy Jézus ebben az esetben szembekerült önmagával, viselkedésével rácáfolt a tanítására.* Mondjuk, hogy erről van szó. Összedől ekkor a világ? Legfeljebb azok számára, akik úgy gondolják, hogy hibátlan, angyali tökéletességű lény volt. Számomra semmiképpen sem. Sőt azt mondom, ez legfeljebb újabb bizonyítéka annak, hogy Jézus valóságos és normális ember volt; azaz egy-egy alkalommal ugyanúgy hibázott, vétkezett, mondjuk ki nyíltan: *bűnt követett el,* mint bárki más. „Legfeljebb” abban különbözött tőlünk, hogy ez nála „valamivel” ritkábban fordult elő... Egyébként ő maga nem igyekezett azt a látszatot kelteni, mintha bűntelennek tartaná magát (ezt majd csak a János-evangélium fogja rá: 8,46), ellenkezőleg, a Jordánba bemeríttetve magát, azaz alávetve magát a „megtérés és bűnbánat alámerítésének” (Mk 1,4-5.9) nyilvánosan is megvallotta, hogy bűnös embernek tartja magát.

Végül ismét fölteszem a kérdést: Mi a tanulság mindebből? Most válaszolok is rá. Szerette-e Jézus úgy az ellenségeit, ahogy másoktól megkívánta azt? A válaszom határozott igen.

Ami azonban azt a kritikus „plusz jót” illeti, *két vonását* szeretném még megemlíteni. Az egyik egy „passzív”, a másik egy „aktív”; de egyik sem hivalkodó, ahhoz, hogy meglássa őket az ember, szemre van szükség; annál fontosabbak azonban. – A „passzív”: *Jézus „nem engedett” az ellenségeinek,* nem tért „jobb belátásra”, nem vont vissza semmit, nem is módosította a tanítását (akár úgy is mondhatnánk: „nem alázkodott meg”), még „a békesség kedvéért” sem. És ezzel nagy-nagy jót tett nekik (hogy azok nem díjazták, más kérdés): nem tévesztette meg, *nem vezette félre őket,* nem keltette bennük azt a balhitet, hogy jó úton járnak, és éppen ezáltal (is) nyitotta meg és tartotta nyitva számukra azt a lehetőséget, hogy belássák tévedésüket, és megtérjenek (vö. ismét az a) pontban mondottakkal). – Az „aktív”: Nem vette a kalapját, nem menekült el, még akkor sem, amikor már az életére törtek, hanem *odaadta nekik (is), értük (is) a legtöbbet, amit csak adhatott, az életét.* Először „apránként”, az örökös üldöztetés szorongatásaiban, majd a végén „egyben”, a kereszten. (Mondanom sem kell, hogy ezért sem kapott kitüntetést.)

Ezzel azonban még nem értünk a lehetséges tanulságok végére. Ezek közül csak egyet szeretnék kiemelni: *Nem haszontalan dolog, ha az ember tisztázza egyszer, mi is az a szeretet.* Nem akarom most kifejteni, csak az elmondottak alapján szeretném megjegyezni, hogy mi biztosan nem az. Nem ideálnélküliség, nem szűklátókörűség, nem határozatlanság, nem a céltudatosság hiánya, nem identitászavar, nem csöpögés, nem bájolgás, nem „a lehetőségek” bárgyú és gyáva „tudomásul vétele”, nem megalkuvás, nem a hamis béke kergetése, nem langyos közöny, nem a bőrünk mentése, nem olyasmi, ami kizárja a haragot vagy a fájdalom-okozást, nem a hibátlanság értelmében vett tökéletesség, nem...

Gromon András





Miért bántják ezt a jó embert?

Nagypénteken csak kicsúcsosodik és robbanásig feszül az az alaphelyzet, amely Jézus nyilvános működése során egyre izgatóbb kérdéssé válik bennünk: Miért bántják ezt a jó embert? Ha valaki, hát ő igazán csak jót tett. Miért nem értékelik a sok jót? Miért magyarázzák még a jót is rosszra? Például ördögűzéseit azzal, hogy az ördöggel cimborál? Ha valaki Jézus-életrajzot írna, alig kezdené sorra venni Jézus nyilvános működését, máris le kellene írnia ezt a mondatot: „Egyre nagyobb a népszerűsége az egyszerű emberek előtt, és egyre nagyobb gyanakvás irányul feléje a nép vezetői részéről.”

Itt most nem csupán Jézus iránti rokonszenvünket szeretnénk kinyilvánítani, hanem két másik szempont is vezet minket. Az egyik: az a sejtés, hogy itt valami objektív, tárgyi törvényszerűségről van szó a világ eme rendjében. Jézus esete nem kivétel, hanem inkább tipikus eset. A másik: ugyanennek a felismerésnek felénk eső oldala egy újabb felismerés: ha jó emberek akarunk lenni, ha számunkra is Jézus tanítása és élete a követendő példa, akkor ránk is ugyanaz a sors vár, mint Jézusra.

Most minden nagyobb rendszerezés nélkül próbáljuk egyszerűen összegyűjteni azokat az okokat, amelyek miatt bántották ezt a jó embert. Az okok összegyűjtése kedvéért kénytelenek vagyunk gondolatban azonosulni a nép vezetőivel, a vallás elöljáróival: a főpapokkal és hittudósokkal, hogy az ő nézőpontjukból vehessük észre ennek a jó embernek, a názáreti Jézusnak ilyen meg olyan veszélyességét, amelyek miatt végül is „kiiktatták” őt a zsidó társadalomból.

1. Nem tőlük kért megbízást a tanításhoz

Annyira öntudatos, annyira magabiztos arra vonatkozóan, hogy ő az igazság birtokában van, és ennek elmondása az ő sajátos küldetése, annyira megingathatatlan eme hitében, hogy eszébe sem jut az akkori hierarchiához fordulni engedélyért. Így is fogalmazhatunk: hierarchiamentesen oldotta meg küldetését. Mivel hallatlanul jól kiépített közvetlen kapcsolata volt Istennel, ezért nem kellett neki fölösleges kerülőket, fölösleges közvetítőket vagy inkább eltérítőket közbeiktatnia. Övéit is arra biztatta, hogy zárják be kamrájuk ajtaját, s a megteremtett csendben máris működik ez a forró drót, ez a közvetlen vonal. Isten nem nehezíteni akarja a rátalálást – hierarchikus lépcsőfokok közbeiktatásával –, hanem könnyíteni. A hierarchia viszont hasonló meggyőződéssel és magabiztossággal hirdeti ki saját nélkülözhetetlenségét az Istennel kapcsolatba lépés területén. A vallás hivatallá tette az Istennel kapcsolatba lépés lebonyolítását. Saját hivatalrendszerét Istentől eredeztette, és át nem gondolva az eredetet, a hagyomány alapján magát tartotta illetékesnek minden vallási ügyben intézkedni.

Van-e közvetlen kapcsolatom az Istennel? Fel vagyok már töltve annyira, hogy nem hallgathatok? Tanításomat olyan testvérekkel egyeztetem, akiknek szintén van közvetlen vonaluk az Istennel? Figyelek az Egyház tanítására? Az Egyház tanítását mindig egyeztetem Jézuséval?

2. Istenhez igazodott, nem pedig emberi előírásokhoz

Figyeljük csak meg: akinek Isten a legfőbb igazodási iránya, az akarva-akaratlan kénytelen kritikával illetni az emberi előírásokat. Mármint azokat, amelyek nem Istenhez igazodva születtek. Így egy tőről fakad az Istenhez igazodás és a kritika. Jézus hányszor beolvasott az írástudóknak, hogy hagyományuk kedvéért kijátsszák a szeretetet! Például az idős szülők támogatása helyett egyházi adót fizettek. Ami nem a szeretetet szolgálja, az nyilván nem születhetett Istenhez igazodásból. A hatalom birtokosai viszont úgy gondolták, hogy csak akkor lehet rend akár állami, akár egyházi területen, ha az egyes ember a felsőbbséghez igazodik. Hiszen ők vannak hivatva annak kinyilvánítására, hogy mivel kell Isten kedvében járni. Szerintük veszedelmes az olyan ember, aki maga dönti el, hogyan kell Isten kedvében járni. Az ilyen fellazítja a közrendet. Relativizálja a vezetők tekintélyét. Nagyon veszélyes!

Hogyan valósítom meg elveim és életem Istenhez igazítását? Mit teszek, ha ütközik az Istenhez és az emberhez igazodás? Merem-e az egyházi előírásokat kritizálni? Istenhez igazodom akkor is, ha ezért az Egyház elmarasztal?

3. Másként és mást tanított, mert igazságfeltáró volt

Obszervanciák helyett a szeretetet tanította. Aki az igazságot tárja fel, az az Isten életének valóságát tárja fel. De az ember is erre az életre lett teremtve. Az igazság az Istenben: megvalósultság. Az igazság az emberben: feladat. Ti. az a feladat, hogy életünket a szeretetre kell felhasználnunk. Ez háromszoros bosszúságot okozott a vallás vezetőinek. A legnagyobb bosszúság: Jézus mást tanított, mint ők. A következő bosszúság: Hogy jön ez ahhoz, hogy helyettünk ő mondja meg, mi az igazság? S a harmadik bosszúság: Másként tanít, mint mi. Levegősen, láttatóan, példabeszédekben, hihetően-beláthatóan, lelkesen és lelkesítve, egészen magával ragadóan.

Hívő, vagy vallásos ember vagyok? Az igazságot keresem, vagy a rendelkezéseket? Esetleg még az obszervanciákat sem tartom meg? Amit tanítok, az a meggyőződésem? Beláthatóan adom elő az igazságot? Szembesítem az igazsággal azokat, akik nem az igazságot hirdetik?

4. Másként mutatta be az Istent, mint a zsidók

Más a próféta, és más a könyvekből tanuló tanító. A próféta közvetlenül tapasztalja meg Istent, és eme belső tapasztalatát közli embertársaival. A könyvekből tanuló és a hatalom valamelyik polcán ülő főpapot mindig idegesíti a közvetlen tapasztalatból merítő, és éppen ezért nagy közvetlenséggel és érzelmi töltéssel tanító próféta. Az is idegesíti, ahogyan tanít, és az is idegesíti, amit tanít. A főpap Istene a jogrend védője. Az igazságot szolgáltató: jutalmazó és büntető. A sértéseket, bűnöket megtorló. A bűnös-

nek csapdát állító. Örök kárhozattal büntető. A próféták prófétája, Jézus a tékozló fiú atyjaként mutatta be az Istent: olyanként, aki eltűri rosszaságunkat, bár szenvedi hűtlenségünket; aki hazavárja a megtérő bűnöst, s ha tényleg hazatér, akkor nem szidja, nem bünteti, hanem örömlakomát rendez neki.

Félek az Istentől, vagy szeretem őt? Menekülök tőle, vagy kapaszkodom feléje? Tapasztaltam már a Vele időzés örömét? Engedek hívásának, szólítgatásainak? Szívesen járok küldetésében?

5. Csodákat tett, amit a főpapok nem tudtak tenni

Talán ezért is támadt egy-két tisztelője a Főtanácsból. Nikodémus hangosan meg is fogalmazta a sokakban bujkáló kérdést: Ha eljön a Messiás, tud-e majd több csodát tenni, mint a Názáreti? Ha pedig nem, akkor éppen ő a Messiás. Nikodémust azzal torkolta le a főpap, hogy támadhat-e próféta egy olyan jelentéktelen kis faluból, mint a galileai Názáret. Náluk többet számított a származás, a rang, a pedigré, mint egy ember Istenbe merültsége. Egy hivatalnok nem akar megtűrni semmi rendkívülit. S ha mégis letagadhatatlan a rendkívüliség, akkor igyekszik vagy bagatellizálni, vagy bemocskolni. Így fogták rá Jézusra, hogy az ördöggel cimborál. Ahelyett, hogy Nikodémus módjára használták volna Istentől kapott értelmüket, és éppen arra használták volna, hogy Isten jeleit felismerjék, csak arra használták, hogy kibújjanak a nyilvánvaló következtetés kényszerítő erejéből. Ezáltal követtek el Szentlélek elleni bűnt, ezáltal fojtották el világosan jelentkező lelkiismeretüket. Ezáltal lepleződött le irigységük, féltékenységük. Nem viselték el, hogy a másik jobb, szentebb, igazabb, és nagyobb hatalommal rendelkezik, mint ők.

Van-e akkora hitem, erős-e annyira az Istenbe merülésem, hogy tudok segíteni testi-lelki bajokban szenvedő embertársaimon? Nem vagyok irigy, ha másban több erőt veszek észre? Hallgatok-e világos lelkiismeretemre? Nem manipulálom? Nem követek el Szentlélek elleni bűnt? Egyszerű vagy szegény embert tudok-e példaképnek tekinteni a jóság vonalán? Az erkölcsi nagyságot a társadalmi gúla alján lévőknél is észreveszem-e?

6. Féltékenység, hatalomféltés Jézus népszerűsége miatt

Nem vitás, hogy Jézus népszerűsége Galileában nagyobb volt, mint Júdeában. A megszálló hatalom elleni lázadás is a központi hatalomtól távolabb volt erősebb. Az emberek szegénysége, elesettsége, betegsége is ott volt nagyobb. Talán még az Isten-keresés romlatlansága is ott volt jelentősebb... Nem csoda, ha tömegek mentek Jézus után, és lelkesedtek érte. A központi hatalom kémszervezete azonban, a farizeusok vallási kémhálózáta nagyon józan jelentéseket küldött a jeruzsálemi központba – végső soron a Főtanácsba. Az akkori politológusok bemérték, milyen robbanásszerűen nő Jézus népszerűsége. Az érte lelkesedés futótűzként terjedt. Aránylag könnyen elfogadták Jézus tőlük eltérő tanítását. A nép előtt hitelt érdemlőek voltak szavai. Elbűvölték őket emberszeretetből fakadó csodái. A kenyérszaporítás után pedig egyenesen királlyá akarták őt tenni. Gondolhatjuk, hogyan fogadta a központ például erről a királyválasztási szándékról érkezett híreket. Talán ebben sommázhatnám: „Mi már a kutyának sem kellünk ott, ahol ez a jött-ment föllép.” Aztán ott van a Lázár föltámasztása utáni helyzet. Ez már a főváros közelében történt. Olyan jelentősnek ítélték a veszélyt, hogy nyomban összehívták a Főtanácsot. Ott a főpap hamar letorkolta az ügyetlenül tehetetlenkedőket, és helyettük is kimondta a továbblépés mondatát: Jobb, ha egy ember hal meg, semhogy a politikai egyensúlyhelyzet felboruljon. Ők is kiesnének a hatalomból, a nép is rosszul járna a megszálló hatalom bosszúja miatt, ha ez a Jézusért lelkesedő tömeg valami politikai meggondolatlanságra szánná el magát. Eszükbe sem jutott, hogy Jézus nem akarja átvenni a hatalmat.

Az én szememben miért népszerű Jézus? A benne való hit nem hatalmi álmaim táplálója? Jézus és az ő követői tényleg konkurenciát jelentenek a hatalom birtokosai számára? Jézus társadalmat átalakító szándékát hogyan képzelem el? Hatalommal, vagy hatalom nélkül? Lehetséges, hogy én még nem utasítottam el magamtól a Sátán harmadik kísértését?

7. A viszonylagos politikai egyensúly féltése egy lázítótól

A rómaiakat a főpapok sem szívelték. Ám úgy gondolták, hogy a gyűlölt ellenségtől csak ők tudják megvédeni népüket. Az ő politikai bölcsességükkel, kisebb-nagyobb fondorlataikkal, amelyek mindegyike a viszonylagos politikai egyensúly, a status quo fenntartására irányult. Nagyon sok munkát fektettek bele ennek az egyensúlynak a fenntartásába. Két irányban is. A megszállók felé, és saját népük felé. Hiszen a rómaiak csak addig tartották tiszteletben egy leigázott ország önkormányzatát, amíg nem lázadtak a megszállók ellen. Így nagyon sok függött attól, hogy ártalmatlanná tudják-e tenni a lázítókat. És éppen ezen a területen találkozott a főpapok érdeke a megszállók érdekeivel. Itt számíthattak segítő közreműködésükre. Ezért is cipelték Jézust a helytartó elé. Egy lázadás kitörése nemcsak harcokat jelentett, hanem sok kivívott előny és jog megsemmisülését is. Ezért kellett likvidálni a Názáretit.

Miért vagyok hajlandó egy embert föláldozni? Nemcsak az életét, hanem esetleg csak a jó hírét, becsületét, vagy csupán megélhetését? Igaz, hogy a közjónak alá kell rendelni az egyén érdekeit, de ezt csak maga az illető teheti meg?

8. A nyílt vitákban való alulmaradásuk

Más neveket is adhatunk ennek a szempontnak. Például: a szentírás-tudomány területén való megszégyenülésük. Vagy saját formális tekintélyük összedőlése... Hány csapdát állítottak Jézusnak, amelyekből mindig kivágta magát! Igaz, a farizeusok örültek annak, ha szellemi ellenfeleiket, a szadduceusokat Jézus összecsomagolta a vitában, illetve csapdaállításuk közepette, és fordítva. Lassan azonban belátták, hogy a hatalom mindkét csoportosulása csak a rövidebbet húzhatja Jézus szellemi fölényével szemben. Azt nem engedhették meg, hogy a nép kaján örömmel szemlélje megszégyenülésüket egy tiszta ember, egy erkölcsi hatalom színe előtt. A hatalom mindig megokolja mindenáron való fennmaradásának szükségességét. Pusztulnia kell annak, aki megtépázza a hatalmasok tekintélyét. Talán a csőcselék kezébe kerüljön a hatalom? Nem. Ha nincs érvük, akkor jöjjön a legerősebb érv, az ultima ratio: az erőszak!

Nem szoktam formális tekintélyt kierőszakolni a magam számára fondorlattal, cselvetéssel, erőszakkal? Úgy élek és úgy beszélek, hogy értékeim valós tekintélyt biztosítanak számomra? Tudok vitában alulmaradni, hogy kiderülhessen az igazság? A másikat legyőzni, vagy az igazságot kideríteni akarom?

9. Jézus számára az ember volt a fontos, nem az előírás

Gondoljunk csak a sok szombatnapi gyógyításra, amit a zsidó törvények tiltottak, azok a törvények, amelyeket emberek találtak ki a szombatnap szentségének körülbástyázására. E törvények nem eredhettek Istentől, hiszen nem az ember érdekében fogalmazódtak meg, hanem csak egy rosszul értelmezett szentség kikényszerítésére. Előírás helyett inkább jogrendet kellett volna mondanunk, akkor hamarabb értenénk, miért is volt olyan fontos ezeknek a fönntartása még a konkrét ember érdekei ellenében is. Az emberközpontú Jézus, az embert megszabadító-megmentő Jézus szükségképpen szembekerült a törvényt, az előírást első helyre tevő főpapokkal. Elvontan: a szeretet-csúcsértékű ember szembekerül a törvény-csúcsértékű testülettel.

Gondolkodásomban és cselekedeteimben első helyen áll-e az ember érdeke? Össze lehet rakni az életemet rövid- és hosszú távú emberszolgálatokból? Merek-e felülemelkedni a törvényen, ha ütközik az ember érdekeivel? Igyekszem-e megváltoztatni a törvényt, hogy az egyre inkább embert segítő legyen?

10. A kivetettek, a lenézettek fölemelése

A zsidó társadalom egy sereg embert saját hibáján kívül (pl. betegek, szegények, alacsonysorsúak), másokat saját hibájuk miatt (pl. vámosok, utcanők) vetett ki soraiból. Ezeknek a perifériára toltaknak szinte semmi esélyük sem volt az emberi megbecsülésre, de még csak a megváltozásra, az újra fölemelkedésre sem. Jézus alapvetően ezek mellé állt. Ezek bűnbánatát igyekezett fölszítani, és megbecsültségüket, szeretetüket társadalmilag elfogadottá tenni. A főpapok ebben is a társadalom rendjének felforgatását, feje tetejére állítását látták. Másként értékelni társadalmi kérdésekben, mint ők, más rétegeket megbecsülni és fölkarolni – ez már magában is elítélendő, és az ilyesmit elkövető kioperálandó a társadalomból!

Lenézek-e valakit? Olyasmi miatt, amiről tehet? Engem mi miatt nézhetnének le? Odaálltam valaha egy lenézett, egy megvetett mellé? Rájöttem már, hogy könnyebb barátot szerezni a lenézettek, mint a lenézők közül? Segítem-e emberi öntudatában megerősödni a megvetettet? Följebb is emelem őt? Annyira, hogy ő is tudjon másokat fölemelni?

11. Nem tudott felmutatni felsőbb iskolai végzettséget, sem előkelő származást

Nemcsak Angliában és nemcsak most nézik, hogy ki végzett Oxfordban vagy Cambridge-ben, kinek van teológiai doktorátusa. Azt is lehetőleg a Gregoriánán szerezte-e? Régen is ez volt a helyzet. A jó iskolát végzettek pöffeszkedhettek. Nem azt nézték, hogy mit tud az illető, és főleg mit tesz. A központban élők lenézték a periférián élőket. A „Galileából nem támad próféta" közfelfogás is ilyen jellegű pöffeszkedésből ered, meg Jézus lenézése iskolázatlansága miatt. Akik azt állítják, hogy Jézus az eszszénusok tanítványa volt, nem tudják igazolni állításukat. Mi viszont cáfolni nem tudjuk. Jézus családfája a legelőkelőbb volt ugyan, hiszen Dávid királyig tudták visszavezetni, de hát a nagyszerű ősnek ő már csak elszegényedett utóda volt. Abból a hajdani fényből már semmi sem sugárzott rá. Ráadásul itt Jeruzsálemben valószínűleg még erről az előkelő ősről sem tudtak. Összegezve: „Egy ilyen sehonnai jött-ment alak, aki sok mindent fölszedett ugyan élete során, mégis hogy jön ahhoz, hogy néptanítóként tetszelegjen?! A nép tanítása a mi feladatunk, akiknek iskoláink vannak, felhatalmazásunk is van. El kell hallgattatni ezt az önmagát feltoló falusit!"

A másik ember okmányait, vagy emberi értékeit tartom valamire? Mi szerint értékelek egy embert? Gyökereit, vagy gyümölcseit vizsgálgatom-e? Szeretetem helyett nem diplomámmal dicsekszem-e? Igazságkeresésemben érveket várok a másiktól, vagy pecsétes írásokat?

12. Elrettentő példát kellett statuálniuk a nem engedelmeskedők megbüntetésére

Ez nem elhanyagolható szempont Jézus kivégeztetési okainak felsorolásakor. Hiszen minden ítélet, minden büntetés elrettentésül szolgál. Már eleve így hozzák a büntető törvényt. Senkinek sem szabad megbontania a rendet. Méghozzá azt a rendet, amit a hatalmon lévők megszabnak. Más rend nem is lehetséges. Hiszen szerintük az alul levők nem tudnak mindenkire érvényes rendet teremteni. A felül levők nem is igyekeznek az alul levőket a maguk igazáról meggyőzni. Azok úgysem elég műveltek ehhez. Elég, ha mi értjük, hogy miért ilyen a rend – mondották –, a tömegnek már csak engedelmeskednie kell. És ezt mindenki természetesnek kell, hogy tartsa. Ám ez csak akkor lehetséges, ha az első renitensnek a fejére ütünk. Ha az első engedetlennel elbánunk. Majd elmegy a kedve a többinek is. S akkor fennmarad a rend. A mi hatalmunk rendje.

Családomban engedelmeskedtetek, vagy beláttatok? Milyen a családom rendje: hozzám igazodás, vagy a szeretethez igazodás? Ha mégis büntetek, azt azért teszem, mert az illető rosszat tett, vagy azért, mert nem engedelmeskedett? Képviselem-e, hogy csak az Istennek kell engedelmeskednünk, pontosabban: Istenre kell hallgatnunk?

13. Kivégzése alkalom volt rövidtávú politikai előnyök szerzésére

Például Pilátus sakkban tartására. Igaz, Jézus letartóztatásakor még csak arra gondolhattak, milyen tekintélyt szereznek a rómaiak előtt azzal, hogy nem engedik kibontakozni a lázadókat. Jézus pere során azonban más fordulatot vett az ügy. Pilátus Jézus melletti állásfoglalása átfordította az ügyet, éppen az ő zsarolása irányában. Följelentéssel fenyegették meg Pilátust, ha nem mondja ki Jézusra a halálos ítéletet. Mellesleg Heródes és Pilátus kibékülése is Jézus pere kapcsán következett be. Erre azonban előre nem gondolhattak a főpapok.

Ügyeskedő diplomata vagyok, vagy elvhű ember? Kit hoztam hátrányos helyzetbe saját előnyöm keresése miatt? Más kárára emelkedtem-e már? Mások hátán emelkedem, vagy a magam hátán emelek másokat?

Miért bántják ezt a jó embert? – tettük fel a kérdést az elején. Azért, mert nem a főpapok érdekeiket szolgálta, hanem Isten Országát építette, az igaz emberek kibontakozását segítette. Ez a Jézus a hatalom világában vesztésre álló ügyet szolgált, ezért vesznie kellett. Vesznie kellett neki és minden követőjének abban a korban, és minden időben vesznie kell egészen addig, amíg a kontraszttársadalom nem növi ki magát egész társadalommá. Ez azonban aligha fog egyhamar bekövetkezni. Hiszen Jézus kijelentése szerint mi mindig készülőben vagyunk, mindig kisded nyáj leszünk az egész társadalomhoz képest. Ha mégis eljutunk oda, hogy társadalmi méretekben tapasztalható lesz Isten Országa, vagyis nagyon sok lesz az egymást szerető jó ember – akkor miért is bántanák a közéjük tartozó és hozzájuk hasonló jó embert?

Ha ezt komolyan el akarjuk érni, akkor fogjunk hozzá nagy elszánással, következetes és kitartó buzgalommal ennek a földi Isten Országának a megvalósításához!

Barcza Barna

Forrás: Karácsonyi Ajándék, 1989/1 (160.) kötet, 15-19.
Kissé rövidítve.

Megbocsátás

Mi, keresztények próbálunk Istenhez *közelebb* jutni. De Istenhez nem lehet közelebb jutni az emberek megkerülésével. Sokszor Isten és közém állhat egy olyan ember, akire haragszom. Viszont mindaddig, míg meg nem bocsátok neki, addig Istenhez sem tudok közelebb jutni egy milliméterrel sem, sőt végtelen távolságra kerül tőlem Isten. Ez nagyon lényegbe vágó, mégsem akarja megérteni sok templomba járó sem. Mert sokszor azt hisszük: amit velünk tettek, az annyira fájdalmas és igazságtalan, hogy nem tudjuk megbocsátani. De részünkről ez csak kibúvó. Ha őszinték vagyunk, be kell ismernünk: nem igaz, hogy nem tudunk megbocsátani, csak nem akarunk megbocsátani.

36 éves papságom alatt a legsúlyosabb probléma híveim körében a megbocsátani nem tudás volt. Jártam be Öregek Otthonába is, ahol láttam több évtizedes, megkövesedett haragokat, mély gyűlöletet idősebbekben, akik például soha ki nem békültek testvéreikkel, esetleg csak azért, mert azok egy zsíros bödönnel többet örököltek. A mi családunk, rokonságunk igencsak vallásos família, de még itt is van egyesek közt haragtartás. Még papok közt is találkoztam vele, akiknek pedig hivatásuk a kibékülés örömhírét a szívekbe vésni. A napokban bekapcsoltam a számítógépemet, és ott olvastam egy igen jó pap megbotránkoztató sorait, aki ezeket írta arról az emberről, aki óriási lelki kárt okozott neki: „Isten lehet, hogy megbocsát neki, de én soha!”... Brrr! Megborzongunk ettől. Föláll a szőr a hátunkon. Hála a Jóistennek, a Szentlélek fuvallata szelíden helyrepofozta, mert másnap már visszavonta dühödt, evangéliumellenes mondatát, és megbocsátott ellenségének... Mi több, olyan emberek is vannak, akik még azért is megharagszanak ránk, ha nem haragszunk mi is azokra, akikre ők haragszanak. Sok olyan emberrel is találkoztam, akik állítják, hogy nem haragszanak arra, akire felhívtam a figyelmüket, holott haragszanak.

Tapasztalható, hogy a lelkészek sok szép dologról beszélnek, de a megbocsátásról, erről a legfontosabbról kevesebbet beszélnek, és nem elég világosan, radikálisan szögezik le, hogy a megbocsátás nélkül a keresztény ember egy „élő hulla” – vagy szelídebb kifejezéssel egy nagy nulla. Isten maga a Szeretet, és csak a szeretet fér meg vele. Csak olyan szívben lakik, ahol szeretet van. Ahol a legkisebb harag, düh és ***meg nem bocsátás van***, onnan azonnal ***távozik***. Amíg ezt valaki nem érti meg, és nem valósítja meg, addig kár a többiről beszélni, addig a szeretetet sem érti meg.

Miért bocsássak meg? Erre részint a Bibliában találjuk meg a választ, de inkább csak a vallásos emberek számára. Másrészt az emberi természetben keressük a választ, és inkább a nem hívők megfontolására.

1. Az evangéliumból tudjuk, hogy Jézus tanította meg a Miatyánkot, amit sokan mindennap imádkoznak, és benne ezt: „Bocsásd meg a mi vétkeinket, úgy, ahogyan mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek!” Na mármost, ha valaki úgy imádkozza, hogy közben haragszik valakire, az tulajdonképpen azt kéri Istentől, hogy ne bocsássa meg



az ő bűneit (ugyanúgy, ahogy ő sem bocsátott meg a másiknak), vagyis saját elítéltetését kéri Istentől.

Ne felejtsük el: Jézus nem azért kívánja, hogy másoknak megbocsássunk, mert megérdemlik; azért bocsássunk meg, mert Jézus nekünk is megbocsátott.

Jézus nagyon a lelkünkre köti, hogy mielőtt – áldozattal vagy imával – hozzá fordulunk, béküljünk ki haragosainkkal, különben Isten nem fogadja el áldozatunkat és imánkat (Mt 5,23-24). Jó lenne, ha kristálytisztán látnák a vallásos emberek, hogy mindaddig, míg egy emberre is haragszunk, elakad bennünk a kegyelem, azaz addig kár és teljesen fölösleges imádkozni, mert imánk nem köt ki Istennél. Ugyanígy ilyenkor a szentmisére járásnak sincs értelme, mert minek oda elmenni, ahonnan ugyanúgy lépek ki, amint ahogy bementem, vagyis továbbra is gyűlölettel és haraggal. A meg nem bocsátónak a gyónása is csak álgyónás, és nem a megtérés és kiengesztelődés alkalma. És áldozni sem szabad így, mert az megcsúfolása a Szeretet Szentségének...A megbocsátás szeretetünk leghitelesebb bizonyítéka. A megbocsátás a kereszténység egyszeregye! E nélkül semmire sem jutunk Istennel való kapcsolatunkban (és persze az emberi kapcsolatokban sem). Nélküle ugyanúgy nem kerülünk közelebb Istenhez, mint madár sem szárny nélkül az égig.

Jézus még sok alkalommal beszél a megbocsátásról (például az adósságot el nem engedő szolga példabeszédében, Mt 18,23-35), vagy amikor Péter megkérdezi Tőle, hogy talán még hétszer is megbocsássunk-e, amire Jézus azt válaszolja neki, hogy „hetvenszer hétszer” is (Mt 18, 22) . Evvel arra utalhat, hogy milyen nehéz áthangolni érzelemvilágunkat a dühből a szeretetre, hogy milyen sokszor kell megismételni megbocsátó elhatározásunkat. Mert mindaddig, amíg haragosod nevének hallatára egy picit is megrebben a szemed, addig még nincs minden rendben, addig még nem „szívből engesztelődtél ki vele”.

2. A „Miért bocsássak meg?” kérdésre lehet választ adni az emberi természetből is. Ki ne érezte volna már, hogy micsoda nagy teher rajtunk a harag, hogy a gyűlölet megmérgezi lelkünket, kiolt minden szépet: a reményt, a jóságot és a derűt. Haragtartó magatartásunk idővel egyre több dühöt és keserűséget szül, és mint valami fekély, felemészti a lelkünket. Érezzük, hogy rabláncon tart a gyűlölet, viszont a megbocsátás eloldja, leveszi rólunk ezt a rabláncot. Felszabadulunk, megkönnyebbülünk, fellélegzünk. *Meggyógyulunk.* Újjáéledünk, és határtalan, leírhatatlan lesz ez a *boldog szabadulás.*

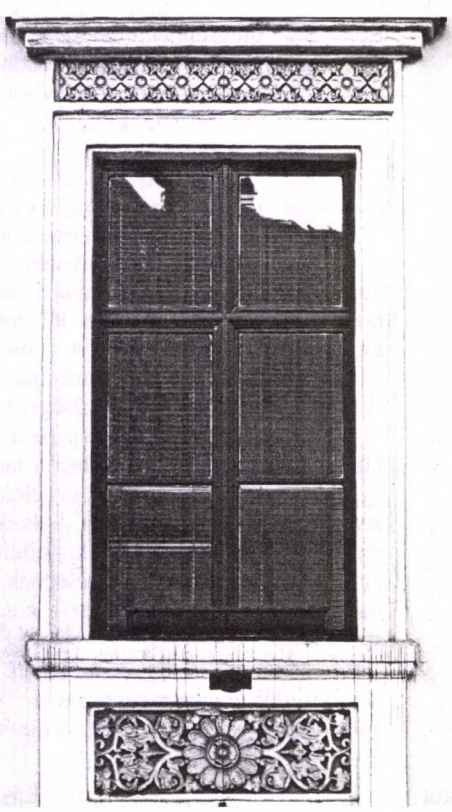
Bárcsak minél többször éreznénk kibéküléseink után a megbocsátás „friss gyümölcsének” ezt a jó ízét, örömét és gyógyító szabadítását!

Pribitek László

A megváltás elviselése

Ez az a hely, ahol szót kell ejteni az üdvösségről, vagy másképpen a megváltásról. A közfelfogás szerint valami rajtunk kívül álló, tőlünk független vagy legalábbis általunk „szabályozhatatlan” „divina machina”-ként kell értelmezni az üdvösséget. Ha előbb nem, majd a világ végén a jóknak, vagy – egyes elvetemültek szerint – esetleg a rosszaknak is Isten csinál egy mennyországot, körülbelül úgy, ahogyan a Biblia elején nekiállt világot meg embert fabrikálni, hol a semmiből, hol agyagból, hol meg a férfi bordájából. Általános meggyőződésünk, vagy legalábbis általános életbeállítottságunk az, hogy emberi életünket „le kell élnünk” valahogy, aztán, ha jól viselkedtünk, jön a mennyország, az örök jutalom, mert megérdemeltük, vagy nem jön, mert nem érdemeltük meg. Isten bemegy a világvégi szatócsüzletbe, és beárazza a termékeket, a jóknak jó árat ad, a rosszaknak rosszat, a látóknak igazi látást ad, a vakoktól meg azt is elveszi, amit látni véltek.

A legfontosabb a fentiekben, hogy mi, emberek, csupán elviselői vagyunk mindennek, ahogyan Isten arra rendelt minket, hogy a világ sorát, gonoszságát, keserűségeit is csak elviseljük, elszenvedjük, teljesen passzívan és kiszolgáltatottan.



Nagyon elgondolkoztató az, ahogy Márk evangéliuma levezeti a „világ végét”. Lesznek bizonyos emberi jelenségek: gyűlölködések, gonoszságok, gyilkosságok, háborúk, és lesznek különös természeti jelenségek: földrengések, a nap és a hold elsötétedik, a csillagok sem világítanak többé, de *ez mind nem a vég!* A vég az, hogy mindenkinek hirdetik az evangéliumot! Miért ez a vég? Azért, mert éppen az evangélium hirdetése által jön el a vég, vagyis Isten országa.

És hogyan kell hirdetni az evangéliumot? Az általános vallási vélemény szerint sajnos a betűt, az írott malasztot kell hirdetni, és mivel Pál szerint a hit hallásból ered, elég beszélni! Az evangéliumot élettel hirdetni? Ezt ugye senki nem gondolja komolyan? Hiszen ez beláthatatlan következményekkel járna, mert akkor az is lehetséges, hogy nem elég a szöveget ingyen vagy jó pénzért a világ kezébe nyomni, hanem sokkal inkább azon kellene törnünk a fejünket, hogy az evangélium életét miképpen lehetne világra hozni, hogy végre általunk valósuljon meg. Ki az közülünk, aki ha megütik a jobb arcát, odatartja a balt? Ki az, aki ha el akarják venni a köpenyét, a köntösét is odaadja? Ki az, aki ha jobb kezével alamizsnát oszt, nem jegyzi föl a ballal? Ki az, aki akkor is ad kölcsön, ha a visszafizetésnek semmi biztosítéka sincs? Ki az, aki azokat hívja meg vendégségbe, akiktől semmit sem várhat cserébe? Ki az, aki azokat is szeretni akarja – sőt, elsősorban azokat akarja szeretni –, akiken egy csepp szeretni való sincsen? Bizony, csak egy jöhet számításba: *az, aki keresztény.* Az, aki nem Istent akarja emberivé szabni, hanem önmagát, az embert akarja Istenhez emelni. Az, aki nem akarja mentegetni saját tehetetlenségét, kicsinyhitűségét az elvben és gyakorlatban olyan szívesen idézett evangéliumi mondattal: „Mi ez ennyinek?” (Jn 6,9). Az, aki hisz abban, hogy *egy* fecske nélkül nincsen tavasz, hogy az *egy* Jézus nélkül nincsen evangélium, hogy *egy* keresztény nélkül nincs kereszténység, mert az embertömeg egyes emberekből áll.

Bizony, az életünkben megvalósuló isteni élet által kellene elvezetni az embereket Isten országába. Ehelyett inkább háborúzunk lövészárkon innen és túl, keresztülgázolva családon, barátságon, bármilyen emberi közösségen.

Jézus evangéliuma értelmében Isten országa ***rajtunk fordul.*** Attól függ, és azáltal valósul meg, hogy mit és miként teszünk *mi magunk.* Azt, amit mi isteni ajándéknak, világvégi díjkiosztásnak vélünk, az evangélium által éppen az emberre, ránk bízta. Mi pedig állandóan másra mutogatunk, hol az ördögre, hol a gonosz embertársakra, hol meg Istenre, aki még mindig késlekedik a sült galamb tálalásával. Szívesen hivatkozunk a Bibliára, ha mentegetőzni kényszerülünk – elsősorban saját mulasztásaink miatt, az elsikkasztott „Isten országa” miatt. Valójában nem mentegetőznünk kellene, hanem komolyan vennünk azt az életet, amelyet Jézus mindenestül elénk élt, vagyis egyszer és mindenkorra el kellene felejtenünk a „valamit valamiért” törvényre, igazságosságra, kifizetődésre építő kufár gondolkodásmódját. A világot nem az ördög, nem rajtunk kívülálló erők és hatalmaságok teszik tönkre és lakhatatlanná, hanem mi magunk, akik mondjuk ugyan a szeretetet, de szemrebbenés nélkül, vagy szemrebbenéssel ugyan, de az ellenkezőjét tesszük, a kifizetődőt, a biztosat, a kézzelfoghatót, és bűnbakként a sátánt és a poklokat hibáztatjuk, ahelyett hogy valóban hinnénk, amit hiszünk, és cselekednénk is.

„Megváltásunk”, Jézushoz tartozásunk hogyanja és mikéntje ebben áll, e nélkül csak nevetséges epigonok lehetünk, akik azt várják, amit voltaképpen nem is akarnak. Mondják ugyan, de nem tesznek érte semmit, vagy legalábbis csak a látszatot őrizgetik a valóság helyett. A passzivitással takaróznak ahelyett, hogy komolyan vennék: az életet csak élni lehet, és végtelenül kevés csak beszélni róla, „evangéliumot” szóban meghirdetni, vagy várni, fanyalogni, az emberekre, a gonosz mai világra mutogatni, reklamációkat benyújtani Istennek. Jézus élete nem szertartás, nem ájtatosság, hanem élet, amely élni akar – vagy mindörökre meghal.

Isten országa itt és most van, pontosabban lehetne, de ha elsikkasztjuk, Isten nem barkácsol helyettünk másikat, és nincs kit elmarasztalnunk érte, sem az Ördögöt, sem a poklokat, csak saját magunkat!

Sulyok Gábor

11. stáció – Jézust a keresztre szegezik

A Golgotára vezető út véget ért. Már nem Jézus hordozza a keresztet, hanem a kereszt hordozza őt.

Jézus háromszor esett el a kereszt súlya alatt, a kereszt meg büszkén viseli Jézus súlyát. Jézus szenvedésviselése minta mindannyiunk számára ahhoz, hogy elviseljük szenvedéseinket. Az, hogy a szenvedést méltón viseljük, nem jelenti azt, hogy vágyjuk azt, vagy hogy nem küzdünk ellene.

De a szenvedés kérdése nem ilyen egyszerű. Azt is meg kell kérdeznünk, hogy miért szenvedett ő, és miért szenvedünk mi. Hiszen az emberi szenvedést értéknek, „szent cselekedetnek” beállítani nagyon távol áll Jézus tanításától. Ő a szenvedést megszüntetni jött, szóval és tanítással, szemléletformálással. János evangéliumában azt mondja: „Azért jöttem, hogy életük legyen, és bőségben legyen” (10,10). Azért jött, hogy beteljesüljön az izajási álom, az Isten Országa. A szenvedés nem az Isten útja, inkább annak biztos jele, hogy még sokat kell tanulnunk az Isten útjáról.

Hogy mi az érték a szeretet világából jött Istennek és az oda igyekvő embernek, teljesen egyértelmű: a szerető, szolgáló élet. A mátéi ítélettablóban nem azt kérdezi Isten, hogy szenvedtél-e, hanem azt, hogy szerettél-e! És milyen fokon?

És aki szeret, az boldognak, egészségesnek, kiteljesedettnek akarja látni a másikat. És nemcsak a családját, gyermekeit, rokonait, hanem távolabbra is néz, hiszen koncentrikus körökben van körülöttünk az egész világmindenség. Persze ezt ilyen formában kevesen érzik át, nem jellemző az emberre, hogy emberiségméretekben gondolkodik. És aki bizonyos fokon túl, mondjuk így, hősiesen vagy jézusi módon szeret, például szereti az ellenségét, az kiterjeszti osztozását a közvetlen környezetén túlra, óhatatlanul is valakiknek ellenségévé válik. Miért?

Mert az emberben vagy egy csodálatos képesség, amit egy Ady-vers úgy fejez ki, hogy „érzik titkon”. Az ember érzi titkon, a lelkiismerete megszólalásakor, hogy mi a helyes. De aztán megmagyarázza magának, hogy mégsem az a helyes, hanem az, amit ő gondol és tesz. És ellenséggé válik az, akinek élete és példája erre figyelmezteti, hát még ha az illető beszél is róla, és szembesíti vele a környezetét. És Jézus ilyen volt. Ő szeretett, és példáját adta a szeretetének, és arra buzdított mindenkit, hogy szeressen ő is, mert szeretni jó, emberhez méltó. Sőt igazán csak az méltó az emberhez. És rámutatott arra is, hogy sokszor az igaznak vélt istenkép az akadályozója annak, hogy az ember szeressen. Na, ez már végképp botrány volt a tanításában. És amikor mindezt elmondta, és megélte – olvassuk az írásokban –, már a kezdetektől fogva tanakodtak, „hogyan veszejthessék el őt” (Mk 3,6). És megindul az a hároméves „bujócska” Izrael és Szamária országútjain és városaiban, aminek a vége a mostani emlékezésünk: Jézus keresztútja.

A szenvedésnek csak az adhat értelmet, ha a szeretetünk következménye a szenvedésünk, és Jézus példája abban segít, hogy ezt méltósággal viseljük. Jézus a maga határok nélküli szeretete miatt szenvedett.

Viszont az emberi szenvedés – a legtöbbször – nem a szeretetünk következménye, hanem annak, hogy nem szeretünk. Nem szeretjük, vagy nem jól szeretjük önmagunkat, a mieinket, tágabb környezetünket, nem állunk be a jézusi egyetemes szeretet sodrába. És minket sem szeretnek jól, nem úgy szeretnek, ahogyan azt vágyjuk. Szenvedéseink legtöbbször nem a szeretetből, hanem magunk és mások szeretetének hiányából következnek.

Nem szeretjük, vagy rosszul szeretjük önmagunkat – és betegek leszünk, depressziósok, rákosok: testünk produkálja a szeretethiány betegségeit. Nem szeretjük, vagy rosszul szeretjük a családunkat – és magányosak leszünk. Nem szeretjük, vagy rosszul szeretjük a környezetünket – és félelemben kell élnünk. Nem gondolkodunk világméretű szeretetben és osztozásban – és itt vannak a nyakunkon a válságok, a környezet rombolása, az éghajlatváltozás, a szűkülő erőforrások.

Szenvedéseink vannak, sőt egyre nagyobbak lesznek. Egyre nyilvánvalóbb, hogy a nem-szeretésünk okozza a szenvedéseinket. Ezért az ember szenvedése – a legtöbbször – szeretetének vagy mások szeretetének hiányából fakad. Persze ne legyünk igazságtalanok. Fogyatékossággal élők, szerencsétlenségek áldozatai, nagy betegek is élnek itt körülöttünk, és kihívást jelentenek szeretetünk számára. Jézusnak az odahajló, méricskélés nélküli szeretésre adott példáját kell itt követnünk. De ők megfogalmazzák a miérteket is, és talán mi is: „Hogyha van Isten, miért nem vet véget a szenvedésnek?”

Ez a kérdés végigkíséri az emberiség és minden család történetét. És vannak olyan helyzetek – betegen születettek, ártatlanok szenvedése –, amelyeknek az okát csak az örök élet távlatából lehet szemlélni. Ha nem tudunk is erre a kérdésre emberi ésszel válaszolni, de Jézus tanítását szemlélve mondhatjuk, hogy ő véget vetett a szenvedésnek. Eszközöket adott, de mi nem alkalmazzuk az ő eszközeit. Szempontokat adott, de nem tettük magunkévá a szempontjait. Használati utasítást adott az élethez, de nem akarjuk megérteni. Ha becsületesek vagyunk, nem tehetünk Istennek szemrehányást.

Itt és most – ennél a stációnál – halljuk a kalapács tompa ütését, ahogy a húsba mélyed a szeg. És együtt vagyunk a szenvedő Jézussal. Ő azonban azt várja tőlünk, hogy legyünk éberek azon ütések hangjára is, amelyekkel ma feszítjük keresztre egymást, vagy valakik keresztre feszítenek másokat. Azért, mert nem a szeretet útján járnak.

Garay András

Akadályoztatott feltámadás

„...látásukat valami akadályozta, és nem ismerték fel őt" (Lk 24,16)

Anasztázia hercegnőről készült még a nyolcvanas években egy kosztümös, romantikus amerikai film. Arról a lányról szólt, hogy Oroszországban a cári család kivégzése során egy kötelességtudatlan golyó elfelejtett halált osztani a legkisebb gyermeklánynak. Vérző testét a névtelen segítők kicsempészték a tetemek közül, és ő valahogy túlélte sebesüléseit. A bujdosók kenyerén felcseperedve az ifjú asszony múltjától megfosztva hányódott, míg végül egy sikertelen öngyilkossági kísérlet után Berlinben, egy pszichiátriai intézetben kötött ki. A kezelések során egyre több memóriamozaik rakódott össze benne emlékképpé. Anasztáziának sikerült magára találnia, de az élete végiig tartó pereskedés során sem dőlt el, hivatalosan mi kerülhet a fejfájára sírfeliratként. A cári család megmaradt tagjai ugyanis nem akarták adoptálni a váratlanul feltűnt családtagot, mert számukra igen költséges lett volna osztozni az örökségen. Így aztán Anasztáziának egyaránt kijutott a hercegnőnek járó ünneplésből és a szélhámosként kiutasítottak megvetéséből.

Életünk meghatározója az, mit tart rólunk az a család, csoport vagy nép, ahonnan származunk. A közösségi emlékezet sorsdöntő hatalom: öl és elevenít. Koldusból királyfit csinál, uralkodóból pedig névtelen senkit. Valójában kinek is sebesült meg az emlékezete? Anasztázia fantáziája épített cári fellegvárat saját élete köré, vagy az egykori uralkodó család pénzéhsége rostálta meg tagjai emlékezetét? A film rendezője Anasztázia pártján állt. Úgy tűnt, a hercegnő memóriája egyre inkább gyógyul, de az egészséges változatra nem volt fogadókészség. Sőt a váratlanul előbukkanó emlékképek miatti fenyegetettség egyre jobban beszűkítette a családtagok múlttudatát, s ez a kirekesztési program egységesítette a népes rokonság érzéseinek, indulatainak, érdekeinek gazdag tárházát. Anasztázia, jóllehet túlélte a kivégzést, feltámadni mégsem tudott, mert a közösség emlékezete nem fogadta vissza őt. Bizonyára nem ő az egyetlen, akinek megadatik ugyan az életben maradás, de megújulni már nem engedi a környezete.

Hát ennyire a közösségi gyökerek tartanak, vagy törnek meg? Saját identitásomnak ilyen csekély hányada az, amit magamról hiszek, és ennyire „felülír" az a közeg, amelyben élek? Minden attól függ, hogyan fogalmaznak meg? A rólam alkotott szavak életutat írnak: beskatulyáznak, vagy éppen szárnyakat adnak, s elképzelhetetlen magasságokba repítenek. De mi van akkor, ha ez a közösségi ítélet téved, vagy egyenesen koncepciózusan gonosz? Van egy drámai pillanat a jézusi családtörténetben: amikor a rokonság Jézust mentő szeretetében „bolondot" akar csinálni belőle (Mk 3,20-21). Jézus csak úgy tudja megváltani magát ettől, hogy identitást cserél. A bolondsággal együtt a hozzátartozóit is megtagadja egy időre, és „átvált" Isten családjára, mondván: „Aki Isten akaratát cselekszi, az az én fivérem, nővérem és anyám" (Mk 3,35). A kitagadottság elől, a vérségi kötelékből a transzcendens közösségben keres támaszt.

Hányan vannak, akiket még életükben leírnak! Nem ölik meg őket, csak nem emlékeznek rájuk. Nem kis munka ilyenkor magunkra találni, értelmet, célt adni (kapni) létezésünknek!

A húsvéti történetek a lét-nemlét határmezsgyéjéről tudósítanak. Attól, hogy Jézus feltámadt, még nem biztos, hogy van feltámadás. Ő is ki volt szolgáltatva a befogadó közeg emlékezési terhelhetőségének. A tudósítások szerint az emberi érzékszervek kevésnek bizonyultak az új valóság befogadásához. Kilométereket gyalogolhattak az Emmausz felé vezető úton a tanítványok, és nem tudták – memória-terápia nélkül –, hogy egy idegennel, vagy a Mesterrel bandukolnak-e (Lk 24,13-35). Mondhatta a magdalai Mária a magáét húsvét reggelén a sírtól jövet (Mk 16,9), a tanítványi emlékezet tárhelyében össze kellett adódniuk a feltámadás-jelenéseknek, hogy újra élhessen a Megfeszített.

Rémisztően nagy a mozgásterük a visszaidézhető tartalmaknak! Bejárhatják az igen és a nem tartományait, igazzá tehetik a hamisat, és besározhatják a valóságot. Ezzel napjainkban nagyon visszaél a média, s mi, keresztyének, nem vesszük komolyan azt a teológiai igazságot, hogy az emlékezés sorsfordító hatalom. Nem mindegy, hogy ki ígéri az „eszetekbe juttatja majd"-ot, és mi az, amit elénk idéznek. A jézusi mondás (Jn 14,26) több, mint memória-korrekció: életet ad, mégpedig bővelkedőt. Ő nemcsak testünk-lelkünk nyavalyáit gyógyíthatja meg, de sérülékeny memóriánkat is! Még a kollektív emlékezetkieséseket is! „Emlékezzél vissza, honnan estél ki, térj meg" (Jel 2,5) – és ez felér egy feltámadással!

A megromlott és megrontott, a tudatosan manipulált emlékezet pedig maga a kárhozat. Mert jövőnket olyannyira a múltunk határozza meg, hogy terveink sikere függ attól, azok mennyire illeszthetőek a minket körülvevők emlékképeihez. Reménység-fogódzónk: mindebbe „belejátszik" a túlnani memória is. Az üdvös emlékezés közvetítője pedig leginkább az Isten gyülekezete.

Részt vettem egyszer egy roma istentiszteleten. A bizonyságtévő – szabadulása jeléül – elhajította cigarettásdobozát az Úr asztalánál, és ezt mondta: „Nem vagyok többé cigány, hanem mától kezdve az a nevem, hogy az Isten népe." Akár királyi gyermek, mint ahogy egyik énekünk idézi.

A Lélek ihlette, befogadó emlékezet segít abban, hogy életünk során a gonosz erők támadását ne pusztán csak túléljük, de „fel is támadhassunk" – mégpedig istengyermeki mivoltunkban, Isten népe közösségében. Általa kaphatjuk meg mindazt, ami eredendően a miénk. Áldottak a segítő emlékezők!

Vörös Éva

Sziszüphosz halhatatlan...

– Gondolatok *Albert Camus* halálának 50. évfordulóján –

Természetesen el lehet képzelni, hogy a világegyetemnek s benne az emberi létnek van valamiféle értelme, de azt, hogy az miben áll vagy hol keresendő – vagy legalább kereshető –, az emberi értelem sajnos már elképzelni sem tudja. Létünk ez alapvető abszurditásával szemben csak háromféle emberi magatartás létezik.

Az egyik az alázatosan hívő emberé, aki hisz abban, hogy a világmindenséget valamely, az emberit mérhetetlenül meghaladó értelem és erő hozta létre, tartja fenn és igazgatja, e hit alapján biztosra veszi, hogy igenis van mindennek értelme, bár azt a korlátolt emberi elme elképzelni sem tudja. E magatartás legtömörebb s egyben legszebb, legköltőibb megfogalmazását magyar költőnek köszönhetjük, Berzsenyi Dánielnek: *„Isten, kit a bölcs lángesze fel nem ér, ... léted világít, mint a nap, de szemünk bele nem tekinthet”*...

A másik a dacos nihilistáé és az öngyilkosé. A kettőt bízvást vehetjük egy kalap alá. A nihilista, ha következetes, öngyilkos lesz. Ha ezt nem teszi, akkor vagy nem következetes, vagy egyszerűen csak gyáva.

A harmadik a görög mitológia Sziszüphoszáé, aki merészelt túljárni az istenek eszén, s ezért örökre szóló büntetésre – s így halhatatlanságra is – ítéltetett: a görög mitológia alvilágában, a Tartaroszban hatalmas sziklát görget állandó, iszonyú erőfeszítéssel a hegy csúcsa felé, amelyet elérve azonban a szikla csúfondárosan azonnal visszagördül, Sziszüphosz tehát kezdheti elölről az egészet. Alakját Tiziano csodálatos, megrázó, sőt lebunkózó erejű festménye őrzi, és Camus ***Sziszüphosz mítosza*** *(Le Mythe de Sisyphe)* című tanulmánya.

Csak úgy mellékesen: van természetesen egy negyedik lehetőség is, amelyet csak azért említek meg, mert ez a legelterjedtebb: nem foglalkozunk a kérdéssel, hiszen eszünkbe sem jut. Élünk úgy, ahogy éppen adódik, igyekszünk élvezni azt, ami kellemes, elkerülni azt, ami kellemetlen, aztán meghalunk, ennyi az egész... Tudom, hogy ez a legáltalánosabb magatartás, amely azonban – szerény véleményem szerint – nem emberi. Így élnek az állatok, akik (amelyek?) éppen ezért biztosan boldogabbak nálunk, kár, hogy ezt nem tudhatják...

Camus – és Sziszüphosz – létfilozófiáját, magatartását, lelkivilágát természetesen nagyon nehéz megérteni, még elképzelni is. Akinek megadatott a kegyelem, hogy hisz – akarva sem tudna nem hinni – a mindenség teremtettségében és Teremtőjében, annak csak azzal az abszurdummal kell élnie, hogy oly nyomorúságos értelmet kapott, amelynek csúcsteljesítménye olyan kérdések felvetése, melyeket képtelen megválaszolni, és ezen a szomorú felismerésen átsegítheti az alázat. A hétköznapi vallásosság pedig egyszerűen utilitarizmus: az örök üdvösség reményében próbálok jól, helyesen – Isten akarata szerint – élni. No persze: ehhez is bátorság kell. Hogyan is mondja Illyés Gyula Bernáth Aurél egy képe alá c. költeményében: *„A legnagyobb bátorság a remény.”* Lehet... Szerény véleményem szerint még nagyobb bátorság hinni remény nélkül is. Emberként megállni helyünket remény és hit nélkül is: hősiesség, Camus Sziszüphoszának hősiessége, ahogy azt a Sziszüphosz mítoszának záró mondatai tanúsítják:

„A hegy lábánál hagyom el Sziszüphoszt. Terhét az ember mindig megtalálja. És Sziszüphosz a nagyobb állhatatosságra tanít bennünket, amely tagadja az isteneket, görgeti a követ, és ő is úgy találja, hogy minden rendben van. Az immár gazdátlanná vált mindenséget sem tartja meddőnek és értéktelennek. A kő minden grammja, az éjbe borult hegy minden kis röge egész világot jelent számára. A csúcs elleni harc képes kitölteni az emberi szívet. Sziszüphoszt boldog embernek kell képzelnünk.”

Ennek a kétségtelenül fanyar és kesernyés boldogsághoz vezető hősiességnek hiányát rója fel Camus az egzisztencialistáknak, *Sartre*-nak, *Husserl*nek, *Kierkegaard*-nak, *Heidegger*nek, *Jaspers*nek, és írótársának, *Kafká*nak is. Az abszurdummal nincs megalkuvás. Ki lehet előle térni, amennyiben nem vesszük tudomásul. Vagy végrehajtjuk azt az „ugrást”, amely valamiféle értelmet ad létünknek, s ezzel feladjuk Sziszüphosz dacos méltóságát és kesernyés boldogságát. Kafka életművéről írt tanulmánya szerint *(L'Arbalète, 1943)*:

„Csak azt látom, hogy maga az abszurd mű is elvezethet ahhoz a hűtlenséghez, amelyet mindenképpen kerülni szeretnék... Megmagyaráz és reményt ébreszt... Mindenesetre nagyon különös, hogy egzisztencialista írók és filozófusok, mint Kafka, Kierkegaard és Schestow, akik elsődlegesen az abszurdummal s annak következményeivel vesződnek, valamennyien ezzel a hatalmas, reményteljes kiáltással végzik... Fel- és elismerjük az abszurdumot, és kiegyezünk vele, s e pillanattól fogva tudjuk, hogy nem is olyan abszurd...”

Ezt a kiegyezést Camus nem tudja elfogadni, erre az „ugrásra” nem képes. Más kérdés, hogy belenyugvó Sziszüphosza egyben lázadó Prométheusz is, akit az istenek azért sújtottak ugyancsak örökkévaló büntetéssel – és ezáltal halhatatlansággal is –, mert ellopta embertársai számára a tüzet...

Mindez agyamba tolul, amikor arra gondolok, hogy a 20. század egyik legragyogóbb s minden bizonnyal legőszintébb és legtisztességesebb gondolkodója, az irodalmi Nobel-díjjal 1957-ben kitüntetett ***Albert Camus*** ezelőtt kerek ötven évvel, 1960. január 4-én, alig 47 évesen életét vesztette egy ostoba és teljesen megmagyarázhatatlan közlekedési balesetben. Emlékszem még az akkori újságjelentésekre: a Nobel-díjas író, Albert Camus barátjával, Michel Gallimard-dal együtt annak sportkocsijában Párizsba igyekezvén Petit-Villeblevin közelében halálos autóbaleset áldozata lett. A gyors sportkocsi nyílegyenes, jegenyékkel szegélyezett úton utólag kideríthetetlen okokból letért az útról, és fának rohant. A hatósági vizsgálatok szerint a jegenyesor által a nagy sebesség következtében szilánkokra tört napfény vibrálása megzavarta a vezetőt... Lehet... Ha őszinte akarok lenni: én ezt már akkor sem hittem el.

Mert hát kétségtelen: Camus emberi magatartása már régen kiesett mindenféle keretből. 1935-ben belépett a francia kommunista párt algériai tagozatába, megalapította a Munka Színházát (Théâtre de Travail), két évvel később viszont kizárták a pártból. Miért? Mert időközben élharcosa lett a gyarmati elnyomás ellen küzdő arab és berber többségnek. A francia kommunista párt viszont moszkvai utasítás alapján megtiltott minden gyarmatosítás elleni tevékenységet, mert az gyöngítette volna Párizst a fegyverkező Németországgal szemben. A pártfegyelem ellen az emberi tisztesség nevében lázadó Camus-nek nem volt többé helye a pártban.

Ez a feltétlen, szinte azt mondhatnánk, kérlelhetetlen emberi tisztesség elválaszthatatlan a lét abszurdumával birkózó Camus egyéniségétől, ez jellemzi újságírói és szerkesztőségi tevékenységét is: 1938-tól az *Alger Republicain* c. lapban főként az arabok és berberek ellen folytatott perekről tudósít, cikksorozatot közöl az algériai hátországban tomboló éhínségről, a hatóságok nagy bosszúságára. 1940-ben, a lap megszűnte után Párizsba megy, ahol a *Paris Soir* szerkesztőségében kap állást. Párizs német megszállása után Lyonba, majd Oránba menekül, bekapcsolódik a francia földalatti mozgalom lapjának, a *Le Combat*-nak szerkesztésébe, 1944-től főszerkesztőként. Kérlelhetetlen emberi tisztességéhez tartozott az is, hogy míg ebben a minőségében feltétel nélkül harcolt a megszálló hatalom és annak ideológiája ellen, 1945-ben ***Levelek egy német baráthoz*** *(Lettres á un ami allemand)* c. írásában a megértés lehetőségét keresi a franciák és németek között.

Ezekben az években írja meg azokat a műveket, amelyek meghozzák számára a megérdemelt világhírt: a ***Közöny*** *(Étranger)* c. regényt, a ***Sziszüphosz mítosza*** *(Le mythe de Sisyphe)* c., költői magasságokba szárnyaló filozófiai tanulmányt és a ***Caligula*** c. drámát, elkezdi ***A pestis*** *(La Peste)* c. nagy regényét, amelyhez az 1941-42-ben dúló észak-afrikai tífuszjárvány során gyűjtött tapasztalatokat, s amely 1947-ben jelenik meg. 1943-ban ismerkedik meg ***Sartre***-ral, akivel szoros kapcsolatban is marad egészen 1951-ig, amikor is Camus második, nagy könyvesszéjében, ***A lázadó ember***ben *(L'Homme révolté)* lerántja a leplet a moszkvai dróton rángatott baloldali francia entellektüelek képmutatásáról. Jellemző Sartre emberi hitványságára, hogy maga nem merte megtámadni akkor már világhírű írótársát, hanem egy fullajtárjával íratta meg a „lesújtó recenziót" Camus könyvéről.

A Sartre körüli baloldali klikk *(Temps modernes)* ezek után mindent elkövetett, hogy kiszorítsa az ország és Európa szellemi arénájából Camus-t, akit kiújuló tüdőbaja is erősen meggyötört. 1951 után született novelláiból – amelyek csak 1957-ben jelentek meg ***A száműzetés és az ország*** *(L'Exil et le Royaume)* c. kötetben – és ***A bukás*** *(La Chute)* c. regényéből az üldözött, kirekesztett, sőt kiátkozott ember hangja szól, tárgyilagos keménységgel, de nem keserűen. Voltaképpen nem is vitatkozik ellenségeivel. Az egyetlen támadás, amelyet igazán szívére vesz, egészen más oldalról éri: A Nobel-díj átvételének alkalmával Stockholmban egy algériai diák durván számon kéri tőle, miért nem foglalkozik az Algériában dúló véres háború kérdéseivel. Éppen tőle, akinél többet talán senki nem tett szűkebb hazája gyarmati elnyomása ellen! Erre a kérdésre válaszol, amikor – 1958-ban – ***Actuelles III*** címen kiadja az algériai kérdéssel foglalkozó írásainak gyűjteményét. Majd a Nobel-díjjal és a világhírrel a háta mögött hosszas eszmecserét folytat De Gaulle tábornokkal Algéria függetlenségének problémáiról.

A nyugati baloldali entellektüelek emberi tisztességének legkeményebb próbaköve az 1956-os magyar forradalom volt. Voltak, akik szégyenkezve kiléptek a kommunista pártból, hátat fordítottak a különböző, moszkvai irányítás alatt álló (béke)mozgalmaknak; ezen az emberpróbáló megmérettetésen azonban csak egyetlen egy személy vizsgázott jelesre: az az Albert Camus, aki ***A magyarok vére*** *(Le sang des Hongrois)* c. tanulmányában többek között az alábbiakat írta 1957-ben:

„A legázolt, bilincsbe vert Magyarország többet tett a szabadságért és igazságért, mint bármelyik nép a világon az elmúlt húsz esztendőben. Ahhoz, hogy ezt a történelmi leckét megértse a fülét betömő, szemét eltakaró nyugati társadalom, sok magyar vérnek kellett elhullnia – s ez a vérfolyam már alvad az emlékezetben.

A magára maradt Európában csak úgy maradhatunk hívek Magyarországhoz, ha soha és sehol el nem áruljuk azt, amiért a magyar harcosok életüket adták, és soha, sehol – még közvetve sem – igazoljuk a gyilkosokat."

Camus 1957-ben kapta meg az irodalmi Nobel-díjat, amelynek átvétele alkalmából a következőképpen határozta meg az értelmiségi ember, a művész, az író feladatát:

„....ma már nem léphet azoknak a szolgálatába, akik a történelmet csinálják; azoknak a szolgálatában áll, akik a történelem szenvedő alanyai..."

Mit tehet a művész a mai világban, kérdezik tőle ugyanez alkalommal. Válasza:

„Véget ért az üldögélő művészek kora... A művészet önmagában nem tudja biztosítani azt az újjászületést, amely elhozza az igazságot és szabadságot. De nélküle ez az újjászületés formátlan lenne, azt mondhatnánk, hogy létre sem jöhet..."

Az élet értelméről pedig így nyilatkozott:

„Egy élet értelme, a művészet, nem lehet más, mint hogy hozzájáruljon a minden emberben és a világban fellelhető szabadság és felelősség növeléséhez."

Mindez nem egyeztethető persze össze a lét abszurdumának, értelmetlenségének egyetlen valóságként való elfogadásával, sem Sziszüphosz belenyugvásával, sem Prométheusz lázadásával, vagy legalábbis nem vezethető le ezekből. Mintha Camus is végrehajtotta volna az „ugrást", anélkül hogy ugrott volna. Lehetséges, hogy ő az egyetlen ember, aki képes volt átugrani saját árnyékát?

Csaknem pontosan három évvel később egy ismeretlen okoknál fogva megvadult gépkocsival fának rohan, és meghal. Az abszurd ember abszurd élete abszurd véget ért; a visszagördült szikla nyomában a hegyoldalon lassan lefelé ballagó Sziszüphosz valószínűleg mosolyogva bólogat: Így van ez rendjén...

Az emberi, az intellektuális tisztesség e ragyogó homlokú és meleg szívű bajnokára sokan nem szívesen emlékeznek. Halálának ötvenedik évfordulóján legalább mi, magyarok, mondjunk el érte egy imát.

Tunyogi Csapó Gábor



Leszkay András bácsi Moha-meséje

Három pofon

Megdöbbentő esemény történt a törpeházi réten: elcsattant egy pofon. Hétesztendős voltam akkor, s mióta az eszemet tudtam, ez még nem fordult elő. Effélére csak a tíz- tizenkét évesek emlékeztek. És most újból itt volt a szégyen: az ötéves Lilalali arcul ütötte a vele egykorú Kisgombócot. Kisgombóc keservesen sírt, s kistörpék felmorajlottak, szörnyülködtek, rácsődültek mindkettőjükre, és vitték, sodorták őket a nagyobbak csoportja felé. Azok közt játszott Lilalali kilencéves bátyja, a szigorú Nagypici. Biztosak voltunk abban, hogy keményen megszidja öccsét. Nagypici azonban másképp viselkedett, mint vártuk. Hallván a kistörpék kiáltozását: „Pofon csapta! Pofon csapta!” – azt hitte, Kisgombóc csapta pofon Lilalalit, és haragosan rátámadt: „Hogy merted te az én öcsémet pofon csapni?!” Amikor megtudta, hogy az öccse ütött, zavarba jött egy-két pillanatra, de aztán mindnyájunk újabb meglepetésére megintcsak Kisgombócra förmedt rá: „Mert biztosan fölbosszantottad! Mivel bosszantottad fel? Hadd halljam!”

Kisgombóc zokogva védekezett: „Nem bosszantottam! Csak játszottam!” Lilalali azonban szájasan megerősítette Nagypici vádját: „De igenis bosszantott! Azzal a bottal!” Kisgombóc nagyobbacska fűzfavesszőt tartott a kezében, levél csak a legvégén volt, de ott sok, a többi hiányzott. Apránként kiderült, hogy azt játszotta Kisgombóc: madárka az a lombcsomó a hajlós vessző végén, hát újból és újból röpködtette Lilalali feje fölött, és vékony hangon kiáltozta, mintha a madárka csipogná: „Lilalali! Lilalali!” Nagypicinek ennyi elég is volt ahhoz, hogy diadalmasan ráreccsentsen: „Na ugye, hogy bosszantottad? Tehát te vagy az oka, hogy megütött. Mert akit fölbosszantanak, az gondolkodás nélkül odacsap, nem tehet róla.”

Kivette a kezéből, és összetörte a vesszőt. A kistörpék rémülten bámultak Nagypicire. Ilyesmiről még csak nem is hallottunk, hogy annak adjon igazat valaki, aki ütött. Óriási csönd lett. Ekkor elébe léptem Nagypi-



cinek, és így szóltam: „Nem volt jogod elrontani Kisgombóc madárkáját. És össze kellett volna szidnod Lilalalit. Mást is felbosszantanak, mégsem üt. Te csak azért ítélkeztél így, mert Lilalali az öcséd.” Nagypici zavarban volt, és meg sem tudott rögtön szólalni. Aztán rám rikácsolt: „Te pocok! Te is megjárhatod, ha ilyeneket beszélsz! Én mindig csak azt nézem, mit cselekedett valaki! Hogy kicsoda cselekedte, öcsém vagy nem öcsém, az nekem mindegy!”

Néhány nap múlva a hegytetőn, a forrás mellett játszottunk. A kicsinyek játékcsónakokat úsztattak, a nagyobbak labdázgattak, én meg hol ezekkel, hol azokkal voltam együtt. Az egyik csöppség, az ötesztendős Kócos távolabb ült a fűben, és ágacskákat tördelt apró darabokra. Utasokat gyártott, tele akarta zsúfolni velük a csónakját. Egyszerre csak megint felzsivajgott a kistörpék csoportja, Kócoshoz rohantak, körülállták, kiáltoztak, vitatkoztak, aztán megindult a gomoly a nagyobbak felé. Ekkor már láttuk, hogy Kócossal együtt megint Lilalalit kísérik. Minthogy most is pofonról kiabáltak, Nagypici biztos volt abban, hogy most is az öccse ütött. Rögtön rá is támadt szigorúan Kócosra: „Hát te mivel bosszantottad fel az öcsémet?! Hadd halljam!” Kócos keményebb legény volt, mint Kisgombóc. Sírás nélkül és bátran felelte: „Semmivel sem! Ő bosszantott engem! Azért csaptam pofon!” Nagypici most már csak egy pillanatra jött zavarba. Köszörült egyet a torkán, aztán gúnyosan így szólt: „Na hát, akkor halljuk, halljuk, mivolt az az állítólagos óriási bosszantás!”

És megtudtuk, mi történt. Lilalali vagy hétszer egymás után vizet merített a patakból a csónakocskájával, a bokrok között újból és újból Kócos mögé lopódzott, és a fejére öntötte a vizet. Amikor megint közeledett, Kócos felugrott, kiütötte a kezéből a csónakot, és pofon csapta. Lali rögtön rátaposott Kócos utasokkal teli csónakjára, az összetört. Kócos meg kárpótlásul felkapta Lali csónakját, és esze ágában sincs visszaadni. Miután mindez kiderült, Nagypici megint Kócosra förmedt rá: „Ezt merészelted te bosszantásnak nevezni?! Ezt a kis vízöntögetést? Hisz ez csak játék, tréfálkozás! Ez nem boszszanthatott fel annyira, hogy odacsapj. Nem csodálom, hogy Lali felháborodott, és rátaposott

a csónakodra. Te vagy az oka, hogy rátaposott. Az ő csónakjához tehát semmi jogod. Azonnal add vissza neki!" Kócos ledobta Lali elé a csónakot, most már sírva fakadt és elrohant. A kistörpék pedig megint elcsöndesedtek. Csodálkozóra kerekült szemmel bámultak Nagypicire, és várakozón énrám.

Elő is léptem, és szóltam Nagypicihez: „Ha vizet öntögetni valakinek a fejére csak játék meg tréfa, akkor még inkább játék volt, amit Kisgombóc csinált a madárkával. Te csak azért ítélkeztél így, mert most az öcsédet csapták pofon." Nagypici úgy nézett rám, hogy azt hittem, rögtön összever. De aztán elleplezte dühét, gúnyosan elmosolyodott, és oktató hangon magyarázta: „Lalinak csak víz volt a kezében, ártalmatlan víz, Kisgombócnak azonban bot." Kisgombóc valahol hátul megszólalt: „Az madárka volt. Nem bot." De Nagypici csak legyintett, és folytatta: „Tanácsolom tehát, pocok, hagyd abba a vádaskodást. Én mindig csak azt nézem, mit cselekedett valaki. Hogy kicsoda cselekedte, öcsém vagy nem öcsém, az nekem mindegy."

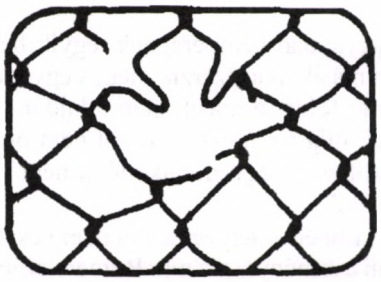
Eltelt megint néhány nap, és egy délelőtt nagy fürdőzést csaptunk a patakban, de odalent a völgyben, ahol már homokos a partja. Egyszerre csak észrevettem, hogy Kócos integet nekem a homokról: jöjjek ki a vízből, menjek oda hozzá. Azt hittem, a várát akarja megmutatni. De nem a várra, hanem egymás mellé rakott kavicsokra mutatott: „Számold meg! Lilalali már enyniszer öntött vizet a fejemre. Ha még egyszer önt, én megint pofon csapom!" Ebben a pillanatban a közelünkben építkező kistörpék mögül elősuttyant Lilalali, homokformázójából vizet öntött Kócos fejére, és hahotázott. Én sajnos ültem, Kócos térdelt, elkéstem hát a közbelépéssel. Mert Kócos talpra ugrott, és pofon csapta Lilalalit. Lali belerúgott Kócos várába, és minthogy saruban volt, ráugrott a homokformázójára is, és összelapította. Kócos kárpótlásul kicsavarta kezéből az ő formázóját, amelyben a vizet hozta. Ekkorára már köztük álltam, és ott voltak az összes kistörpék is. Elhúzták őket egymástól, szörnyülködtek, vitatkoztak: Vissza kell-e adnia Kócosnak a formázót? Lilalali dühöngve üvöltötte: „Gyere a bátyámhoz, ha mersz!" – de akart is menni Kócos, hogy megmutassa összelapított formázóját. Most nem voltak velünk a nagyobbak, nekizúdult hát a sereg a kanyargós hegyi útnak, fel Törpeházára. A legtöbben fel sem öltöztek siettükben, jöttek fürdőnadrágban, kezükben a ruha. Nekem ekkor eszembe jutott valami, letértem a kanyargós útról, be a bokrok közé, és egyenes irányban a meredeken kapasz-



kodtam fel a falunkba. Nagypici kinn ült a padon a kertjük kapuja mellett. Ezzel rontottam oda hozzá: „Na, Nagypici, most bebizonyíthatod, hogy nem az öcséd kedvéért ítélsz így vagy úgy!" És elmondtam neki, ami történt, de... megcseréltem a személyeket. Úgy adtam elő, hogy Kócos öntögetett vizet Lilalali fejére, Lali csapta pofon Kócost, Kócos taposta lapossá Lali formázóját, Lali csavarta ki Kócos kezéből az övét, és nem akarja visszaadni. Ezzel fejeztem be: „Ugyanaz történt tehát, ami a múltkor, de most Lilalali tette mindazt, amit akkor Kócos." Nagypici most már egy pillanatra sem jött zavarba. Gondolkodott egy kicsit, és fölényes ábrázattal kijelentette: „Hát ez azért... nem egészen ugyanaz, te pocok!"

Ekkor már hallatszott a közeledő kistörpék zsivaja, körülözönlött minket a sok kis fürdőnadrágos, és egyszerre kiabált valamennyi. És ez volt a szerencse. Mert Nagypici nem értett egy szót sem, és rájuk ordított: „Csönd legyen! Moha már jelentette, mi történt, és csip-csup részletek nem érdekelnek. Engem még az sem érdekel, melyik bosszantotta fel a másikat, és melyik ütött. Hallom, hogy egyikük vizet öntögetett a másiknak a fejére. A vízöntögetés az első esetben játék és tréfa, de ha megismétlik, akkor már szándékos bosszantás. Márpedig akit felbosszantanak, az gondolkodás nélkül odacsap, tehát nem hibás. Hallom, hogy aki a vizet öntögette, arra a csibészségre is vetemedett, hogy rátaposson a másiknak a formázójára. A másik tehát jogosan kárpótolta magát, amikor kicsavarta a kezéből a formázót. Megtarthatja."

Ennél jobban nem is sikerülhetett volna a tervem. Lilalali persze nem látott ebben semmi sikerültet, és dühösen kiáltotta a bátyjának: „Te megbolondultál! Hiszen most is Kócos csapott pofon engem! A formázót is ő vette el! Parancsolj rá, hogy adja vissza!" Nagypici megdöbbenve fordult felém: „Hogy lehet ez? Nem úgy mondtad el, ahogy történt?" Udvariasan - magyaráztam: „Dehogyisnem, egészen úgy. Csak a személyeket cseréltem fel, hogy bebizonyíthasd, amit mindig mondogatsz, hogy te csak azt nézed, mit cselekedett valaki, hogy kicsoda cselekedte – öcséd vagy nem öcséd –, az neked mindegy." Óriási hahota tört ki, a kistörpék egymásnak dőltek nevettükben. Voltak, akik lefeküdtek a földre, és a szó legszorosabb értelmében gurultak a nevetéstől. Nem is bírta ezt Nagypici néhány másodpercnél tovább. Utat tört magának köztünk, berohant a kertjükbe, Lilalali meg utána. Befutottak a házba is. És ettől kezdve megint sok-sok évig nem csattant el Törpeházán egyetlen pofon sem.



30 éve, 1980. március 24-én gyilkolták meg ***Oscar Romero*** *salvadori érseket; 2009. november 16-án volt* ***20 éve,*** *hogy meggyilkolták* ***Ignacio Ellacuría*** *salvadori jezsuita teológust és öt rendtársát; és tavaly augusztus 27-én volt* ***10 éve,*** *hogy meghalt* ***Helder Camara****, a braziliai Recife és Olinda érseke: valamennyien a szegények valódi felszabadításáért küzdöttek. A három kerek évforduló alkalmából emlékezünk rájuk az alábbi írásokkal.*

Oscar Romero – az ellentmondás jele

El Salvadorban sokak számára mindmáig a remény és a bátorság forrása a vértanú püspök. Erről tanúskodik, hogy számos nyomorúságos kunyhóban ott van a képe a falon. Ezzel szemben a hatalmasok és gazdagok többsége számára Romero érsek még mindig botránykő, s az általuk ellenőrzött médiumokban megpróbálják agyonhallgatni, legrosszabb esetben pedig őt teszik felelőssé az 1980-tól 1992-ig zajlott polgárháborúért, amelynek 75 000 halottja volt. Abban, ahogyan Romeróval és örökségével bánnak, megmutatkoznak El Salvador politikai, társadalmi és egyházi ellentmondásai.

Megakadályozott igazságosság

El Salvadorban mindmáig nem tisztázták bírósági lag Romero meggyilkolását, miközben meglehetős biztonsággal lehet tudni, kik voltak a tettesek és megbízóik. Az igazságkereső bizottság 1993-as jelentésében feketén-fehéren el lehetett olvasni, amit addig csak suttogva lehetett mondogatni: „Teljesen nyilvánvaló, hogy a korábbi őrnagy, Roberto D'Aubuisson adta ki a parancsot az érsek meggyilkolására, és pontos utasításokat adott biztonsági szolgálata »halálbrigádként« működő tagjainak, hogyan kell megszervezni és ellenőrizni a gyilkosságot.” Ám e beszámoló nyilvánosságra hozatala után öt nappal egy elsietett, s ráadásul alkotmányellenes amnesztia szőnyege alá söpörték a polgárháború minden bűncselekményét. Jellemző, hogy a Romero-ügyben 2004 augusztusában-szeptemberében, az USA-ban folytatták az első bírósági eljárást, polgári per keretében. Ennek során távollétében bűnösnek mondták ki az 1987 óta az USA-ban élő Alvaro Savariát, a gyilkosság egyik főszereplőjét, és tízmillió dollár kártérítésre ítélték.

Roberto D'Aubuisson 1981-ben hozta létre a szélsőjobboldali Republikánus Nemzeti Szövetséget (ARENA). 1988 óta megszakítás nélkül ez adja a kormányt. Arturo Rivera y Damas érsek az 1994-es választások előtt kijelentette: katolikus hívő nem szavazhat arra a pártra, amelyet Romero gyilkosa alapított, s amely máig is hősként ünnepli a gyilkost. A politikai jobboldal újabban megkísérli, hogy nemzeti mítoszt csináljon az 1991-ben meghalt D'Aubuissonból, azt tisztelve benne, aki megőrizte az országot a kommunizmustól. Az egyik legnagyobb példányszámú napilapban, a Diario de Hoy-ban 2004-ben megjelent ezzel kapcsolatban egy több hétre elosztott, nyolcrészes melléklet, amelyben a hazára vonatkozó, állítólagos történelmi érdemeit fejtegették.

Társadalmi szakadás

Romero prófétai módon pellengérezte ki az El Salvador-i társadalmi igazságtalanságokat. Az ország problémáinak gyökerét ő abban látta, hogy egészen kevesek mindent birtokolnak, sokan pedig semmit. Egyszer ezekkel a szavakkal fordult a gazdagokhoz: „Húzzátok le gyorsan ujjaitokról a gyűrűket, különben eljön a nap, amikor levágják a kezeteket!” Ez egyáltalán nem erőszakra való felszólítás volt, hanem az El Salvadorban dúló erőszak okainak borotvaéles elemzése. Az igazságtalansággal szemben megfogalmazott prófétai vádjainak jó része a mai helyzetre is érvényes, hiszen El Salvador lényegileg még mindig két osztályra bomlott ország: az egyik oldalon a szupergazdag felső réteg áll, amely hasznot húzott a polgárháború utáni újjáépítésből és gazdasági növekedésből, a másik oldalon pedig a népesség nagy többsége, amely semmit sem tapasztalt meg a béke nyereségéből, s egyre nagyobb nyomorba süllyed. Az ENSZ legújabb adatai szerint 1,3 millió salvadorinak napi egy dollárnál kevesebb jövedelemmel kell megküzdenie az életben maradásért.

A felső és az alsó rétegek egyháza

Már Romero életében is tükröződtek a katolikus egyházban a társadalmi ellentmondások és szakadékok. Az érsek különösen a pápai nuncius és – Arturo Rivera y Damas kivételével – püspöktársai ellenségeskedésétől szenvedett. Az El Salvador-i katolikus egyház ma is ellentmondásos képet nyújt. Ez szimbolikusan megmutatkozik a főváros székesegyházán, amely valójában két templomból áll: a ragyogó kőpadlózattal és egy túlméretezett csillárral ékeskedő „felső” templomból, ahol az Opus Dei-hez tartozó Fernando Sáenz Lacalle érsek misézik, s a Romero sírját magában foglaló kripta „alsó” templomából, amely a katakombákra emlékeztet, s amelyben vasárnaponkint azok a közösségek jönnek össze istentiszteletre, amelyek Romero örökségéhez kötődnek, és hűségesek ahhoz.

Ellentmondások jellemzik Romero boldoggá avatási eljárását is, amely 1990-ben indult el. Miután Romero ellenfeleinek nem sikerült eleve megakadályozniuk a boldoggá avatási eljárást, megpróbálták meghamisítani alakját, és összemosták érseki elkötelezettségét és állásfoglalásait azokkal, amelyek megtérése előtt jellemezték. „Jámbor, híveiről hősies szeretettel gondoskodó püspöknek” nyilvánították, de a nyilvánvaló szándék az volt, hogy a szegények iránti karitatív gondoskodását állítsák előtérbe, és semmibe vegyék azt, hogy prófétai módon kipellengérezte az igazságtalanságokat.

Időközben újabb akadályokat állítottak a gyors boldoggá avatás útjába. Romero ellenfelei mindmáig befolyásos állásokat töltenek be a Vatikánban, El Salvadorban pedig még mindig élnek a felső réteg azon tagjai, akik pezsgővel koccintottak meggyilkolásának hírére, ahogyan például Roberto D'Aubuisson körének tagjai,

akik kitervelték a gyilkosságot. Továbbá azt állítják, hogy Romerót bizonyos egyházi és politikai csoportok manipulálták.

Romero teológiai inspirációja mellett áll ki a Közép-Amerikai Egyetemnek az ő nevét viselő teológiai központja, amely a latin-amerikai felszabadítási teológia egyik legfontosabb központjává vált. Konzervatív egyházi körök évek óta hangoztatják, hogy a felszabadítási teológia halott, ennek azonban eleven cáfolata a *Centro Monseñor Romero* a maga oktatási és kutatási tevékenységével, valamint publikációival. 2005. március végén nemzetközi teológiai szimpoziont tartottak itt Oscar Romero halálának 25. évfordulója alkalmából. Romero mai jelentőségéről Gustavo Gutiérrez, a felszabadítási teológia atyja beszélt.

Romero aktualitása

Ahogy a nagyító gyűjti össze a fénysugarakat, úgy összpontosultak El Salvador ellentmondásai a következő eseményben: 2004. november 29-én szentelték fel a *Simán* cég egyik új áruházát, amely a maga luxusfelépítésével és 10 000 négyzetméteres értékesítési területével példátlan Közép-Amerikában. Az avatáson a legfontosabb állami méltóságok, a gazdasági oligarchia és a diplomáciai testületek képviselői adtak randevút egymásnak. Elías Antonio Saca elnök nem tudta, hogyan törje össze magát a Simán kereskedő-dinasztia magasztalására mondott himnuszokkal. A fogyasztás templomát Fernando Sáenz Lacalle érsek áldotta meg.

Ettől az áruháztól csak néhány száz méterre nyomorúságos kunyhókban tanyáznak az emberek. Ők aligha lesznek valaha is a luxusáruház vevői, s a fegyveres őrök alighanem már a bejáratnál feltartóztatnák őket. Romero érseknél nem nehéz ide illő mondatokat találni: „Nálunk még ma is kegyetlen igazságot fejeznek ki a próféták rettenetes szavai. Nálunk is léteznek azok, akik »pénzért adják el az ártatlanokat, és egy pár szandálért a szegényeket«, azok, akik erőszakot erőszakra, és rablást rablásra halmoznak palotáikban, akik porba tapossák a szegényeket, akik gondoskodnak arról, hogy az erőszak országa jöjjön létre, miközben ők elefántcsontágyakban hemperegnek, egyik házat a másik után szerzik meg, s egyik darab földet a másik után tulajdonítják el, míg az egész országot nem birtokolják és egyeduralkodóvá nem válnak."

Ebben a helyzetben el nem veszíteni a reményt – ez már Romero számára is súlyos kihívás volt. Ám az egyház egyik legfontosabb feladatát abban látta, hogy mindenek ellenére fenntartsa a változások reményét. Nem prédikált olcsó reményt. Izrael prófétáihoz hasonlóan abban bízott, hogy Isten minden pusztuláson, minden hűtlenségen és katasztrófán keresztül mégiscsak üdvösségre vezeti népe történelmét. Reményének egyik legismertebb megfogalmazása így hangzott: „Ezeken a romokon fog felragyogni az Úr dicsősége." Így motivál és lelkesít Oscar Romero mindmáig sokakat El Salvadorban és világszerte arra, hogy küzdjenek egy igazságosabb és emberibb világért.

Martin Maier

Forrás: RomeroZeitung, 2005. március

A Szerző a San Salvador-i jezsuita egyetem vendégtanára. A 80-as

---

Romero: A salvadori fiatalok példaképe

„Egy kislány egyszer azt mondta nekem: »Engedje meg, hogy mi, gyerekek és fiatalok barátunkként köszöntsük Önt!« Ennél szebbet nem mondhattak volna nekem" (1978).

A meggyilkolt salvadori érseket, Oscar Romerót eltérően értékelik: Egyesek számára Monseñor Romero élete és vértanúsága az a történelmi esemény, amely a 75 000 áldozatot követelő polgárháború előtt kezdődött. Számukra pusztán a múltról van szó. Mások elvetik Romerót mint politikai agitátort, aki nem felelt meg püspöki szerepének. Ezzel szemben léteznek olyan emberek, akik ismerték őt, vagy – mint mi, fiatalok – nem ismerték őt személyesen, de Romero múltjából a jövőbe tekintenek, és elsősorban Isten szolgáját látják benne. Számunkra, fiatalok számára ő az a próféta, aki ugyanabban a szellemben beszél, vádol, vet el és épít, mint Jeremiás, illetve ugyanannak a küldetésnek az elkötelezettje, mint a Názáreti Jézus.

Naponta 200 fiatal hagyja el az országot

Számunkra, fiatal keresztény lányok és fiúk számára Romero próféta, tekintettel annak a kormánynak a szociálpolitikájára, amely „kemény kézzel" meg akarja semmisíteni a fiatalok bandáit, mivel a társadalmi rend stabilitására leselkedő veszélynek, csempészeknek, drogkereskedőknek, gerilláknak tekinti ezeket. Nem vallják be, hogy ezek a csoportok az alacsony társadalmi kiadások, a hiányos oktatási esélyek és a hiányzó szabadidő-lehetőségek következtében is léteznek. Az igazságtalan gazdasági rendszer naponta kétszáz fiatalt késztet arra, hogy munkát keresve elhagyja az országot. Meglehet, kissé ironikusan hangzik, hogy a felé az észak-amerikai állam felé fordulnak, amely társfelelőse a 12 éves polgárháborúnak. Nemigen követhető számunkra, amikor közgazdászok azt mondják, hogy az ország fejlődésének jót tesz, hogy az USA-ban letelepedett salvadori nők és férfiak pénzt utalnak át hazájukban maradt családjuknak. Ezek a pénzátutalások az otthoni rokonok puszta létfenntartását szolgálják. A hozzátartozók aggódnak, amikor övéik kusza utakon, teherautókban elrejtőzve, embercsempészeknek kiszolgáltatva az USA-ba indulnak. Ha a kivándorlók eljutnak az USA-ba, csak ideiglenes tartózkodási engedélyt kapnak, és ki vannak téve a kitoloncolás állandó veszélyének. A pénzátutalásokat hasznosnak tekintik – de hogy milyen emberi tragédiák állnak mögötte, arról rendszerint nem vesznek tudomást.

Lehetséges egy másik El Salvador

Az említett szempontok azt a meggyőződést ébresztették bennünk, „Romero mellett álló fiatalokban", hogy le-

hetséges „egy másik El Salvador”. Ébren akarjuk tartani a püspök gondolkodásmódjának emlékét, az evangélium fényében akarjuk tanulmányozni a valóságot, és a felszabadítási teológia hármas alapelvéhez akarunk igazodni: „Látni, ítélni, cselekedni!” 2004. október 23-án a „Romero mellett álló fiatalok” meghirdették a különböző egyházközségek, lelkipásztori csoportok, iskolák, egyetemek és más egyházak fiataljainak „első ökumenikus nemzeti találkozóját”. Több mint 4000 résztvevő beszélgetett a különféle lehetőségekről, hogyan is lehetne megközelíteni a salvadori fiatalok problémáit.

Az alábbiakban néhány olyan, Monseñor Romerótól vett idézetet közlünk, amelyek szerepet játszottak ezen az első ökumenikus találkozón.

A nemek egyenlősége és a fiatalok

„Csodálkoztak, hogy egy szamaritánus nővel beszélget, mivel a nő méltatlannak tűnt arra, hogy férfivel beszéljen. Jézus tudja, hogy valamennyien egyenlőek vagyunk, nem pedig görögök, zsidók, férfiak vagy nők; valamennyien Isten gyermekei vagyunk. Krisztus világossá tette a nők nagyságát, csak a férfiak sovinizmusa nem érzékeli a nők nagyszerűségét” (1980).

Ifjúság és környezet

„Tudjátok, hogy beszennyezik a levegőt, a vizet, mindent, amivel érintkezésbe kerülünk, s amiből élünk. Noha rászorulunk a természetre, egyre nagyobb károkat okozunk benne – holott Istentől származó kötelezettségünk a természet megőrzése. Hitünk kötelez arra, hogy ne hanyagoljuk el még jobban környezetünket” (1979).

Ökumené

„Van egy kritériuma annak, hogy Isten közel van hozzánk, és nem áll távol tőlünk. Mindaz, aki gondoskodik az éhezőkről, a mezítelenekről, az eltűntekről, a megkínzottakról, a rabokról, mindazokról, akik szenvednek, közel áll Istenhez” (1978).

A szabadkereskedelmi szerződések

„Mindenekelőtt a gazdagság abszolutizálását vádolom. Ez nagy baj El Salvadorban. A gazdagság, a magántulajdon mint érinthetetlen, abszolút valóság. Nem igazságos, hogy keveseknek mindenük megvan, és azt oly módon abszolutizálják, hogy senki sem nyúlhat hozzá, miközben a nagy többséget az éhezés fenyegeti” (1979).

Erőszak, fiatalok bandái és a törvény

„A törvény olyan, mint egy kígyó. Azokat harapja meg, akiknek nincs cipőjük” (1978).

A „Romero mellett álló fiatalok” ökumenikus hálózata

Ezen ökumenikus hálózat megalapítása mögött az az elgondolás áll, hogy az ország minden tájáról tapasztalatcserére hozza össze azokat a fiatalokat, akik azonosulnak Romero gondolkodásával. Miért éppen Monseñor Romerót választjuk a 21. században az igazságosabb élet példaképének az ifjúság számára? Azért, mert a fiatalok szembesülnek az olyan problémákkal, mint az erőszak, a reménytelenség, az önazonosság és az értékek keresése, a múlt hiányos feldolgozása, a szegénység és a társadalom peremére szorulás. A szegénység és a reklámok materializmusának ellentéte indokolja, hogy valami mást keressünk.

Itt kezdődik egyfajta prófétai fejlődés lehetősége a salvadori ifjúság számára. A keresztény értékek szerinti élet modelljét keressük, amelynek segítségével jobban megismerhetjük a valóságot. Monseñor Romero példája az igazságosabb élet ihletője számunkra.

A salvadori ifjúság számára Monseñor Romero igazi próféta, nem pedig politikus. A prófétának az a szerepe, hogy feltárja az igazságtalanságokat és az embertelenséget. A prófétának nem csupán a sebes pontra kell helyeznie ujját, hanem megtérésre is fel kell szólítania. Csak a megtérés teremt nagyobb igazságosságot és több jogot, és védi meg a gyengéket és elhagyottakat. Monseñor Romero nem csupán kipellengérezte a nép elnyomását és megalázását, hanem vigasztaló szavával napról napra segíti az embereket, és arra ösztönöz minket, hogy Isten országáért dolgozzunk.



Mónica T. M. Peña és Samuel Anzora

Forrás: RomeroZeitung, 2005. március

Mónica T. M. Peña és Samuel Anzora szervezte a „Romero mellett álló fiatalok” megmozdulásait Oscar A. Romero meggyilkolásának 25. évfordulója alkalmából, együttműködve az El Salvador-i Monseñor Romero Alapítvánnyal.

A megfeszített nép

Újjászületés előtt a felszabadítási teológia? Konferencia Tübingenben

Megemlékezés a történelem áldozatairól – a hat El Salvador-i jezsuita meggyilkolásának huszadik évfordulóján, 2009 őszén ezzel a címmel rendezetett konferenciát a *Tübingeni Egyetem Katolikus Kara* és a *Misereor* katolikus német segélyszervezet, s olyan neves felszabadítási teológusokat hívtak meg előadónak, mint Jon Sobrino, Johann Baptist Metz és Gustavo Gutiérrez; betegsége miatt az utóbbi sajnos lemondta a részvételt.

Az előadásokban ***Ignacio Ellacuría***nak, a Közép-amerikai Jezsuita Egyetem húsz éve meggyilkolt rektorának filozófiájáról és teológiájáról volt szó; 1989. november 16-án elsősorban ő állt a hadsereg halálbrigádjainak célkeresztjében. A megöltek tiszteletére tartandó rövid gyászszünetről azonban tudatosan lemondtak a szervezők: „Ellacuría azt a hagyományt jelképezi, amely beavatkozásra hív fel, nem pedig hallgatásra”, állapította meg *Raúl Fornet-Betancourt*, a konferencia moderátora. A zsúfolásig telt központi előadóterem hallgatósága számára legkésőbb ekkor világossá vált, hogy itt nem régi bajtársak közötti tisztelgő visszaemlékezés tanúi lesznek, hanem egy rendkívül aktuális rendezvény résztvevői.

„Fel kell forgatni a történelmet ahhoz, hogy meggyógyítsunk egy súlyos beteg civilizációt” – idézte *Jon Sobrino* a meggyilkolt Ignacio Ellacuríát. A gazdagság civilizációjától, amelyben a tőkefelhalmozásra megy ki a játék, el kell jutni a szegénység civilizációjához, amelyben a szolidaritás és az alapszükségletek kielégítése áll a középpontban, mert csak így lehet elkerülni a történelem rossz kimenetelét. Ez szocialista gondolatként hangzik, de az olyan felszabadítási teológusokat, mint Ellacuría vagy Sobrino, nem lehet politikai elméletekre korlátozni; számukra többről van szó: teológiáról, a keresztény hitről és ennek megfelelően az igazságról.

„Korunk első számú jele a megfeszített nép”, folytatta fejtegetését Sobrino. „Benne találhatók meg Isten jelenlétének és terveinek igazi jelei.” A megfeszített nép: a világ népességének nagy többsége, amely az igazságtalanságtól szenved, és amelyet halál fenyeget. „A világ tragédiáját agyonhallgatják”, mondta Sobrino. „A kongói háborút hallgatás övezi. S ahol a hallgatás nem lehetséges, ott álcázzák a dolgokat. Az éhhalált élelmezési válságnak nevezik, noha gyilkosságról van szó.” Majd hozzátette: eléggé ismert, hogy az igazságos újraelosztás nyomán senkinek sem kellene többé éheznie, aztán ismét Ellacuríát idézte: „A megfeszített nép nem kap nyilvánosságot, hogy ne zavarja nyugati és polgári nyugalmunkat.”

De még egy ilyen forradalmi mondatot is barátságosan és megfontoltan mond ki Sobrino, s talán ezzel biztosítja hallgatóinak teljes figyelmét. Elgondolkodtató, hogy a 71 éves Sobrino csak véletlenül menekült meg a húsz évvel ezelőtt vérengzéstől: éppen külföldi úton járt, amikor kollégáit és barátait, valamint a jezsuita közösség két női alkalmazottját meggyilkolták.

Még elgondolkodtatóbb, hogy a Vatikán Hittani Kongregációja 2007-ben éppen ezt az okos, barátságos embert részesítette figyelmeztetésben, és óva intett krisztológiai téziseitől. „Nem értem az ellene indított eljárást”, mondja barátja, Josef Sayer, a *Misereor* ügyvezetője, „hiszen Sobrino sosem kérdőjelezte meg a II. Vatikáni Zsinat határozatait; a Szent X. Piusz Testvériség ellenben, amely változatlanul nem fogadja el a II. Vatikáni Zsinatot, oly sok ajánlatot kap arra, hogy térjen vissza az egyházba”; majd közli: tudatosan vitték a konferenciát Tübingenbe, ahol Joseph Ratzinger professzor egykor teológiát tanított. „Talán eljut hozzá, ami itt történik” – reménykedik Josef Sayer, és hozzáteszi: „Egy Jon Sobrinót, aki kiáll a szegények és elnyomottak mellett, nem lehet csak úgy félretolni.”

De a Vatikánnak a felszabadítási teológiával kapcsolatos magatartása csak mellékesen került elő a konferencián, inkább magáról az ügyről volt szó, és Sobrino nem ámította sem önmagát, sem hallgatóságát: Isten jelenlétét látni a megfeszített népben – ezért a hitért drágán meg kell fizetni! „Nincs felszabadítás fájdalom nélkül. Az embernek késznek kell lennie arra, hogy a gonoszság szét fogja zúzni”, figyelmeztetett. „Aki komolyan elköteleződik a megfeszített nép mellett, azt kockáztatja, hogy őt magát is megkérdőjelezik.” Mindenkinek meg kell kérdeznie magától, mi dolga az igazságtalan társadalmi viszonyokkal. „A ’harmadik világ’ olyan, mint egy tükör. Ha az ’első világ’ beletekint, önmaga legmélyebb igazságát ismerheti fel”, idézte Sobrino még egyszer barátját, Ellacuríát.

De éppen ez elől a felismerés elől próbál meg kitérni az ’első világ’ („a Nyugat”), bizonyította kézzelfoghatóan Sayer. A magasba emelte a Frankfurter Allgemeine Zeitung gazdasági rovatának egyik lapját, amely azt jelentette, hogy 2009-ben (a „válság” évében!) összesen 140 milliárd (nem tévedés: milliárd!) eurót fizettek ki jutalomként a bankmenedzsereknek! Ez 10%-kal megint több, mint 2007-ben, az addigi rekordévben! Ugyanazon az oldalon azt is lehet olvasni, hogy 1 milliárd embert szorongat az éhezés. „Ez korunk botránya”, mondja Josef Sayer.

Talán éppen ez a botrány teszi ma annyira aktuálissá a felszabadítási teológiát. Pár évvel ezelőtt talán csak szűk körben valósult volna meg ez a konferencia, de hirtelen akkora lett az érdeklődés, hogy a szervezők maguk sem értették. A 250 ülőhelyes előadótermet majd szétfeszítették a hallgatók, s ötven érdeklődőt el kellett utasítani, mert nem volt elég fülhallgató a tolmácsoláshoz. Diákok csoportjai kifejezetten azért utaztak ide Freiburgból, Münsterből és Frankfurtból, hogy találkozhassanak azokkal, akik ma a felszabadítási teológiával foglalkoznak. Újjászületés előtt áll a felszabadítási teológia? Tekintettel a globalizációra, a pénzügyi válságra és az éghajlatváltozásra, ez könnyen elképzelhető.

Forrás: Publik-Forum, 2009/22

A szükség új arcai

Az éhezők száma egy milliárdra emelkedett 2009-ben, s így 150 millióval nőtt a mostani „élelmezési válság" kezdete óta. Minden ötödik másodpercben meghal egy gyerek az éhezés következményeiben. Ez politikai botrány abban a világban, amely mindenki számára elegendő élelmiszert termel.

Korunk egyik jellemzője, hogy nem esik nehezünkre számos további példát megnevezni annak érdekében, hogy megerősítsük a szegények melletti aktív kiállás aktualitását és jelentőségét. Amíg tény az éhezés, a szegénység, az elnyomás és sok-sok ember idő előtti halála, miközben szédítő gazdagság összpontosul kevesek kezében, addig tökéletesen jogosult a felszabadítási teológiák léte. Ugyanakkor emlékezetünkbe kell idéznünk, hogy a felszabadítási teológia egyáltalán nem új teológia, hanem az jellemzi, hogy a szegénység és a kirekesztés történelmi tapasztalatának megfelelően újból föltárja a keresztény hit lényegét.

A felszabadító teológia ma is érvényes kínos kérdése, amelyet Latin-Amerika katolikus püspökei először 1968-ban tettek fel a kolumbiai Medellinben, így hangzik: Kész-e az egyház arra, hogy magáévá tegye a szegények bajait és küzdelmeit, és védelmezze ügyüket? Ehhez szorosan kapcsolódik az a készség, hogy a civil társadalomból kiindulva vállaljuk az egyenjogúsító, ellenálló cselekvést, és ebben a tevékenységben keressük saját hitünk inspirációját – aminek során ellenálló hitté formálódik a hitünk. A teológiára ekkor az a szerep hárul, hogy kritikusan reflektáljon a kirekesztettek, a szegények és a szegénnyé tettek melletti elkötelezettségre. Ebben döntő szerepet játszik a kirekesztettekkel találkozás és a Krisztussal találkozás egyidejűsége. A kirekesztett személy így kiált: „Élni akarok!", s e kiáltásával olyan valóságot tár fel előttünk, amely eddig el volt rejtve előlünk. Ebben az összefüggésben említsük meg egy salvadori apáca tanúságtételét. Nyomatékosan ecsetelte, hogy amikor olyan nőket látogatott meg, akik családi erőszak áldozatai lettek, sosem volt képes Istenről beszélni; inkább ezeknek az asszonyoknak az élményei világították meg számára radikálisan új módon Istent.

A legkülönfélébb árnyalatú felszabadítási teológiák azzal tűnnek ki, hogy a szegények szociális szükségében és kiáltásában felhívást látnak a tevékeny szolidaritásra, és e cselekvésből kiindulva új módon fedezik fel az egyiptomi kivonulás, a nyolc boldogság és a kenyérszaporítás Istenét.

A társadalom peremén élő nők, férfiak, gyerekek és öregek valóságtapasztalata a kiindulópontja annak a kérdésnek, milyennek kell lennie ma a szegények melletti állásfoglalásnak, és egyáltalán kik a szegények. Elvont szegények nem léteznek – és ha elvont kategóriaként léteznek bizonyos teológusok fejében, akkor bizony át kell adniuk a helyet a szegénység konkrét élettörténeteinek, egyedi sorsainak és társadalmi összefüggéseinek.

A szegénység konkrét arcaihoz való odafordulás azt eredményezte, hogy a felszabadítás eredeti teológiája időközben „az identitás számos felszabadítási teológiájának" készített helyet, ahogyan Fernando Castillo chilei felszabadítási teológus mondja. Így jött létre a feminista teológia, a különböző indio-teológiák, afroamerikai teológiák és észak-amerikai latin teológiák, valamint olyan teológiák, amelyek például sajátosan a nagyvárosi fiatalok kétségbeesett helyzetével foglalkoznak. Ez azt mutatja, hogy elmozdulás történt az 1968 utáni évek egyetemes felszabadítási teológiájától a szegénység és a kirekesztés új arcai felé.

Bármilyen értékesek is ezek az emberközeli teológiák – nem képesek témává tenni egy olyan alapproblémát, amely a szegények és a gazdagok, illetve a megcélzott gazdasági növekedés és a még beláthatatlan éghajlatpolitikai és társadalmi következmények közötti növekvő szakadék láttán vetődik fel: az alapvető irányváltás szükségességét.

Ez biztosan nem a Dél felszabadítási teológiáinak elsődleges feladata – kritikám inkább Észak felszabadítási teológiáinak szól. Kívánatos lenne, hogy a keresztények a „szegénység Európában" témával foglalkozás mellett egyre inkább vegyék a bátorságot ahhoz, hogy ideológia-kritikusan és strukturális szempontból kritizálják a helyi és globális elnyomási és kizárási mechanizmusokat, és felkínálják a gazdasággal, a kultúrával és a – „világi" módon is megközelíthető – „mértékletesség spiritualitásával" kapcsolatos javaslataikat.

Ez az elképzelés érinti a felszabadítás céljának kérdését: A felszabadítás természetesen kívánatos, de mikor érjük el a szabadság helyes mértékét? Honnan meríthetünk ösztönzést a mértékletesség életmódjához, a „mindenkinek elég" gazdaságához? Mire van szükség ahhoz, hogy a gazdasági válság idején sokat emlegetett jelszó, „a határok lázadása" (*Franz Josef Hinkelammert*) alapvető irányváltáshoz vezessen? Válaszként hadd emlékeztessek az 1989. november 16-án meggyilkolt jezsuita, ***Ignacio Ellacuría*** testamentumára. Azt írja, hogy a „gazdagság civilizációja" – amelyet a fejlődés motorjaként fognak fel, de amely nem tehető egyetemessé – csak az összes szegények és elnyomottak segítségével állítható meg, és fordítható az ellenkezőjére, a „szegények civilizációjává", amelynek középpontjában a szegények szempontjai állnak, az ő szükségleteik és gondolkodásuk, nem pedig a piac és a tőkefelhalmozás szükségletei. Ebben a hozzászólásban a spiritualitás jelentősége az eredeti mozzanat: a szegénység civilizációja *Ellacuría* számára spirituális program is, amely az emberi méltóságba vetett hitet és a mindenki számára megélni érdemes jövő reményét összekapcsolja az isteni szeretettel, amely akkor közli magát, amikor a szegények arcára tekintünk.

Andreas Hugentobler-Alvarez

Forrás: Publik-Forum, 2009/24

A szerző a svájci Freiburg egyetemén tanító teológus.

Helder Camara

A brazil igazságügyi minisztérium rendőrségi osztálya egyszer csak hírzárlatot rendelt el: már az is büntethető volt, ha pusztán megemlítik Helder Camara nevét a sajtóban, a rádióban és a televízióban. Recife érseke, akit a gazdagok és hatalmasok „reverendás Lenin”-nek és „püspöksüveges ördög”-nek neveztek, nem izgatta magát.

„Nem a lelkek pásztora vagyok, hanem az emberek pásztora”, magyarázta finom iróniával, és folytatta a kizsákmányolás, a javak igazságtalan elosztása, a kínzások és az elnyomás nyilvános megbélyegzését – a Jó Pásztor nevében, aki „vállán hordozza a fejletlen világot”, ahogyan mondta. Mert véleménye szerint a földi nyomor a Teremtő megsértése. Recife nyugalmazott érseke 1999. augusztus 27-én, kilencvenéves korában hunyt el, s 2009. február 7-én lett volna százéves.

„Diszkrét otthoni szegénység”

Recife még ma is „a nyomor fővárosának” számít. 1964-ben, amikor Camara átvette hivatalát, az emberek 60%-a munkanélküli volt, s a nyomornegyedekben 80 000 nő, leány és gyermek élt prostitúcióból. Az üzletközpontokban lüktetett az élet, a folyótorkolatokban pedig végtelen nyomornegyedek épültek ingatag cölöpökre. Az érsek ismételten lemerült a legszegényebbek szorosan egymáshoz tapadó hullámbádog-kunyhóiba, ahol a gyerekek éheznek, a betegek pedig észrevétlenül halnak meg.

Itt, Brazília szegény észak-nyugati részén, Fortalezában jött világra 1909-ben Helder Camara. Nevét apja egy bolond ötletének köszönhette. Apja tartósan alulfizetett könyvelő, színházi kritikus és szabadkőműves volt, aki májusi ájtatosságokat tartott családjával, és nagy tisztelettel tekintett a papi hivatásra. A lexikonban véletlenül rábukkant egy németalföldi erődre, amelyet Helder-nek hívnak, ami magyarul azt jelenti: derült, felhőtlen. Ha szép az idő, a hollandok így kiáltanak: Helder!

Helder később úgy emlékezett, hogy otthon „diszkrét szegénység” uralkodott. Amikor egyszer elutasította a gyűlölt „okarát”, a szójababból készült kását, anyja így feddte meg: „Helder, a 'szeretem – nem szeretem' olyan luxus, amelyet csak a gazdagok engedhetnek meg maguknak!” A társadalmi valóságról és annak okairól persze egy szót sem hallott Helder a fortalezai papi szemináriumban. Ellenben feltűnt önálló gondolkodásával, és szabadságolási zárlatot róttak ki rá, mert nem tartotta meg a kötelező csendet a folyosókon.

Nem egészen huszonhárom évesen szentelték pappá. Először munkások és diákok lelkészévé nevezték ki – és elkövette élete legnagyobb hibáját: belépett az újonnan alapított Integralista Pártba, és püspöke engedélyével a párt nevelésügyi titkára lett Ceará államban. Az integralisták a fasizmus brazil, erősen katolikus színezetű válfaját alkották, s akárcsak a német nácik, jobb karjuk felemelésével köszöntek. Politikai hitvallásuk így hangzott: „Isten, haza, család”.

Néhány év múlva Helder elszakadt a kétes mozgalomtól. Megértette, hogy a világ jóval bonyolultabb, és nem a kommunizmus ellen kell küzdeni, hanem „ama körülmények ellen, amelyek arra indították a néptömegeket, hogy a kommunizmus karjába vessék magukat” (Camara). A fiatal pap nevelésügyi miniszter lett Ceará államban, egy pedagógiai kutatócsoport vezetője Rio de Janeiróban, és a brazíliai Katolikus Akció helyettes vezetője.

Előmozdította a brazil püspöki konferencia megalapítást, hogy egyesített erővel nyúljanak hozzá a nemzet szorongató problémáihoz. Elnyerte egy vatikáni monsignore, Montini (a későbbi VI. Pál pápa) barátságát, és 1952-ben a 300 püspökből álló mamutkonferencia első titkára lett. Rio de Janeiro segédpüspökeként nagyszabású programot indított el lakótelepek, iskolák és óvodák építésére, különféle szakmák oktatása és nevelési tanácsadás kíséretében.

Camara azon a véleményen volt, hogy fel kell ismerni az emberek helyzetét, és segíteni kell nekik. „Ahelyett, hogy szárazság idején esőért könyörgő körmenteket tartanának, az egyháznak az ember intelligenciájához és szervezőkészségéhez intézett kihívásnak kell tekintenie a természet szeszélyét”, prédikálta a segédpüspök, és alkalmas munkatársakkal létrehozta a „bázisnevelési mozgalmat”: 20 000 rádiókészülék és egy, Az élet küzdelem című tankönyv segítségével a püspökök által szervezett s a kormány által támogatott akció nemcsak írásra-olvasásra tanított meg 190 000 analfabétát, hanem a valóság új szemléletére is, ami hamarosan rendkívül veszélyesnek tűnt a hatalmasok számára: egy katonai puccs után „felforgatónak” minősítették, és lefoglalták az olvasókönyveket.

A „szegények egyházának” szóvivője

A II. Vatikáni Zsinaton (1962-1965) Helder Camara egyszer sem szólalt fel. A kulisszák mögött azonban olyannyira aktív volt, hogy a római viszonyok egyik ismerője szerint talán ő volt a zsinat legbefolyásosabb résztvevője. Teológusok és bíborosok előtt, sajtótájékoztatókon és előadásokban fáradhatatlanul fejtegette a „szegények egyházával” kapcsolatos követeléseit. A zsinat utolsó szakaszában, 1964-ben Olinda-Recife érsekévé nevezték ki az ötvenöt éves püspököt.

Az 1,2 milliós város repülőterén megtartott üdvözlő beszédében rögtön megvallotta a szegények és a letaposottak iránti pártos szeretetét, mert mint mondta, Krisztus mindenkit eszerint fog megítélni. Miután más észak-keleti püspökökkel együtt nyilvánosságra hozott egy Brazília kizsákmányoló gazdasági rendje elleni dokumentumot, amely elítélte a tőke politikai befolyását, és követelte a szegény nép részesedését a kultúrában és az életszínvonalban, egy katonai horda behatolt Camara hivatali székhelyére, és megfenyegette az érseket.

Ő azonban nem hagyta, hogy megfélemlítsék. Amikor a recifei kaucsukgyárak egyre gátlástalanabbul engedték szennyvizüket a folyókba, és a katasztrofális halpusztulás sok szegény halász egzisztenciájának romba dőlésével fenyegetett, Camara „körmenetben” vezette őket

– a tüntetést nem tűrték volna el a hatóságok – a géppisztolyos rendőrök által őrzött gyárakhoz, és elérte, hogy a vállalkozók szűrőberendezések építsenek be. A házfalakon hamarosan megjelentek az első grafittik, amelyek az érseknek mint „a kommunizmus strómanjának” keltették veszett hírét.

Camara legnagyobb tőkéje a hitelessége volt. Rögtön hivatalba lépése után egy három szobácskává átépített sekrestyére cserélte fel azt a márványpalotát, amelyben a recifei érsekek szoktak lakni. Autóstoppal utazott hivatalába, ha munkatársaival vagy a segélykérőkkel akart találkozni, kopott reverendában, egyszerű fakereszttel szaladgált, püspöki gyűrűjét többnyire otthon felejtette, pásztorbotot pedig, ha ünnepi istentiszteleteken feltétlenül szüksége volt rá, segédpüspökétől kölcsönzött.

És hogy az igazságosságról szóló, a politikusoknak és nagybirtokosoknak címzett prédikációi ne hangozzanak kevélynek, még szívesebben beszélt hittársai és saját egyháza lelkére. Hangsúlyozta, hogy a világ gazdag kisebbsége túlnyomórészt keresztényekből áll, és felelős a gyűlöletét és erőszakért. A II. Vatikáni Zsinat környezetében a brazil azzal fordult püspöktársaihoz, hogy vessenek véget minden „hercegérseki allűrnek”: „Vajon nem kapitalista érzületet, módszereket és cselekvésmódokat tettünk-e magunkévá – igen, vagy nem? –, olyanokat, amelyek igen jól illenének a bankárokhoz?”

„Halál a vörös püspökre!

Igencsak logikusnak tűnik, hogy egy ilyen nyílt szavú ember szimbólummá vált. Házának ajtajára – amely géppisztolygolyók és kézigránátok nyomát viseli – fanatikus ellenfelei a „Halál a vörös püspökre!” feliratot mázolták. Ifjúsági és egyetemi lelkész munkatársát addig vonszolták végig Recife utcáinak kövezetén, amíg már csak húsdarabok maradtak belőle. Hagyjon fel végre vádjaival és „felforgató” beszédeivel, olvashatta újból és újból Helder Camara a kormánybarát sajtóban.

Ő lenne felforgató? „Az a helyzet felforgató, amelyben a nép él”, szokta válaszolni szenvtelenül. Egyszer még egy bérgyilkost is elküldtek hozzá, egy egyszerű embert, aki ezekkel a szavakkal hagyta el őt: „Nem, nem tudom megölni önt, ön Isten embere!”

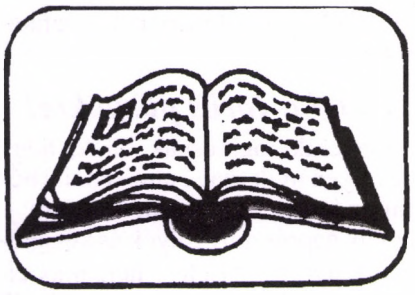


Ezt a cingár, alacsony papot, aki úgy festett, mint akit egy erőteljes széllökés könnyedén elsöpörne, mi ösztönözte arra, hogy farkasszemet nézzen a hatalmasokkal, és szembeszálljon velük? Isten űzte őt, Isten, aki nem hagyta őt nyugton a hosszú éjszakai beszélgetésekben. Mélységes lelkisége egyáltalán nem illett egy forrófejű néplázító képéhez. Minden fejlesztői munkájának célja az a „bőséges élet” volt, amelyet Krisztus hoz el, s amelyből ő is merített éjszakai virrasztásain.

Egyik meditációjában ezt írta: *„Igaz, Uram, hogy pajzsom és lándzsám akarsz lenni, karom és mellkasom, szívem és tekintetem? Való igaz, hogy belém áramlasz, úgyhogy már nem ketten vagyunk, hanem egyek? – Akkor, ó, én angyalom, fuss a pokolba, és vidd meg a hadüzenetet az ördögök légióinak: Csata nyílt terepen, ma hajnalban háromkor!”*

Christian Feldmann

Forrás: Kirche In, 2009/8



BIBLIA

Az áprilisi elmélkedéseket a bányai közösség tagjai (Borbásné Ágnes, Tölösi Magdolna, Dombi János és Dombi Zsuzsa), a májusiakat a székesfehérvári közösség tagjai (Singer József, Bódai Ferenc, Lelovics László [Kaposvár], Tanos Gábor és Magyar László) készítették.

Április 4. — Húsvétvasárnap — Lk 24,1–12 — Út az Életre

A hét első napján az asszonyok már kora reggel elmentek Jézus sírjához, hogy elvégezzék azokat a teendőket Jézus holttestén, amelyeket pénteken az idő rövidsége miatt nem tudtak megtenni: a test megtisztogatását, kenőcsökkel és olajjal való megkenését, vagyis megadni a halottnak az illő tisztességet. Ám legnagyobb megdöbbenésükre a sírt nyitva és üresen találták. Még fel sem ocsúdtak meglepetésükből, amikor két fényes fehér ruhás férfi jelent meg előttük, és azt kérdezték tőlük: „Mit keresitek a halottak közt az élőt?! Nincs itt. Feltámadt.” És eszükbe juttatták, hogy mit mondott Jézus magáról, hogy ez be fog következni: „Az Emberfia bűnösök kezére adatik, megölik, de harmadnapra feltámad.”

És az asszonyok már emlékeznek, s futnak az örömhírrel a tanítványokhoz. De azok hitetlenkednek. Asszonyi fecsegésnek vélik a híradást. Egyedül Péter az, aki saját szemével akar meggyőződni a történtekről. Elmenvén a sírhoz, ott mindent úgy talált, ahogy azt az asszonyok mondták. A sír üres, a gyolcsok összehajtogatva. Péter döbbenten nézte, aztán elgondolkodva ment haza. – Jézus feltámadt! Úgy, ahogy megmondta!

Igen. Jézus feltámadt, s ezzel megnyitotta számunkra is az utat a halálból az ÉLETRE. Éljünk ezzel a lehetőséggel, és segítsünk, vezessünk erre az útra másokat is! Ez legyen húsvét üzenete a számunkra!

Április 11. — Húsvét 2. vasárnapja — Jn 20,19–31 — Békesség és bizonyosság

Feltámadása után Jézus nem hagyja kétségben, bizonytalanságban tanítványait. Megjelenik nekik. Köszöntése egyben kívánság is: „Békesség nektek!” A békesség lényeges, fontos valami. Jézus nem a múltat vagy a tanítványok viselkedésének árnyoldalait emlegeti, nem tesz nekik szemrehányást, nem tart tükröt eléjük. Így jó találkozni valakivel: ha a találkozás felszabadultságot, megkönnyebbülést ad. Ez meg is mutatkozott tanítványaiban: örültek Neki. Még egyszer megismétli a fent említett lényegest, a fontosat: „Békesség nektek!”

Személyiségfejlesztést, az újrakezdés lehetőségét kínálja nekik Jézus. Micsoda pszichológia! Feladatot ad övéinek, gondoskodik a folytatásról. Micsoda bizalom! Amit Ő tett, azt tegyék a tanítványai is, hisz példát adott. A feladathoz megkapják, amire szükségük van, mégpedig nem kevesebbet, mint a Szentlelket.

A „hitetlen” Tamás történetével folytatódik a szövegrész. Mit is mond ez nekünk? Jézus ugyanúgy viselkedik vele, mint a többi tanítványával.

Elhangzik a lényeges, a fontos köszöntés, amely egyben kívánság is. A bizonyossággal is megajándékozza övéit, mert a hithez ez is szükséges. Ilyen, bizonyosságon alapuló hittel rendelkeznek, és lendülnek be övéi.

Ahogy Tamás megélte Jézussal való találkozást, istenélménye volt. Nekünk is volt ilyesmiben részünk. Milyen jó! Ez változást hozott benne, és változást hozott bennünk. Tartalmat, tartást adott az életünknek.

Kívánom, hogy Jézus ígérete: „boldogok, akik nem látnak, és mégis hisznek”, ránk, mostani követőire is vonatkozzon!

Április 18. — Húsvét 3. vasárnapja — Jn 21,1–14 — A parton Jézus vár

A húsvét a keresztény ember számára nem a piros tojás meg a nyuszika ünnepe. A tavasz, az újraébredés, a folytonosság elfogadása mindenki számára természetes. Nekünk, akik hiszünk Istenben, megerősítést jelent, hogy Jézus vár bennünket a parton. Ha hibás a tevékenységünk, figyelmeztet, hogy rossz helyen van a hálónk. Keresztény életünk sikere azon múlik, mennyire figyelünk tanácsaira. Lelkiismeretünk által belénk van oltva, hogy mi a jó és mi a rossz. Csakhogy az élet nem ennyire egyszerű: fehér vagy fekete. Körülményeink, vágyaink el tudják hangolni a lelkiismeretünket. Meg kell kérdeznünk Jézust, hogy mi a helyes. Általában mi mondjuk meg Istennek, hogy mit csináljon. Inkább időt kellene szánnunk arra, hogy meghalljuk válaszát.

Péter nagyon szerette Jézust. A feladat, amit kapott, óriási. Összhangban van szeretetével. Mi embertársainkon keresztül tudjuk szeretni Jézust. Istenszeretetünk fokmérője, hogy mennyi jót teszünk másokkal.

A Húsvét arra kell, hogy buzdítson, hogy a földi élet természetes körforgásából kikerülve a parton Jézus fogadjon minket.

Április 25. — Húsvét 4. vasárnapja — Jn 10,22–30 — Nekünk kell döntenünk!

Mi nyugtalanította ennyire a zsidókat? Bizonyára az, hogy nem látták saját szerepüket a kialakult helyzetben. Vagy ha látták, nem tudták eldönteni, merjenek-e lépni, és merre? Hogyan hozhatnák ki a legjobbat az eseményekből saját maguk számára, és esetleg a nép számára?

- Mozgósítsuk a népet a rómaiak ellen, vagy még várjunk?
- Most akkor vegyünk fegyvereket, vagy ne vegyünk? Adjuk a nép kezébe, vagy még várjunk?

A hatalmon levők számára nem egyszerű kérdések ezek. Bizonyára ezeken kívül is sok mindenben szerették volna igénybe venni az *Eljövendő* vezetését. Nem is szólva a felelősségről, a kockázatról, amit ezek a döntések magukban hordoznak. Ezekre gondolva érthető a türelmetlenségük. Az is érthető, hogy hiába mond Jézus akármit, ha a cselekedetei másról árulkodnak. Azt mondja, ő az, akit a zsidók várnak, ráadásul

mindenre képes, amit a jövendölések mondanak, mégsem uszít a rómaiak ellen. Sőt, azt mondja, szeretni kell az ellenséget, ápolni a tisztátalant, megbocsátani a bántást. Bűnösökkel ül egy asztalnál, mosdatlan kézzel nyúl az ételhez. De még fenyegetőzik is, hogy ha valaki nem hallgat rá, nem hisz neki, kirekeszti őt a juhai közül.

Válaszával Jézus nem könnyíti meg a dolgukat. Megint csak azzal kell szembesülniük, hogy nekik kell eldönteniük a kérdést, Jézus-e a Krisztus. Hinni a bizonyosság helyett, nem könnyű. Pedig Jézus nem ad bizonyosságot. A sok betanult és berögzült vallási tan helyett elfogadni a szabad döntés felelősségét, nem könnyű. Pedig Jézus ezt várja el tőlük.

Valljuk be: néha, vagy gyakran, de mi is inkább áthárítjuk a felelősséget Istenre, Jézusra. Néha mi is bizonyosságot várunk, ahelyett, hogy hinnénk. Mentsen meg minket az Úr attól, hogy mindezeket bírvágy vagy a hatalomvágy tétesse velünk! Mert a butaság mentő körülmény, ha tudásvággyal párosul.

Május 2. — Húsvét 5. vasárnapja — Jn 13,31–35 — Szeressünk – de hogyan?

Véleményem szerint ez az Újszövetség legfontosabb része, csúcspontja. Talán ezért is kissé nehéz róla írni, mert Jézusnak ebben a néhány mondatában egyszerűen minden benne van, amit el lehet mondani. Szeressétek egymást! Ennél több nem is kell. Az egész Ó- és Újszövetségnek minden lényeges mondanivalója ebbe van tömörítve.

Mi is történt? Kiment Júdás, és utána megszólalt Jézus. De mi is volt az előzmény? Az együtt levő tanítványoknak Jézus kijelenti, hogy tudja, egyikőjük el fogja őt árulni, sőt egy „bennfentesnek” titokban meg is mutatja, hogy ki az. De Jézus mindezt nyugodtan, a tiltakozás és a pánik legapróbb jele nélkül mondja. Csak abból derül ki a szorongása, hogy felszólítja Júdást: tegye meg hamarosan.

És erre mondja, hogy ő most megdicsőült, sőt Isten is megdicsőült benne. Mire gondolhatott? Talán közelebb kerülhetünk a megértéséhez, ha a „Hetvenes fordítás” által használt „dicsőség” *(doxa)* helyett a korábbi héber *kabód* szót használjuk, ami „súlyossá, fontossá tenni”-t jelent. Tehát Jézus, a tanító senkit bántani nem akaró, mindenkin segítő küldetése a halálig megtartásával válik igazán fontossá. Nekünk is, és Istennek is.

Az új parancs fontosságát, azt hiszem, nem kell bizonygatni – mindenki tudja, érzi. De a mértéke már megér pár szót: Hogyan szerette Jézus a tanítványait? Rengeteg időt töltött velük, mindent megbeszéltek egymással, minden tudását megpróbálta átadni nekik. Osztozott a sorsukban, nem volt sem több vagyona, sem kevesebb. Ha támadták a tanítványait, megvédte őket, még a saját különvéleménye ellenére is (a templomadó megfizetése kapcsán). De – ha szükséges volt – keményen megfeddte őket, és nem haragudott meg rájuk a hibáikért, csak elmondta, hogy mi a jó, mi a rossz. Ezek bizony jó nehéz feladatok egy közösségnek, de ez a követendő példa!

És ha mindezt jól tudjuk megvalósítani, megélni, akkor bennünket is megismernek majd, és látják, hogy ezek tényleg Jézus élő tanítványai.

Május 9. — Húsvét 6. vasárnapja — Jn 14,23–29 — A Lélek s a mi világunk

„S a vigasztaló, a Szentlélek, akit majd a nevemben küld az Atya, megtanít benneteket mindenre.”

Soha nem élt még Krisztus Egyháza olyan ellentmondásokkal teli világban, és olyan veszélyes világhelyzetben, mint most. Valahol a lelkünk mélyén mindnyájan érezzük, hogy robbanékonnyá vált a világ légköre. Ebben a világban él az egyház is, benne a mi közösségünk is. Nem szemlélhetjük az eseményeket kulcslyukon át, állást kell foglalni.

Egyrészt mély és őszinte vágy van az emberekben, hogy megtalálják lelki útjukat, közösségüket, másrészt azt kell tapasztalni:

- hogy az emberek egy része teljesen közömbössé vált a lelki kérdések iránt, nem érdekli őket Jézus lénye s tanítása,
- akik pedig keresgélnek, talán nem is tudják, hogy Szentlélek-szomjúság gyötri őket.

Ha valaki segíteni tudna rajtuk, akkor éppen a Szentlélek lenne az.

Új Pünkösdre, új kezdetre van szükségünk, de néha úgy érezzük, kevesen vagyunk, és nagyon gyöngék! Mi mást kérhetnénk: Jöjj el újra, Szentlélek Istenünk! Mert

- csak a Szentlélek által válik a tanítás örömhírré,
- csak a Szentlélek által érthetjük meg, hogy Jézus él és szolgál bennünk s általunk,
- a Szentlélek véd meg bennünket, hogy ne magunkat „prédikáljuk”, hanem az élő Jézust,
- a Szentlélek kiáradása, a Pünkösd most és itt valóban „történik”, és azt mutatja, hogy túlcsap az egyházi „kereteken”, és kihat a fekete betűs hétköznapok gyakorlatára is. A soproni táborban többen is megfogalmazták. mi mindent meg kell tennünk nekünk, közösségi embereknek, hogy az Örömhír minél több személyhez eljut- hasson a Bokor tagjain keresztül, a korszerű technikát is felhasználva.

Jézusi alázattal, szeretettel, egyszerűséggel s bölcsességgel ki kell tárnunk a „közösség karját”, hogy nagy álmunk valóra váljon. Annál nagyobb öröm nem érhet bennünket, mint hogy a mindennapos szeretetkapcsolat formálja az életünket Istennel, az emberekkel, és hogy mi Benne élhetünk!

Jöjj, Szentlélek Istenünk!

Május 16. — Urunk Mennybemenetele — Lk 24,46–53 — A szeretet világrendje

A mai fiatalok szemében a keresztények eléggé „lúzer birkáknak” tűnhetnek. „Itt ez a Jézus, aki egy naiv, élhetetlen, tarháló, elemelkedett, nagydumás szemfényvesztő, aki megbolondít sok embert ilyenekkel, hogy boldogok, akik sírnak (Akik sírnak? Tök hülyeség!) … boldogok a szegények (Öcsém, én meg csak boldogtalan szegényeket látok!), és … boldogok az üldözésesek (ez már kész para!).”

Szóval kevesen vannak, akik belegondolnak, hogy ez a leköpdösött, retvásan hidegre tett lúzer (Jézus) csak annyira volt halott és lúzer, hogy „halálában” leváltotta a hatalmas Római Birodalmat tanításával és tanítványaival.

Nem megyek bele a feltámadás kérdésébe, mert ez túl van a korlátaimon, ez nem fogható fel emberi ésszel. Csak arra hivatkozom, amire Ő is, hogy ha Ábrahám Istene, Jákob Istene és Izsák Istene nem a holtak Istene, akkor büszkék lehetünk arra az „oroszlános” időre (amit ma őskereszténységként emlegetünk), amikor vérre ment az élő Krisztusba vetett hit (mert akkoriban a megmértek közül csak kevesen találtattak könnyűnek). Úgy olvassuk most Lukácstól ezeket a mondatokat, hogy többek közt erre a jézusi „végrendeletre” alapozták tanítványai a szeretet kultúráját!

New Age-ről (Új korszakról) beszélnek ma, de kérdem én, hogy mi van a régivel? Meghaladtuk? Mi a csuda haladhatná meg a szeretet kultúráját, amit nemhogy már felépítettünk volna, de a kétezer éves kiváló alapokon többet rombolunk azóta, mint amennyit építünk rá. Istennek hála, él még Vanier (ha Roger testvért leszúrták is), élnek velünk ma is szentek (nekünk is van Böjte Csabánk), akik emlékeztetnek minket arra, hogy a Feladat megoldható itt és most is.

Azt kívánom (magamnak és mindannyiunknak), hogy bárcsak elkezdeném végre rendesen építeni a szeretet világrendjét azzal, amiről itt Lukács ír: megtéréssel; hogy alkalmas legyek befogadni Lelkét – és ne csak félig.

Május 23. — Pünkösdvasárnap — Jn 20,19–23 — A Lélek intelligenciájával

Hadd kapcsoljam össze a Szentlélek eljövetelét egy általam mostanában olvasott könyv néhány részletével, az olvasása közben támadt gondolataimmal. A könyv címe: Érzelmi intelligencia, szerzője Daniel Goleman.

Álljon itt néhány önkényesen kiragadott részlet a régmúltból, amely megmutatja, hogy Isten terve milyen csodálatos módon bontakozott ki a teremtésben. A földön kb. 2-300 millió évvel ezelőtt jelentek meg a hüllők. Nekik is volt már agyuk, de nem volt agykérgük – nem is gondozták, „szerették” a tojásból kikelt kicsinyeiket, és ha azok nem bújtak el, sokszor megették őket. A rhesus majmok kb. 50-100 millió évvel ezelőtt kifejlődött faja azonban már – kísérlet által bizonyítottan – képes volt az együttérzésre, és a félelem észlelésére is egy másik majom arcán. Ebben fontos szerepe volt az agy akkorra már kifejlődött mandula alakú, amygdala nevű részének. Bizonyos arckifejezések felismerése pedig már a szintén kifejlődött látókéregben megtörtént náluk. Amióta kb. 50-100 ezer évvel ezelőtt kialakult a beszéd, azóta vagyunk képesek olyan emberi gondolatok szavakkal való közlésére, mint pl. „Békesség nektek!” Mindezt csak azért írtam le, hogy lássuk: ahhoz, hogy fizikai testünk befogadhassa lelkünket, hogy a testünk érzékelni és kifejezni tudja a lélek rezdüléseit, nagyon sok feltételnek teljesülnie kellett. Csak ez után jöhetett el az a kb. ezer éves időszak, amelyet az Ószövetség felölel, majd pedig az idők teljessége (Gal 4,4), amikor Jézus emberré lett.

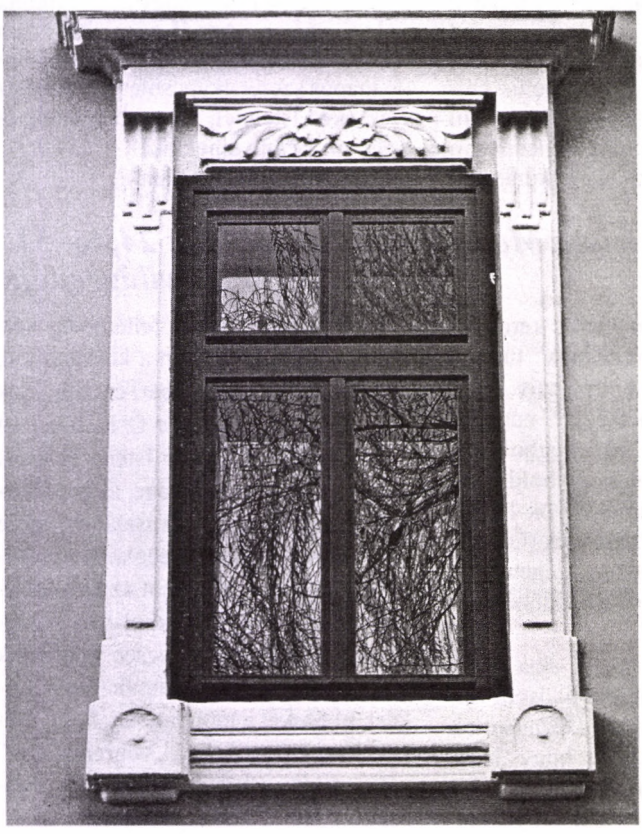
Feltámadása után Jézus úgy ítéli meg, hogy tanítványai túl tudnak lépni az önző génjeikbe kódolt ösztönökön, képesek már nemcsak saját lelkük befogadására, hanem a mindent átható, isteni Lélek befogadására is.

Úgy gondolom, ehhez szükség van annak az öt fő területnek a művelésére is, amelyet Peter Salovey az érzelmi intelligencia részének tekint: saját érzelmeink felismerése és kezelése, önmagunk motiválásának képessége, mások érzelmeinek felismerése, valamint emberi kapcsolataink „művészi” kezelése.

Persze ezt sem Jézus, sem a tanítványok nem fogalmazták meg ilyen direkt módon. De ha erre nem vagyunk képesek, akkor az ösztöneink (mint egyfajta „eredendő bűn”) visszaveszik a hatalmat bennünk olyan helyzetekben is, amikor ennek nem lenne szabad megtörténnie. Ekkor tényleg szükségünk lesz bűneink megbocsátására. És ha ezt a feloldozást nem kapjuk meg embertársainktól, akkor megmarad a bűnünk, jöhet újra a „szemet szemért, fogat fogért” (2Móz 21,24) – mintha Jézus el sem jött volna... A Szentlélek így ad hatalmat számunkra a bűn felett, hogy Isten munkatársai legyünk abban a tervben, amelynek megvalósítását sok millió évvel ezelőtt Ő már elkezdte.

Május 30. — Szentháromság vasárnapja — Jn 16,12–15 — Találkozás az igazság Lelkével

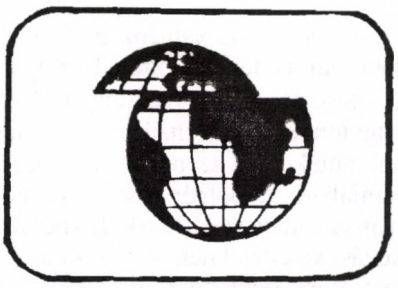
Sokszor megfordult már a fejemben, milyen jó volna Jézust szemtől szembe látni, hallani, érezni szeretetének sugárzását, biztosan tudni azt, hogy mit vár tőlünk a mennyei Atya. De rögtön az iménti gondolatot követi egy másik is, hogy vajon én tényleg megérteném-e Jézust, tényleg követném-e? Vagy csak áltatom magam, hogy ha ott lennék vele, akkor aztán mindent jól csinálnék, nem az e világi dolgokkal foglalkoznék, hanem csak azzal, ami Istennek kedves, akkor aztán nem tántorítana, csábítana el semmi, erősen állnék Jézus mögött.



Jézus szinte erre a kérdésemre válaszol ebben az evangéliumi részben, amikor azt mondja az őt követőknek, hogy tudna még mit mondani nekik, de nem elég erősek. Még ők sem, akik otthagytak mindent érte, és vele voltak állandóan? Nem elég hát Őt szemtől szembe látni? Akkor hát mi lehet az, ami elvezet bennünket az igazságra? Van egyáltalán valaki, aki egyértelműbben, nekünk szólóbban tud tanítani?

Jézus az igazság Lelkét ígéri, aki elvezet bennünket a teljes igazságra, s aki az Atyától és a Fiútól kapja azt, amit nekünk ad, aki megdicsőíti az Atyát és a Fiút.

De hol találkozhatunk az igazság Lelkével, és hogyan lehet, hogy még Jézusnál is többet mond nekünk? Ez a Lélek az, aki megszólal bennünk, valahányszor szükségünk van rá. Aki pontosan azt és úgy mondja, ahogyan az egyes embereknek szükségük van rá. Akár mind a közel 7 milliárd embernek mást-mást, az ő erejüknek, úton levésüknek, feladataiknak, hivatásuknak megfelelően. Ez a sokféleség azonban mégis csak egy – a szeretet tanítása. Csak éppen pontosan azt hallhatom tőle, amit nekem szán az Isten, amit elbírok, de amit bírnom is kell! Különben elfojtom magamban az isteni szót, elhallgattatom a lelkiismeretemet, és önző, kicsinyes életet élek. Ugye, mi nem ezt akarjuk? Figyeljünk hát a bennünk megszólaló Lélekre!



Wörgl kísérlete a negatív kamattal

Wörgl csak abban különbözött Ausztria tiroli tartományának más kisvárosaitól, hogy a 20. század első nagy gazdasági válsága idején olyan polgármestere volt, aki már évek óta lelkesen hirdette a német közgazdász, Silvio Gesell szabadpénz-elméletét.

Michael Unterguggenbergert 1931 végén választották meg a városka polgármesterének, így alkalma nyílt rá, hogy a gyakorlatban is kipróbálja régóta dédelgetett és alaposan átgondolt pénzügyi tervét. Amikor átvette a város irányítását, Wörgl hagyományos ipara (cement- és papírgyártás) a gazdasági válság hatására romokban hevert. A következő év tavaszán a település mintegy négyezer lakosának már közel tíz százaléka volt munkanélküli, a szomszédos községek ingázóival együtt a munkanélküliség megközelítette a negyven százalékot. Nem csoda, hogy az adóbevételek összege is jelentősen megcsappant. A központi költségvetésbe fizetett adók összege négy év alatt harminc százalékkal esett vissza, a helyi adóké – amelyek négy évvel korábban még elérték a központi adóbevételek kétharmadát – hatvanöt százalékkal csökkent. A város hiteltartozása a tartományi takarékpénztárnál elérte éves központi adóbefizetésének harmincszorosát, ezért a bank még 1931-ben hétről tíz százalékra emelte a hitel kamatát. A településnek készpénze nem volt, számláját és vagyontárgyait zárolták, ugyanakkor egyes munkákat (például az útjavítást) nem lehetett tovább halogatni. Ebben a kilátástalan helyzetben a városi tanács kétségbeesett lépésre szánta el magát, elfogadta a polgármester javaslatát: kísérleti jelleggel negatív kamatozású pénzt bocsátott ki, amelyet szerényen munkaigazolásnak neveztek.

Összesen harminckétezer schilling értékben nyomattak egy, öt és tíz schilling névértékű papírpénzt, ez az összeg a közösség teljes bankhitelének két és fél százalékát sem érte el. A papírpénzt csak a községháza bélyegzőjével ellátva lehetett forgalomba hozni, és minden egyes „munkaigazolás” értéke havonta egy százalékkal csökkent. (Ez volt a segélyadó.) Az előírt havi egy százalékos értékcsökkenést úgy lehetett elkerülni, hogy a pénz tulajdonosa a hónap utolsó napján az értékcsökkenésnek megfelelő összegű bélyeget ragasztott rá. Az értékcsökkenést kiegyenlítő bélyegeket a községházán lehetett megvásárolni. Így a negatív kamat, amelyet segélyadónak neveztek, évi tizenkét százalék volt, több mint kétszerese a Silvio Gesell eredeti javaslatában szereplő értéknek. Év végén a bélyegekkel megfelelően ellátott papírpénzeket díjmentesen be lehetett váltani újakra. Az értékcsökkenést kiegyenlítő bélyegek nélküli pénzekért a havi egy százalékos segélyadó levonása után kaphatott a tulajdonos új papírpénzt. A városi vezetés két százalék kezelési költség ellenében a központi jegybank által kibocsátott schillingre is átváltotta saját munkaigazolásait, amelyek hátoldalán ez állt: „Minden érdekeltnek! A pénz lassú áramlása példátlan gazdasági válságot idézett elő, és milliókat taszított nyomorba. Gazdasági szempontból megkezdődött a világ pusztulása. Itt az ideje, hogy határozott és értelmes cselekvéssel megkíséreljük megállítani az ipar hanyatlását, és - ezzel megóvjuk az emberiséget a testvérharcoktól, a zűrzavartól és a megsemmisüléstől. Az emberek szolgáltatásaik cseréjéből élnek. A pénz lassú körforgása megakasztotta ezt a cserét, és tettre kész munkások millióinak szüntette meg a munkahelyét. Újjá kell élesztenünk a szolgáltatások cseréjét, így a munkanélküliek visszakerülhetnek a termelésbe. Ez a célja a Wörgl vásárváros által kibocsátott munkaigazolásnak is: enyhíti a bajoktól való félelmet, munkát és kenyeret ad.”

Annak érdekében, hogy az átváltás korlátlanul végrehajtható legyen, tehát a kibocsátott munkaigazolásoknak legyen fedezetük, a vagyonkezelők (többek között a helyi plébános) a negatív kamatozású pénzkibocsátás összegével egyező betétet helyeztek el a helyi takarékbankban (a központi jegybank által kibocsátott bankjegyekben). A takarékbank ezt az összeget megbízható nagykereskedőknek adta kölcsön évi hat százalékos kamatra, látra szóló váltók formájában. A kamatbevétel a község pénztárát gyarapította.

A negatív kamatozású pénzt a község hozta forgalomba, az irodai és fizikai munkások bérének előbb a felét, később a háromnegyedét fizették segélypénzben. Az alkalmazottak előzőleg elfogadták ezt a fizetési módot. Első alkalommal ezernyolcszáz schilling értékben került forgalomba a helyi pénz, 1932 júliusában. Később a havi bérlista negatív kamatozású része háromezer schillingre nőtt. A helyi papírpénz mindig gyorsan visszafolyt a községi pénztárba, ezért 12 ezer schillingnél többet nem kellett kibocsátani, így a fedezetet nyújtó letét összege is ugyanennyi volt. Wörgl minden gazdasági vállalkozása névértékben elfogadta a segélypénzt mint fizetőeszközt, majd a különféle helyi díjak, illetékek és adók megfizetésére használta, így tért vissza a helyi pénz a községi pénztárba. A kibocsátott segélypénznek azonban csak a kétharmada forgott, egyharmada gyűjtőknél maradt. Ez a jelentős összeg a helyi pénz elvét tekintve veszteség volt, hiszen éppen a szolgáltatások cseréjének gyorsítására bocsátották ki, nem felhalmozás céljára. Ugyanakkor a kibocsátó község nem nagyon bánta, hiszen a forgalomból kivont papírpénz összegével csökkent a pénzügyi kötelezettsége.

Vajon miért tekintették a kisváros vállalkozásai a helyi segélypénzt a központi bank pénzével egyenértékűnek, ha jól tudták, hogy amennyiben nem adnak túl rajta, havonta egy százalékot veszít az értékéből, és csak két százalék veszteséggel válthatják át az egész országban érvényes pénzre? Természetesen jobban bíztak a központi bank schillingjében, mégis támogatták a kísérletet, mert úgy vélték, hogy valamelyest gyorsítja a kereskedelmi forgalmat, és lassítja a gazdaság várható további hanyatlását. A helyi pénz használata a város vállalkozásait ellátó nagykereskedőknél már jóval korlátozottabb volt, leg-

följebb a kifizetések felét fogadták el segélypénzben. A korlátozást azzal indokolták, hogy helyi pénzzel nem fizethetnek más tartománybeli vagy külföldi termelőknek. Helyi pénzt csak azért fogadtak el egyáltalán, mert még mindig jobbnak tartották a havi egy százalékos veszteséget, mint a fizetésképtelenné vált város megrendeléseinek teljes elmaradását. Éppen a nagykereskedők vetették föl először, hogy a kísérleti pénz hatókörének kiterjesztése Tirol egészére elősegítené az ipari termelés és a kereskedelem újjáélesztését.

Érdekes, hogy az akkori Ausztriában, ahol az élet minden területét uralta a politika, a segélypénz nem váltott ki politikai vitákat. A helyi pénzzel kapcsolatban mindig egyhangúan határozott a községi tanács, egyik párt képviselői sem ellenezték. A helyi pénz bevezetése után sem emelkedtek az árak, az alapvető élelmiszerek ugyanannyiba kerültek továbbra is, mint a közeli Innsbruckban vagy Kitzbühelben, ezért nem volt infláció sem. A kísérlet a község számára nyereséges volt. Az évi 12%-os segélyadó befizetéséből havonta kb. ötven schilling folyt be, a segélypénz bankjegyekre váltásából hetven. A segélypénz fedezetét nyújtó letét éves kamata további hatvan schillinget hozott havonta, így a kísérlet évente több mint kétezer schillinggel növelte a község bevételeit. Mai szemmel nézve ez nem nagy összeg, de akkoriban a polgármester éves fizetése ezernyolcszáz schilling volt. Ennél sokkal fontosabb a kísérlet közvetett gazdasági eredménye: az adótartozások 90%-át fél éven belül befizették a helyi lakosok és vállalkozók, igaz, helyi pénzben. Az adózással kapcsolatos mentalitás alapvetően megváltozott. Korábban – ha egyáltalán befizették – a megadott határidő utolsó napjára halasztották az adófizetést, a segélypénz bevezetését követően sokszor előre fizettek. Magánemberek és vállalkozók – a segélypénz leértékelési határidejének közeledtével – egyaránt úgy gondolkodtak, hogy a birtokukban lévő helyi pénzt veszteség nélkül fordíthatják adókötelezettségeik teljesítésére, minden más felhasználási mód veszteséggel jár, így az adók határidő előtti befizetése teljesen ésszerű döntés volt részükről.

A helyi bevételek, a munkanélkülieket segélyező alapítvány támogatása és Tirol tartomány kormányának segélyezési hitele együttesen lehetővé tették, hogy a községi tanács kiterjedt foglalkoztatási rendszert vezessen be. Kialakították a fő útvonalak vízelvezető rendszerét, megjavították, és nagyrészt leaszfaltozták az utakat. A Vasút utca korszerű világítást kapott. A várostól délre, Wörgl legkedveltebb helyén síugrósáncot építettek, ahol már 1933 januárjában nagy létszámú ugróversenyt rendeztek, 60 méter körüli eredményekkel. A községi malomhoz új mosodát és faraktárt építettek, és létrehoztak egy új közösségi konyhát is. Mindezen közmunkák teljes költsége nagyjából százezer schillinget tett ki. A közmunkákon dolgozók bérét kizárólag munkaigazolásban (segélypénzben) fizették. A közmunkák nemcsak foglalkoztatták a munkanélkülieket, hanem jelentős értéket is teremtettek a város lakói számára. Nemcsak a község pénztára nyert a negatív kamatozású pénz bevezetésével. A helyi pénz gyors körforgása életet vitt a környező vidék gazdaságába is, olvadásnak indította a befagyott körtartozásokat, munkát és kenyeret adott.

Kevésbé volt sikeres a kísérlet Wörgl korábbi adósságainak törlesztésében. Bár a helyi takarékbank a kamathátralék egy részét elengedte 1931-ben, a város még a legégetőbb fizetési kötelezettségeit sem tudta készpénzben teljesíteni. Az új polgármester eredeti módot talált a község adósságainak törlesztésére: különféle községi követeléseket adott át a takarékbanknak, például egy (kamatokkal növelt) hetvenezer schillinges számlát, amelynek kiegyenlítését helyi útépítések fejében már 1927-től követelte a város vezetése a tartományi hatóságoktól. További harminchétezer shilling értékben egy községi takarékkönyvet is kapott a bank, ez gyakorlatilag behajthatatlan követelés volt. *Bár a takarékbank nem örült a törlesztés ilyen módjának, a polgármester azzal érvelt, hogy a tíz százalékos banki kamat a rabszolgaság olyan formája, amelyet nem lehet örökké fönntartani, és akár visszamenőleg is 5%-ra kell csökkenteni. A szabadpénz elveinek megfelelő banki hitelezés hiányában Michael Unterguggenberger kamattörlesztés helyett habozás nélkül új befektetésekre fordított minden elérhető pénzeszközt.*

A külső megfigyelők közül nem mindenki örült a negatív kamatozású helyi pénz bevezetésének. A Tiroli Szociáldemokrata Párt vezetői (és más szociáldemokrata vezetők) elhatárolódtak a szabadpénz elvétől, és többször is felszólították Unterguggenbergert, a párt régi tagját, hogy hagyjon fel kétes pénzügyi politikájával, amely nem szerepel a párt programjában. A polgármester azonban nem engedett ezeknek a külső beavatkozási kísérleteknek. Az Osztrák Állami Bank kezdettől fogva ellenezte a segélypénz bevezetését, mert pénzkibocsátási monopóliuma megsértésének tekintette, és minden tőle telhetőt megtett, hogy betiltassa a helyi hatóságokkal. Kezdetben különféle beadványok és fellebbezések révén sikerült elhárítani a tiltás hatálybalépését. Az ügy jogi oldalára az Osztrák Legfelsőbb Bíróság ítélete tett pontot, amely megerősítette az Osztrák Nemzeti Bank pénzkibocsátásra vonatkozó kizárólagos jogosultságát, és 1933. szeptember 1-től bűncselekménynek nyilvánította bármiféle segélypénz vagy helyi papírpénz kibocsátását vagy használatát.

Az Osztrák Nemzeti Bank ellenséges magatartását elsősorban a kísérlet széles körű elterjedésének lehetősége táplálta. Fél évvel Wörgl pénzkibocsátása után a háromezer lakosú szomszédos település, Kirchbichl is kibocsátotta saját negatív kamatozású helyi pénzét, háromezer schilling értékben. A két település vezetősége megegyezett abban, hogy kölcsönösen elfogadják egymás papírpénzét. További négy tiroli község is tervbe vette saját negatív kamatozású pénz kibocsátását, ám az Osztrák Legfelsőbb Bíróság döntése után elálltak ettől a tervüktől. A szabadpénz-elmélet híveinek viszont valóságos búcsújáró helyévé vált Wörgl, nemcsak Ausztria más tájairól, hanem Svájcból is sokan érkeztek, hogy saját szemükkel győződjenek meg az elmélet első, részleges megvalósításáról. A polgármester irodáját elborították a világ minden tájáról érkező francia és angol nyelvű levelek, ezeket önkéntesek fordították oda-vissza. Irving Fishert, a kor közismert amerikai közgazdászát annyira érdekelte Wörgl kísérlete a negatív kamatozású helyi pénzzel, hogy egy genfi munkatársát küldte a helyszínre. Az akkor második miniszterelnöki ciklusát töltő Daladier francia miniszterelnök személyes megbízottat küldött a városba, és a Yale egyetem egyik előadója is bejárta a községet, hogy személyesen győződjék meg a kísérlet hatásairól. A negatív kamatozású (állásdíjjal sújtott) pénz használhatóságát John

Maynard Keynes is elismerte A foglalkoztatás, a kamat és a pénz általános elmélete c. 1936-os munkájában.

Az érdeklődő látogatók hozta bevételnél is fontosabb volt a nemzetközi érdeklődés lélektani hatása. A község lakói már a kísérlet kezdetén kiléptek az általános borúlátás légköréből, tudták, hogy a gazdasági válságból nem lehet úgy kilábalni, ha csak állami segélyekre várnak. Önálló, találékony cselekvési tervükbe vetett hitüket az elismert elméleti szakemberek érdeklődése is megerősítette. Mindez lelkierőt adott a helybelieknek, és éppen ez az ésszerűségen túlmutató – és ezért a tisztán közgazdasági elemzésekben könnyen figyelmen kívül hagyott – tényező bizonyult gazdaságilag is a leghatékonyabbnak.

A kívülállóknak el kellett ismerniük, hogy a kísérlet Wörgl számára előnyös volt. Vajon kik fizették meg a helyi siker árát? Az ember hajlamos lenne azt mondani, hogy a fizikai és irodai dolgozók, továbbá az őket ellátó boltok tulajdonosai vállalták magukra azt a néhány százalékos veszteséget, amely a községi pénztárba nyereségként folyt be. *Ez azonban meglehetősen szűklátókörű értelmezés lenne, hiszen a község nemcsak néhány tisztviselőt jelent, hanem az összes lakosokat is, akik mindannyian megszenvedték volna, ha a település csődöt jelent.* A község talpon maradása közgazdasági szempontból is feltétlenül megérte az érte hozott kisebb áldozatokat, nem beszélve a közmunkák további áldásos hatásairól. A főútvonal aszfaltozása, amely a negatív kamatozású segélypénz kibocsátása nélkül soha nem valósult volna meg, a további fejlesztésekkel együtt kifejezetten előnyös volt mindenkinek, elsősorban a főutca üzleteit működtető helybeliek számára.

Kevéssé valószínű, hogy a város gyors ütemben visszafizette volna hatalmas hiteltartozását a tartományi takarékbanknak, ha a munkaigazolást nem vezették volna be. *A negatív kamatozású helyi pénzből származó többletbevétel egy részét lehetett volna a hitel törlesztésére fordítani, ám ezt a lehetőséget a város vezetői azért vetették el, mert a segélypénz bevezetésének célja a segélyezés volt, ezért a jövedelmét is csak segélyezési célra kívánták fordítani.* A helyi vállalkozók valószínűleg azért tudták kiegyenlíteni korábbi adótartozásaikat, mert részt vehettek a község százezer schilling összköltségű új beruházási munkáiban. Wörgl hatalmas mértékű eladósodottságát mindenki sajnálatosnak tartotta, de ezt a tartozást még a szabadpénz-elmélet kísérletét megelőző években halmozták föl, és az ilyen mértékű kamatfizetési elmaradás megszokott volt a korabeli osztrák önkormányzatoknál.

Az akkoriban elfogadott, és a mai napig érvényben lévő pénzelmélet alapján a forgalomba hozott többletpénz hatására inflációnak kellett volna bekövetkeznie, függetlenül attól, hogy a kiegészítő pénzt gazdaságilag megalapozott vagy indokolatlan vállalkozásokra költötték-e. A valóságban azonban nem emelkedtek az árak. Az új beruházások gazdaságilag jól megalapozottnak bizonyultak. Az elméleti közgazdászok – akik a forgalomban lévő pénz mennyiségének bármiféle növelését ellenezték – értetlenül álltak a csoda előtt. A legszigorúbb felülvizsgálat – amely a helyi kereskedők tartományon kívüli adósságait is figyelembe vette – sem vezetett más eredményre, mint arra, hogy a kísérletnek nem voltak vesztesei. Ez pedig a közgazdasági csoda esete, amikor a semmiből gazdasági érték jön létre. A közgazdászok majdnem olyan rosszul érezték magukat Wörgl miatt, mint az a fizikus, aki 100%-nál nagyobb hatásfokú áramfejlesztőről olvas az újságokban. *Ám ez a gazdasági csoda csak akkor lehetetlen, ha a hasznos ötleteket, a jó szervezést és a határozott közösségi szellemet gazdasági szempontból értéktelennek tekintjük. A közgazdasági elméletek nem sokat változtak, ám a mai gazdasági válság egyre több jelensége utal arra, hogy az emberi tényező figyelembevételét nem lehet tovább halogatni.*



A helyi pénzek erőszakos megszüntetését követően Tirolban is hamarosan visszaállt a munkanélküliség korábbi aránya, a válságot követő társadalmi elégedetlenség országszerte terjedt, és csak az 1938-as Anschlusst követően csillapodott, amikor a csapatai élén bevonuló Adolf Hitlert az osztrák lakosság nagy része Ausztria gazdasági és politikai megmentőjeként ünnepelte.

Bernát Ede

(korabeli újságcikkek alapján)

TARTALOM

Tanulmány
Wolfgang Kessler: Az uralkodó logika ellenében 2–3
Gromon András: Hogyan szerette Jézus az ellenségeit?..... 4–7
Meditáció
Barcza Barna: Miért bántják ezt a jó embert?..... 8–10
Pribitek László: Megbocsátás 11
Sulyok Gábor: A megváltás elviselése 12
Garay András: 11. stáció – Jézust a keresztre szegezik 13
Vörös Éva: Akadályoztatott feltámadás 14
Megemlékezés
Tunyogi Csapó Gábor: Sziszüphosz halhatatlan (Albert Camus)... .. 15–16
Martin Maier: Oscar Romero – az ellentmondás jele 19–20
Monica T. M. Peña és Samuel Anzora:
Romero: A salvadori fiatalok példaképe..... 20–21
A megfeszített nép (Ignacio Ellacuría) 22
Andreas Hugentobler-Alvarez: A szükség új arcai 23
Christian Feldmann: Helder Camara..... 24–25
Gyerekeknek Moha-mese
Három pofon 17–18
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 26–28
Környezetvédelem
Bernát Ede: Wörgl kísérlete a negatív kamattal 29–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

E számunkat soproni ablakok felvételeivel díszítettük.

Felhívás Olvasóinkhoz!

Korábbi felhívásunkat megismételve jelezzük, hogy szívesen közlünk olvasói leveleket – ha érkeznek. Ezennel is biztatjuk Olvasóinkat ilyenek írására!

Tunyogi Csapó Gábor

Utolsó kép Krisztusról

Két kezét magasra emelte.
Tenyerén átsütött a nap.
Halálakor mely meghasadt,
a templomkárpit most forrt újra egybe.

Egy árva fecskefű kiáltott:
Ó, vérrel harmatozzatok!
Szigorú arcú angyalok
vártak reá fönt, míg itt lent barátok

sírtak. S ő két világ között
megállt, míg csörgő fénykörök
feltámadott testét bilincsbe verték,

és némán tűrte, mint a rab,
hogy sötét szárnyú madarak
a magasság fehér vizébe ejtsék.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXI/2. (120.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok” (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families”, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok”)
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok” név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4000,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– €

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

20

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXI. évf. 3. szám

2010. június

225,– Ft

Töprengések végső kérdésekről

A házimunka spiritualtásáról

Eckhart mester portréja

Albert Schweitzer jelentősége

Interjú Richard Rohr ferencessel

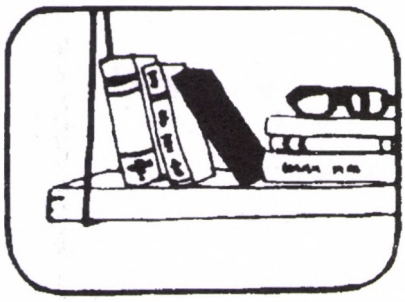
Moha-mese

Két évtized – az olvasó szemével

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Olvasók fóruma





Áts András

Töprengések végső kérdésekről

(I. rész)

Gondolataim formálásában sok forrásra támaszkodtam. Elöljáróban megemlítem *Hankiss Elemér* Félelmek és szimbólumok című művét, amelynek sok-sok információja segített abban, hogy meglevő gondolataimat, következtetéseimet igényesebben megalapozhassam. Közösségeimnek is szeretnék köszönetet mondani, velük együtt sokat formáltuk egymást az elmúlt közel 30 esztendőben, sokat segítettek fontosnak gondolt következtetéseim kimunkálásában.

Miura Tecuo A büntetés [Égtájak 1976 (Öt világrész elbeszélései), *Európa Kiadó*] c. novelláját 1976-ban, 17 évesen olvastam, akkor alaposan megzökkentett és elgondolkodtatott. Akkor gondoltam arra először, hogy nem tét nélküli az emberiség bűnnel és büntetéssel kapcsolatos gondolkodása. A novella olvasása nyomán kérdéseket tettem föl magamnak: Milyen világot teremtett a Jóisten? Miért teremtett bűnt? Miért adott lehetőségeket a Sátánnak? Mire kell a Pokol, ha Jézus megváltott minden embert? Miért is kell meghalnunk? Miért érezte magát jobban az Atyaisten attól, hogy Fiát mi, emberek keresztre feszítettük? Mi ebben a megváltás egyáltalán?

Megpróbálom sorba venni ezeket az engem akkor is, azóta is zaklató kérdéseket, és 33 év múltán, 50 évesen megpróbálok válaszolni.

Olyan világot teremtett Isten, amelynek csúcsán a földi ember áll?

Az emberiség az ősidők óta küzd azért, hogy erre a kérdésre igennel felelhessen. Régebben még azt is hittük, hogy a teremtett világ közepe a mi Földünk. Ez a hit, ez az illúzió a mai napig is véd egy félelmetes feltevés ellen, ti. hogy az ember jelentéktelen, elhanyagolható tényezője a végtelen világnak. Ma is hiszünk még ebben az illúzióban? Vagy ki kell mondanunk, hogy a világmindenség peremébe kapaszkodunk? Azt a fizikai, csillagászati tényt ma már biztosan kijelenthetjük, hogy a Föld maga is szinte semmivé törpül a világmindenség tér- és időkoordinátáiban. Kicsisége szinte porszemnyivé zsugorítja az általunk ismert hatalmas univerzumban, melynek jó részét ráadásul még nem is ismerjük. A világegyetem legtávolabbi pontja, amelyet már érzékelni tudunk drága műszereinkkel, 10 milliárd fényévnyire van tőlünk. Eközben több száz millió galaxis, milliárdnyi csillag és bolygó mellett haladunk el. Ennyit a térbeli elhagyatottságunkról.

Az időben is meglehetősen észrevehetetlenek vagyunk. Ha az ősrobbanás (Big-Bang) elmélete igaz, és nem volt semmi az ősrobbanást megelőzően, akkor univerzumunk 12-19 milliárd éves lehet. Ezen belül a mi Napunk és a Föld 4-4,5 milliárd évvel ezelőtt alakult ki. Az első primitív élet jelei 3-3,5 milliárd évvel ezelőtt jelentek meg a Földön. A Homo sapiens 200 ezer éve indult el hódító útjára. Őseink 30-60 ezer évvel ezelőtt festették az első figurákat barlangjaik falára. Legrégebbi írásos emlékeink 6 ezer évesek. A világ történetének jelentéktelen töredéke ez a 6 ezer év. Ha egy év volna a világmindenség életkora, akkor alig 1 másodpercnek felelne meg ez a 6 ezer év, amelyet mi az emberiség történelmének tekintünk.

Az emberiség szorongását mindig is tompította az a hit, hogy ez az univerzum a mi univerzumunk, ez egy emberi, nem pedig idegen világ, mi itthon vagyunk ebben a világban. Ez a hit túlélt mindent, túlélte a ptolemaioszi kozmikus kép összeomlását, Galilei, Kopernikusz és Kepler felfedezéseit, túlélte a felvilágosodást, túlélte még a materializmust is. Szinte azt mondhatnánk, hogy az emberek és az emberi közösségek egyik legfőbb tevékenysége még ma is az, hogy fönntartsák ezt a hitet bennünk.

A törzsi faluban a totemoszlop a világ közepe, az ősi kultúrákban egy szentély vagy templom, vagy egy szent fa, egy szent hegy jelezte a világ középpontját. A görögök az Olümposzt tekintették középpontnak. A hinduknak már nehezebb a dolguk, ők valahol az illúziók világán kívül, a Nirvánában képzelték el a középpontot. A dualisztikus vallások is bajban voltak, amikor a fény (a jó) istene és a sötétség istene között kellett valahol középpontot keresniük, talán a kettő közé tehették. A zsidóság is ilyen dilemmától szenvedett. Egyfelől Jahve nyilvánvalóan a világ közepe, de Jahve teremtett egy önmagán kívüli, tőle függő univerzumot, amellyel nem volt azonos. Ezért kellett a jeruzsálemi templom, amely Jahve földi otthona volt, s így a teremtett világ középpontja is egyúttal.

A kereszténység is küzd ezekkel a problémákkal. Isten az egyetlen és mindenható lényege az univerzumnak, vagy harcban áll egy ellenféllel, a gonosszal, a Sátánnal? Ha a Föld a világmindenség középpontja, akkor a Föld középpontja egyben az univerzum középpontja is.

Ám a középkor óta azt képzeltük, hogy a mélyben, a Föld középpontjában van a Sátán birodalma, a pokol. Ez azt jelenti, hogy a Sátán volna a világmindenség középpontja? Ezt Dante úgy oldotta fel, hogy bár az univerzum fizikai középpontjában a Sátán van, de az univerzum valódi, szimbolikus és szent középpontja Isten.

A mai világ tudósai vagy azt mondják, hogy az ősrobbanás középpontja az univerzum középpontja, vagy arra hajlanak, hogy ez az ősrobbanás egyszerre mindenhol történt. A mai matematikusok tovább mennek, és azt kérdezik, hogy a végtelennek lehet-e egyáltalán középpontja. És még nem is említettem azokat, akik azt gondolják, hogy nem volt semmiféle ősrobbanás, az univerzum állandóan termelődik mindenhol és sehol a homogén kozmikus térben.

Az emberiség a mai napig újrateremti azt a hitet vagy illúziót, hogy végül mégiscsak mi vagyunk a világ közepe. Az emberiség mind a mai napig keres és talál olyan biztonságos területeket, amelyeket a világmindenség középpontjának hihet (édenkert, kitüntetett szentélyek, templomok, hegyek, bevásárlóközpontok stb.). Az emberi képzelet mindig is felosztotta a világot a szent és a profán tartományára. A szent helyeken ablakot nyitnak Istennek, hogy ott leszállhasson az égből, és beköltözhessen a fizikai világnak erre a pontjára, és az jelenléte által szent hellyé váljon, az isteni lét és az igazi, hiteles emberi lét szentélyévé.

Már az édenkert, a paradicsom is ennek a megszentelt, zárt helynek a legerősebb képe az idegen világgal szemben. Az ember kiemelten fontos helyet kapott itt, hiszen Isten csak őt teremtette a maga képére. Sőt megbízta az embert azzal, hogy „uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, az állatokon, az egész földön". Ez a paradicsom szemben áll az idegen külső világgal. A paradicsom a tökéletes ártatlanság, béke és harmónia tartománya. Itt nem beszélnek a halhatatlanságról, de azt állítják, hogy nem volt halál, betegség vagy szenvedés. Itt még az állatok is csak növényeket ettek. A bukás előtti állapotban az emberek szexuálisan is ártatlanok voltak, még az sem tudatosult bennük, hogy meztelenek, bár ennek ugyanakkor ellentmond, hogy „szaporodjatok és sokasodjatok, és töltsétek meg a földet". Meztelenek voltak, de ezt nem vették észre mindaddig, amíg nem ettek a jó és gonosz tudásának fájáról. Az ártalmas külvilágtól magas fal választotta el a paradicsomot. Ez a fal az isteni kegyelem és az emberi szabadság tartományát választotta el a világ káoszától. Az édenkert mintájára a középkortól az egyházi épületek is ezt kívánták kifejezni. Gondoljunk csak a katedrálisok, monostorok, klastromok belső zárt kertjeire, melyeket magas falak, sőt néha bástyák védtek a bűnös külvilággal szemben.

De ilyenek a mai világ bevásárlóközpontjai is, magas üvegkupolái, a fények és a növények mind-mind a paradicsom utánérzését keltik. Szintúgy a körbefutó galériák, kirakatok, az árukkal roskadásig megrakott üzletek, amelyek élvezetesek, csábítóak, kényelmesek és otthonosak az ember alkotta világban. Itt nincs ónos eső, nincs szélvihar, nincs zivatar és nincs aszály, nincs tél és nincs nyár, nincs nappal és nincs éjszaka, semmi sem emlékeztet a mulandóságra. Itt egy megkívánt pulóver értékesebbnek tűnik az aranygyapjúnál, egy rúzs, egy ékszer új személyiséggé változtat, és emberi kapcsolatainkat is tartalommal töltheti meg, még akkor is, ha ezek már nem jelentenek semmit, és nincs bennük öröm. Itt az üzletek dzsungele nem félelmetes, nem kegyetlen ragadozók leselkednek ránk, hanem kedves mackók, játék oroszlánok és játék dinoszauruszok. Valójában ezek a Sátán templomai, azt hirdetik, hogy nincs semmi baj a világban, nincs szenvedés, nincs halál, nincs bűn: itt minden örökkévaló és ártatlan. A Sátán csapdát állít, el akarja hitetni velünk, hogy nem kell semmit sem tennünk, mert már elértük a tökéletes boldogság állapotát. Még ál-mennybemenetelt is rendeznek itt nekünk. Gondoljunk csak a tükrökkel körbevett üvegliftek hangtalan suhanására, ahogy felröptetnek minket az üvegkupolába. Itt igazán kiélheti ösztönlétét az ember, és elveszíti a jó és gonosz tudásának szabadságát.

Miért olyan világot teremtett Isten, amelyben a gonosznak, a Sátánnak ekkora szerepe van?

Vizsgáljuk csak meg, térjünk vissza a teremtés azon pontjához, amelyben feltűnik a Sátán. Vajon milyen lett volna a világunk, ha az emberi félelem és remény nem teremtette volna meg rettenetes és csábító, fenséges és démoni figuráját. Miért állíthatják sokan, hogy ez a Sátán-kép volt a legnagyobb szövetségesünk a gonosz, a rossz, az emberi szenvedések és félelmek elleni harcban.

A keresztény hit szerint a keresztség a legfontosabb fegyver a gonosz ellen, a megkeresztelletlen ember a démonok áldozata marad. Az ördög a keresztvízbe belefullad, mint régen a fáraó katonáival a Vörös-tengerbe. Az épületeket, templomokat, városokat is beszentelték, hogy megvédjék őket a gonosszal szemben. Már az egészen primitív törzsek is ismerik a beszennyeződés és megtisztulás rituáléit, a gonosz támadása után mindig a rituális mosakodásnak van megtisztító ereje. A későbbi korokban aztán lassan a bűn és a bűntudat lép a beszennyeződés helyébe, bár teljesen nem szorítja ki azt. Gondoljunk például a szentmise azon szavára, hogy „tisztítsd meg ajkamat, mosd le bűneimet, és vétkeimtől tisztíts meg engem" (Izajás 51,4). A középkori városokban hatalmas tárháza volt ennek a gonosz elleni védelemnek:

1. Védte őket a mindenható és jóindulatú Isten.
2. Védte őket Jézus megváltó halála.
3. Védték őket az angyalok és angyali seregek.
4. Védte őket a szentek kara, különösen a védőszentjük.
5. Védte őket az Egyház, a pápa, a papság és intézményeik.
6. Védték őket a város falai, melyeket beszenteltek a gonosz ellen, és a város védőszentje.
7. Védte őket a házuk, amely szintén be volt szentelve.
8. Védte őket a házi oltár, a feszület, a szentkép a falon.
9. Védte őket a babonák gazdag arzenálja a betegség, a halál, a terméketlenség stb. ellen.

Hogyan és miért is került bele a gonosz a világba? Miért is kell annyit szenvednünk? Miért van annyi nyomorúság és kétségbeesés a világban? Miért kell meghalnunk? Mi az oka a szenvedésnek? Ezekre a kérdésekre az emberek ősidők óta keresik a választ, mert könnyebb a szenvedést elviselni és elfogadni, ha az ember tudja, vagy legalábbis tudni véli, hogy mi ennek az oka, eredete, és mi az értelme.

A gonosz felbukkanása eléggé ellentmondásos, a teremtéstörténet szerint az első emberpár engedetlensége hozta be a gonoszt, a szenvedést, a halált a tökéletesen jónak és ártatlannak teremtett világba. A középkortól az édenkertbeli kígyót a zsidó és a keresztény hagyomány is a Sátánnal azonosította. Ha viszont a kígyó maga a Sátán, akkor a gonosz legfőbb forrása nem az ember engedetlensége, hanem a Sátán lázadása Isten ellen, így az

ember elbukása csak következmény, másodlagos dolog. Vitatott az is, hogy vajon a Sátán bukása az ember bukása előtt, vagy utána történt. Az egyházatyák leginkább arra hajlottak, hogy a Sátán azért lázadt fel Isten ellen, mert az embert Isten a maga képére teremtette, az angyaloknak viszont nem volt részük ebben a kegyben, s mint tudjuk, a Sátán eredetileg előkelő angyal volt. Tehát a lázadás oka az irigység volt, s ez az oka a gonosz megjelenésének a világban.

Felbukkan az a gondolat is, hogy Isten a felelős a gonosz megjelenéséért, mert ha valaki fellázadhatott ellene, akkor ő teremtett tökéletlen univerzumot. Ebben az esetben vagy Isten döntése volt a gonosz megjelenése, vagy pedig Isten gyengesége, előrelátásának, mindentudásának hiánya vezetett ide. Voltak, akik azt állították, hogy Isten és az angyalok kezdettől fogva léteztek, s úgy vélték, hogy ezzel feloldják ezt a problémát. Ha így lenne, akkor a gonosz birodalma már eleve jelen lett volna a világmindenségben, s akkor a világmindenség eleve kettéhasadt volna a jó és a rossz tartományára. Következésképp az ember csak áldozata az istenek csatájának, a jó és rossz közötti küzdelemnek.

Ki a felelős a világban levő gonoszért, szenvedésért, nyomorúságért és halálért? A Sátán? Isten? Az emberiség? Vagy senki sem, mert a gonosz öröktől fogva jelen volt a világmindenségben? Így aztán méltán érezzük úgy, hogy ez a világ nem a mi világunk. Idegen világ.

Az Ószövetségben a Sátán ritkán kerül szóba, alig pár helyen. De sohasem Isten ellenfeleként emlegetik, hanem inkább mint engedetlenkedő szolgát, aki nem tökéletesen, csak ímmel-ámmal teljesíti, amit Isten küldötteként rábíztak. Az Újszövetségben már sok utalást találunk a Sátánra. Itt már mint Isten ellensége és ellenfele jelenik meg. Órigenész hatására a 3. században fogadták el azt az álláspontot, hogy a Sátán Ádám és Éva előtt bukott el, és így azonosítható az édenkerti kígyóval. Ebből már egyenesen következett, hogy a bűnbeesésért elsősorban a Sátán a felelős.

Az emberiség mindig is kereste a megoldást, itt csak a legfontosabbakat ismertetem.

Az úgynevezett gnosztikus irányzat (gnózis: igazi belső tudás) a kereszténység első évszázadaiban meghatározó jelentőségű volt. Mielőtt a tantételeket elkezdték kanonizálni, és a vallást a hatalom szolgálatába állítani, egy hatalmas spirituális impulzus, egy rendkívüli hatósugarú szellemi mozgalom ragadott meg számtalan embert, eredeti beállítottságától függetlenül. Ez a mozgalom belső megmozdulást, megrendülést és a tökéletesség belső átélése iránti vágyat keltett az emberekben. Ez a gnózis lényege. Nem a tanok egyes irányzatai, nem egyes közösségek voltak gnosztikusok, hanem az a beállítottság, hogy minden ember hivatott a belső tudásra, Isten közvetlen megtapasztalására. Gnosztikus kereszténység néven maradt fenn ennek a mozgalomnak az emléke, azon kevés forrás alapján, amely túlélte az üldöztetést. Pedig eredetileg ez volt maga a kereszténység és az igazi, belső vallásosság, mielőtt a hatalmi tényezővé terebélyesedő külső vallás önmagát hivatalos kereszténységnek nyilvánítva kiirtott minden más szellemiségű irányzatot, elsősorban a belső tudás híveit. Teljesen érdektelen, hogy ebben a kultúrkörben a görög nyelv ezt éppen gnózisnak nevezte. A belső tudás, az igazi ismeret, Isten ismerete minden vallás születésénél jelen volt, és számtalan embert indított el a szellemi úton.

A gnosztikus belülről igaznak ismeri fel, hogy ebben a világban, amelyben él, valami alapvetően nincs rendben. Mivel tudja, hogy a tökéletesség előbbre való, mint minden más, nyilvánvaló számára, hogy mindaz, ami viszonylagos, ahol jó és rossz váltja egymást, az nem lehet Isten, és nem is származhat közvetlenül Istentől, tehát nem isteni. Ebből persze még nem következik sem az isteni, sem az istentelen meghatározása, de a gnosztikust ez nem is nagyon érdekli. A gnosztikusok általában egyetértenek abban, hogy világunkat nem a legfelső Isten formálta ilyenné, hanem egy demiurgosz („kézműves”) isten, ő és az ördög viaskodik köreinkben.



Szent Ágoston megpróbálta megkeresni a gonosz helyét a tökéletesen jó univerzumban, amelyben a rossz, a szenvedés, a bűn csak másodlagos jelenség, igazából nem is létezik. Azt hirdette, hogy az emberi történelem tulajdonképpen tanulási folyamat, amelyben a gonosz csak arra szolgál, hogy próbára tegyen bennünket, és így továbbvezessen a szeretet, az erény és a bölcsesség útján. Ahogy múlik az idő, egyre inkább kiküszöbölődik majd az emberi világból. Élete során három elméletet is felállított, hogy tovább finomítsa ezeket a gondolatait.

Elsőként azt állította *hiányelméletében*, hogy a gonosz voltaképpen nem létezik, a gonosz nem más, mint Isten hiánya, egyszerű „negativitás”. Nem más, mint a jóság eltorzulása vagy megromlása, a jó parazitája. A bűn nem a gonosz felé fordulás, hanem a jótól való elfordulás, vagy egy kisebb jó felé fordulás. „Bármi, ami létezik, jó, a gonosz nem létezik, mert ha létező volna, akkor jó volna”.

Később kidolgozta *esztétikai elméletét*, amely szerint a gonosz pusztán illúzió, az ember tudatlanságának és korlátolt látomásának az eredménye. A teljesség ugyanis megköveteli, hogy az univerzumban legyenek olyan teremtmények is, amelyek nem pusztán létből, hanem létből és nemlétből állnak, következésképp nem tökéletesen jók. Romlékonyak. Ennek ellenére, sőt éppen ebből következően az univerzum tökéletesen jó, mert még a gonosz is a tökéletességéhez járul hozzá, a világ szegényebb volna nélküle, hiányozna valami a teljességből. Tehát a gonosz nem létezik, csupán az emberek tévképzete, mert nem képesek meglátni azt az egyetemes szándékot és harmóniát, amely magába foglalja a szenvedést és a halált is.

Utoljára dolgozta ki *erkölcsi elméletét*, amelyben azt fejtegeti, hogy a gonosz jelenléte a világban előfeltétele az emberi szabadságnak, mert nem volna igazi szabadság és igazi választás az, ha az emberek csak valami jó és egy másik jó közül választhatnának. A szabadságnak két formáját határozta meg: az egyik, a primitívebb a szabad akarat, vagyis az, hogy az ember akár a kisebb jót, vagyis a gonoszt is választhatja, a másik az embernek az a képessége, hogy Istent választja, és Istennek tetsző életet él. Ez az Istenben való hit és Isten követésének a szabadsága.

Valójában Szent Ágoston nem tudott belenyugodni saját válaszaiba. Az újszülöttek szenvedéseit is magyarázó kísérletet tett, ám végül is elismerte, hogy a gonosz jelenléte ebben a világban Isten titka. Halála előtt már azt is állította, hogy az eredendő bűn minden eresztékében megrontotta a világot, olyannyira, hogy az emberek többsége örök szenvedésre és kárhozatra van ítélve.

Ágoston útján járva később sokan állították, hogy a gonosznak csak átmeneti szerepe van a világban. Ádám még gyermeki állapotban volt, amikor Isten megteremtette, még át kell mennie egy hosszú és fájdalmas tanulási folyamaton, amelynek során emberi képességei fokozatosan kialakulnak, és ő lassan teljes emberré, felnőtté válik. Az eredendő bűn nehezebbé tette feladatát, de egyúttal függetlenedését is jelentette, ez pedig hozzájárult ahhoz, hogy felelősségteljes emberi lénnyé váljék. A világ idegensége, az a tény, hogy a világ durva szögleteibe ütközünk, inkább áldás, mint átok, mert segít minket abban, hogy igazi emberekké formálódjunk.

Az emberiség folyamatosan igyekezett a Sátánt megszemélyesíteni, sőt lehetőleg minél inkább „egyszemélyesíteni”, nem akart gonoszok seregével bajlódni, az összes gonosz szellemet belesűrítették egy „egy-sátán hitbe”, a Sátán személyébe. Így a Sátánnal való küzdelem is sokkal drámaibb és apokaliptikusabb lett, ugyanakkor egyszerűbbé és reménytelibbé is vált. Ha csak egy gonosz van, akkor ennek az egy személynek a legyőzése egyszer és mindenkorra megszabadítja az embert minden gonosztól, szenvedéstől, nyomorúságtól és a haláltól. Ráadásul az emberek számára végtelenül undorító, borzalmas, visszataszító képet festhetünk róla, bízva abban, hogy rettenetük és félelmük révén jó útra térnek.

Ezzel együtt természetesen a Sátán ellenpontjaként a jó is hősiessé vált, a Hérosz, a Hős, a Bajnok, Jézus diadalmas figurája egyre fontosabbá vált. A jó és a gonosz küzdelme kikerült az emberi lélekből, és az istenek harcának szférájába emelkedett. A kereszténység bibliai ígérete szerint Krisztus legyőzi a Sátánt. Ez a kivetítés az emberi lelket óvó zseniális önvédelem, amely csökkenti az emberekben a szorongást. A gonosz elleni harcot beépíti a bűnbeesés és a megváltás nagy drámájába, még tovább csökkentve a gonosz hatalmát az ember fölött. A nyugati civilizációban pozitív szerepe volt annak is, hogy az édenkerti kígyót a Sátánnal azonosították, s ezzel ő vált felelőssé az eredendő bűnért, legalább részben felmentve ezzel Ádámot és Évát (az emberiséget) az eredendő bűn terhe alól.

A gonosz megszelídítésének technikáját ügyesen elsajátítottuk, gondoljunk csak az özönvíz történetére, amelynek középpontjában Noé és háza népének megmenekülése van: szinte semmit sem beszélünk arról a világpusztulásról, amely ezzel együtt járt, a pusztító és gonosz erők orgiájáról, az állati és emberi szenvedésről, a kétségbeesésről, a halál rettenetéről. A felnőttek, gyermekek, a békésen legelésző állatok százezrével fulladnak meg az örvénylő vizekben, tiszta bizonyítékát nyújtva annak, hogy az emberiség egy idegen és kegyetlen világban él, amelyben az emberi és állati lét nem számít, bármikor elpusztítható. Védekezésül csak a szépre emlékezünk, arra, hogy Isten támogatását és szeretetét élvezve legyőztük a világ erőit, és győzedelmesen túléltük a katasztrófát, igazolva, hogy ez egy jó, értelmes és erkölcsös világ.

A mártírok esetében ugyanezt a technikát alkalmazta a kereszténység. A mártírokat halálra ostorozták, keresztre feszítették, elevenen megnyúzták, kerékbe törték, olajban megfőzték, máglyán elégették. Mi győzelmi jelentéseket gyártottunk ebből, a borzalmas halál jelenetei aranyozott szentképekké nemesültek a katedrálisok falain, mintha mindez győzelem lett volna.

Úgy tűnik, hogy a Sátán, a megszemélyesített gonosz leginkább emberi találmány, az emberiség leginkább az ő képével tudta csökkenteni a világban történő tragikus élmények okozta félelmeit. A Sátán személye a megkönnyebbülés eszközévé vált, ugyanakkor a Megváltó szerepe is felértékelődött általa, s így az abszolút jóban való hitet is felerősítette, támogatta.

(Folytatjuk)

A házimunka materiális spiritualitásáról és politikai implikációiról

1.

Évekkel ezelőtt hallottam egy fundamentálisan zöld érzületű ember előadását. Emlékszem rá, hogy ez a férfi, miután nagyon is kézzelfoghatóan, a lehető legsötétebb színekkel ecsetelte a világ ökológiai helyzetét, erre a következtetésre jutott: A környezet megmentésére irányuló reálpolitikai kísérletek – parlamenti próbálkozások, „zöld" törvények, népi kezdeményezések stb. – mind eleve kudarcra vannak ítélve, mivel azáltal, hogy szükségképpen a tüneteknek gyürkőznek neki, nem pedig az okoknak, megszilárdítják a status quo-t és azzal együtt a rohamos környezet- és önpusztítást. Ezért nem zöld reálpolitikára van szükség, hanem vészpróféciára (amire az előadó maga szolgáltatta a legjobb példát), és: meditációra. A világot csak a katasztrófa radikális felismerése, illetve a higgadtság és a mértékletesség erényének kollektív (kivitelezésében azonban egyéni) begyakorlása mentheti meg…

Emlékszem, hogy már akkor is kettős érzés töltött el ezzel a filozófiával szemben: Egyrészt a radikális társadalomelemzés és a bevett politikai módszerekkel szembeni bizalmatlanság egybevágott azokkal az eszmékkel, amelyeket saját feminista köreim vitáiból ismertem. Másrészt boszszantott az a pátosz, amellyel a zöld férfiú a megtérésnek csak és kizárólag ezt a formáját akarta elismerni. A sokféle ellenállás elképzelése, gondoltam, idegen a patriarchától. Neki egyértelműségre: polarizációkra van szüksége. A társadalomkritikus radikalitása individualista (és mégis-csak: üdv-) próféciába csap át – olyan jelenség ez, amelyet az ún. New Age-mozgalom köreiből ismertem, és amelynek hermetikus merevsége minden érvet hatástalanságra ítél, még mielőtt kimondták volna. És még valami zavart nagyon: Csak egy férfi, aki még sosem fáradozott tevékenyen-ismétlődően az élet hétköznapi fenntartásáért, aki még sosem végzett *házimunkát*, akinek részlegesen világos szelleme viszont egyelőre sikeresen hajózta körül a nemi politika sziklaszirtjeit, szóval csak egy férfi juthat arra a gondolatra, hogy a csendes üldögélés és az önmagunkba mélyedés vezet ki a dilemmából, s hogy ez egyáltalán *reális életlehetőség*. Röviden: Mosd ki előbb a saját büdös zoknidat, és közben mérlegeld, vajon találsz-e még időt a csendes üldögélésre, nem is szólva a csendes üldögélésről szóló *prédikálásra*!

Akkoriban nem jutottam tovább ennél a spontán elhárításnál, talán azért, mert akkor teljes munkaidejű alkalmazott lévén egy fogyasztói metropolisz egyetemén, én magam túlságosan távol voltam attól, ami az emberi szellem – meditáló vagy elemző jellegű – fáradhatatlan tevékenységének szükségképpeni kísérőjelensége, ha tetszik, ha nem: a főzéstől, mosogatástól, takarítástól, a nedves pelenkáktól és az emberi *test* egyéb hagyatékaitól. Ma részmunkaidős háziasszonyként egy olyan faluban élek, amely mindenekelőtt mezőgazdaságból él. Most térek vissza arra, hogy akkoriban elutasítottam a fundamentálisan zöld próféciát, és megpróbálom ezt az elutasítást *kritikává* átalakítani.[1]

2.

Kapcsolódva a zöld állásponthoz, de egyidejűleg elhatárolódva is attól, a következő tételt bocsátom vitára:

Igaz, hogy a politizálás hagyományos formáival szemben túl nagy az elvárás, ha arról van szó, hogy kivezető utat kell találni az ökológiai katasztrófából, és valóban erre megy a ki a dolog. Amit én – megfelelő fogalom hiányában – ideiglenesen „spiritualitásnak" szeretnék nevezni, annak a (politikai) élet szilárd alkotórészévé kell válnia, de *nem* a spiritualitás hagyományos platóni formáinak értelmében, amelyek „átszellemiesítést" akarnak elérni, amelyek lényegileg a tétlenségben állnak (értsd: mások szolgáló tevékenységét feltételezik), és amelyek az emberi hétköznapokon túli „kímélő terekre" szorulnak és korlátozódnak. A házimunka – ha azt értjük rajta, hogy nap mint nap tevékenyen és ismétlődő módon gondoskodunk halaszthatatlan emberi szükségletekről – *bizonyos feltételek mellett*[2] olyan spirituális gyakorlat jellegét öltheti, amely átfogóbb értelemben az élet fenntartására irányul.

3.

Tételem több szempontból is könnyen félreérthető; ezért, mielőtt részletesen kifejteném, óvintézkedésként szeretném világossá tenni, mit *nem* értek rajta.

Először: Mivel számomra biztosan nem a házimunka azon formájának idealizálásáról van szó, amely a magasan fejlett ipari társadalmakban normává vált, kifejezetten azt mondom: a házimunka *bizonyos feltételek mellett* spirituális gyakorlat jellegét ölt*heti*. Nem minden esetben helye a spiritualitásnak. Bizonyos, jelenleg „normálisnak" tartott feltételek mellett teljes egészében szellemtelen lehet.[3]

Másodszor: A „spiritualitás" szó a latin *spiritus* = szellem szóból származik, és szorosan kötődik a szellemiség azon platóni felfogásának hagyományához, amely uralja a nyugati filozófia- és teológiatörténetet. Mivel én pontosan ezt a testet és a szellemet, illetve a lelket férfiközpontú módon megkülönböztető hagyományt, valamint a „meditáció" ennek megfelelő formáit akarom megkérdőjelezni, a „spiritualitás" szó nem azt a valóságot fejezi ki, amelynek leírása a célom. Abban a gondolkodási sémában, amelyben magától értetődőként feltételezik a test és a szellem szétválasztását, csak paradox módon fejezhető ki az, amire én gondolok: számomra „materiális spiritualitásról" van szó, az anyag*ban* megjelenő szellemről.

Harmadszor: Nem valamiféle üdvtant akarok hirdetni, hanem rá akarok mutatni bizonyos összefüggésekre, amelyeknek a felismerését a „mi" kultúránk elfojtja. Tételemmel nem akarok minden értéket elvitatni a platóni spiritualitástól, hanem azt a véleményt akarom visszautasítani, hogy az a „spiritualitás", amely az életet megtartó politikához szükségszerűen hozzátartozik, csak ott, vagy mindenekelőtt ott jöhet létre, ahol nyugalom és bizonyos – gyertyafényes – légkör uralkodik, ami aztán lehetővé teszi számomra, hogy ölbe tegyem a kezemet, és így „eljussak önmagamhoz".

Negyedszer: A spiritualitásról szóló minden beszéd, és különösen a hétköznapok „közvetlen" spiritualitásáról szóló beszéd könnyen pontatlanná válik, és veszélyesen közel áll „a tulaj-

1 Lényeges ösztönzéseket köszönhetek az alábbi tanulmánynak: Maria Mies, Tantra – Magie oder Spiritualität? in: Beiträge zur feministischen Theorie und Praxis Nr. 12 (1984), „Natur – Technik – Magie – Alltag", 82-99.
2 Ld. e tanulmány 8. pontját.
3 Ld. e tanulmány 7. pontját.

donképpeniség zsargonjához"[4]. Megkockáztatom ezt a közelséget, mert nekem úgy tűnik, hogy ennek egyetlen alternatívája az, hogy hallgatunk arról a valóságról, amelyről nem akarok többé hallgatni.

4.

Hogyan jutottam el a tételemhez?

Az elején az a tapasztalat áll, hogy a házimunka során – mosogatáskor, főzéskor, takarításkor vagy ha századszor teszem vissza a helyükre azokat a tárgyakat, amelyeket a kislányom szétszórt – olykor az történik meg, amit a dolgok értelme közvetlen megtapasztalásának nevezek. A „spiritualitás" szóval azonban most pontosan a dolgok értelmének ezt a közvetlen észlelését akarom jelölni, azt az észlelést, amely bizonyos tevékenység végzése közben jön létre a tudatban, és amelyet gyógyítónak, boldogítónak, összekapcsolónak, a szó pozitív értelmében rendet teremtőnek érez az ember. Az tehát, amit a házimunka egyes, később még pontosabban leírandó pillanataiban megtapasztalok, bizonyos fokig hasonlít azokhoz az élményekhez, amelyeket a klasszikus spirituális gyakorlatokból ismerek. És a megtapasztaltaknak ez a hasonlósága volt az első kiindulópontja azoknak a töprengéseimnek, amelyekből végül is kialakult ez a téma.

Most tehát szeretném kifejteni tételemet, oly módon, hogy először megpróbálok rájönni arra, hogyan magyarázható az, hogy a házimunkában lehetségesek „spirituális" tapasztalatok. Egyidejűleg fölteszem magamnak a kérdést, mennyiben hasonlítható össze a házimunka spiritualitása a klasszikus platóni spiritualitással, és mennyiben *nem* azonos azzal. E két gondolatmenetből adódik majd annak indoklása, hogy a házimunka materiális spiritualitása átfogóbb értelemben irányul az élet fenntartására, mint a spiritualitás platóni formái. Végezetül szeretném megfogalmazni azokat a feltételeket, amelyeknek teljesedniük kell ahhoz, hogy a házimunka felszabadíthassa a benne rejlő materiális-spirituális lehetőségeket.

5.

Úgy vélem, hogy a házimunkát – ami tevékenyen és ismétlődő módon történő gondoskodás halaszthatatlan emberi szükségletekről – olyan struktúra jellemzi, amely megmagyarázza, miért éppen e munka során jöhet létre a leírt értelemben vett spirituális tapasztalat. Most megpróbálom a meditáció hagyományos formáitól elhatárolva leírni a házimunkának ezt az alapstruktúráját, és ennek érdekében először elvonatkoztatok a házimunka patriarchális elfajulásaitól, amelyekre később fogok rátérni.[5]

Először: Attól, hogy tevékenyen a gyerekek, nők és férfiak folyton visszatérő elemi szükségleteire és életmegélésére – az evésre, ivásra, alvásra, ürítésre, koszra és rendetlenségre – irányul, a házimunkának rituális jellege van. A rituálé ugyanis olyan cselekvés, amely szigorú rend szerint ismétlődik meg újból és újból. Eltérően a bevett vallási rituáléktól az a rend, amely megszabja a házimunkát, nem valamely pozitív törvény, hanem természeti törvény[6]. Azt, hogy a lányom a pelenkába pisiljen, nem a pápa parancsolta meg, hanem „a természet". Valakinek ki *kell* cserélnie a pelenkát, azaz: rituálét kell végeznie. Itt megmutatkozik, mit jelent a „materiális" elem a házimunka spiritualitásában: olyan rituálék együttese, amelyeknek szükségességét emberi testek indokolják, nem pedig férfiemberi parancsok, vagyis valamilyen uralom.

Másodszor: A házimunka többnyire közvetlenül szociális munka. Önmagamért és másokért teszem. Ha senki sem gondoskodna tevékeny-ismétlődő módon a halaszthatatlan emberi szükségletekről, akkor nem létezne a gyerekek, nők és férfiak együttélése. Az a csecsemő, akit senki sem lát el, meghal. Az a csoport, amelyiknek senki sem főz ennivalót, szétesik. Amit a házimunka női teoretikusai a házimunka pszichikai oldalaként azonosítanak, azaz a „kapcsolati munka"[7], szintén szükséges alkotórésze az emberi szocialitásnak: az a kapcsolat, amelyet nem ápolnak, tönkremegy. A dolgok értelmének közvetlen megtapasztalása, ami megtörténhet a házimunka során, szorosan összefügg azzal, hogy a házimunka a szocialitással kapcsolatos: értelmes dolog megtenni magamért és másokért valamit, ami halaszthatatlan. A hagyományos spiritualitás ellenben olyan gondolati építményekből meríti értelem-megtapasztalásának tartalmát, amelyeknek az emberi együttélés szempontjából vett szükségessége nem ismerhető fel közvetlenül, ellenkezőleg: intézményekkel és hierarchiákkal kell közvetíteni, megszilárdítani és ellenőrizni őket.

Harmadszor: A házimunka rendet teremt. Közvetlen környezetem kitakarítása olyan manuális tevékenység, amely a gondolati és érzelmi tisztázás folyamatait kísérheti és támogathatja. A rend-teremtés előfeltétele, illetve kísérőjelensége annak, hogy megtapasztaljuk a dolgok értelmét. A spiritualitás hagyományos formái metafizikai, láthatatlan, „szellemi" rendekből merítik értelmüket, az a rend viszont, amelyet a házimunkával állítunk elő, materiális: látható, kis térben megjelenő, meggyőző, és mindig vissza kell alakítani üdvös rendetlenséggé. A házimunka materiális spiritualitása a káosz és a rend folytonos váltakozásán nyugszik, miközben a hagyományos spiritualitás az ideális, láthatatlan, nagy térrel összefüggő, örökké az egészen nagy káosz által fenyegetett és ezért görcsösen megtartott rendben találja meg a dolgok értelmét.

Negyedszer: A házimunka a szépség hétköznapi formájára irányul. Nem hoz létre olyan műalkotásokat, amelyek a templomban áhítatra ösztönöznek vagy amelyeket múzeumokban lehetne szemlélni (ami abból a nézőpontból, amelyikből itt nézem a dolgokat, egyre megy). Inkább arról van szó, hogy aki házimunkát végez, hétköznapi dolgokat igazít helyre, az élet szükségszerű gyakorlatából élvezetes életgyakorlatot csinál. A szépségnek van értelme. A hétköznapok nem látványos esztétikájából, amelyet a házimunkát végző férfi vagy nő állít elő, és amelyet nem szemlélni, hanem *használni* kell, spirituális tapasztalat keletkezik.

Ötödször: A házimunka materiális spiritualitása és a platóni spiritualitás általánosságban abban különbözik egymástól, hogy az egyik *szolgálat*, a másik viszont mások szolgálatát *feltételezi*. A platóni világkép egy patriarchálisan szervezett rabszolgatartó társadalomban keletkezett. Athénban a nők és a rabszolgák állították elő munkájukkal azt a materiális alapot, amelyen aztán kibontakozhatott a polisz szabad férfipolgárainak szellemi tevékenysége, amely lényegéből fakadóan luxus. Ma sincs ez másképp: a fejlett ipari országok gazdag egyházai, a New Age-mozgalom a maga költséges workshop-kultúrájával, a funda-

4 Theodor W. Adorno, Der Jargon der Eigentlichkeit, Frankfurt 1973.
5 Ld. e tanulmány 7. pontját.
6 A „természet" fogalma sem fejezi ki azt a valóságot, amelyre gondolok, mivel a férfiközpontú rendben alacsonyabb rendűként állítják szembe olyan „magasabb" fogalmakkal, mint a „kultúra" vagy a „történelem".
7 Vö. Ilona Ostner, Barbara Pieper (közr.), Arbeitsbereich Familie. Umrisse einer Theorie der Privatheit, Frankfurt a. M./New York 1980; Silvia Kontos, Karin Walser, ...weil nur zählt, was Geld einbringt. Probleme der Hausfrauenarbeit, Berlin/Gelnhausen/Stein 1979.

mentálisan zöld férfiak fényűzően profetikus gondolkodása – mindez a háziasszonyok és a „harmadik világ" kisparasztjainak munkájára van rávetítve.[8] Pontosan itt helyezkedik el a zöld férfiú gondolkodásának vakfoltja: Nem *valamilyen* spiritualitásnak kell a hagyományos politizálás kiegészítőjévé válnia, hanem egy *meghatározott* spiritualitásnak, mégpedig annak, amelyik az élet fenntartására irányuló, tevékeny-ismétlődő gondoskodásban valósul meg. Mert az uralkodók spiritualitása nem fogja tudni megtörni az uralmat. A házimunkát végző nő vagy férfi ellenben kicsiben végrehajtja azt, amire nagyban van szükség: az élet fenntartásának szolgálatát. Ebben rejlik a dolgok értelmének materiális megtapasztalása, amihez a házimunka révén juthatunk el. És ebben rejlik annak az oka is, hogy a házimunka materiális spiritualitása miért áll átfogóbb összefüggésben az ökologikus politikával, mint a spiritualitás platóni formái.

6.

A reformátoroknak volt sejtelmük a hétköznapi szolgálat spiritualitásáról, amelyre gondolok, sőt a házimunka spiritualitásáról is. Luther átlép mindazokon a lelki gyakorlatokon, amelyeket korának emberei kiróttak magukra, és a Jézus Krisztusba vetett hitet határozza meg „főmű"-ként[9]: Ha egy ember bízik abban, hogy Isten jót akar neki, akkor minden hétköznapi tevékenysége istentiszteletté válik, „még ha oly csekély lenne is az, mint egy szalmaszál felemelése"[10]. „Mert a hit és a bizalom mindent értékessé tesz Isten szemében."[11]

„Tehát az asszony is gondolkodjék tevékenységei során, amikor a gyereket szoptatja, ringatja, fürdeti és egyéb dolgokat tesz vele, és amikor egyébként dolgozik és segít a férjének..."[12] És „ha egy férfi odaállna, és pelenkát mosna vagy valami más alávaló munkát végezne a gyerek körül, és mindenki kigúnyolná, és szájtátinak meg szoknyavadásznak nevezné, de ha ő az említett felfogás és keresztény hit alapján tenné ezt... mondd meg, ki gúnyolódik itt a leg-finomabb módon a másikon? Isten az összes angyalokkal és teremtményekkel együtt nem azon nevet, hogy pelenkát mos, hanem azon, hogy ezt hitből fakadóan teszi."[13]

A „világi istentisztelet" eszméje, amely az Isten és ember közti viszony ezen új meghatározásából logikusan adódik, és amelyet Luther itt kifejezetten a házimunkára vonatkoztat, valamiképpen érintkezik azzal, amit én a házimunka materiális spiritualitásaként írtam le: a spiritualitás, a dolgok értelmének megtapasztalása itt sem korlátozódik a visszavonulás tereire és különleges helyzetekre; Luther szerint ott történik meg, ahol egy nő vagy férfi – abbéli bizalmában, hogy Isten elfogadja őt – szabaddá válik arra, hogy „más embereknek szolgáljon, és hasznos legyen, és semmi mást nem állít a szeme elé, mint ami mások számára szükséges"[14]. Ennyiben azt mondhatom, hogy tételem folytonosságban áll az igazi istentisztelet reformátori elképzelésével.

De úgy vélem, hogy Luther elfelejtett – vagy túlságosan leértékelt – valami fontosat: tudniillik azt, hogy léteznek az uralkodás és az elnyomás olyan feltételei, amelyek lehetetlenné teszik azt, hogy istentiszteletként éljük meg a hétköznapokat. Luther sok mindent megkérdőjelezett, de valamit nem: a férfinek elképzelt Isten *uralkodói* helyzetét, amelynek alapján minden földi uralom igazolható, ha egyszer már létrejött. Jóllehet Luthernél nagyon is megtalálható az az elképzelés, hogy a Jézus Krisztusba vetett hit megtöri az uralmi struktúrákat – ez megmutatkozik például az iménti idézetben, amelyben eredeti módon rajzolódik ki a háziférfi alakja –, másfelől azonban a maga túlságosan erős hite miatt Luthernek meggyőződése, hogy minden megaláztatás, az uralkodás által okozott minden elidegenedés elviselhető „Krisztusban", s a lázadás csalhatatlan jele annak, hogy túlságosan kevés hittel van dolgunk. Ezt nem csupán a parasztok elleni ismert, kemény írásai bizonyítják, hanem újból és újból kinyilvánított bizalma is abban, hogy a társadalmi status quo Isten akarata.[15] Luther úgy véli, hogy a fejedelmekhez és urakhoz, a férjekhez és egyéb felsőbbségekhez intézett „intelmekkel" meg van oldva a szellemet elpusztító uralkodás problémája, de nem ez a helyzet. Luther nem látja, hogy léteznek olyan viszonyok, amelyek között cinikus dolog világi istentiszteletről beszélni. Maga Luther nem élt ilyen viszonyok között, és – ellenfelével, Münzerrel ellentétben – nem volt hajlandó tudomásul venni, hogy léteznek ilyenek. Mivel a világ gazdag részén ma is vannak olyan evangélikus teológusok, akik azon fáradoznak, hogy megőrizzék a biztonságos távolságot a szellemet elpusztító viszonyoktól, ezért képesek Luther teológiájával töretlen folytonosságban megfogalmazni a saját teológiájukat.

Mivel azon a véleményen vagyok, hogy az uralkodás bizonyos formáinak eltörlése elengedhetetlen előfeltétele a világi istentiszteletnek, tételem nem csupán folytonosságban áll a világi istentisztelet reformátori eszméjével, hanem világosan meghatározott szembenállás is jellemzi: Lutherrel ellentétben az a véleményem, hogy az uralkodás a hétköznapokban megölheti a szellemet, legyen bár jelen bármekkora hit. Dietrich Bonhoeffer ezt így fejezi ki:

„Ahol ... egy emberi lényt megfosztanak azoktól a feltételektől, amelyek hozzátartoznak az emberléthez, ott az ilyen életnek a kegyelemmel és hittel történő igazolása, ha nem válik is lehetetlenné, de komolyan akadályozott. Konkrétan: Azt a rabszolgát, akitől oly mértékben elveszik az idejével való rendelkezést, hogy már nem hallgathatja az Ige hirdetését, legalábbis nem lehet Isten ezen Igéje által elvezetni a megigazulást adó hitre... Az Ige azon hirdetője, aki nem tesz meg mindent azért, hogy ez az Ige hallható legyen, nem felel meg az Ige szabad folyás iránti igényének. Az Ige számára elő kell készíteni az utat. Ezt maga az Ige követeli meg."[16]

Ezért fogalmazok meg olyan feltételeket, amelyeknek teljesedniük kell ahhoz, hogy a házimunka felszabadíthassa az életet fenntartó szellemet, amely benne rejtőzik.

8 Ld. ezzel kapcsolatban a munka „háziasszonyosításának" tételét, amelynek kifejtése megtalálható pl. az alábbi műben: Claudia v. Werlhof, Maria Mies és Veronika Bennholdt-Thomsen, Frauen, die letzte Kolonie, Reinbek b. Hamburg 1983.

9 Martin Luther, Von den guten Werken (1520). in: Ausgewählte Schriften, kiadja Karin Bornkamm és Gerhard Ebeling, Frankfurt a. M. 1982, 38-149 és tovább.

10 I. m., 44.

11 I. m., 48.

12 Martin Luther, Vom ehelichen Leben, közr. Dagmar C. G. Lorenz, Stuttgart 1978, 35.

13 I. m., 36.

14 Martin Luther, Von der Freiheit eines Christenmenschen, in: Martin Luther, Ausgewählte Schriften, i. m., 238-263, 258.

15 Ld. erre vonatkozóan pl.: Beat Dietschy, Thomas Münzer – Zum 500. Geburtstag eines Theologen der Befreiung, in: Neue Wege 2/1990, 38-43.

16 Dietrich Bonhoeffer, Ethik, München 1981, 143.

7.

A modern patriarchátusban közel 100%-ban házi*asszonyi* munkaként folyik a házimunka, mert az urak megegyeztek abban, hogy a házimunka „a nő természetéhez tartozik". E koncepció értelmében a házimunka nem olyan munka, amelyet az ember maga választ, hanem olyan folyamat, amely megtörténik. Nincs alanya. Ezért a nőket nem képezik ki a házimunkára – mint valamely foglalkozásra –, nem kapnak fizetést érte és nincs szabadidejük. (Ki fizetne bért és biztosítana szabadidőt a földnek, amelyen a krumpli nő?) A házimunka így *azonossá válik a női élettel*. A nő számára nincs kezdete és vége. A halaszthatatlan emberi szükségletekről való tevékeny-ismétlődő gondoskodás a férfiak nők fölötti uralmának eszközévé fajult. Mivel már nem csupán arról van szó, hogy valakik elvégzik a szükséges szolgálatot, hanem arról is, hogy elnyomják a nőket, a szolgálat a felismerhetetlenségig eltorzult: a női magazinok ostobaságai miatt, a családi élet giccses és erőszakos kultúrája miatt, a háziasszonyok egymástól történő, szisztematikus elszigetelése miatt, azon tevékenységek miatt, amelyeknek már semmi közük sincs az élet fenntartására irányuló közvetlen gondoskodáshoz, amilyen például a gondoskodás arról, hogy a férfiak és a gyerekek a lehető legjobban alkalmazkodjanak egy embertelen teljesítményi rendszerhez. Végérvényesen értelmetlenné válik a házimunka akkor, ha – mint Csernobil után (és a „Csernobil után" ma tartós állapot) – arra szolgál, hogy fenntartsák egy még működő világ látszatát: anyák zacskós tejet halmoznak fel a katasztrófa előtti időből, szigetelik az ablakokat, és gondoskodnak a hétköznapi védettség fenntartásáról annak érdekében, hogy a férfiak depressziója rejtve maradjon. Az effajta házimunka a normális manapság. Aki még képes „világi istentiszteletet" látni benne, az cinikus. Ilyen viszonyok között értelmesnek érezni a házimunkát: önbecsapás vagy szomorú emlékezés. Ennek ellenére ennem kell. És mégis tiszta pelenkára van szüksége a lányomnak.

A házimunkának mint háziasszonyi munkának a szervezeti formája – amely valójában minden más, csak nem természetes – és a neki megfelelő nemi ideológia szemmel láthatóan az uralkodók érdekeit szolgálja. Mert a férfiak azáltal, hogy a halaszthatatlan emberi szükségletekről való, mindennapos tevékeny-ismétlődő gondoskodást a nőkre, illetve azok „természetére" bízták, szabaddá váltak valami „magasabb" számára: a külső természeten való uralkodásra, a teológiára, a háborúkra és a platóni spiritualitásra. De a „magasabb" rombolásba csap át. Mert a szereplők elvágták magukat annak az értelemnek a megtapasztalásától, amely az élet fenntartásáról való hétköznapi gondoskodásból fakad. Most „meditálni" akarnak. De inkább a zoknijukat kellene kimosniuk, meg lányaik és fiaik pelenkáját.

8.

Aki a háziasszonyi munkában értelemmel teli tevékenységet lát, az nem néz szembe azzal, hogy ez a munka miféle bajok összefüggésébe illeszkedik be szomorú módon. Aki – tekintettel a bajok ezen összefüggésére – *minden* értelmet elvitat a háziasszonyi munkától, az saját hétköznapi létének alapját veti meg, és ezzel az idealizmussal a háziasszonyok jogos haragját vonja magára. Változatlanul érvényes, hogy meg kell fogalmazni azokat a feltételeket, amelyek között a házimunka *elnyerheti* saját értelmét:

Ahhoz, hogy a házimunka tartósan – és nem csupán az értelem felvillanásának alakjában – felszabadíthassa a benne rejlő szellemi lehetőségeket, meg kell szüntetni a házi*asszonyi* munka patriarchális szervezeti formáját. Mert amíg a házimunka nem tudatos tevékenységnek, hanem természeti törvényszerűséggel működő folyamatnak számít, amíg határtalanul elhatalmasodik a nők életén, s a férfiak életében csak olyan funkcióként merül föl, amelyet *másoknak* kell betölteniük, addig nem lehetséges az emberi élet alapprituáléjaként alakítani. Ezért aztán a házimunka mindenkire történő *igazságos elosztása* döntő feltétele annak, hogy a házimunka materiális spiritualitása a hagyományos politizálás kiegészítőjeként jöhessen létre. Ebből a feltételből következik a többi:

Ha a házimunkát igazságosan osztják el mindenkire, akkor mindenki számára *korlátozott, korlátozható* tevékenység lesz. A házimunka értékét csak akkor lehet megtapasztalni, ha többé nem jelent majd „mindent" a nők számára, és „semmit" a férfiak számára. Mert azt, hogy valami micsoda és hogyan létezik, csak akkor tapasztalom meg, ha azt is megtapasztalhatom, ami más és máshogyan létezik.

Ha a házimunka mindenkire korlátozódik, akkor mindenki számára létezik egy *másik oldala: egy külső világ*. A külvilágban, a nyilvánosságban, a hagyományos politizálásban alakul ki a házimunka irányultsága, csak ott válik felismerhetővé a hétköznapi gondok és a társadalmi gondok közötti összefüggés. Csak az ismerheti fel, mire kell irányulnia „az egészért" viselt gond értelmében vett politikának, aki folyamatosan tapasztalja a hétköznapi gondokat. Csak az nem jár körbe vakon a házimunkában, akinek lehetősége van arra, hogy részt vegyen „az egészért" viselt gondban.

Ha a házimunkát igazságosan osztják el mindenkire, akkor az már nem a szolgálólányok uruknak tett szolgálata, hanem mindenki mindenkinek tett szolgálata: *kölcsönösség*. Így kerül helyére a házimunka szociális értelme. A vak alávetettség szellem-telensége a kölcsönösség spiritualitásává válik.

9.

A házimunka materiális spiritualitását nem lehet laboratóriumban, szimulációval előállítani, sem a vasárnapi istentiszteleten, sem New Age-es workshop-okban; ez a spiritualitás nem az ökologikus politizálás tetszés szerint megcsinálható előfeltétele, hanem egyidejűleg annak feltétele és eredménye. A spiritualitást és a politikát nem lehet időbeli egymásutániságba állítani: „Először ismét meg kell tanulnunk meditálni, s akkor megmentjük a világot." Inkább arról van szó, hogy a spiritualitás megjelenik a politizálás folyamatában, ha „politikán" nem egyszerűen a nyilvános cselekvés eljárástechnikáját értjük, „spiritualitáson" pedig annak vélt ellentétét, önmagunk úri megtalálását egy kímélő térben. Nem az a férfi elővételezi a jövőt, aki – miközben az „ő" felesége ellátja otthon a gyerekeket – megpróbálja felfedezni saját legbelső lényét, hanem az, aki tudatosan kiveszi részét a hétköznapi szolgálatból. És az a nő, aki határozottan nemet mond a maga vélt szolgálói természetére, és mégsem ül föl annak az emancipációs ideálnak, amely a férfinak a kozmoszban betöltött uralkodói helyzete szerint tájékozódik.

Ina Praetorius

Forrás: I. P., Skizzen zur feministischen Ethik, Matthias-Grünewald-Verlag, Mainz 1995.

Ülj le, és maradj csöndben!

Eckhart mester portréja

Avignonban, 1329 márciusában XXII. János pápa – egy despota vonásokkal bíró bürokrata és találékony adóbehajtó, aki mindenütt ellenséget szimatolt, és éppoly keveset értett a misztikus teológiához, mint szamár a díjugratáshoz – nyugtalanul fészkelődött trónusán, és mogorván diktálta az írnoknak a kiátkozási bullát:

„Fájdalommal tesszük közzé”, morogta a pápa a fogain keresztül, „hogy korunkban egy, a német országokból való személy, bizonyos Eckhart nevezetű, és amint mondják, a Szentírás doktora és professzora a prédikáló testvérek rendjéből, többet akart tudni, mint amennyi szükséges.”

A költői nevű bulla – *In agro dominico* [Az Úr szántóföldjén] – Eckhart mester, a misztikus német domonkos halálos ítéletét jelenthette volna, mert az illetékes egyházfejedelem, II. Heinrich kölni érsek vaskeménységgel üldözte az eretnek mozgalmakat. Eckhart azonban már halott volt, amikor megérkezett a pápai kiátkozás. Mikor és hol halt meg, nem lehet már pontosan kideríteni. Nem is fontos, hiszen tovább él – a fejekben és a szívekben, mindenekelőtt azokéban, akik keveset tudnak kezdeni az egyházi hittel, de annál többet a világias világba visszavándorolt misztikával.

Aki azt keresi, kicsoda is valójában ő maga, elkerülhetetlenül belebotlik Eckhart mesterbe. Aki összhangba akarja hozni énjét és a világot, valamikor találkozni fog vele.

A legenda így beszél:

Eckhart mester így szólt egy szegény emberhez: „Isten adjon neked jó reggelt, testvér!”

„Uram, tartsa meg magának! Nekem még sosem volt rossz reggelem.”

Eckhart mester azt mondta: „Hogyhogy, testvér?”

„Mivel mindazt, amit Isten szenvedésként rám mért, az ő kedvéért vidáman szenvedtem el, és méltatlannak éreztem magam hozzá, és ezért sosem voltam szomorú vagy bánatos.”

Ő így szólt: „Hol találtad meg elsősorban Istent?”

„Amikor minden teremtményt elengedtem, akkor találtam meg Istent.”

Ő így szólt: „De hát hol hagytad Istent, testvér?”

„Minden őszinte és tiszta szívben.”

Ő így szólt: „Miféle ember vagy te, testvér?”

„Én király vagyok.”

Ő így szólt: „Egy királynak kell, hogy királysága legyen. Hol van hát a te királyságod, testvér?”

„A lelkemben.”

Egy ilyen békés legendaköltőt égettek volna el kis híján?

De nem szabad általtatnunk magunkat: a koldusszegény, de végtelenül boldog emberrel való találkozás története már a veszélyesen radikális Eckhartról tanúskodik, akinek szükségképpen konfliktusba kellett keverednie az inkvizícióval.

Eckhart minden idegszálával misztikus volt. A misztikusok azonban mindig szélsőségesek, nem törődnek azokkal a gondolkodási tilalmakkal és normákkal, amelyeket ilyen-olyan tanítóhivatalok bocsátottak ki. Ők az eget ostromolják, és kisebb gondjuk is nagyobb annál, hogy az üdvösség földi kezelői által engedélyezett ösvényen járjanak. Hevesen sóvárogják a végső, a nagy, a teljes igazságot – és elhanyagolják a vallási katekizmusok és a politikai programok sok kis igazságát.

Eckhart mester szükségképpen eretnek lett, mivel mindig is messzire kitekintett a nagyegyház által összeeszkábált gondolati építményből; föltette azokat az egzisztenciális kérdéseket, amelyeket a tanítóhivatal mint rég megválaszoltakat elvet:

„Miért élsz tulajdonképpen? – Azért, hogy élj; de életed miértjét mégsem tudod.”

És olyan válaszokat adott, amelyek ugyanazon tanítóhivatal számára akkor és ma is túlságosan kötetlennek, egyéninek, tetszőlegesnek tűnnek:

„El kell jutnod önmagadtól önmagadhoz: ebben rejlik és lakik az igazság, amelyet senki sem talál meg, aki külső dolgokban keresi.”

Eckhart mester szemében nyomorúságos, korlátozott porszemecske az ember. Ugyanakkor egy egész világ az ember, világegyetem, amely Istent hordozza magában. Ha kilép önmagából, gátolt, vak létéből, és leszáll lelke mélyébe, akkor mindent megért, fölfedezi élete értelmét és célját, és eggyé válik Istennel.

Eckhart figyelmeztet: „Az ember ne tekintse Istent olyasminek, ami ajta kívül van, hanem tulajdonának, és annak, ami benne magában van. Mert Isten országa bennünk van. És mi az Isten országa? Isten maga az ő egész gazdagságával.”

Olyan Isten, akinek nem kell kicsivé tennie az embert ahhoz, hogy megőrizhesse saját fönségét. Naggyá és széppé tette az embert, hogy benne lakhasson: „Amikor Isten megteremtette az összes teremtményeket, azok oly csekélyek és oly szűkösek voltak, hogy nem tudott mozogni bennük. A lelket azonban annyira magához hasonlóvá és annyira saját képmására alkotta, hogy beleköltözhessen.” – „Miért lett Isten emberré? Hogy én Istenné legyek.”

A vallás mint a szeretet misztériuma; az emberi lét mint csillapíthatatlanul erős vágyakozás; Isten mint az az erő, amely mindent megelevenít, és amelyért minden él – időtlen világfelfogás ez, amely mindmáig oly izgalmasan érdekessé teszi a középkor legrejtélyesebb misztikusát. Egyes pszichológusok – például Erich Fromm – annak koronatanújaként idézik Eckhart mestert, hogy a létezés fontosabb, mint a birtoklás és a dolgok „megcsinálása”; hogy az a lényeg, mi az ember, és nem annyira az, mit tesz. A buddhisták azt becsülik benne, hogy lemondott a „vágyakról”: önként választotta azt a szegénységet, amely szabaddá tesz. Mindenesetre a maga korában az inkvizíció gyanakvását váltották ki merész eszméi.

1260 körül született Thüringiában, talán Erfurtban, talán Gotha közelében, talán egy vidéki nemes fiaként. Belép a domonkosok rendjébe. 1277-ben – Eckhart ekkor körülbelül tizenhét éves – említi őt az első okmány: a „szabad művészetek” hallgatója Párizsban. Hamarosan magiszter lesz Erfurtban, és rábízzák a hét thüringiai domonkos kolostor lelki felügyeletét. 1302-ben, s azután 1311 és 1313 között ismét a Nyugat legtekintélyesebb egyetemén, Párizsban tanít.

A két párizsi tartózkodás között megint Németországban van „teljes állásban": az újonnan felállított északnémet rendtartomány tartományfőnökeként Eckhartnak 56 telephellyel kell törődnie, állandóan úton van. Párizsból visszatérte után Eckhart mester – ekkor már bizonyára így nevezik – hiába vágyakozik a csendes tudósi visszavonultságra. A rendfőnök képviseletében, straßburgi székhellyel több mint két tucat női kolostort kell felügyelnie és lelkipásztori gondozásban részesítenie a Felső-Rajna vidékén. Kereken tíz évvel később rábízzák a rend kölni főiskolájának vezetését – a legendás Nagy Szent Albert tanszékét, s ez óriási felelősséget jelent.

Itt, Kölnben fejezi be Eckhart mester annak a gondolati építménynek a felépítését, amely halhatatlanná tette a nevét. Persze az „épület" szó nem a legtalálóbb, mert Eckhart mester éppen hogy nem tézisek és fogalmak állványzatát, tantételek és formulák rendszerét hagyta ránk, ahogyan a legtöbb középkori és azon túli teológus szokta tenni.

Tanulmányai és prédikációi sokkal inkább tapogatózások és kérdésfeltevések, kíváncsi körözések ama témák körül, amelyek szenvedélyesen érdekelték – inkább töprengő meditációk, mint program szerinti értekezések, és mindenekelőtt: inkább spirituális tapasztalatok közlései, semmint csontszáraz elméletek. Valószínűleg nem is lehet ezt másképp csinálni, ha valaki azzal foglalkozik, hogyan születik meg Isten az emberi lélekben:

„Isten akkor születik meg bennünk, ha lelkünk összes erői, amelyeket korábban megkötöztek és fogságban tartottak a gondolatok, képek vagy bármi más, emezektől mentessé és szabaddá válnak, és minden szándék elhallgat bennünk."

Kiüresedni, megválni az összes futólagos benyomástól, megválni minden addigi függőségtől – ez az előfeltétele annak, hogy Isten megszülessék a lélekben. Kiüresíteni a lelkünket, kirakni a dolgokat, kirakni a teremtményeket is – azért, hogy Isten töltsön be minket. Eckhart mester igen kíméletlenül tud beszélni.

Csendben maradni. Hallgatni a beszéd helyett. Várakozni a tervezés helyett. Ez készítheti elő – egészen csöndesen, észrevétlenül és boldogítóan – Isten megszületését a lélekben. „Az Atya sosem pihen: mindenkor arra űz és ösztönöz, hogy Fia megszülessék bennem."

Ez a misztika. Az égbe szerelmes istenköltészet, amely azonban homályos azok számára, akik csak az értelmüket akarják dolgoztatni, és nem bíznak a szívükben. A misztika viszont sosem teljesen észszerű, s a költészet mindig túloz egy kicsit.

„Az ember sose lássa úgy önmagát, mintha valamiképpen távol lenne Istentől", tanítja a thüringiai mester. „S ha nagy hiányosságaid ismételten oly messzire űznek, hogy nem tudod Istenhez közelinek tekinteni magad, akkor is tekintsd magad Istenhez közelinek. [...] Mert akár messze, akár közel jár valaki, Isten sosem megy el a messzeségbe, ő állhatatosan a közelben marad, és ha nem lehet benned, akkor sem távolodik messzire, legföljebb az ajtód elé."

Hiszen Isten mindig is közelebb van az emberhez, mint az ember önmagához, mondja Eckhart. A lélek mélyén ezért végbemegy az a nagy eggyé levés, amelyről a következő századokban még sok látnok és spirituális gondolkodó fog álmodni, s nem csupán a kolostorokban.

„Addig menj magadban, amíg el nem jutsz a forráshoz", tanácsolja óvatosan toborozva Eckhart. „Ezen a ponton Isten mélye az én mélyem, és az én mélyem Isten mélye. Isten és én – egyek vagyunk." – „Némely együgyű emberek úgy vélik, úgy kellene látniuk Istent, mintha ő ott állna, ők pedig itt. Nem így van. [...] Az ember ne önma-



gán kívül lévőként lássa Istent, hanem olyanként, ami őbenne van."

Semmi fáradságos húzódzkodás a misztikus csúcsokra. Semmi aszketikus önkínzás, míg ki nem serken a vér, semmilyen erőnket elemésztő jámbor gyakorlat naponta tízszer. Egyszerűen le kell ülni, el kell csöndesedni, s megnyílni a másik világ számára. Ahogyan Eckhart mondja: „Fülelj a csodára! Kívül és belül állni; felfogni és hagyni, hogy körülfogjanak minket; nézni és egyúttal az lenni, akit néznek; tartani és megtartottnak lenni – ez az a cél, ahol a lélek megnyugodva megáll, mert egyesült a boldog örökkévalósággal."

A belső erőkre való elengedhetetlen összpontosítás azonban Eckhartnál mégsem vezet oda, hogy az ember önmagába szerelmesen elzárkózik embertársaitól. Aki Istennel találkozik, újból felfedezi a világot is. Úgy érzi, valami arra ösztönzi, hogy a belső látással magába szívott gazdagságot „szeretettel kiárassza". Mert „aki jobban szereti Istent, mint embertársait, az még nem szereti őt tökéletesen".

Az egyik, apácáknak tartott prédikációjában kicsit jobban kifejti: „Megkérdezték tőlem: Egyesek szívesen visszahúzódnak a többiektől, és mindig szívesen vannak egyedül, és ebben van a békességük, és abban, hogy a templomban tartózkodnak – hogy ez lenne-e a legjobb. Ekkor azt válaszoltam: Nem. És figyelj csak, miért! Akinek rendben van a szénája, annak bizony mindenütt és minden embernél rendben van a szénája. Az ilyen ember mellett valóban ott van Isten. Akiben azonban valóban ott van Isten, abban mindenütt ott van, az emberek között éppúgy, mint a templomban, a pusztában éppúgy, mint a szerzetesi cellában."

A misztika egyáltalán nem a magánszférára tartozó intim ügy. A misztikának az emberszeretethez, a szolidaritáshoz van köze – ahhoz a felismeréshez, hogy minden élőlény testvér.

A vágyakozást, bizalmat, szeretetet hirdeti Eckhart, aki költő a középkori teológusok között; azt a szeretetet, amely tud gyöngéd és szenvedélyes, finoman tartózkodó és ostromló lenni. Az ő vallása félelemmentes vallás: „Bizony, bűnt elkövetni nem bűn, ha sajnáljuk. [...] A szeretet előz minden félelmet. [...] Istent nem kell keresned sem itt, sem ott: ő nincs messzebb a szíved ajtajánál. Ő kevésbé tudja kivárni, mint te, hogy ajtót nyiss neki."

De ki ez az Isten, aki közelségével megszépíti a csúnyaságot, s a kicsit naggyá és értékessé teszi?

„Ha olyan Istenem lenne, akit megismerhetnénk, sosem tekinteném őt Istennek." – „Amikor jónak nevezem Istent, akkor éppoly fonák dolgot mondok, mintha a fehéret feketének akarnám hívni."

Eckhart paradox szófordulatokkal segít magán; „alap nélküli alapnak", „lét fölötti létnek", „csendes pusztaságnak" és „önmagát kimondó szónak" nevezi Istent. Szinte kétségbeesetten bátorítja töprengő prédikációi hallgatóit és olykor bosszantóan bonyolult értekezései olvasóit: „Úgy szeresd Istent, mintha Nem-Isten, Nem-Szellem, Nem-Személy, Nem-Kép lenne, sőt, mintha pusztán tiszta és világos Egy lenne, elkülönítve minden kettősségtől!" – „A legszebben az beszél Istenről, aki belső gazdagságának bőségében a legmélyebben tud hallgatni róla."

Nem meglepő, hogy az egyházi hatóságoknak gondot okozott ez a férfi meg a hallgatósága – hiszen bonyolult gondolataival szinte előhívta a hitbeli kételyeket ez a nagy misztikus. Mint tartsunk arról, amikor a szószéken tépelődni kezd, és ilyen mondatok hangzanak el a szájából:

„Az Atya szünet nélkül szüli a Fiát. És mondom tovább is. Fiaként szül engem. [...] Mondom tovább: Nem csupán fiaként szül engem; nem, többről van szó: önmagaként szül - engem, és szüli önmagát, mintha én lennék, és az ő lényegeként és természeteként szül engem. A legbelső forrásban, ott forrásozom én a Szentlélekből. [...] Mindaz, amit Isten tesz, egyetlen valóság."

Vagy mit tartsunk a vígan odavetett kijelentésről: „Ha én nem lennék, Isten sem lenne: annak, hogy Isten Isten, én vagyok az oka." A katekizmusigazságok hivatalosan kinevezett őrzőitől akkoriban éppoly kevéssé lehetett megkívánni, mint manapság, hogy fölismerjék és követni tudják a költészet és a tantételek közötti különbséget, amikor az Isten miatti, lélegzetelállító öröm valakiben felborítja a logikus gondolkodást. Ráadásul igazuk is volt, mármint a hit őreinek: Eckhart forradalmár volt, csöndes felforgató, aki nagy titokban kiszakította addigi kereteiből a vallásos gondolkodást, és egészen új alapra helyezte.

Mert Isten megszületése a lélekben a filozófia történetében először visz bele egy szubjektív mozzanatot az emberi értelembe. Ez már nem középkor, ez már az újkor. Az ember már nem azáltal éri el Istent, hogy szemügyre veszi a világ dolgait, s úgyszólván amazok legfelső lépcsőjeként, a lét eredeteként és koronájaként ismeri fel teremtőjüket, hanem azáltal, hogy szabad teremtői szubjektivitással „csúcsra járatja" saját gondolkodását.

Isten az emberi lélekben születik meg, ami azt jelenti: ez a kicsi, szegény emberi lélek Isten teremtői erejében részesül. Az emberi értelem nem versenytársa Istennek, nem autonóm – idáig még nem megy el Eckhart –, de részesedik az isteni értelemben, amely minden létet létrehoz és megért. Eckhart az emberi gondolkodás működésében találja meg Istent; a középkori ember eddig nem volt képes arra, hogy ilyen szuverén módon bízzon saját értelmében.

Az inkvizítorok szivacsos istenfogalmat vetettek a szemére, mondatait kiszakították az összefüggésből, terjengős spekulációkat úgy kezeltek, mintha Eckhart új, jól megragadható dogmákat állított volna fel. A magiszter hiába utasította vissza a félreértéseket és a hibás prédikáció-lejegyzéseket. 1327. február 13-án a kölni domonkos templomban nyilvánosan felolvastatta védekező iratát, amelyben megvallotta, hogy sosem akart elszakadni az egyháztól, vagy megzavarni az egyszerű emberek hitét.

Eckhart filozófiájának befolyását még Fichténél, Schellingnél és Hegelnél is ki lehet mutatni. Gondolkodásának világos nyomait a jelenben Martin Heidegger, Erich Fromm és Ernst Bloch műveiben lehet megtalálni; az utóbbi annak koronatanújaként használja fel Eckhartot, hogyan hatja át a szellemtörténetet a remény elve.

Ma egyre inkább a keleti gondolkodást termékenyíti meg Eckhart, a nyugati misztikus. A leszállás a lélek mélyére, az elmerülés a tiszta létben, a végső titkok meglátása az egészen hétköznapi dolgokban – mindez természetesen érdekli a buddhistát. Japán vallásfilozófusok élénken foglalkoznak Eckhart mesterrel. S a távolkeleti spiritualitás kerülőútján a nyugat misztikus kincsei visszatérnek hozzánk.

Eckhart némely olvasói talán úgy vannak vele, hogy az elvilágiasodott modern világot, amelyben Istennek nincs neve, mégis a vallási tapasztalat helyeként fedezik fel.

Forrás: Publik-Forum, 2010/1

Tisztelet minden élőnek

Albert Schweitzer jelentősége

Kubai válság, 1962. Óriási feszültség a két nagyhatalom, az USA és a Szovjetunió között. A világ az atomháború lehetősége előtt áll. John F. Kennedy amerikai elnök levelet kap Afrikából, egy idős férfitől, aki arra kéri őt, hogy „az erő politikája helyett a béke politikáját válassza". Kennedyt ugyanis erődemonstrációra sürgetik, saját tábornokai éppúgy, mint a nyugati szövetség sok politikusa. Az afrikai férfi egyszer neveket is említ: „Nyugat-Németország és szerfölött ellenszenves hadügyminisztere, Franz Josef Strauß."

Az 1950-es és 1960-as években Albert Schweitzer világszerte elismert erkölcsi fórumnak, a világ megtestesült lelkiismeretének számít. Mindenki ismeri a trópusi sisakos, nagy bajuszú őserdei doktort, aki lambarenei (Gabon) kórházában fáradhatatlanul segít a szegény feketéken. Sablonként hangzik? Az is. Már életében legendává vált – „a Viktória-vízesés után Afrika második legnagyobb látványossága", írja a *Spiegel* 1960- ban –, az emberiesség ikonjaként tisztelik. Az 1952-es Nobel-békedíjast a II. világháború után tündöklő alaknak és a remény hordozójának érzik, mint akit nem mocskoltak be a szörnyű európai események – de a médiumok idealizálják is. Ennek tudatában volt. „Néha tömjénfüsttől elbódult szamárnak tűnök magam előtt", fogalmazott a rá jellemző önironikus humorral.

Albert Schweitzer rendkívül sokoldalú, összetett személyiség. Teológus, filozófus, orvos, muzsikus – egyedi jelenség a vallás- és szellemtörténetben. A legcsodálatosabb mégis gondolkodásának tágassága. „Minden élő tiszteletéből" fakadó alapvető meglátásai időszerűbbek, mint valaha.

Néhány adat és tény Schweitzer életéből: 1875. január 14-én születik egy lelkész fiaként. Az elzászi Günsbachban nő föl, kétnyelvű, németül és franciául beszél. Iskolába jár, zongorázni és orgonálni tanul. 1893-tól teológiát és filozófiát tanul Straßburgban. Orgonatanulmányokat folytat a híres párizsi orgonistánál, Charles Marie Widornál. Filozófiából és teológiából doktorál. Az utóbbiból habilitál is, és később docensként dolgozik a straßburgi egyetemen. 1904: elhatározza, hogy Afrikába megy misszionáriusnak. Mivel mint túlságosan haladó teológust nem fogadják el erre a pályára, orvostudományt hallgat. 1912-ben feleségül veszi Helene Breßlaut, egy zsidó származású, emancipált nőt; 1913-ban mindketten Afrikába mennek, és a gaboni Lambarenében őserdei kórházat építenek fel. Az I. világháborúban a franciák internálják, és Európába viszik őket. Előadókörutak és hangversenyek következnek Európában. 1919-ben születik meg a lányuk, Rhena. 1924-ben másodszor is Lambarenébe mennek, hogy ismét felépítsék a lerombolt kórházat. A II. világháború idején Afrikában tartózkodik. 1952-ben megkapja a Nobel- békedíjat. Barátjával, Albert Einsteinnel együtt fellép az atomfenyegetés ellen. 1965. szeptember 4-én, kilencvenévesen meghal Lambarenében.

Albert Schweitzer jelentős műveket írt. A teológia területén mindenekelőtt „A Jézus élete-kutatás története" és a „Pál apostol misztikája" számít annak. Mértékadó életrajzot írt Johann Sebastian Bachról, s a maga korában orgonistaként a legjelentősebb Bach-értelmezőnek számított. Schweitzer életét és művét mindenekelőtt „az élet tiszteletének" fogalmával kapcsolják össze. Központi gondolatát terjedelmes kultúrfilozófiai munkákkal alapozta meg. Akkoriban így fogalmazott: „Igaz, hogy gondolatvilágom egyetlen más mondata sem fejezi ki olyan világosan egész filozófiámat, mint 'az élet tisztelete' kifejezés, de szívesebben venném, ha az emberek bepillantást nyernének művem egészének szellemébe." Schweitzer tudatában volt annak, milyen problémát jelent művének jelszószerűen felszínes befogadása, és azon túlmenően sajnos kevés dolog vált ismertté etikai és kultúrfilozófiai felismeréseiből. Például alapvető érdeklődése a misztika iránt sem. „Etikus misztika, avagy misztikus etika", így értette ő „az élet tiszteletét". Ezzel kapcsolatos belátásai egy misztikus élményben gyökereznek. 1915-ben uszályon utazik az Ogovén, Gabon nagy folyóján. Egy átfogó etika megalapozásának problémája foglalkoztatja élénken, és úgy érzi, szellemi zsákutcába jutott. Amikor a dereglye egy vízilócsordán megy keresztül, váratlanul „az élet tisztelete" kifejezés áll előtte „fényes jelenségként", s ez annak a misztikus tapasztalatnak a kifejeződése, hogy a legbensőségesebb módon áll kapcsolatban mindennel, ami él: „Élet vagyok, amely élni akar, az élet közepette, amely élni akar." Másutt így fejezi ki ezt a misztikus tapasztalati összefüggést: „Az élet legmélyebb fogalmához jutottam el, ahhoz az élethez, amely ugyanakkor közös megélést jelent, amikor egy létező az egész világ hullámzását átéli, amikor egy létezőben az élet mint olyan jut el önmaga tudatára…; az egyedi lét megszűnik, és a rajtunk kívüli lét beárad a mi életünkbe."

Schweitzer számára központi jelentőségű a misztika: nem csupán a szellemi tájékozódás *egyik* lehetősége a többi között, hanem megkerülhetetlen következménynek látja, ha a létezés kérdéseinek mélyére hatolunk. „Mivel a misztikában a szellemi tett közvetlenül és kizárólagosan a végtelen léttel való eggyé válásra irányul, ezért a misztika a vallás legmélyebb formája és a legmagasabb rendű filozófia… A lét végső kérdéseire adott végső válaszok mind misztikus természetűek."

De Schweitzer mindig összefüggésbe hozza a misztikát az etikával. A misztika szellemi tapasztalatának mélysége etikai cselekvésben kell, hogy kifejeződjék, követeli, s ezzel kapcsolatban kritikusan jegyzi meg: „Minden eddigi misztikára vonatkozik, hogy túlságosan csekély az etikai tartalmuk: rávezetik az embert a bensőségesség útjára, de nem vezetik rá az eleven etika útjára." És még élesebb következtetést von le: „A misztika nem barátja, hanem ellensége az etikának. Fölemészti az etikát. … De a gondolkodást kielégítő etikának mégis a misztikából kell megszületnie." Itt a misztika egyik szenvedélyes vé-

delmezője, nem pedig ellensége vagy megvetője helyezi ujját egy mindent eldöntő gyenge pontra. Schweitzer kritikus elemzése szerint a misztika többnyire csak „ahhoz a rezignációs etikához vezet, amely a világtól való belső szabaddá válásból fakad, és sosem vezet egyúttal ahhoz az etikához, amely a világban működik, és hat a világra". Ellenvetése időszerűbbnek látszik, mint valaha. A misztikus spiritualitást az a veszély fenyegeti, hogy a meditatív bensőségességet kultiválja, amire kétségtelenül éppen manapság nagy szükség van, de nem ritkán úgy tűnik, hogy egyoldalúan az egyéni belső élet fejlődését hangsúlyozzák. Schweitzer etikus misztikája vagy misztikus etikája felmutatja az átfogó misztikus kapcsolat konkrét következményeit. Ezáltal győzi le az antropocentrizmust, az emberhez rögzülést, és emeli ki *minden* élet alapvető tiszteletét: a növényeket és az állatokat is bevonja a társteremtményiség misztikus-etikai tudatába. Schweitzer abban látja a maga sajátos hozzájárulását az etika továbbfejlesztéséhez, hogy az etikai távlatot következetesen kitágítja az élet teljes palettájára. Kezdeményezését, amelyet ő „Jézus gondolati szükségszerűségként felismert etikájának" fog fel, mindent átfogó és átható, misztikus-etikai ökológiának tarthatjuk. Ez az etika élesen tudatosítja bennünk például azt a rettenetes méretű szenvedést, amelyet az iparosított tömeges állattartás okoz ún. haszonállatok milliárdjainak.

Schweitzer azonban nem csupán a kereszténységre hivatkozik. Abban a korban, amikor a legtöbb keresztény teológus a pökhendiség és a tudatlanság keverékével nézett le más vallásokra, ő terjedelmes munkákat szentelt India és Kína vallásának és filozófiájának, s ezek a munkák e kultúrák iránti nagyrabecsülését fejezték ki. Munkájában a vallásokat és kultúrákat átfogó misztikus etika kérdése vezette. Schweitzer a vallások párbeszédének úttörője, és már akkoriban elővételezte Hans Küng „világethosz-projektjét".

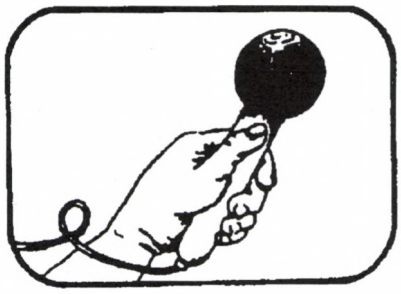
Figyelemre méltó, hogyan hozza kapcsolatba egymással Schweitzer a misztikát és a filozófiát. Ő maga egyszerűen arról a gondolkodásról beszél, amely alapvető megfontolásokból fakad: „Szándékosan kerülöm a filozófiai szakkifejezéseket. A gondolkodó emberekhez fordulok, és újból fel akarom ébreszteni az elemi gondolkodást azokról a létkérdésekről, amelyek minden emberi lényben felmerülnek." Számára erről van szó: elemi gondolkodásról, az „embertestvér" egzisztenciális szellemi kereséséről, ahogyan olykor fogalmaz, nem pedig „a fogalmak tornaszerein végrehajtott gondolati akrobatikáról", a gyakran hiú akadémikus monológokról. „Az igazság iránti tisztelettel" olyan valakinek vallja magát, aki „az ésszerű gondolkodásba veti bizalmát". De nem racionalista a szó mai, lebecsülő értelmében. Azt írja: „Az az érzelem, amely kivonja magát a gondolkodás alól, elhibázza rendeltetését. Az a gondolkodás, amely úgy véli, elmehet az érzelmek mellett, eltéveszti a mélység felé vezető irányt. Az ember számára csak akkor nyílik meg az eleven igazság iránti érzék, ha az érzelem felemelkedik a gondolkodás magasába, a gondolkodás pedig lenyúlik az érzelembe." Ezért nem lát elvi ellentétet a gondolkodás és a misztika között. Ellenkezőleg: az elemi gondolkodás, amely következetesen követi a lét lényegi kérdéseit, út a misztika értelmet meghaladó tapasztalati belátásaihoz. Ezért amikor misztikát mond, „a megtisztított, a gondolkodáson és a 'tudni akaráson' keresztülment misztikára" gondol. Schweitzer „gondolati misztikáról" beszél, s ezzel Eckhart mester és Nicolaus Cusanus szellemi hagyományvonalában áll: az ő misztikájuk filozofikus volt. Gondolkodó misztikája így túlvezet a hagyományos Isten-értelmezésen is: „Ha az áthagyományozott vallás nyelvén beszélünk még, akkor ez időhöz kötött dolog, és azokra való tekintettel tesszük, akik még a történelmileg áthagyományozott valláson belül képzelik és gondolják el a dolgokat. [...] Az emberek azonban egyre inkább kilépnek a történelmi elképzelésekből. [...] Istenből, a világ teremtőjéből és kormányzójából a lét kifürkészhetetlen ősoka lett, aki etikus szellemként tudatosul bennünk. Ehhez a szellemhez hűségesnek lenni azt jelenti: vallásosnak lenni a szó legáltalánosabb és legmélyebb értelmében."

Nem szabad említés nélkül hagyni, hogy a misztika vörös fonala Schweitzer zenefelfogásában is megtalálható. Az ő szemében Johann Sebastian Bach „a hangok nyelvén beszélő misztikus", „tünemény a német misztika történetében": „A Tamás-templom karnagyában a valaha létezett egyik legnagyobb misztikus szól az emberekhez, és elvezeti őket a lármából a csendbe."

Még sok mindent lehetne elmondani Albert Schweitzerről: Az éles elméjű kultúrkritikusról, aki ma olyan időszerűen csengő fogalmakat alkotott meg, mint például az újprimitivizmus. A béke-aktivistáról, aki szünet nélkül napirenden tartotta az atomfegyverek okozta veszélyt. A fáradhatatlanul tevékenykedő humanistáról, aki meggyőző egységbe fonta a gondolkodást és a cselekvést. Néhány dologban persze bírálni is lehet. Például abban, hogy a fekete afrikaiak „idősebb testvérének" nevezte magát, amit manapság gyarmatosítói nagyképűségnek érzünk. Ez azonban, legalábbis részben, az akkoriban általánosan uralkodó magatartásnak köszönhető. Összességében csak a legnagyobb tisztelettel adózhatunk e férfi életteljesítményének.

„Alapjában véve forradalmi mindaz, ami mond" – Eugen Drewermann így értékeli Schweitzert. Joggal, mert Schweitzert nem szabad jóságos őserdei doktorként ártalmatlan színben feltüntetni. Ez a radikálisan alapos és sokoldalú szellem korunk egyik legnagyobb spirituális alakja. Már száz évvel ezelőtt szeme volt azokra a témákra, amelyek ma foglalkoztatnak minket: az élet tisztelete, misztika és etika, elemi gondolkodás, a vallások párbeszéde. Tekintettel az éghajlatváltozásra, az ökológiai válságra, a globalizációra és sok modern ember spirituális keresésére, útmutatóak az élet tiszteletéből fakadó, az etikai gondolkodást és a cselekvést összekapcsoló misztikájának felismerései. Az, hogy a teológia és az egyházak oly csekély érdeklődést tanúsítanak iránta, nem éppen szellemi éberségről tesz bizonyságot. Ideje lenne, hogy a teremtés spiritualitásával, misztikával, etikával, a vallások párbeszédével foglalkozó Albert Schweitzer-intézetek létrehozásával méltassuk ezt az egyetemes szellemet. Amikor évtizedekkel ezelőtt megkérdezték Manfred Mezger evangélikus teológust, miért foglalkoznak olyan keveset az egyetemeken Albert Schweitzerrel, ezt felelte: „Ő túlságosan nagy. Még ezután jön!" Remélhetőleg hamarosan!

Forrás: Publik-Forum, 2010/2



„Szeretet nélkül semmi sem igaz”

Interjú *Richard Rohr* amerikai ferencessel

A ferences mozgalom 2009-ben ünnepelte 800 éves jubileumát. Aktuális-e ma még a ferences lelkiség?

Ferenc messze megelőzte a korát. Az erőszakmentesség melletti síkraszállásával évszázadokkal előbb járt, mint az akkori egyház fő sodra. Ugyanez érvényes ökológiai lelkiségére, a Föld és az összes teremtmények melletti elkötelezettségére. Assisi Szent Ferencnek és a korai ferenceseknek egész jellegű („holisztikus”) felfogásuk volt a lelkiségről. Ez teszi ma igen korszerűvé lelkiségüket.

Mit javasolna ma Ferenc, tekintettel a pénzügyi válságra, az éghajlatváltozásra, a világban uralkodó szegénységre?

Ferenc tudta, mennyire nehéz egyszerűen élni. Erre használta a „szegénység” szót – azt a szót, amelyet többnyire sajnos félreértenek, és aszkézisként fogják fel. De ő nem aszkézisre törekedett. Ferenc minden egyes embert arra bátorított, hogy foglalja el sajátos helyét az élet nagy hálózatában. S ez mindig azt is jelentette számára: ne fogyasszunk többet, mint amennyi szükséges. Ezért ma alighanem radikális egyszerűséget ajánlana: „fenntartható” életet, amelylyel nem pazaroljuk el könnyelműen a világ javait.

Mi alkotja a ferences lelkiség lényegét?

A szeretet! A korai ferences misztikusok, mint például Bonaventura, nem az igazságot tekintették az élet legfőbb eszményének, hanem a szeretetet. Meggyőződésük volt, hogy spirituális szempontból semmi sem lehet igaz, ha nem szeretetből történik. Számomra változatlanul nagyon aktuális jelentősége van a szeretetnek.

Meg tudná világítani ezt egy példával?

Az Egyesült Államokban mostanság kultúrharc folyik. „Identitás-politikáról” beszélnek: az emberek egymás ellen foglalnak állást. Makacsul és szeretetlenül képviseli mindenki a maga igazságát. Az igazságnak adják az elsőbbséget – illetve annak, amit ők igazságnak tartanak –, nem pedig a szeretetnek.

De hát a szeretet tudata mégsem a kereszténység sajátossága?!

Nem. A különböző vallások minden misztikus hagyományában megtaláljuk, mert a misztika mindig a szeretet elsődlegességét hangsúlyozta – a szufizmusban, a spirituális zsidóságban, a hinduizmusban csakúgy, mint a kereszténységben. A misztikus szeretettudat ugyanakkor a „nem-kettősség” felismeréséhez vezet. Ez a tudatnak az a magasan fejlett formája, amely már nem ismer semmiféle dualizmust, tehát olyasmit, hogy vagy-vagy, minden vagy semmi, enyém vagy tiéd, értem vagy ellenem. Ez a tudat új összetartozásokat és csoportokat teremt.

Hol lát a kereszténységben – túl a misztikán – ilyen nem-duális tudatot?

Magánál a názáreti Jézusnál.

Csakhogy ily módon a lehető legritkábban érzékelik őt. Miért?

Éppen azért, mert ő magasabb tudati síkon mozgott. Ebből a tudati síkból kiindulva tanított, épített hidakat, rombolt le határokat. Gondoljon csak a Hegyi beszéd „boldogmondásaira”! Ezek hatásos tanúságai Jézus nem-duális lelkiségének. Jézus Hegyi beszédét sajnos többnyire semmibe veszik, mivel az azt hangsúlyozza, ami összeköt, nem pedig azt, ami szétválaszt. A keresztények azt mondják ugyan: „Ez az Isten igéje”, de nem tudnak mit kezdeni vele. Mert ebből semmiféle dogmát nem lehet levezetni. „Boldogok a békességre törekvők, boldogok, akik szenvednek…” – mit kezdjen az ember ilyen kijelentésekkel? Ezekre nem lehet egyházat építeni. Tehát költészetté, szép szavakká nyilvánítják a boldogmondásokat.

Vagyis tévesen értelmezzük Jézust, ha vallásalapítónak tartjuk?

Jézus nem azért jött, hogy versenyre keljen más vallásokkal. Azért jött, hogy mindenkinek elmondja: a vallások és intézményeik csupán eszközök, nem célok. Azért ítélte meg olyan keményen a zsidó hitet, mivel korának zsidósága öncélúvá nyilvánította önmagát: olyan vallássá, amely más vallásokkal verseng. Alighanem ez az oka annak is, hogy meggyilkolták, mert ha valaki viszonylagossá teszi saját vallását, akkor mindig magára vonja azok haragját, akik abszolút módon azonosulnak vallásukkal.

Akkor tehát helytálló az a kritikus ellenvetés, hogy Jézus nem másik vallást prédikált, hanem „Isten országát”?

Igen – csak „Isten országa” nem földrajzi hely, hanem egyfajta tudatállapot. Nagy kép ez. Itt és most van érvényben, nem valamikor a jövőben. Ha ön ebben a tudatban él, akkor felismeri, hogy a buddhisták és a hinduk, a muszlimok és a keresztények valamennyien felvétettek Isten országába.

Nevezhetnénk globális spiritualitásnak is a nem-dualista, misztikus lelkiséget?

Nagyon is. Olyan spiritualitás ez, amelyben az ember telve van hálával a származásáért és azért az útért, amelyet megtehetett. Így én is hálás vagyok azért, hogy a katolikus egyházban nevelkedtem, és az evangéliummal értem felnőtté. De ma ugyanúgy tudom azt is, hogy a katolikus kereszténység csak egy „tartály”, nem maga tartalom. A kereszténység olyan ujj, amely a Holdra mutat, de nem maga a Hold.

Olyan útbaigazítás ez, amely más vallások szempontjából is fontos?

A zsidó hit megreformálására irányuló kísérletével Jézus útmutatást adott arra nézve, hogyan lehet megreformálni minden más vallást is. Hasonlóképpen tett Ferenc.

Hogyan?

A 13. században még nagyobb volt az elutasítás a kereszténység és az iszlám között, mint ma. Ennek a korszaknak Ferenc az egyetlen olyan alakja, aki legalább kétszer, de talán háromszor is vállalkozott arra, hogy elutazzék a muszlim Egyiptomba. Ezen nincs mit ámulni, ha tudatosítjuk, hogy Ferenc nem-duálisan gondolkodott és érzett. Mindenütt Istent látta, nem csupán saját csoportjában vagy vallásában. Ferenc azt mondta: „Ha valahol észreveszed a Korán egy lapját a földön – emeld föl, csókold meg és helyezd az oltárra!” Csodálatos mondás, amely ar-

ra szólít fel, hogy vessünk véget a régi viszálykodásnak. De ettől még mindig nagyon messze vagyunk.

Ehhez társul, hogy az ún. posztmodern korban sok ember elveszítette belső kapaszkodóját. Ehelyett valami külsődleges identitást keresnek, amely jelentőséggel ruházza fel életüket. Következésképpen sok fiatal a siker, a hatalom, a pénz vagy a vonzó külső képei szerint tájékozódik. Ám mindez törékeny. Ha ezt egyszer megértik, akkor gyakran az olyan csoporthoz tartozást keresik, amely azt mondja nekik: „Te oké vagy, mivel velünk együtt tiéd az igazság!” Így aztán fundamentalizmus jön létre, amelyet minden vallásban meg lehet találni, s amely megöli a spiritualitást.

A fundamentalizmus a kereszténységben is elterjedt. Mi állítsanak szembe vele az egyházak?

A bensőségességet kellene a középpontba állítaniuk, a belső tapasztalatot, Isten megismerésének képességét. Amíg kultúránk a külsőhöz rögzül, s a külsőséges morált és a külsőséges státusszimbólumokat tekintjük mércének, sohasem jutunk el ebbe a belső térbe. És sajnos gyakran éppen az egyházak akadályozzák az embereket ebben a változásban. A katolicizmus mindig túlhangsúlyozta a külsőségeket, pápák, püspökök és papok egyaránt. A protestantizmus túlhangsúlyozta a bibliai szövegek korrekt értelmezését; a Bibliához való hűség így belső vallási tapasztalatnak tűnik, de nem az, hanem csupán kísérlet arra, hogy egy hitvallás révén felértékeljék magukat.

Ez a veszély nem fenyeget akkor, ha belső tapasztalatokra teszünk szert?

A szavak mindig duálisak, a tapasztalatok ellenben mindig nem-duálisak. Teret kell adnunk a szavakon túli tapasztalatoknak – olyan tapasztalatoknak, amelyek megelőzik a szavakat, s amelyek nagyobbak a szavaknál.



Mit ajánl Ön azoknak, akik manapság a belső spiritualitást keresik?

Én gyakorlatokat tanítok, nem hitrendszereket; olyan gyakorlatokat, amelyeket bárki elvégezhet, hogy újból eljuthasson saját belsejéhez. Például kontemplatív meditációt, vagy a Jahve-imát, amelyben az ember teljesen azonosul saját lélegzésével. Arra tanítom meg az embereket, hogyan alakíthatják ki magukban a „belső tanút”, hogyan tarthatnak távolságot önmaguktól, és hogyan figyelhetik meg magukat életük drámai helyzeteiben.

Ily módon kitörhetnek önmagukra irányultságuk struktúráiból?

Igen. Az Én uralma ugyanis megakadályoz minden szellemi növekedést. Ám az egyházak még mindig támogatják az Én uralmát. Azt prédikálják az embereknek, hogy önerejükből a mennybe jutnak, ha morális szempontból tökéletes Énre tesznek szert. Mintha létezhetne tökéletes Én! Nevetséges! Valójában az Éntől való megszabadulásra lenne szükség, hogy az emberek megtapasztalhassák, mire gondolt Jézus, amikor azt mondta: „Én és az Atya egy vagyunk.” Ez az egységtudat szükségképpen elérhetetlen az autonóm Én számára.

Forrás: Publik-Forum, 2009/18

Richard Rohr egy írását, illetve vele készült korábbi interjút 1999. decemberi számunkban jelentettünk meg.

Szent Ferenc itt látható, legeredetibbnek tartott képét kortársa, Cimabue festette meg.



Leszkay András bácsi Moha-meséje

Szüneti tanácsok

Igen érdekes természetrajzi kísérletet végeztem a minap. Két szem kockacukrot icipici darabkákra törtem, ráhintettem egy asztalkára, az asztalkát meg kivittem a kertemben a cseresznyefa alá. Aztán szétnéztem a fűben, papírra futtattam egy hangyát, és feltettem az asztalra. Hej, megörült a kis hangyacimbora! Látszott az ide-oda futkosásán, hogy szinte hinni sem akar a szemének. De nem sokáig ámuldozott, hanem megragadott egy cukordarabocskát, és futott vele lefelé az asztal lábán. Nagy boly van a kertecskémen kívül, a fenyvesben, arrafelé sietett, s valamilyen módon hírt kellett adnia társainak, mert nem telt bele fél óra sem, már tele volt hangyával az asztal lapja, folyt a nagy cukorszállítás. Az asztalka négy lábán egész nap jöttekmentek a buzgó kis munkások, s uzsonna idejére... egy szem nem sok, de annyi cukor sem maradt az asztalon.

Másnap reggel ismét megtörtem két szem kockacukrot. Ekkor azonban már alig tudtam leállítani az asztalka négy lábát, annyi hangya futkosott az előző napi helyen, várták a terülj asztalkájukat. Még három napon át vittem ki nekik az asztalkát úgy, mint addig, a negyedik napon azonban korábban keltem, mint ők, s még alig derengett, már a cseresznyefa alatt turpiskodtam. Kivittem az asztalt a cukorral azon a napon is, de most nem közvetlenül a földre állítottam, hanem mind a négy lábát egy-egy cipőpasztás bádogdobozba, a dobozkákat pedig színültig töltöttem vízzel. Úgy vette körül a víz az asztallábakat, ahogy régente a várakat kerítette a vizesárok. Az első hangya valamivel napkelte előtt érkezett az asztalhoz. Nagy hevesen

+ fölszaladt az egyik bádogdoboz oldalán, és megtorpant. Aztán futni kezdett körben a doboz élén, mintha a hidat kereste volna. Napkeltekor már nyüzsgött a hangyanép a négy dobozon is, az asztal alatt is, nagy volt a zűrzavar. De voltak köztük olyanok is, akik több másodpercig is mozdulatlanul álltak, és magasra emelt fővel néztek fel az asztalra, látszott rajtuk, hogy töprengenek, miféle más úton juthatnának fel a cukormezőre. Ekkor én már nem is annyira őket, hanem inkább a cseresznyefa törzsét figyeltem. A könyv szerint ugyan-



is, amelyben ezt a kísérletet olvastam, eszükbe kellett jutnia, hogy a cseresznyefa ágáról ráejthetik magukat az asztal lapjára. Körülbelül egy óra múlva neki is iramodott két hangya a fa törzsének, kiszaladtak arra az ágra, amely alatt az asztalka állt, rámásztak a legalsó levélnek a csücskére, és zsupsz, rápotytyantották magukat az asztallapra. Hamarosan olyan sűrűn hullott a hangya arról a levélcsücsökről, mint a rosszul elzárt csapból a vízcsepp. De hajh, nemsokára ugyanolyan zűrzavar támad az asztalon is, mint amilyen egy órával előbb odalent volt a bádogdobozok körül. A hangyák ugyanis most felragadtak egy-egy cukordarabocskát, és ahogyan öt napon át megszokták, futottak vele lefelé az asztallábakon. Tán még dicsérgették is gondolatban az eszüket, lám, milyen okosak ők, kitalálták, miként kaparinthatják meg mégis a cukrot. No de ha dicsérgették, nem tarthatott sokáig az elégedettségük. Amikor ugyanis a vízig értek, természetesen ismét megtorpantak, egész fürtökben nyüzsögtek az asztallábakon, és most volt csak igazán nagy a tanácstalanság. S a kísérletem ezzel tulajdonképpen véget is ért. Igaza volt a könyvnek, bebizonyosodott, hogy a hangyák értelme csak a legközelebbi teendőkig terjed. Ki tudják találni, miként juthatnak az asztal lapjára, de arra már nem telik a sütnivalójukból, hogy a visszajutás módjára is gondoljanak. Ezúttal persze mégiscsak visszajutottak a bolyba, mert hiszen kiemeltem az asztalkát a vizesdobozokból, engem azonban aligha számítottak bele a tervükbe, így tettek volna ők akkor is, ha esőtócsa vette volna körül az asztallábakat.

Miközben beballagtam a házikómba, derengeni kezdett bennem egy emlék. Kisfiú koromban, az első osztályos vizsgák után beállított hozzánk egy reggel két osztálytársam. Nem törpeházi gyerekek, hanem a völgybeli falucska lakosai. Erős Jóska meg a kis termetű Döme. Arra kértek, hogy a szünetben barangolhassanak velem hegyeink-völgyeink között. Tudták, hogy én jól ismerem vidékünk minden zegét-zugát. Persze szívesen teljesítettem kívánságukat, s már aznap fölmentem velük a hegytetőre Törpeháza fölé. Megmutattam, hol ered tulajdonképpen a patakunk, hol bújik a sziklák alá, s hol bukkan elő ismét. Ettől kezdve minden reggel feljöttek értem, és mindennap elmentünk valahová. Mindössze az nem tetszett nekem, hogy Jóska is, Döme is gyakran olyasmit akart csinálni, amihez felnőtti erő szük-

séges. Jóska egymaga fel akart húzni egyszer a kerekes kútból egy vödör vizet, a kis termetű Döme pedig vissza akart vezetni a majorba egy megszökött csikót. A kerék nyele persze kiugrott Jóska kezéből, a csikó meg falkapta a fejét, és rúgott egyet. Kivételes szerencse volt, hogy a nyél nem csapódott Jóska arcához, s hogy Döme csak elterült, a patkó nem érte. Többször is figyelmeztettem őket, hogy most még ne akarjanak olyasmit cselekedni, amihez nagynak, felnőttnek kell lenni.

Figyelmeztetésemnek azonban nem sok eredménye volt, s egy reggel éppenséggel azzal álltak elő, hogy aznap a Hegyes-sziklához menjünk, és másszuk meg. A Hegyes-szikla vagy tíz méter magas, vékony sziklacsúcs, s még a legények közül is nemegyszer lezuhant már egy-egy virtuskodó. Szigorúan elutasítottam hát a két fiú kívánságát: „A megmászásról ne is beszéljünk, ahhoz még felnőttnek is gyakorlott sziklamászónak kell lennie. Azt azonban megtehetjük, hogy ma a Hegyes-sziklához megyünk el, és megszemléljük.” Egymásra tekintettek, aztán Jóska ezt mormogta: „Ha nem mászhatjuk meg, menjünk inkább máshová!” Döme pedig ezt: „Moha azt hiszi, hogy mi még pólyások vagyunk.”

Déli elválásunkkor különös nyomatékkal mondogatták, hogy másnap reggel is értem jönnek, gyanút azonban csak akkor fogtam, amikor már egy óra is eltelt, és nem jöttek. Egyszerre csak bekiáltott a kertünkbe egy törpeházi kisfiú, Bérci Berci: „Összevesztél a falubeli barátaiddal? Miért mentek ma nélküled a Hegyes-sziklához?” Megdöbbenve bámultam Bérci Bercire, de csak egyetlen pillanatig. Aztán tüstént föltekintettem a hegytetőre, oda, ahol a Hegyes-sziklához visz az út. Azon a hegyen állt a házikója Földigszakáll bácsinak is, és megnyugodva láttam, hogy füstöl a kéménye, odahaza van. Földigszakáll bácsiról már többször is beszéltem nektek. Törpeházi törpe volt ő is. De amikor csillagászattal kezdett foglalkozni, alkalmasabb helyre, a hegytetőre költözött. Jól ismert minden gyereket Törpeházán is, a faluban is, bíráskodott apró-cseprő ügyeikben, mi meg szinte nagyapánknak tekintettük. Vagy félóra múlva berontottam hát hozzá, és lihegve kiáltottam: „Két kisfiú ... alighanem ... felmászott a Hegyes-sziklára!” Ennyi elég is volt, már hozta is Földigszakáll bácsi a csákányt meg a kötelet, és loholtunk. Néhány perc múlva már azt is tudtuk, hogy valóban felmásztak a sziklára, mert meghallottuk a kétségbeesett kiáltozást: „Segítség! Segítség!”

De amikor ott álltunk végre a szikla előtt, megkönnyebbülve láttuk, hogy nagyobb baj még nem történt. Jóska nem is volt veszélyben, ő a szikla csúcsán kuksolt, Döme azonban a szikla dereka táján kapaszkodott egy-egy gyönge bokorba, gyökérbe, saruja alól folytonosan gurult a kő, s rémülten tapogatott a lábával újabb és újabb centiméternyi támasztóhelyet. De Földigszakáll bácsi már hajította is át a sziklán a kötelet, fatörzsre csavarta, én meg odarángattam Dömével, s először ő, aztán Jóska mászott le a segítségével. S akkor aztán megtudtuk, hogy tulajdonképpen mi történt. Feljutottak ők a sziklára mind a ketten, nem is nagyon nehezen, s még kurjongattak is odafönn nagy diadalmasan. De hajh, amikor lefelé indultak volna, akkor bezzeg elmúlt a kurjongató kedvük. Mert akkor kiderült, hogy lefelé menni nem mindig könnyebb, mint fölfelé. Jóska leült a csúcsra, és töprengett, hogy mit tegyenek, hogyan jussanak le. Döme azonban annyira megrémült, hogy a lehetetlent is megpróbálta, elkezdett mászni lefelé. A szikla derekán azonban megrekedt. Porlott a kő a lába alól, töredeztek a kezében a bokrok, s ha néhány perccel később érünk oda, öt-hat méter magasságból lezuhan.



Földigszakáll bácsi komoly arccal hallgatta a sziklamászás történetét, aztán megkérdezte tőlük: „Ti ugye mostanában mindig Mohával jártatok? Ma miért nem volt veletek?” A két fiú összenézett, aztán Jóska ravasz ábrázattal felelte: „Azt mondta Moha, hogy a sziklamászás csak nagyobbaknak való. Nem hívtuk hát Mohát, mert hiszen ő ... ő még Döménél is kisebb termetű.” Földigszakáll bácsi elmosolyodott: „Értem. De lám, lám, mégis az derült ki, hogy Moha a legnagyobb köztetek. Aki ugyanis igazán nagy, az nemcsak az orra hegyéig lát, az nemcsak azt okoskodja ki, miként juthat fel valahová, hanem arra is gondol, miként juthat vissza. Mert nagynak lenni annyit is jelent, előrelátónak lenni. Moha volt az egyetlen, aki látta előre, hogy erre a sziklára csak felmászni bírtok, de lemászni már nem.”

Ez a történet derengett fel emlékezetemben a minap, amikor a hangyák értelmét vizsgáltam, s hadd tegyem hozzá, hogy aki nagy szeretne lenni, ne csupán a sziklamászásban legyen előrelátó. Ha fára akar mászni valamelyikőtök, ne csak az ágat lássa, hanem azt is, nem korhadt-e az az ág, nem fog-e letörni alatta. Aki kimelegedve inni kíván, ne csak a csillogó, hűs vízre gondoljon, hanem arra is, hogy meghűlhet tőle, s ne igyék tüstént. Aki kavicsot kap föl, hogy megdobja vele játszótársát, ne csak az eltalálás örömére gondoljon, hanem arra is, hogy célt is téveszthet az a kavics, kiütheti pajtása szemét, s okosan ejtse vissza a földre. Olyanok legyetek, mint az ügyes sakkozó, aki nemcsak azt tudja, melyik figurát léptesse, hanem azt is, hogy mi lehet annak a lépésnek a következménye. S ne legyetek olyanok, mint az én kertem butuska hangyácskái! Mert nem mindig akad Moha bácsi, aki eltávolítsa az asztallábak alól a vízzel telt bádogdobozokat...

20 éves az „Érted vagyok”

Két évtized – az olvasó szemével

Itt nem lesz alvás – morogtam, miután sokadszor fordultam jobbra, majd ismét balra. Régen elmúlt éjfél, de gondolataim még mindig nem szűntek meg vibrálni. Ismerős jelenség, így szokott lenni, valahányszor erősen foglalkoztat egy kérdés. Most is egy szöveget görgetek, fogalmazok, alakítok, s arra várok, hogy új mondatok alakuljanak ki az eszmélet küszöbén. Az álom és a múlt sokszor ugyanaz a fajta tartomány, gyakran az álom világában születik meg az a felismerés, amit örömmel szemlélek a tudat világosságában. Igazat álmodni a múltról jó dolog, hasznos mindenkinek. De hát mi legyen az a múlt, amit hasznos visszaálmodni a mába. Ki segít nekem bolyongani, eligazodni a régi ösvényeken, hogy elhozzam egy régi világ meg nem fakult üzenetét?

Szinte egy időben érkezik a gondolat azzal a fordulattal, amellyel ismét szembekerülök a könyvespolccal. Igen, ott fekszenek hiánytalanul egy folyóirat füzetei, s az egyikben az a történet, amelyre éppen szükségem van. Felkelek, kikeresem a számot, pár percig olvasgatom a szöveget. Igen, ez az. Kitárulnak az utcák, járni kezdenek az emberek, hangokat hallok, valahol énekelnek. Újra éledt a holtnak hitt világ. Jó, hogy van ez az újság. Hátradőlök a széken, megnyugszom. Kinézek az ablakon. Két óra felé közeledik a mutató. „Pihenjünk. Az álomba merülőnek / Jó dolga van. Megenyhül a robot, / Mint ahogy szépen súlya vész a kőnek, / Mit kegyes kéz a mély vízbe dobott.” [*Tóth Árpád: Jó éjszakát!* – A Szerk.]

Ideje lesz rendbe szedni a gondolataimat. Nem azért fogok írni, hogy a szavak ellenőrizetlenül kószáljanak a pillanat hatása alatt. Az „Érted vagyok” olvasójaként szeretnék álmodozni arról, hogy mit érzek akkor, amikor a folyóirat, betöltve a huszadikat, huszonegyedik évébe lép. Az előző két bekezdés sejteti, hogy a polcomon fekvő füzetek fontosak számomra. Megvárom ezért az új nap világosságát, és fogalmazványom élére felírom e szavakat: Én és az „Érted vagyok”. Induló címnek megfelel, és magammal kezdem, így könnyebb.

Mindenekelőtt elébe akarok menni olvasótársaim kérdésének, hogy ki vagyok én, és mi közöm van a méltatás tárgyát képező folyóirathoz. A válaszhoz vissza kell menni négy évtizedet. 1971-ben kezdtem négynyelvű szakfolyóiratot szerkeszteni, és ezt a mesterséget – kitűnő szerkesztőbizottságok támogatásával – 32 éven át űztem, s az évek során sok kéziratot olvastam és gondoztam. Ennyit a profán tapasztalatokról, utalásképpen arra, hogy nem üres állítás, ha kijelentem: jó újságról van szó, fontos újságról van szó.

A teológia és a közösség témájában 1972-ben, szamizdattal indultunk, és a 90-es évek elejéig, a szabad publikálás koráig, változó szerkesztői gárda állította össze a Karácsonyi Ajándék írógéppel készített füzeteit. Mindenki tudja, hogy az „Érted vagyok” az Ajándékból nőtt ki, és vált önállóvá.

Két évtized múlt el. Az idő nemcsak fizikai értelemben relatív, de az égitestek egyenletes forgása mellett a szubjektum számára sem egyformák az idő szakaszai. Húsz év alatt a megszületett gyermekből felnőtt lesz, s a magunk emlékeiből tudjuk, hogy milyen lassan látszottak múlni iskolás éveink, menynyire vártuk, hogy nagyok lehessünk. Az én első húsz évembe belefért a kifejlett trianoni revizionizmus, az eucharisztikus kongresszussal is fémjelzett keresztény Magyarország élete, területek visszacsatolása és újbóli elvesztése, két zsidótörvény, világháború, magyar férfiak százezreinek elvesztése, élelmiszerjegyek, holokauszt, új hatalom uralma, kísérlet a demokratikus berendezkedésre, míg a személyi kultusz véget nem vetett álmainknak. Fizikailag kifejezve: nagyon nagy volt a húszéves időintervallum történelmi sűrűsége. Ha most életem első húsz évének szakaszát összehasonlítom az utolsó húsz évvel, eltűnődöm, jól használtuk-e a kapott időt, vagy üres pazarlás volt-e mindaz, amit 90-től csináltunk. Biztosan nem volt az, mint ahogy a betegségből lábadozó ember egyensúlykeresése sem az, de a kérdés felvethető. Én azonban nem tudományos sajtótörténelmi mérleget akarok megvonni, hanem csupán egy nekem kedves folyóiratot méltatni. Beszélni egy újságról, amely húsz évvel ezelőtt született, nyitva állt a világra, nézte a mozgását és – erejéhez képest – bemutatta olvasóinak. A folyóirat kíséri a történelmet, segít érteni, és segít megtalálni a tenni akaró ember számára nyíló lehetőségeket. Ámde helyének, jelentőségének megítéléséhez tudni kell, hogy hol és mikor született. Ez viszont történelem, nincs elefántcsonttorony, még ha tudatosan vagy tudattalanul tagadni akarjuk is. Annyi biztos, hogy a maradandó értékek közvetítésére vállalkozó újság tart bizonyos távolságot az eseményektől a napok szeszélyes hullámzása közben. Az igazság nincs mindig a felszínen, évek, évtizedek után, netán még később derül ki a napi való mögötti *igazi* valóság. A hírközlő eszközök révén elképzelhetetlen mértékben megnövekedett ismeretanyag rendeződéséhez, megállapodásához egyre nagyobb áttekintésre, munkára van szükség, különösen akkor, amikor állandóan szembesülünk régi és új - tények szándékos elferdítésével. Nagyon megnő a megbízható dokumentáció, az oknyomozó tudósítás jelentősége. Áll ez a szellem világára is. A sok oldalról ránk zúduló tudósítás özönében biztos kalauzra, jó szerkesztőre van szükségünk, aki tudja: honnan, mit gyűjt be folyóiratába, és kiknek, hogyan közvetíti.

A szerkesztés a gondolkodás egyik iskolája és mindennapos gyakorlata. Észre kell venni a kéziratban rejlő értéket, segíteni kell – ha szükséges – a kibontását. Jó szem, türelem, műveltség, segítő szándék kell hozzá. Tapintat, amellyel a kritikus elmagyarázza és elfogadhatóvá teszi véleményét. Neves írónk mesélte el, hogy amikor büszkén elvitte friss művét József Attilához, a költő a szerző nagy megdöbbenésére közölte, hogy a kézirat nem jó. Ezután azonban leült a szerző mellé, és mondatról-mondatra haladva olvasta, értelmezte, alakította, javította a szöveget. Az írás megváltozott, és mégis ugyanaz maradt. Stílusa, megjelenése sokkal előnyösebb lett, tisztult a mondanivalója, javult a hatása. A szerkesztőnek tudnia kell, meddig mehet el a hétköznapi modorosságok és stílustalanságok gyomlálásától a lényeg kiemelésének irányába: a szerző mellett ő testesíti meg az alkotás létrejöttében szerepet játszó egyik emberi tényezőt.

Az újság tehát igaz gondolatokat képvisel, és közvetít az embereknek. Az én újságom szerkesztőjéről tudom, hogy fontos dolgokat akar elmondani, és én azonosulok vele, mert én is azokat a dolgokat tartom fontosnak. Ettől alakul ki a szerkesztő és olvasó kapcsolata, közössége, sajátos közössége. Ha kell, korrektül vitázó világa. Az én újságom szerkesztőjének van lelkiismerete, lapját nem a változó szelek járása szerint állítja össze. Tudom, hogy nem „papírbátorsággal" él, hogy emberi teljesítménye áll a nyomtatott lapok mögött. Ez jóval több, mint az egykori impresszum, amely szerint „szerkeszti a szerkesztőbizottság, kiadja a kiadóhivatal és terjeszti" – mondjuk – „a Magyar Posta".

Az én újságom világnézetet képvisel. Akkor is azt teszi, amikor más nézeteket hoz elő, tárgyilagosan bemutatva őket. Nagy a világ, ma úgy mondják, globális, ismerni kell kis világunkon túl lévő embereket, gondolatokat, szokásokat. Vélekedhetünk másképp, jónak vagy rossznak minősíthetünk jelenségeket. A jót elfogadhatjuk, felhasználhatjuk, a veszedelmek ellen pedig felkészülhetünk. Mindenképpen hasznunkra tehetjük. Ismernünk kell a régit, tudomásul venni a jelen nem feltétlenül örök érvényű tényeit, és megsejteni valamit a jövő irányairól. Ismét saját példát említek. Kezdő koromban, több mint ötven éve, néhány könyvet rendeltem a debreceni matematikai intézetnek játékelméleti témából. „Minek ez?" – kérdezték az akkori témákon dolgozó kollégák. Ma már nem kérdeznék. John Charles Harsanyi – alias Harsányi János – 1994-ben kapott Nobel-díjat a nem-kooperatív játékok egyensúlyelméletében végzett munkájáért. A jó szerkesztőnek és a jó könyvtárosnak egyaránt van szimata. Ez az érzék azonban nem légből kapott. Benne kell élni a szakmában, és ismerni kell az embereket. Akkor megsejthetjük, kiben és miben van fantázia a jövő szempontjából. Csak mellékesen: korunk messzemenően a nem-együttműködés világa. Tud itt valaki egyensúlyt teremteni?

Az „Érted vagyok", ha nem is képes ezt megoldani, de a maga módján ismereteket gyűjthet, kitekintést adhat, ösztönözhet a jövő megismerésére és – legalább kicsiben, egy kisközösség szintjén – a megoldására. Szemléletének alapjai megvannak: szelíd szerénységgel szolgálja az embereket. Megnéz mindent, ami elébe kerül, és ezen az alapon értékel minden jelenséget.

Nos, ha visszanézek az elmúlt húsz évre, akkor úgy látom, hogy ez az újság igyekezett elénkbe hozni a kor időszerű gondolatait. A jézusi alapvetés és a haladó zsinati szellem határozta meg útkeresését. Bemutatta a bibliai szövegek új elemzését, hónapról-hónapra, folyamatosan hozza az időszerű szakaszokhoz csatlakozó elmélkedéseket. Szó van tanúságtételről, gyakorlati életvitelről, emberi jogokról, női teológiáról, latin-amerikai biblikus szemléletről. Ha valaki elfáradt a száraz teologizálásban, felfrissítheti magát Moha bácsi meséivel, közösségi élménybeszámolókkal. Életrajzok, interjúk jelennek meg régi és új Bokor-tagokkal. Újabban megszaporodtak a közgazdasági cikkek, az alternatív életforma propagálói. Hasznos távolságot tart a politika csalóka világától, mert ismeri a politikát, és nem kíván az erőszakos pártpolitika támogatója lenni. A napi politizálás tele van csapdákkal, megreformálhatatlan; az antipolitikus Jézus – kristálytiszta látása folytán – nem is foglalkozott buzgó hívei lázadó ötleteivel, inkább lehűtötte őket. De hát ezt úgyis tudjuk. Ha tehát azt kérdezné valaki: szükség van-e erre az újságra akkor, amikor bárki képes lapot szerkeszteni, és nyüzsög is a kínálat a vallási kiadványok terén, akkor az előző felsorolás igazolja művünk létjogosultságát.

25 évvel ezelőtt arról írtam, hogy az egyháznak saját értelmiségre van szüksége. Meg is mondtam, hogy itt nem diplomás értelmiségre gondolok, hanem olyan emberekre, akik feladatuknak érzik, hogy folyamatosan kísérjék a változó kor szellemi alakulását, és ebben a folyamatban újra és újra felvessék, értelmezzék a keresztény hit időszerű kérdéseit. Ez nem végzettség, hanem kritikus gondolkodás, ötletes válaszkeresés és a válaszok újbóli kritikus vizsgálatának szándéka és képessége. Erre bárki vállalkozhat, akinek egzisztenciálisan fontos az a hit, amelyre rátette az életét. Erre vállalkozott a 12 éves Jézus, erre vállalkozik mindenkor a zsinagógában olvasásra jelentkező izraelita, és mindenki, aki többet akar, mint gondolattalanul elfogadni mások állításait. Az evangéliumi alapelvek nagyon széles keretet tesznek lehetővé a merev hivatalosságtól mentes szellemi tevékenységre. A Mannheim által elképzelt „freischwebende Intelligenz", a szabadon lebegő értelmiség, teret kaphat a Lélek sugallatainak felfogására, kimondására. Minden kérdés felvethető, és tárgyilagosan, hatalmi, hivatali és anyagi befolyásoltság nélkül megválaszolható Jézus tanítása alapján. Csak őrá figyelünk. „Totyogjon, aki buksi medve, láncon" – a cenzúrától, a pozíció, a tekintély, a hatalom és a pénz elvesztésétől félve –, nekünk ezt nem szabad. Az ügyészek, cenzorok nem téphetik ki kezünkből a tollat. Ennek alapvető feltétele az anyagi függetlenség. Pályázati feltételek nem szabhatnak korlátot tartalmainknak. Hangtompítót nem alkalmazunk, elég baj, hogy egyházi sajtónk óvakodik a reális tájékoztatástól, és egyházi bulvárrá, hitbuzgalmi közleményekké válik, miközben súlyos problémák állnak előttünk nemhogy megoldatlanul, hanem egyenesen észrevétlenül. S még ha megemlít is valamit az egyházi sajtó, akkor is felemásan, felfelé kacsintva, a tekintélyt féltve beszél róluk. De kit érdekel a langyos sajtó, ha e világ fiainak száraz megállapításaiból kell megtudnunk, mi baj van a házunk táján.

Na, de van-e értelmiségi, akit érdekelnek a hit jelenkori kérdései? Az 56 utáni, Nyugatra ment fiatal értelmiségiek által létrehozott Mérleg éppen most jutott abba a helyzetbe, hogy nem tudja kifizetni nyomdai számláit. A szerkesztőségéhez érkező támogató levelek mögött kevés az anyagi erő, és az az Intézmény, amelynek nagyon fontos lenne, hogy intellektuálisan is megalapozott módon jelenjen meg a világban, egy fillért sem szán neki. Oda jutunk, ahol fél évszázada léteztünk? „Ahogy lehet"? [*A szerző a fél évszázaddal ezelőtt Bécsben működött, magyar nyelvű vallási kiadóra utal.* – A Szerk.] Szerencsére lehet, mert egy közösség ki tudja izzadni egy hírportál költségét, és független fórumot hozhat létre. Ami a remény galambja a médiák özönvizében, csak éppen nagyon szomorú. Mondom én, az egyszerű olvasó, aki naponta növeli a szelektív szemétkupacot, és naivan, eszköztelenül „környezetvédi" az egyenlítői esőerdőket. A konzervatív irodalom gyártására persze van pénz, a hívő meg is veszi a biztonságosnak vélt kiadványokat, s megy ez az üzem mindaddig, amíg valami brutális erő nem kényszerít minket a tipikus termékek előállításának felhagyására. Hagyományos szövegek, persze, készíthetők, és nem is mondanám, hogy bűn, de időnkint hiba, amit később nehéz munkával kell majd kijavítani.

Visszatérek a szabadon mozgó értelmiség gondolatához. Ennek a társaságnak az volt a feladata, hogy osztályoktól és pártoktól függetlenül kísérelje meg megérteni és értelmezni korunk történetét. Tegye ezt a lehető legtárgyilagosabban, anélkül hogy feladná az emberi szabadságnak a felvilágosodástól örökölt értékeit. Ezt kísérelte meg még a kádári időkben Sánta Ferenc, amikor az elkötelezetlen humanizmus elvét hangoztatta. Elég veszélyes dologra vállalkozott, mert abban a korban nemhogy a sikerességhez, de a megélhetéshez is nagyon kellett, hogy valaki odakösse magát az uralkodó hatalom szekeréhez. Az áruló c. regényének házigazdája megkapja a magáét mindkét harcoló féltől. Honnan veszi a bátorságot, hogy megítélje a harcolókat? Álljon ide vagy oda, különben duplán elbánhatnak vele. Száz évvel ezelőtt a Holnapos Dutka Ákos is arra a következtetésre jutott, hogy a költő, párt nélkül, elvész korával. Csak ízelítőnek emelem ki ezeket a valóság tengeréből.

Megérteni és megértetni, ahogy lehet. Függetlenül és önfeláldozóan. Erre kellenek munkások. Realista krónikások. Írók és szerkesztők. Írók, akik odateszik saját gondolataikat a mások által meglátott és kifejezett jelenségek mellé, és szerkesztők, akik gyűjtik a nagyvilág termését, és alkotó hozzájárulásra serkentik barátaikat. Nem kell óriási dolgokra gondolni. A pirosló muskátli egy fehér ház ablakában nagy erőt jelent, mert virágzik, mert egyszerű, mert a miénk. Az őszinte írásoknak nagy értékük van. A becsületes író a legjobb, legbensőbb énjét adja olvasóinak. A mű tanúskodik az író valódi természetéről, mert írásában a legvisszahúzódóbb ember is leveti álarcát, mintegy szándéka ellenére kiszolgáltatja titkait. A jó írás olyan gyónás, amely megköveti olvasóit a köznapokban elkövetett hibákért. Nem - lehet végzetes az az út, amelyet az önvizsgálat szegélyez.

Hová jutottam? Van még közük ezeknek a soroknak ahhoz az újsághoz, amelyért éjjel felkeltem, hogy átsegítsen egy gondolati akadályon? Nyilván. Innen indultam, erre kell keresni az okot. Írásom is olyan, mintha álomban született volna: csapong erre és arra. Gombolyítom a hatások fonalát, és nem tudom, kedvet csináltam-e arra, hogy valaki kézbe vegye az „Érted vagyok” új vagy régebbi számait, hiszen nem kapott tartalomjegyzéket, statisztikát a bel- és külföldi szerzők számáról, a témák arányairól, az önálló írások számáról, vagyis sok dologról, amelyek egy lap összehasonlító jellemzői lehetnek. Egyszer a szerkesztők is beszélhetnének műhelymunkájukról, talán úgy, ahogyan Vitányi Iván leírta a Valóság – számomra progresszív – korszakát. Ahol a szerkesztői munka közösséggé formálta a tagokat, ahol a napi gondok kizárásával csak a jó újság gondozása volt a cél. Ahol az összefogás segített a hatalom kényszerével szemben. Ennek a részleteiről is jó lenne egyszer hallani. Az igényes szerkesztésben tükröződik a korszak irodalmi élete, a mi újságunkat létrehozó műhelyben pedig a mai hitünk elmondásával és vállalásával járó emberi munkánk jó szándéka és erőfeszítései.

Hosszúra nyúlt ez a méltatás, ideje befejezni. De ha már könyvespolccal kezdtem, hadd fejezzem be azzal a polccal, amelyre éjszaka ráesett a tekintetem. Ez a bútordarab már több mint ötven éve kíséri az életemet. Amikor kezdő tanárként megrendeltem, arról faggattam az asztalost, hogy mikorra készül majd el. Ő azt mondta, nem kell türelmetlenkedni, a jó bútornak pihennie kell egy ideig a műhelyben, amíg elindul teljesíteni hivatását. Én is jó néhányszor megforgattam ezeket a sorokat. Kihagytam, betoldottam, javítgattam egyes részeket, s eközben a Vigilia elérkezett a 75. születésnapjához. Istenem, a Vigilia! Aki nem élt ebben az időben, az nem tudja, hogy a katolikus, sőt a nem katolikus értelmiséginek is mit jelentett ez a folyóirat. Hogy terjesztéséért konfliktust is vállaltunk a személyi kultusz idején. Hogy külföldi barátainknak küldött példányai kilencven százalékát semmisítette meg az ilyen vagy olyan elhárítás. Panaszkodhattunk a cenzúra miatt, szerettünk volna jobb cikkeket látni, de mégis *volt*. Régi számait olvasva ma is frissnek, élőnek ható írásokra bukkanunk. És most, ha valaki megkérdi tőlem, hogy tulajdonképpen mit is akarok, az „Érted vagyok” vagy a Vigilia dicsérete-e írásom célja, akkor azt mondom, hogy éppen a maradandó értékek figyelmeztetik a mai írókat és szerkesztőket, hogy művüket összemérjék a korábbi alkotásokkal. Nem tudnék elismerő szavakat írni a mában, ha szűk látókörű, elfogult lennék, és nem tekintenék vissza, ma pedig körben mindarra, ami keresztény publikálás címén történik. Van múltam mint olvasónak is. Csak a korba helyezve áll meg minden egykori és jelen ítélet. Ebben az összehasonlításban értékelhető a mai kiadványok küzdelme a színvonalért. A türelmes mérlegelés azokat igazolja, akik szabad szolgaként akarják felismerni és támogatni a hit és a kultúra rejtett erőit, amelyek meg nem szűnően mozgatják változó világunkat. Száz éve verselt erről egy költő*, aki szerkesztőként is maradandót alkotott. Van hagyományunk.

Merza József



* *A szerző Babits Mihály In Horatium c., 1904-ben keletkezett versére gondol.* – A Szerk.

Olvasók fóruma

Az alábbi hozzászólások a februári számunkban megjelent, Willigis Jäger Hullámaiban a tenger c. könyvéről szóló kritikával foglalkoznak, amelyet Gromon András írt.

Kedves Bandi!

Újraolvastam Jäger könyvét, és még egyszer alaposan megnéztem a Te kritikádat. Először elkezdtem jegyzetelni a félreértéseket, keresni a kifogásolt részek jägeri megfogalmazásait, de rájöttem, ennek semmi értelme.

Egyszerűen arról van szó, hogy nem lehet analizálni egy misztikust, illetve lehet, de nincs értelme. Ő maga is írja az előszóban, hogy a „vallások modellek, amelyek segítségével az ember megpróbálja megérteni önmagát és a világot. A modell nem egyenlő a valósággal” (9. o.), és később: „semmilyen abszolút igazságot nem állítok, senkit nem akarok meggyőzni...” (10. o.). Aztán még később a nőt állítja elénk példaként, hogy a misztika olyan valami, amit elsősorban az érzéseinkkel lehet megragadni, ezért előnyben vannak a nők és a nőies lélekkel bíró férfiak (mint pl. Szt. Ferenc) Az is visszhangzott bennem, amit Exupéry írt: „Jól csak a szívével lát az ember.” Tudod, olyan ez, mintha egy impresszionista festményt elemeznél, vagy megpróbálnád prózában elmesélni Beethoven IX. szimfóniáját.

Azt kívánom számodra (Gyökössy Bandi bácsi után szabadon), hogy *lenni is tudjál, ne csak tenni*, és akkor megcsendül a csönded, és titkok tudójává válsz!

Szeretettel:

Kollár Gabi
Ajkarendek

Kedves Bandi!

Nekem sokat jelentett ez a könyv. Ami neked embertelen benne, az nekem gyönyörűség (a beolvadás az Első Valóságba). De ez is bizonyítja istenképünk egyediségét.

Nem megyek részletekbe, csak általánosságban jelzem: Olyan az egész kritika, mintha szerzője egy szép almáról beszélne, amelybe még sosem harapott bele, de azért tudja, milyen a zamata.

Faragó Feritől vett idézettel köszöntelek szeretettel és tisztelettel:

„Az ész tudni, a szív szeretni vágyik.”

Szabó Márta
Budapest

Bandikám!

Willigis Jäger könyvét olvasva, nem tudok egyetérteni egyet-nem-értéseiddel. Neked írom a válaszom, de úgy, hogy az olvasó is okuljon belőle.

A szerzőről tudni lehet, hogy a bencés rendházat hosszú évekre zen kolostorra cserélte, majd Kyo-un Roshi mesterként hazatérve megkísérelte a két rendszert összeházasítani, pontosabban a hamvasi koncepció szerint a kereszténység ezoterikus tanítását kibontani. Az Eckhart mestertől Anthony de Mellóig tartó keresztény misztikus vonalba tartozik. A kiközösítést elkerülendő lemondott a rendi kötelékről (OSB), és megalakította saját lelki centrumát. Írásai hozzáférhetők honlapján: www.willigis-jaeger.de. (Megjegyzem, ha pezsgő olvasói leveleket akarsz kapni, közreadhatnád pl. a halálról, vagy Nikodémusról írt esszéjét.) Teljesen normális európai ember, aki mind a kontemplatív, mind a tanítói életet gyakorolja, és pl. a sört is megissza.

1, szemüveg

A Bokorban sajnos nem szokatlan módszer, hogy egy könyvet olvasva csak arra figyelünk, hogy az abban foglaltak mennyire vágnak egybe saját, rögzült nézeteinkkel. Az egyezéseket örömmel jónak (helyesnek) tituláljuk, az ellentétes, más megoldásokat sommásan rossz (helytelen) jelzővel illetjük. Kritikád kiindulópontja a tőlünk különböző, külső Isten feltételezése, a tőlünk függetlenül létező erkölcsi rend, a ráció elsődlegessége stb. Minthogy ez a könyv totálisan más alapállásból született, egyet nem értésed eleve adott. Ezen az alapon az sem meglepő, hogy a könyv szellemiségével ellentétes következtetésekre jutsz a könyvre hivatkozva (pl. személyesség tagadása, szado-mazo istenkép, énközpontúság).

Az ilyen zsákutcás megközelítések hibáiból okulva, magam szemüvegcserét hajtottam végre. Első nekifutásra igyekszem az író gondolatvilágát megérteni, és az azon belüli következetességet számon kérni. Második nekifutásra előveszem fejlett kritikai érzékemet, és megkeresem, mi az, ami megérintett, amit be tudok építeni gondolkodásomba, életgyakorlatomba – és mi az, ami hidegen hagy, vagy kifejezetten irritál.

2, ego

Bájos húzás részedről, hogy az ÉN-től (EGO) való megszabadulást öncélú én-központúságnak állítod be. Ez igaz lehetne, ha (a te logikai rended szerinti metódussal) az én „csiszolásával”, fejlesztésével lenne eltüntethető. Úgy azonban csak növelni, erősíteni lehet. Itt éppen pont az elengedésen, megszabaduláson van a hangsúly, ami még az én-üdv céljáról való lemondást is kötelezően feltételezi! Ahogy a zazen gyakorlásakor sem lehet cél a megvilágosodás (hanem csak eseti következmény), úgy az éntől való megszabadulás sem cél, hanem az elengedések és egységélmények következménye. (Megjegyzem egyébként, hogy a te „másik embert szolgáló” modelled is – saját logikád szerint – én-központú, hiszen a te saját üdvösséged érdekében teszed...)

Különben meg, jól belegondolva, csakis én-központúan létezhetünk. Hiszen a világ, amit látunk, csak a mi szemünkkel látott sajátos világ; magunkat csak mi magunk ismerhetjük igazán; az egyedül hatalmunkban lévő formálási terület mi magunk vagyunk. Te is jól ismered az ősöreg epiktétoszi mondást: ***Tőlünk függ*** *véleményünk, ösztönös vágyunk, törekvéseink és ellenszenvünk, egyszóval mindaz, amit egyedül alkottunk meg. Nem tőlünk függ testünk, vagyonunk, hírnevünk s tisztségeink, tehát mindaz, amit nem egyedül hoztunk létre.*

3, tan

Kritikád végén a racionálisan megmagyarázhatatlant nevezed misztikának, amikor azt írod: „Az emberfiát Isten emberi kezeknek szolgáltatja ki ... (de) Jézus ... mégis bízott Istenben, nem vonta kétségbe abszolút jóságát. ... S ha létezik »jézusi misztika«, akkor az ebben a »mégis«-ben áll.” Szerintem ez a könyv a „mégis”-ről szól, pontosabban arról, hogy más világképet használva nem is kell a „mégis”.

Az EGY-ség értő megközelítéséhez először a nem-kettő tétellel kéne barátkoznod. Ennek iskolapéldája Anthony de Mellónál a tenor és a hangja. (Nincs tenor a hang nélkül; nincs hang a tenor nélkül; bár nem azonosak, de elválaszthatatlanul összetartoznak.) És ezt olvasom ki a könyv címéből is, a hullám-tenger viszonylatban.

Igyekeztem összeállítani a könyvben előforduló fogalmakból egy táblázatot, szemléltetve a hagyományos és a misztikus látásmód különbözőségét. Az egyes sorok igazából csak a környezetükben értelmezhetők, de az oszlopok nem cserélhetők fel könnyedén.

	hivatalos kereszténység	„misztika“
vallás	exoterikus intézményesült kizárólagos igényű	ezoterikus felekezetek felettien független egyéni (általános jellemzőkkel)
vallásosság	intellektuális aktus	teljes embert igénylő (test és psziché is)
spiritualitás	„férfias“ (nárcisztikus egoizmus, aszketika)	„nőies“ (intuitív, nyitott, „mi“ tudatú, szerető)
szakralitás	kiemelt, eseti, hétköznapitól elkülönült	a mindennapok minden eseménye
filozófia	dualisztikus	egységben gondolkodó
Isten	rajtunk kívül (felettünk) van, önmagában létező személy	bennünk (és az evolúcióban) van, hiszen részei vagyunk, ö a mindenség
világ	Isten időleges teremtménye	Isten megjelenési formája
paradigma	1. emberi lények vagyunk, akik spirituális tapasztalatot szerzünk 2. valamit elrontottunk (eredendő bűn), és ezért Istentől el lettünk választva	1. spirituális lények vagyunk, akik emberi tapasztalatra tesznek szert 2. sohasem szakadtunk el Istentől, legfeljebb elfelejtettük eredetünket
megváltás 1	a szakadék áthidalása	valódi lényünkre ébredés
megváltás 2	Jézus bűneinkért viselt kereszthalála	Jézus útmutatása az Abbához, az egységélmény megtapasztalásához
feltétele	akarattal végrehajtott tettekkel kiérdemelni (+ kegyelem)	elengedés (ego átlépése) /szükségszerűen a személyiség szubjektív tapasztalata/
inkarnáció	Jézus az egyedüli Istengyermek	minden(ki)ben Isten testesül meg
ember	időben születik és halála után lelke tovább él	sem nem született, sem nem hal meg (csak időleges fizikai teste)
feladata	a kinyilatkoztatás megismerése a teremtő imádata-dicsérete másokat szolgáló tettek (haladóknál)	Egység (Valóság) megtapasztalása és átvitele a mindennapi életbe
találkozás	eucharisztiában (időbeli)	itt-és-most pillanatban (időtlen)
elérhető	papi közvetítőn keresztül	közvetlenül
kapcsolat	ima	meditáció
hit	részben kognitív út, másrészt ráhagyatkozás	belső tapasztalat (bizonyosság
tan	(központi ellenőrzéssel) dogmatikus	(egyéni) kötetlen
etika	külső törvény (kötelesség	belülről fakadó szükségszerűség
én-játék	a gonosz, szenvedés, félelem, halál, utolsó ítélet az én terméke, ördöginek beállítva	az én visszahúzódásával átértékelődnek, hiszen ezek is a teljes Valóság részei
szeretet	végrehajtandó parancs	lényünk önkifejeződése
rossz	legyőzni a gonoszt a világban, magunkban a rosszat elnyomni	„ne szállj szembe a gonosszal“, mert azzal élteted (energiát adsz neki) távolságot tartani, figyelni és harmonizálni

Őszintén remélem, hogy – előítéleteidet félretéve – ***mégis*** újraolvasod Jägert. (Ha netán *mégis* maradna kifogásod, vállalom az átbeszélést.)

Az Első Valóságba beolvadó szeretettel (de ha ez irritálna, akkor „csak” az együvé tartozás reményében) köszönt

Bulkai Tamás
Budapest

Kedves Bandi!

Szegény jó, öreg Jäger! Jól megadtad neki. De hát meg is érdemli. Azt hitte, nem veszik észre jó szándékú csúsztatásait. Pedig ő sem akarhatott mást, mint azok a hindu és szikh guruk, akik már vagy száz éve felfedezték az európaiak mérhetetlen béke-, csend- és nyugalomszomját. Aztán már csak össze kell állítani egy kis egyveleget, és kell egy jó előadó, aki körbejár vele Európában, és kész a siker. Aztán a taps – főleg a nőké –, és a könyvsiker.

Hogy is ne lenne siker? Gondold csak el! Naponta fél óra teljes csend a reggeli induláskor. Éber nyugalomban, az érzelmek, gondolatok (lehetőleg) teljes kizárása. Ha lehet, este ugyanez. Majd hetente egyszer-kétszer együtt páran, öten-tízen, ugyancsak csendben, talán felolvasva valamit a keletiektől vagy Jägertől, esetleg az evangéliumokból, és elmélkedve rajta (milyen ismerős is a forma). Közte pedig hajrá: az óra másodpercmutatója a mérce. Percenként legalább hatvan klikkelés, félórás beosztású tárgyalássor, idegölő dugóücsörgés órákon át, napi tizennégy óra darálás, család, feleség/férj, gyerek, iskola, szülők stb. Aztán ismét a béke, a csend, az időtlenség mérhetetlen nyugalma. Semmi teológia, semmi agyalás, semmi darálás. Egymással összhangban, egy irányba nézve, és alkalmazkodva egy természetes nyugalomhoz. Ki ne lenne vevő rá? Ez ma a siker titka, mert ebből van a legnagyobb hiány ma itt, Európában. És annyira, hogy még fizetünk is érte, no nem sokat, csak néhány ezret havonta – tudják, a körülmények, a teremdíj, és hát a guru útiköltsége. És hát a pszichiátereknek ugyanezért.

Miért haragszol ennyire rá? Hátha tényleg meg lehet tapasztalni a Vele való egységet – néha, ritkán, de érezhetően. Mi lenne helyesebb „istenkép” annál, amit valaki személyesen tapasztal meg, él át és ért meg? Valami olyasmit, ami megjelenik, amikor egyedül, csendben ül, vagy együtt csendben ülnek. Volt, amikor a csoportban a körbeimádkozás olyan volt, hogy többen felfigyeltünk erre a pluszra, és odamentünk egymáshoz a szünetben, hogy „érezted”? Ha ez szilárd, el nem múló képpé válna, amely ott van velem mindig és minden helyzetben – vagyis látnám magamat és látnám a valós helyzetet is egyidejűleg: be szép is lenne! Nagy érzelmi megindulás kísérné, ami nem múlik el, és olyan tisztánlátás, amit semmilyen ellenvélemény, érzelmi hullám vagy érdek nem írna felül.

Csak a harag, a düh, a személyes düh mondathatott veled ilyeneket, hogy „megalázó”, „erkölcstelen”, „csak Isten önevolúciója”, „az ember feloldódása, beolvadása, megszűnése egy végső valóságban”. Igen, igazad van akkor, ha olyan marad, amilyen: béka. Méghozzá egy nagyon is önérzetes, nagy béka, akinek a személyisége az értéke, aki tényleg immorális, önző, ostoba és vérengző – hiú, öntelt és még sorolhatnám (persze mindig az emberek, vagyis a többiek). Akkor nem is oldódik fel, mert észre sem veszik. Nincs benne semmi, ami használható lenne odafenn. Egy kísérlet volt, amely nem sikerült. Viszont itt lenn jó táptalaj lesz egy következő kísérlethez, hátha az majd sikerül.

De lehet, hogy ha egy kicsit elcsendesedik – néha, amikor csak tud –, meglátja saját békaságát: immoralitását, önzését, önteltségét, hiúságát, ostobaságát, vérengzőségét, és elkezd vágyódni valami többre, másra, emberibbre önmagán belül, és általa a világban. És elkezd küzdeni érte. Ez a látás aztán talán ismétlődik, és lehetővé teszi, hogy a figyelme megnyíljon egy másik valóságra, amely a láthatónak kiegészítője a túloldalon. Meglátja, hogy a horgony fordítva van. Meglátja, hogy a fa gyökere fenn van. Megláthatja, hogy semmi sem az övé, semmit sem ő tesz, semmi nem múlik rajta, csak ez a figyelem, hogy hová irányul. Meglátja, hogy nincs kapcsolatban azzal, ami az alapja. Nem a fejével, az könnyű, hanem egész lénye kezd el háborogni és felfordulni, szomjazni, éhezni. És akkor egyszer csak elhiszi, hogy felemelheti a fejét a földről, és nézhet felfelé – szabad, megengedett számára, sőt ez az egyetlen emberi cselekedet, amit elvárnak tőle, hogy növelhessék, hogy létrejöhessen a kapcsolat. A többi mind hozzáadódik. És akkor „odaáll a labirintus ajtajába, és szelíden befelé tessékeli az arra járókat”. Ez már a „mégis” jézusi bizonyossága. Látja helyzetét itt, és mégis, mert már másképp lát.

És erre a tettre sem egy őz, sem egy lepke, sem egy jegesmedve, sem egy oroszlán nem képes. Egyszerűen azért, mert a készüléke alkalmatlan a felfelé nézésre. Az emberé alkalmas – lenne. Hogyan lehet erre az alkalmasságra felébredni, majd elfogadni a segítséget, hogy mindannak meg tudjon halni, ami ezt akadályozza, és elkezdjen élni, újjászületve, egyre emberebbé válva élni, „mégis” – ez a kérdés.

És akkor már fel sem merül az öncél. Csak a szolgálat merül fel. Az eszköz alkalmassá vált arra, hogy közvetítse azt, ami fenn van, lefelé. Adja azt, amit kap. Szelíd lesz, ahogy őt, a nyüzsgését, a tehetetlenségét, vakságát is elviselték oly sok éven keresztül. A megvilágosodás az, amikor valaki rájön, hogy csak eszköz erre, semmi más. „Csak” részt vesz egy hatalmas játékban, amit Valaki, nála mérhetetlenül nagyobb Valaki talált ki, és jó, rend van benne, és végre valami ismét a helyére került, ami nem volt ott. Valami hazatalált.

Baráti öleléssel:

Farkas Pista
Budapest

Kedves Bandi!

Újraolvasva véleményedet a Jäger-könyvről, csak jelzésszerűen szeretnék reflektálni.

Nem lehetséges, hogy „saját értelmezési keretünk”, végső soron ember-, világ- és Isten-képünk olyannyira meghatároz, hogy maga a nézőpontunk okozza a tapasztalt ellentmondások és elfogadhatatlan következtetések egy részét, amikor egy meglehetősen más gondolati rendszert a saját koordinátarendszerünkben próbálunk meg értelmezni?

Barátsággal:

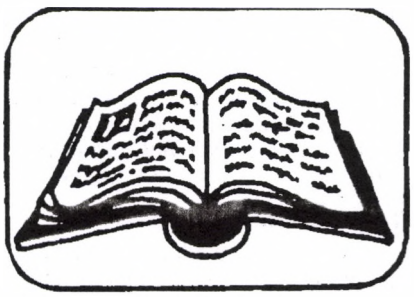
Tegzes István
Budapest



*

Talán nem, vagy kevésbé vetül rám az elfogultság árnyéka, ha jelzem, hogy az én javaslatomra és fordításomban közöltük 2005. áprilisi számunkban (21. o.) Willigis Jäger Terroristákat átölelni? c. írását, illetve 2006. áprilisi számunkban (25-26. o.) a vele készült interjút.

Gromon András



BIBLIA

A júniusi elmélkedéseket Horváth József (Tata), a júliusiakat Csiky Lajos, (Budapest) készítette.

Június 6. — Úrnapja — Lk 9,10–17 — „Veletek vagyok”

Álmodozások kora

A tanítványok az utolsó vacsorán három év után sem értették, miről is van szó! Jézus többször elmondta, hogy mi vár rá. Elmondta, és a tanítványok tapasztalhatták is, hogy a szeretet tanítása nem kell sem a vallási, sem az állami vezetőknek. Sőt elbánnak azzal, aki az ő látásmódjukkal ellenkezőt képvisel. A Tizenkettő képtelen volt ezt megérteni. Miért? Éppen a ma olvasott evangéliumi részlet miatt. A kenyércsoda és az egyéb megmagyarázhatatlan történések miatt. Biztonságban érezték magukat és jövőjüket is Jézus mellett. Valójában eszükbe sem jutott egy másfajta életstílus, egy kontraszt-társadalom építése. Sem egy ilyennek a következménye... Amolyan „nyárspolgári” követők akartak lenni, előnyöket élvezni. A Zebedeus fiúk meg is fogalmazták ezt a vágyat. Megdöbbentő lehetett Jézus számára ez a tapasztalat!

Hányszor találkozunk vallásos emberek között az ilyen értetlenséggel: a hit „álmaim teljesítését segíti”. Feladatokat adok Isten számára, és várom a teljesülést. Nem is gondolok arra, hogy környezetformáló, társadalomalakító feladatom is van.

Kapaszkodót kapnak

Az utolsó vacsorán már érezhettek valamit. Jézus mindenáron való megvédésére készültek. Azután a nagy „leégés”: elszaladás, megtagadás... Hiába hallották a búcsúbeszédben, hogy el kell mennie, és más Vigasztalót fognak kapni, aki ráadásul megérteti velük a lényeget. Ők csak a velük maradó Mesterben tudtak gondolkodni.

Ilyen az ember: kell számára valami kézzel fogható, ami biztonságot ad. De bátorkodom feltételezni, hogy ezt sem értették a tanítványok. Feltételezem, hogy furcsán néztek egymásra. Idő kellett ahhoz, hogy megértsék: a körükből fizikailag távozó Jézus más módon akar továbbra is velük maradni, mégpedig az Eucharisztiában és a Szentlélek által.

Aki meg akarja tartani az ő tanítását, szeretetben akar élni, és másokat is erre akar tanítani, azt a továbbiakban is segíteni fogja a Lélek és az Eucharisztia vétele. Mert így benső összeforrottság jöhet létre közte és övéi között.

Hiszek-e a velünk maradó Jézusban? Hittel egyesülök vele a lakomán? Valódi agapé számomra az Eucharisztia vétele?

Ki az utcára!

Kell egy nap külön is, amikor Jézus velünk maradásának különös módját ünnepeljük. Sőt kivonulunk a hitetlen világba, és tanúskodunk a megvalósult szeretetkapcsolatról Isten és ember, ember és ember között. Gyermekkorom nagy élménye volt a részvétel az úrnapi körmeneten. A múlt esztendőben egy faluban éltem meg a körmenet mai ízét: nagy meleg, pár férfi bandukol, idős nénik énekelnek, az ablakokban már nem égnek gyertyák. Nem éreztem, szerintem más sem, hogy bármiféle öröm vitte volna őket az utcára. Pedig milyen egyszerű módja lenne a tanúságtételnek!.. Talán az elkötelezettséggel van probléma? Bezzeg, ha egy igazi pártdemonstráció elkötelezetten képvisel valamit...

Itt az ideje újrafogalmazni dolgainkat: Ha megértettem a Mestert, feladatom van a világban, élnem kell a „táplálékkal”, és összekapaszkodva kell valami „látványosat” tennünk. Ugye, nagy csoda lenne önző világunkban egy tömeg, amelynek a tagjairól külön-külön és együtt is elmondható lenne: *„Nézzétek, hogy szeretik egymást!”*

Június 13. — Évközi 11. vasárnap — Lk 7,36–50 — „Sírni csak a győztesnek szabad!”

Nem közömbös!

Az evangéliumok a találkozások története – szokták mondani. Bárcsak ma is sokan szeretnének Jézussal találkozni!

Ma már nem osztható két táborra az emberiség: teista és ateista, hívő és hitetlen. Jobb csoportosítást jelent két másik szó: keresők és érdektelenek. A kereső keresése nem is kell, hogy kifejezetten Istenre irányuljon. Elég, ha a jobbat, szebbet, értékesebbet keresi, és szeretné elérni. Aki élete értelmét keresi, előbb-utóbb meg fogja találni Istent.

Én megtaláltam? Nem is kell tovább keresnem? Segítek másoknak, hogy keresők, majd megtalálók legyenek?

Amit nagyon akarunk, annak érdelében találékonyak vagyunk

Amikor e világi érdekeink érvényesítéséről van szó, tele vagyunk ötlettel. Amit szeretnénk elérni, azért hajlandók vagyunk különféle áldozatokat is vállalni. Milyen tehetetlenek, ötlettelenek vagyunk viszont, amikor hitünket, istenkapcsolatunkat kellene jobban megalapozni, Jézussal való találkozásunkat személyesebbé tenni. Az evangéliumi bűnös asszony nem átallott a farizeus házába menni, illatos olajjal megkenni, és könnyekkel öntözni Jézus lábát. Vállalta a megvetést a „tökéletesek”, a farizeusok részéről!

Milyen „szégyenkezést” kell vállalnom, vagy vagyok hajlandó vállalni Jézusért?

Jézus észreveszi az őt keresőt

Azért jött, hogy keresse, egybegyűjtse... Vágya, hogy rátaláljon. Aki elindul feléje, az már meg is találta! Biztos a találkozás. Bizalmával tünteti ki a feléje közeledőt. Ez a megbocsátó szeretet képes átformálni az embert.

Tapasztalom-e, élem-e, hogy „a bizalmatlanság megöl, a bizalom felemel”?

Jézus és a farizeus

Sokak szerint csak az obszervancia a fontos, a másik ember nem. A botránkozás? Az igen! Mi az, hogy Jézus nem veti meg, akit én elítélek? Azt gondolja, a szent ember valami érintetlen magasságban lebeg. Eszébe sem jut, hogy minél igazabb valaki, annál elszántabban szembesül saját „apró” vétkeivel. A farizeus kívülről néz, és a múltat látja. Jézus belülről lát, és a megtérés csodáját szemléli, és szavaival a tisztult jövő felé indít.

Kívülről, vagy belülről nézem az embereket? Van érzékem ahhoz, hogy tovább lendítsek másokat a Jézusnak tetsző úton?

Június 20. — Évközi 12. vasárnap — Lk 9,18–24 — „Kicsoda nekem Jézus?”

Az 1970-es évesben ilyen címmel jelent meg egy könyv: „Kicsoda nekem Jézus?” Az akkori külföldi és belföldi hírességek, hívők és hitetlenek, teológusok és természettudósok vallottak Jézus személyéről. Sikeres próbálkozás. Egyrészt a kíváncsiság kielégítésére ösztönöz, másrészt szembesít azzal, hogy saját magam is megválaszoljam a kérdést.

Gondolom, Jézus is azért fogalmazta meg tanítványainak e kérdést, mert elege lett a háta mögött folyó találgatásból. „Remek ember ..., jól beszél..., jót tesz, gyógyít..., már halottat is támaszt... Ő a mi emberünk! Jóllakat... igazi királynak való! Végre megint nagy lehet a nemzet, saját magunk urai lehetünk. Elzavarhatjuk a felettünk élősködőket!”

Lukács úgy szerkesztette meg evangéliumát, hogy a jelenetet a tanítványok szétküldése (erejük megtapasztalása), Heródes nyugtalansága és a kenyérszaporítás után helyezte el. Péter szájából a válasz: „Az Isten Fölkentje (Messiás)”, mindent mond, és semmit sem. A helyretevés szándékával hangzik el aztán Jézus részéről szenvedés megjövendölése.

Ki nekem Jézus? Kényes kérdés! Milyen szívesen kezdene az ember teológiai eszmefuttásba, vallana esetleg érzelmi hangon... És persze olyan remekül haladna el a lényeg mellett, hogy Sátán hasát fogná nagy nevetés közepette. Miért? Mert sikerült megint elterelni a figyelmet a lényegről!

Olyan szívesen foglalkozunk a „ki” kérdésével! Sokkal fontosabb lenne a „mi”: Mit akart Jézus?

Mit kell tennünk, hogy megfeleljünk Jézus tanításának? A keresztény egyhá-

zak 2000 éve igen nagy hangsúlyt helyeznek a dogmatikai kérdésekre, és csak igen kicsit az erkölcsiekre. Az első keresztény évszázadok hitvitái, a későbbi egyházszakadás, a szekták alakulása mindig dogmatikai kérdést feszegetett. Ugyanakkor Jézus tanításának lényege, a Hegyi beszéd morálisa, a magatartásbeli felzárkózás kevésbé volt lényeges. A sok dogmatikai vita ürügy, hogy addig se a szeretet cselekedeteit teremjük.

Jézus hallgatósága és a tanítványok is a rendkívülit, a csodálatosat vették észre Jézusban. Nem nagyon jutott eszükbe, hogy utánozzák. Milyen érdekes: a szenteket „csodálni, és nem követni” szoktuk…

Vigyázzunk, hogy a „Mit kell tennem?” kérdés helyett bele ne vesszünk a „Kicsoda nekem?” kérdésbe! Vajon Isten és Jézus kilétének tisztázása az Úton való haladásomat segíti elő?

Június 27. — Évközi 13. vasárnap — Lk 9,51–65 — „Feltétel nélkül”

Mai elmélkedésünket két gondolat köré is fűzhetjük.

Az egyik: A barátságtalan szamaritánusok kapcsán elmélkedhetnénk az ellenségszeretetről. Igaz, hogy ez lerágott csont, mert a Bokor-tagok abban talán egyetértenek, hogy nem katonáskodhatunk. De arról már biztosan polemizálnánk, hogy vajon mit tennék, ha a sötét utcán vagy a lakásomban megtámadnának?! „Nem tudjátok, milyen lelkület van bennetek.”

Ki is az én ellenségem? Aki a mindennapok apró szituációiban szóval bánt, aki keresztbe tesz, átver, aki antipatikus, akinek másra jár az agya, és még ki is mondja, aki nem azt teszi, amit gondolok, azt teszi, amit nem is gondoltam volna stb.?

Hogyan oldom fel ezeket a helyzeteket? Nem veszem fel a kesztyűt? Megalkuvásmentesen, visszafogottan, de határozottan mondok-e minősítést: tettről, szóról, de sosem emberről? Vállalva minden következményt? Vagy belefáradtam, elfásultam?

A másik gondolatkör: Jézus tanítványa csak feltételek nélkül lehet az ember. Nincs halogatás, félmegoldás, csak osztatlan, teljes odaadottság. A három történt által bemutatott esetek:

1. Nem elég a rajongás, mert tán csak ideig-óráig tart! Egy vándortanítóhoz kell csatlakozni, a teológia biztos váráról kiszállva, és vállalni kell a folyamatos Istenre, jól informált egyéni lelkiismeretre hallgatás „bizonytalanságát”.

2. Meg kell szabadulni az apai, családi kötöttségtől, el kell szakadni a hamis vallásosságtól, amely csak addig követi Jézus útját, amíg az nem jár konfliktussal.

3. Egyszerre megfelelni a rokonok tiltásának (abban az időben óriási szerepe volt a család összetartásának) és Isten Országa követelményeinek olyan képtelenség, mint hátranézve egyenes sorokat szántani, vagy két Úrnak szolgálni!

Jézus hiteles küldötte csak az az ember lehet, aki feltétel nélkül elkötelezett, mert ő lesz képes meghatározott helyzetekben életre váltani a bonyolultnak tűnő, de különben nagyon egyszerű szeretetparancsot.

Július 4. — Évközi 14. vasárnap — Lk 10,1–12.17–20 — Engem is küldesz!

Jézus maga előtt küldte a tanítványokat azokra a helyekre, ahová menni készült. Az volt a dolguk, hogy előkészítsék útját, beharangozzák érkezését, meghirdessék jövetelét. Olyanok között kellett apostolkodniuk, akik még talán egyáltalán nem, vagy csak alig hallottak róla.

A mai világ sem ismeri jobban a Megváltót. Elmúlt a „keresztény” világ, ha hallottak is róla, inkább csak taszítót, vagy olyasmit, amitől immúnisak lettek vele szemben. A legtöbb ember közömbös, az egyházak alig-alig tudják elérni, megközelíteni őket. Igaz az evangéliumi hasonlat: az aratnivaló sok, de a munkás kevés. Mi lesz, ha kárba vész a termés? S itt nem csupán a papokról van szó!

Akik megértettük Jézus szándékát, nyitottak vagyunk küldő szavára. Nem elég megélni az evangéliumot, parancsai szerint élni, hanem „mennünk kell”. Felkeresni azokat, akik még nem ismerik. Hiszen mindnyájunkat küld, mint annak idején a hetvenkettőt. Küld azokhoz, akikhez csak úgy tud el eljutni, hogy mi adunk hírt közeledéséről.

Ma hogyan történhet ez, aktuálisak-e Jézus eligazításai manapság is?

Nem véletlen, hogy kettesével küldte őket az Úr. Egyedül gyenge és ingatag az ember. De egy házaspár, vagy együtt dolgozó testvérbarátok egymást erősítve, együtt példát adva sokkal hatékonyabbak lehetnek.

Menni kell! Nem házalni, de megkeresni azokat, akik, bár nem is tudják, szomjaznak a jó hírre. Számomra ez barátkozást jelent, bátor megszólítását azoknak, akikkel az élet összehoz.

Mi legyen a mondanivalónk? Az első szó a békesség. Békességet hozunk: megbékélést az emberek közé, az ember megbékélését háborgó önmagával, megbékélését Istennel, akiről hamis képe van, s talán elégedetlen vele. Ezt követi annak örömhíre, hogy Isten Országa, a szeretet világa itt van, itt lehet közöttünk. Ennek gesztusait kapja tőlünk, ennek építésére hívjuk őt is. Bekapcsolódhat abba a közösségbe, amelynek tagjai vagyunk, testvéreket, társakat találhat. Ezzel együtt gyógyulást hozunk: minden bajában mellé állunk, számíthat ránk, gondjaiban osztozunk, segítjük lelki-testi gyógyulását.

Jézus ítéletet mond azokról, akik nem hallgatnak küldöttei szavára, s elutasítják őket. Ha valaki nem fogadja el tanúságtételünket, talán mi is lerázhatjuk a port talpunkról. De jó lesz előbb megvizsgálni magunkat: a magunk részéről mindent megtettünk-e, elég világos, egyértelmű volt-e szavunk, elég nagy-e a szeretetünk, vonzó-e a példánk. Ha igen, s valaki mégsem vevő örömhírünkre, vég nélkül nem kell próbálkozni vele; mindenki szabad akaratot kapott, szelíden figyelmeztetjük, s egy másik ember felé fordulunk.

Figyelemre méltó a visszatérő tanítványok lelkesedése! Megérezték, hogy Isten ereje volt velük, legyőzhetik a Gonosz hatalmát. Mindnyájan érezhettük már, hogy az apostoli munka maga, annak eredményei örömet okoznak nekünk is, míg másokat tanítunk, lelkesítünk, magunk is lelkesebbekké válunk.

Jézus igazi hatalomról beszél, amit tanítványai kapnak tőle. Igéri, hogy semmi sem fog ártani nekik. Ne reménykedjünk, ritka kivételtől eltekintve itt a földön a Gonosz erősen dolgozik, s Jézus is keresztre került, előtte sokat szenvedett, követői a történelemben is sok rosszat átéltek, nem kevesen vértanúkká lettek. A hatalom annak erejét jelenti, hogy Vele mindent kibírok, semmi sem tud visszarettenteni küldetésem teljesítésétől.

Az ember életében hullámhegyek, hullámvölgyek lehetnek. Kialudhat a láng, elhalványulhat a küldetéstudat. Rossz tapasztalatokat szerezve talán már lemondtam arról, hogy hatást gyakorolhatok másokra, hogy befogadják azt a jó hírt, amit hozok nekik. Pedig hogyan másképp épülhetne az Isten Országa?!

Július 11. — Évközi 15. vasárnap — Lk 10,25–37 — „Ki az én felebarátom?”

Az előző vasárnapok evangéliumi részleteiben Isten üdvözítő tervének megvalósulásáról beszélt Lukács, mostantól az ember erre adott válaszáról hallhatunk: a felebaráti szeretet gyakorlásáról és az imádságról.

A kérdező törvénytudó, bármennyire behízelgő is, kelepcét akar állítani Jézusnak. Ő rögtön visszakérdez, de a válasz elméleti marad. Jézus megdicséri ugyan, de utal arra, hogy az ismeret kevés. Az ember egész valójának összhangban kell lennie a törvénnyel, belülről kell fakadnia tetteinek, nem elég a törvény betűjének megtartása. A törvénytudó azonban továbbra is elméleti kérdést tesz fel, ami az akkori vallásos zsidók között gyakran felmerülő kérdés volt: „Ki az én felebarátom?” Jézus inkább konkrét történettel válaszol, amely akkoriban gyakran megeshetett.

A példabeszédben élesen szemben áll egymással a vallási szolgálatban állók szívtelensége a szamaritánus irgalmasságával. Jézus, nyilván kicsit túlozva, de azt érzékelteti, hogy a vallásgyakorlatokban élő, a templomban tevékenykedő emberek nem automatikusan értik a felebaráti szeretet parancsát - lehetnek közönyösek, értetlenek is. A szamaritánussal kapcsolatban Jézus ajkáról „vallásos” megjelölés vagy minősítés nem hangzik el. Egyszerűen emberi módon jár el.

A kontraszt annál is élesebb, mivel a zsidók megvetették, gyűlölték, tévely-

gőnek, félig-meddig pogánynak tartották a szamaritánusokat. Ellenséges magatartásukat Jézus és tanítványai nem olyan régen tapasztalhatták meg Jeruzsálem felé tartó útjuk során, mesterük alig tudta lecsendesíteni tanítványai haragját. A szamaritánusok gyakorlatilag ellenségnek számítottak!

Talán a legfontosabb annak megértése, hogy a szamaritánus cselekedetének indoka az, hogy megesett a szíve a kirabolt zsidón. Ennek a kifejezésnek egyébként csak Isten vagy Jézus az alanya az evangéliumokban! A Mennyei Atya hozzánk lehajló, irgalmas szeretetének emberi párhuzamát láthatjuk itt, minden vallási körítés nélkül.

Jézus a törvénytudó szándékával ellentétben azt veti fel, hogy mi lenne, ha a kérdező kerülne ilyen szorongatott helyzetbe. Így még inkább megértheti, mennyire mélyen érintheti az embert a segítő felebaráti szeretet. A kazuisztikus, méricskélő törvénymagyarázaton tovább kell lépni. Ha segítségre szorul valaki, akkor nem ismerhet semmiféle különbségtételt, még az ellenségtől sem tagadhatja meg a segítséget. Neki is le kellene hajolnia a szamaritánushoz!

A mai társadalom is hasonló az akkorihoz, ma is vannak sokan, akiket „kiraboltak”, akik önhibájukon kívül szorongatott helyzetbe kerültek, akik nem tudnak segíteni önmagukon. A mai világ könyörtelen, a munkahely elvesztése, a családfenntartó betegsége, a felvett hitelek megemelkedő kamata lehetetlen helyzetbe hozhat családokat. S akkor még nem beszéltünk azokról, akik mulasztásaikkal, rossz szokásaikkal maguk is hozzájárulnak bajaikhoz. S közülük sokan lehetnek a mai világ „szamaritánusai”, akik valamelyik megvetett népcsoporthoz tartoznak.

Július 18. — Évközi 16. vasárnap — Lk 10,38–42 — Mi a jó a másiknak?

A két nővér története a keresztény lelki irodalomban a szemlélődő és a tevékeny lelkiség példaképe lett. Mintha a lelkiek lennének az elsődlegesek, s a tevékeny szeretet az elmélkedő imából fakadna. Jézus nyilván nem a szolgáló szeretetet utasítja el. Mi lehetett a probléma Márta hozzáállásában?

Talán abból kellene kiindulnunk, hogy Jézus megfáradtan, az emberek gáncsoskodásától, értetlenségétől megfáradva tér be a két nővér házába. Elsősorban odafigyelésre, megértésre vágyik. Mária mélyen emberi megértéssel, a szeretet lelkületével illeszkedik bele a fáradt Mester helyzetébe: ösztönösen is megérzi, hogy Jézusnak meghitt társaságra, odafigyelő hallgatóra van szüksége. Márta a maga elgondolása szerint akar adni. Jó szándéka nyilvánvaló. Szinte szétforgácsolódik a sok házi munkában, jó háziasszonyként „ki akar tenni magáért”. Szolgálatában részben önmagát keresi, feltűnésvágy is hajtja, apró dolgokra is gondosan ügyelve akar tökéletes lenni. A baj az, hogy nem veszi észre a másik szükségét, nem figyel annak valódi igényére, bajára. „Ő tudja, hogy mi a jó a másiknak!”

Mária ebben az elbeszélésben számomra példát mutat az odafigyelésre, a másik empatikus meghallgatására is. Annyian vannak körülöttünk, akik magukban hordozzák gondjaikat, kérdéseiket, megoldatlan problémáikat. És olyan kevesen vannak, akik képesek odafigyelni a másikra, csöndes kérdéseikkel megnyitni szívüket, s végighallgatni őket. Nyilván nincs időnk mindenkire, de biztosan van néhány ember, aki ránk vár, s aki nélkülünk segítség nélkül marad. Mert maga az idő rászánása, az odafigyelés segíthet enyhíteni a másik fájdalmát, megoldani problémáját. Miközben kimondja, hogy mi a baj, felsorolja kérdéseit, számba veszi lehetőségeit, sokszor már eközben megtalálja a megoldást, s néhány jó szó elegendő a részünkről, hogy vigaszt, erőt, iránymutatást kapjon.

Mártát felbosszantja, hogy majdnem megszakad a sok munkában, Mária pedig csak üldögél. Márta felülről kér segítséget, de ez nem sikerül, sőt még dorgálást is kap. Én is nehezen viselem, ha körülöttem nem veszik fel a tempót, vagy nem azt és úgy teszik, amint azt elvárnám. Megkeserít, ha a másik nem veszi észre magát. Szülőként vagy családtagként, de közösségben is megéreztem már, hogy nem jó megoldás ilyenkor, ha mártírnak képzelem magamat, s személyem ellen valónak gondolom, ha egyedül maradok, ha nem segítenek. Ha pedig példálódzva, mintegy „bosszúból” végül nem engedem oda a munkához, leégetem, demonstratív módon teszem meg helyette, végképp elrontom a dolgot. Lehet, hogy valóban nem is vette észre az illető, amit én természetesnek gondolok, talán szelíden meg kellene fogalmazni az elvárásaimat. Talán a motiválással volt gond, lehet, hogy hívás után, együtt, bevonva őt a munkába, ő is bevetné magát, s a közösen végzett munka örömével zárulhatna a nap.

Július 25. — Évközi 17. vasárnap — Lk 11,1–13 — „Legyen meg a Te akaratod!”

A tanítványok számára természetes volt, hogy Jézus gyakran imádkozik. Bizonyára gyakran elvonult, mégis lesték, irigyelték, kedvet kaptak tőle. Tapasztalhatták, hogy milyen pozitív hatása van, fohászaiból érezhették, menynyire meghitt kapcsolatban van az Atyával. Példaértékű volt számukra.

Évekkel ezelőtt egy adventi gyertyagyújtás alkalmával, amikor családunkban körülültük az asztalt, éppen ott volt valaki, aki még nem igazán ismert minket. Végig sírt a körima alatt, s később elmondta: még sohasem érezte így az ima erejét, az Isten közelségét. Nyilván nem kérkedni akarunk az imádságunkkal, hisz tudjuk: Jézus többszörösen megfeddte, pellengérre állította a farizeusok nyilvános imáit, önteltségüket, hiúságukat. Csak a vámos imájával volt elégedett, azt dicsérte. Mégis megállapíthatjuk, hogy amint Jézus élete, szavai, tettei mellett imádsága is felemelő, Isten felé segítő volt, úgy mindannyiunk imádsága is lehet „létra”, amelyen Isten felé kapaszkodhat a másik. Természetesen akkor, ha imádságunkban valóban csak Istenre figyelünk, s magunkat adjuk.

Jézus maga magyarázza el tanítványainak, hogy milyen az igazi imádság. Hogy mennyire nem sablont akar adni, az abból is kitűnik, hogy az evangéliumokban két formában is megtaláljuk a „Miatyánk”-ot. A szövegből szinte sugárzik, hogy Jézus minden idegszálával Istenre koncentrál, az Ő akaratát keresi. Ha szabadon akarok fogalmazni, azt mondom: nem az Istennek akarok munkát adni kéréseimmel, hanem én szeretnék akaratába belesimulni, Országa jó munkása lenni. Magamat akarom változtatni: Olyan legyen az életem, hogy miattam ne káromolják az Istent, hanem dicsőítsék. Mindent úgy tegyek, hogy általam is előrébb kerüljön Országának megvalósulása. Dolgozzam meg a mindennapi betevőért, de ne akarjam bebiztosítani magamat, bízzam Rá magamat. A jobbulás szándékával állandó bűnbánatban éljek, magamat is hangolva arra, hogy megbocsássak másoknak. Magam is kerüljem a bűnre vezető alkalmakat, a kísértés idején pedig kérjem oltalmát.

Jézus nagyon szemléletes képeket használva biztat a kérő imádságra. Nevelni akar a gyermeki bizalomra, bármit kérhetünk, Ő úgyis tudja, hogy mire van szükségünk. Ha állhatatosan imádkozom, előbb-utóbb úgyis rájövök arra, hogy nem elsősorban a bajból való szabadulásért, testi gyógyulásért, vizsgám sikeréért, jólétért kell könyörögnöm, hanem egy mondatban is össze lehetne foglalni kéréseimet: Legyen meg a Te akaratod! Minden alkudozásunk után, mint ahogyan Jézus is tette az Olajfák-hegyén, el kell jutnunk odáig, hogy Isten szemével nézzük törekvéseinket, dolgainkat, hogy felülemelkedjünk pusztán emberi gondjainkon, s megértsük: valójában mi szükséges és mi jó nekünk.

Nagyon kevésnek tűnhet az, amit a zörgetés, kérés után kapunk az Atyától. Azonban a Szentlélek, mint kéréseinkre adott ajándék, a legtöbbet jelenti, ami adható. Maga Isten lesz velünk, ajándékoz meg jelenlétével, járja át bensőnket, titokzatos ereje hatékony lehet bennünk. Ennél nagyobb ajándék nincs.

Imában élni azt jelenti, Isten jelenlétében élek. Jézus gyakran felfohászkodik, hálát ad, kér valamit az Atyától, állandó a közvetlen kapcsolat. Ha akarom, én is élhetek Isten jelenlétében, átjárhatja minden dolgomat, munkámat, utamat.

A fejlődés lehetősége határtalan!

Olvasók fóruma

Tisztelt Szerkesztőség!
Az „Érted vagyok" februári számában olvashattuk Vincze József Könnyebb élet? című, érdekes cikkét. Ezzel kapcsolatos mondanivalómat szeretném megosztani az olvasókkal.

„Mi könnyebb? Ha azt mondom a bénának: Bocsánatot nyernek bűneit? – vagy ha azt: Kelj föl, fogd az ágyadat, és járj?" (Mk 2,9 – Békés-Dalos fordítás)

A pap ugyanezt teszi. Jézus és a pap között azonban van némi, el nem hanyagolható különbség. Az tudniillik, hogy Jézusban nem találtak kivetnivalót. Nem tudtak ráfogni semmilyen gyarlóságot, akárhogyan és akármilyen irányból „kóstolgatták" is. S még azt is meg tudta tenni, amit a pap nem, vagyis hogy rászólt a bénára: Kelj föl, fogd az ágyadat, és járj!

Éppen ezért mindig megmarad a körülállókban a követelő kívánság: Bizonyítsd be, hogy jogod van Isten nevében olyant mondani, amilyent Jézus mondott! Mert különben életed a cáfolat.

Akik komolyan veszik Jézust – akár papok, akár nem –, folytonosan megkapják a többiektől, hogyan mondhat ez ilyet? Hisz „lakodalomba jár, eszik-iszik, autózik, időnként szórakozik, olvas, néha színházba megy, kirándul, futballozik, eddzi a testét, fut" stb. Igaz, ezt mind megteszi.

Ám még mást is: Isten embere akar lenni. Ehhez kell: „a szellemi készülés, a tanulás, az imádság, a csend, a lelki vezetés, a lelki beszélgetések, a lelki töltöttség, a testi-lelki-szellemi harmónia".

Az első felsorolás könnyebben valósítható meg, a második nehezebben. De aki Isten nevében akar beszélni és cselekedni, annak össze kell békítenie a két felsorolást. Nem tagadhatja meg egyiket sem, mert az torzuláshoz vezetne.

Ugyanakkor a másik, a nem papi csoportba tartozók sem elvetni való tétlenkedők. Várják, hogy valaki „Isten nevében" tegyen már valamit. Eközben ők is élik mindennapi életüket, amihez hozzátartozik mindaz, amit „Isten embere" tesz. És még más is. Például tűrik házastársuk mindennapi rigolyáit, lázas gyerekük éjszakai sírását, a munkahelyi konfliktusokat, főnökeik packázását… 24 órában élik az ember életét.

Vajon melyik a „könnyebb élet"? Azt gondolom, mindkettő, és egyik sem. Hozzáállás kérdése. Éppen ezért téves úton jár, aki a másikra mutogat, aki a magáét nagyobb áldozatnak tekinti. Van ebben valami hősieskedés. Van ebben afféle rejtett irigység; lám, a másik rétje zöldebb, de én a napszítta fűben is milyen jól helytállok.

Nem tudom, honnan idézte Szent Ágoston mondatát az alapvető hittant oktató teológiai tanárom, de jól megjegyeztem. Sokszor idéztem is már, mert igen tetszik: *Ubi amatur, non laboratur. Sed si laboratur, ipse labor amatur.* Aki tud latinul, annak nem kell lefordítani, s nem is szabad, mert így „ütős". Aki nem tud, annak megpróbálom magyarítani, inkább értelmezve, mint fordítva: Amit szeretünk, az nem fárasztó (nem kerül munkába), vagy ha fárasztó (munkába kerül), akkor magát a fáradságot (a munkát) szeretjük. Vagy ahogyan Kis Szent Teréz írta: „Elérkeztem arra pontra, amikor már nem tudok szenvedni, mert mindaz, ami egykor szenvedésnek tűnt, ma már öröm nekem."

Kinek könnyebb? A papnak-e, vagy a nem papnak? Ha jól értem, ez itt a kérdés. És azt mondom: Mindkettőnek. Vagy egyiknek sem. Vagy az egyiknek igen, a másiknak nem. Attól függ, ki hogy áll hozzá. *Ubi amatur…*

Hogy miért nem mennek ifjaink papnak? Csendes sejtéseim közül csak néhányat említenék: 1. Csökken a mélyen hívő, elkötelezett családok száma, ahonnan kisarjadhatna egy új papi élet. 2. Nem rokonszenves a papi életforma. 3. Az előzőből következik, hogy inkább elriad, mint csatlakozik az, akiben felébred a vonzalom.

Pedig micsoda távlat. Az ács fia Isten nevében bűnöket bocsát meg, és bénákat gyógyít. És a tömeg is jó irányban tapogatózik: „Ki képes megbocsátani a bűnöket, ha nem egyedül Isten?"

Azt gondolom, nem számon kérni kell, és nem szemrehányást tenni kell. A címben feltett kérdést senkinek sem volna szabad feltennie. A szeretet kedvéért.

Sági László
Szank



Molnár Béla

AZ ÚTRA SEMMIT

(Márk 6,7-13)

A városból kiérve,
lábamról,
ahogy szólt a küldő
szózat,
leráztam a port.

Szemembe szállt
a por.

Utoljára
Jónás mérgelődött
ily nagyon,
hogy átkára,
dörgő szavára
Ninive
mégis egyben maradt.

Pedig
pontos volt a leltár.

Nem volt velem
kenyér,
tarisznya,
pénz.
Csak saru,
egy ruha,
és a vándorútra
bot.

Mégsem tárultak fel
az ajtók
a kunyhókon,
a házakon.

Nem volt terített
asztal,
nem volt egy
pohár ital.
Nem volt beteg,
akit elém hoztak volna.

Ördöngös, béna, vak
nem kért a szóból,
az olajból,
az érintésből,
mit hoztam.

Két város között
egy kőre ülve,
az alkonyatban
próbálom
megérteni,
felfogni,
mi történt.
Küldőm szavára
gondolok,
s mit mérgem kavart,
köröttem lassan leszáll
a por.

Most
küldőm szavára
gondolok.

Küldőm szavát
mind betartottam,
pontosan úgy,
ahogy
az útra küldő pillanatban
hangzott,
most is
fejből tudom.

Mégis,
mi volt a baj?

Itt üldögélve
egyre jobban érzem:
a mégis cipelt terheket,
tarisznyát,
pénzt,
kenyeret.

Az útravaló szavakat
csak a fül hallotta meg.

Vastag ruhákká,
tömött tarisznyákká,
sületlen kenyerekké
váltak a szavak.

Így jártam
az utat.

Szavakkal terhelten,
szabályok súlyával,
egészségesen,
jóllakottan,
gazdagon
kopogtattam
betegek,
szegények,
éhezők
kapuin.

Mindhiába.

Csak a szálló,
kavargó por
maradt.

Egy kövön ültem,
ahonnét még
vezetnek utak.
Vannak még
városok, falvak.

Itt suttog még a régi
forrásból született
patak.
Tükrébe nézek,
megmosakszom.

Csak saru,
egy könnyű ruha,
s a vándorútra
bot.

(pappá szentelésem 40. évfordulóján írtam)



Medárdos nyár

Aszályos volt a tavasz. Annyira, hogy senki sem hitt annak az időjósnak, aki medárdos nyarat ígért. Pedig voltak apró jelek, de leszoktunk arról, hogy felnézzünk az égre vagy magunk elé a földre. A meteorológusok előrejelzései pedig túl óvatosak vagy nagyon is riogatóak lettek az előre nem jelzett, halálos áldozatot is követelő, trópusi jellegű viharok megrázkódtatásai után.

Mindenesetre furcsa egy tavasz volt. Egyszerre virágzott lenn az aranyeső, az orgona, a labdarózsa, a lilaakác, majd jóval idő előtt az akác. Egész áprilisban és májusban alig volt néhány csepp eső. Fenn, a hegyen pedig kiszáradtak a patakok, a dagonyák. Más tekintetben semmi különös nem mutatkozott itt fenn, hétszáz méter magasan. Mintha minden sokkal türelmesebb, előrelátóbb lett volna. Az öreg magaskőrisekről azt gondolták, hogy kiszáradtak, mert már a csertölgyek is teljes pompájukban nyíltak, amikor ezek még épp csak megmozdultak. Semmi kétségbeesés a termés miatt, az aratás miatt. Várakozás és bizalom. És bátorság, hogy érdemes elindítani az új hajtásokat. Csak azért, mert nem lehet megállni, ha valami fejlődni akar. A termés, az eredmény minden reménye, várása nélkül.

És aztán megjött az eső. Lenn vele jött az ár, a viharkár: az elvert termés, a szitává lyukasztott háztetők, a térdig érő vizek az utcákon és az elöntött pincék. Fenn pedig megteltek a patakok, a dagonyák, virágba borult a kőris, a hárs, beérett a szamóca és a málna, és a bokrok, a borókák, a mogyorók és borostyánok úgy nőttek, hogy június végén már hegyben állt a sok nyesedék a kert végében. Dagadtra hízott a sündisznó, a denevér és a mókus, a poszméhek még a madárfészkekbe is beköltöztek, és a mohák szuttyogósra szívták magukat a sok vízzel.

A józan meteorológus azt nyilatkozta a tévében, hogy tulajdonképpen ez a szokásos, normális tavasz és nyáreleje itt, minálunk. De az ilyenre nemigen figyelünk, mert a normálisban, a szokásosban nincs semmi izgalmas. Izgalom, érdekesség pedig kell. Mintha lenne valamilyen tápláló értéke. Olyan, mint az éhség. Erre az „éhségre” épít minden médium, a sport-, a turizmus- és a szórakoztatóipar, de erre épít a teljes ezoterikus és spirituális ipar is, és egy más szinten minden vallás. Folyamatosan éhesek vagyunk valamire. Ki erre, ki arra. Hol erre, hol arra.

És van ebben valami törvényszerű. Például Hamvas Béla az Extázisban szépen kifejti, hogy milyenfajta éhségek vezérlik életünket, és ezek a fajták és az általuk nyújtott „táplálékok” mit növelnek bennünk. Minden vallásban szerepet játszik többé-kevésbé valamilyenfajta aszkézis, koplalás, bizonyos éhségek leépítése, mérséklése. Csak nagyon kevés tanítás teszi azonban a hangsúlyt a felébredésre, a megfordulásra, ami nélkül az aszkézis, az éhségek leépítése nem érthető, így megvalósítása is illuzórikus, vagy teljesen öncélú. Nem jelenik meg egy másfajta éhség egy másfajta táplálékra.

Hamvas az alapállás, a „hagyományban megfogalmazott kinyilatkoztatás”, vagyis a romlatlan, nem korrumpált emberi életvitel eléréséhez két utat talált: a kis utat és a nagy utat, ahogy mondja.

A kis utat leegyszerűsítve az erkölcs, az etika: a humánum, a tisztesség, a józanság, a becsület, a szolidaritás megszerzése útjának („mert éheztem és ennem adtatok, szomjaztam és innom adtatok…”), a nagy utat viszont, ugyancsak leegyszerűsítve, az objektív öntudat megszerzése útjának („En vagyok az út, az igazság és az élet…”) lehet nevezni. Mindkettőben közös, hogy nem függ sem kortól, sem kultúrától, sem egyéni alkattól, már ha az egészséges, mert mindenkiben folyamatosan, aktuálisan jelen van. Hogy mégis munkát igényel az elérése annak, ami van, amiatt van, hogy ami érvényesülését akadályozza, az valami nagyon személyes, valami nagyon erős, valami nagyon szokásosan és hagyományosan jól működő. Olyasmi, amit folyamatosan táplálunk, ápolunk, építgetünk, óvunk, és saját magunkénak tekintünk. Ezért erős. Ezért nem építhető le, nem gyengíthető le, nem tehető a megfelelő helyre, hogy inkább az érvényesüljön, ami emberi vagy inkább emberhez méltó lenne. Erős váram lesz – mondja ezzel szemben Weöres, és sokan mások –, mert ellenségeim építik, és ellenem (talán ezért kellene szeretni őket?). Azért, mert az emberi legtöbbször gyengeséget, a szokások alapján készen kapott elfogadásának gyengeségét, míg az emberhez méltó, erőt: a kétségben, a kérdésben megállás és az új benyomások befogadására való készség, vagyis a józan gondolkozás erejét jelenti. A kis út nem azonos a nagy úttal, mégis, aki a kis úton jár, elérheti azt, ami a nagy úton is elérhető; és aki a nagy úton jár, nem kerülheti el, csak meghaladhatja a kis út kitűzte célokat. Csak lehetőség mindkettő, mert semmilyen eredmény nincs garantálva – szerencsére.

Hogy szemléletesebbé legyenek az előzőek, egy-két most, Medárd idején átélt példa a természetből az éhségre és a táplálásra, és egy az akadályra. Itt fenn a hegyen meg lehet figyelni például az időjárást. Az idő járását, változását, annak jelenségeit, folyamatos érdekességét és törvényeit.

Hajnalban, amikor a Nap még épp kel, vagyis azok az erők, amelyek mindent éltetnek, csak ébredeznek, és amelyeket csak a madarak érzékelnek még, fenn mélykék az ég, enyhe szellő lengedez. Lenn a Dunánál pedig, a Maróti-réteken áll a köd, fel a Börzsöny oldalában egészen a Hegyestető derekáig. És ahogy a Nap emelkedik, szemben, a Nagymaros feletti völgyekből elkezd lassan, spirálvonalban emelkedni egy-egy copfszerű párafoszlány. A folyamat nagyon lassú, és ha nincs türelme valakinek várni, egy óra múlva már csak azt tapasztalja, hogy a felszálló pára beteríti Dobogókőt, áthömpölyög a gerincen, és tovább emelkedik délnek, majd eltűnik Pomáz felett. A folyamat nem áll itt meg, de innen már szinte követhetetlen egy ideig. Valami, ami lenn volt és nehéz volt, mert az esti felhőszakadáskor leesett – táplálta az erdőt –, majd az éjszaka folyamán lassan még a maradék is kiülepedett a levegőből, most megfordul, és egy láthatatlan erő hatására emelkedni kezd, átalakul, láthatatlanná, könnyűvé válik, és egy más működésben – amely persze ugyanannak a folyamatnak a része – kezd részt venni. És délben, a legnagyobb melegben, amikor az UV-B sugárzás a legerősebb, megjelennek az első felhőfoszlányok. Hol besűrűsödnek, hol felszívódnak, elsodródnak, kavarognak egy nagy tör-

vény szabályának megfelelően, amely arra készteti őket, hogy miután elértek egy telítettséget, kicsapódva egyesüljenek – lassan megtelik valami, mert adnak hozzá. A folyamat innen már látványosan folytatódik. Fokozatosan hatalmas kumuluszok jelennek meg az erdő felett, és a nagy súrlódástól egyre nő bennük a feszültség. Idén minden fordítva volt, mint szokott. Minden vihar keletről jött. Nógrádban és Hevesben már hevesek voltak a viharok, amikor itt fenn még sütött a Nap, de a dörgés már elég erős volt ahhoz, hogy jelezze az idő várható járását. Aztán hajnalra megint minden elcsendesedett, hogy a folyamat a napkeltével elölről kezdődjön. Az egész folyamat teljesen szokásos, érdektelen, mechanikus – mondhatnám kémiai-fizikai –, ezért tökéletesen működik. Kristálytisztán megmutatja a törvény működését: növekvő hiány (éhség) – táplálék – túlcsordulás – majd újra hiány.

Vagy minap egy barátomat elkalauzoltam a Zsivány-sziklákhoz. Nem volt sok időnk, de ott álltak azok a százéves, vagy annál is öregebb bükkfák szinte a sziklákból kinőve, harminc méternél magasabbra nőve fel, messze a sziklák peremén túlra. Meg kellett állni mellettük. Látszott rajtuk az a küzdelem, amiről szó van, együtt a két út: lefelé és felfelé. Ha nem lenne gyökere, amellyel alig a földbe, inkább a sziklákba kapaszkodik minden lehetőséget megragadva, nem lenne sem törzse, sem koronája. Ha nem lenne koronája, kiteljesedve a lehetősége határáig az éltető Nap felé, nem lenne sem törzse, sem gyökere. Így teljes, így növény – fa, hogy mutassa az utat a felnövekvőknek. Előtte tapasztalatai nélkül – vissza százmillió évekig – semmi sem lenne. Az alja vastagon tele volt bikmaggal. Talaj lett belőle – meg itt ott egy-egy magonc vagy méteres cserje. Várja az idejét és figyel. Itt is egy éhség a fény után, egy hiány, majd egy táplálék és túlcsorduló bőség, majd ismét hiány.

A kis és a nagy út is ilyen egyszerű – mondja Hamvas a vallások közös hagyományára hivatkozva. Nem kell hozzá más, mint elhatározás – mondja. Egy komoly ember elhatározása, mert az évezredes emberi gyengeség és az „éhség” alacsony szintjének, vagyis a „helyzet borzalmának” meglátása komolyságot igényel. És elhatározást, vagyis elhatárolódást, elfordulást mindattól, elhagyását mindannak, ami akadályozza ennek a törvénynek az érvényesülését. Persze ettől nehéz. Nem vagyunk sem felhők, sem fák. Mert azt gondolhatjuk – szabadon –, hogy már a törvény szerint élünk, és táplálkozunk, és táplálunk; és emberek vagyunk, és benne vagyunk az emberhez méltó folyamatban. Lenn, a mindennapi küzdelemben, és általa, fenn a törvények szemlélésében és általuk. Mindkét út elvezethet hozzá. Mindkét úton számtalan eltérülési, leragadási lehetőség, búvóhely van. Mindkét úton gondolhatom, hogy már megérkeztem. Belül és kívül is számtalan olyan visszaigazolást kaphatok, amely erről győz meg – ha elhiszem. Pedig nincs megérkezés. Csak küzdelem van az elhatározás után. Küzdelem, mert ez a komolyság és elhatározás folyamatosan elvész. Hatalmas erők dolgoznak ellene: a megszokás, a minden és mindenki utáni érdeklődés szétszórtsága, a folyamatos hazudozás önmagamnak és társaik. Küzdeni kell a felújításáért, a naponkénti felújításáért.

Egyik hajnalban megnéztem a napfelkeltét az újabban Rezsőnek elkeresztelt kilátóból, amit mi csak Visegrádi kilátónak neveztünk, mert innen már látszott Visegrád, míg a másikból nem. Aztán elindultam az Ilonapihenő felé a gyertyános-tölgyesben. A Nap egész laposan sütött még, és fénye a meredek perem mögött besütött a fák közé. Ahogy mentem, az árnyékom messze, akár harminc méterre is benyúlt a fák közé, és amikor egy-egy fára vetődött, hatalmasra nőtt. Már majdnem megálltam, hogy megcsodáljam nagyságát, amikor eszembe jutott talán Novalis egy mondása: „Ha az ember óriást lát, vizsgálja meg előbb a Nap állását, és figyelje meg, vajon nem csupán egy törpe árnyékát látta-e!”

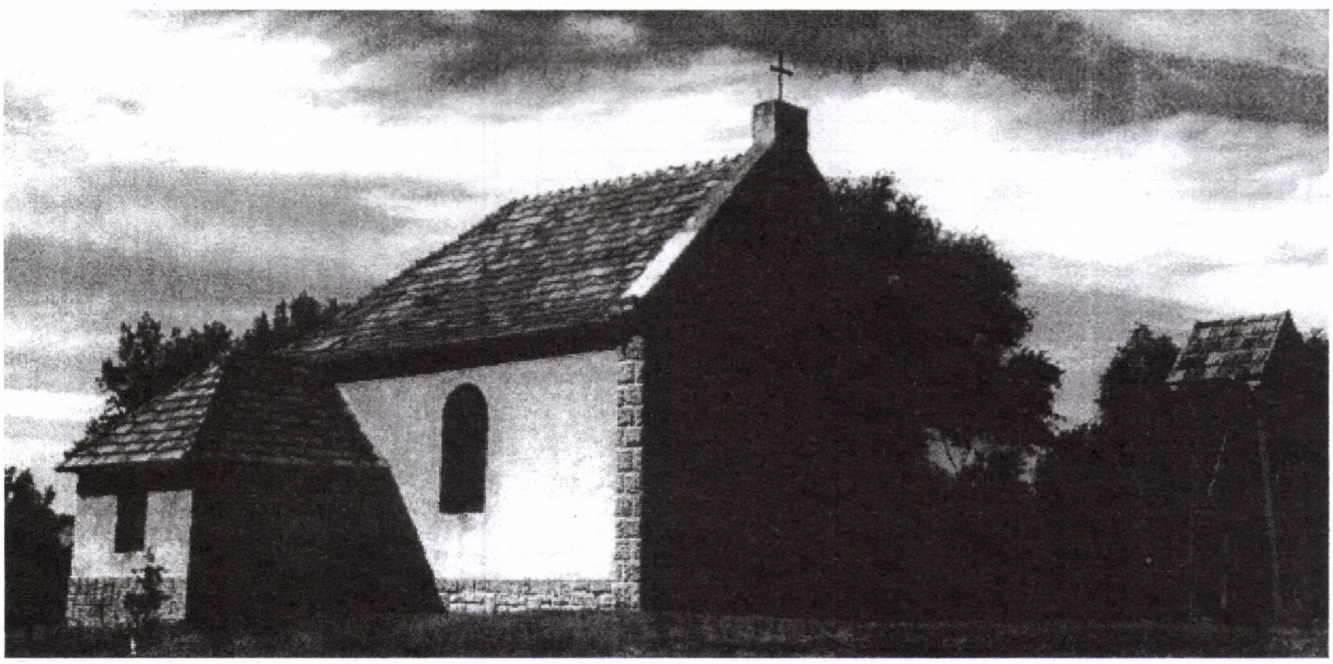
Tulajdonképpen nem is lehetne még útnak nevezhető, inkább lépcsőnek, meredek lépcsőnek, ami az úthoz vezet. Ezért jó egy „kontrollcsoport”, ha már nincs mester. Mert másokon, akik ugyanarra tartanak, jobban látni a helyzetet, a pillanatnyi állapotukat, mint a magamét. Nekik pedig én vagyok a másik. És hát az elődök sora, akiken a küzdelem, a küzdelmem lehetősége múlt. Genetikai vonalon és lelki vonalon. „Ki az én anyám, és kik a testvéreim?”

Áldás és békesség Rájuk, és köszönet Nekik pillanatnyi állapotomért, az éhségemért és a táplálékokért. A mostaniért.

És holnap?

Farkas István

Dobogókő, 2009. június



TARTALOM

Tanulmány
Áts András: Töprengések végső kérdésekről 2–5
Ina Praetorius: A házimunka materiális spiritualitásáról és politikai implikációiról 6–9
Ülj le, és maradj csöndben! (Eckhart mester portréja) 10–12
Tisztelet minden élőnek (Albert Schweitzer jelentősége) 13–14
Interjú
„Szeretet nélkül semmi sem igaz" (Richard Rohr) 15–16
Gyerekeknek Moha-mese
Szüneti tanácsok 17–18
Jubileum
Merza József: Két évtized – az olvasó szemével... 19–21
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 22–24; 28–29
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 25–27
Meditáció
Farkas István: Medárdos nyár 30–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Néhány számadat

Egy-egy olvasónk időnkint enyhe rosszallással jegyzi meg, hogy lapunkban túl nagy helyet foglalnak el a külföldi, túlnyomórészt német újságokból, folyóiratokból fordított cikkek. Az alábbi, öt évre (2005-2009) kiterjedő adat-összeállítás azonban talán nemcsak számukra szolgálhat érdekességül.

Három kategóriába soroltuk a megjelent írások szerzőit: külföldiek – a Bokor Közösséghez tartozó hazaiak – nem a Bokor Közösséghez tartozó hazaiak, és *százalékban* adjuk meg, mekkora oldalszámhoz jutottak egy-egy évben:

	külföldi	Bokor	nem Bokor	hazai összes
2005	30,3	39,4	30,3	69,7
2006	37,2	34,2	28,6	62,8
2007	40,5	39,5	20	59,5
2008	33,3	42,2	24,5	66,7
2009	29,4	44,4	26,2	70,6
5 év átlaga	**34,2**	**39,9**	**25,9**	**65,8**

A szerzők *számát* illetően nem tudunk ennyire pontos adatokkal szolgálni, hiszen néhány szerzőnek több írása is megjelenhetett ezekben az években (messze kimagaslik Moha-meséivel Leszkay András: ahogyan korábban is, ebben az időszakban is minden lapszámban helyet kapott), de azért ezek az adatok is hűen tükrözik a valóságot:

	külföldi	Bokor	nem Bokor	hazai összes
2005	30	40	28	68
2006	42	48	21	69
2007	42	46	20	66
2008	36	48	19	67
2009	36	47	16	63
5 év átlaga	**37**	**46**	**21**	**67**

„Ráadásként" lássuk még az ún. *elvont*, elsősorban teológiai, de jelentős részben lélektani, társadalomtudományi, közgazdaságtani, egyháztörténeti írások részarányát, ismét *százalékokban*:

2005	23,2
2006	18,8
2007	27,7
2008	24,4
2009	28,8
5 év átlaga	**24,6**

Az értékelést az Olvasóra bízzuk:

A Szerk.

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXI/3. (121.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4000,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– €

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXI. évf. 4. szám
2010. augusztus
225,– Ft

Miért ilyen világot teremtett Isten?

Interjú a civilizáció kritikájáról

Dél-amerikai látkép

Interjú Jean Ziegler szociológussal

Moha-mese

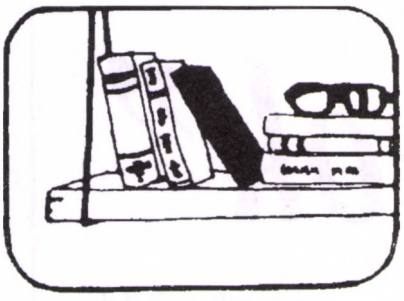
A kereszténység és a zen-buddhizmus

Olvasók fóruma

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Környezetvédelem





Áts András

Töprengések végső kérdésekről

(II. rész)

Miért olyan világot teremtett Isten, amelyben ekkora szerepe van a bűnbeesésnek?

Van olyan értelmezési lehetősége is az Ó- és Újtestamentumnak, amely szerint nemcsak Isten váltotta meg az embert, hanem az ember is megváltotta Istent. Vagyis a bűnbeesés tükörképe a megváltásnak, a megváltó halálnak. Azáltal ugyanis, hogy az ember a maga vallásos hitével vagy mitikus képzeletével megteremtette a bűnbeesés mítoszát, magára vállalta a felelősséget azért, hogy a gonosz belekerült a teremtett világba. Másképp: magára vállalta a felelősséget, amely Istent terhelné, ha ő teremtett volna olyan világot, amelyben eleve jelen van a gonosz. De miért vette volna magára ezt a terhet az ember?

Sokkal rosszabb olyan világban élni, amelyben a gonosz titokzatos és érthetetlen erői száguldoznak, mint magunkra vállalni egy világosan megfogalmazott és körülhatárolt bűntudatot.

Érdekünk, hogy hihessünk egy erős és tökéletesen jó Istenben, akinek semmi köze sincs a világban levő gonoszhoz. A bűnbeesés hitével az ember felmentette Istent azon vád alól, hogy egy tökéletes és jó világ helyett a szenvedés és a halál világát teremtette meg.

A gonosz Istentől függetlenül, Isten akarata ellenére jelent meg a világban, ezért van remény arra, hogy Isten legyőzi a gonoszt, és megvédi tőle az embert. Így az emberiség végül is megszabadulhat a gonosztól.

Ha a gonoszt emberi tett hozta be a világba, akkor eredendően nem volt benne. Így normális állapotában a világ az ártatlanság, a harmónia, a szabadság világa. A ma tapasztalt idegen világ, a szenvedés és a halál világa csak átmeneti, csak ki kell várni, amíg újra helyreáll az eredeti harmónia.

A bűnbeesés története és mítosza átalakította a természetes rosszat morális rosszá. Átalakított egy kényszerű szenvedést, amellyel szemben tehetetlen volt, egy tőle függő, ellenőrizhető szenvedéssé. Átalakította a természetes rosszat (szenvedést, szárazságot, háborúkat, járványokat, betegséget, halált) erkölcsi rosszá, az ember bűneinek, bűnös voltának következményévé.

Amikor a bűnbeesés drámáját összekötöttük Jézus kereszthalálával, és beillesztettük a megváltás drámájába, az eredendő bűn felmagasztosult. A hagyományos katolikus teológia „boldog bűnről” beszél, amely „ily nagyszerű megváltót érdemelt”. A történelem elején az ember leveszi Isten válláról a gonoszért való felelősség terhét, majd a történelem végén Jézus megszabadítja az emberiséget ettől a tehertől, a biztonság, a szabadság és a remény légkörével veszi körül az embert.

A bűn és a bűntudat hasznos volt, mert csökkentette az ember szorongását, amely ebben az idegen világban kínozta, továbbá megmagyarázta a gonosz jelenlétét, és bizonyos fokú ellenőrzést is adott az ember kezébe a szenvedés és a halál fölött. Ennek a megoldásnak hátránya, hogy a bűn és bűntudat terhe mégiscsak nyomasztja az ember lelkét. Az Egyház pedig aktívan „rájátszott” erre a rossz érzésre: Isten földi helytartójaként teljes monopóliumot alakított ki a bűn, a bűnbánat, a jóvátétel, a feloldozás és a megváltás folyamata felett. Az embereket a bűn taposómalmába kényszerítette, képviselői sokszor saját céljaikra fordították a bűntudatnak ezt a mechanizmusát. A protestantizmus hiába lázadt ez ellen, különös módon még tovább növelte a bűn terhét az emberek lelkében. Túlhangsúlyozta az eredendő bűn feloldhatatlanságát, mondván, e bűn alapjaiban rontotta meg az emberi természetet, s kizárta, hogy az ember megváltsa önmagát, vagy jócselekedeteivel javítsa megváltásának esélyeit. „Egyedüli megoldás a fenntartás nélküli hit Jézusban és az ő megváltó hatalmában.”

Erasmus szembeszállt Lutherrel, és azt állította, hogy minden egyes ember csak saját bűne által bukhat el, és semmiképpen sem az eredendő bűn által. A katolikus egyház Luthernél több teret hagyott az emberi cselekvésnek és jó szándéknak. A keresztség szentsége meggyengíti az eredendő bűn és a Sátán hatalmát az ember felett. Az ember számíthat a szentek és az egyház intézményeinek közvetítő szerepére is. Bár nem válthatja meg önmagát, nem szerezheti vissza ártatlanságát, példás magatartásával és jótetteivel javíthatja esélyeit arra, hogy Krisztus kegyelme megváltja. *Dietrich Bonhoeffer* protestáns teológus szerint „tisztességtelen dolog az embert először bűnösnek és érdemtelennek bélyegezni, bűntudatot kelteni benne azért, hogy aztán jobban lehessen neki prédikálni Isten kegyelmét”.

A modern teológusok jelentős része elveti az eredendő bűnről szóló tanítást. A bűnt nem lehet örökölni. Az emberek nem rabszolgái egy hajdani, mitologikus eredendő bűnnek. Ez viszont nem jelenti azt, hogy a bűn fogalmát is kizárnák az ember világából. Keressétek az Isten Országát című hatkötetes munkájában *Bulányi György* így ír erről: Jézus erről az ősbűnről, az áteredő bűnről említést sem tesz. Még magát Ádámot sem említi.

Paul Tillich protestáns teológus az ember szabadságával kapcsolatban fogalmazza meg a bűnbeesésről vallott nézeteit. Az egzisztálni, létezni ige eredeti töve az *existere*, ami annyit jelent, hogy kiemelkedni, kimagasodni. Kimagasodni, de miből? Válasza: A nemlétből magasodunk ki, a semmiből magasodunk ki. Az ember köztes helyzetben van. Nem nyeli el a nemlét, a semmi,

de nincs teljesen a lét tartományán belül sem. Az ember a lét és nemlét keveréke, egyszerre van belül és kívül a végtelenen. Az ember szabad teremtmény, de szabadsága csak véges szabadság. A természet véges szükségszerűség, Isten végtelen szabadság, az ember pedig véges szabadság. Az ember az isteni létnek, a tökéletességnek és végtelenségnek csak a lehetőségét birtokolja, a valóságát nem. Megteremtődésének pillanatában elveszíti isteni lényegét. A bűnbeesés mítosza tulajdonképpen ezt az isteni lényegből az emberi létezésbe való átmenetet írja le. Ez az átmenet egyszerre tragikus szükségszerűség és személyes felelősség. Ha viszont szükségszerű volt ez az Istentől való elidegenedés, akkor hogy is lehetne felelős érte az ember?

Az ember felelősséggel bíró lény, mert egyfelől hiába határozza meg létét a kozmikus és tragikus szükségszerűség, mégis dönthet, választhat, cselekedhet, és ezáltal felelőssé válik minden következményért. Másfelől viszont felelős és bűnös az ember azért is, mert nem tesz meg minden tőle telhetőt annak érdekében, hogy létét, potenciális lényegét a lehető legnagyobb mértékben megvalósítsa. Ádám és Éva az álmodó ártatlanság állapotában, az Édenkertben úgy dönt, hogy az emberi létezést választják az álombeli állapot meghatározatlan lehetőségeivel szemben. E szabad választásukkal felelősökké és bűnösökké is váltak. Az ember bűnössé válik, mert nem tudja igazán és maradéktalanul megvalósítani választásának lehetőségeit, a maga szabadságát.

Az ember szabad lény, aki a nyelv és a beszéd birtokában ki tudja beszélni magát az adott helyzet rabságából, ha ez nem mindig sikerül is neki. Szabad lény, mert képes rákérdezni a világra, bár lehet, hogy néha rossz kérdéseket tesz fel. Szabad lény, mert képes a dolgokat mérlegelni, és képes dönteni, bár nem mindig van bátorsága ahhoz, hogy valódi és igazi döntéseket hozzon. Szabad lény, mert képes az adott világon túl más világokat teremteni, bár néha hiányzik a teremtéshez szükséges ihlete és akaratereje. Szabad lény, mert képes ellentmondani önmagának és önmaga lényegbeli természetének, bár rabjául eshet ösztöneinek és természetének. Szabad lény, mert még önmaga szabadságával szemben is szabad, vagyis feladhatja emberségét, amelynek lényege a szabadság.

Az ember úgy is követhet el bűnt, hogy elveszti önmagát. Az ember tökéletesen összpontosított, tudatos és gondolkodó lény, képes megismerni önnön helyzetét a világban, és ezáltal az autonómia magas fokát érheti el. De el is mulaszthatja ezt, s ekkor szétzilálódik a személyisége, ő maga tárgyiasul, és a fizikai világ törvényei határozzák meg. Az ember a hitetlenség által is bűnbe eshet, azáltal, hogy elveti Istent mint önnön létének központját. Vagy bűnbe eshet a gőg által, azáltal, hogy önmagát emeli a világ középpontjává. De bűnbe eshet a mohóság által is, azzal, hogy megpróbálja az egész világot bekebelezni, behabzsolni. Az ember bűnbe eshet azáltal is, hogy képtelen a teljes életre, képtelen arra, hogy teljes mértékben jelen legyen ebben a világban, hogy az idő folyását úgy élje meg, mint „örök most”-ot. Amikor a mulandóság fenyegeti, megpróbálja minél több múlandó dologgal feltölteni a pillanatot, elképzeli, hogy élete tovább folytatódik az idő végezete után is, és hogy élete vég nélküli, bár nem örökkévaló. Ez bűnös és hiábavaló kísérlet arra, hogy örök életre tegyen szert, ahelyett hogy bátran elfogadná önmaga véges szabadságát, ennek tragikus behatároltságával és nagyszerű lehetőségével együtt. Az ember vétkezhet azáltal is, hogy elveszíti a maga helyét a világban, az örökkévalónak képzelt „itt”-ben, és a világot térbeli esetlegességként éli meg. Végső otthonra vágyik, pedig nincs végső otthona a földön. Zarándok marad a földön, és végül az ő helye nem ismeri meg többé (Jób könyve). A bűn kettős szerepet játszik az ember életében: egyfelől megvéd minket a természetes rosszal és egy idegen világgal szemben, ugyanakkor az idegen világnak, egy tőlünk független tragikus végzetnek is része. Nagy a kísértés arra, hogy az ember feladja a harcot, amelyet a benne levő isteni lényeg megvalósításáért folytat, annál is inkább, mert túlontúl könnyű kudarcot vallani. Az igazi megoldás a bátorság a léthez, a megváltásban való hit.

A bűn és a bűntudat a lét megjelenési formája, mert az ember elkerülhetetlenül és tragikusan, minden választásában kénytelen egyetlen egyet választani lehetőségei közül, következésképpen meg kell tagadnia létének összes többi lehetőségét. Így ez ember azáltal válik bűnössé, hogy megvalósítja önmagát mint lehetőséget. Mivel a lét lehetőségeinek megsemmisítése elkerülhetetlen, így az ember nem is felelős ezért a bűnért. A szétszórtság és a feledés állapotában lehet rosszul is dönteni, ilyenkor szubjektíven is bűnös az ember, de ennek eredménye legfeljebb bátortalanság: határhelyzetekben nem mer elmenni a szakadék széléig, hogy még jobban megvalósítsa, kiteljesítse önmaga létét.

Bűntudatunk kialakulásának okai között ellentétpárt fedezhetünk fel: az egyén és a közösség ellentétét. Az ember legfőbb hajtóereje az erósz, a gyönyör elve, amely a szexuális gyönyörtől a szeretet minden egyéb megélési formájáig terjed. Ugyanakkor a túlélés ösztöne azt diktálja, hogy szövetkezzen másokkal, éljen közösségben. Ám a közösségi életnek megvannak a maga követelményei. Ha egy közösség fenn akar maradni, össze kell hangolnia tagjainak cselekedeteit, kapcsolatait, mindenekelőtt korlátoznia kell a tagok ösztöneit, amelyek alapvetően és maradéktalanul ki akarnak elégülni, s meg akarják szerezni vágyaik és étvágyuk tárgyait. Ha a közösség nem szabna határokat, mindenki háborúzna mindenki ellen a zsákmányért, s a közösség felbomlana. Valljuk be, néha nagyon nyűgösek vagyunk a közösségi elvárásokkal szemben, s ez bűntudatként jelentkezik bennünk.

A mai – főként amerikai mintára kialakított – fogyasztói társadalomban megpróbálnak bűntudat nélkül élni az emberek. A Sátán templomaiként meghatározott bevásárlóközpontok is ezt erősítik, és elutasítják a hagyományos kultúra elveit. A tömegtájékoztatás – főleg a reklámok révén – a bűntudatot a gyönyör elvével, a kötelességtudatot a jogtudattal, a mások iránti felelősséget az önmagunk iránti felelősségérzettel, az önkorlátozást az önkiteljesítés ideológiájával, a hagyományos munkaerkölcsöt és aszkézist a fogyasztás hedonizmusával helyettesíti. Nem tudunk mit kezdeni a bűnnel és a bűntudattal, és ennek a helyzetnek a kétértelműségéről már viccek is születtek: „Újabban furdal a lelkiismeretem amiatt, hogy furdal a lelkiismeretem.” „Szeretném jobban érezni magam azzal kapcsolatban, hogy jól érzem magam” (amerikai vicclapokból). „A lelkiismeret nagyszerű szolga, de borzasztó gazda. Tulajdonképpen

olyan, mint az autókürt. Hasznos, ha veszélyt kell elhárítani, de ha beragad, akkor szörnyű blamázs” (*Sidney Greenberg* rabbi).

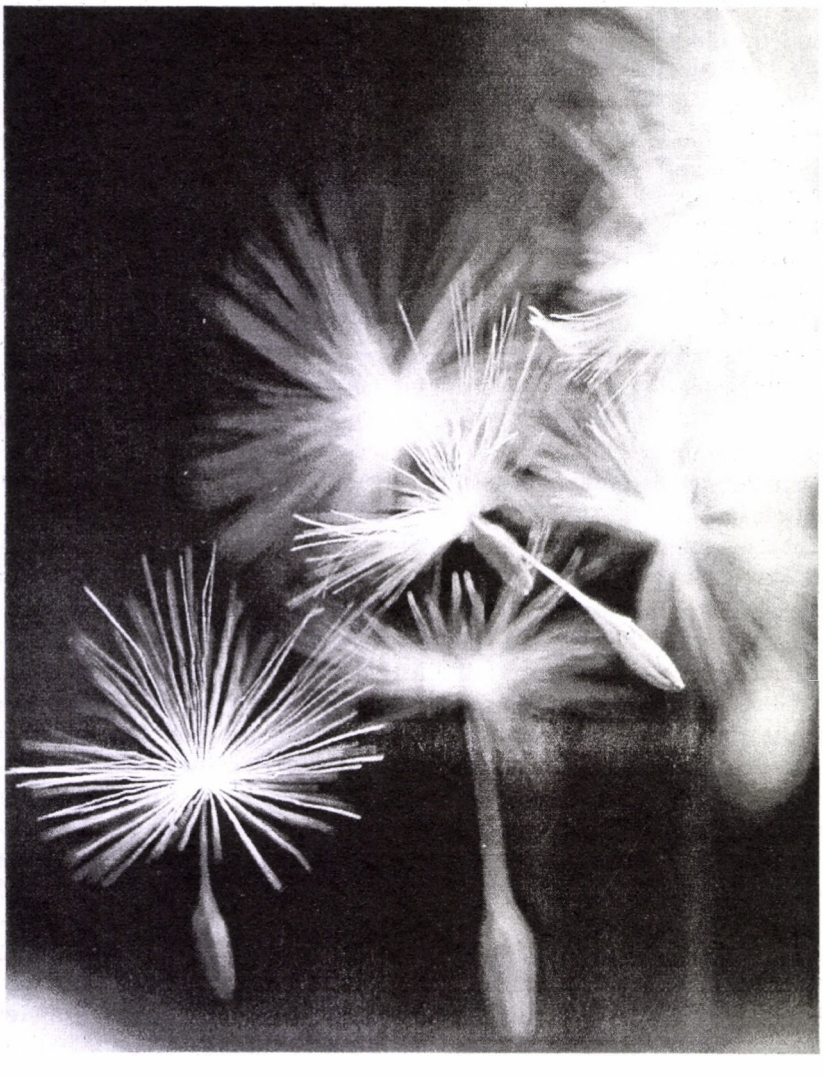
Úgy tűnik, hogy az eredendő bűn szintén az emberi történelem nagyszerű találmánya arra, hogy az embert valamilyen szinten feloldja, a bűnbánati gyakorlatokon keresztül megtisztítsa és megnyugtassa. Fontos következtetés az is, hogy Isten végtelen szabadsága és a természet véges szükségszerűsége között az ember véges szabadsága szükségszerűen feszültséggel jár. Ez azonban hasznos is egyúttal, mert bár így a bűn is bekerül az élet választási lehetőségei közé, ugyanakkor ettől válik felelőssé az ember élete. Ezért nem robot, hanem cselekvő, önmagáért és embertársaiért felelősséggel tartozó lény. Ha ezt a felelősséget nem veszi magára, akkor kerül igazán bajba, mert nem az eredeti bűn kárhozata vár rá, hanem a személyes rossz (kevésbé jó) döntéseinek a láncolata teszi őt embertelenné. Elveszíti szabadságát, és önként vállal rabigát, s ha van lélekvándorlás, akkor létrontásának az az ára, hogy valahonnan hátrábbról kell újrakezdenie a felkapaszkodást Isten felé, egy másik életben; ha pedig nincs, akkor marad a negatív eredmény: a világmindenség összértéke romlott általa.

Ha az ember nem veszti el önmagát, ha képes tudatosan megismerni önmagát, és ezzel a szabadság magas fokát megélni, akkor könnyű jónak lenni. Nem azért könnyű jónak lenni, mert rettegünk a büntetéstől, hanem azért, mert ez a szabadság kihívás a jóra, magáért a jóért érdemes jónak lenni, mert izgalmas kihívás a lehető legjobb döntéseket megkeresni, és életünket Vörösmarty Mihály szavaival értékelni: „Köszönjük, élet! áldomásidat, Ez jó mulatság, férfimunka volt!”

Mi az élet értelme?

Hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy ha valami érthető, akkor ez egyben azt is jelenti, hogy annak a valaminek van értelme. Ez azonban nem mindig van így. Például arra a kérdésre, hogy mi az élet értelme, a ráció nem nagyon tud válaszolni. A boldogság fogalma könnyen meghatározható, a fogalom könnyen elhelyezhető az emberi érzelmek, létállapotok között, ám a boldogság célját, értelmét, hasznát már nehezebb meghatározni. Még nehezebb a dolgunk a világmindenséggel, a halállal vagy az élettel, ezek fogalmával, értelmével. A mai korban egyre nehezebb hinnünk abban, hogy életünknek és az univerzumnak van valamilyen önmagán túlmutató értelme, célja. Ha hirtelen nekünk szegeznék a kérdést, hogy mi az emberi élet értelme és célja, valószínűleg zavarodottan makognánk, válaszok helyett a határterületeken lavíroznánk.

Mi az élet kerete? Én magam vagyok a keret? A viszonyítási pont? Az élet célja az, hogy élhessek. Hogy életben maradhassak. De miért cél ez? Mert élni jó, élni kellemes? Vagyis a kellemesség állapota a cél? Vagy azért akarok életben maradni, mert meghalni vagy nem létezni rossz? Vagyis az élet célja a fájdalom és a szenvedés elkerülése? Vagy azért akarok életben maradni, hogy megismerhessem a világot? De miért fontos ez, miért cél az, hogy egy halandó megismerje a világot? Van valami tágabb keret, amelyen belül ez a megismerés fontossá, értelmessé válik?



Lehet, hogy más emberek szolgálata a cél? Embereké, akiket szeretek? Sokan e szolgálatban határozzák meg életük értelmét. A gyermekem az életem értelme, mondják. De akkor mi a gyermekem életének az értelme és célja, mi a gyerekem gyereke életének az értelme és célja? Ezzel csak elodázzuk a választ.

Mások abban látják életük értelmét, hogy egy ügyet szolgálnak, például az emberi jólét, a boldogság, az erkölcsi tökéletesedés, a szabadság, a demokrácia ügyét. Ezek fontos célok, de nem igazán jó válaszok. Mert bár biztosan jobb, ha mindenki jólétben, boldogságban és szabadságban él, de mi az értelme, célja ennek az életnek? A jólét, a boldogság, a szabadság élvezete? A jóléti társadalmak jómódú polgárai nem érzik föltétlenül értelmesebbnek az életüket, mint azok, akik elesnek ezek élvezetétől. A halál és a mulandóság pedig a szabadságban és jólétben leélt élet értelmét is megkérdőjelezi.

Az emberi élet értelme talán a kozmikus tudatba illesztve határozható meg. Az emberi életnek akkor és csak akkor van valamiféle haszna, ha a világmindenségnek mint egésznek a benső érté-

ke nagyobbá válik azáltal, hogy az emberi cselekedetek és tapasztalatok megtörténnek, mint amekkora akkor volna, ha minden más tényező változatlansága mellett ezek a cselekedetek és tapasztalatok sohasem történtek volna meg.

Az élet értelme az, hogy keressük az élet értelmét. Talán ez a válasz az, amellyel még tudunk valamit kezdeni, mert ha erről a keresésről lemondunk, azzal elveszítjük a szabadságunkat.

Úgy tűnik, akkor van az életnek értelme, ha létezésével az ember pozitív egyenlegű változást tud elérni a világban ahhoz képest, mintha nem létezett volna. Ám az élet értelmének keresése örök feladat marad, minden kor emberének választ kell találnia erre a kérdésre, újra meg újra. A végső igazság felé lépésenként haladunk, nincs egyszeri és azonnali válasz, dolgoznunk kell érte.

Miben is áll ezek után a megváltás?

Miután az eredendő bűnt, magát a bűnt és a bűntudatot is körbejártuk, megpróbálom megfogalmazni, hogy számomra miben is áll a megváltás. Már régóta tudjuk, hogy a keresztény egyházak megváltáselmélete meglehetősen ellentmondásos. Ez a megváltáselmélet egyrészt azt állítja, hogy a teremtő Atya túlcsorduló szeretetéből kezd bele a teremtésbe. Gondos Atyaként kiváló lakhelyet készít az ember részére az Édenkertben. Aztán vagy a Sátán, vagy az emberpár engedetlensége miatt feladja túlcsorduló szeretetét, megharagszik, kiűzi az embert a világba, és büntetésből nyakába önti a kínlódást, a szenvedést, a halált. Igaz, megígéri, hogy egyszer majd megváltót küld az emberiség számára. Azután elküldi Jézust, a Fiúistent a földre, hogy magára vegye emberségünket, s ezen az úton megváltson minket. Mit is vett magára Jézus az emberségünkből? Minden következményt: magára vette a földi élet kínjait, szenvedéseit, és magát a megsemmisülést, a halált is mint végső sorsazonosságot. Korának emberei a társadalom törvényszerűségei szerint kínhalálra ítélik Jézust, a Megváltót. Végül is meggyilkolják, keresztre feszítik. Az Atyaisten ettől a kegyetlen mészárlástól megkönnyebbül, elfogadja Fia véres áldozatát, és ettől kezdve új szövetséget köt az emberiséggel: az emberiség újra az Édenkert túlcsorduló szeretetének áramába kerül. Isten azzal az emberiséggel köt új szövetséget, amely legyilkolta egyszülött Fiát: jól ismerve az ölés tilalmának parancsát – hiszen evett a jó és a gonosz tudásának fájáról –, mégis embert ölt, s ezzel még tovább súlyosbította régi édenkerti vétkét. Az Atyaisten az emberiség eme bűnét megjutalmaza, ézppen csak azt nem mondja, hogy így tovább. Jézus is méltó jutalmat kapott, Isten megmentette a halál, a megsemmisülés markából, feltámasztotta, és jobbjára ültette, hogy második eljövetelekor ítéljen majd az emberek fölött. (Kit fog kárhozatra ítélni, ha egyszer mindenkit megváltott?) Jézus kínszenvedése mindenkit megváltott, Jézus széttaposta a megrontó kígyó, a Sátán fejét, a világ újra paradicsomi állapotba került. Minden ember bűnét megváltva, Jézus kiváltott minket a bűn szolgaságából. Ma, kétezer év múltával az egész világ paradicsomi békében és szeretetben él. Az állatok sem gyilkolják egymást, zöld növényeket legelésznek. Az ember Isten ragyogásának fényében, békében, szeretetben és harmóniában él a világgal. Nincsenek háborúk, nincs éhezés, nincs fájdalom, minden Isten mindenhatóságának felügyelete és kormányzása alatt működik.

Ilyennek ismerjük mai világunkat? Látszik bármiféle erkölcsi fejlődés a Jézus előtti korok emberének élete és a mai kor emberének élete között? Vagy csak változást észlelünk? Akkor csak egy-egy embert feszítettünk keresztre, ma már tömeggyilkos fegyverekkel embermilliókat is tudunk gyilkolni. Van olyan területe az emberi életnek, amelynek több értelme van most, mint Jézus kora előtt? Nem tűnik úgy, mintha nem történt volna megváltás, mintha még mindig a Megváltót várnánk? Nincs-e igazuk zsidó testvéreinknek, akik mind a mai napig várják a Messiást? Az a sok-sok okosság, amit az előzőekben felsoroltam, vajon kiállja-e annak a válasznak a próbáját, hogy „az emberi életnek akkor és csak akkor van valamiféle haszna, ha a világmindenségnek mint egésznek a benső értéke nagyobbá válik azáltal, hogy az emberi cselekedetek és tapasztalatok megtörténnek, mint amekkora akkor volna, ha minden más tényező változatlansága mellett ezek a cselekedetek és tapasztalatok sohasem történtek volna meg”? Vajon Jézus élete kiállja ezt a próbát?

Hitem szerint Jézus élete kiállja ezt a próbát. Jézus valóban teljes sorsazonosságot vállalt velünk. A földi élet minden mozzanatát magára öltötte. Átélte a születés kínját, átélte szülei gondoskodását, de átélte korlátozásukat is, átélte a bűn kísértését, átélte a közösségteremtés örömét, és a meg nem értés, a megtagadás, az árulás kínját egyaránt, átélte a szenvedést, a halálfélelmet és a kegyetlen kínhalált. Élete nyomot hagyott a világmindenségben, más lett általa a világmindenség. Kétezer év során sok-sok ember áldozata, gondolkodása tartotta fenn azt a tudást, amelyet Jézus hozott közénk. Tanításának, gondolkodásmódjának hatása mind a mai napig érezhető. Biztosan más lett volna a világ nélküle, de vele biztosan nagyobb lett a világ benső értéke. Tanításának megváltó hatása átformálta az emberiség életét. Hány és hány tiszta szívű emberben fakad fel búvópatakként a jézusi tanítás hűsége és ereje! Hány és hány embertársunk adta oda életét is, került sorsazonosságba Jézussal, hogy hűsége bennünket is újra és újra ösztönözzön erre a hűségre! Jézusnak nem kellett kiengesztelnie az Atya haragját, hiszen azt sem tudjuk biztosan, hogy a bűn valóban olyan rettenetes dolog-e, lehet, hogy csak kevésbé jó döntés. Az Atyaisten dolga a teremtés, a szeretet túláradásának kifejezése. Nem hiszem, hogy a világmindenség ilyen kis porszemét, mint amilyenek mi, emberek vagyunk, azzal tüntette volna ki, hogy felrúgja miatta a teremtés egészét, s történelmünkbe belenyúlva saját Megváltót rendel nekünk. Isten a teremtés folyamatának csúcsára olyan élőlényt állított, aki rendelkezik mindazokkal az isteni tulajdonságokkal, amelyek ehhez az időbeli létezéshez szükségesek, ugyanakkor a földi lét minden fizikai és lelki következményét is hordoznia kell. Rajtunk is fordul, ahogy Jézuson is fordult, hogy mit kezdünk ezzel. Olyan ez, mint egy rejtett ajándék: ha keressük, van esély rá, hogy megleljük, ha nem keressük, akkor legfeljebb szerencsével találhatunk rá. Hitem szerint Jézus isteni személy, mert olyan hűséges tudott lenni az Atya ajándékához, hogy Isten fiává fogadta őt, megbízta azzal, hogy fogalmazza újra létünk értelmét, sőt adjon küldetést nekünk, hogy társai lehessünk ezen az úton.

Az ember azáltal vált istenképűvé, hogy Isten a saját képére és hasonlatosságára teremtette. Lelkünk, lelkiismeretünk, bűntudatunk küzdelme önmagunkért könnyen tetten érhető. Lelkünk révén Isten személyesen költözött belénk, és nekünk elsősorban ebben a formában kell egyezségre jutnunk vele életünkről. Hitem szerint nem a nagy Atyaúristennel, hanem a személyesen bennünk lakó Isteni Egzisztenciával kell dűlőre jutnunk. Hiszem, hogy gondozott lelkiismeretünk folyamatos segítséget is nyújt ennek az egyezségnek a kialakításhoz, sőt azt is hiszem, hogy bűntudatunk is elsősorban ehhez adott segítség, mert rendelkezik a jó és a gonosz tudásának ismeretével. Ami áldás és átok egyszerre, mert ha valamit elmaszatolunk, nem egészen tiszta döntéseket hozunk, ha mégoly jelentéktelen dolgokban is, akkor nem hagy nyugodni, újra meg újra próbál a helyes és jó döntések irányába terelgetni. Véleményem szerint nem kell a bűn béklyójában szenvednünk, egyszerűen csak használnunk kell azokat az eszközöket, amelyekkel Isten felszabadít minket. Élete folyamán az ember nagyon keveset változik, messze nem azt éljük át, hogy heroikus változásokon keresztülmenve életünk végére sátánfiakból szentek leszünk.

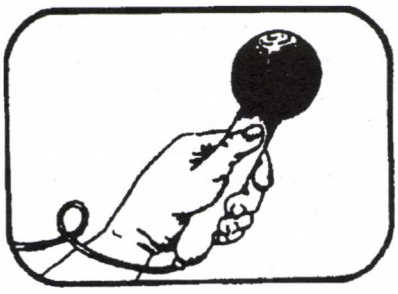
Hatalmas munkával is csak kis változásokat érhetünk el a tökéletesedés útján. Ez a lassú fejlődés alátámaszthatja a lélekvándorlás híveinek felfogását, mert több életen át a sok kicsi valóban sokra mehet, valóban érdemleges és jelentős változásokat hozhat, sok-sok helyesen megélt véges életünkkel, szabadságunkkal előbb-utóbb valóban eljuthatunk a végtelen Isten végtelen szabadságának a közelébe.

Jézus útját figyelve számunkra is nyitva áll az út, csak bátornak kell lennünk, és mi is megváltóvá érdemesülhetünk, hozzátehetjük a magunkét a világmindenség benső lényegének jobbításához. Ehhez nem kell kidobnunk mindent, ami az elmúlt kétezer évben kialakult; használjuk azt, ami segít ebben, hanyagoljuk el azt, ami gátol.

Az előzőekből az következik számomra, hogy a Teremtő Isten csak arra képes, hogy túlcsorduljon a szeretete. Nem hiszem, hogy teremtett volna poklot, afféle büntető- vagy megsemmisítő táborként. Abban is kételkedem, hogy létezik a személyes gonosz, a Sátán. Az emberi gonoszság persze létezik, ezt nap mint nap tapasztalhatjuk, akár magunkban is. De ha van Sátán, akkor van egy megoldhatatlan kérdés is: Mi történik vele, ha minden ember eljut a tökéletesedésre, és élete a jézusi megváltás paradicsomi állapotába kerül? A Sátánnak és az angyaloknak nincs fizikai testük, így nincs is olyan eszközük, amelynek felhasználásával tökéletesedhetnének. Ha volna Sátán, akkor örök kárhozatra lenne ítélve és teremtve. Ez hogyan hozható összhangba a szerető Isten képével? A mindenható Isten egyetlen örök kárhozatra ítélt teremtménye a Sátán lenne? Ez sehogy nem fér bele a mindenkit szerető és megváltani akaró Istenről alkotott elgondolásaimba.

Senkit nem akarok rávenni, hogy úgy gondolkodjék, mint én, mindenkit csak arra biztatok, járja a maga útját tisztességgel és szabadon. Nem vagyok sem bölcs, sem tudós; amit megfogalmaztam, csak makogás a kimondhatatlanról és megfogalmazhatatlanról. Nekem jó ezek szerint élnem, de tudom, hogy az én életem is csak egy kísérlet. Bízom a lelkem, a lelkiismeretem és a bűntudatom vezetésében.





Gyakori kérdések a civilizáció kritikájáról

Interjú *Ran Prieur*-rel*

Mit értesz a „civilizáció kritikáján”?

Többnyire azt, hogy összefüggéseibe helyezzük a civilizációt, hogy az azt körülvevő világ felől nézzük, nem pedig saját mitológiájának lencséin át. Például arra tanítanak bennünket, hogy a történelem előtti korra ideiglenes, átmeneti korként gondoljunk, amely a miénkhez hasonló világgá „fejlődésre” rendeltetett. Valójában legalább százszor annyi ideig éltünk vadászó-gyűjtögetőként, mint amennyi ideje földet művelünk, és a saját korunk az, amelyik az átmenetiség, a bizonytalanság, a rövid idejűség minden jelét mutatja. A civilizáció kritikája új keretbe helyezi a dolgokat, így azután a „primitív” ember tűnik majd az emberi normának, a civilizáció pedig egy félresikerült rövid kísérletnek.

Egy másik példa: Mondjuk, hogy betörök a házadba, megölöm a családodat, téged rácsok mögé zárlak, kidobom mindenedet, a saját ízlésemnek megfelelően újrafestek mindent, majd mindezt „növekedésnek” hívom, mert most eggyel több házam van, vagy pedig „fejlődésnek” hívom, mert a dolgaidat a sajátjaimra cseréltem. Pontosan ezt teszi a civilizáció – a természettel, az élőlényekkel, a természeti népekkel, sőt még a civilizáció más ágaihoz tartozók emberekkel is.

Azért nem ennyire rossz a helyzet, ugye?

Közép- és Délkelet-Ázsia sivatagjait, valamint a Földközi-tenger térségét valaha erdők borították. A régi birodalmak kivágták őket, hogy fegyverekhez való fémet olvasszanak a fa elégetésével, s hogy hajókat építsenek, amelyekkel aztán leigázták szomszédaikat. A történelem minden „sikeres” civilizációja a következő sémát követi: A földi életet növekvő emberi népességgé alakítják, amelynek aztán még több földet kellett meghódítania és kimerítenie a fennmaradásához, rák módjára ezer mérföldekre terjedve, megsemmisítve minden útjába eső élőhelyet és kultúrát, míg végül teljesen megőrülnek, kimerítik a földjeiket, és összeomlanak.

Meghatároznád a „civilizáció” szót?

Nem hiszem, hogy szükséges vagy éppen hasznos a pontos meghatározás. A „civilizáció” nálam ugyanúgy felcserélhető a „birodalom” szóval, mint William Kötkénél. Nagyjából a következőképpen határozom meg: A föld kimerítésének, a vagyon felhalmozásának, a hódításnak, az elnyomásnak, a központi irányításnak, valamint az élettől való elszigetelődésnek és elválásnak önmagát megerősítő társadalmi sémája, amelyben mindezek a magatartások mentális, kulturális és fizikai műtermékekhez kötődnek.

Az eke például egy fizikai műtermék, amelynek felhasználásával a gabonagazdálkodás kulturális szokása képes lesz a talajbeli biomasszát több emberré, illetve gabonatartalékká alakítani. Ez azután lehetővé teszi a „vagyon” nevű kulturális műtermék kialakulását, amely képessé tesz egyeseket arra, hogy megszabják mások tevékenységét. Ez azután létrehozza az „uralkodás” nevű kulturális műterméket, amelyet fizikai műtermékek – például kardok és puskák –, valamint kulturális szerepek – például katona és rendőr – segítenek. Az utóbbiak tovább erősítik az egész sémát azáltal, hogy további földeket hódítanak meg és tartanak meg az eke számára, és további embereket a paraszt, a tulajdonos és a katona szerepére. Ezenfelül a gazdálkodás képessé teszi az embereket arra, hogy elveszítsék a vad természetre vonatkozó tudatosságukat, és mégis életben maradjanak – valójában a természet ellenségként való fölfogásához köti a fennmaradásukat, ez pedig visszahat természetpusztító magatartásukra, és megerősíti azt.

Vagy itt van az autó, egy fizikai műtermék, amelynek gyártása és használata érdekében a földet (miután meghódították) fel kell szaggatni a bányászathoz, be kell szennyezni ipari hulladékokkal, és el kell látni útburkolattal. Az autó pedig úgy hat vissza ebben a rendszerben, hogy fémfalaival és szédítő sebességével elszigeteli és elválasztja az embereket, akik így elveszítik kapcsolatukat az általuk pusztított világgal és a felebarátaikkal. Az autók ezenfelül lehetővé teszik, hogy nagyobb távolságokra legyenek mindazok a helyek, ahová mennünk kell – kénytelenek leszünk kocsival utazni, és ennél fogva több ezer órányi munkát kell végeznünk birtokolásukhoz.

Persze, mindenki tudja, hogy az autó rossz dolog. Ám mi a helyzet a civilizáció jó dolgaival, például a gyógyászati előnyökkel?

Az ipari medicina nagy része azért van, hogy azokat a betegségeket és sérüléseket kezelje, amelyeket eleve az ipari civilizáció okoz, például szívbetegségeket, rákot, autóbaleseteket. Ezek a természetben ritkák, vagy nem léteznek. Az ipari medicina többnyire nem is gyógyítja meg őket, és csak annyit sikerül elérnie, hogy meghosszabbítja a betegségeket, amivel aztán az egészségügyi rendszer befolyását növeli, lehetővé téve ezzel, hogy még teljesebben gyarmatosítsa az életünket.

A primitív emberek nemde csak 30 évig éltek, és talán nem volt sok problémájuk az egészségükkel?

A történelmi időkben megfigyelt nem civilizált emberek rendszerint jóval egészségesebbek a civilizált embereknél, és meglehetősen hosszú életűek. A történelem előtti emberek esetében pedig csak a csontvázakra hagyatkozhatunk. Jared Diamond a következőket írta a The Worst

* *Ran Prieur* az Amerikai Egyesült Államok Washington államában, Spokane város közelében él, ahol vett egy darab földet, azon permakultúrás művelést folytat, egy maga eszkábálta kunyhóban lakik, és leginkább gondolkodással, olvasással, írással és főzéssel tölti az idejét.

Mistake in the History of the Human Race (Az emberi faj történetének legsúlyosabb hibája) című írásában:

A Spoon és az Illinois folyó találkozásának közelében levő Dickson Moundsnál a régészek mintegy 800 csontvázat ástak ki. Ezek képet festenek azokról az egészségi állapotban végbement változásokról, amelyek egy vadászó-gyűjtögető kultúra intenzív kukoricagazdálkodásra való átállását kísérték i. sz. 1150 környékén. A gazdálkodóknál az őket megelőző vadászó-gyűjtögetőkhöz képest majdnem 50 százalékkal több sérülés volt a fogzománcon – a rosszul tápláltság jeleként. Négyszer annyi volt a vashiányos vérszegénység (amint azt a csontok *poroticus hyperostosis* nevű betegsége jelezte), háromszor annyi az általában a fertőző betegségekre utaló csontkárosodás, és gyakoribb volt a gerinc degeneratív elváltozása, valószínűleg a sok nehéz fizikai munkától.

Egészében véve nem élünk mégis jobban a primitív embereknél? Nem küzdöttek állandóan az életben maradásért, nem harcoltak sokat egymás ellen?

Az igaz, hogy az elit országok érzelmileg egészséges szubkultúráiban az embereknek sok szempontból sokkal jobb, mint a legveszélyesebb törzsekben élőknek. Ám egyes megfigyelt természeti társadalmak utópiának tűnnek a civilizációhoz képest – politikai felépítésükben egyenlőségre törekvők, elnyomást nem alkalmazók; a küzdelmek ritkán halálosak, az emberek erősek és boldogok, és naponta csak pár órát fordítanak az életben maradáshoz szükséges jelentőségteljes tevékenységekre, idejük többi részét pedig játékkal és pihenéssel töltik.

Mi a helyzet az aztékokkal, a majákkal vagy az inkákkal, akik szigorú hierarchiában éltek, emberáldozatokat mutattak be, és a növekvő népesség fenntartását segítő hódító hadseregük volt?

Ezeket a civilizációk közé sorolom, mert „fejlődő” gazdasági rendszerekhez („growth” economies) kapcsolódó, központosított elnyomó rendszereik voltak. Igaz, nincs éles határ civilizált és primitív között. Gyanítom, hogy egyes észak-amerikai törzsek jó úton voltak afelé, hogy felülről lefelé szervezett összetett kormányzatot hozzanak létre, és hogy kimerítsék földjeiket. A lényeg azonban az, hogy az emberek mindenre képesek ezen a skálán: a természet pusztításától a segítéséig, az elszabadult növekedéstől az egyensúlyig, az elnyomástól a békés anarchiáig. Még ha csak egyetlen törzs élne is e skálák jobbik végén, az is azt bizonyítaná, hogy van lehetőségünk hasonló módon élni. Valójában sok törzs élt így, és lenne rá képes újra.

Mi a helyzet az igazán veszélyes törzsekkel, amelyek nyilvánvalóan primitívek?

A megrögzött primitivisták azt tartják, hogy együtt kell élnünk ezzel, hogy a hibák ellenére a vadászó-gyűjtögető törzsekben való élet a legtöbb, amire képesek vagyunk. Szerintem többre vagyunk képesek. De még ha nem vagyunk is képesek többre: ha figyelembe veszel mindenkit a legjobbaktól a legrosszabbakig, akkor a primitív élet még mindig vonzóbb az ipari civilizációnál.

Azt olvastam, hogy a primitív emberek körében több a gyilkosság.

Persze, ha csak azt számítod gyilkosságnak, amikor az egyik ember baltával fejbe vág egy másikat! A rendkívül összetett társadalmaknak ott van a sokkal hathatósabb és körmönfontabb gyilkolás luxusa. Én az összes rákbetegség miatti halált emberölésnek tekintem – vagy öngyilkosságnak, ha az áldozatok önként részt vesznek a bűncselekményben. A rák ritka volt az ipari kort megelőzően, a civilizáció előtti időkben pedig még ritkább. Az érzelmi kimerültség és a mérgező környezeti tényezőknek való kitettség okozza, a gyilkosok pedig azok az emberek, akik meghozzák és lehetővé teszik azokat a döntéseket, amelyek létrehozzák e tényezőket. A szívbaj nevű (ön)gyilkosságot a transz-zsírsavakból és egyéb szívbetegséget okozó ételekből hasznot húzó vállalatok követik el – és a részvényeseik. A tüdőrák nevű (ön)gyilkosságot a cigarettagyártók követik el, akik nyereségük növelése érdekében egységesítik a nikotinadagot, és még több függőséget okozó anyagot használnak. Minden halálos autóbaleset emberölés, amelyet azok a különféle érdekcsoportok követnek el, amelyek tesznek róla, hogy ne legyen más választásunk, mint egész nap kocsival járkálni.

Ha már gyilkolunk, akkor én inkább a nyílt és őszinte mód mellett vagyok. Ha megölnek egy törzsi háborúban, akkor halálod pillanatában valószínűleg kevesebbet szenvedsz annál, mint amennyit az iparosodott országok emberei szenvednek naponta, mert tudod, hogy miféle történetnek vagy a része.

Romantizálod a primitív embereket? Tudod, hogy nem tökéletesek.

Nem létezik „tökéletesség”. Ez egy növekedésre épülő társadalom ábrándja – e társadalom arra késztet bennünket, hogy az előttünk levő világot sose tekintsük elég jónak, így aztán állandóan nagyobb gazdagságra és hatalomra kell szert tennünk. A nem létező technikai utópia „tökéletes”. Én csupán észrevételt teszek mindarra, amit a civilizáció saját antropológusai dokumentáltak, és megjegyzem, hogy nem tökéletes ugyan, ám így is kívánatosabb a „civilizált” életnél.

De nekem boldognak tűnsz. Hálásnak kellene lenned, hogy Amerikában élsz!

Olyan ez, mintha azt mondanánk egy sorozatgyilkosnak, hogy hálásnak kellene lennie, amiért áldozatai vérét ihatja, nem pedig azt, hogy ne öljön többé. Az elit országok lakóit olcsó élvezetekkel jutalmazzák azért, amiért hozzájárulnak egy olyan rendszerhez, amely gyilkolja és kirabolja a szegény országok lakóit és a világ többi élőlényét. És még mindig nincsenek megelégedve. A státuszt és a pénzt hajszolják, s élvezetelvűséggel meg játékszerekkel szórakoztatják önmagukat, hogy ezzel próbálják leplezni létezésük ürességét. Létezésemnek csak azért érzem értelmét, mert elkezdtem átlátni az egész ámításon, és mert azon vagyok, hogy kitaláljam, mit tegyek ellene. Majd akkor leszek hálás, hogy Amerikában élek, amikor az Amerikai Birodalom több ezer szabad természeti közösségre bomlik fel, és lovagolhatunk a tönkrement autópályákon.

Azt szeretnéd hát, hogy mindannyian visszamenjünk a kőkorszakba?

A „vissza” szó átverés. A változás bűvös, abszolút irányát sejteti. Tegyük fel, hogy bemész a munkahelyedre, amikor pedig munkád végeztével hazaindulnál, a főnököd azt mondja: „Tehát vissza akar menni az otthonába? Nem tudja, hogy sosem mehet vissza? Csak előre mehet, egyre többet dolgozni nekem, hahaha!” Valójában minden mozgás előre haladó, az előre haladó mozgás pedig az általunk választott tetszőleges irányba vihet, még olyan helyekre is, ahol már voltunk.

Azt szeretnéd hát, hogy mindannyian menjünk előre a kőkorszakba?

A „kőkorszak” szó is átverés, amennyiben a haladás egyik átmeneti állomását értik rajta, amelynek aztán logikusan jelen korunkhoz kellett vezetnie. Nincs rá biológiai ok, hogy ezt feltételezzük. A cápák alig változtak az utób-

bi 100 millió évben, és sikeresnek tekintjük őket, amiért megtalálják a nekik alkalmas helyet, és ott maradnak. Az emberek 1-2 millió évig összhangban éltek a természettel, aztán nem egészen tízezer éve néhányunk megpróbált valami mást, ami nyilvánvalóan nem működik. Tízezer év az egymillióhoz képest annyi, mint 36 másodperc az egy órához képest.

Rendben, rendben. Azt szeretnéd hát, hogy menjünk előre, és vadásszunk, gyűjtögessünk, tüzet használjunk és kőeszközöket, fűkunyhókban lakjunk, és egyszerűen maradjunk ott?

Szép lenne így élni, ám nem hiszem, hogy ez bekövetkezik, legalábbis nem egyhamar. Nem kérem a civilizációban felnőtt emberektől, hogy térjenek át vadászó-gyűjtögető életmódra, és én magam sem fogok áttérni. Felnőttként túl nehéz ezt megtanulni, és mára a természet túlságosan tönkrement ahhoz, hogy bárki is könnyen megtanulhassa. Ha a civilizáció összeomlik, és az ember fennmarad, akkor néhány nemzedéken belül talán megvalósítható lesz az áttérés arra az életmódra. De sok más lehetőség is adódik majd – legalábbis amíg el nem tűnik a fémhulladék. A közeljövőben úgy kell élnünk, hogy az életmódunk tápláljon is bennünket egy halott világban, és egyszersmind újra életet vigyen bele. Azt hiszem, a permakultúra mozgalom jó úton halad.

Tehát a technika ellen vagy – technofóbiás vagy.

Imádom a technikát! Fungofóbiás az, aki fél a gombáktól, aki szerint mindegyik halálosan mérgező, és nem akar megtudni róluk semmit sem. Fungofil az, akit nagyon érdekelnek a gombák, aki olvas róluk, megkóstolja őket, megtanulja, hogy melyik mérgező, melyik ízletes, melyiknek van gyógyhatása és milyen, melyik milyen fával, növénnyel vagy állattal áll kapcsolatban. Pontosan így vagyok én a technikával. Technofil vagyok!

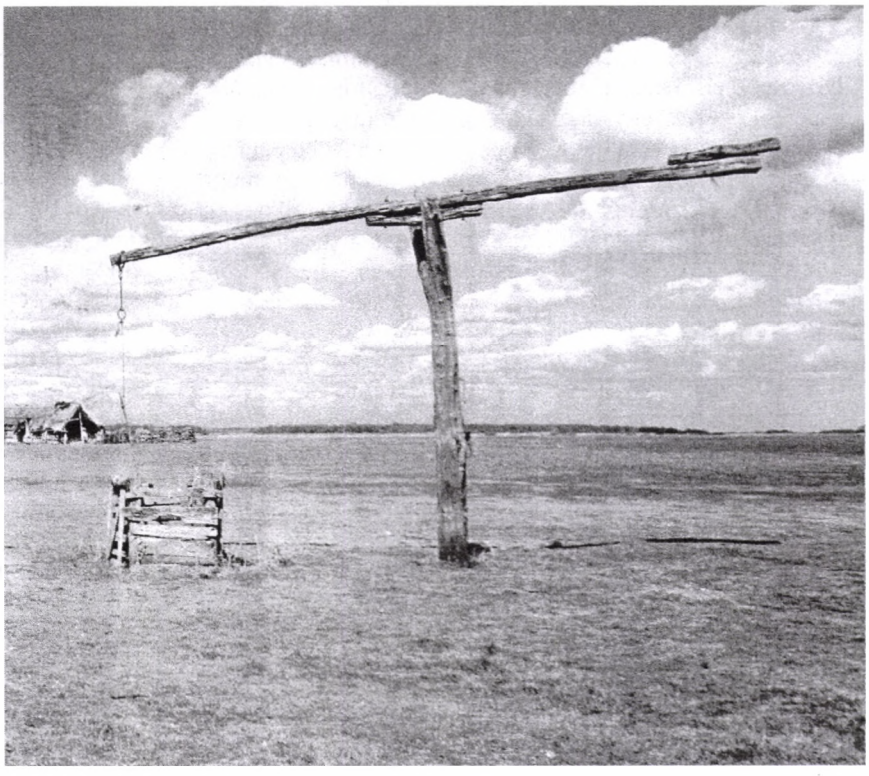
Ugyanakkor minek neveznéd azokat az embereket, akik az erdőn keresztülrohanva válogatás nélkül megeszik minden gombát, mert szerintük a „gombák semlegesek”, tehát nincsenek köztük ártalmasak, így mindegyiket használni lehet, amennyiben jó célokra – például evésre – használják őket, nem pedig rosszakra – például mások fejbe verésére? Ezt az embert veszélyes hülyének neveznéd. Ám majdnem épp ilyen a „technikához” való mai hozzáállás. Valójában ennél is rosszabb. A civilizáció a legártalmasabb technikákat választja és fejleszti ki, és semmibe veszi vagy kirekeszti a tudatossággal, elevenséggel és a hatalomban való egyenlő részvétellel együtt járó eszközöket, mert a civilizáció alapvető értékei szerint a hódítás, az irányítás és az erőszakos átalakítás jó dolgok, mert a civilizáció hódítás, kizsákmányolás és gyilkolás útján „növekszik”, és úgy, hogy tagjait érzéketlenné teszi áldozatainak nézőpontjaival szemben. Olyan ez, mintha egy olyan világban lennénk, amelyben a „gomba” szónak még a meghatározását is úgy elferdítették, hogy a gyilkos galócán, a hegyes kalapú galócán és a fenyőtőkegombán kívül mást szinte nem is jelent, és aztán csodálkozunk, hogy miért olyan drága az egészségügy.

Például miféle technikát szeretsz?

Egyik kedvencem a hódgát, amelyet emberek is építhetnének, de könnyebb behozni néhány hód „vállalkozót”, és hagyni, hogy elvégezzék a munkát. A hódgát szép tavacskát hoz létre, növeli a talajvíz szintjét, átmenetileg tárolja a földekről lefolyó vizeket, megakadályozza a szárazságot és árvizet az alsó szakaszon, és miután sok évig gyűjtötte a máskülönben elmosódó szerves anyagokat, az élet változatosságát és gazdagságát növelő láp vagy mező lesz belőle. És ha erre azt mondod, hogy „ez nem technika”, akkor csak megerősíted a véleményemet, amely szerint a „technika” meghatározását annyira elferdítették, hogy csak az ártalmasakat tartalmazza, a halott gépeket, amelyek lehetővé teszik a hatalom összpontosítását egy elidegenedett, közönyös szemléletmód közepette.

Egy másik nagyszerű technika a vályogból, azaz a homok, agyag és szalma keverékéből való építkezés. A vályog elnyeli és szétsugározza a hőt, és több száz évig is kitart. Ezenfelül itt vannak a fatüzelés terén feltalált újdonságok – például az Ianto Evans-féle rakétakályha (rocket stove) –, amelyek majdnem tökéletesen tiszták és hatékonyak, ugyanakkor mégis az alulról fölfelé szerveződő társadalommal kapcsolatosak. A permakultúrával foglalkozók újra felfedezik azokat a módszereket, amelyeknek az esőerdők lakói a mesterei: úgy helyezik el a gyümölcs- és diófákat, a bogyóbokrokat és az évelő vagy maghullatással szaporodó, talajtakaró növényeket, hogy azok harmonikusan együttműködjenek egymással, és kis gondoskodással is bőséges táplálékot teremjenek, miközben még termékenyebbé is teszik a talajt.

Jó gépi technika a bicikli: olcsó és eléggé egyszerű ahhoz, hogy az ember önálló lehessen, továbbá bármelyik szárazföldi állaténál hatékonyabb mozgást tesz lehetővé. Az azonban ma még nem tudható, hogy képes lesz-e gyártani őket egy fenntartható és elnyomást nem alkalmazó társadalom. Nem találok semmi kivetnivalót a távcsövekben, a kőépületekben, a vitorlás hajókban, a burkolatlan utakban, a kerámiákban vagy a hulladékfémből készült kézi eszközökben sem.



Persze majdnem minden „primitív" technika nagyszerű. Nem romantikus okokból, hanem komoly gyakorlatiakból: közel tartanak bennünket a Földhöz, ahol tudatában maradunk a többi élőlény szükségletének és szempontjának. Nem kell energiát és erőforrásokat behozni olyan távoli helyekről, amelyekkel nem vagyunk bensőséges viszonyban, és ezért megengednénk az elpusztításukat. És az elnyomást nem alkalmazó emberi társadalmakkal rokonok: Ha az emberek számára szükséges eszközök mindenki számára hozzáférhetők, ha bárki építhet szállást, gyújthat tüzet, fonhat kosarat, kiáshat gumókat, elejthet őzeket, cserezhet bőrt és készíthet ruhát, akkor nem gyakorolhat ránk befolyást egy uralkodó hatalom, hogy engedelmeskedjünk neki.

De nem több fejlődést akarnak-e a fejletlen országok lakói?

Egyesek azt akarják. Ettől azonban még nincs igazuk. Ha elveszem az ennivalódat, és adok egy kis heroint, akkor talán több heroint akarsz majd. Akiket elvágtak a természetes életformától, és akiknek értelmetlen szegénységükből nem mutatnak más kiutat, mint az értelmetlen gazdagságot, a csillogó játékszereiket élvező fejlett világbelieket, azok hajlamosak lesznek azt hinni, hogy azok a játékszerek boldogítani fogják őket. Tévednek. Ezt bizonyítja az a tény, hogy a „fejlett" országokban magasabb az öngyilkosságok aránya.

És sokuknak nem kellenek a játékszereink – a hatalomban való egyenlő részvételt akarnak, földreformot, és a gyarmati kormányok megdöntését, amelyek országaik gazdagságát a birodalmi központokba küldik. Tudják, hogy a „fejlődés" szörnyű feltételekhez kötött kölcsönöket jelent, amelyek a helyi elitet gazdagítják, az embereket pedig az önellátó helyi gazdaságokból a vállalatok rabigájába kényszerítik.

Az igazán „fejletlen" emberek – akiket nem szakítottak el a természetes életformától – sosem irigykednek a civilizációra. Esztelennek tartják, és csak erős kényszer hatására választják. Az emberek kényszer hiányában valójában az ellenkező utat választják. Benjamin Franklin írta: „Amikor egy köztünk nevelkedett, a nyelvünkre tanított, a szokásainkra nevelt indián gyermek egyszer mégis meglátogatja indián rokonait és elkalandozik velük, akkor semmivel sem lehet visszatérésre bírni. És ... amikor bármelyik nembéli fehér ember fiatalon indiánok fogságába esik, és köztük él egy ideig, akkor bár kiváltják őt barátaik, és az angolok közt maradás érdekében minden elképzelhető gyengédséggel bánnak vele, ő mégis hamarosan megundorodik életmódunktól és a fenntartásához szükséges igyekezettől s fájdalmaktól, és az első adandó alkalommal visszaszökik az erdőbe, ahonnan már nem lehet visszacsalni."

De a civilizált azt is jelenti: udvarias, előzékeny, békés, nyitott gondolkodású, kulturált, tanult stb. Mindezek ellen vagy?

A „civilizált" szó efféle használata átverés. Az élet elpusztítása, a mészárlás, a hódítás, a bebörtönzés, a kínzás tipikus magatartás a civilizált emberek között, más társadalmakban azonban ritkábban fordul elő. Az arawak indiánok ajándékokat vittek Kolumbusznak, ő pedig lemészároltatta a gyerekeiket, hogy megetesse őket a kutyákkal. Melyik kultúra volt „civilizált"? A „civilizált"-nak nevezett viselkedés csak a civilizáció központjaiban gyakori, a védett elit körében. És még legnagyobb gondolkodóink is alig érnek a tipikus vadászó-gyűjtögető nyomába, aki ezernyi növény- és állatfajt ismer, tudja, hol élnek, milyen kapcsolatban vannak egymással, mire jók. A fizikai világ mögötti szellemi világ bennszülött felfogása – akár igaznak tartod azt, akár nem – sokkal mélyebb és összetettebb, mint a nyugati vallás rideg tantételei és elvontságai.

Minden primitív ember tud menedéket rögtönözni, és vadon élő, ehető növényeket találni. A civilizált emberek nemcsak a primitív, hanem a civilizációs készségeknek is híján vannak – legtöbbünk még egy videomagnót sem tud beállítani, vagy olajat cserélni a kocsiban. Mi vagyunk a valaha élt legszánalmasabb és legtehetetlenebb emberek. Ez jó hír! Akármilyen csodálatosnak tartod is a lakásodat és a tévéshowidat, az a világ egy gumiszoba a világegyetem többi részéhez képest.

Ha a primitív emberek annyival jobbak a civilizáltaknál, akkor miért veszítenek állandóan?

Olyan ez, mintha azt mondanánk, hogy ha meg tudlak verni, akkor biztosan jobb vagyok nálad. Az az ország, amelyik a hadviselésre és a hódításra összpontosít, mindig le fogja győzni azt az országot, amelyik a pihenésre és a játékra fordítja energiáját. Az évezredek óta összezsúfolva élő emberek közt járványok törtek ki, amelyekkel szemben részleges védettséget szereztek, míg az elszigetelt törzsek tagjainak nincs védettségük, így utóbbiak a kettejük kapcsolatba kerülését követően meghalnak.

Persze, de ha ennyire érzékenyek az invázióra, a járványokra, a misszionáriusok általi megtérítésre, az alkoholizmusra, a tévéfüggőségre, akkor nem az következik ebből, hogy ha mindannyian újra úgy élnénk, akkor azon nyomban visszazuhannánk a civilizációba, amint valaki feltalálja a rossz technikát, és elkezdi meghódítani az embereket, éppúgy, ahogy legutóbb?

Ez nem fog tüstént bekövetkezni, mert a civilizációt tápláló üzemanyagok – termőtalaj, erdők, könnyen kinyerhető fémek és a könnyen kinyerhető olaj – jobbára elfogytak. A talaj és az erdők azonban újra megjelennek majd, tehát ez hosszú távon erős érv az egyszerű primitivizmus ellen. A civilizáció egy érzelmi pestis, amelynek jobban ellenállnak azok, akik már ki voltak téve neki. Vagy ki tud alakulni bennünk az állandó védelem – ez esetben különbözni fogunk minden korábbi természeti embertől –, vagy nem tud, és akkor arra vagyunk kárhoztatva, hogy az egészség és a pusztító betegség korszakain haladjunk át körkörösen egészen a kipusztulásunkig.

A civilizáció nem része az evolúciónak?

A biológiai evolúció az összetettebb, változatosabb és gazdagabb élet felé halad. Az életben maradásra való „alkalmasságot" az határozza meg, hogy az adott élőlény mennyire jól illeszkedik az egészhez, mennyire jól tartja fenn az ökoszisztémát, amelytől a fennmaradása függ. A civilizáció az ellenkező irányba halad, az egyformaság és az élettelenség felé, a különféle emberi kultúrákat egyetlen eggyel váltja fel, a különféle élőhelyeket pedig monokultúrás gazdaságokkal és burkolt utakkal. A „legrátermettebb fennmaradásának" civilizált mítosza a versenytársak kiirtásáról szól, és az ökoszisztéma kiszipolyozásáról, hogy jó sok egyforma dolgot lehessen készíteni. A civilizáció „haladása" evolúcióellenes. Csak egyetlen dologra hasonlít az evolúciós folyamatban: egy katasztrófára, valamire, ami a legalkalmazkodóképesebb fajok kivételével mindent eltöröl a föld színéről, újrakezdésre kényszerítve ezzel az evolúciót.

Az emberi civilizáció azonban nem folytatása-e legalábbis az emberi evolúciónak, amelynek során lejöttünk a fáról, felfedeztük a tüzet és a kőeszközöket, megnőtt az agyunk, kifinomultabb eszközöket készítettünk, és így tovább egészen a máig?

Nem. Az ember változása egy ponton átváltott a többi élőlénnyel együtti evolúcióról az ellenük irányuló antievolúcióvá. A történet leggyakrabban így hangzik: Egy-két millió éve „emberré” váltunk, foglaltunk magunknak egy zugot, amelyben ott maradhattunk volna mindörökre, vagy folytathattuk volna evolúciónkat más, minket az egésszel egyensúlyban tartó utakon. Ám a gabonagazdálkodás feltalálásával egyesek szörnyen rossz irányba fordultak, és magukkal rántották a világ többi részét.

Más történetek szerint a rossz fordulat még korábban következett be, talán a szimbolikus nyelvvel, vagy a munkamegosztással, vagy akár a tűz megszelídítésével; és annál a pontnál a mai állapothoz hasonló valaminek szükségszerűen be kellett következnie előbb vagy utóbb. Mindenesetre a következő kérdés az, hogy egyensúlyra képes fajjá tudunk-e fejlődni, hogy ki tudunk-e jutni ebből a pokolian kellemetlen helyzetből.

Az emberek eredendően rosszak?

Inkább azt mondanám, hogy eredendően veszélyesek. Viselkedésünket javarészt a kultúra határozza meg, ezért sokkal képlékenyebbek vagyunk a többi állatnál – képesek vagyunk létrehozni nagyon jó és nagyon rossz viselkedésmintákat is.

Nem tudnánk felépíteni egy jó civilizációt, olyat, amelyben sok a modern technika, viszont amely egyúttal békés is, és környezeti szempontból fenntartható?

Talán tudnánk. Csakhogy a számunkra ismerős „technikák” kifejlesztése a hódítás, a központi irányítás, a szabadjára engedett kizsákmányolás, valamint a mindezek elviselését lehetővé tevő érzéketlenség közepette történt. Azért vannak olyan technikáink, amilyenek vannak, mert visszahatnak ezekre a szokásainkra, és így lenne ez továbbra is. Még ha fúziós berendezések hajtanák az autóinkat, akkor is elszédítene a sebességük, akkor is lehetővé tennék az egymástól távol élést – amikor pedig nekünk gyalogtempóra kell lassítanunk a természet megismeréséhez, és közelebb kell élnünk egymáshoz, hogy megismerjük szomszédainkat. Az elszigetelés helyett a javak megosztásához kapcsolódó eszközökre van szükségünk, és központi igazgatást nem igénylő energiaforrásokra, valamint olyan, eléggé kis mennyiségekben használható energiára, amely lehetővé teszi, hogy bepiszkoljuk a kezünket, és hogy bensőséges kapcsolatban legyünk azzal, amit teszünk.

Tom Brown egyszer azt kérdezte Osonó Farkastól (Stalking Wolf), hogy miért nem zavarja a hideg. Osonó Farkas azt felelte: „Mert valóságos.” A primitív életet éppen az teszi elevenebbé, ami kényelmetlenebbé is. Hogyan fogunk továbbhaladni egy olyan társadalomban, amely megvéd bennünket ettől az elevenségtől, és ugyanakkor megtagadja tőlünk a fokozódó „haladás” izgalmát?

A civilizáció embermilliárdokat éltet. Ha ellenzed, akkor ez nem azt jelenti, hogy mindezeknek az embereknek a halálát kívánod?

A civilizáció kívánja mindezen emberek halálát, hiszen olyan szokásoktól teszi függővé az életüket, amelyek szükségszerűen éhínségben vagy ökológiai katasztrófában végződnek. Én csak a hírnök vagyok. Senkit sem ölök meg azzal, hogy úgy vélem, tévedés volt a civilizáció. Mint ahogy te sem tudsz senkit megmenteni azzal, hogy úgy véled, mindez tovább folytatódhat. Éppenséggel életeket próbálok megmenteni azzal, hogy kiszakítom az embereket a fenntarthatatlan életmódhoz kapcsolódó gondolkodásmódjukból, hogy aztán megtanulhassák az összeomláson átsegítő életfenntartási módokat.

Ellene vagy a civilizációnak, de mi mellett vagy? Sosem jutsz sehová pozitív jövőkép nélkül.

Miből gondolod, hogy el akarok jutni bárhová is? Csak a civilizáció bűvöletében élő embereknek van szükségük a nem létező jövő izgalmas látomására, hogy motiválja őket. Az egyensúlyban élő kultúrák nem érzik szükségét a „jövő látomásának”, mert elfogadható a jelenük. Ehelyett inkább őseikre figyelnek. Azt mondanák: „Szörnyű hibákat fogsz elkövetni, ha nem ismered őseid szokásait” – és igazuk is lenne.

A jövőre vonatkozó látomásaink mind tévesnek bizonyultak. A technikai utópiától Hitler Ezeréves Birodalmán és a Vízöntő korán át egészen Bush Ázsiát „felszabadító” keresztes hadjáratáig mind vágyálmok és hazugságok keveréke, amelyek arra késztetik az embereket, hogy olyasmi felé meneteljenek, ami végül valami egészen másnak bizonyul.

A jövő látomásai hazugságok, és nem maradhat fenn az a kultúra, amelyik azt igényli, hogy hazudjanak neki. Ha az emberek egy megnyugtató ábrándot fognak választani a felelősségvállalás helyett – mint ahogyan az amerikaiak tették, amikor Reagant választották, nem pedig Cartert –, akkor azok az emberek már most kudarcra vannak ítélve.

Én azonban a civilizáció teremtménye vagyok. Elvesztettem a kapcsolatot bennszülött őseimmel, és vannak látomásaim a jövőről szép számmal, amelyek – ha „sikerrel” járok – arra ösztönzik majd a követőimet, hogy egészen nevetségessé tegyék magukat, miközben a világ teljesen váratlan irányban halad. Lelki szemeimmel látom, amint a kőkorszaki, középkori, modern és „bűvös” technikák együtt táncolnak a vadon és a romok világában.

Lehetséges, hogy a civilizáció csak egy kellemetlen korszak az ember evolúciójában, egy szükséges lépcsőfok az emberi létezés magasabb szintje felé?

Talán új, az egésszel való együttműködésre alkalmasabb formában kerülünk ki a civilizációból. De nincs okunk feltételezni, hogy szükség volt a több ezer évnyi gyilkolásra és elnyomásra – hacsak az nem, hogy könnyebb elfogadni ezt a gondolatot, mint azt, hogy nem volt szükséges.

És nincs okunk az új formát „magasabb szintűnek” neveznünk, függőleges hasonlatot alkalmaznunk a harmóniára – hacsak az nem, hogy ragaszkodunk az egyenes vonalú, korlátlan, abszolút értékű „haladáshoz”, amely teljes egészében a civilizáció műterméke. Olyan minivilágokat teremtünk, amelyekben ez igaz: ötödik osztályból hatodikba jutás, egy játékbeli karakter szintjének növelése, előléptetés alelnökké vagy nyilvános rendes tanárrá. Ám a valóságban semmi sem halad így.

A valóságban körkörösen haladnak a dolgok – az évszakok, a nap, a bolygók, a vándorló madarak –, vagy pedig prérifarkas módjára játékosan egyik helyről a másikra vándorolnak, bármiféle számegyenes nélkül. Ha az előbbihez hasonlítunk, akkor összetettségen és összeomláson fogunk áthaladni körkörösen, akár az erdő, amely növekszik egy darabig, aztán leég. Ha pedig az utóbbihoz hasonlítunk, akkor csak egy ronda helyre tévedtünk, és hamarosan egy tetszetősebb helyre vándorlunk, aztán pedig…

Mohari András fordítása

Forrás: http://mahonlap.extra.hu/forditasok/index.php
http://mahonlap.extra.hu/forditasok/civ-krit-gyk.php és
http://mahonlap.extra.hu/forditasok/civ-krit-mm.php

Peru szent hegyei eleget adnak

Az ősi bölcsesség ma is érvényes

A Mezőgazdasági Világtanács, az ENSZ négyszáz szakértőből álló testülete félreérthetetlenül megállapította: Nem a géntechnikailag megváltoztatott vetőmagok, a legmodernebb technológiák és a mezőgazdasági gyárak segítenek legyőzni az éhínséget szerte a világon, hanem az ellenkezője; az éhínség ellen a hagyományos, évezredes termesztési módszerek a leghatékonyabb eszközök.

Amire a szakértők rájöttek, az megfelel azoknak a tapasztalatoknak, amelyeket a perui *Chambi testvérek* sok év óta gyűjtenek *Chuyma Aru* nevű programjukkal. Az agráregyetem friss végzőseiként az 1980-as években a modern mezőgazdaság eszközeivel akarták nagy vetésterületeken fokozni a termelést hazájukban. Nemzetközi fejlesztési segélyekből hamar gépeket és vegyszereket vásároltak, és nagyban ültettek fagyálló burgonyafajtákat.

A termés betakarításakor nagy kijózanodás várt rájuk: „Az eredmény messze elmaradt várakozásainktól” – emlékezik *Nestor Chambi*, majd hozzáteszi: „Talán egyszerűen nincs jó krumpliév, mondtuk magunknak, és a következő évben újra próbálkoztunk.” A termés azonban évről évre soványabb lett, és a talaj mindenütt halottnak tűnt. Ezzel szemben a hagyományosan megművelt földek a megszokott jó termést adták. „Elkezdtünk kételkedni eljárásunk helyességében, és felismertük, hogy az Andok sajátos körülményei között őseink évszázadokon át bevált termesztési technikái jelentik a hatékonyabb módszereket.”

Az Andok változékony éghajlati viszonyait tekintetbe véve – minden évszakban előfordulhatnak erős fagyok! – a parasztok évezredek alatt fejlesztették ki a leghatékonyabb óvintézkedéseket. A növényfajták váltogatásával és a föld parlagon hagyásával, kis parcellákon sokféle fajtát ültetve – s mindezt vallási elképzelésekkel és rituálékkal szoros kapcsolatban gyakorolva – állandóan jó eredményeket érnek el. A Chambi testvérek elkezdtek szüleiktől és a falvak öregjeitől tanulni.

Történeteket, bölcsességeket és titkokat gyűjtöttek a parasztoktól. Hogy növeljék a fajták és a vetőmagok sokféleségét, cserepiacokat rendeztek más régiók parasztjaival. Időközben már nemzetközileg is elismerték eredményeiket. Az Andok burgonya-sokféleségének megőrzése érdekében vállalt fáradozásaikért 2002-ben a *SlowFood-mozgalom* ínyenceinek díjával tüntették ki őket.

Aki beutazza Dél-Amerikát, számos olyan kezdeményezéssel találkozhat – mindenekelőtt Peruban –, amely hosszú évek óta dolgozik hasonlóan a biológiai és kulturális sokféleség megőrzésén. Az Andok barázdált hegyhátain és az Amazonas medencéjében sok bennszülött nép és népcsoport él. Ezek ma jobban ki vannak téve a látványos modern ingereknek, mint valaha. Az Andok legutolsó falvaiba is utak vezetnek, és elérnek azok a rádióhullámok, amelyek továbbítják az említett az ingereket, és új vágyakat keltenek. Sok paraszt vándorol ezért a városokba, ahol többnyire szegénység vár a reményteli új jövevényekre, akik szégyenlősen letagadják származásukat, és elhallgatják tapasztalataikat. Az a veszély fenyeget, hogy amit a gyarmatosítás nem tudott elérni, azt a globalizáció fergeteges gyorsasággal végbeviszi: lerombolja a kultúrákat és az önbizalmat, megsemmisíti a nyelveket.

A perui *terre des hommes* [Az ember földje] projekt partnerei ez okból indítottak el hat évvel ezelőtt olyan programokat az iskolákban, amelyeknek az a céljuk, hogy megerősítsék az Andok ősi mezőgazdasági kultúráját. Érdeklődő tanárokkal, szülőkkel és falusi elöljárókkal régi rituálékat élesztettek újjá, összegyűjtötték a hagyományos tudást, és iskolai bemutatókerteket létesítettek. A Titicaca-tó partján lévő egyik apró faluban a diákok és a tanárok együtt mennek el az internet-kávézóba, hogy a világhálón gyűjtsenek adatokat a burgonyáról. E program egyik szervezője, a *Suma Yapu* szervezet képviselője, *Eliana Apaza* meg van győződve arról, hogy mindkét forrás, a modernitás és a hagyomány egyaránt fontos. Most már új cél lebeg a szemük előtt: elképzeléseiket és tapasztalataikat végre be akarják vinni a tanárképzésbe is, hogy az eljövendő tanárnemzedékek tudják, hogyan használhatják ki értelmesen a tanítási időt.

Van egy közös mozzanat ezekben a tevékenységekben: megpróbálják megőrizni az őshonos kultúrák tudáskincsét, annak az életet tisztelő világnézetnek a helyi formáit, amelyek szerint a szent hegyek éppúgy élőlények, mint a család, a víz és az anyaföld. A közösség itt jobban számít, mint az egyén. *Wade Davis* amerikai antropológus „etnoszférának” nevezi ezt, s azt mondja, pontosan úgy kell védeni, óvni, mint atmoszféránkat, a légkört.

De egyáltalán nem olyan könnyű támogatást szerezni ehhez a munkához, hangsúlyozzák azok a szervezetek, amelyek arra köteleződtek el, hogy az Andok mezőgazdasági kultúrájának megerősítésével megőrzik a sokféleséget. Sokkal egyszerűbb pénzt kapni házépítéshez vagy traktorok – vagy éppen génmanipulált vetőmagok beszerzéséhez. Csak kevés adakozó szervezet ismerte fel a bevált hagyományok támogatásában rejlő lehetőségeket. Az Andok kisparaszti mezőgazdasági kultúrája ugyanis a fajták sokféleségének megőrzésével nemcsak a táplálkozás alapjait biztosítja nehéz éghajlati körülmények között, hanem az indián népesség öntudatát is erősíti.

Simon Bösterling és Britta Gohl

Forrás: Publik-Forum, 2009/9

További tájékozódási lehetőség: www.brisienbici.blogspot.com

Kis cipók, nagy álmok

Roxana asszony apró cipókat süt. A kis rizskenyerek aranybarna tallérokként fekszenek a tepsiben, illatuk betölti a kis belső udvart, odacsalogatja a gyerekeket, kukorékolásra ingerli a kakast, és korgásra a látogatók gyomrát. „Ha arra gondolok, mennyit dolgozom, tulajdonképpen karcsúnak kellene lennem", mondja a dundi asszony a kemence mellett, és nevet, „de nekem túlságosan is ízlenek a péksüteményeim".

Roxana asszony szívesen és sokat nevet. A nevetés segíti a szomorúsággal szemben, amely újra és újra elfogja. Segíti a bolíviai férfiak ellenállásával szemben, akik szívesebben látják a nőket az otthoni tűzhely mellett, mint idegen kemencék közelében. És a gazdagoknak a bennszülött népesség iránti megvetésével szemben. ***Maria Roxana Vaca*** *chiquitana* indián és nő – nevetése pedig hadüzenet. Három évvel ezelőtt a 33 éves asszony elhatározta, hogy más asszonyokkal együtt pékséget alapít. *Las Amistosas*-nak, *A barátságosak*nak hívják magukat. Az üzlet jól megy. A kemencére kapott hitelt már visszafizették. Az önkormányzati választások is segítenek: Erwin Mendez polgármester-jelölt kiáltóan színes kampánybusza hangos zeneszóval és recsegő jelszavakkal gurul keresztül *San Ignacio* agyagos utcáin, Roxana asszony és társai pedig a választás napjáig minden héten 2500 kis cipót sütnek ugyanezen jelölt számára, aki jelenleg is San Ignacio polgármestere.

Most még csak süt, de az élénk asszonyt már megkérdezték, nem akar-e maga is indulni a választásokon. Nevetett, és habozva rázta a fejét – és elutasította a felkérést. Egyelőre. Roxana asszonynak ugyanis megvan a maga életterve. Harmincévesen be akarta indítani az üzletét. Megcsinálta. „Negyvenévesen pedig San Ignacio polgármestere akarok lenni", teszi közhírré, és nevet. Még hét év van addig. Roxana asz- szony nevetését komolyan kell venni.

San Ignacióban, Velasco tartomány fővárosában mintegy 30 000 ember lakik. Itt a bolíviai trópusokon, a brazil határ közelében nem egyszerű foglalkozás polgármesternek lenni. Itt a nagybirtokosok uralkodnak, és az egyház. S eddig a kormányváltás sem változtatott sokat ezen. Noha *Evo Morales* elnök, aki maga is indián származású, olyan törvényt hozott, amely 5000 hektárra korlátozza a birtoknagyságot, de a régi birtokviszonyokat ez nem érinti. Még léteznek azok az állattenyésztők, akik 100 000 hektárt vagy még nagyobb területet mondhatnak magukénak – és akik szembeszállnak mindenkivel, aki meg akarja törni hatalmukat, és új területeket akar megművelni.

Két évvel ezelőtt a *Fundacion Tierra* (Föld Alapítvány) is megérezte ezt. Ez a bolíviai emberjogi csoport, amely jogi kérdésekben tanácsot ad a chiquitano indiánoknak, és továbbképzéseket szervez számukra, magára vonta a nagybirtokosok haragját: megfenyegették a munkatársakat, és körözést adtak ki ellenük. „Árulók" – állt a röpcédulán, és akinek a fényképe rajta volt, félthette az életét. Fegyveresek támadták meg a nem-kormányzati szervezet irodáját, amelyet így rövidesen be is kellett zárni.

Roxana asszony, aki csak négy évig járhatott iskolába, részt vett a *Fundacion Tierra* vezetőképző tanfolyamán, és ott sokat tanult. Megismerkedett a jogaival, öntudatra tett szert, és nem mellékesen könyvelési ismeretekre. Elővesz egy kicsi, fekete füzetet, amelyben a sütőasszonyok héttagú csoportjának kiadásait és bevételeit jegyzi fel. Napról napra, hónapról hónapra, évről évre rögzíti gyakorlatlan írásával, mennyi lisztet használtak fel, mennyi péksüteményt adtak el, mennyi volt a bevétel. Gyengéden simít végig a számokkal teli lapokon. Szereti ezt a füzetet, amely a sikerét dokumentálja. „Így álltunk három évvel ezelőtt", mutat a számoszlopokra. Kezdetben csak másfél boliviano volt az asszonyok napi bevétele, a második hónapban már három és fél, a második évben 25, ma pedig naponta 50 boliviano; ez 5 eurónak felel meg; látszólag nem sok, de ez a pénz felbátorította Roxana asszonyt, hogy álmodni kezdjen.

Roxana asszony nevetése megkeményedik. „A férjemet nem érdekli a munkám", mondja. A tanárként dolgozó férfi eleinte csak akadékoskodott: felesége törődjön többet a hat gyerekkel, és ne fusson agyrémek után. Amikor észrevette, hogy felesége sikeres, és pénzt teremt elő ahhoz, hogy a gyerekek iskolába járhassanak, sőt egy kis biztonsági tartalékot is félre tud tenni, akkor elhallgatott: nem fejezte ki elismerését, nem biztatta, szóra sem méltatta. Roxana asszony 18 évesen ment férjhez egy idősebb férfihoz, mert meg akart szabadulni nagynénjétől, aki inkább a földekre küldte, mint iskolába. A 33 éves asszony most azt mondja: „Ha meg akarok pihenni, akkor sírok."

Siratja a gyerekkorát, amely öt éves korában véget ért, amikor meghalt az anyja, s a kis Roxanát a nagynénjéhez küldték. Siratja ifjúkori álmát, hogy ügyvéd legyen, és síkraszálljon a szegények jogaiért. Siratja családi életét egy olyan férfi oldalán, aki nem veszi észre a feleségét. „Azért is dolgozom, hogy felejtsek", mondja halkan Roxana asszony. Kint úgy kukorékol a kakas, mintha az élete lenne a tét, a legkisebb lány bedugja fejét az ajtón, a szél megtölti cipóillattal az ötnégyzetméteres helyiséget. Roxana asszony letörli könnyeit. A sírás olyan luxus, amelyet csak ritkán engedhet meg magának a hatgyerekes anya.

Bolívia asszonyai az elnökükre építenek. Evo Morales nemcsak azt a két paraszti szervezetet támogatja, amely főként az asszonyokért áll ki, hanem munkajogilag rögzítette azt is, hogy férfiak is igénybe vehetik a GYES-t. Sokan remélik, hogy az e törvény körül zajló vita megingatja majd Bolíviában a szülői szerepekről alkotott, elavult felfogásokat.

Roxana asszony egyelőre még kis cipókat süt. Egyik bolivianót takarítja meg a másik után gyerekei számára. Reméli, hogy azok majd magasabb tanulmányokat folytatnak, és legalább az egyikből ügyvéd lesz. *Evo Morales* is kicsiben kezdte: a mai elnök egy pékségben dolgozott iskolás korában, és édességeket adott el. „Valóban?", kérdezi Roxana asszony, és nevet. Végső soron élete ötödik évtizedére is szüksége van még tervekre: „Ha Isten megsegít, Bolívia elnöke leszek."

Susanne Stiefel

Forrás: Publik-Forum, 2010/6

Szép és brutális ország

Itt, Pastóban, a dél-nyugati Nariño tartomány fővárosában mintegy 450 ezer ember él. Ez Kolumbia egyik legszegényebb, de konfliktusokban leggazdagabb vidéke. Naponta érkeznek újabb emberek. Megfigyeltem, hogy egyre több ember él az utcán és az utcából: zsibárut, gyümölcsöt vagy újságot árulnak, az autók szélvédőjét mossák le, hulladékpapírt vagy üvegeket gyűjtenek, zenélnek vagy koldulnak.

A kolumbiai kormány nem törődik a növekvő munkanélküliség, szegénység és erőszak áldozataival, a földjükről vagy otthonukból elűzöttekkel, sőt maga is oka ezeknek a jelenségeknek. A nemzetközi szervezetek ritkák. Senki sem érdeklődik a dél-kolumbiai emberek iránt. Közben hatalmas pálmaolaj-ültetvények vannak itt, itt termesztik a kokain előállításához szükséges kokacserjét, itt drogkereskedelemről és politikai befolyásról van szó! Még külföldi újságírók sem jönnek ide. A helyzet rettenetes, és sokszor mélységesen elkeseredett vagyok.

Állandó a háború a gerillák, a paramilitáris és a legális fegyveres egységek között. Naponta vannak sebesültek, halottak, elűzöttek, és a félelemnek többé nincs vége. A taposóaknák, gyilkosságok és vérengzések folyamatosan napirenden vannak, de senki nem tesz ellenük semmit. Még a tömegtájékoztató eszközökből sem lehet megtudni, mi történik valójában az országban.

Pedig szeretem ezt a hihetetlenül szép, de brutális országot. Teológiai tanulmányaim után tudatosan döntöttem a szegények és elnyomottak közötti élet mellett. Amikor elmentem a *Bethlehem Mission Immensee*-be, ez szerelem volt első látásra! Fellelkesített a felszabadítási teológiai kiindulás és a világos állásfoglalás a szegények és az áldozatok mellett. Így vált Kolumbia a második hazámmá. Huszonkét éve élek itt. Feleségem, Nancy kolumbiai. A dél-nyugati esőerdők avá-indiánjai között végzett lelkipásztori munkában ismertem meg, és szerettem bele.

Akkoriban fiatal laikus misszionáriusként már nyolc éve dolgoztam az avák között. Intenzív és meghatározó időszak volt ez, és változatlanul a legnagyobb érdeklődéssel kísérem e kifosztott nép szomorú sorsát. Időközben azonban más lett a feladatom itt Pastóban: abban segítek az embereknek, hogy szociális-lelkipásztori csoportokat hozzanak létre a plébániákon. Mert csak közösen lehetnek képesek kezükbe venni a sorsukat, megszerveződni és képezni magukat. Az ilyen közösségekben meg tudják élni a hétköznapi szolidaritást, és fel tudnak lépni a jogaikért. Az a reménységünk, hogy a szegénnyé tett emberek saját maguk fogják leküzdeni válságaikat.

Nancyvel és 12 éves kislányunkkal, Veronikával 13 éve élünk itt. Ami engem illet, a lehető legkevésbé szeretnék feltűnni, ami meglehetősen nehéz dolog egy szőke német férfi számára. De nincs sem autóm, sem más presztízstárgyam, busszal utazom, mint a legtöbb ember, és szerény viszonyok között élek a családommal. A Bethlehem Mission tagjaként megkapom, amire szükségünk van az élethez.

Minden kétségbeesettség ellenére szívesen vagyok itt. Munkám során csodálatos férfiakkal, és mindenekelőtt csodálatos nőkkel ismerkedem meg. Csodálom bártorságukat, vidámságukat! Annyira bizakodóak, jóllehet nap mint nap az életben maradásért harcolnak. Ilyesmi csak Kolumbiában van: az emberek nevetnek, pedig alapjában véve semmi okuk sincs a nevetésre!

Nem tudom egyedül hagyni ezeket az embereket. Szociális-lelkipásztori munkánkból reményt merítettek. Most léteznek pékségek, könyvesboltok, oktatási központok, van utcai ételosztás és egy ifjúsági ház. Azon is fáradozunk, hogy közelebb kerüljünk a bűnöző fiatalok bandáihoz. Sok ember vesz részt ebben a folyamatban, közösségi és kommunális fejlesztési programokat dolgoznak ki. Fantasztikus az emberek kreativitása és erőkifejtése. Közben kiterjesztettük terveinket a környező püspökségekre is. A püspökök támogatják munkánkat. Az út felfelé vezet – bár apró lépésekben, de mégiscsak.

Sokszor féltem a családomat. Ámbár személy szerint engem még sosem ért halálos fenyegetés, állandóan aggódom Nancy és Veronika biztonságáért. Az egyes ember élete nem számít sokat Kolumbiában, és én igen elővigyázatos vagyok. Ennek ellenére mindhárman Kolumbiában akarunk maradni. Az itteni emberek, tervek és megkedvelt barátok lekötelezettjeinek érezzük magunkat. Minden baj ellenére: Mi ide tartozunk.

Thomas Jung

Forrás: Publik-Forum, 2009/20

Az élet iskolájában

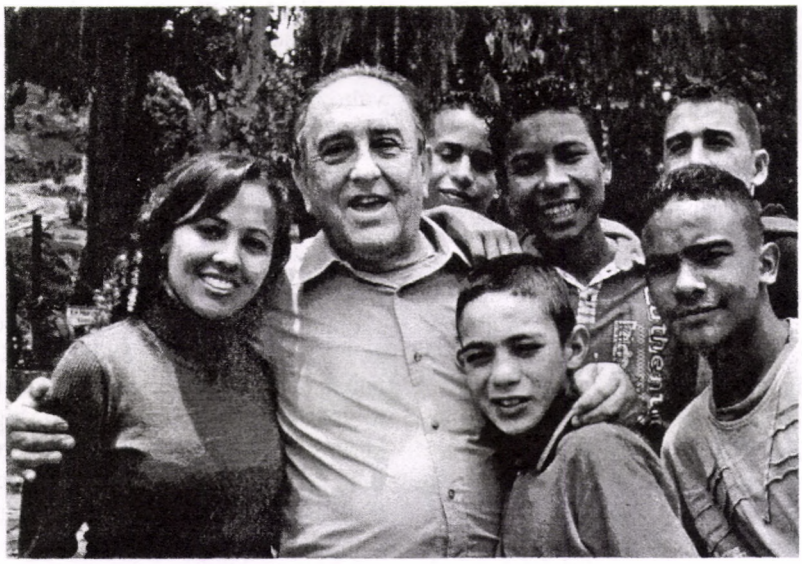
Páter *Gabriel Mejia* kolumbiai missziója

„La Acogida”, a befogadás, a felvétel olyasmi, mint valami belépőjegy a csodához. Befogadóközpont utcagyerekek számára Medellinben, Kolumbia északi részének kétmilliós városában, amely az erőszak metropoliszaként ismert. Ebbe a központba jönnek azok a gyerekek, akiknek nincs otthonuk, nincs családjuk, az utcán élnek, hidak alatt, parkokban – és gyakran drogozva.

A szociális munkás Anita vezet végig a négyemeletes épületen. Az első benyomás sokkoló. Néhány gyerek és fiatal tántorog hallucinálva a folyosókon, mindenünnen lárma, kiabálás hallatszik. És ismételten a gondozó személyzet beavatkozásai, hallhatóan nagy türelemmel – és szeretettel. „A szeretet a legfontosabb gyógyszer bármiféle betegség ellen”, hangsúlyozza *Padre Gabriel*, miután bemutattak neki. Neki nyilvánvalóan sikerült elérnie, hogy munkatársai és munkatársnői magukévá tegyék ezt a bölcsességet mint pedagógiai tevékenységük vezérfonalát.

Minden utcagyerek bejuthat a páter által alapított otthonok egyikébe, ahol barátságosan fogadják – és bármikor ki is mehet az otthonból, kivéve az éjszakai óra-

kat. A kényszer ellentmond a páter terápia-elképzeléseinek. Ő úgy gondolja, hogy a fiatalok kényszer hatására nem találhatják meg az élet értelmét, amelyet – még ha gyakran tudattalanul is, de – keresnek. „Otthonaink terápiás közösségei az élet, az értékek, a spiritualitás iskolái. Az ifjú emberek így ismét megtalálják a család, a barátság, a társadalom, a munka értelmét. Ez segít nekik abban, hogy új életet éljenek, drogok, erőszak nélküli életet" – így hangzanak Padre Gabriel lényegi kijelentései. Ö maga a klaretiánusok rendjébe tartozik, amelyet Antonius Maria Claret 1849-ben alapított Spanyolországban.



„1984 májusában nyitottam meg Medellinben az első intézetet, hogy otthont adjak a család nélküli gyerekeknek. Oly nagy volt az igény, hogy még abban az évben négy további központot nyitottunk meg Medellinben. Szervezetünk ezután az egész országban ismertté vált", emlékezik Padre Gabriel.

Jelenleg kereken 3000-en élnek az egész ország ötven klaretiánus otthonában, 90%-uk gyermek és fiatal. 1500 otthonlakó számára az állami családjóléti hatóság fizeti az ott tartózkodást, a többieket a városi önkormányzatok és szociális szervezetek támogatják. Ez utóbbiak segítséget kapnak Németországból és Ausztriából is. Az elmúlt év novemberében Padre Gabrielt a Romero-díjjal tüntették ki Salzburgban.

Az otthonokban tett látogatásaimon a szociális munkások többször is beszéltek arról, mennyire fontos, hogy a gyerekek „élettervet" alakítsanak ki. „Mit értenek életterven?", kérdezem a pátert. „Azok a gyerekek és fiatalok, akik az otthonainkba jönnek, egy olyan társadalom áldozatai, amely elveszítette az élet horizontját. Amikor élettervről beszélünk, a fiatalok olyan új élettervére gondolunk, amely által újra felfedezik az emberi élet értelmét. Isten terve szerint az embernek boldognak kell lennie, bőségben kell élnie, a drogok azonban teljesen lerombolják a boldogságot, és semmivé teszik az életcélt." Majd így folytatja: „Ha követjük Viktor Frankl osztrák logoterapeutát, aki sokáig egy koncentrációs tábor foglya volt, akkor az ember életének minden nehézség ellenére van értelme, mégpedig az állandó újjászületés. Ezért meggyőződésem, hogy a fiatalok életének lehet értelme, hogy célokat tűzhetnek ki."

A klaretiánus otthonok magas követelményeket támasztanak. A sikerhányad is magas. Az elmúlt 25 évben gyerekek és fiatalok ezrei találták meg itt az életterüket, sokan tanultak és tanulnak. „Több mint 200 fiatal szerzett szakképesítést, és ma velem dolgoznak; a munkatársaim harmadát teszi ki", örvendezik Padre Gabriel.

A medellini „Transitorio" otthonban huszonnégy fiatal él, köztük három olyan lány, aki korábban a baloldali gerillák és a paramilitáris szervezetek közti fegyveres konfliktusokban harcoltak. Délelőtt iskolai oktatásban részesülnek, délután gyakorlati képzésben egy állami szakiskolában. Az a tény, hogy ezek a fiatalok korábban a konfliktus ellentétes oldalain álltak, és lőniük kellett egymásra, itt az otthonban – várakozásom ellenére – semmilyen szerepet nem játszik. A „Transitorióban", az „Átmenetben" azt is meg lehet tapasztalni, hogy viszonylag mennyire könnyű lenne a tegnapi halálos ellenségek kibékülése.

Amikor Padre Gabriel erőszakról beszél, tudja, miről beszél. A drogmaffia nem szereti az olyanokat, mint ő. Nem is olyan régen történt, hogy az egyik drogbanda tagja, egy fiatal két méter távolságból lőtt rá a páterre, amikor autójában ült. Nem találta el – és ez gyűlöletet sem váltott ki belőle.

„A fiataloknak át kell élniük a védettség érzését; így tudják ismét kifejleszteni önbecsülésüket", körvonalazza terápiás koncepcióját a páter. „Olyan modell ez, amely nem gyakorol nyomást, hanem reflexión nyugszik. És egy korrepetálásos nevelői folyamaton. A legtöbb fiatal ugyanis alig tud írni-olvasni. Paraszti környezetből érkeznek, gyakran indián vagy afro-kolumbiai származásúak. Áldozatok, kihasználják őket. Sokan végzik ágyútöltelékként a drogért és a hatalomért folyó harcban. Nagy jóindulatra van szükségük."

Egyedül a – 2003 júliusa óta létező – „Transitorióban" több mint 650 egykori harcost kezeltek. Még három ilyen intézmény van az országban. „Ezekben az években, mióta a fegyveres konfliktusokban részt vett fiatalokkal dolgozunk, kitűnő eredményeket értünk el." A páter az egykori ellenségek együttélésének is örül: „Idáig még egyetlen problémánk sem volt; a fiatalok könnyen megközelíthetőek, nyitottak a változásra, szívélyesek, bár talán kissé félénkek és zárkózottak. Fiatal emberek, akik egy lidérces álomból ébredeznek."

Werner Hörtner

Forrás: Publik-Forum, 2009/18

Kenyérmaradék a szögesdróton át

Interjú *Jean Ziegler* szociológussal

Az Ön tapasztalata szerint miért gyűlölik Dél népei a Nyugatot?

Először is: a megsebzett emlékezet politikai tudattá válik. A Dél népein – és ez ma 4,9 milliárd embert jelent a Föld 6,7 milliárdos népességéből – 500 év óta a fehérek uralkodnak, vagyis a világ népességének legfeljebb 24,6%-a. A gyűlölet második forrása a nyugati emberjogi politika kétszínűsége, a harmadik pedig a finánctőke kannibalisztikus világrendje, amely most a pénzügyi válsághoz vezetett.

Mit jelent a kannibalisztikus világrend?

A finánctőke diktatúrájában naponta 47 000 ember hal éhen – ezen belül 5 másodpercenként egy gyerek –, és több mint egymilliárd ember alultáplált. Délen nőnek a hullahegyek, Nyugaton az aranyhegyek. Más szavakkal: a kannibalisztikus világrend gyilkos, és ugyanakkor abszurd – mert az ENSZ világélelmezési tájékoztatója szerint a mezőgazdaság ma világszerte 12 milliárd embert tudna eltartani, szinte a világ népességének dupláját. Nincs itt semmi végzetszerűség. Az a gyermek, aki éhen hal, valójában gyilkosság áldozata.

2009-ben megjelent könyvében Ön azt írja, hogy a nyugati kormányok kétszínűen alkalmazzák az emberi jogokat és a demokráciát. Meg tudná világítani ezt egy időszerű példán?

Olyan adatok állnak rendelkezésemre, amelyek azt támasztják alá, hogy bizonyos nemzetek feletti vállalkozások – például Kolumbiában – nem rettennek vissza attól, hogy lelövessék a számukra kényelmetlen szakszervezetieket.

Mely vállalkozások?

Nem szeretnék neveket mondani. Túlságosan nagy a kockázata annak, hogy beperelnek.

Mivel tudja bizonyítani a nyugati politika kétszínűségére vonatkozó tételét?

Amikor az ENSZ Emberjogi Tanácsa 2009 januárjában azt követelte, hogy állítsák le a gázai gettóban az izraeli mészárlást, amelyben 1400 palesztin halt meg, és több mint 6000 nő és gyermek sebesült meg súlyosan, a nyugati ENSZ-nagykövetek megtagadták hozzájárulásukat. Hat héttel később azonban 22 000 kéksisakost akartak küldeni a darfuri háborúba, amelyben három afrikai nép ellen folyik népirtás. Dél nagykövetei csodálkoztak: úgy tűnik, az EU-nagyköveteknek nem számít különösebben, ha fehérek arab gyerekeket égetnek el, de egy afrikai háborúba be akarnak avatkozni.

A Nyugattal való szakítás példájaként Ön Bolíviára utal, ahol nemrég újból elnökké választották Evo Morales-t. Hogyan fest ez a szakítás?

Előrelátóan és okosan. Evo Morales személyében 500 év elnyomás és kizsákmányolás után 2006-ban először választottak elnökké egy indiánt. Bolíviában felkel egy olyan nép, amely ellenállóerejének köszönhetően szakít azokkal a nyugati ipari konszernekkel, amelyek kizsákmányolják a népet és a természeti kincseket. Kormányzásának első hat hónapjában Evo Morales 201 ércbánya-, kőolaj- és földgáz-társaságot vett át. Nem államosította őket, mivel Bolívia rá van utalva a technikai tudásra. Ehelyett Norvégiához fordult, amely északi tengeri kőolajkincse miatt rendelkezik a szükséges technikai tudással. A norvégok minden gáz- és kőolajmezőre vonatkozóan kiszámították azt a jövedelmezőségi határt, amely a Texaco, a Shell, a BP és a többiek számára szükséges ahhoz, hogy tovább dolgozzanak a bolíviai állam számára.

Hol fekszik ez a jövedelmezőségi határ?

Átlagban az olajexport-bevételek 18%-a. Ily módon a korábbiakkal ellentétben már nem 95% folyik be az olajkonszernek zsebébe, hanem 82%-ot a bolíviai állam, s ezzel a nép kap meg. Ezzel a pénzzel Bolívia olyan nemzetté változik, amely egyenrangú partnerként tárgyalhat a Nyugattal egy új, világméretű társadalmi szerződésről.

Mintakép jellege van-e ennek az eljárásnak a békés együttélésre nézve?

Megfelel ama minimális igazságosság követelményének, amellyel tartozunk Dél népeinek.

Miből fakad az Ön szenvedélyes elkötelezettsége?

Fiatal éveimben, Lumumba elnök meggyilkolása után az ENSZ ifjúsági szakértőjeként Kongóban voltam. Kalinában, a Hotel Palace-ban szállásoltak el minket, géppisztolyos ENSZ-katonák őriztek szigorúan, és szögesdrótkerítés védett minket. Minden este halk zene mellett ültünk asztalhoz az étteremben, és megfigyeltem, a szakácsok hogyan dobálják át az ételmaradékokat a drótkerítésen. Éhezők vetették rá magukat a salátára és a kenyérdarabokra. De a biztonságiak rögtön ütlegekkel kergették el őket. Megfogadtam magamnak, hogy soha többé nem akarok a hóhérok oldalán állni. Akkor ugyanis felfogtam, mi számít az életben.

Ön következetesen a Dél népeinek nézőpontjából szemléli a világ állapotát. Mi vezérli ebben?

Kilenc éven át voltam az ENSZ jogi és élelmezésügyi különtudósítója. Egy alkalommal a következőket tapasztaltam: A guatemalai Chocotan-fennsíkra érkezem, és találkozom az éhínség sújtotta majákkal. Ők azt hiszik, most végre érdeklődik valaki irántuk, és törődik a nagybirtokosok halálbrigádjainak áldozataival. De abban a pillanatban, amikor munkatársaimmal felírjuk azoknak az embereknek a nevét és sorsát, akiket megkínoztak, és akiknek a földjét kisajátították, elárulom őket…

Ezt meg kell magyaráznia…

Mihelyt az ENSZ közgyűlése elé tárom beszámolómat, és megfelelő követeléseket támasztok – földreformot, a parasztok védelmét, szakszervezeteket és így tovább –, már tudom, hogy megbuktam. Mert az ENSZ közgyűlésében az uralkodó nyugati államok és azok konszernjeinek szava számít, nem a maja parasztoké. Könyvem ezért a lelkiismeretem megnyugtatásának eszköze. Ha már nem tudok segíteni, legalább elmondom, mi van, és hangot adok ezeknek az embereknek.

Wolf Südbeck-Baur

Forrás: Publik-Forum, 2010/6

Az interjúban említett könyv: Der Hass auf den Westen. Wie sich die armen Völker gegen den wirtschaftlichen Weltkrieg wehren [A Nyugat iránti gyűlölet. Hogyan védekeznek a szegény népek a gazdasági világháború ellen], München 2009.



Leszkay András bácsi Moha-meséje

Ugribugri fiókja

Amikor Ugribugri, a kisöcsém a harmadik osztályba került, a nyári szünet vége felé egyre sűrűbben emlegette édesanyánknak, hogy be kéne már menni Vácra megvásárolni a tanszereket. Többször is elmagyarázta, hogy ez idén már olyan színeskészletet kell neki használnia, amelyben tizenkét kréta van, többféle árnyalat minden színből, mert például mezőt nem színezhet méregzölddel, hanem csakis fűzölddel. Édesanyánk méltányolta is ezt az érvelést, megígérte az új ceruzahegyezőt is, de azon már elcsodálkozott, hogy Ugribugri új tolltartót meg új radírt is kért. De csodálkozott ám méltatlankodva Ugribugri is: „De édesanyám! A tavalyi tolltartó már csupa tintafolt! Azzal legyek harmadikos?” „Majd kisúrolom, fiacskám, akkor tiszta lesz.” „De nem lesz tőle kétrészes! Pedig most már emeletes tolltartó kell nekem, hogy beleférjenek a pótceruzák meg a póttollszárak. Ha óra közben letörik a ceruzám hegye, és akkor kell gyorsan hegyezgetnem, nem tudok figyelni a magyarázatra!” „Jól van, kisfiam, veszünk emeletes tolltartót is, de a radír csak nem kopott el egy év alatt?” „El nem kopott..., de kilyukadt. Gondosságból kellett kilyukasztanom. Zsineget fűztem bele, hogy el ne vesszen. De idén különben is finom radír kell, Elefánt radír, hiszen már harmadikos vagyok!” Beleegyezett édesanyánk az Elefánt radírba is, és megígérte, hogy egy-két nap múlva bemegyünk Vácra vásárolni. Nagyot ugrott örömében az öcskös, és hozzálátott a rendezgetéshez.

Másnap már korán reggel leült az asztalkája elé, és nagy nehezen kihúzta a fiókját. Azért nagy nehezen, mert olyan összeviszszaságban volt benne a holmi, mint kazalban a széna, s hol egy könyv, hol egy füzet, hol meg éppen egy üres cipőpasztás doboz akadt bele a felső lécbe. Kirakott mindent az asztalra, édesanyánk meg kisúrolta a fiókot, fehér papirost is adott bele bélésnek, és Ugribugri komoly ábrázattal válogatta a holmiját. Mi kerüljön vissza a fiókba, mi pedig dobozokba, máshová. Aznap még a faluvégi rétre sem ment ki játszani, és amikor a barátja, Fujóska érte jött, elküldte: „Ne zavarj most, Fujóska! Rendezem a fiókomat.” Amikor pedig elkészült, szaladt a konyhába, a műhelybe, hívta édesanyánkat, édesapánkat, nézzék



meg, milyen gyönyörű rend van a fiókjában. Mutatta mindnyájunknak, hol hagyott helyet az új könyveknek, füzeteknek, emeletes tolltartónak, de legfőként a tizenkét színes krétának.

Vácott a könyvkereskedésben könnyen végeztünk. A papírüzletben azonban igen bonyodalmas lett a vásárlás. Ott ugyanis kiderült, hogy Ugribugrinak, mondhatnám, minden kell, amit csak megpillant. Kikunyorált még két különböző ceruzavédőt, irónhosszabbítót, piros-kék ceruzát, tolltörlőt, kis noteszt, nagy noteszt, sőt egy kis pisztolyt is hat dobozka gyutaccsal. Magyarázta, hogy azért nagyon fontos a pisztoly a tanuláshoz, mert erdőn át járunk iskolába, s ha valami rosszindulatú kutya elállná az útját, rá kell durrantania, hogy el ne késsen. Boldogan hozta haza a csomagját, de addig ki sem bontotta, amíg – s ez igen nagy szó! – kezet nem mosott, nehogy bepiszkítsa az új könyveket, füzeteket, a tizenkét színes kréta tarka dobozát. Az ebéd idején kétszer is kiáltani kellett neki, hogy jöjjön már, és annyira sietett vissza az asztalkája mellé, hogy a baracklekváros linzerből is csak hatot evett a szokásos hét-nyolc helyett. A linzer után ismét kezet mosott, és folytatta a munkát. Csomagolta a könyveket, a füzeteket kék papirosba, ragasztotta a címkéket, berendezte az emeletes tolltartót. Uzsonna tájt aztán megint szaladt a konyhába, a műhelybe, a kertbe, nézzük meg, milyen tetszetősen elhelyezett mindent a fiókjában.

Most már nagyon türelmetlenül várta, hogy megkezdődjék a tanítás, és az első tanulónapon ünnepélyesen és büszkén indult ebéd után a szobánk felé. Ment megírni, megtanulni az első harmadikos leckéket. Nekem is volt leckém – ötödikes voltam –, magam is beültem hát szobánkba, és csöndben munkálkodtunk. Ugribugri számtanleckét írt, és lassan rajzolgatta a kockákba a számjegyeket. Munkáját azonban szinte minden számjegy leírása után megszakította. Kihúzta fiókját, és gyönyörködött a rendben. Amikor már vagy tizedszer húzta ki, nem álltam meg, hogy oda ne szóljak neki: „Okosan teszed, hogy most kigyönyörködöd magad benne. Mert két hét múlva megint olyan lesz, mint a szénaboglya. Így volt tavaly is.” Öcsikém elsötétült arccal dünnyögte: „Nem lesz olyan...” Folytatta a leckeírást, hallgatott egy ideig, aztán ismét dünnyögött: „Ha olyan lesz, arról sem én tehetek. Összecsúszik benne a holmi.” Most én hallgattam egy darabig, aztán így szóltam: „Ha akarod, segítek neked, hogy az egész éven át ilyen ünnepélyes rend legyen a fiókodban.” Ekkorára már igen belemélyedt a leckeírásba, hal-

latszott a hangján, hogy nem is tudja, mibe egyezik bele: „Jó..., segíts...” Néhány nap múlva aztán megtudta, miként gondoltam én azt a segítést.

Történt egy reggel, hogy hiába keresett valamit a fiókjában, és odaszólt nekem: „Nem láttad valahol az új ceruzámat? Azt a hosszú sárgát.” „Láttam, bizony. Dutyiba került.” Nagyot nézett Ugribugri: „Miféle dutyiba?” Volt nekem egy zárható szekrényem a könyveim számára, üveglappal az ajtó felső részén, arra mutattam most: „Oda ni, az üveg mögé! Mert megbeszéltük, hogy segítek neked megtartani fiókod ünnepélyes rendjét. Tegnap délután, amikor Fujóska bekiáltott érted, rajzolgattál. A papirost rendesen betetted a fiókba, a helyére, a ceruzát azonban siettedben már csak bedobtad. És az a haszontalan ceruza ahelyett, hogy a helyére ment volna, nagy lustán ott maradt, ahová dobtad. Be kellett hát dutyiznom, hogy lássa a többi holmi is, milyen sors vár rájuk, ha ők is megbolygatnák fiókod szép rendjét.” Odalépegettem a szekrényhez, és bekiáltottam az üvegen át: „Itt a helyed, te haszontalan, ünneprontó ceruza! Te persze azt sem bánnád, ha a szegény jó Ugribugrinak minden hónapban rendbe kéne szednie a fiókját! Pedig aki igazán rendes, az sose rendezkedik, hanem állandóan rendet tart.”

Néhány nap múlva Ugribugri ajándékba kapott az egyik nagynénénktől egy levonóképes, úgynevezett „matricás” füzetet. Három képet tüstént kivágott belőle, a füzetet meg csak úgy, egy keskeny résen belökte a fiókba. Persze, hogy a szekrénybe került a füzet is, és megkapta tőlem ő is a fejmosást Ugribugri jelenlétében: „Itt a helyed, te haszontalan, ünneprontó matricás füzet! Neked mint új lakosnak helyet kellett volna választanod magadnak a fiókban, ahová Ugribugri bepottyantott. Mert te persze azt sem bánnád, ha szegény jó Ugribugrinak minden hónapban rendbe kéne szednie a fiókját! Pedig aki igazán rendes, az sose rendezkedik, hanem állandóan rendet tart.”

A matricás füzet bedutyizását már nagyon fancsali képpel fogadta az öcskös, de még mindig nem ügyelt rá eléggé, hogy mindent a maga helyére tegyen vissza. Meghallotta például egy este, amikor golyózásból tért haza, hogy tejszínhabos gyümölcsös rizskása van vacsorára, és annyira sietett a vacsoraasztalhoz, hogy agyaggolyós zsákocskáját csak a fiók elejére dugta be nagy gyorsan. A dutyiba került hát a zsákocska is, sőt Ugribugri igen nagy megdöbbenésére kénytelen voltam néhány nap múlva a tekintélyes Elefánt radírt is felszólítani a becammogásra. Oda került a piros-kék ceruza meg a tolltörlő is. A ceruza még azzal is rontotta a fiók ünnepi rendjét, hogy összefirkált



egy képet az olvasókönyvben. A tolltörlő meg elmulasztotta megtörülni a tollat, és tintás lett a tolltartón az emelet. De hiába gyűlt össze a dutyiban már egész kis kiállításra való ünneprontó, a szabadon levők nem okultak emezek sorsából, s egy szép napon még magát a pisztolyt is kénytelen voltam fogságba szállítani. És bárcsak ő lett volna a dutyi legelső lakosa! A pisztoly bedutyizásától kezdve ugyanis aggodalmas gonddal ügyelt rá az öcskös, hogy mindent a maga helyére tegyen vissza, és egy egész hét telt el újabb elzárás nélkül. Ekkor aztán kinyitottam a szekrény ajtaját, és így szóltam foglyaihoz: „No, kifelé haszontalan ünneprontó társaság! De megbecsüljétek ám magatokat ezentúl! A szegény jó Ugribugri nem arra való, hogy minden hónapban rendbe kelljen szednie miattatok a fiókját! Aki igazán rendes, az sose rendezkedik, hanem állandóan rendet tart.”

Eltelt vagy három hét, és már azt hittem, csakugyan nem, kerül többé ünneprontó a szekrénybe. Ebben azonban tévedtem. Október közepe táján, egy borongós, esős vasárnap délután mindketten az asztalkánk mellett ültünk. Ugribugri rajzolgatott kedves krétáival, én meg olvastam. De szinte percenként tekintgettünk az ablakra is, eláll-e végre az eső, futhatunk-e már játszani a faluvégi rétre. És egyszerre csak nem váratlanul, mert hiszen nagyon vártuk, de meglepően hirtelen kisütött a fehér fényű őszi nap. Ugribugri annyira megörült, hogy megfeledkezve ünnepélyes rendről és dutyiveszélyről, kirántotta fiókját, fél kézzel belesöpörte krétáit, belökte a dobozt is, felrántotta ködmönkéjét, és kiszáguldott a szobából. De alighanem már a ház előtt ráeszmélt, hogy mit tett, s hogy én már bizonyára cipelem is féltett színeseit a szekrénybe. És ezt jól is sejtette, mert amikor visszarohant a szobába, már vittem is őket a szekrény felé. Ő azonban kikapta kezemből a dobozt, és rám kiáltott: „Kérem a kulcsot!” Azt hittem, saját kezűleg akarja bezárni a haszontalanokat, és átadtam a szekrény kulcsát. De igen nagy meglepetésemre nem ezt tette. A színeseket szépen rendben betette a fiókba, levetette a ködmönkéjét, kinyitotta a szekrényt, bebújt a legalsó, üres polcra, magára húzta az ajtót, és kiáltotta: „Itt a helyed, te haszontalan, ünneprontó Ugribugri! Te persze azt sem bánnád, ha a szegény jó Ugribugrinak minden hónapban rendbe kéne szednie a fiókját! Pedig aki igazán rendes, az sose rendezkedik, hanem állandóan rendet tart!”

Körülbelül egy percig némán kuksolt a szekrényben, aztán újból megszólalt: „No, kifelé, haszontalan, ünneprontó Ugribugri! De megbecsüld ám magad ezentúl! A szegény jó Ugribugri nem arra való, hogy minden hónapban rendbe kelljen szednie miattad a fiókját! Aki igazán rendes, az sose rendezkedik, hanem állandóan rendet tart.” Már ugrott is ki, bezárta a szekrényt, és a kezembe nyomta a kulcsot: „Nesze, Moha. Erre a kulcsra többé nem lesz szükség!” Felrántotta ködmönkéjét, és kiszáguldott a napsütésbe. Eltettem a kulcsot, és futottam a szabadba magam is. Vidáman és elégedetten.

Feltámadás és megvilágosodás

A kereszténység és a zen-buddhizmus

Manapság szinte már magától értetődő, hogy keresztények is gyakorolják a zent. Művelődési házakban, átépített régi kolostorokban vagy parasztházakban papok, szerzetesek és szerzetesnők vagy evangélikus lelkészek-lelkésznők vezetésével keresztények – éppen-még-keresztények és már-nem-keresztények – ülnek az üres fal előtt, órák hosszat és naphosszat követik a légzésüket, vagy koan-feladatokban mélyülnek el, például: „Mutasd meg az arcodat, mielőtt a szüleid megszülettek volna!”

Első pillantásra sikeresnek tűnik a kereszténység és a zen-buddhizmus összekapcsolása. Mindazonáltal ha elolvassuk, mit írnak a különböző keresztény hátterű zen-tanítók, akkor kissé zavarba jövünk – mert azzal kapcsolatban, hogyan illik össze a zen-buddhizmus és a kereszténység, lényegi pontokban is döntően különböznek a nézeteik.

A kezdetek

Hideg téli nap 1943 februárjában. A Hirosimához közeli Tszuvano egyik kis zen-kolostorában a zen-szerzetesek egyenes tartásban, mozdulatlanul ülnek, arccal a fal felé. Közöttük egy magasra nőtt európai a katolikus papok jellegzetes fekete reverendájában. A jezsuita *Hugo-Makibi Enomiya-Lasalle* (eredeti nevén: Hugo Lasalle) azért választotta a zen-kolostorba vezető utat, mert meg akarta ismerni „a japán kultúra szívét”. Az akkoriban 45 éves férfi spirituális utat keresett Japán keresztényei számára. Úgy találta, hogy a japán keresztényeknek szervesen be kellene építeniük saját hagyományaikat a keresztségbe.

Ebből a kezdetből a következő több mint fél évszázad során úttörő spirituális vállalkozás lett. A jezsuita Lasalle 1978-ban megkapta *Yamada Koun Roshi* buddhista zen-mestertől az engedélyt arra, hogy taníthassa a zent. Ilyen még nem volt a vallástörténetben: Lasalle, aki papként és jezsuitaként a keresztény hagyomány hivatalos képviselője, egy zen-tanító hivatalát vette át – tehát olyan hivatalt, amely a zen-buddhizmus hagyományláncához kötődik.

Amikor 1990-ben Lasalle 92 évesen meghalt, Németországban, Spanyolországban, Indiában, a Fülöp-szigeteken és az Egyesült Államokban valamivel több, mint fél tucat olyan keresztény létezett, akit Yamada Koun Roshi felhatalmazott arra, hogy a zent tanítsa. Japán zen-nevet adott nekik, de a zen-hierarchia egyik hagyományos címével sem ruházta fel őket. A Yamada Koun Roshi körüli csoportot *Sanbokyodan*nak hívják. Olyan, 1954-ben alapított laikus zen-közösség ez, amelyet a japán állam elismer, de nincs a kolostori zen szabályaihoz kötve. Yamada Roshi utódai sajátos kritériumokat alakítottak ki a Sanbokyodan zen-oktatói és zen-tanítványai számára. Yamada Koun Roshi egykori keresztény tanítványai közül többen más zen-irányzatokhoz csatlakoztak, vagy önállósultak, például Niklaus Brantschen és Pia Gyger, Ama Samy és legutóbb Willigis Jäger is, aki nemrég megalapította saját zen-vonalát, és egy kínai, a *csan* irányzathoz tartozó apáttal ismertette el magát.

Minden embernek egyformán

A keresztények hitük feladása nélkül gyakorolhatják a zent. Erre nézve sem Hugo Lasalle-nak, sem Yamada Koun Roshinak nem volt kétsége. Lasalle kimutatta, hogy – a görög egyházatyáktól az olyan misztikusokig, mint Eckhart mester vagy Keresztes Szent János – meglepő hasonlatosságokat lehet találni a keresztény misztika és a zen gyakorlata között. Másfelől Yamada Koun Roshi megállapította. „A megvilágosodás megtapasztalása olyan, mint egy csésze tea: minden embernek egyformán ízlik.” Gyakran ismételt kijelentése megalapozta és igazolta a zen-buddhizmus és a kereszténység intézményes összekapcsolását.

A zen-tanító és teológus *Ruben Habito* ellenvetését, ti. hogy az ízérzékelés – például a tea esetében – függ a neveltetéstől és a kultúrától, figyelmen kívül hagyták; szerencsére, különben puszta aggályoskodásból nem következett volna be a zen-buddhizmus és a kereszténység összekapcsolása. A kritikus kérdezősködéssel azonban nem foglalkoztak. A Sanbokyodan keresztény és buddhista zentanítói nemigen ápolták a vallásközi párbeszédet. Yamada Koun Roshi mindazonáltal lelkükre kötötte keresztény zen-tanítványainak, hogy találják meg a zen-tapasztalatok keresztény megfogalmazásait.

Koruk gyermekeként mind Yamada Koun Roshi, mind Hugo Lasalle az inkluzivizmust ápolta: mindketten saját hagyományukba illesztették be a másik vallást. Yamada Koun Roshi szemében a zen „minden vallás szíve” volt; ez az elképzelés a japán militarizmus és nacionalizmus idején is népszerű volt. Hugo Lasalle „a természetes misztika teológiáját” képviselte, amely többek között a francia katolikus teológusra, Jacques Maritainre támaszkodott. Eszerint Isten megtapasztalása minden vallásban megtalálható, de csak a keresztségben van jelen tökéletesen.

Ám mindketten egyek voltak abban is, hogy az összes vallásokat egyesítő lényeg az alapja és feltétele annak a lehetőségnek, hogy összekössük a zent és a kereszténységet. Az abszolutizálási igények versengése helyett mindketten az együttműködésre építettek. A zen gyakorlásában olyan utat láttak, amely előmozdíthatja a világ békéjét. Tekintettel az atomfenyegetésre, de a már akkor láthatóvá vált ökológiai problémákra is, létfontosságúnak tűnt az emberiség tudatának alapvető megváltozása.

Minden vallás szíve?

A zen gyakorlása üdvös tudati változást eredményezhet. A zen-tapasztalat mindenki számára nyitva áll, aki útnak akar indulni. Ebben egyetértett a keresztény hátterű zen-tanítók első nemzedéke, de egyébként alapvetően eltérő álláspontot képviseltek. Egyesek egyenrangú és azonos értékű dimenzióként állították egymás mellé a zent és a kereszténységet, mások átvették azt az inkluzivista értelmezést, amelynek értelmében „a zen minden vallás szíve”, és ebből fejlesztették ki saját értelmezésüket.

Ez a második csoport – az ún. *eternalisták* [lat. *aeternus* = örök] – abból indul ki, hogy létezik az „örök bölcsesség”, amely úgyszólván „minden vallás csúcsa”. Mivel ezt az „örök

bölcsességet" már a zen gyakorlásával eléri az ember, nincs szüksége arra, hogy ismerje a buddhista hagyományt. Az *eternalisták*, akik a kereszténységnek adott ajándéknak tekintik a zent – közéjük tartozik *Niklaus Brantschen*, *Pia Gyger* és *Johannes Kopp* –, gond nélkül beépítik a kereszténységbe, és keresztény módon értelmezik a zen gyakorlását, még akkor is, ha eközben eltűnik a buddhista szándék.

A még-mindig-bencés *Willigis Jäger* sem fáradozik azon, hogy megismerje a buddhista hagyományt. Egy „másik Istenről" beszélő képeivel a 19. század kulturális zálogtárgyait használja ki alaposan. Többek között Friedrich Nietzsche és Ernst Heckel a keresztszülője az olyan megfogalmazásoknak, mint például az, hogy Isten személytelen „őserő". Az, hogy Willigis Jäger számára „a misztika csúcsára" feljutás szempontjából közömbös az etika, azzal a következménnyel jár, hogy a mások rosszindulatú cselekedete által okozott halál és a természetes halál végül is egy és ugyanaz. Mert „Isten az, ami megvalósul", írja Jäger, és nem veszi észre, hogy nem minden isteni, amit az emberek tesznek. Aki azonos síkra állítja a holokausztot és a cunamit, az nyilvánvalóan elveszítette a megkülönböztetés képességét. Azonban mind a buddhizmusban, mind a kereszténységben a spirituális érettség kritériumának számít a bölcs különbségtevés képessége. Ráadásul mindkét hagyomány ragaszkodik a megfelelő etikai viselkedéshez.

Két nyelv

Egészen más látásmódot képviselnek azok a zen-tanítók, akik több kultúrában nőttek fel, és így többnyelvűek; például a született Fülöpszigeteki vallástudós *Ruben Habito*, vagy az indiai jezsuita *Ama Samy*, aki a buddhista Burmában, később pedig annál a nagyapjánál töltötte gyermekkorát, aki egy muszlim misztikus sírjának őrzője volt; avagy *Ana Maria Schlüter Ródes*, aki Németországban és Spanyolországban töltötte gyermekkorát, ma Spanyolorszgában él, és egy nemzetközi tagsággal bíró holland rendhez tartozik. Ők mind úgy tekintik a zent és a kereszténységet mint két különböző nyelvet, amelyek egyazon valóságra vonatkoznak, de eltérő a szókincsük és a nyelvtanuk, és ezért más a perspektívájuk is.

Mindhárman a buddhizmus, illetve a zen-buddhizmus vallási nyelvén tanítanak, de nem lesznek buddhistává, és nem rejtik el kereszténységüket. Hogy a képnél maradjunk: esetükben az anyanyelvhez társult egy idegen nyelv, amelyben otthonosan érzik magukat. Mind a hárman hangsúlyozzák az etika és a világos társadalomkritika fontosságát. Schlüter Ródes és Habito is hangsúlyozza a „belső mester" jelentőségét, tehát a tanítványok autonómiáját.

Megvilágosodás és feltámadás

Igen világosan megmutatkozik a perspektívák lényegbeli különbsége, ha a két hagyomány szívéről, a megvilágosodásról és a feltámadásról van szó. *Willigis Jäger* szemében viszonylagossá válik az egyén élete, öröme és szenvedése, olyannyira, hogy mindezt csak „a világegyetem egy szempillantásának" tartja – az őserő mulandó formájának, amely holnap majd más formát ölt. Jäger – akárcsak az evangélikus vallástudós és zen-tanító *Michael von Brück* – bennfoglalt módon a reinkarnációval, az újbóli megtestesüléssel azonosítja a feltámadást: „Az élet sohasem ér véget", „AZ, illetve Ő mindig újabb és újabb formában teremti meg önmagát", írja Jäger.

Pia Gyger, a bázeli *Katharinenwerk* tagja összeegyeztethetetlennek tartja a feltámadást és a megvilágosodást, mert szerinte a feltámadás fényanyaggá való átváltozást jelent. A jezsuita *Ama Samy* viszont párhuzamba állítja Jézus feltámadását és Buddha megvilágosodását, és azt mondja, a „feltámadás" görög szava azt jelenti, „felállás, felébredés"; szerinte mindkét esetben alapvető változásról van szó, az idő és az egoista vágyak végéről, egy másik dimenzióról, nem pedig ugyanannak a folytatódásáról, és azt állítja, hogy ebben megegyezik a buddhizmus és a kereszténység.

Tehát ott is meg szabad és meg kell kérdezni, hová tart az utazás, és mik a feltételei, ahol misztikáról vagy zenről van szó. Aki belebocsátkozik egy spirituális hagyományba, akarva-akaratlanul átveszi ennek a hagyománynak a gyengeségeit is, és nem csupán az erősségeit. Az elvakultság, amely sokféle köntösben lopózik be az egyének élettörténetébe, a spirituális gyakorlatban is elhatalmasodhat – például csoportegoizmusként, más hagyományok és más emberek leértékeléseként, vagy gondolatnélküliségként és etikai gondatlanságként.

Ursula Baatz

Forrás: Publik-Forum, 2010/6



Felegyenesítő hatás

Alfred Binder több mint harminc éve gyakorolja a zazent: gyakran fordul elő, hogy naponta több órán át csendesen ül, és a lélegzésére ügyel. *Alfred Binder* szociális munkás, műkedvelő filozófus és ateista. „Az, hogy egyenes derékkal, keresztbe tett lábakkal ülök, rám felegyenesítő hatást gyakorol, tehát pozitív pszichoszomatikus hatásról van szó, semmi többről”, mondja. A (buddhista-misztikus) zen-filozófiának azt az igényét, hogy egyúttal egész világlátást is képes közvetíteni, határozottan és nagyon jól megalapozottan elveti. Érveit gondos aprólékossággal bemutatta *A zen mítosza* c. könyvében, amely arról tanúskodik, hogy Binder részletesen ismeri a zen egész irodalmát.

Binder hamisnak tartja sok zenmesternek azt a tanítását, hogy mi, emberek csak akkor tudhatjuk meg, milyen a világ valójában, ha kikapcsoljuk a gondolkodásunkat. A tiszta észlelés illúzió, szegezi szembe ezzel az állásponttal, és azt mondja: nyelv nélkül, fogalmak és jelek nélkül egyáltalán semmit sem tudunk észlelni: „Az észlelés már megítélés, következésképpen pontosan az, amit a zen és az egész misztika mindenáron el akar kerülni, és azt hiszi, hogy el is tudja kerülni.”

A zen-misztika alaphibája Binder szerint abban áll, hogy „*pszichikai* élményekből naiv módon *ontológiai* viszonyokra következtet; pongyolán fogalmazva: agyi eseményeket rögvest objektív valóságnak állít”. Binder a következő példát hozza: „Ha a koncentrált meditáció során egy váza úgy jelenik meg, mintha átlátszóan világítana és szétfolynának a formái, és már nem tudunk különbséget tenni a között, hogy bennünk vagy rajtunk kívül van-e, akkor ez abszolút semmit nem mond el a váza valóságos színéről, alakjáról, tulajdonságairól vagy 'valódi természetéről', az univerzum valódi természetéről meg végképp nem.” Itt a „megvilágosodás” sem segíthet: „Egy misztikus élmény boldogító természetének okán azt állítani, hogy az univerzum természete a boldogság (a szeretet, az egység, Isten stb.), éppoly jogos lenne, mint azt állítani, hogy az univerzum természete a tökéletes bódulat.”

Binder véleménye szerint azért következnek be ilyen alapvető tévedések a megismeréssel kapcsolatban, mivel az egységfilozófiák, amelyek – mint a zen is – le akarnak győzni minden duális gondolkodást, nem választják szét „a különbséget és az elkülönítettséget”. Az ember énjét és a világ valóságát nem lehet elválasztani, de meg kell különböztetni egymástól. A zen-mintájú nem-duális filozófiák rossz hírét keltik az Énnek mint minden rossz okának, és – mivel annak tartják – az egész valóságot egyetlen egységbe foglaló misztikával akarják legyőzni. Binder szembeállítja ezzel az egészséges Ént mint ítélőképességgel, gondolkodási képességgel és megkülönböztetési képességgel bíró, kritikus fórumot, amelyet világosan meg lehet különböztetni az Ént körülvevő világtól.

Ezzel a háttérrel Binder kifogásolja, hogy a zenben az erkölcs a levegőben lóg, „hiszen illúziónak tekinti a jó és a rossz dualizmusát”. Binder utal *Brian Victora* Zen, nacionalizmus és háború c. könyvére, amelyben a szerző leszámol azzal az illúzióval, hogy egyedül a puszta ülés képes védelmet nyújtani az erkölcsi zülléssel szemben, és csak az vezet a boldog élethez. „Minden japán buddhista iskola azonosult a nacionalista-fasiszta ideológiával, sőt megpróbálták a buddhista tanítással alátámasztani azt”, állapítja meg Binder.

Éppen a nem-Én tanát lehetett propagandisztikusan jól kihasználni a totalitarizmus érdekében, annál is inkább, mivel a zen-kolostorokban szigorú tekintélyi struktúrába voltak rendezve a tanítványok – hangzik Binder kritikája. Kérdés tehát, „tulajdonképpen mire jó a 'megvilágosodás', ha nem véd meg semmilyen hibás etikai magatartástól, és úgynevezett mesterek a lehető legnagyobb badarságokat termelik ki”.

Mindezen jelenségek mögötti motívumként Binder az elismerés és a védettség iránti mélységes vágyat feltételezi, amely különösen azokat az embereket űzi-hajtja, akik megtapasztalták életükben a megvetést és a pszichikai otthontalanságot. A „minden egy” intenzív megélését, a misztikus élmény ama „óceáni érzését” Binder úgy értelmezi mint „visszatérést az anyaméh óceáni élményvilágába”: „A magzatvíz óceánjában nincs én, és nincs te, ott mindig minden egy, és az egy mindig minden.” Vallási szemlélettel közelítve az ember ily módon egyenesen saját istenségének igazolását nyeri el. Ez a felfogás aztán következetesen eljut oda, hogy már nem tartja *személyes* valóságnak Istent.

Binder azt feltételezi, hogy a buddhista misztika mögött mindenhatósági fantáziák húzódnak meg mozgatóerőként, s hogy e fantáziák pszichikai hiányérzetből fakadnak, a megvilágosodás tapasztalatát pedig pszichoanalitikus módon értelmezi: „Akárcsak a sikeres pszichoterápiában, itt is régi félelmeket és gátakat oldanak fel és mosnak ki. Elképzelhető, hogy ezt a megtisztító folyamatot a kora gyermekkori tapasztalatokba történő regresszió előzi meg, ami megmagyarázná az egybeolvadási- vagy egységélményeket… Az egybeolvadási élmények nem csupán a tér és idő megszűnését szuggerálják, hanem a biztonságot és védettséget is.”

Alfred Binder elismeri a zen önmagában vett terapeutikus értékét, ha misztikától és metafizikától mentesen élik meg. Azt írja: „A zent gyakorlóknak nem az igazsággal vagy a tényleges valósággal van dolguk, hanem kizárólag saját pszichéjük valóságával, saját szenvedéseikkel és félelmeikkel.” Éppen ebben áll szerinte az ún. misztikus tapasztalat ismeretnyújtó értéke; a zen által nyújtott döntő segítség az, hogy a zen gyakorlója megtanulja legyőzni az elismertségért és védettségért vívott harcot, amelyet oly sok ember egy életen át vív – megtanul lemondani erről a harcról: „A zen radikálisan más megoldásra törekszik: arra, hogy teljesen kiszálljon az elismertségért folytatott küzdelemből.” És ez valóban szabaddá tesz.

De a helyesen felfogott vallásosságnak is ugyanez a célja. Ezért ellent kell mondani Bindernek, amikor úgy véli, hogy a vallást és a metafizikát általánosságban el lehet intézni egy pszichoanalitikusan megalapozott kivetítési elmélettel. A hiányos védettség és a hiányzó elismertség okozta vágyakozás a mindenek egységébe való beolvadásra – nos, ez *lehet* a misztikus élmény mozgatóereje, de nem szükségképpen az. Honnan tudja a szerző, hogy a kivetítésnek – egy Isten nevű végső ok feltételezésének – nem felel meg semmilyen tartalom vagy semmilyen lét? Az ateista logikának megfelelően a szomjúság tényéből az következne, hogy víz nem létezik. Úgy is lehet érvelni, hogy kivetítés éppen azért lehetséges egyáltalán, mert létezik a kivetítés megfelelő tárgya.

A kritikus viszontkérdések ellenére kétségtelen: Bindernek a zen-filozófia elleni okos érvei segíthetnek abban, hogy meg tudjuk különböztetni a jól megalapozott vallásosságot a rosszul megalapozottól.

Hartmut Meesmann

Forrás: Publik-Forum, 2010/6

Olvasók fóruma

(Hozzászólás a Tisztelet minden élőnek. Albert Schweitzer jelentősége c. íráshoz, amely júniusi számunkban jelent meg.)

Óh, hát igen! A hetvenes évek talán első, komolyan rám hatni tudó olvasmánya Schweitzer: Életem és gondolataim. A Vogézek fenyője. Hihetetlen magasan felettem és minden környezetemben lévő felett állónak láttam, képzeltem. Vagyis távol, messze – ahogy a protestánsok írták róla: majd eljön az ő ideje –, egyszer, talán.

Eljött. Nálam. Újraolvasva könyvének részleteit, láttam, hogy sokkal közelebb kerültünk egymáshoz. Nem, nem ő jött lejjebb. Nem is én jutottam fel hozzá. Valami közben fokozatosan bevilágított egy korábban sötét, szerves működésbe, és fényével sok részlet láthatóvá vált. És ahogy láthatóvá váltak a benti részletek, úgy lett tisztább a külső kép is, amelyet ő már akkor látott. És rájöttem, hogy nincs más út: belátni és tenni a dolgomat. Nem kell sem Schweitzerré, sem Teréz anyává válnom. Ott kell közvetítővé válnom, ahol vagyok. Közvetítővé pedig csak az „elemi gondolkodás" útján lehet válni. Ennek ma talán már csak két útja van: a „csoportozás" – vagyis az iskola, illetve a meditáció. De a legjobb megoldás az olyanok számára, akik az élet sűrűjében aktívak, a kettő kombinációja – amikor csak lehetséges. Schweitzer és talán Hamvas részére még lehetőség volt arra, hogy egyénileg, aktívan gondolkozva és nyitott szemmel járva eljusson erre a látásra.

Szerintem Schweitzer ma is ugyanúgy érezne, mint akkor, amikor az alábbiakat írta:

„Amikor azt kérdezik tőlem, pesszimista vagyok-e vagy optimista, azt válaszolom, hogy az ismereteim alapján pesszimista, de akaratom és reményem szerint optimista."

„...a világ helyzetét illetően is pesszimista vagyok. Nem tudom meggyőzni magam arról, hogy nem olyan rossz, mint amilyennek tűnik... És mégis optimista maradok. Gyermekkorom óta őrzöm magamban az igazságba vetett hitet, és biztos vagyok benne, hogy nem veszhet el."

Ezeket a szavakat akkor még nem értettem. Ma már világosak számomra. Mint ahogy azok is, amiket a gondolkozásról, a filozófiáról, az erkölcsről, az élet tiszteletéről és a misztikáról ír.

„E filozófia" – írja a huszadik század eleji filozófiai elméletekről –, *„ahelyett hogy az önmagáról és a világmindenséghez fűződő viszonyáról való állandó gondolkozásra ösztönözné az embert"* – (ezt „elemi gondolkodásnak" nevezi) –, *„az ismeretelmélet, a deduktív logika, a természettudományok, a pszichológia vagy a szociológia eredményeit kínálja fel neki, mintha e gondolatok segítségével ki tudná alakítani nézeteit létéről, a világmindenséghez való viszonyáról... A filozófia mindezt úgy tárja az ember elé, mintha nem ebben a világban létező és élő, hanem a világot kívülről szemlélő lény volna."*

Majd később így folytatja:

„A miszticizmus kívül marad napjaink intellektuális életén. Természeténél fogva az elemi gondolkodás egyik formája, mivel arra törekszik, hogy az embert közvetlenül elvezesse a világmindenséggel való szellemi kapcsolathoz. De nem bízik abban, hogy ezt logikus gondolkozás útján elérheti, ezért az intuíció felé fordul, amelyben tág tere nyílik a képzeletnek... Elvezeti ugyan az embert a belső meditáció útjára, de nem az élő erkölcshöz. Egy világnézet pedig csak akkor bizonyul igaznak, ha a léthez és a világhoz fűződő viszonyunkat olyanná alakítja, amely aktív erkölcs által vezetett, mélyebb emberekké formál bennünket."

Aztán összegzi a mondanivalóját:

„Korunk szellemi ürességével szemben tehát a nem elemi gondolkodás, amely kerülő utakon próbálja értelmezni a világot, éppoly tehetetlen, mint a misztikus intuíció. ... Nem hamis illúzió az a meggyőződés, hogy az elemi gondolkodás napjainkban eljut az erkölcsi élet- és világigenléshez, amely felé eddig hiába törekedett...Létének az ember csakis úgy adhat értelmet, hogy a világhoz fűződő természetes viszonyát szellemi viszonnyá emeli... Ha az ember elgondolkozik létének s a saját élete és a világot betöltő élet kapcsolatának misztériumán, nem tehet mást, mint hogy az élet tiszteletének az elvét alkalmazza a maga életére és a hatókörében lévő életekre. E tiszteletet az élet és a világ erkölcsi igenlésével fogja tanúsítani, és ez minden tettében megnyilvánul majd. Léte összehasonlíthatatlanul nehezebb lesz, mint amikor csak önmagának élt, de egyben sokkal termékenyebb, szebb és boldogabb is. A vegetálás helyett megismeri az igazi életet."

És végül:

„Az élet tisztelete magában foglalja a rezignációt, az élet- és világigenlést és az erkölcsöt, azaz egy gondolati ihletésű világnézet három alapvető és elválaszthatatlan elemét."

Milyen ismerős is ma már mindez. Mintha a Bokor szelleme is ezen forrásból forrásozott volna. És aztán egyre jobban elvesztette jelentőségét az elemi gondolkodás, és belépett mindaz, amit Schweitzer másodlagosnak nevez: az ismeretelmélet, a természettudomány, a pszichológia és szociológia. Ugyanakkor megerősödött az élet- és világigenlés (talán), és az erkölcs (biztosan).

Miért látom bajnak ezt? Mert nincs még gondolati kapcsolat sem a saját élet és a világot betöltő élet között. Mindig csak a formák sokféleségéről és megnyilvánulásáról van szó. Ez a kapcsolat pedig mindennek az alapja: az erkölcsnek is, és a világigenlésnek is. Nem látjuk, hogy amikor életről – bármilyen fajtájáról és annak megnyilvánulásáról – beszélünk, önmagunkról is beszélünk egy egészen belül: élet vagyunk. Ekkor pedig már ott tartunk, hogy közel

hétmilliárd igazság, szabadság, erkölcs, vallás és nyelv és gondolkozás és érzelem van.

Hogyan lehet megszerezni egy ilyen világlátást – világ-nézetet? Nem valamilyen izmust, hanem hogy látva lássunk. Schweitzer azt mondja, hogy elemi gondolkodással. Együtt-tudással, együtt-érzéssel, együtt-értéssel – mondjuk mi a Bokorban. De nemcsak a csoporttal, a közösséggel, a szenvedőkkel, a szegényekkel, a családdal, a hazával, a néppel „együtt”, hanem elsősorban azzal az élettel, amely mindent éltet egy nagy cél érdekében. A többi mind hozzáadódik, mondta valaki.

„Élet vagyok, amely élni akar, az élet közepette, amely élni akar.”

„A gondolkodó emberekhez fordulok, és újból fel akarom ébreszteni az elemi gondolkodást azokról a létkérdésekről, amelyek minden emberi lényben felmerülnek.” Schweitzer számára erről van szó: elemi gondolkodásról, az „embertestvér” egzisztenciális szellemi kereséséről, ahogyan olykor fogalmaz, nem pedig *„a fogalmak tornaszerein végrehajtott gondolati akrobatikáról”*.

Igen. Talán az alapvető kérdéseket kell újra és ismét nem elfelejteni, hanem kérdés voltukban megtartani. Ki vagyok? Mi a világ? Miért vagyok itt? Mi az élet? Hol a helyem?

„Az az érzelem, amely kivonja magát a gondolkodás alól, elhibázza rendeltetését. Az a gondolkodás, amely úgy véli, elmehet az érzelmek mellett, eltéveszti a mélység felé vezető irányt. Az ember számára csak akkor nyílik meg az eleven igazság iránti érzék, ha az érzelem felemelkedik a gondolkodás magasába, a gondolkodás pedig lenyúlik az érzelembe.”

Milyen világosan látta, hogy külön életet élnek. És milyen gyakran ül „a ló a lovas hátára”, vagyis lesz az érzelem a józan ész irányítója. Nem hallják egymást. Nem értik egymás szavát. Nincs kapcsolat köztük. Akkor pedig mit várhatunk kifelé és egymás között, ha benn ez a helyzet.

„Ha az áthagyományozott vallás nyelvén beszélünk még, akkor ez időhöz kötött dolog, és azokra való tekintettel tesszük, akik még a történelmileg áthagyományozott vallás on belül képzelik és gondolják el a dolgokat. [...] Az emberek azonban egyre inkább kilépnek a történelmi elképzelésekből. [...] Istenből, a világ teremtőjéből és kormányzójából a lét kifürkészhetetlen ősoka lett, aki etikus szellemként tudatosul bennünk. Ehhez a szellemhez hűségesnek lenni azt jelenti: vallásosnak lenni a szó legáltalánosabb és legmélyebb értelmében.”

Megégették volna ezért pár száz évvel korábban. És ma? Ma csak elhallgatják. Milyen jól is látta: Ő tudatosul bennünk, ha hagyjuk, nem pedig mi teremtjük meg Őt a gondolatainkkal a saját képünkre és hasonlatosságunkra.

„Ideje lenne, hogy a teremtés spiritualitásával, misztikával, etikával, a vallások párbeszédével foglalkozó Albert Schweitzer-intézetek létrehozásával méltassuk ezt az egyetemes szellemet” – írja a cikk szerzője.

És itt a mai konklúzió. Egy vagy több intézet létrehozásával méltassuk őt? Szegény, bizonyára forog a sírjában. Lehet, hogy azt mondaná: „Barátom, nézz körül a világban! Számtalan jó kezdeményezés vesz körül. Néhány formája talán intézet, néhányé talán egyesület, de a legtöbb névtelen, amikor nyolc-tíz ember rendszeresen összejön, és az elemi gondolkodást, a rezignációt és az erkölcsöt gyakorolja – nem pedig engem méltat. És ez a lényeg. A többi mind hozzáadódik. Nem kell Lamberenébe menni, sem Kalkuttába. Csatlakozz gyorsan az egyikhez, és légy éber, nehogy időközben elhomályosuljon a cél; nehogy az aktív, elemi gondolkodásból filozofálás, teologizálás vagy áltudományoskodás legyen; nehogy az életigenlést felváltsa a túlélési stratégiák keresése, s az erkölcsöt elmossa a mindent átitató ‘elrovarosodás’. És nagyon figyelj, mert ami itt, ezekben a körökben rád találhat, az a hihetetlenül érzékeny, finom, de mindent átható ‘anyag’, amelyből ma a legkevesebb van itt, és rajtad múlik mennyi jut belőle a föld többi lakójának.”



Farkas István
Budapest

Istennel semmi sem lehetetlen

Táborozásunk egyik reggeli áhítatán hangzott el egy kis történet arról, hogy a hernyó át akart kelni a forgalmas országúton. Íme a történet.

A hernyó esélye, amikor át akar kelni az úttesten

Nincs esélye. Előtte hatméternyi aszfalt. Húsz személykocsi, öt teherautó, egy nyerges vontató és két lovas kocsi jön percenként. A hernyó nem tud a járművekről. Nem tudja, milyen széles a műút. Nem tud gyalogosokról, kerékpárosokról és mopedekről. Csak azt érzi, hogy a túloldalon valami zöldell. Gyönyörű, friss, valószínűleg ehető fű. A vágya űzi, át kellene kelni az úttesten. Nincs esélye. Hat méter aszfalt áll előtte. Elindul. Küszik lábatlan lábain. Percenként huszonnyolc jármű jön. Elindul, lassan, sietség nélkül. Húsz személykocsi, öt teherautó, egy nyerges vontató és két lovas kocsi... Elindul. Megy, küszik, halad – és ***megérkezik.***

A történet azért elgondolkoztató, mert ***ilyen a keresztény életünk is.*** Mindenki tudja, hogyan kellene okosan, bölcsen, békésen, szépen élni, nagyon sokaknak mégsem sikerül. Tudjuk, hogyan kellene Isten Országát építeni, az eredmény mégis csekély.

Fiatalon, amikor az egész világot, az egész egyházat akartam megváltoztatni, egyszerűnek tűnt minden, és lehetségesnek. Ma már óvatosabb vagyok az eredményességet illetően. Egy dologban továbbra is biztos vagyok: Isten Országa létrehozható, felépíthető itt a Földön. Az emberi szív szeretete legyőz minden akadályt.

Isten Országa és a kereszténység helyzete hasonlít a kis hernyó esetéhez, aki át akar kelni a forgalmas országúton. Félelmetes erők dolgoznak Isten Országa ellen, de meghátrálni mégsem szabad.

Mennyire reménytelennek tűnik ***az adást, osztozást*** hirdetni egy olyan társadalomban, ahol valójában csak a pénz számít. Amikor a pénz elbűvöl, leköti a gondolatot, megnémítja a lelket, elvon a családtól, hajszolása fáradttá és idegessé tesz, amikor átveszi az élet értelmét és az Isten helyét.

Mégis lehetséges, hogy ne a pénz szolgái legyünk, hanem a Mindenhatóé! Lehetséges, hogy nemet mondjunk az életszínvonal emelkedésére, lehetséges nemet mondani arra, hogy ne a pénz töltse be az életünket, gondolatainkat, lelkünket. Lehet osztani, adni, ajándékozni.

Mennyire reménytelennek tűnik ***békességteremtést*** hirdetni egy olyan világban, ahol mesterségesen állítanak szembe nemzeteket, népcsoportokat, embereket. Amikor a szomszéddal is nehéz megtalálni a hangot, amikor vértestvérek ölre és bíróságra mennek az örökségért. Amikor elválasztanak határok, világnézetek, meggyőződések, világlátások. Amikor háborúkat indítanak gazdasági érdekekért, amikor az egész világot lángba boríthatja néhány elmebeteg politikus paranoiás meggyőződése. Amikor ellenséget látunk és keresünk ott, ahol nincs. Amikor bűnbaknak kiálthatunk ki bárkit, aki nem tetszik nekünk, és nem rokonszenves, vagy tönkre akarjuk tenni.

A megértés és a békesség mégis létezik. Egységre tudunk jutni minden jó szándékú emberrel. A szelíd, békés szónak van értelme és ereje. Az összhang és a békés egymás mellett élés megteremthető. Fegyvereinket barátságra, okos, halk, szelíd szavakra cserélhetjük. Isten és ember, ember és ember összebékülése lehetséges.

Milyen reménytelennek tűnik ***szolgálatot*** hirdetni olyan korban, amikor mindenki arra törekszik, hogy ne beosztott, hanem vezető legyen. Amikor az uralkodás, a parancsolgatás, a kiskirálykodás mindennapos a munkahelyen, az iskolában, a családban, az egyházban. Amikor a kinevezett, hivatali tekintélynek örülnek sokan, és nem törekszenek arra, hogy természetes módon megszerzett tekintélyük is legyen. Amikor a házastársak egyike beosztottá akarja tenni az egész családot. Amikor az iskolában, a munkahelyen a legprimitívebbek a hangadók, a hangoskodók. Amikor szabadság címszóval elszabadul az uralkodási vágy. Amikor a gyerek rabszolgává teszi a szülőt, a munkaadó a munkást, a tanár a diákot. Amikor azt hirdetik, valósítsd meg önmagad, és nem azt, hogy add oda önmagad. Amikor minden az egoizmusra buzdít, hogy te legyél az első, szerezz meg magadnak mindent, másokra ne legyél tekintettel.

Ennek ellenére a szolgálat élhető életforma! Lehet hordozni a társam bánatát, örömét. Lehet fogni a gyengék jobbját. Lehet a figyelmemet, szeretetemet osztani otthon, az iskolában, a munkahelyen. Lehet szolgálni a betegeket, elhagyottakat, kitaszítottakat. Lehet jó lélekkel pazarolni erőnket, figyelmünket, szeretetünket mindenkire.

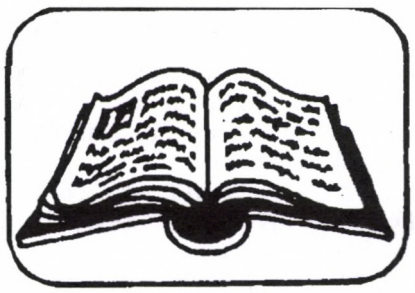
A tényleges szolgálat ad majd valós tekintélyt, a Földön meg nem fizethető jutalmat. Közösséget létrehozni és összetartani is csak szolgálattal lehet.

Nincs egyszerű dolga annak, aki Isten Országa építésére vállalkozik a Földön. De biztosak lehetünk benne:

- a fény legyőzi a sötétséget,
- a kovász megkeleszti a tésztát,
- a sziklaalapra épült ház nem dől össze,
- a nagypéntek is a győzelem napja lesz.

Biztosak lehetünk abban, hogy átérünk a túloldalra.

Vincze József



BIBLIA

Az augusztusi elmélkedéseket a soproni közösség tagja készítették, a következő sorrendben: Németh László, Schaul Árpád, Csizovszkiné Zsóka, Szabó András, Bidló András, a szeptemberieket a péceli SZIKÓR közösség tagjai, sorrendben: Mlecsenkov Angel, Rohonczi Gábor, Dévai Zoltán, Fityusné Apáti Zsuzsa.

Augusztus 1. — Évközi 18. vasárnap — Lk 12,13–21 — Isten szerinti gazdagság

Állandó kérdés az egyház, a kereszténység és az emberiség történetében, hogy hogyan viszonyuljunk az anyagi javakhoz. Egyesek szerint boldoggá tesz, és ez az élet célja, mások szerint az anyagiak megrontják az életet, és a vagyon csak eszköz.

Aki számára a vagyon az életcél, az tulajdonképpen rabjává lett annak, ami nem ezért adatott. Amikor már csak ezzel az eggyel tud és akar foglalkozni, akkor valójában már csak szegényedik, mert állandósul az elvesztés miatti aggodalma: Mi van, ha a tőzsde..., mi van, ha jön egy forgószél..., és mi lesz, ha az infláció..., és mi lesz, hogyha a tolvajok ellopják, kiássák? Bár az átlagember irigykedve néz rá, mert látszólag sok mindent megengedhet magának, de amikor az ember napjait a megszerzett anyagi javak megtartása tölti ki, akkor kezd beszűkülni az élet, s ez cseppet sem irigylendő.

Ez a fajta gazdagság tulajdonképpen megszegényítő gazdagság, amely által az illető elveszti az Istent és elveszíti a felebarátot, a másik embert is, beszűkülnek emberi kapcsolatai: gyakorlatilag egyedül marad. Megszegényítő gazdagság, amikor a „csak magamnak való gyűjtés” elvon az Istentől kapott igazi örömöktől. Jézus határozottan arról beszél, hogy lehetsz és legyél gazdag (!), de nem abban az értelemben, ahogyan itt ez az emberünk.

Ki az, aki Isten szerint gazdag? Észre kell vennünk, hogy Jézus a mennyiségnél nagyobb hangsúllyal fogalmazza meg a minőséget. A gazdagság nem egyszerűen mennyiségi kérdés: mennyi forint, négyzetméter, vagy hány cég... Nem mindig az a gazdag, akinek a nevén sok minden van bejegyezve a különböző hivatalokban.

Isten szerint gazdagnak lenni többek között azt is jelenti: komolyan kell gondolnom, hogy az élet Istené, Ő adta, Ő tartja fenn, és Ő az, aki vissza is veheti, méghozzá bármikor. Ha ezt kifelejtem, akkor bolond gazdag leszek, ahogy az évszázadok során ezt a példázatot elneveztük. És mivel minden Istené, egy időre nekünk adja, hogy sáfárkodjunk több vagy kevesebb anyagi és szellemi értékkel is. Eszközként adja tehát nekünk Isten, nem pedig célként, nem valahol beraktározható anyagként, hanem hogy forgassuk, hogy használjuk mindezeket. Isten szerint gazdagnak lenni annyit jelent, mint el nem múló kincset szerezni és gyűjteni, mert akkor leszünk igazán gazdagok. Ezek pedig azok a kincsek, amelyeket nem a földi magtárak tárolnak.

Augusztus 8. — Évközi 19. vasárnap — Lk 12,32–48 — „Boldogok azok a szolgák...”

Vajon kinek van szüksége arra, hogy készen álljon? Az úrnak? Ugyan. Ha egy szolga nem teljesíti a feladatát, egyszerűen elzavarja, vagy megbünteti, esetleg megöleti, és vesz fel helyette olyan szolgát, aki készen áll. Az úr boldogsága nem a szolgán múlik.

A szolga boldogsága viszont a saját kezében van. Mikor lehet boldog egy szolga? Akkor, ha azt teszi, ami a dolga, amivel megbízták, ami az ő feladata. Gondolhatnánk, hogy talán azért boldog az ilyen szolga, mert tudja, hogy így elkerüli a büntetést. Szerintem viszont nem boldog az, aki állandóan attól fél, hogy valaki számon kéri tőle a tetteit. Az ilyen ember élete örök rettegésben és bizonytalanságban telik.

Boldog ember az, aki saját magában megtalálja az elégedettséget. Pál apostol ezt nagyon szépen írja: „A jó harcot megharcoltam, a pályát végigfutottam, a hitet megtartottam.”

Úgy gondolom, hogy csak az az ember lehet boldog, aki nem külső kényszer hatására futja végig a pályát, hanem azért teszi, amit tesz, mert tudja, hogy az a jó. Ilyenkor születik meg bennünk a béke, a harmónia. Aki már hangolt hangszert, tudja, hogy amíg két hang nincs harmóniában, van egyfajta vibrálás, lebegés a levegőben. Amikor azonban létrejön a harmónia, az olyan érzés, mint amikor ez a lebegés kisimul, amikor a vibrálás megszűnik. Ilyennek gondolom a boldogságot is. Amikor a tetteink összhangban állnak azzal, amit jónak, igaznak, fontosnak gondolunk, akkor születik meg bennünk a béke, a harmónia. És az ilyen ember tud harmóniát teremteni maga körül, az ilyen ember tudja megtalálni a harmóniát Istennel...

Visszatérve az evangéliumhoz: a szolga akkor lesz boldog, ha elvégzi azt, amiről tudja, hogy az ő dolga. Ha a csípője felövezve, ha várja az urát, ha ajtót nyit neki... Mert ez az ő dolga.

És a mi dolgunk? Azt hiszem, hogy mindannyiunknak van saját utunk, amelyet nekünk kell végigjárnunk, van saját feladatunk, amit nekünk kell elvégeznünk, van saját hitünk, amelyet nekünk kell (megtalálnunk és) megőriznünk És nem jó, ha valamit azért teszünk (vagy nem teszünk), mert „jaj, mit szólnak mások”. Ebből csak játszmázás, hazudozás, képmutatás lesz. De nem boldogság.

Istenünk! Te jó Atyánk vagy és nem számon kérő urunk. Te azt akarod, hogy boldogok legyünk, ne pedig megfélemlített szolgáid. Te annak örülsz, ha megtaláljuk azt az utat, amely a miénk, amelyen nekünk kell végigmennünk. Adj nekünk erőt ehhez az útkereséshez, ehhez az úton járáshoz, mert csak így találhatjuk meg a boldogságot magunkban, a békét az életünkben, és a harmóniát veled!

Augusztus 15. — Nagyboldogasszony ünnepe — Lk 1,39–56 — A teremtés folytatása

Amikor az Atya Isten találkozik a nővel – áldani való kedve támad. Ellenállhatatlan vággyal tekint reá, és termő ékes ágnak tekinti. Az élet forrásának, a megváltás világra hozójának. Kinyilvánítja bizodalmát az emberben, hogy általa és benne valósuljon földi országa.

Újra életre támad az Atyában a remény, mert minden születésben a tökéletes lét magvalósulását hiszi. Folytatja a teremtés gyakorlatát, így soha ki nem fogy alkotóereje teremtményeiben. Látja a színek mélységét, hallja a dallamot, érzi a mezők és erdők illatát, tapintja a szirmok bársonyát és a tövisek szúrását, érzi az élt ízét.

Az Atya Isten találkozása a nővel nem marad következmények nélküli. Annak, akivel találkozott, egész lényét betöltő, életre szólóan elkötelező, hiszen rátalált Istennek arra a részére, amely az érzelem, az intuíció, az időtlenség, a befogadás, az elvonatkoztatás.

Ebben a találkozásban Isten és ember egyaránt kiegészül. Amit Isten eddig férfiként tett meg, azt most már nőként is, másként is teheti.

A világ két sarka született ebből a találkozásból. A nappal és az éjszaka, a napfény és a holdvilág.

A nővel való találkozás az Isten-hordozás szimbóluma. A tökéletes, szimbiotikus egység kifejezője. Annak az emberi vágynak a megvalósulása, amely még itt a földi életben szeretné teljesen a magáénak tudni Istent.

Augusztus 22. — Évközi 21. vasárnap — Lk 13,22–30 — A szűk kapu

Mindig szerettem azt hinni, hogy elég „normálisan” élni. Vagyis mindenféle megrázkódtatás nélkül, az akadályokat már messziről megkerülve, megfontolva haladni az arany középúton. Csak semmi idegesség, semmi rohanás; elérni a kapukig, megállni előttük, bal kéz felől csábít a széles, jobb felől szerénykedik a szűk kapu, orrom előtt pedig a közepes, amelyen csekély mennyiségű kézipogygyászommal áthaladok.

De a Mester felzavar édes álmomból. Nincs arany középút. Nincs trükközés. Nincs közepes kapu. Csak két kapu van, a széles és a keskeny. Tessék választani. Máténál olvasom, hogy a szűk kapuhoz, praktikusan, keskeny út vezet (Mt 7,14). Aki ezen jár, annak nem okoz majd gondot a szűk kapu, hiszen már útközben kénytelen megszabadulni a súlyfeleslegtől, amikor keskeny pallókon egyensúlyoz, és tűfoknyi sziklahasadékokon préseli át magát.

Mert ott, a kapuk előtt, a mérlegelésnél, csak a valódi súly számít. A nettó tömeg. A kapcsolati tőke mit sem ér. Nem érdekes, hogy kivel ettem-ittam együtt, kikkel ápoltam virágzó kapcsolatokat, jó szomszédságot. Másutt, párhuzamos helyen, Máté kifejti, hogy még jövendölni, ördögöt űzni, csodákat tenni sem elég (Mt 7,22-23). Ezen a kapun csak a lecsupaszított ember haladhat át.

Persze elméletileg lehetséges a szűk kapu elé érve is, az utolsó pillanatban megszabadulni a felesleges terhektől. De ez tűnik a nehezebb megoldásnak. Mert vajon lesz-e elég idő a pakoláshoz? És az egy életen át cipelt teher nem nőtt-e valóságos púpként a hordozójához, amit csak nagy fájdalmak árán, késekkel lehet eltávolítani? Vagyis a keskeny úton járni nagyon is kifizetődőnek tűnik. Jó karban tartja az embert.

Aki pedig, velem együtt, az arany középutat siratja, ahhoz is van a Mesternek néhány vigasztaló szava; azt ígéri, hogy aki a keskeny úton jár, az már ezen a világon százannyit kap jutalmul (Mk 10, 29-30). Ez világos beszéd. Nem majd egyszer, nem a távoli (közeli?) jövőben, hanem már itt a földön, már holnap, már ma. Mert aki ennek az útnak a követ koptatja, az nem örömtelen életet él, és annak a szűk kapun áthaladni gyönyörűség lesz.

Augusztus 29. — Évközi 22. vasárnap — Lk 14,1.7–14 — Ülésrend

Palesztinában – és nem csupán ott – a nagyobb étkezések gyakran arra is szolgáltak, hogy az emberek elmélyülten beszélgessenek, megvitassák a világ dolgait, és megtiszteljék a vendégeket. Jézust ilyen lakomára hívják meg. Már jól ismert tanító, a meghívás megtiszteltetést is jelent. Példabeszédében erről a megtiszteltetésről szól egy olyan társadalomban, ahol szigorú alá- és fölérendeltségi viszonyok uralkodtak, amelyek nemcsak az emberek korán, beosztásán és társadalmi rangján alapultak, hanem a közösségi elismertségen is.

A „láthatatlan” ranglétrát jól tükrözte a lakoma ültetési rendje: akit megbecsültek, előbbre került. Az emberek akkor és ma is gyakran „többre” tartják magukat embertársaiknál. Ez megjelenhet az ókori lakomán való „helyezkedésben”, de a környezetünkkel szembeni viselkedésünkben is. Jézus erre figyelmeztet minket. Palesztinában azokat, akik előbbre helyezték magukat, hátrább küldték, így megszégyenültek, akik pedig hátrább helyezték magukat, azokat előrehívták, így megdicsőültek. Kétezer év távlatából nézve viszonylag egyszerű dolguk volt, hiszen jól ismerték egymást. Ma más a helyzet, a világ szemében a szerénység és az alázat megjuhászkodásnak tűnik, az öntudatos dicsekvés gyakran elismerést szül. Az emberek kevéssé ismerik egymást, felületes kapcsolatok születnek, amelyekben arra kell hagyatkoznunk, amit ismerőseink magukról mondanak. Az önmagát előbbre helyező ember sokszor lenézi embertársait.

Sajnos ma már ritkán ülünk együtt ókori lakomán, ahol mindenkinek megvan a helye, pedig sok embernek jót tenne, ha megértetnék vele, milyen értékei vannak. A mai világban az alázat és a szelídség ritkán szül elismerést, pedig Isten a szelídeket és az alázatosokat jutalmazza meg. A társadalmi taposómalomban az alázatosak és a szelídek gyakran lemaradnak, de aki felül tud emelkedni ezeken a harcokon, annak meglesz a jutalma Istennél.

Szeptember 5. — Évközi 23. vasárnap — Lk 14,25–33 — Tanítvánnyá válás

Jézus tanítványává válni egy folyamat megélését jelenti. Ez a folyamat több fázisból áll.

Először is át kell alakítanunk a gondolkodásunkat az evangélium Jézusától hallott tanításra. Ez azt jeleni, hogy rendet kell teremtenünk a tudatunkban. Minden egyéb tanítást az evangéliumokból megszerzett patika mérlegére kell tennünk. Ami nem felel meg annak, azt el kell vetnünk. Így kerülhetünk létazonosságba Jézus által Istennel! Sajnos napjainkban is sok olyan külső hatás van, ami képes zavart okozni az emberek tudatában (például a különböző TV-csatornák vallási műsorai).

Ebből az első szakaszból jöhet létre a második szakasz: a magatartásbeli azo-

nosság, az átalakított gondolkodás gyakorlati megvalósulása. Élettel megtölteni az igaznak tartott tanítást! Erre az a leginkább jellemző, hogy ez több, mint szövegelés. Ebben a szakaszban már a tettek igazolják, hogy ki tartozik tanítványként Jézushoz gyakorlatilag is. Ennek a gyakorlati megvalósulásnak legnagyobb ellensége a Mammon. Aki valóban tanítvánnyá akar lenni, annak ezt a kísértőt kell tudni először legyőzni. Például a következőt: „Ha sokat keresek, akkor sokat tudok adni.” Ez emészti fel először az ember minden energiáját, s ennek az elméletnek bedőlve az ember elveszti minden idejét.

Gondolkodjunk el a következő jézusi felszólításon: „Így tehát mindaz, aki közületek búcsút nem mond *minden* vagyonának, nem lehet a tanítványom” (Lk 14,33).

Összegezve: Nem az a tanítványa Jézusnak, aki szövegel a szeretetről, hanem az, aki képes mindenéről lemondani. és erről a gyakorlati életben is tanúságot tesz.

Mihez ragaszkodom annyira, hogy meggátol abban, hogy Jézus tanítványa legyek?

Szeptember 12. — Évközi 24. vasárnap — Lk 15,1–32 — Elveszett és megtalált élet

„Az emberfia ugyanis azért jött, hogy keresse, ami elveszett” (Mt 13,11). Jézus azért jött, hogy a tévelygő, céltalan embert, aki megelégelte nyomorúságát, elveszettségét és változást szeretne életében, magához hívja.

Az elveszett bárány, az elveszett drachma és a tékozló fiú történetének közös eleme az elveszés–megtalálás. Az elveszettet jelképező juh, drachma megkerül, s a tékozló fiú sorsa is jóra fordul, örömet szerezve ezzel az Isten oldalán állóknak. „Éppen így jobban örülnek a mennyben egy megtérő bűnösnek, mint kilencvenkilenc igaznak, akinek nincs szüksége megtérésre” (Lk 15,7).

Jézus a megtérő bűnösökért jött, hogy új irányt, értelmes célt adjon életüknek. E szavakkal indította tanítói pályáját is. „Az idő betelt, közel van Isten Országa. Térjetek meg, és higgyetek az üdvösség jó hírében” (Mk 1,15)! Azokért jött, akik az Országbeli halál állapotából az Országbeli élet állapotába akarnak kerülni. „A fiam halott volt, és most újra él” (Lk 15,24).

„Aki igémet hallgatja, és hisz annak, aki engem küldött… már átment a halálból az életre” (Jn 5,24). Igen, mert a hit magatartást is jelent, hűséget a meglátott igazsághoz. A megigazulás feltétele látni az IGAZAT, lényege pedig Istenhez igazodni, Róla tanúskodni. Aki így tesz, az sok gyümölcsöt terem az igazi szőlőtőn, s ezzel megdicsőíti Istent: „Az dicsőíti meg Atyámat, ha sok gyümölcsöt hoztok, és így tanítványaim lesztek” (Jn 15,7-8). Ígérete szerint Jézus magával viszi őket az Atya házába (Jn 14,2-3).

Mennyire vagyok hálás Jézusnak, hogy rám talált? Mennyire vagyok hűséges pulikutyája Jézusnak, a jó Pásztornak? Tudatosítom-e, hogy igazán boldogan az él, akit egy szent cél lelkesít?

Szeptember 19. — Évközi 25. vasárnap — Lk 16,1–13 — Hamis mammon

Jézusnak talán ez az a példabeszéde, amelyet leginkább magáévá tett, és megvalósított az ember – legalábbis ami a példabeszéd első felét illeti. A híradásokban nagyon sokszor hallunk a mai hűtlen intézőkről, azokról, akik a rájuk bízott vagyont elherdálják, akik, ha szorul a hurok, nem megbánást tanúsítanak, hanem még több kárt okozva mentenek át vagyonokat a saját számlájukra, hogy biztosítsák jövőjüket.

A példabeszéd intézője véges anyagi eszközöket használ fel véges-időleges célok elérésére. Törekvése és tettei „okos” minősítést kapnak Jézustól ezen időleges és véges keretek között. Az intéző célra irányultságát, a saját gondolkodásmódjának ellent nem mondó törekvését és ebből fakadó tettét állítja Jézus példaképül elénk.

Jézus a vagyongyűjtéssel kapcsolatban túlmutat az e világi véges célokon. Szerinte a vagyon csak akkor jó, akkor használom helyesen, ha nem az időbeli holnapom biztosítására használom fel, hanem az ember számára egyetlen igazi és fontos cél érdekében, az örök haza elérésére. Hogy hogyan? Barátokat kell szerezni vele! A barátszerzés nem jelent mást, mint megosztani vagyonomat. Barátszerzés = az örök élet megszerzése.

Nem a munkáért pénzt nem kérő, a képességeim szintjének megfelelő juttatásról lemondó magatartást kéri Jézus. Nem így kell a szegénységre törekedni! Nem a kereső oldalon kell törekedni a szegénység felé, hanem az adás oldalán! A két úrnak szolgálás vádja nem a „jó pénzért” dolgozót illeti meg, hanem azt, aki nem osztja meg vagyonát.

Szeptember 26. — Évközi 26. vasárnap — 16,19–31 — Merre menetelünk?

Annyian és annyiféleképpen értelmezték már a Szentírást, mi újat lehet még mondani? Szívem szerint azt mondanám, mindenki nyissa ki Szentírását, és olvassa el ezt a szakaszt néhányszor, aztán merüljön gondolataiba, és fejtse meg, hogy itt és most mit üzennek neki ezek a sorok.

Azért megpróbálkozom néhány nem túl eredeti gondolattal. A gazdagság nagyon viszonylagos dolog. Mindig attól függ, mihez, kihez hasonlítjuk magunkat. Az ember hajlamos a nála jobb módúakat mércének tekinteni, többre vágyik, többet akar, szegénynek érzi magát. A javak megszerzésében látja az élet értelmét. A gazdagság együtt jár a hatalommal, a másik ember leigázásával, kizsákmányolásával. A gazdag nem törődik a többi emberrel, neki jár ez a henye életmód, lusta, eszik-iszik, mulatozik. De a büntetés nem marad el: élen járnak majd a száműzetésben, amint azt Ámosz prófétánál olvassuk.

Minden baj gyökere a kapzsiság, ettől menekülni kell. „Harcold meg a hit jó harcát, szerezd meg az örök életet, amelyre meghívást kaptál...”, buzdítja Pál Timóteust. Semmi nem lehet fontosabb, mint hogy a hitünk rendben legyen, és minden cselekedetünket az örök életre való törekvés határozza meg. Ha Isten előtt kedves az életünk, nem hiába vár ránk, hisz nekünk készült az Ország.

„Ha Mózesre és a prófétákra nem hallgatnak, még ha a halottak közül támad is fel valaki, annak sem fognak hinni!”, olvassuk Lukácsnál. Nekünk Jézus a bizonyosság. *Hiszünk Annak, Aki feltámadt a halálból? Értjük Őt?*

Mi, akik Jézushoz tatozónak valljuk magunkat mindenképp, nyitottabbak vagyunk, figyelünk Rá, hallgatunk szavára, tesszük a Tőle tanultakat. De az évek során nem válik rutinná egy bizonyos életforma, amelyről azt gondoljuk, hogy jó? Tudunk változni, megújulni, új dolgokat befogadni? Mindig értjük, hogy Jézus miről beszél, meg akarjuk érteni szavát? És ha megértettük, van elég erőnk, akaratunk, kitartásunk, hogy meg is tegyük a ránk rótt feladatot?

Mire törekszünk: gazdagságra vagy szegénységre? A száműzöttek élén a Pokolba menetelünk, vagy Ábrahám kebelén szeretnénk nyugodni az Atya örök dicsőségében?

Gunhild Seyfert

A tó békáinak nincs ünnepük

A természettel folytatott rablógazdálkodás és az éghajlatváltozás megváltoztatja bolygónk ökológiai rendszereit. Életünk alapjai meginognak. A kutatók becslése szerint jelenleg a fajok legnagyobb mértékű kihalása folyik a dinoszauruszok kipusztulása óta. A veszélyeztetett fajok *Vörös listája* egyre hosszabbá válik, az elmúlt évben ismét 1300 faj került föl rá. Már az összes állatok és növények egyharmada veszélyeztetett. Sokuk már eltűnt földünkről – örökre.

„A fajok kihalása most lódult csak meg igazán”, véli *Jörg Adler*, a münsteri állatkert igazgatója és a fajok védelmének egyik vezető németországi alakja. A fajok sokféleségének fenyegetettsége egyike a világméretű válságoknak – és alig vesszük észre. Halkan, és látszólag tőlünk messze távol eltűnnek a növények és az állatok.



Különösen komor a kétéltűek helyzete. Világszerte az összes béka-, varangyos béka-, vörös hasú unka- és szalamandrafajok 30-50%-át fenyegeti a kihalás. Az a veszély fenyeget, hogy egy egész biológiai nemzetség tűnik el – amit ahhoz lehet hasonlítani, mintha nem lennének többé madarak. Akkor talán felkapnánk a fejünket.

360 millió évvel ezelőtt a kétéltűek kiléptek a vízből a szárazföldre, és minden földrészt meghódítottak. Akkoriban ők voltak az úttörők. Most talán megint azok – csak ezúttal a szakadék irányába.

Életterek helyett nyersanyagok

A csodálatosan kék, két centiméternyi *nyílméregbéka* egy növény mikrotavában neveli fel kicsinyeit. A trópusi esőerdő szellős magasában bromeliák ülnek a nagy őserdei fák ágain. A béka nősténykéje a hátán cipeli fel apró lárváit a bromélialevelek közepén lévő kicsike pocsolyába, és napról napra gondosan ellátja őket táplálékkal.

Ha erőteljes hátsó lábaival ugrani készül, a *góliátbéka* akár nyolcvan centiméteres is lehet. Combja olyan vastag, mint az ember csuklója. Párzás idején kilométerekre hallatszik vartyogása. Nyugat-Afrika gyors folyású, oxigénmentes vizeiben él, kicsinyei egy bizonyos, a folyóban otthonos növényre vannak ráutalva.

Az európai *levelibéka* átalakulásaival bűvöl el – ahogyan ikrából ebihal, majd kicsi zöld béka lesz. Életének e három ciklusához kis tavakra, pocsolyákra, nedves rétekre, mezei bokrokra, világos erdőkre van szüksége – úgy, hogy valamennyi közel legyen, s könnyen elérhető.

Ha az ember kétéltűekkel kezd foglalkozni, elbűvölik csodálatos alakjaikkal, csillogó színeikkel és utódnevelésük fondorlatos stratégiáival, de természetes ellenségeikkel szembeni trükkjeik egyre hiábavalóbbak: az ember szétrombolja azokat a tereket, amelyekre nekik és sok más növény- és állatfajnak szüksége van. Az esőerdőket felégetik és letarolják, és monoton mezőgazdasági és ipari felületekké változtatják őket. A nyersanyaghajszában gigantikus méretű területeket törnek és dúlnak fel – tekintet nélkül az érzékeny ökológiai rendszerekre. Európában is nagyon rossz a helyzet: a pocsolyákat, nedves réteket és árkokat csaknem mind kiszárították, lecsapolták a mezőgazdaság számára, betemették őket, hogy ipart telepítsenek, házakat és városokat építsenek oda. Ráadásul a sok út feldarabolja a tájat, s a békáknak nincs esélyük arra, hogy eljussanak egyik tóból a másikba.

Világszerte csökken a kétéltűek állománya, és összesen 5200 fajukból legalább 160 már kihalt. Egyes régiókban még drámaibb a helyzet: a karibi szigetvilágban fajaik 82%-át fenyegeti veszély, Közép-Amerikában 52%-át. „A kétéltűek elemi tagjai az ökológiai láncnak”, mondja Jörd Adler. „Nagyon hatékony rovarpusztítók. Maláriát és más kórokat okozó szúnyogok milliárdjait falják fel.” Ha megszűnne ez a szabályozás, annak drámai következményei lennének a mezőgazdaságra és a betegségek terjedésére. De a táplálékláncban másik oldalán is fontosak a kétéltűek: ha kihalnak, magukkal rántanak a pusztulásba más fajokat is, például azokat a madarakat, amelyek velük táplálkoznak.

Az 1980-as évek közepén a kétéltűek kihalásának új dimenziója kezdődött meg: egész populációk múltak ki hirtelen – eddig még sértetlen, szinte érintetlen élettereken. Az ok sokáig rejtélyes volt, míg az 1990-es években a kutatók fel nem fedezték a chytridgombát az állatokon: ez a bőrt támadja meg, megzavarja az állatok lélegzését és nedvességháztartását, és néhány hét alatt elpusztulnak. Ez a járvány 30-100 kilométernyit terjed évente.

A gomba és az éghajlat

Korábban ez a gomba ártalmatlannak, vagy éppenséggel hasznosnak számított, hiszen a növények elkorhadását segíti. „Az éghajlatváltozás váltotta ki e gomba virulenciáját a békákon”, tájékoztat Jörg Adler a kutatás állásáról. „A kétéltűek már minimális időjárási ingadozásokra is reagálnak.” A világ sok táján időközben nagyobb lett a felhőképződés, így már

gyakran nem elég meleg az a napfürdő, amelyet sok békafaj kedvel; az említett gomba ugyanis 27 Celsius-fok fölött elpusztul, de optimálisan tenyészik 17-25 fok között.

A fajok pusztulása, amit különösen drasztikusan lehet megfigyelni a kétéltűek körében, globális probléma – megoldásához is globális erőfeszítésekre van szükség. Ha úgy folytatjuk, mint eddig, akkor már nem sok idejük van azoknak az élőlényeknek, amelyeknek nincs közvetlen hasznuk az ember számára.



A gyerek és a góliátbéka

Az anyagból élünk. A földgolyón szűkössé válik a hely. Ma 6,5 milliárd ember él, 2050-ben előreláthatólag tíz milliárdan leszünk. És mindenki a lehető legjobban akar élni – a gazdag ipari országok színvonalán. Ezeknek az ökológiai lábnyoma[1] azonban rendszerint kétszer-háromszor nagyobb, mint a területük által nyújtott ökológiai kapacitás[2].

Ki mennyi erőforráshoz jut ezen a földön? Ez a központi kérdés. Az afrikai gyerek, aki éhezik, megbetegszik és meghal, illetve a góliátbéka, amelynek egész faját súlyos veszély fenyegeti, ugyanazt a sorsot osztja. Mindkettő túl kevés erőforráshoz jut – túl kevés földhöz, túl kevés tiszta vízhez, túl kevés táplálékhoz. Ha emberekről van szó, akkor szegénységről és éhhalálról beszélünk, ha állatokról és növényekről, akkor környezeti problémának és fajok kihalásának nevezzük ugyanazt. De ezek az egzisztenciális problémák közös gyökérből fakadnak, s csak együtt lehet megoldani őket.

Már nincs sok idő. Akárcsak a bombákon, környezeti problémáinkon visszaszámláló órák ketyegnek, és körülbelül 50 évre vannak beállítva. Miért van oly kevés haladás abban, hogy környezetileg és társadalmilag kíméletes módon alakítsuk a globalizált világot? „A fogoly dilemmája" uralja bolygónkat. Ez a fogalom a játékelméletből, a matematika egyik részterületéről származik, amely többszereplős rendszerekkel foglalkozik, s a társadalom- és gazdaságtudományban is alkalmazzák. Olyan helyzetben, amikor az emberek egymásra vannak utalva, egyetlen egoista – aki akadályozza az együttműködést, és „kivonja magát a játékból" – elég ahhoz, hogy mindenki számára megtorpedózza a jobb megoldást. Bolygónkon az emberiség 20%-a rendelkezik a világ összbevételének 80%-ával. A gazdagok és a szupergazdagok csak azért olyan gazdagok, mivel az ember és a természet kizsákmányolása annyira olcsó. Ha tisztességes kereskedelem lenne, igazságos bérek és földelosztás, s az árak kifejeznék az ökológiai igazságot – akkor sokat le kellene adniuk anyagi gazdagságukból és politikai hatalmukból. Ezért van masz- szív, de csak ritkán nyíltan megfogalmazott ellenállás a világpolitika és a világgazdaság megreformálásával szemben.



Iraki háború helyett planetáris politika

Jövőbemutató kezdeményezések – magas politikai síkon is – évek óta léteznek, például egy „globális Marshall-tervet" illetően. Ennek a „bolygói szerződésnek", ahogyan Európán kívül nevezik, az lenne a rendeltetése, hogy tettekre váltsák azokat a terveket, amelyeket a nemzetközi közösség már maga elé tűzött az ENSZ milleneumi fejlesztési céljainak megfogalmazásával: küzdelem a szegénység és az éhség ellen, a nők támogatása, globális partnerség és ökológiai fenntarthatóság. Komoly számítások szerint ehhez Északnak 2015-ig évente plusz százmillió amerikai dollárt kellene biztosítania. Legkésőbb a jelenlegi pénzügyi válság óta tudjuk, hogy a gazdag országok képesek megvalósítani ezt. Összehasonlításul: ez az összeg kevesebb, mint az, amelyet az Egyesült Államok évente beleöl az iraki háborúba.

A nemzeti intézkedésekre, térségi programokra és helyi akciókra szükség van a környezet és a fajok védelme érdekében. Segítséget jelent minden a békák számára létesített védőkerítés, amely megóvja őket attól, hogy elgázolják, amikor egyik vizes területről a másikra vándorolnak. Minden kifutópálya, amelyet *nem* építenek meg, életteret tart meg a veszélyeztetett fajok számára. Minden olyan állam, amely önmagára nézve kötelező éghajlatvédelmi célokat tűz ki, értékes segítséget nyújt a teremtés megőrzéséhez. De realistáknak kell lennünk: mindezen intézkedések csak akkor járnak majd tényleges sikerrel, ha részévé válnak a világpolitikának, egy olyan politikának, amely valóban törekszik a földi élet társadalmi és ökológiai normáinak megfogalmazására és megvalósítására.

Forrás: Publik-Forum, 2009/7. A jegyzetek forrása: bocs.hu

[1] Ökolábnyom: azt jelzi, hogy egy adott népesség adott fogyasztású és hatékonyságú megélhetéséhez mekkora terület kell (például mennyi fát, vizet stb. használ, hogyan szennyez stb.). Globális hektárban (gha) mérjük: 1 gha egy hektárnyi terület átlagos eltartóképessége; a sivatagok, kopár hegyek eltartóképessége gyengébb, a folyódeltáké, jó talajoké jobb. 100 gha = 1 globális km^2.

[2] Ökológiai (vagy bio-) kapacitás: egy adott terület eltartóképessége (például élelmet, fát, vizet ad, szennyezést semlegesít stb.). Ezt is globális hektárban mérjük.

Dombi Zuzsa meséje

Kuruty király koronája

Valamikor réges-régen Kuruty király az Óperenciás tenger egyik csendes zugában lakott. De el kellett költöznie onnan. Azért kellett elköltöznie, mert egy lyukas tankhajó büdös gázolajjal csurgatta tele a víz felszínét, és Kuruty király nem szerette a gázolajszagot. Elindult hát bőrönddel a kezében, koronájával a feje búbján, más lakás után nézni.

Estére ért a nagy országútra. Már javában sötétedett. Hiába sietett, hogy minél előbb átugráljon az úton, egy autó bizony elütötte. Eltörött a lába, elrepült a bőröndje, elgurult a koronája. Így már olyannak látszott, mint egy közönséges varangyos béka, egy törött lábú, közönséges varangyos béka. Egész éjjel jajgatva remélte, hogy valaki észreveszi, és segít rajta. Lassan reggel lett.

Ahol a szegény Kuruty jajgatott, az országút mellett a kertben gyerekek játszottak. Doktorosat. Hajni volt a doktornő, Barbara pedig, mivel ő a legkisebb, a doktornő mellett segédkezett. Hozta-vitte a kellékeket, tette, amit kellett. Andris és Tomi mentős volt. Egy kiskosár szolgált mentő gyanánt. A két fiú a sziréna hangját utánozva rohangált a kosárkával, hátha találnak valakit, aki sürgős segítségre szorul, és elcipelhetik az orvoshoz. Szerencsére meglátták az út szélén Kuruty király őfelségét. Gyorsan beletették a kosárba, vagyis hát a mentőbe, és szirénázva futottak vele a homokozóba, ahol Hajni doktornő már várta a beteget. Homokágy, homokasztal, homokkerítés jelezte, hogy ott a rendelő. Amikor elkészítették, senki nem gondolta, hogy igazi beteget fognak benne ápolni.

Hajni nagy szakértelemmel rakta két pálcika közé a törött lábat. Bekötötte, és a beteget egy papírdobozba tette. Szénát is szereztek alája. Egész nap szorgalmasan szedték neki a legyeket, amelyeket a kegyelmes úr olyan jóízűen fogyasztott, mintha ez lenne a legjobb ennivaló.

Gabika nem vett részt a betegápolásban. Ő a babáját sétáltatta az út mentén. Észrevette a fűben csillogó koronát. Felvette, és felpróbálta a baba karjára. Éppen ráillett. Azután a kisujjára is felhúzta, arra is pont jó volt. Úgy döntött, hogy gyűrűként mutat a legjobban. Fogalma sem volt, hogy az valójában a békakirály koronája. Egy veréb ült szemben a bokor ágai között, ő is csodálkozva nézte a szépen csillogó holmit.

Éjjel, mikor minden elcsendesedett, Kuruty megszökött a dobozból. Ugrálni nem tudott a törött lábával, de mászni igen, mert a két kis pálcika erősen tartotta. Szerette volna megkeresni koronáját. Anélkül senki nem fogja elhinni, hogy ő a király. Meg kell találnia! Szegény Kuruty egész éjjel kutatott, keresett. Belenézett minden tücsöklyukba, megnézett minden fűcsomót. Hogy is találhatta volna meg, hiszen Gabika ujján csillogott fényesen, díszesen, ő pedig aludt a szobában.

Hajnaltájt Kuruty király nagy fáradtan rogyott le valahova aludni. Arra ébredt, hogy a hasa nagyon felmelegedett. Rásütött a nap. Kinyitotta a szemét, és a feje felett meglátott egy szép piros kerek almát lógni a fa ágán.

– Jaj, de éhes vagyok – sóhajtott fel hangosan –, kár volt otthagynom azokat a kedves gyerekeket! Mennyi finom legyet fogtak nekem! Most aztán éhen halok, elsorvadok, kiszáradok.

– Már miért halnál éhen – szólt valaki az almafáról –, annyi hernyó van itt, hogy tíz ilyen kicsi béka is jóllakhat belőle.

Egy veréb volt. Lerepült a béka mellé, s akkor látta, hogy el van törve a lába.

– Ó te szegény, mi történt veled? No, majd hozok én neked enni!

Miközben Kuruty falatozgatott a veréb hozta kukacokból, elmesélte új barátjának, kicsoda, micsoda, honnan jött, és hogy hamarosan meg kell találnia a koronáját, mert anélkül ő csak egy közönséges varangyos béka, és senki nem engedelmeskedik a szavának. Pedig kell, aki a békanemzetségben eligazítja a bizonytalankodókat, tanácsot ad a tanácstalanoknak, feje a fejetleneknek, és valahogy kordában tartja ezt az ugri-bugri, kajla népet.

– Azt hiszem, tegnap a te koronádat láttam Gabika ujján – szólt vigasztalón a veréb –, ezelőtt nem volt ilyen szépen csillogó gyűrűje. Maradj itt, elhozom neked!

Ezzel szélsebesen elrepült. Kuruty királynak nem kellett sokat várnia, a kismadár már ott is volt.

– Elhoztad? Hol van? Ide vele! – hadarta a béka.

– Nem, nem hoztam el, nem lehet, most nem. A kislány ágyban fekszik, orvos van nála. Ahogy odaszálltam az ablakba, láttam, amint mutatja a doktor bácsinak a gyűrűjét, vagyis a te koronádat. Én semmit nem tudok elvenni egy beteg gyerektől.

– No, akkor majd én beszélek vele – mondta a béka határozott képpel, és elvánszorgott a ház irányába. A gyerekek észrevették.

– Itt a törött lábú béka! Gyere, majd mi viszünk, ne járjál a fájós lábadon! Hova akarsz menni?

– Gabikával kell beszélnem.

– Ő most beteg, de biztosan megörül neked!

A kiskosárba tették, amit tegnap mentőnek használtak, és bevitték a beteghez. Gabika, amint meglátta, már mutatta is az ujján lévő koronát:

– Nézd, milyen szép gyűrűm van! – lázas arcán boldog mosoly sugárzott.

– A doktor bácsinak is nagyon tetszett!

– Hát épp emiatt jöttem, az ugyanis nem gyűrű, hanem az én koronám. Én vagyok a békák királya. Tegnap, amikor elütött az autó, akkor gurult le a fejemről – mondta a béka, de a hangja nagyon bizonytalan volt.

Gabika arca hirtelen nagyon sápadt lett, szemében megjelent két kis csillogó könnycsepp, de azért hősiesen így szólt:

– Szívesen visszaadom. Nagyon szép koronád van, pont jó a kisujjamra.

– Nem, nem, maradjon a tiéd. Azért jöttem, hogy neked ajándékozzam, és még azért is, hogy elbúcsúzzam tőletek. El kell mennem. Köszönöm, amit értem tettetek. Gabika, gyógyulj meg hamar! Biztosan találkozunk még. Ezzel kimászott a kosárból, és a kert felé igyekezett. Barbara meg akarta fogni, de a többiek nem engedték.

– Hagyd, hadd menjen, nagyon sok béka várja már!

Hamar eltűnt a bokrok alatt.

Nem tudom, elhitték-e róla a békák, hogy ő a királyuk, de mintha nem ugrálna annyi béka az országúton, mintha nem kuruttyolnának össze-vissza esténként, amit olyan jó hallani a meleg májusi éjjeleken, és mintha kevesebb lenne a szúnyog Hajniék háza körül.

Mi emberek biztosan nem ismerjük fel a békakirályt korona nélkül. Vigyázzatok hát minden békára, akivel találkoztok, mert hátha éppen ő Kuruty, a békák fenséges királya!



Zámbó Zoltán: Új emberi világot!

(Könyvismertetés)

Újra kell kezdeni mindent,
– minden szót újra kimondani.
Újra kezdeni minden ölelést,
– minden szerelmet újra kibontani.
Újra kezdeni minden művet és minden életet,
– kezünket mindenkinek újra odanyújtani.
Újra kezdeni mindent e világon,
– megteremteni, ami nincs sehol,
de itt van mindnyájunkban mégis,
belőlünk sürgetve dalol,
újra hiteti, hogy eljön
valami, valamikor, valahol...

Ezzel a Váci Mihálytól vett idézettel kezdődik Zámbó Zoltán *Új emberi világot!* című könyve, s ahogy a költőt, úgy ennek a műnek a szerzőjét is mindvégig az útkeresés, az újrakezdés vágya fűti.

A bevezetőben a szerző utal arra, hogy az önzés, a mohóság, a rövid távú anyagi haszonszerzés által vezérelt emberiség milyen vak elszántsággal rohan a végzete felé, s hogy a biztosnak látszó pusztulást csak akkor lehet elkerülni, ha új alapokra: Istenre helyezve újjáépítjük az egész emberi világot.

Az Isten nyomában című *első fejezet* arról szól, hogy honnan szerezhetünk információkat Istenről, és hogy milyen is Isten valójában.

Megemlíti *Raymond Avery Moody* amerikai orvos és filozófus nagy jelentőségű műveit, amelyek először rendszerezték és dolgozták fel a klinikai halálból visszatértek beszámolóit. Az ilyen élmények „átélése után az emberek azt vallják, hogy a vallás a szeretetre való képességgel függ össze, nem pedig tantételekkel és felekezetekkel”.

Istenkereső kutakodása közben a szerző vizsgálat tárgyává teszi a Bibliát is, amelyet nyilvánvaló ellentmondásai miatt nem tart a tökéletes Isten alkotásának. *Karl Herbst* véleményét teszi magáévá, ugyanis *A valódi Jézus* című művében a német teológus a következőket írja: „...a teremtés rendjével ellentétes az istenadta normális értelem kikapcsolása annak érdekében, hogy ne lássuk az Írás nyilvánvaló ellentmondásait, vagy erőszakosan harmonizáljuk őket.”

Zámbó azonban nem önti ki a fürdővízzel együtt a gyereket is, hanem felhívja a figyelmet egy, az evangéliumokban megjelenő, az ószövetségitől merőben különböző új hangra: Jézus hangjára, „a szeretet és megbocsátás” hangjára. Ismerteti Karl Herbst módszerét, amellyel a „nemes anyagból álló” jézusi szövegek nagy biztonsággal elválaszthatók a szerkesztők későbbi betoldásaitól, hozzágondolásaitól. Arra a megállapításra jut, hogy a „megtisztított” jézusi szövegek alapján elénk táruló Isten képe nagyfokú egyezést mutat az újraélesztettek beszámolóiból kibontakozó Teremtő arcvonásaival.

A legmeggyőzőbb a szerző szerint az, hogy saját megtapasztalásaink is ezt az istenképet, a „derűs, nagyvonalú, megbocsátó, ‘mindenkiért való’ Isten” képét igazolják vissza, egy olyan Istenét, „akinek lényege a feltétel nélküli, minden teremtményére kiáradó szeretet, aki nem elpusztítani, hanem megőrizni – megtartani, s majdan ‘hazatérőként’ országába befogadni akar bennünket”.

A második fejezet azt tárgyalja, hogy milyen az ember viszonya az előzőekben „megismert” Istenhez. A szerző arra jut, hogy földi létünknek valószínűleg csak a keretei „vannak előre rögzítve (hová születünk, milyen adottságokkal, milyen céllal), s ezeket nekünk kell megtöltenünk tartalommal: a meglevő vázba nekünk kell ‘beleírnunk’ az életünket”.

A földi élet célját kutatva a szerző Istennek az előző részben megrajzolt természetén kívül az eddig lejegyzett legteljesebb halálközeli élményt átélt *Betty J. Eadie* Átölel a Fény című könyvének sorait is segítségül hívja: „Azért vagyunk itt, hogy segítsünk másoknak, hogy gondoskodjunk másokról, hogy megértsük egymást, megbocsássunk és szolgáljunk egymásnak. Azért vagyunk itt, hogy minden földre született ember iránt szeretettel legyünk. [...] Megpróbáló körülmények között vizsgázunk, hogy látni lehessen, hogyan élünk a legfontosabb parancsolat szerint: Szeressétek egymást!”

A szerző vélekedése szerint, ha Isten beavatkozik életünkbe, akkor ezt nem természetfölötti csodákkal, hanem csodálatos véletlenek, illetve gondolatok sugalmazása révén teszi, „valamint úgy, hogy Isten kiárasztja ránk leheletét, eltöltve bennünket szeretettel, megerősítve lelkünket, szellemünket – miként azt naponta megtapasztalhatjuk”.

Az új emberi világhoz vezető ajtók kulcsát megtalálva a szerző könnyedén forgatja azt megannyi rozsdás, régi zárban: ajtók sora tárul fel, láthatóvá téve egy Istenre alapozott, szeretetelvű, életközpontú eljövendő emberi világ fényét:

Az embertársainkhoz való helyes viszonyt tárgyaló *3. fejezetben* szó van a szeretet általános követelményéről, a szerelemről, a nemek közötti viszonyról, a családon belüli kapcsolatokról és a halottainkhoz fűződő viszonyunkról.

A 4. és az 5. fejezet a saját népünkhöz, illetve a más népekhez való viszonyunkról szól – a szeretet, a türelem, a valódi értékek felmutatása, megőrzése alapján.

A 6. fejezetben a különböző intézmények (igazságszolgáltatás, katonaság, az egyházak, az iskolák és a média) kerülnek sorra, *a 7. fejezet* az eddigiektől gyökeresen különböző politikai kultúráról, politizálásról szól, *a 8.* pedig arról, hogy a jelenlegi mennyiségés növekedésorientált gazdaság helyett minőségközpontú, környezetbarát, az emberiség valódi, hosszú távú érdekeit szolgáló gazdaságot kell felépíteni.

Az utolsó négy fejezet tárgya helyes viszonyunk a tudományhoz (ezen belül a tudósok tisztességének fontossága és egy új világszemlélet szükségessége kap kiemelt figyelmet), a kultúrához (nem szabad hagyni, hogy a kultúra puszta árucikké fokozódjék le: a kultúra felemelésére, felemelő kultúrára van szükség), a sporthoz (nem szabad hagyni, hogy a sportot tönkretegye az üzleti szellem és az elburjánzó agresszivitás) és a természeti környezethez.

A könyv végső összegzése:

„Bíznunk kell a Teremtőben, hogy jó hozzánk, hogy segít nekünk egy új, szeretetközpontú emberi világ létrehozásában, mert valamennyi bajunkra csak ettől várhatunk megoldást, hiszen:

Kizárólag a szeretet mentheti meg a világot!”

g. g. a.

A könyvet a Magyar a magyarért Alapítvány adta ki 2009-ben.

A könyv bolti ára 1400,– Ft, forgalmazza a Püski-Masszi, a Pult Anima és a Bookline.

TARTALOM

Tanulmány
Áts András: Töprengések végső kérdésekről (II., befejező rész) 2–6
Interjú
Gyakori kérdések a civilizáció kritikájáról (Ran Prieur) 7–11
Dél-amerikai látkép
Simon Bösterling és Britta Gohl: Peru szent hegyei eleget adnak 12
Susanne Stiefel: Kis cipók, nagy álmok (Bolívia) 13
Thomas Jung: Szép és brutális ország (Kolumbia) 14
Werner Hörtner: Az élet iskolájában (Kolumbia) 14–15
Wolf Südbeck-Baur: Kenyérmaradék a szögesdróton át 16
Gyerekeknek Moha-mese
Ugribugri fiókja 17–18
Kereszténység és zen
Ursula Baatz: Feltámadás és megvilágosodás 19–20
Hartmut Meesmann: Felegyenesítő hatás 21
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 22–23
Meditáció
Vincze József: Istennel semmi sem lehetetlen 24
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 25–27
Környezetvédelem
Farkas István: A tó békáinak nincs ünnepük 28–29
Dombi Zsuzsa: Kuruty király koronája 30
Könyvismertetés
Zámbó Zoltán: Új emberi világot! 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Csomó

Mit tudjuk mi, hogy ki kötötte:
Isten, a Sátán, a Gonosz, a Jó?
De meg nem oldja hit, tudás, erő,
Örök az élet szálán a csomó.

Mit tudjuk mi, hogy s mint kötötték,
Hogy bogozták a végzet kezei,
A végzet a mi babráló kezünk
És szakadt, véres körmünk neveti.

Az élet szálán ott a sorscsomó,
És meg nem oldja hit, tudás, erő,
Bár eszmék rendje tűnt miatta le
S a semmiségből újra visszajő.

Bár ostromolták roppant rendszerek,
Rajta minden hatalmuk megtörött,
A megoldások sora végtelen
S reménytelen – mert a csomó örök.

Mert minden fűszál, minden kis virág
Egy rettenetes gordiusi bog,
És az marad, míg lélek lesz, ki rajt'
Halódni, vívni, tépelődni fog.

S a tépelődő, babrálgató ujjnál
Még szánandóbbak tán a vaskezek:
Caesar, ki kettévágtad a csomót,
Szegény – te sem oldottad meg.

Reményik Sándor

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXI/4. (122.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4000,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– €

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXI. évf. 5. szám
2010. október
225,– Ft

Elköszönünk Bulányi Györgytől

Erőszakból nem fakad élet

Útközben Budapest és Kolozsvár között

Moha-mese

Interjú a protestantizmusról

Egy régi konfirmáció

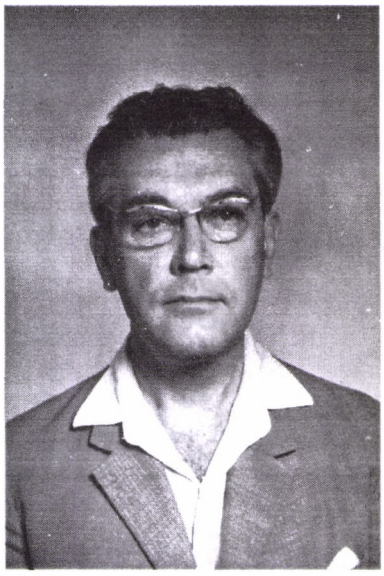
Beszámoló egy biciklitúráról

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Környezetvédelem

Olvasók fóruma





Testvérünk és Barátunk, ***Bulányi György*** piarista – számunkra Gyurka bácsi – 2010. június 6-án, életének 92. évében hazatért a Mennyei Atyához. A temetésén, illetve gyümölcsökben gazdag életéért bemutatott hálaadó szentmisén elhangzott megemlékezések közlésével búcsúzunk tőle. Friss írásokkal már nem gazdagíthatja lapunkat, de hatalmas életművéből vett részletekkel ezután is megidézhetjük majd alakját és gondolatvilágát. *Fényesen lobogó fáklya volt, őrizzük és adjuk tovább fényét és melegét!*

Búcsúzunk Bulányi Györgytől

Kialudt egy fáklya. Egy messzire világító és meleget árasztó fáklya.

A dolgok rendje az, hogy amikor a világító és melegítő fáklya kialszik, akkor körülötte sötétség és hideg váltja fel a fényt és meleget.

De az Isten Országában másfajták a törvények: Hisszük és reméljük, hogy az a fény és az a meleg, amelyet a most kialudt fáklya sugárzott, nem szűnt meg: tovább világít és melegít, sőt még messzebbre árasztja fényét és melegét. Azért, mert ennek a fáklyának a fénye nem a sajátja volt, hanem azé, akinek fénye-melege soha véget nem ér.

Ma egy hete voltak országszerte a papszentelések. Ebből az alkalomból a váci székesegyházban a püspök azzal kezdte a misét, hogy „ünnepelni jöttünk össze”. Valóban ünnepelni való, amikor valaki, valakik véglegesen elkötelezik magukat a Szeretet-Isten szolgálatára. Ilyen ünnepe volt 67 évvel ezelőtt Gyurka bácsinak is, de mi volt az az ünnep ahhoz képest, amit most ünneplünk?! Amit akkor vállalt, az lett teljessé mostanra. Akkor kezdett el vetni, most aratjuk, amit elvetett. Ezért – úgy gondolom – jogosan kezdhetjük mi is most ezt a szertartást ezekkel a szavakkal: „Ünnepelni jöttünk össze.”

Ünnepeljük azt a kilenc évtizedet, amelyen át lángolt, és nagyon hitelesen közvetítette a jézusi fényt és meleget egy olyan világban, amelyben nagyon zavaros képek élnek az Istenről embertársaink zömének tudatában, és világossá tette – Babits szavaival élve –, hogy „az a véres isten nincsen”. Ünnepeljük, és hálát adunk érte. Ünnepeljük, hogy személyében olyan valakit kapott a világ és benne elsősorban a magyar egyház, aki megalkuvások nélkül, minden áldozatot és szenvedést tudatosan vállalva tette, amit rábízott az Isten. Ünnepeljük, és hálát adunk érte. Utolsóvacsorai imájában Jézus ilyen szavakkal állt Atyja elé: „Megdicsőítettelek téged a földön: befejeztem a művet, amelyet rám bíztál, hogy elvégezzem.” Nos, ünnepelünk, és hálát adunk azért, hogy olyasvalakit ajánlhatunk most Isten szeretetébe, aki Jézus nyomán ezt a mondatot szintén jogosan elimádkozhatta. Ünnepelünk, mert biztos a reményünk, hogy testvérünk hallhatta a szavakat az őt tárt karokkal fogadó Atyjától: „Jól van, derék és hű szolga! A kicsiben hű voltál, sokat bízok rád: Menj be urad örömébe!”

Tegyük hát félre az elválás okozta fájdalmunkat, és énekeljük hálás szívvel, ünneplő lélekkel a dicsőítő zsoltárt: „Az Isten trónusa elé imádásra jöjjetek!...”!

Tarnai Imre

Gyászbeszéd

1958 nyarán itt, a közeli Gyűjtőfogház udvarán rabok rótták a számukra engedélyezett sétaköröket. Bulányi György és Juhász Miklós piarista szerzetesek az ilyen séták alkalmával osztották meg egymással a külvilágból érkezett híreket. Persze csak úgy a foguk közt, titokban suttogva, hogy az őrök észre ne vegyék a súlyos fegyelemsértést. Itt suttogta el Juhász Miklós a hírt: Andinak született egy bronzhajú lánya. Mivel a bronzhajú jelző nem volt éppen mindennapos kifejezése a börtönvilágnak, nem lehet csodálkozni, hogy Bulányi György elég nehezen értette meg, mit is akar tudtára adni rend- és sorstársa, Juhász Miklós. A híradásnak kis híján magánzárka lett a következménye.

Andi lánya, a hajdan bronzhajú lány most itt áll, és testvérbarátai felkérésére búcsúztatnia kell azt az embert, aki méltán meghatározó egyénisége volt egész eddigi életének.

Drága Gyurka bácsi! Számomra kezdetben csak a szüleim szokatlanul lassan, elnyújtva és mély hangon beszélő barátja voltál, édesanyám lelki támasza, és az otthonunkban megforduló közösségek eszmei-lelki vezetője. Tudtam, hogy nagyon sokáig voltál börtönben, s azt is, hogy a szüleim lakásában a születésem előtti hetekben átélt házkutatás egyik oka és fő keresett személye voltál.

Aztán egyre többet és többet értettem meg a korból, amelybe beleszülettem, és egyre jobban kezdett érdekelni, miféle Ország az, amelynek építéséért vannak, akik készek súlyos szenvedést is vállalni. Ki az a Jézus, akinek az élete kétezer év után is követendő példa.

Hallatlanul nagy hatású emberként robbantál be kamaszkorom útkereső időszakába! Az Isten Országa

gának keresésével és megértésével, valamint kemény önneveléssel foglalkozó közösségek létrehozása minőségi változást hozott addigi lötyögős-barátkozós társaságunk életébe. Emlékszem a lelkigyakorlatokra, amikor világossá vált számomra – és sokunk számára –, hogy Isten nem pusztán obszervancia-teljesítést vár el tőlünk, hanem azt, hogy munkatársai, hatékony munkatársai legyünk a világ jobbá tételében. Életünket nem azért kaptuk, hogy folyamatosan a magunk boldogulását keressük, éppen ellenkezőleg, csak akkor lehetünk boldogok, ha mások boldogulásán fáradozunk!

Az egyház megmentését és a világ jobbá tételét – vatikáni biztatásra – baráti szeretetközösségek összekapaszkodásával, és a másokért is gondban levés önzetlenségével gondoltad megvalósítani. A közösségekben igazi felfedező élmény volt megismerni a szentírás-elemzés módszerét, rácsodálkozni a KIO gondolat-átalakító igazságaira. És ez volt a lényeg: nem készen kaptuk az igazságot, módszered a felnőtt ember lelkiismeretre építő életalakítása volt.

Fáradhatatlanul kerested az Istennek tetsző élet útjait. Nem láttam még embert, aki munkahelyi kényszer nélkül ilyen keményen be tudta volna osztani az idejét. Hét év munkájával írtad meg szisztematikus biblikus teológiai művedet, a hat kötetes KIO-t. Fő műved címének a legfontosabb jézusi utasítást adtad: „Keressétek az Isten Országát!” Igen, aki az Isten Országát keresi, az hallja meg a Lélek hangját. A Lélek pedig minden embernek ugyanazt mondja (de sokat is hallottuk Tőled az utolsó pár évben): „Jó kisfiúnak, jó kislánynak kell lenni!” Ez pedig nem megy másként, csak ha ellene mondunk a hatalomnak, az erőszaknak és a gazdagságnak. A Föld egyedüli reménységének gondoltad, ha az emberiség megérti a názáreti Jézus tanítását, megbocsát ellenségeinek, és ellene mond a mindig többet és többet birtoklás vágyának.

A radikális ellenségszeretet radikális elutasítottságot hozott a 70-es években immár abból az irányból is, ahonnan nem vártad. A kezdetben vatikáni biztatásra létrehozott kisközösségek miatt – a pártállam utasítására – súlyos egyházi szankcióval sújtottak. Azonban Te is és a Bokor közösségei is inkább megerősödtek az üldözés hatására. Sokan közülünk hőskorként emlékeznek erre az időszakra. Az örömhír továbbadásának vágya – új közösségek létrehozásával, és családjainkban a sok új élet adásával – természetes volt. A rendszerváltást követő „mindent szabad”-korszak több kárt tett közösségeinkben, mint a pártállami üldözöttség, de ma már látjuk, hogy ezt a veszteséget nemcsak a Bokor szenvedte el, egész magyar társadalmunk vergődik gazdasági-erkölcsi-társadalmi válságban.

A 2000. év igazi fellendülést hozott az életedbe. Egész életedben, de az utolsó 10 évben különösen hihetetlen munkatempót diktáltál magadnak. Akik jól ismertek, tudják, hogy az ebben az időszakban született írásaid sem terjedelmükben, sem jelentőségükben nem maradnak el a korábbi írásoktól. Hozzáfogtál a jézusi magyar irodalom antológiájának összeállításához is. Halálod előtt két héttel – már nagyon betegen és kiszolgáltatottan – felemelő irodalmi és lelki élményben volt részünk. Arany- és Petőfi-verseket olvastál föl nekünk, és jegyzetek nélkül, fejből, meghatottságtól el-elcsukló hangon olyan elemzést hallhattunk tőled, amelyre egész életemben emlékezni fogok.

90 éves kora körül az ember már nem csomagolja selyempapírba a gondolatait. Kötetek sora őrzi gyötrődéseidet a Bokorért, Magyarországért és az egész Földért. Radikalizálódtál. A tőkés társaságok érdekei által vezérelt fogyasztási őrület, az erkölcsök egyre ijesztőbb föllazulása, a drasztikus népességcsökkenés és nem utolsósorban az egyházunkban tapasztalt jézustalanságok mindennapos gondolkodásra és küzdelemre késztettek. Mindenhová elmentél, ahová csak hívtak, ezt sokszor még testvéreid sem értették. Megbotránkoztak egyik vagy másik közéleti szereplésed elvállalása miatt. De aztán lassan megértettük, igen, mindenhová elmész, de mindenhol ugyanazt mondod. Nincs két szöveged, nincs két életed, nincs két ügyed. Egyetlen mércéje volt életednek: Jézus. Mindent és mindenkit Hozzá mértél, utolsó napodig szenvedélyesen kutattad életét és tanítását. Egyik utolsó interjúdban mondtad: „A Mammon diktálta követelmények felől nem akarom nézni a történelmet. Csak az emberi lélek mélyén élő isteni kinyilatkozatás felől vagyok hajlandó nézni. És nem tudok válaszolni arra, hogy tőkés társaságok diktálta körülmények között ez hogyan valósítható meg. Aki ragaszkodik a maga belső hangjához, az majd megtalálja a választ… Kézzel-lábbal, érvvel próbálom elhitetni azokkal, akik figyelnek rám, hogy az emberiség csak úgy tudja fenntartani magát, ha figyel arra, amit Jézus mondott. Ha nem figyelünk reá, akkor elpusztítjuk magunkat… Tudom, hogy [annak idején] a debreceni tizenévesek fölfigyeltek erre a jézusi szóra. A mindenkori tizenévesek is fel fognak figyelni erre a szóra, és nyugtalanok lesznek tőle, és majd csak akad, aki felemeli ezt a zászlót Jézus módjára, és nem mehet tovább az a disznóság, amit az ember a történelemben csinál. És azt mondom, hogy változatlanul optimista vagyok. Ha élni akarunk, akkor ez a jézusi kísérlet nem maradhat abba, akkor folytatókra kell találnunk.”

Drága Gyurka bácsi! Hiszem, hogy itt vannak közöttünk azok a tizenévesek, akik folytatói lesznek Úton-járásodnak! Szívből remélem, hogy most, hogy régen várt behívód megérkezett, nem kell kétségbeesve és szomorúan ránk tekintened. Az Utat végigjártad, a magot elhintetted. Hála legyen Istenünknek az indító közösségért: szüleidért és családodért! Hála legyen a Bokor élő és szerető közösségeiért! Hála legyen piarista rendtársaidért, akik szeretettel fogadtak vissza, és segítettek nagy betegségedben! Hála legyen Istenünknek egész küzdelmes életedért!

Bajnokné Benyhe Judit

Tisztelt Egybegyűltek!

Egy alkalommal, amikor egy Bokor-béli jó barátja temetéséről beszélgettünk, Gyurka bácsi enyhe rosszallását fejezte ki a temetés szövegei miatt. Visszakérdeztem: mit szeretne, hogy elhangozzék az ő temetésén. Hosszasan gondolkozott, és végül a most következő részletet jelölte meg ***Wass Albert*** *A funtineli boszorkány című regényéből.*

Furcsa, mert ez karácsonyi történet. Lehetett volna találni más, talán ideillőbbnek tűnő szakaszt, de ő ezt jelölte meg, ezért inkább felolvasom ezt a részletet, az ő akaratát teljesítve.

A regénybeli előzményekről csak annyit, hogy két együtt érző öregember karácsonyeste meglátogatja a telet a havasokban magányosan töltő fiatalasszonyt, s épp asztalhoz ülnek, hogy egyszerű karácsonyi vacsorájukat elköltsék a szerény, saját készítésű ajándék átadása után.

„De még az első falatot is alig nyelték le, egyszerre csak megszólalt valami hang odakint, az ajtó előtt. Tiszta, csengő, fiatal énekhang:

Mennyből az angyal
Eljött hozzátok,
Pásztorok! Pásztorok!
Hogy Betlehembe
Sietve menve
Lássátok. Lássátok.

– Mi ez...? – suttogta az asszony megnyílt szemekkel.

Az asztalon koppantak a bicskák. A két öreg fölállt. Aztán Birtalan lassan, ünnepélyesen az ajtóhoz ment, és szélesre kitárta. Három gyermek állt kint, a havazásban, nagyság szerint sorban, és fújták:

Született néktek
Idvezítőtök
Jászolban. Jászolban.
Pajtában fekszik,
Barmok közt nyugszik
Valóban. Valóban.

– Gyertek bé – szólt rá Birtalan a gyermekekre. Azok bementek. Félszegen álltak egymás mellett, és az asszonyt bámulták.

– Hogy találtatok ide, mi?

A legidősebbik felelt. Olyan tizennégy éves lehetett.

– Kántálni mentünk magikhoz, mint mindig. Osztán a szálláson nem vót senki. Osztán láttuk a nyomukat, osztán gyüttünk.

– Jól tettétek – bólintott az öreg –, üljetek le oda a padra szépen, s ami jár nektek, azt megkapjátok.

A gyermekek illedelmesen leültek a padra egymás mellé szorosan. Bocskorukon olvadni kezdett a hó. Az öreg fölvette a bicskát, s az asztalon lévő szalonnából leszelt három szeletet, majd három kenyeret is hozzá. A gyermekek még mindig az asszonyt nézték kerekre nyílt szemmel.

– Nesztek – mondta az öreg –, egyetek!

– Köszönjük szépen – állt föl a legnagyobbik, és átvette a három szelet kenyeret, és a három szelet szalonnát, és szétosztotta az öccsei közt. Birtalan kotorászni kezdett a tarisznyájában, és előszedett három piculát.

– Ez is a tietek, ni.

Erre Iván is vallatni kezdte a maga tarisznyáját, és onnan is előkerült három piculás.

– Ez is hozzá – mondta –, szépen énekeltetek.

– Jaj, nagyon szépen – szólalt meg az asszony is a kemence mellett –, sohasem hallottam még ilyen szépen énekelni. Elénekelnétek még egyszer? Kaptok hegyes cukrot. Jó lesz?

– Magának elénekeljük ingyen is – felelte a legkisebbik fiúcska, egy alig hétéves kis tömzsi, és már le is tette a szalonnát a padra, és fölállt.

– Nekem miért? – csudálkozott az asszony.

– Mert olyan szép, mint egy igazi angyal.

– Haj, te oda! – csapott a térdére Birtalan. Iván is nevetett. Az asszony elpirult, és mosolyogva lépett a gyermekhez.

– Mi olyan szép rajtam, te?

– A gúnyája! – jelentette ki a fiúcska bátran.

– Hö, hö! – tört ki Birtalanból a jókedv. Iván is a térdét csapkodta. Az asszony is nevetett. Leemelt a falról egy cseréptányért, és átment a másik szobába.

– Gyertek, na – biztatta a gyermek a bátyjait –, énekeljük el neki. Azok felálltak, lenyelték a falatot, és elkezdték:

Mennyből az angyal
Eljött hozzátok,
Pásztóóórok, pásztóóórok...

Mind a két versszakot végig. Az asszony ott állt az ajtóban a tányérral.

– Nagyon szép – mondta halkan, kissé meghatottan –, igazán nagyon szép. Köszönöm nektek, gyermekek. Aztán odavitte nekik a tányért, melyen három nagy cukordarab fehérlett.

– Igazi édes cukor! – lelkendezett föl a kicsi, és kikapta a tányérból az egyik darabot. Aztán ültek mind szótlanul, és ettek. Csak a fogak őrlése, az állkapcsok mozgása hallatszott, és a tűz. Az asszony behúzódott a kemence mögé, és nézte őket. Valami furcsát érzett abban a percben. Valami szépet és meleget. Mintha ezek itt mind hozzá tartoznának valamiképpen.

– Ilyen a család – gondolta –, ez az, amit úgy mondanak: család. És reá gondolt, aki valahol messze van. Pedig itt lenne a helye, ezek között. Itt, mellette. Itt. Elszomorodott. Szeretett volna sírni. Jó lett volna sírni.

– Úgy – mondta hirtelen Birtalan, és nadrágjához törölte a bicskát –, ez is megvan. És mostantól kezdve nőnek a napok.

– Mi van? – kapta föl a fejét az asszony a kemence mellett.

– Nőnek a napok. Átfordul a tél. Attól kezdve minden reggel egy jóakaratnyit hamarabb kél a nap, s öste később nyugszik. Egy jóakaratnyit minden nap. Iván bólintott szótlanul. A gyermekek majszolták a cukrot, és nézték az idegen házat, a falakat, az edényeket s a nagy tulipános ládát a szoba közepén. Az asszony szívében megbizsergett hirtelen az öröm. Hosszabbodnak a napok! Egy jóakaratnyit, így mondta az öreg. Ettől a mai estétől kezdve naponta egy jóakaratnyit. Naponta egy jóakaratnyival közelebb jön a tavasz. Ó, áldja meg az Isten azt, aki jászolban született ezen az estén...

Nem imádkozott még soha, nem is tudta, mi az. De most, hogy hirtelen arra a titokzatos gyermekre gondolt, akiért mindez van, aki jászolba született, s akinek emlékét a templomok őrzik: valami furcsa, boldog meghatottság fogta el, valami alázatos hála ezért a kis jóakaratért, ami végre megjött a hatalmas és ismeretlen idő mélyében, és minden reggel, és minden este feszít majd egy keveset a nappalok zárján, egy jóakaratnyit, éppen csak egy jóaka-

ratnyit… ameddig kitágul, és megnő ez a jóakarat lassan, és kibomlik belőle a tavasz! Megnyílt előtte hirtelen valami titok, mintha fátyol hullott volna le valamiről, ami eddig ismeretlen volt és félelmetes.

– Hála legyen a Krisztus Jézusnak a jóakaratáért… – mondta halkan, és a szeme megtelt könnyel.

A gyermekek rábámultak, és nem értették a szavakat. Iván lehajtotta a fejét, Birtalan gondolkozott egy keveset, aztán ezt mondta:

– Igazad van, menyecske, ennél nagyobb dolog nincsen a világon.

Még ültek egy keveset, de egyikük se szólt többet. A gyerekek némán majszolták a cukrot, a tűz duruzsolt. Aztán fölálltak, előbb Birtalan, majd Iván, és kucsmáik után nyúltak. Ujjasaikat leakasztották a szegről.

– Már elmennek? – kérdezte az asszony szomorúan.

– Mindennek megvagyon a maga ideje és rendje. – mondta Birtalan ünnepélyesen –, és mi a karácsonyt most befejeztük. […]

Az asszony még állt az ajtóban egy ideig. Puhán, nesz nélkül hullt a hó. Aztán lassan bement a házba. Betette az ajtót. Fát rakott a tűzre, elrendezte az edényt, evett. Majd leült a kemence mellé, megszokott helyére, és elgondolkodott mindazon, amik ezen az estén történtek. Látott egy kisgyermeket a jászolban feküdni, akinek Jézus a neve, és mégis jászolban fekszik. Látta a pásztorokat és az angyalokat, és fülében ott zsongott az ének csengő gyermekhangon: Mennyből az angyal… próbálta elénekelni, de nem emlékezett tovább a szavakra. Aztán eszébe jutott a jóakarat, amit a kis Krisztus Jézus hozott le a földre valahonnan, és amelyik ettől az estétől kezdve minden reggel és minden este nyújt egyet a napon. Egy egészen keveset, egy jóakaratnyit csupán, de tágít rajta mégis valamit. És ennek a sok kis jóakaratnak a végén ott jön a tavasz… Valami boldog melegséget érzett ettől, és csöndesen elmosolyodott.”

Almássy Mária

A Piarista Rend búcsúztatója

Kedves Testvérek!

Nem dicsérni, de nem is pusztán temetni jöttem rendtársamat. Hálát adni akarok érte; miatta Istent dicsérni a gyülekezet közepén. Az evangéliumot akarom hirdetni, mégpedig úgy, hogy előtte szeretném meghallani, kiolvasni az evangéliumot az eseményekből – elsősorban az ő életéből, tetteiből és személyéből. Evangelizált szeretnék lenni magam, az örömhír befogadója, hogy aztán hirdethessem Jézus örömhírét, az Isten szeretetéről szóló örömüzenetet nektek is, felidézve és szemlélve Bulányi György piarista életét és alakját.

Néhány éve történt, hogy valamilyen rendházi megbeszélésre gyűltünk össze. Arról beszélgettünk, hogy mi is a mi piarista identitásunk. Nagy reményekkel vágtunk bele, új módszertani ötletekkel felvértezve. A káprázatos újítás abban állt, hogy ötletbörzét tartottunk, s aztán mindegyikünk pontokat adhatott az általa fontosnak ítélt témáknak. Mindenkinek 10 pontja volt, abból gazdálkodhatott. Súlyozni akartuk a javaslatokat, hogy ne mindennel, hanem csak a legtöbb pontot szerző témával foglalkozzunk. Amikor Gyurka bácsira került a sor, mind a 10 pontját egyetlen témára tette fel: Jézus-követő. Gyurka bácsi szerint ez a válasz arra kérdésre, hogy kik vagyunk – kik legyünk – mi, piaristák: Jézus-követők.

Ilyen volt, így működött Gyurka bácsi. Egyetlen témája volt: a názáreti Jézus. Erre tette fel az összes pontját egész életében, valahányszor szavazni vagy dönteni kellett. Így lett szerzetes is: „Fejest ugrottam” – írja önéletrajzi visszaemlékezésében. Nem volt ez egyszerű a környezetének, de azt hiszem, saját magának sem.

A környezetében levők ilyenkor azt élhették át, hogy persze-persze, Jézus, de talán jó volna megpróbálni ezt egy kicsit részletezni, és egyáltalán próbáljunk meg szóba állni egymással. Ha mindenki a saját mondandójára teszi az összes pontját, hogy tudunk majd beszélgetni? A radikalizmus tónusa görcsbe merevíthet. A kérdés persze az, hol van az egyensúly a rugalmasság és a megalkuvás között. Mit is jelent az, amiről Illyés Gyula Ditirambus a nőkhöz című verse szól, amelyet Gyurka bácsi adott elő nekünk. Mit jelent az, hogy „a hajlíthatók és görbíthetők, / a szívósan gyengédek”? Hogyan kell, hogyan lehet szívósan gyengédnek lenni? – ez a kérdés.

Azt hiszem, Gyurka bácsi nem úgy idézte ezt a verset, mint aki tudja a választ, hanem azért tetszett neki is ez a gondolat, mert kihívást látott benne; ezt szerette volna ő is megtanulni: a szelíd hatalomgyakorlást. Ezért hol itt, hol ott volt; hol erőteljesen lépett fel, hol nagy szelídséggel. A hitelét ennek a tanulásnak az adta, hogy a fejest ugrások következményeit maga is megszenvedte: legyen szó akár a hatalommal való szembeszegülésről, akár a nőtlen Jézust celibátusban követés terhéről.

Ezért tudtunk hát azon a bizonyos megbeszélésen is végül mégiscsak szót érteni egymással. Sokszor tűnt úgy a beszélgetéseinkben, hogy a báboskodás szókratészi művészetét gyakorló magatartást, a piarista tanárok eszköztárából sem hiányzó „módszertani provokálást” alkalmazza. Üdítő volt, ahogyan velünk, a nála fiatalabbakkal beszélt, ahogy viszonyult hozzánk egy-egy beszélgetésben: bátorított, az előrelépésre serkentett. Soha nem arra szólított, hogy a múltban keressük a ma érvényes megoldásokat. Emlegette ugyan, hogy ő a hatvanhetven évvel ezelőtti gondolkodás- és látásmódjával hogyan közelít meg egy-egy elsőre különös jelenséget közöttünk, de ezt nem azért mondta, hogy megakasszon, hanem azért, mert mindig is tisztességesen akart játszani: jelezni akarta, ő hol tart a megértésben. S utána feszülten figyelt, hogy mi mit mondunk. Legjobb pillanataiban így beszélgetett, így viszonyult hozzánk, fiatalabbakhoz is. Ezért volt felszabadító a közelében lenni, mindenféle rögzültsége, az összes lemezei ellenére. Nem bezárt, hanem felszabadított, s maga is élvezte a beszélgetésben megnyíló szabad tereken járást.

Ez a szabadság az evangélium szabadsága. És valamiféle pedagógia is. A lelkiismeret létében és helyes irányt mutató szavában hívő paidagógosz, a másikat kísérő segítő meggyőződése. Gyurka bácsi hitt abban, hogy egyetlen igazság van, és ez az igazság megszólal – vagy visszhangra talál – bennünk. És hogy éppen ezért érdemes és kell már kicsi kortól kezdve szabadságra vezetni az embereket, s ez már evangelizálás. Ezért nem volt kétféle üzenete: egy a kicsiknek, egy a felnőtteknek. Gyurka

bácsi mindenkit felnőttként kezelt: olyannak, akiben jelen van és megszólal a lelkiismeret. Feltételezte, hogy hallgatósága ilyen értelemben felnőttekből áll – vagy ha nem, felnőttek lesznek attól, amit mond nekik. Nem biztos, hogy ebben teljesen igaza volt, de ez ismét csak egy olyan egyensúly megtalálásának a kérdése, mint amilyenre az előbb találtunk. A válasz itt sem adódik magától. Mindenesetre a Bokor Közösség léte azt bizonyítja, hogy Gyurka bácsi válaszkísérlete elég jó volt. Hiszen érvényes a lelkipásztori gyorsteszt: olyan mértékben evangelizálunk, amilyen mértékben evangelizálókat nevelünk.

Kerestem, hogy a Szentírásból milyen képet vagy személyt idéz fel bennem Gyurka bácsi alakja. Bármennyire furcsának hat is, nekem először a nagy küzdő és vitatkozó apostol, a tarszoszi Pál jutott az eszembe. Miért is Szent Pál? Azt hiszem, a küzdelmek, a viták, hadakozások, a konokság, a tekintélyhez való ambivalens viszony, és ugyanakkor erőteljes hangsúlyozása a tekintélynek, a saját tekintélynek: talán ezek miatt. Timothy Radcliffe Domonkos-rendi teológus írja, hogy az egyházon belül is helyénvaló a harag, még az Isten elleni harag is. „Ha több teret nyitnánk a teremtő és reményteli haragnak az egyházon belül, kevesebb romboló harag lenne hitünk ellen az egyházon kívül." Teremtő és reményteli harag: Tessék, egy újabb egyensúlyi helyzet megtalálásának feladata! Egy újabb evangelizáló feladat. Emberről, Istenről, Isten és ember kapcsolatáról szól ez is.

Mindnyájunkon áll ez. Nemcsak az elöljáróinkon. Ha felnőttek akarunk lenni, akkor mindegyikünknek feladata teret nyitni a teremtő és reményteli harag számára az egyházon, a közösségünkön belül. Személyes és közösségi feladat ez.

Aztán azért is Szent Pál jutott eszembe, mert Gyurka bácsi is mélyen átélte a kereszt botrányát. Hadakozott ellene, hol teremtő haraggal, hol reményét vesztve. Pál találmányának tartotta, hogy a keresztnek bármi teológiai jelentősége lenne. Kemény vitája volt Pállal erről. Sőt azt hiszem, hogy a Pállal folytatott vita csak a felszín volt, valójában Istennel küzdött. Úgy, mint egykor Jób vagy Jeremiás. Mi, átlagos emberek, átlagos keresztények nem igazán tudunk ilyenről a magunk életében. A próféták, mint Bulányi György, igen. Gyurka bácsi nagyon érzékeny volt arra – és helyesen –, hogy ne magyarázzuk ki a kereszt botrányát. Ő mélységesen átélte. Ezt írta nemrég: „A jézusi tanításnak, örömhírének nem hiába reálsummája ez: Keressétek az Isten Országát, és keresztre talál, aki keresi. Joggal merül fel a kérdés: »Élhető« is ez a jézusi Ország, vagy csak »halható«? Lehet élni érte; de ebbe bele kell halnia a létező társadalmi rendben annak, aki megpróbálná."

Minden porcikája tiltakozott az ellen, amit ő így hívott: „steril misztika". A tettek embere volt: nem valami elvont kegyelemtani vita szintjén, hanem a mindennapokban; a praxisé, nem az elméleti hitvallásé.



A fiatal piarista

Ezért a másik bibliai kép, amely felidéződött bennem, nem egy személy, hanem egy jelenet: a Golgota. Gyurka bácsi a kereszt alatt, ott, ahol Mária Magdolnát vagy a szeretett tanítványt szoktuk látni. S könnyezve nézi ő is Jézust, a kudarcot vallót; Jézust, akit nagyon szeret. Jézust, akiért lemondott a fiatal lánykákról, a földi szerelemről, a nagy családról, a sok gyerekről – pedig micsoda pátriárka lett volna! Nézi Jézust, akiért börtönt viselt, és megaláztatást; akiért szitokszó lett a neve a gyülekezetben. Hogy fájt ez neki!

Egy másik Domonkos-rendi teológus, Herbert McCabe írja: „Amikor imádkozunk, megéljük azt az örök párbeszédet, amely Isten mint Szülő és Isten mint Gyermek között folyik, s amelyet Szentlélek Istennek hívunk. Ez az örök párbeszéd lépett be a mi történelmünkbe Jézus imájában: abban, hogy elfogadta a halált az Atya iránt és irántunk való szeretetből. Mert a kereszt Jézusnak az Atyához mondott imája, hogy az Atya tegye meg, amibe ő belebukott: tegye meg azáltal, hogy szeretettel elfogadja a bukást. És az Atya válasza erre az imádságra a feltámadás volt, Krisztus feltámasztása és a mi feltámasztásunk."

Gyurka bácsi élete is – az ő „praxisa" – ebbe az imádságba kapcsolódott: Jézus imájába. És részesült Jézus kudarcában is. Milyen döbbenetes, hogy élete utolsó hónapjaiban először eltörött a sarkcsontja, aztán a csípője, utána lebénult a bal keze, majd eltörött a jobb. Ki meri követni őt ide, a szenvedés titkába, a kudarcot valló Jézus imájába?

Talán élete végén megértette, talán a halálában, talán a feltámasztáskor, hogy hogyan is épül Isten országa: hogyan építi Isten az ő országát.

2007-ben ő húzott engem karácsonykor, nekem kellett ajándékot adnia a közösségben. Megkaptam a KIO köteteit, a Napló 91-es füzetét és egy kísérő levelet, egy verset. E vers utolsó három szakasza így hangzik:

„Sokat találsz majd benne,
Botrányosat. De bízom Benned:
Nem botránkozol, hiszen ismered,

Akitől, amíg él, csak olyan telik,
Amit ajkára ad egyetlen
Szerelme, a Názáreti.

Vége, vége, nincs tovább,
Megizzadt, s koszorús homlokát
Megtörölheti, s Pegazust is, a lovát."

Mennyei Atyánk!
Köszönöm, hogy adtad nekünk Gyurka bácsit. Köszönöm, hogy egy közösségben élhettem vele, megismerhettem, közel kerülhettem hozzá. Kérlek, tedd képessé Gyurka bácsit és minket is a te irgalmas szereteted befogadására. Add, hogy meghalljuk sugallataidat, és bátran és hűségesen, rád hagyatkozva merjük is tettekre váltani, amit megmutatsz nekünk lelkiismeretünkben. Add, hogy Gyurka bácsival együtt élhessünk majd egyetlen szerelmünk, a Názáreti, a te Szent Fiad közösségében. Ámen.

Urbán József
piarista tartományfőnök

A Bokor búcsúja

Kedves Felebarátaim, Kedves Testvérbarátaim, Kedves Gyurka bácsi!

Nem búcsúzunk. Csak elköszönünk. Csak elköszönünk, hiszen az Isten Országáért egy küzdelmes életen át fáradozó Gyurka bácsival valamiképpen közösségben kell maradniuk mindazoknak, akik ezt az Atyai Országot a maguk számára emberhez méltónak, boldogítónak gondolják. Mivel hitem szerint a lélek halhatatlan, s az emberi szellem Istentől rendelten örök, ezért a következő percekben úgy szólok, mint akinek meggyőződése: Gyurka bácsi is itt van ezen a nagy közösségi találkozónkon. 41 éves tanító- és tanítvány-, apa- és fiúkapcsolat van szavaim mögött, mégis inkább nem értékelnék, hanem vallanék ezen az elköszönési alkalmon.

Drága Gyurka bácsi, én belülről vezérelt embernek tapasztaltalak Téged. Belülről vezérelt az, akit a lelkiismereti meggyőződése irányít. Mi, keresztények, Istenünk és legjobb énünk hangjaként is megfogalmazhatjuk lelkiismeretünket. Gyurka bácsi, Te így vezérelted magad, amióta megismertelek. Legfőbb bűnnek azt tartottad, ha az ember ködösítésekkel, megalkuvásokkal, embereknek tetszeni akarással eltompítja ezt a hangot. Frappáns szavaid bennünk élnek: „Nem hordhatjuk mások zsebében a lelkiismeretünket." Meggyőződésedhez akkor is sikerült hűnek maradnod, amikor nemzedékeink nőttek fel vezetéseddel ennek szellemében, és nagy ütközéseink adódtak, hiszen a magunk lelkiismeretét mi is felelősen igyekeztünk csiszolni, és a Te zsebedben sem akartuk tartani. Emlékszem, annyira terelgettél a felnőtt, felelős gondolkodás és cselekvés felé, hogy életemet meghatározó döntésemben is mellettem maradtál, és én Melletted maradtam.

Barátaim és Testvéreim! El tudjátok képzelni, hogy a kemény, radikális, rámenős, „úthengernek" kikiáltott Bulányi György együtt morzsolja könnyeit 23 éves lelki-szellemi fiával, velem, Mátyásföldön, egy kis mellékutcában? Mert én a jó pappá levés helyett a jó papává levést hallottam Istenünk hangjának, ő meg azt, hogy a Nácinak csakis papi hivatása van. Ilyen elfogadó szeretetet, amilyet akkor adott, csak az édesanyámtól kaptam ebben a súlyos útkeresésemben. Kedves Gyurka bácsi, valószínű, hogy ez az elköszönésünk teret nyit afelé is, hogy akik Téged nyomasztóan erős, konok, merev embernek véltek, azok meghallják majd a mi szánkból azt is, hogy volt szíved, amely sok gyermeket, sok unokát, sok dédunokát vonzott köréd. (Ha Bokrunk két legnagyobb családját veszem csupán, ez lelki értelemben akkor is négy gyermeket – a két házaspárt –, huszonhat unokát és huszonkilenc dédunokát jelent).

Drága Gyurka bácsi! A közvélemény azt gondolja Rólad, hogy a legtöbb bántás, kritika kívülről ért. Mi, akik legbelsőbb testvérbaráti körödbe tartozunk, tudjuk, hogy kaptál Te tőlünk is eleget. Amikor tűrőképességed és érveid elérték határukat, akkor rendesen meg is sértődtél, hiszen nem „főpapunk" voltál, aki engedelmeskedtetni akarta a „kedves híveket", hanem jézusi értelemben vett tanító és harcostárs, EMBER, olyan írástudó, amilyent Babits fogalmazott meg: „Istenen kívül nem ismer más vezért". Tudomásul kellett venned, hogy a jó Isten hangja nemcsak Bulányi-módon szól, hanem mindannyiunk módján is, akik fejlődőképesen figyelünk Istenre és egymásra. Láttam én is, hogy nagyon nehéz volt ezt türelemmel viselned, pedig Magad neveltél ilyennek bennünket. Ki gondolná, hogy képes együtt imádkozni, tanulni, cselekedni egy olyan társaság, amelynek minden tagja öntudatos egyéniségnek szeretné önmagát? Miért maradtunk együtt a Te nehéz egyéniséged és a magunk nehéz egyénisége ellenére, és maradunk együtt azután is, hogy elköszöntünk Tőled? Megmondom: mert olyan örökséget hagytál ránk, amely mennyei Atyánktól származó tartalmi és formai értékeket hordoz. Ezek röviden a következők:

Tartalmi örökségként azt kaptam, hogy egy irányba tekintésünk mindig Jézusra tekintést jelentsen. Szerény istenkeresők jézusi közösségének kell lennünk, akik eleget hallottuk Tőled: „Jézust folytatni és előre mutatóan utat mutatni nem lehet állandó stúdium nélkül" (1998). Emlékszel, hogy milyen jót nevettünk, amikor 1983-ban egymás számára sokszorosított, 14 kötetnyi szellemi termékünk alapján arra következtetett az államvédelem, hogy 8-10 ezren lehetünk, pedig ezren sem voltunk. A szellemi hangsúly mellett a lelkiséget is szorgalmaztad: „Ha imádkozó emberek vagyunk, akkor nem felejtjük el, mire lettünk a Bokorban egybeszeretve... Ezen fordul a Bokor jövője" (Végrendelet, Ságvári szikla, 1988). Szellemiség és imaélet. Ebben a sorrendben, mert megtanultuk: tudatunk értékszintje meghatározza imáink tartalmát. Értékszemléletünket egy életen át Jézushoz igazodva kell fejlesztenünk, és akkor imánk is harmóniában lesz az evangéliumok Jézusával.

Formai örökségként a kisközösséget kaptam. Gyurka bácsitól elleshettem, hogy az ember tehet kitérőket, de a testvérbarátságokra épülő kisközösséget nem érdemes lecserélni. 1990-91 meghozta, hogy útlevelet kaphattunk. Be is jártad, Gyurka bácsi, a fél világot, és ezt így értékelted: „Mentem boldogan a nemzetekhez, és magyarul és németül, olaszul és franciául, még egy kicsit angolul is, de latinul és görögül mindenütt elmondtam, hogy mi is az az *agapé*, a *metanoia* meg a *basileia*... S mire mentem vele? Vagy hét éven keresztül jártam a világot tengeren innen és túl... és hánytam a borsót a falra. Egyetlen embert sem tudtam megnyerni neked, Jézusom..." (2009). Megköszönöm, Gyurka bácsi, hogy ezt a világjárást akkor úgy szervezted, hogy kisközösségi kapcsolataink nem szenvedtek csorbát.

Kedves Gyurka bácsitól elköszönő barátaim! El tudjátok képzelni páter Bulányit egy kisközösségben, ahol akkor szól, ha rá kerül a sor, és annyi ideig, ameddig a megállapított időlehetőség engedi mindannyiunk számára? Pedig ezt így tanította meg nekünk, élen járva jó példával akkor is, amikor a korkülönbség 30-40 év is volt.

Gyurka bácsi, köszönöm a kisközösségi örökséget. Köszönöm azt a szolgálati elkötelezettségi példamutatást is, amelyet az evangelizálásról Te így fogalmaztál meg: „Szolgálom Bokor-beli közösségeimet, teszem ott is a dolgomat, de ha hívnak magyar testvéreim a Szellemi Búvárok Egyesületébe, Visnyeszéplakra, a Felvidéki Trianon Társaságba, a Jobbikba, megyek mindenhová, és mindenütt azt mondom, amit meg nem szűnően hallok a lelkiismeretemen keresztül" (2009).

Hát igen, ezzel kezdtem elköszönő gondolataimat: a lelkiismerettel... – ezzel is fejezem be. Drága Gyurka bácsi, továbbra is, odaátról is maradj támaszunk, hogy fejlődőképesen hűségesek lehessünk lelkiismeretünkhöz!

Király Ignácz

Gyurka bácsi legkedvesebb verse

Virág-ballada

Szíl-Tarcsán az őszi erdőn hét nagy erős kondás
vacsorázott s velük együtt Eső-Virág András,
aki jött csak valahonnan, maga se tudta, hogy honnan.

Oldalt varrott csizmájára port rakott a messze
s mutatta az útja hosszát, s azt, hogy nem kereste:
Falevélként, irgalombul hajtja a szél, ha elindul…?

…Ült az erős hét kondással, szalonnát sütöttek
s körülöttük láthatatlan harangok ütöttek.
Tudatták, hogy jön az óra s hamarosan koporsóba
fektetik Virág Andrást az erdei kondások.
– A csend nyelvén üzentek a puha csobbanások.
Bennük tán a táj riadt fel halált sejtő kis jelekkel.

Mikor a szalonna megsült: tölgyfa-csobolyóból
nagyot ittak… nyolc ember egy fadongájú tóból.
Azután meg rádudáltak. Máskor úgyis csak bút láttak.

Kivált Eső-Virág András, kinek fél kenyere
se volt soha… s mint a puszta, puszta a tenyere.
Abba borult ő csak, hogyha pihenni a vágy elfogta.

Volt neki egy citerája: akár annyi ezüst –
pedig barnára fogta már az idő meg a füst.
Oldalán a csillag, a hold, s rá volt faragva a mennybolt.

S volt egy aranyszín tolla is. Mérhetetlenségből
szállt az a toll… úgy szedte fel fütyölve a rétről.
Fütyölt bizony, mert nem tudta: attól nem lesz többé nyugta.

Citerával, a szép tollal lett aztán elveszett.
– Megnőtt benne minden dal és minden emlékezet.
S szegény… egyre hordta őket, mint az ég a nagy esőket.

Mondom: a hét nagy kondással ültek a fák alatt
kinn Szíl-Tarcsán, és dudáltak, és az idő haladt.
Virág ekkor elővette tollát s a húrokra tette.

A húrokon egy hős ország támadt fel dalolva,
– a hét kondás hallgatta csak egymásra hajolva.
S összesúgtak, hogy megölik: leszúrják, vagy agyonlövik.

Hát mért játszik sokkal szebben, s más húron a bolond.
– Testét majd a disznófertő belepi, vagy a lomb.
Hallgatták a húr pengését s elővette mind a kését.

Azután körülvették Andrást, mint herceget álnok,
bosszús, irigy, erdőtnyövő, nagyhajú királyok.
S mire odanézett a hold: Eső-Virág András csak – volt.

Testét fertőbe vetették, rácsaltak vagy hat kant;
pengették a citeráját, de az széjjelpattant;
oldaláról lehullt a hold, s kétfelé hasadt a mennybolt.

A tolla meg elszállott, el a messzeségbe,
hét nagyhajú gonosz elől mérhetetlenségbe.
Akkor szólott a legvénebb: – Átka ne legyen a vérnek!

Temessük el Virág Andrást, nőjön mező rajta –
s ha tavasz jön: nagy nyáját a pásztor ide hajtja.
Bizony mondom: jövendőre tej lesz és méz őbelőle.

Amikor hát jött a hajnal: a hét gonosz kondás
kikereste a sár alól, s így lett Virág András
televény földje a fának, s ágya száz új ibolyának.

Sinka István

A hálaadó szentmisén elhangzott beszédek

Utolsó kísérlet

Kedves Hozzátartozók!
Kedves Piarista Rend!
Kedves Bokor!
Mindnyájan, akik itt jelen vagytok!

Eltemettük! És most itt vagyunk Bulányi György halotti torán, a jézusi utolsó vacsorát idéző szent lakomán. Nekem jutott az a feladat, hogy a végbúcsút elmondjam. Néhány barátom figyelmeztetett, hogy vigyázzak, mit mondok ezen a helyen. Egyetértek velük, hogy most nem a Halottunkat és minket ért sérelmekről kell beszélnünk, hanem a háláról. Háláról, amivel Istennek tartozunk. Háláról, amivel Bulányi Györgynek, testvérünknek és barátunknak tartozunk. De hát kicsoda ez az ember? És mit akart? Mit művelt?

1) Kicsoda ez az ember?

Ezt kérdeztem akkor is, amikor negyven évvel ezelőtt megismertem, és a budai hegyekben félnapokat sétáltunk és vitatkoztunk. Megállapítottam, hogy ez az ember egy fantaszta, ez az ember nem normális.

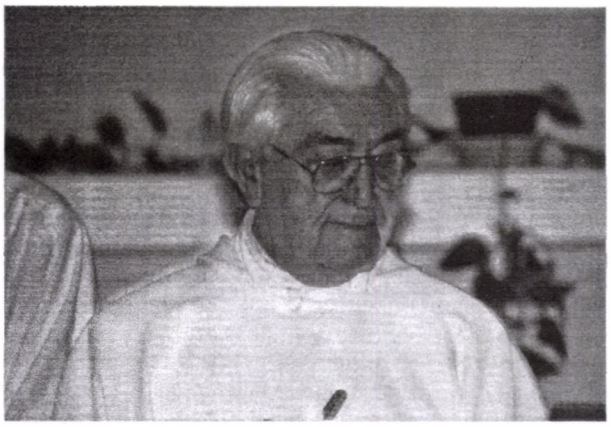
Olyat állított ugyanis, hogy a szegények a boldogok, a kisemberek a boldogok, a szelídek a boldogok! Azt magyarázta, hogy a gazdagságban nincs boldogság, a hatalomban nincs boldogság, az erőszakban pedig csak hullahegyek vannak, csak kín és gyötrelem van!

Azért gondoltam esztelennek, mert bizony én szerettem volna a gazdagok közé tartozni, szép karriert csinálni a papi pályán, és bizony Kapisztrán Jánosként keresztes háborúra tüzelni az embereket a bolsevik diktatúra ellen.

Három évig emésztettem ennek az embernek fantazmagóriáit, miközben ráeszméltem, hogy a szószékről éveken át mindenféle gond nélkül felolvastam a nyolc boldogságot a szegények, a sírók, az üldözöttek boldogságáról. Végre összeolvadt bennem a két fantaszta képe, hisz Bulányi annak a Jézusnak szövegét mondta, akinek evangéliumát én nap mint nap hirdettem...

Be kellett látnom, mert a tapasztalat is azt igazolta, hogy igazán csak a szegény tud adni, a gazdag csak alamizsnálkodik. Igazából csak a kisember tud szolgálni, a nagy ember csak névleg szolga (= miniszter), különben pedig úrként pöffeszkedik a hatalmi dagályban. És igazából csak a szelíd ember tud békét teremteni, az agresszív csak háborúra képes.

Megértettem, hogy amit a Názáreti Ács Fia, és követője, Bulányi, a „mezei teológus” prédikál, az egy ***új világrendnek*** az álma, Istennek álma. Ne a vevésre, a harácsolásra épüljön az ember világa, hanem az adásra, mert ha mindenki ad, akkor mindenki kap, és nem kell letaposni a másikat, nem kell verekedni sem. Ne a hatalomra, az uralkodásra épüljön a mi világunk, hanem „aki első akar lenni, az legyen mindenkinek a szolgája” (Mt 20,27). És ne az erőszakra épüljön a világ, mert ha a jobb arcomra kapott pofonért legalább akkora pofont adok vissza, akkor nem fogy a földön az ütők száma, hanem nő, egészen a világ elpusztításáig. Csak a szelídek, a nem ütők, a bal arcot is odanyújtani képesek menthetik meg földet. Megértettem a nyolc boldogság igazát.



A gyémántmisés pap

Megértettem azt is, hogy az a Názáreti Próféta és ez a Bulányi nemcsak egy új világrendnek, de abból következőleg egy ***új világszerkezetnek*** is prófétája. Meg kell szüntetni az emberek között az uralmi rendet, az alá-fölérendeltségi viszonyt, az úr-szolga viszonyt, és helyébe kell tenni a testvéri mellérendeltséget: „Ti mindnyájan testvérek vagytok” (Mt 23,8). Létre kell hozni az embertestvérek társadalmát!

Megértettem az álmot, a víziót, és rabja lettem. Mert ez elméletileg tiszta és csodálatos isteni terv, Isten világa a földön! Ez Jézus üzenete, és csak ez lehet a kereszténység lényege.

De mit akar kezdeni Bulányi ezzel a fantasztikus tervvel?

2) Mit akart ez az ember?

Megértettem, hogy mit akar. Mindenekelőtt lemosni a gyalázatot, az egyház szégyenét. Mert az, hogy 2000 éve ott vagyunk, ahol vagyunk, nem az Isten bűne, nem Jézus bűne, hanem elsősorban a kereszténységé, akik nem tettek meg mindent annak érdekében, hogy az új világ létrejöjjön. Sőt beálltak a gazdag, a hatalmas és erőszakos rendszerek sorába, bitorolva a Jézus nevet: a szegény Jézus, a szolga Jézus, a szelíd Jézus nevét.

Mit akar még Bulányi? Amit már az olasz Papini is a múlt század elején megfogalmazott Krisztus története c. könyvében (1920): „Jézus felkínálja nekünk az ő próbáját, az utolsót. A szeretet próbáját... A legvakmerőbbet, az ösztönünkkel leginkább ellenkezőt...” Bulányi szorgalmazni akarja az utolsó kísérletet. A történelemben kipróbáltuk már a diktatúrát, egy ember uralmát mindenki felett, kipróbáltuk már a demokráciát, ami a többség uralma a kisebbség felett, de nem próbáltuk ki Jézus rendszerét, a „pándúliát”, amikor mindenki szolgál mindenkit. Ezt a feje tejére állított világot talpra kell állítani – mondta Bulányi. Az ember által elrontott világot az Isten által tervezett világgá! Ez az utolsó kísérlet.

Gyönyörű, grandiózus terv! Megszületik Bulányi hatkötetes, közel 1000 oldalas műve „Keressétek az Isten Országát” címmel, majd az „Egyházrend” dolgozat, amelyben az egyházi jogrend helyett a jézusi szeretetrendről álmodik. Persze írni bárki bármit írhat. Abból is lehet baj, de végül is hat kötet ide, 1000 oldal oda, lehet ezer dolgozat, van még hely a könyvespolcon vagy a pincében. Bulányi se nem szoroz, se nem oszt. Felejtsük el!

Az igazi baj ott kezdődött, hogy ez az ember nemcsak álmodott és írt, hanem meg is akarta valósítani az álmát. Az igazi baj ott kezdődött, hogy talált is olyan bolondokat, akik egyre nagyobb számban csatlakoztak hozzá. Igen, csatlakoztunk hozzá, hogy mentsük az Isten becsületét, és mentsük, ahogy lehet, a világot.

3) Mit művelt ez az ember?

Tudtuk, hogy erőszakkal nem lehet átrendezni az emberi kapcsolatokat, és nem lehet átrendezni a társadalmi viszonyokat. De alulról építkezve meg lehet kezdeni ezt.

Jó világ csak jó emberekből épülhet fel. Meg kell térnünk, jobbá kell lennünk, Jézus eszményeit kell követnünk. Ez önmagában is nagyon nehéz, de mégsem elég.

Az ember közösségi lény, a társadalom közösségekből épül fel. A közösségekkel kell folytatnunk. A családdal, s aztán a kisközösséggel, amely a család és társadalom közötti láncszem. Kicsi, testvéri közösségeket kell létrehozni, Jézus 12 fős kiscsoportjának mintájára. Kezdve az egyházban, amely aztán jel lehet, hegyre épült város, vagy ha úgy tetszik alternatív társadalmi minta a világ számára. Ez volt Bulányi szíve vágya haláláig.

Amit létrehozott, az a Bokor kisközösségi hálózata, amely erkölcsi megújulási mozgalomként határozza meg magát, és amely éppen ebben az évben 65 éves múltra tekint vissza.

Bulányi 1945-ben vatikáni indításra és magyar püspöki támogatással szervezte a kis csoportokat, hogy a diktatúra idején kis földalatti sejtekben fenn tudjon maradni az egyház. A pártállam halálbüntetés kiszabásával kívánta honorálni Bulányi buzgalmát, amit aztán életfogytiglani börtönbüntetésre változtattak. Végül is tíz év börtön után amnesztiában részesítették, és újra kezdte szervezni a kisközösségeket.

Eszményeink megvalósítása miatt kaptunk hideget-meleget. Az indiai éhezőknek kijuttatott pénz miatt előszedtek minket, majd a katonai szolgálat megtagadása miatt börtönbe csukták huszonhat fiatal testvérünket, akik nem embergyilkolásra tett esküvel akarták szolgálni hazájukat. Biztosak vagyunk benne, hogy az ő áldozatuk is hozzájárult ahhoz, hogy ma nincs kötelező katonai szolgálat.

Sajnos az egyházban megvalósuló szolgálat terve meghiúsult. Assisi Szent Ferencet a középkor megmentőjeként tartja számon a történelem; ő Szegénység Úrnő programjával és csuhája kordájával megkötötte a szakadék felé tartó Egyház szekerének kerekét. Ferencnek szerencséje volt, mert miközben ellenségei vesztére törtek, az aggastyán III. Ince pápa (1210) állítólag egy álom hatására a Lateráni bazilikában megcsókolta a mezítlábas Francesco lábát, és jóváhagyta mozgalmát. Bulányi álma az ő katolikus egyházáról az adott történelmi szituáció miatt nem valósulhatott meg. Pedig adva volt a lehetőség arra, hogy a kereszténység első három századának mintájára itt Magyarországon éppen az üldözések közepette váljon történelemformáló erővé egy hitvalló és tanúságtevő egyház.

A lehetőség ma is megvan az új diktatúra, a Mammon, a Pénz diktatúrájának világában. Az Isten Országa, a szeretet világának megvalósulása nincs helyhez, korhoz és intézményhez kötve. Bárki és bárhol valósíthatja. Csak a jézusi eszményeket, az emberbe Isten által beleírt eszményeket kell követni, és össze kell fogni.

Gyurka testvérünk élete utolsó éveiben a hazakészülő ember türelmetlenségével keresett fórumot magának. Elment mindenhová, ahová csak hívták. Nem az ő hibája, ha magatartását és szavait félreértették. Ő utolsó leheletéig az Isten Országa megvalósulásáért dolgozott. Félig bénán és testileg teljesen kiszolgáltatottan, de hatalmas akaraterővel és teljes szellemi frissességgel dolgozott még pár órával halála bekövetkezte előtt is.

Személyes vallomással kezdtem, azzal is fejezném be, s azt hiszem, ezt minden jelenlévő testvérem hasonlóan gondolja.

Gyurka testvérünk! Hálát adunk érted a szerető Istennek, hogy egy forrongó korban Téged adott nekünk lobogó fáklyául. Biztosak vagyunk abban, hogy neved be van írva odafönn az Élet könyvébe, és be lesz írva az utókor emlékezetébe. Köszönjük családodat, ahonnan jöttél. Köszönjük a Rendet, ahonnan indultál, és amely utolsó éveidben gondoskodó szeretetébe fogadott. Köszönjük Neked egymást: a „százannyi testvért és nővért”, akiket Te szerettél egybe – lángoló Bokorrá. Segíts minket, hogy ez a láng soha ki ne aludjon bennünk és utódainkban! Abban is segíts, hogy mindig tudjuk: az az állítás, hogy Isten emberiség-tervének megvalósulása lehetetlen – lehetetlen!

Kovács László

Ajánlgatjuk őt az ATYÁnak

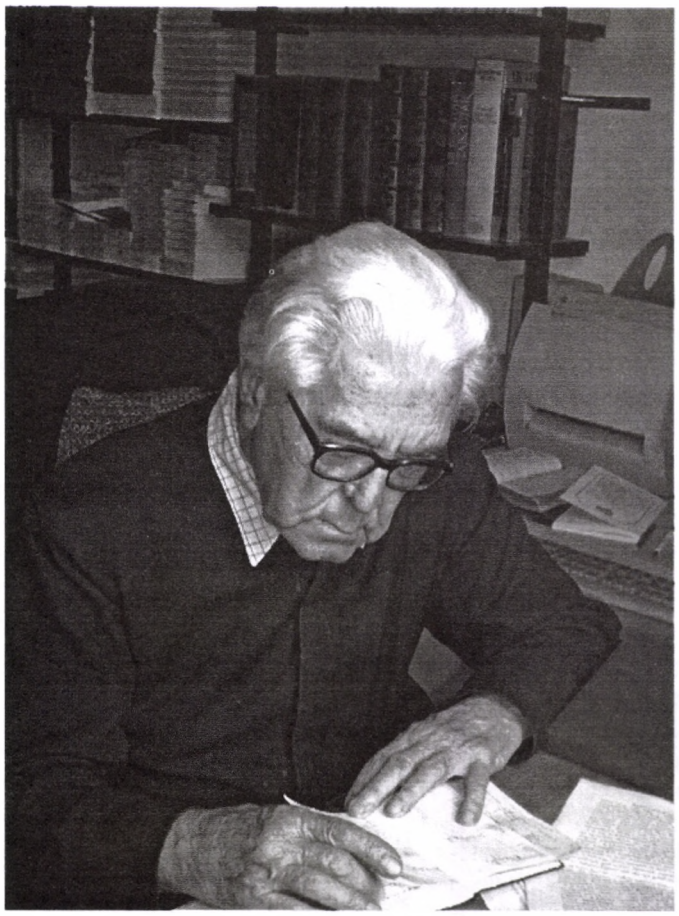
Kedves Testvérek!

Azért jöttünk most össze erre a szentmisére, hogy közösen imádkozzunk Bulányi György atyáért, a Bokor közösség alapítójáért, rendtársunkért, mindenki Gyurka bácsijáért.

Imádkozzunk érte, lelki üdvéért – azaz ajánlgassuk őt az Örök Szeretetnek, az Atyának, hiszen a Vele való találkozásra olyan példamutatóan készült. Álmában már korábban átélte ezt a találkozást. Az örökkévalóságról tűnődve beszélt egyszer erről: Már vártalak egy kis beszélgetésre – mondta az ATYA egy nagy fa alatt üldögélve Gyurka bácsinak (talán épp az óbudavári nagy diófa alatt – gondolhatnánk). Ő lopva az órájára pillantott volna, de az ATYA bátorította: Nem késtél, van időnk; még egy cigarettára is rágyújthatsz...

Közösen ajánlgatjuk őt az ATYÁnak; nem a gyengeségeit emlegetjük fel, hanem azokat a vele való személyes találkozásokat idézzük fel, amelyek ide hoztak bennünket. Ezekre szeretnénk az ATYA figyelmét irányítani: ezekről beszélgessenek ott a nagy fa alatt, az örökkévalóságban…

Én személyesen azért ajánlgatom, mert azt tapasztaltam, hogy élete teljes élet volt. Volt benne megpróbáltatás, szenvedés és kiszolgáltatottság bőven. Az utolsó hónapokban a betegséggel gyürkőzött, és most is, mint korábban, nem hagyta, hogy a nehézség élete fölé kerekedjen. Élni, alkotni akart az utolsó percig. Akkor is, amikor nagyon tehetetlen volt: törött lábbal a kórházban a szállítókocsin fekve, röntgenvizsgálatra várva éjszaka 11 felé kedvenc versét szavalta. Ugyanakkor fontos volt számára a másokkal való együttlét, találkozás. És volt ideje, figyelme az élet apró örömeire is: az óbudavári pihenésre, a ter-



Az elmaradhatatlan notesszel a kezében

mészetre, a játékra. A halála előtti héten, amikor négyen voltunk együtt a szobájában, egyszer csak megszólalt: Épp elegen vagyunk egy bridzspartihoz.

Azért is szívből ajánlgatom, mert nagyon szerette a piarista rendet. Nagy szeretettel emlékezett a növendékéveire, az iskolában töltött évekre, a szaktárgyaira. Számtalan rendi történetet, anekdotát hallottunk tőle. Voltak piarista példaképei. De nemcsak a régmúlt eseményei kötötték a rendhez, érdekelte a rend jelene is: Ismert minden mai piaristát. Különös érdeklődéssel, személyes figyelemmel kísérte a növendékek életét, formálódásukat. Szerette közösségünket: ha csak tehette, részt vett a közösségi alkalmakon: szentmiséken, imádságokon, étkezéseken, megbeszéléseken. A rend volt a családja, az utóbbi években otthona is. Így búcsúzott tőlünk a halála előtti estén, maga köré gyűjtve rendtársait.

Kedves Testvérek! Személyes találkozásainkat felidézve ajánlgassuk őt az ATYÁnak azzal a biztos tudattal, hogy már nála van, vele beszélget az örökkévalóságban épp ezekről az alkalmakról. Halála előtt egy hónappal Gyurka bácsi arról beszélt, hogy érzi: a Jóisten ringatja már a bölcsőjét. Hozzátehetjük: ez az új élet bölcsője volt, amelyre az Örök Szeretet várja; az új életé, ahol biztonság, öröm, derű és béke van.

Futó Béla
piarista

Cedric Prakash üzenete India Gujarat államából Bulányi György halála alkalmából

Kedves Testvérek, akik most végső búcsút vesztek Bulányi atyától!

Szívemből köszöntelek mindannyiótokat, amikor a szeretett Bulányi atyától, Gyurka bácsitól búcsút vesztek. Nyugodjék békében!

Amikor néhány nappal ezelőtt olvastam a halálhíréről szóló e-mail-üzenetet, első reakcióként hálaimát mondtam érte. Megköszöntem Istennek ezt a nagy lelket, ezt a csodás emberi lényt, akinek megadatott, hogy életéből több mint 90 esztendőt ezen a Földön töltsön.

Több mint 30 éve ismerem Bulányi atyát: elsősorban a Bokor Közösségbe tartozó, általa lelkesített közös barátaink által, de két-három ízben személyesen is találkozhattunk, amikor Magyarországon jártam. Az évek során megismerhettem meleg és odaadó, jó szívét, és azt a bátorságot, amellyel a fősodor ellenében is tudott élni. Minden vele való találkozás meghatározó élmény volt! Együttérzés és bátorítás áradt a személyiségéből, és ez bizony hatást gyakorolt az én életemre is.

A Bokor-mozgalom alapelvei mindig mélyen érintettek: elmélyült lelkiség és szellemi fejlődés, ami azután a közösségi, a családi és az apostoli életben nyilvánul meg. Olyan lelkület, amely csak a szükségeset igényli, és kész osztozni másokkal: adni a szükségben lévőknek. Ez a jézusi lelkület nemcsak az ő életét jellemezte, hanem fontos jellemzőjévé lett az általa indított, és magyarok százainak, sőt talán ezreinek életét megérintő mozgalomnak, a Bokornak is.

Számunkra itt, Gujaratban Bulányi atya elképzelései igazi áldássá váltak! Több mint 30 éve immár, hogy Oktatási Támogatási Programunk keretében szegény és peremre szorult gyermekek százait támogathatjuk sokatok áldozatának és nagylelkűségének köszönhetően. Ezért mindig hálásak leszünk.

Egy olyan korban, amikor úgy tűnik, hogy az anyagiasság, az intézményesültség és a hamisság uralja a világot, Bulányi atya élete igazi prófétai élet volt. Úgy gondolom, ő is a „pusztában kiáltónak szava" volt. Mindenkit megszólított és megmozgatott: gyerekeket, fiatalokat és felnőtteket egyaránt. Új követelményt állított mindenki elé: az adás követelményét, legyen bármilyen kevés is az, amiből valaki adni tud. Nem egy vonatkozásban visszaidézte és visszahozta a gyakorlatba Jézus tanításának a leglényegét!

Ma egybegyűltetek, hogy elgyászoljatok egy nagy személyes veszteséget, de ugyanakkor ünnepelnetek is kell: ünnepelnetek egy olyan életet, amely sokaknak és sokat adott. Igazán méltó tiszteletadás csak az lehet, ha mindannyian igyekszünk felnőni az általa megfogalmazott magas eszményekhez, és méltóvá lenni gazdag szellemi örökségéhez.

Nyugodjék békében!

Bánatotokban és ünneplésetekben osztozik fivéretek,

Cedric Prakash



Merza József

Búcsú a fegyverektől

Sárospataki házunk ajtaján két fémplakett volt. „Csonka-Magyarország nem ország, egész Magyarország mennyország. Nem, nem, soha!” – hirdette az egyik, míg a másik – a mai öntapadó lapokhoz hasonlóan – Nagy-Magyarország rajzolatát mutatta. Hetven évre visszanézve, négy-ötéves szememmel tisztán látom mindkét fémlapot. Induló életem képpörökségéhez tartoznak, ami feledhetetlenül, kitörölhetetlenül másolódik a kisgyerek emlékezetébe. Apám akkor már másfél évtizede élt a „csonka” országban. Öt gyerekével hagyta el elődei és saját maga szülőföldjét, házát, tanítói foglalkozását, mivel nem tudott hűségesküt tenni a királyi Romániára. Nem tudom elmondani, hogy mi élt a lelkében; azt tudom, hogy a sok szenvedés után a 17. században Magyarországra érkezett örményekben nagyon erős kötődés alakult ki a befogadó nemzet iránt. Oly erős, hogy a korábbi ország feldarabolása után apám inkább a létbizonytalanságot választotta. Nem az emberekkel volt baja, hiszen olyan területen élt, amely sok népnek volt hazája, megfért ott magyar, román, zsidó, ukrán a bányavidékre települt német, olasz munkások leszármazottaival együtt. A Szent István-i ország összeomlása fájt neki, a szép és gyönyörű országé, amely felett már egy évszázada megszületett az ítélet, mert nem tudott életképes, soknemzetiségű állammá válni, ahol a népcsoportok megtalálták volna az általuk óhajtott szabadságjogokat. Minthogy a politika egész Európában válságba jutott, a hatalmi tömbök megkezdték a politika folytatását más eszközökkel. Kitört a háború, az első kontinensméretű átrendeződés.

A politika, mint tudjuk, a lehetőségek tudománya. Hatalomhoz, pénzhez, anyagi forrásokhoz, stratégiai fontosságú területek megszerzéséhez van köze. Az igazsághoz nagyon kevés, vagy semmi. Lehet sírni Karthágó, Jeruzsálem, Athén vagy Róma bukásán, lehet keseregni leégett könyvtárak, lerombolt templomok, tönkrement műalkotások felett, bánkódni eltűnt népek sorsán, az aktuális erő azonban mindig elvégezte szándékolt munkáját. A régi Magyarország területét is megnyirbálták geopolitikai, hadi stratégiai, szövetségi szempontok szerint, s kialakítottak egy majdnem homogén nemzetiségű, jóval kisebb országot. A valóság bonyolultabb volta miatt azonban a győztesek mindig új viszályokat alapoznak meg, minden rendezés magában hordja a vesztesek revánsra törekvését. Nálunk kevesen látták az ország valóságos gazdasági és etnikai helyzetét a Kárpát-medencében, a realitástól elszakadt mitológiai-vallási szemlélet alapján nem tudtak lemondani a magyarság vezető szerepéről és az ebből eredő területi elképzelésekről. A helyzet tudomásul vétele, a kisebb országból adódó előnyök kihasználása, a nemzetiségek önállóságra törekvésének megértése – hiszen hetven évvel korábban mi is függetlenségünkért harcoltunk –, a békesség megteremtése helyett sérelmi politikát folytattunk, alkalmat várva a vereség megtorlására. Az erőviszonyok miatt ez csak külső, nagyobb erő segítségével történhetett. Embertelenné vált hatalom szövetségese lettünk, megvalósíthatatlan terv kivitelezéséhez csatlakoztunk, s amikor a politikát újból a fegyverek folytatták, a harcot elvesztettük. Örülhettünk, hogy a másodszor győztesek nem szüntették meg állami önállóságunkat.

Én a revíziós kor gyermeke voltam. Kezdeti, politikainak mondható emlékeim a lakásajtó fémplakettjeit tükrözik. Hatéves voltam, amikor az első bécsi döntéssel Magyarországnak ítélték Szlovákia magyarok által lakott déli részét, majd Kárpátalja egy darabját. Nyolcéves koromban Észak-Erdélyt csatolták vissza, a rá következő évben az ún. Délvidéket. 41 közepén hadiállapotba kerültünk a Szovjetunióval, egy év múlva már a Donnál állt a magyar sereg.

Apám akkor Kolozsváron a közigazgatás szervezésével, pénz- és adóügyekkel foglalkozott, három testvérem Máramaros megye különböző polgármesteri hivatalaiban dolgozott. Budapesti, kassai és boldogkőváraljai sógoraimat besorozták. Az első háromévi szovjet hadifogság után tért haza, a második sebesülten kórházba került, és Kassáról Lengyelországon és Németországon át menekülve viharos körülmények között ért Miskolcra, mivel Kassán maradni nem volt tanácsos. Harmadik sógoromnak az utolsó napon sikerült épségben kiszöknie a doni harapófogóból.

Az 1943 telén megindított szovjet ellentámadás eredményeként 1944. december 3-án megtörtént Miskolc elfoglalása. Tél volt, a délelőtti miséről kijövet a Szent Anna-templom előtt orosz ágyúkkal nézhettünk szembe. Az év során zajlott le 450 ezer zsidó deportálása, ismerős üzletek redőnyeit húzták le, ismerős lakásokra került hatósági pecsét, ismerős lakók ingóságait leltározták, vagy lopták szét.

Korán lettem újságolvasó, és rendszeresen forgattam mindenféle sajtóanyagot. Baloldali felfogású szövegekre nem emlékszem, jobboldaliakra, polgári, revansista, fasiszta, antiszemita tartalmakra viszont minden mennyiségben. A filmhíradók bevezetéseként a csonka országnak újabb és újabb darabokkal bővülését szemlélhettük, bár elégedetlen voltam, hogy miért gyűlnek oly lassan a további területek. A visszaszerzett részek lakosságának egy része boldogan üdvözölte a bevonuló csapatokat, hazafiasnak mondott indulókat és slágereket énekeltünk, keverve zsidókat gúnyoló versekkel és dallamokkal. Sok zászlót lobogtattunk, mindenféle szuvenírek készültek, kendőket, sapkákat, ruhákat, használati tárgyakat, nippeket gyártottunk az eredetromantika jegyében. Ez elég nagy anyag volt, ezekről hittem negyvenöt év után, hogy soha többé nem fogom látni vagy hallani őket, nem tudván, hogy az átalakult Európába érkezők tarisznyájában vegyesen ott lapulnak a nosztalgia, a korlátoltság és a gyűlölet termékei.

Hat év képeskönyvébe nagyon sok minden belefér. A harcra hívó és lelkesítő szövegek, dalok közben katonavonatokat, a fogatolt tüzérség alakulatait látom, a rádió pedig rendszeresen riasztja a lakosokat a kezdődő légitámadások miatt. Rádiós üzenetek mennek a frontra, táviratokat szerveznek a hivatalok. A visszatért részek lakosai vegyes érzelmekkel fogadják a magyar adminisztráció anyaországbeli képviselőnek módszereit, magatartását. Lelkes honfiak és haszonleső megszállók kavalkádja alakul ki, és nem kellett Márainak lenni ahhoz, hogy sok kassai többre tartsa a csehszlovák demokráciát a magyar királyi rendszernél. Tizenegy éves szemeim előtt elég sok jelenet zajlott, amelynek szereplői anyaországbeli, új vadászterületeket kereső kétes egzisztenciák, szegény erdélyi emberek, német és olasz katonákkal szórakozó magyar honleányok voltak. Később majd megindul a menekülés Nyugat felé, magyarok ezrei hagyják el félelmükben szülőföldjüket, mások a jobb élet reményében.

Egyelőre még a mai ötödik általános iskolásnak megfelelő elsős gimnazista voltam, és abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy én mondhattam az osztályban az 1945. március 15-i emlékbeszédet. Igyekeztem megfelelni a hazafias megbízásnak, könyvrészleteket másoltam össze, de hát ez nem volt elég, az osztályfőnök még hozzácsatolt egy bekezdést, amely arról szólt, hogy 48-hoz hasonlóan most ismét harcban áll a magyar, de nagy szövetségesünk oldalán győzni fogunk a háborúban. Ha baloldali családban élek vagy az angol rádió híradását hallgatom, valószínűleg másképp látom a helyzetet, bár a beszédet, vélhetőleg, elmondtam volna. A légitámadások végigverték Miskolc rendező pályaudvarát és a diósgyőri gyárakat, ennek ellenére még benne volt a levegőben a német csodafegyver mindent megváltoztató lehetősége. A pályaudvari bombatölcséreket majd az új világban fogjuk betölteni. Ma is emlékszem a lapátnyéltől feltört kezem fájdalmaira.

Egy éven múlt, hogy nem lettem levente, nem kellett alaki gyakorlatokra járnom, és attól is megmenekültem, hogy besorozzanak, és a rugalmas visszavonulás folytán nyugat felé hátrálván, kiszámíthatatlan helyen kössek ki. Ebben az időben egy-két év életet is jelenthetett, amint egy keresztlevél vagy menlevél az elhurcolástól védhetett meg. Nem vagyok történész, és van óriási irodalom ezekről az időkről, nem az a dolgom, hogy belekontárkodjak a szakemberek dolgaiba, csupán azt akarom közölni, hogy az akkor történtek kitörölhetetlen élményt jelentettek, olyan hagyatékot, amelyet fel lehetett használni későbbi világszemléletem kialakításában.

Ami nem volt könnyű, hiszen a gimnáziumban tananyag volt a honvédelmi ismeretek, megbecsült tanáraink harcoltak a fronton, tudtunk sebesüléseikről, helytállásukról. A rózsaszínű tankönyv megismertetett minket a magyar őstörténelemmel, elődeink vándorlásaival, a honfoglalással. Tanultunk Attila nagyságáról, Nimródról, a csodaszarvasról, Csaba királyfi hősiességéről, Emese álmáról, Árpádról, Szvatopluk becsapásáról, és az sem zavart minket, hogy Lech mezején csatát vesztettünk, a kalandozásokat harci bravúroknak tekintettük. Azt nem hangsúlyozták, hogy ha nem váltunk stílust az életformánkban, akkor tönkrement volna a magyarság. Az átlagos diák életérzésében Szent István országrendezése nyugalmat hozott létre, és a Máriának felajánlott ország nem pusztulhatott el. Első osztályban még nem esik szó a későbbi évszázadok zivatarairól, sem pedig a történelem igazi mozgatóerőiről.

Első osztályos korommal véget ért revansista korszakom, az álmodozás Nagy-Magyarországról és az ezzel összefüggő szövegekről. Tüzelőt kellett vinni az iskolába, hogy meleg legyen a tanteremben, otthon sem volt mivel fűteni, fagyoskodtunk. Kinn a szabadban nem a vonuló csapatokat bámultuk, hanem az elhagyott lőszereket kerülgettük, vagy veszedelmes játékot űztünk velük. Az iskolába új tanárok kerültek, más, addig ismeretlen hangok jelentek meg, új stílusú tankönyvekből tanultunk. Átalakult a társadalmi élet, új ifjúsági szervezeteket hoztak létre, cserélődtek a vezetők. Félni kezdtünk egyes pártoktól, vége lett az átmenetileg demokratikusan alakuló rendszernek, egyeduralkodóvá lett a kommunista párt, elvitték a szerzeteseket, megszűnt a hitoktatás. Mindez nagyon vázlatos kép, de elégséges ahhoz, hogy látni lehessen: az ország külső katonai erő uralma alá került, a hazafias érzés a megszállók iránti hűséget jelentette, a magyar nemzeti törekvések kora lejárt. A személyi kultusz korában valahogy létezni kellett, és nem nagymagyar ábrándokkal foglalkozni. Szembesülni kellett az ateista elmélettel, ennek diákéletünkbe behatoló gyakorlatával. A politikában a hatalmi harcok szedték áldozataikat, a háború utáni igazoló eljárásokat felváltották a sorozatos perek, letartóztatások, a kommunizmus elkezdte falni saját gyermekeit. Nem volt rálátásunk a folyamatokra, nem tudtuk, hogy itt is az történik, ami a Szovjetunióban már két évtizede megkezdődött. Sok mindent nem tudtunk, a Nyugat sem tudott a dolgokról, csupán abban voltunk biztosak, hogy elnyomás van, hogy félni kell, és meg kell próbálni megőrizni hitünket. Munkával, becsületességgel próbáltuk ellensúlyozni azt a hátrányt, amit a pártonkívüliség jelentett. A nemzeti lelkesültség korszaka után ez a periódus az elnyomásban élés ideje, az erőszak megtapasztalása volt. A háború rossz volt, a rákövetkező elnyomás szintén rossz volt, de hogy mi hozza létre ezeket, mi van minden erőszak alján, az nem volt kérdés. Még '56 keserű tapasztalatai után is igazságosnak és jogosnak éreztük volna egy új forradalom kirobbantását.

Addig azonban még honvédelmi ismereteket tanultunk az egyetemen heti három órában. Kellemetlen volt, elvett hetente fél napot, nyáron egy hónapot a szünetből, de hogy miféle mesterséget sajátítunk el jó érdemjegyekre törekedve, hiszen a jegy beszámított a tanulmányi átlagba, az nem képezte meggondolás tárgyát. A katonáskodás, a fegyveres harc nem önmagában, hanem céljában, vagy inkább a sikerességében lehetett vita tárgya. Amikor egy igazságtalan osztályzat miatt konfliktusba kerültem a katonai tanszékkel, akkor csupán a vizsgáztató ítéletét vontam kétségbe. Nem fogtam kezet a tanszék vezetőjével, tiltakoztam. Kisebb botrány keletkezett, amit a taktikus elmék később, alkalmas megoldást találva, elsimítottak. A történtek azonban nem múltak el nyomtalanul, mivel az egyetem végén, amikor három hónapos képzés után általában tisztet csináltak az egyetemistákból, váratlanul alkalmatlannak minősített a katonaorvos. Bosszantott is a dolog, meg bántott is: Miért vagyok alkalmatlan? Később sejthetővé vált helyzetem, ugyanis a nyáron váratlanul behívtak a debreceni kiegészítő parancsnokságra. Egy-két óra várakozás után a fővárosból érkezett tisztek „beszélgetni" kezdtek velem. Nem tudtam, hova akarnak kilyukadni, de amikor a szocialista ember magatartásáról át-

tértek arra, hogy a kétszínű emberekre nincs szükség, akkor dühös lettem, és kikértem, hogy engem kétszínűnek nevezzenek. Szóba jött a vallási meggyőződés is, amit én összeférhetőnek tartottam a katonáskodással, ők azonban kijelentették, hogy ilyen emberből nem lehet a néphadsereg tisztje. Megkönnyítették a dolgomat, nyilván volt anyaguk döntésük meghozatalára.

Lett egy szabad nyaram, utána tanítani kezdtem. Mindjárt leteríthettem a lapjaimat, amikor KISZ-vezető tanárnak akartak kijelölni. 1955 ősze volt, tudomásul vették, hogy nem vállalom, azt is, hogy miért. '56-ot túléltük, kiegyensúlyozott viselkedésem miatt meghívtak tagnak az alakuló MSZMP-be, amit nevetségesnek minősítettem. Szépen alakult a társadalom mozgása, korábbi párttagok mentek, újak jöttek, a belügy maradt. Közösségi mozgolódásaink felkeltették a rendőrség figyelmét, blokkolva lettünk. Ebből a korlátozottságból csak előre lehetett menekülni. Odahagytam a debreceni egyetemet, és átjöttem Pestre, a műegyetemre. A múlt persze nem törölhető el, legfeljebb egy ideig fektethető, de mire durvább lehetett volna a helyzet, már 1967 lett, puhult a rendszer, és újból ki lehetett mászni a harapófogóból a kutatóintézet irányába. Ezek a helyek, meg a könyvtárak általában a másként gondolkodók menedékei, illetve a másik oldalról nézve, azok közömbösítésre szánt raktárai voltak.

Összefoglalva: a háború utáni húsz év korábbi hitünk megőrzésével, arról tanúskodással, a megélhetés nem elvtelen biztosításával, munkával, gyerekvállalással telt el, miközben egyre gyűlt az az ismeret, amely leszűrődött abból az emberi komédiából, amit politikának, társadalmi életnek neveznek. Minden együtt volt ahhoz, hogy átalakulhasson gondolkodásunk.

Az első hatások közvetlen '56 után, két oldalról értek engem. A szabadabb könyvkiadás és lazább könyvkereskedői cenzúra folytán kezembe került Gandhi könyve és több baloldali szociográfus munkája. Megismerkedtem a nem-ártás, az erőszakmentesség fogalmával, illetve gyakorlatával, ugyanakkor bosszantott az a határozottság, amellyel Gandhi elítélte a keresztény egyházak korábbi gyakorlatát. A keresztény Európa nem valósította meg az evangélium szellemét – mondta –, s konzervatív énem ezt akkor nem tudta elfogadni. Ennek belátásához még tíz évre volt szükség. A baloldali gondolkodású társadalomkutatók viszont arra ébresztettek rá, hogy a reális látás érdekében gazdasági-társadalmi tényekből, objektív adatokból kell kiindulni, nem pedig mitologikus-nemzeti-vallási gondolatokból, amelyek csak arra jók, hogy elkendőzzék a valóságot, és ismételten emberpusztító kalandokba rántsák bele az egyébként is fogyatkozó magyarságot. Népünk fogyása ugyanis már nagyon régen elkezdődött. Pusztult a magyar a gyakori harcok miatt, és fogyott a XIX. századtól elkezdődött egykézés miatt is. Ezek nem mai jelenségek. Mivel hittünk a kard erejében, és nem gondoztuk az életet, sorvadó néppé váltunk. Erőszakból nem fakad élet.

Gondolkodásom következő szakaszához érünk most, amely már kritikusan tekint vissza gyermekkorom és diákkorom nemzeti ábrándjaira, és az újra felfedezett kereszténység alapján evangéliumi alapokra építi át nézeteit, meggyőződését. A korábbi behatásokhoz csatlakozott a II. Vatikáni Zsinat által – bár felemásan – megfogalmazott lelkiismereti tiltakozás elve, amelynek alapján már könnyű volt felfedezni és elvtársunknak tudni Thoreau-t vagy Tolsztojt. A hatvanas évek végére pedig kikristályosodott sokéves biblikus elemzésünk gyümölcse Isten Országáról és annak szelíd népéről. Magányos vélekedésből sokak közösségi hite lett.

Most már csak gyakorlati következtetéseket kellett levonni arra vonatkozóan, hogy mi is a lelkében már erőszakmentes ember teendője a hétköznapok során jelentkező feladatok megoldására. Eldobtam hamis és hibás vallási fegyvereimet, eldobtam nacionalista fegyvereimet. Mire számíthatok, hogyan kell élnem? Majdnem egy évtizedig tartott, amíg belátták: önfeljelentés nincs, de ha számon kérik hitünket, az igazat kell mondanunk. Ezt tettük, egymás után, és könnyű lett a lelkünk. Békében éltünk önmagunkkal, békében rabtartóinkkal. Leveleink, naplóink, összegyűjtött írásaink ennek a békének tükrei.

A férfiember álljon egyenesen, ne dramatizálja a dolgokat. Beszéljen halkan a lelkében élő hitről, és mondja ki hangosan szelíd szabadságvágyát. Mondja el, hogy megküzdött a látásáért, és biztatva hagyja meg másoknak is a lehetőséget a saját útjukon haladásra. Így lesz sokszínű és vonzó az eszme, és megragadó, lelkesítő a gyakorlat. A lelkiismereti tiltakozó pedig legyen tisztában azzal, hogy vállalkozása egy életre szól. A múltban gyökerező döntése alapján ma is elutasítja az erőszakot, nem nevel erőszakra, nem fenyeget másokat sem szóval, sem cselekedetekkel. A gyengék mellé áll, leleplezi a hazugságokat, elutasít mindenfajta ideológiát, mítoszt, mesét, amely megosztja, szembeállítja, egymás ellenségeivé teszi az embereket. Aki szelíden küzd a békéért, óvja és előmozdítja az életet, az igazi, egyetemes, ha úgy tetszik globális feladatot tölt be, munkája igazolja őt.

Dönthetünk egy hirtelen megvilágosodás alapján, és dönthetünk egy hosszabb út után. Az enyém az utóbbi volt, s azért írtam erről részletesen, hogy látható legyen: mi minden összeadódása vezethet egy egzisztenciális döntéshez. A napokon, éveken és évtizedeken át folytatott figyelmes ismeretszerzés révén a kívülről jelentősnek látszó döntés sokkal természetesebb és elkerülhetetlenebb, mint ahogy a folyamatban részt nem vevő külső szemlélő látja. Valójában igen jelentős, de megvalósulásában természetes, és ha nem rontjuk el, akkor törvényszerű.

Életünk lelkes pillanatai elmúlhatnak, az idő koptat és szürkíti a mindennapokat. A lelkes napokra emlékezhetünk, az évek során kialakított figyelmes életből, tanulásból, hűségből összetevődő lelkiismereti meggyőződésből viszont tartósan élünk. Ha férfi vagy, „Legyen elved, hited, / És ezt kimondd, ha mindjárt / Véreddel fizeted" – írta Petőfi a 19. században. Lukács György – Heinrich Böll tiszteletére írott cikkében – a 19. századot dicsérve, ezt a tisztaságot kérte számon a mai kor állhatatlan, az elvek összemosására hajlamos emberétől. A magam részéről, a 21. században, szándékosan idéztem Petőfit, bár ezer éveket is visszamehetnék a lelkiismeretéhez hű ember szavaihoz. Szándékosan idéztem egy hozzánk közel álló, bár nem erőszakmentes ember profán mondatát, hogy világossá tegyem: a lélekben megszólaló becsületesség a világ valamennyi vallásának alapszabálya, ezért biztosan egyetemes, követendő.

Légy becsületes és szelíd, s megállhatsz bármely kor ítélőszéke előtt.

Útközben

A Budapest-Kolozsvár közötti mikrobuszjáratok közönsége mára már teljesen kicserélődött. Pontosabban elrománosodott. Magyarok Erdélyből alig jönnek – ebbe azért gazdasági mélyrepülésünk mellett 2004. december 5-e is besegített –, a románok pedig tranzitországnak tartanak minket. Amelyik busztársaság életben akar maradni, az leginkább a Ferihegyen várakozik a külföldről hazatérő román munkavállalók begyűjtésére, akik számára Budapest még mindig közelebb van, mint Bukarest.

Legutóbb egy Svájcban pincérkedő román tanítónő szorult mellém a teltházas járaton. A 8-9 órás úton a fizikai közelség előbb-utóbb lelkileg is összehoz, s hamarosan közös nyelvre találtunk: az angolra. Megvallom, amikor a teológia elvégzése után szerény segédlelkészi fizetésem felét nyelvtanulásra költöttem, soha nem gondoltam volna, hogy ez számomra majd éppen Romániában lesz életmentő. Kolozsváron ugyanis nagyon visszautasítóak tudnak lenni a románok, ha egy magyar, aki „román kenyeret eszik”, hibásan beszéli a nyelvüket, viszont angolra váltva megszelídülnek. Vagy azért, mert ők is tudnak, és ezt boldogan fitogtatják – ott az amerikai filmeket csak feliratozzák, ezért sokan beszélnek angolul –, de ha – főleg az idősebbek – nem tudnak is angolul, hogy mégse maradjanak szégyenben a „külföldi” előtt, előbb-utóbb csak előkeresgélik viseltes magyar nyelvismeretüket. Így aztán csak szót értünk valahogy.

Román útitársam elmondta, hogy már ötödik éve dolgozik kinn, mert fel akarja építeni a házát Désen, s a rávalót ott tudja csak megkeresni. Szerinte a svájciak nagyon hidegek, napi tíz-tizenkét órát robotoló munkagépek. Fantasztikusan jól szervezett, de élhetetlen az életük, s fantasztikusan egészségesek, de alig ehetőek az ételeik. Ő Romániában mindössze két évet tanított, azután távoli rokonai segítségével Spanyolországban kezdte el pincérnői „karrierjét”. Ott százszor jobban érezte magát, mint Svájcban, csak hát nem lehetett annyit keresni, mint Zürichben. Még nincs talán huszonöt éves sem, de már beszél spanyolul és olaszul, angolul és németül, és persze franciául sem lehet eladni. Mivel Désen nőtt föl, megkérdeztem, hány magyar szót tud. A köszönömön túl nem jutottunk.

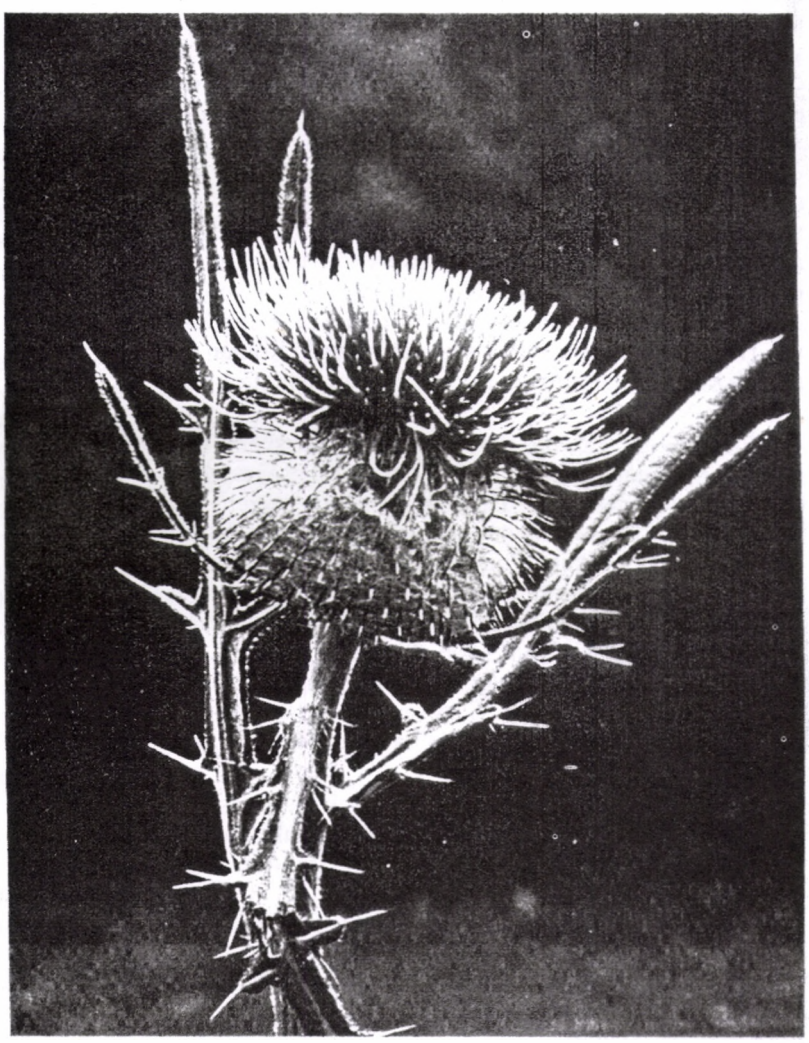
Csodálkozva hallgatta, amikor arról beszéltem, hogy van egy osztrák ismerősöm, aki erősen töri a magyart, s amikor segíteni akarván neki, németre váltottam, rám szólt, hogy hagyjam csak őt a magyarral kínlódni, mert szerinte minden népnek meg kell tanulnia szomszédja nyelvét, mert ez az igazi békesség alapja.

Erre nem reagált a román útitársam, s én hagytam, hogy tovább meséljen svájci életéről. Zürichben – mint mondta – albérletre sokat költ, de ott az ennivaló mégsem olyan drága, mint Romániában. Mivel egy spanyol étteremben dolgozik, nem kerül sokba az étkezése. Magányos ugyan, a felszínes munkakapcsolatokon túl nemigen barátkozik senkivel. De ő tudja, hová tartozik, és Svájcban nem is akar otthon lenni.

Amikor arról beszéltem, hogy nekem a kolozsvári teológián van egy doktori programom, akkor ő is megemlítette, hogy olykor elmegy – jobb híján – egy római vagy görög katolikus templomba, ahol magában „ortodoxul” imádkozik. Esze ágában sincs lecserélni sem a hazáját, sem az Istenét. A kisebbségi létből ez a kóstoló untig elég, csak addig marad, amíg befejezi a házépítést, amit az apja otthon végeztet a hazaküldött pénzből. A telket még akkor vették, amikor olcsón lehetett kapni, s ő mindazt, amit kinn keres, ebbe fekteti.

Azt a kérdésemet pedig, hogy visszatérve nem zavarja-e jobban az itthoni balkáni káosz, meg sem akarta érteni. Én pedig magamban nagyon irigyeltem ezt a fajta nehéz felfogást. Van mit tanulni tőlük – sóhajtoztam –, ezért növekszik a román gazdaság, mert ide behozzák az eurót a kinn dolgozók, nem pedig kiviszik, ami mozdítható. Hogy pontosítsam a kérdésemet, példálóztam külföldre szakadt magyar hazánkfiaival, akik hazalátogatva néhány év után már nem tudnak visszaszokni. Én itt vagyok itthon, mondta. Megértem – bólogattam –, mert én is itthon érzem magam Kolozsváron, hiszen magyarok és reformátusok között élek – csúszott ki a számon.

Na, erre aztán nagy csönd telepedett közénk. Püspökladánytól a Királyhágóig egy szót se szólt hozzám, csak a sofőrrel beszélt – románul. Pedig még azt is el akartam mesélni, hogy volt Magyarországon a negyvenes években



egy egyházi mozgalom, a balatonszárszói. (Valójában én is annak a „terméke” vagyok, hiszen a szüleim ott ismerték meg egymást.) Ezeken a konferenciákon fogalmazódott meg az a gondolat, amely szerint Trianon ellen úgy lehetne „harcolni”, hogy minden magyarországinak meg kellene tanulnia a szomszédos népek egyikének a nyelvét. Talán másként nézne ki most a Kárpát-medence, ha mindezt nem törölte volna el az „egy a jelszónk, a béke” „úttörő” mozgalma.

Arról is akartam szót váltani vele, milyen kár, hogy mióta Románia uniós tag lett, felbontotta Magyarországgal a kétoldalú szerződést egymás nyelvének és kultúrájának tanításáról. Pedig milyen nagy segítség volt az a három hét is, amit meg lehetett pályázni, hogy államközi ösztöndíjasként a nyári egyetemen román nyelvet tanulhassunk, és persze az elcsángósodó erdélyi magyaroknak is „jól fogott” a magyarországi tanulás.

Eszembe jutott az is, hogy beszéltem egy Kolozsváron tanító amerikai tanárnővel, aki mindig elcsodálkozott azon, hogy a magyar gyerekeket milyen könnyű angolra tanítani. Ő korábban Japánban volt három évig, s az ottani diákoknál lényegesen gyorsabban haladt a nyelvtanításban a magyar gyerekekkel. Valószínű azért is, mert a kolozsváriak szinte kétnyelvűen nőnek fel. Nem lenne baj a román gyerekeknek sem, ha tanulhatnának magyart, elmélkedtem minderről – persze csak magamban, ügyelve, hogy ebből semmi ki ne hallatszódjon. Hiszen a valóság az, hogy még a román-magyar vegyes házasságokban sem tudják vagy merik az apa- vagy anyanyelvet megtanítani.

A Királyhágó éles kanyarjai a szoros egymásmellettiségben összeütögették térdeinket, s az emiatti bocsánatkérések csak-csak tovább gombolyították a beszélgetés megszakadt fonalát. Én ezúttal román szavak jelentése felől tudakolódtam angolul. Úgy mondják, nyelvet vagy ma kezd el tanulni az ember, vagy soha. Meg aztán Pál apostol szerint zsidónak zsidóvá, görögnek göröggé kell lenni…, miért is ne lenne folytatható a sor? Megemlítettem, hogy Romániában nagyszerű román nyelvkönyvek jelennek meg angoloknak, franciáknak, de milyen jó lenne, ha magyarok számára is íródnának modern nyelvkönyvek. Igaz, arra sem emlékszem, hogy Kolozsváron a könyvesboltok polcain láttam volna románokat tanító magyar nyelvkönyvet. De az is lehet, hogy van, csak nem keresik. Román útitársam pedig megemlítette, hogy Svájcban nem probléma a háromnyelvűség.

Mindannyiónkat összerázott a busz, s Kolozsvárra érve a Fő téren (Piata Unirii) kiszállt az utasok többsége. Mivel tudtam, hogy az autóbusz-társaság telephelye közel van a lakásomhoz, sok csomagom miatt megkértem a sofőrt, hogy az utcánk felé kanyarodjon. Amikor román útitársam felmérte, hogy a busz engem házhoz szállít, s ezért ő néhány perccel később ér célba, (mert ő sem a buszállomáson szállt ki), anyanyelvén éktelen kiabálásba kezdett. Azt már nem tudta elviselni, hogy az ő hazájában egy magyar legyen a kedvezményezett. Sietősen kapkodtam össze a csomagjaimat, s búcsúzkodó „la revedere”-m is válasz nélkül maradt.

Szomorúan vettem tudomásul, hogy barátkozás ide, EU-tagság oda, élhettek ezen a földön az őseink akár ezer évig is, itt a magyarok számára román részről mindössze zéró tolerancia van.

A felháborodás miatt a sofőr zavarodottan halászta elő a csomagjaimat, segítségemre siető széki ismerősömnek pedig köszönés helyett odadörmögte: „A hölgy elhozta fél Budapestet.” Mire a széki férfi széles mosollyal visszaszólt: „Úgy a jó. Ide is kell azt hozni!”, és megragadta a legnehezebb csomagomat. Miközben batyuimmal egyensúlyoztam a lépcsőn fölfelé, ettől a választól mintha a lelkemben is helyrebillent volna valami. Lakásomban azonban számba véve a csomagjaimat, rájöttem, hogy a nagy sietésben a buszban maradt egy bőröndöm. Na, mehetek holnap reggel érte, hogy mégse legyen teljes a „kedvezményezettségem”. Aztán eszembe jutott a széki bölcsesség: ha az embert kellemetlenségek sora éri, akkor „szerencse dolgában erősen jól áll”, mert akkor már ő következik. Mert az úgy van, hogy a bajok is elunják magukat egymás közt, vágynak ők is a változatosságra.

Ezúttal nekem is szerencsém volt (vagyis az Úr Isten könyörülete ért utol), hisz az autóbuszcég telephelye nem a város másik végén volt. Igaz, jó hosszú út vezetett odáig, megvolt az egy kilométer is, csomaggal visszafelé pedig háromnak tűnt. Mégis, mire a bőröndömmel („juszt is”) „haza” értem, merész reménység fogant meg a szívemben: Lehet, hogy ennek a román útitársamnak a magyar szókincse valamikor fölszökik akár tízig is? Sőt – álmodjunk tovább –, ha már hat nyelvet ismer, hozzátanulva még a magyart is, lehetne belőle hét nyelven beszélő kelet-közép európai csoda! Mert azért az mégiscsak abszurd, hogy két nép, amely évszázadok óta egymás mellett él, csak újdonsült angoltudásával tud szót érteni! Igaz, ez legalább valamelyest működik, nem úgy, mint korábban a ránk erőltetett orosz!

Az írás bejezéséhez érve éppen le akartam tenni kezemből a tollat, de a március 15-i események újra kezembe adták azt. Az ünnepségről hazatérő egyik fiút véresre verték magyarellenes román tüntetők, nem messze tőlem, az egykori Magyar utcán, fényes nappal, néhány méterre a rendőrség épületétől (amit ők hosszú per után most az egyháztól bérelnek). Mint kiderült, éppen annak a református lelkész tanárnak a legidősebb fiát támadták meg tizenéves román fiúk, akikhez vasárnap esténként házi bibliaórára járok. A fiú bűne – akit egyébként kiskorától Budapestre hordtak szívbaja miatt – mindössze annyi volt, hogy kokárda volt rajta, s a hóna alatt összetekert magyar zászló. A rendőrség persze semmit nem látott s hallott. (Tudom, ilyesmiért már Budapesten is megvertek embereket.)

Mégis azok kedvéért, akik úgy gondolják, hogy a megalapozatlan volt a korábbi zéró tolerancia említése, leírom, hogy az idei virágvasárnapon Ördögkeresztúron a Bibliából „vigasztaltam” azt a maroknyi maradékot, akiket ott még magyar reformátusoknak tartanak. Kajántón át vezetett az utunk. Akár örülhettem volna is, hogy a helységnévtáblán magyarul is szerepel a falu neve, ha nem lett volna fekete kereszttel áthúzva.

Azért mégsem akarom a „halál a magyarokra” jel megidézésével (ami itt látszólag senkit nem zavar!) befejezni az írásomat, sokkal inkább az Ördögkeresztúron mondott jézusi példázattal a terméketlen fügefáról (Mk 11,12-14) Azoknak az írásmagyarázóknak a hitét továbbítom, akik szerint Jézus itt kérdez, nem pedig kijelent. „Hát senki ne egyen többé gyümölcsöt erről a fáról?” Az elátkozás helyett inkább az az isteni reménység szólal meg itt, az a végtelen tolerancia, amely a gyümölcstelen életű választottakról mégiscsak hiszi a valamikor majd beérő termést. Persze, jó lenne most az éhséget csillapító gyümölcs, de lehetetlen, hogy valamikor ez a fa is ne hozzon termést! Hinnünk kell ezt magunkról, kelet-közép-európai valóságunkról, sok-sok elkésettségünk, be nem teljesültségeink ellenére, és persze a szomszédainkról is, hogy életben maradhassunk a Kárpát-medencében!

Vörös Éva



Leszkay András bácsi Moha-meséje

A nap hőse

Egy este Gyopár bátyám barátjával, Pantallóval beszélgettem kerti padocskánkon. Pantalló tizenhat éves lehetett, én tizenegy. Elmondtam neki, hogy még sosem mertem felülni a budapesti Vidám Parkban a hullámvasútra meg a csodakerékre, és nem merek átmenni a forgó hordón sem. Attól tartok, hogy valami baj ér. Pantalló csacsinak meg gyávának nevezett, és kijelentette, hogy nem szabad ilyennek maradnom. Indítványozta, hogy utazzunk be vasárnap Budapestre, menjünk el a Vidám Parkba mind a négyen, ő, Gyopár bátyám, Ugribugri öcskösöm meg én. Édesapám megbízott Pantalló higgadtságában, beleegyezett hát a tervbe, és vasárnap reggel vonatra ültünk.

Úgy gondoltam, legkevésbé a csodakerék veszedelmes, azzal kezdem bátor tetteim sorozatát. Persze féltem attól is, szívesen álltam hát meg társaimmal más bódék előtt, azzal is később kerül sor rá. Az egyikben karikákat lehetett dobálni rudacskákra, és aki talált, megnyerte a rudacska mellett fekvő tárgyat. Ugribugri izgatottan megragadta a karomat: „Nézd, Moha! Mogyorós csokoládé!” A mogyorós csokoládét mind a ketten nagyon kedveltük. Én mégis legyintettem: „Úgysem találunk!” Ugribugri azonban befizetett magáért, kapott három karikát, és már az elsővel meg is nyerte a csokoládét. De rögtön ijedten is nézett Gyopár meg Pantalló felé. Mindhárman tudtuk, hogy arra gondol, ha előttünk bontja ki, illik megosztania velünk, és neki csak a negyedrésze jut. Zsebre is dugta gyorsan, és zavartan mondta: „Dobjatok ti is! Nagyon könnyű eltalálni.” Nevettünk egyet csokoládéféltésén, és továbbmentünk.

Elhatároztam, hogy összeszedem minden akaraterőmet, mégis, amikor a csodakerék épülete elé értünk, inamba szállt a bátorságom. Növelte rettegésemet, hogy Ugribugri még el is szaladt, nehogy bekényszerítsük. Pantalló nevetett rajta: „Fél is a kisöreg, az biztos, de a csokoládét is meg akarja enni, amíg mi bent vagyunk.” Aztán vállamra tette a kezét: „No, Moha! Mutasd meg, hogy legény vagy a talpadon!”



Amikor már befizettünk, és a bejutásra várakoztunk, Ugribugri visszamerészkedett, és csodáló tekintettel nézett engem. Nagyon jólesett, hogy bámulja bátorságomat, csodálatáért gondolatban még azt is megbocsátottam neki, hogy nélkülem készül megenni a mogyorós csokoládét, noha tudja, mennyire kedvelem én is. Mihelyt először repített a kerék a párnázott falhoz, azonnal megszűnt a félelmem, még szégyelltem is, hogy féltem ettől a semmiségtől. Kifelé jövet Gyopár megjegyezte: „Meglátjátok, elő fog állni vele az öcskös: megint akar dobálni, hogy még egy tábla csokoládét megehessen!” És csakugyan! Mihelyt Ugribugri kibámulta magát a hősiességemen, és már lépegettünk az elvarázsolt kastély felé, így szólt: „Én szeretnék előbb valami célba dobálóst csinálni... vagy olyasfélét... ahol nyerni lehet.” Jelentősen összenéztünk, és megálltunk vele az útba eső hajóverseny előtt. Kicsiny hajókat kellett vízsugárral fecskendezni, azzal hajtani előre. Az öcskös azonban nem a hajókat, hanem a nyereménytárgyakat vizsgálgatta. Aztán továbbindult: „Ez nem jó hely!” Értettük, és kuncogtunk. Nem volt mogyorós csokoládé a nyereménytárgyak között. Egy másik játszóhelyen azonban volt. De itt nyílegyenesen kellett labdát dobni, az pedig nehéz mesterség. Ugribugri tüstént kért is minket: „Gyerünk vissza a karikadobálóshoz!” Csakhogy én most már minél előbb büszkélkedni vágyódtam azzal, hogy van akaraterőm belépni a forgó hordóba is. Dobott hát célba ott, ahol voltunk. Háromszor is befizetett labdáért, de mind a kilenc dobással hibázott, és elszontyolodva mondogatta: „A karikadobálósnál biztosan sikerülne...”

A forgó hordón csak az mehetett át, aki előbb végigment az elvarázsolt kastély mókáin. Én csak a hordótól féltem, de Ugribugri a kastélytól is. Rábeszélésünkre nagy nehezen bejött ugyan, de előbb meg kellett mutatnunk neki, hogy nem lesz kénytelen átmenni a hordón, máshol is kijöhet. A hordó előtt egyébként az a meglepetés is ért, hogy Gyopár sem ment át rajta. Azt mondta, nem fél, már többször át is ment, de most új cipő van rajta, síkos a talpa, elcsúszhat. Rajtam nem volt új cipő, mégis szükség volt minden akaraterőmre, hogy belépjek. Miután elesés nélkül kijutottam belőle, nagy örömmel vettem észre, hogy Ugribugri is, Gyopár is ott vár már, végignézték bátor

átvonulásomat. Pantalló, aki mögöttem jött át, megveregette a vállamat: „Jól van, Moha... Te vagy a nap hőse!” Gyopár zavarban volt egy kissé, amiért elkerülte a hordót, igyekezett hát szakembernek mutatkozni: „Úgy van, Moha a nap hőse! Emlékszem, én is féltem, amikor először mentem át. Te azonban, Ugribugri, szégyellheted magad, gyáva vagy.” Pantalló védte az öcsköst: „Ne bántsd, nem tehet róla! Nincs olyan nagy akaratereje, mint Mohának.” Nagyon jólesett, hogy a nap hősének neveznek, de az akaraterő, ahogyan közeledtünk a hullámvasúthoz, mintha párolgott volna belőlem.

Megint készségesen megálltam hát, amikor az öcskös felkiáltott: „Mogyorós csokoládé! Itt csak horgászni kell érte!” De ez a „csak horgászni” nehezebb volt, mint egyenesen dobni a labdát. Imbolygó horoggal kellett celluloid halakat kifogni. Hiába fizetett be háromszor is az öcskös, nem nyert. Még szomorúbban bandukolt hát tovább a hullámvasút felé, én meg egyre inkább szorongva. Egy percre még elvonta figyelmemet rémületemtől egy esemény: az öcskös a hullámvasútra sem mert felülni, és Pantalló buzgón igyekezett rábeszélni. De azt hiszem, inkább engem akart bátorítani. Láthatta rajtam, mennyire félek. Gyopár ezt mondta neki: „Ne kínlódj Ugribugrival, nem érdemes. Ha Moha a nap őse, az öcskös a nap szégyenlovagja.” Pantalló nevetett: „Csokoládélovag!”

Miután vonatocskánk végigfutotta a hullámos állványzatot, és épségben kiszálltam, Pantalló így szólt Ugribugrihoz: „Hja, neki nem csokoládén jár az esze!” Ez azonban nem akadályozta meg az öcsköst abban, hogy ne kérje újból és újból: menjünk vissza a karikadobálóshoz, ott biztosan nyerni fog. De még körhintáztunk, utaztunk a kisvasúton, és csak legvégül, újabb könyörgésére mentünk vissza. Boldog volt, hogy visszamegyünk. Csakhogy akkor már későre járt, indulnunk kellett a pályaudvarra, siettünk hát a dobálással. Ez persze nyugtalanította, elhamarkodva dobált, s noha ötször is befizetett, nem talált. Nagyon szomorúan lépegetett kifelé velünk, és mondogatta: „Pedig olyan nagyon bíztam a karikadobálásban...”

Késő este értünk haza. Szüleink már megvacsoráztak, de odaültek hozzánk a verandára, mialatt ettünk, és hallgatták élményeinket. Meghívták vacsorára Pantallót is, ő meg elmondta nekik, hogy én nagy akaraterővel háromszor is legyőztem félelmemet, és hogy én vagyok a nap hőse. Ugribugriról viszont Gyopár mondta el, mennyire félt, még a csodakerékre sem mert ráülni, egymaga megette a csokoládét, és egész délután azon járt az esze, hogy még egy táblához jusson. Az öcskös hamarosan el is köszönt, és ment mosdani, lefeküdni. Látszott rajta, hogy fáradt. Amikor én is bementem szobánkba, már aludt. Nehezemre is esett, hogy nem dúdolgathatok mosdás közben, mert hát annyira jókedvűvé tett a cím: A nap hőse!



De hiszen hamarosan torkomon is akadt volna a nóta. Amikor ugyanis félrehajtottam a takarót, hogy lefeküdjem, óriási meglepetés ért: ott volt a párnámon – a tábla mogyorós csokoládé. Nagyon elszégyelltem magam. Nem ette meg tehát az öcskös, hanem eltette énnekem, vagy legalábbis azért, hogy majd együtt együk meg. Én meg akaraterőmre büszkén ültem rá újból és újból a csodakerékre, és biztos voltam abban, hogy aközben ő mohón fogyasztja. És azért akart még egyszer nyerni, hogy mindkettőnknek egy-egy egész tábla jusson. Nem bírtam megállni, hogy föl ne ébresszem egy percre, és legalább ennyit ne mondjak neki: „Te vagy a nap hőse, nem én. Milyen nehéz lehetett megállni, hogy ne edd meg!” Az első pillanatban nem értette, miről beszélek. Aztán elmosolyodott: „Dehogyis volt nehéz! Hiszen tudom, hogy nagyon szereted!” Szinte veszekedtem vele: „Dehogyisnem volt nehéz! Ahhoz kellett csak az igazán nagy akaraterő! Megyek is, és megmondom mindenkinek!” Utánam kiáltott: „Ne menj!” De én úgy, ahogy voltam, pizsamában szaladtam szüleink ajtajához. Szobájukban azonban már sötét volt, és csönd. Nem mertem zavarni őket. De Pantalló és Gyopár még a kerti padocskán beszélgetett. Odaszaladtam hozzájuk: „Tudjátok meg, hogy Ugribugri nem ette meg a csokoládét, hanem eltette nekem! És mi még szidtuk, hogy nincs akaratereje! Ő a nap hőse, nem én. Majd mondjátok neki ti is!” De rögtön meg is döbbentem. A két fiú ugyanis nevetni kezdett. Gyopár éppenséggel vihogott, és azt mondta: „A nap hőse? A nap csacsija! Ha lett volna esze, megette volna.” Pantalló észrevette megdöbbenésemet, abbahagyta a nevetést, nagy nehezen elfojtotta gúnyos mosolygását is, és komolykodva így szólt: „Szép tőle, hogy eltette neked... nagyon szép. De azért... nyugodtan meg is ehette volna. Nem a világ egy tábla csokoládé.” Ekkor újból kipuffant belőle a nevetés, Gyopár vihogása meg felerősödött.

Feldúltan mentem vissza szobánkba: Mit tudják ezek, milyen óriási dolog egész délután nem bontani ki egy tábla mogyorós csokoládét, ha annyira szereti az ember, mint az öcskös meg én! Ugribugri felkönyökölt: „Valami bajod van?” Hallgattam. „Biztosan csúfolódtak. Mondtam, hogy ne menj. Nem kellett volna megmondani. Holnap megesszük.” Azzal feje alá gyömöszölte kispárnáját. És egy perc múlva már aludt is. Lefeküdtem magam is, de én még sokáig ébren voltam. Behallatszott a nyitott ablakon Gyopár meg Pantalló beszélgetése, nem bírtam hát megfeledkezni arról, hogy fontos volt nekem a dicséretük, és nagyon szégyelltem magam.

Az alábbi interjú, illetve regényrészlet közlésével emlékezünk meg ***a reformáció világnapjáról*** *(október 31.).*

Isten, a gondolkodás és a szabadság

Interjú *Ulrich Körtner* teológussal

Professzor úr, miért bűvöli el Önt a protestantizmus?

Mindenekelőtt a keresztény ember szabadságának gondolata bűvöl el: az, hogy hívő egyénként közvetlenül Isten előtt állok. Továbbá sokat jelent nekem a kizárólag hitből való megigazulás hite, vagyis az, hogy Isten feltétel nélkül elfogadja a személyemet. A megigazulás ugyanis az élet feltétel nélküli elfogadását, az élethez való feltétlen jogot jelenti. Ennélfogva protestáns keresztényként a szabadság és a saját felelősség feszültségében álló életet élhetek.

A protestantizmus a keresztény valóság nagyon korszerű változatának tűnik: azáltal, hogy az egyént és a lelkiismereti szabadságot hangsúlyozza, és a belső pluralizmus mellett tesz hitvallást. Miért lépnek ki mégis olyan sokan Németországban az evangélikus egyházból – még ha a katolikus egyház „behozta is a hátrányát” a jelenlegi szexuális botrányok miatt?

Az alapvető kérdés így hangzik: Miért van szükségünk egyáltalán olyasmire, mint az egyház? Sokan úgy értelmezik a protestáns örökséget, hogy egyház nélkül is lehetünk keresztények vagy spirituális emberek. Az én szememben azonban nem zárja ki egymást az individualizmus és az egyházhoz tartozás. Alapvetően szociális lény lévén, nem vagyok képes egyedül hinni. A felvilágosodás óta az a protestantizmus nagy problémája, hogy noha messzemenően megértették a szabadság reformátori üzenetét, azt azonban nem, hogy a szabadság intézményének is léteznie kell. Ebben áll a protestantizmus strukturális problémája, legalábbis Németországban. Hiszen a világméretű evangélikus egyházon belüli fundamentalista áramlatok növekedőben vannak, és ezeket erősen jellemzi a közösségi jelleg.

Akkor hát saját alapkijelentéseinek áldozatává vált az európai protestantizmus?

Lehet ilyesmit mondani. Úgyszólván megfelezett reformációról van szó. A reformátorok számára ugyanis egészen központi jelentőségű volt az egyház – mindenekelőtt Kálvin számára, aki Genfben olyan közösséget akart megteremteni, amelyben az egyház és a polgárok közössége belső összhangban él, még ha egymástól különbözőek maradnak is.

Tehát a manapság gyakran hangoztatott nézet, hogy az ember igenis lehet keresztény egyház nélkül is, protestáns örökség?

Igen. Ebben – Friedrich Schleiermacher vallásfilozófussal szólva – annyi az igazság, hogy csak annyira állok kapcsolatban az egyházzal, amennyire kapcsolatban állok Krisztussal, viszont nem kell kapcsolatban állnom az egyházzal ahhoz, hogy kapcsolatban álljak Krisztussal. Ám természetesen nem lehetséges továbbadni a reformátori örökséget, ha nem létezik olyan közösség és intézmény, amely felelős ezért, és szervezi ezt a folyamatot. Mert honnan is veszi az egyén a hitét? A mi szélességi fokunkon az a protestantizmus egyik problémája, hogy magán az egyházon belül is el kell könyvelni valamiféle szakítást a hagyománnyal. A magam részéről szívesen számolok azzal az érvvel, hogy egy hit csak akkor követhető, ha egyénileg sajátították el, s ezért nem szakításról, hanem inkább a hagyomány átalakításáról kellene beszélni. Mégis sok példa van arra, hogy magán az egyházon belül is feledésbe merül a hagyomány.

Ön tehát helyesbítésre int? Tekintettel azon vallásilag kreatív emberek növekvő számára, akik tudatosan saját felelősségükre alakítják ki és élik meg hitüket – határozottan egyház nélkül –, ez olyan álláspont, amely aligha fog nagy lelkesedést kiváltani.

Semmi kifogásom az ellen, hogy az emberek kreatívan alakítsák ki egyéni vallásosságukat. Mégis megmarad a kérdés, hogy nincs-e szükség kötelező erejű hagyományra és közösségre. A protestantizmus számára ma nem annyira a költség-haszonmaximálás és hatékonyság-növelés értelmében vett „egyházreform” a téma, inkább az egyház evangélikus fogalmát kell újból felfedeznünk. Reformátori szemlélettel ugyanis nem szabad kiszakítani az individualizmust annak szociális összefüggéseiből. Itt kiemelkedően politikai kérdésről is szó van: Individualista, s ezzel végső fokon politikátlan ügyként értelmezzük-e a hitet, avagy – „Isten népe” címszóval – biblikusan, vagyis szociális, és ezzel tág értelemben politikai létformaként?

Lehetséges, hogy éppen ezzel függ össze a szabadegyházak viszonylagos hazai sikeressége? Hiszen ezek az egyházak egyrészt megerősítik az egyént a maga hitében, másrészt azonban ezt a hitet összekötik a közösség erős hangsúlyozásával.

Igen, a szabadegyházak sok ember számára jelentik a népegyház vonzó alternatíváját. Ezt abból is lehet látni, hogy a Németországi Evangélikus Egyház az utóbbi években tudatosan közeledett a szabadegyházakhoz, és normalizálta a pünkösdistákhoz fűződő viszonyát. Másfelől azonban a szabadegyházak sikerességét sem szabad túlértékelni, mert nálunk nincsenek olyan fejlemények, mint Koreában vagy Észak- és Dél-Amerikában, nálunk megvannak a határai ennek a növekedésnek.

Nem fenyeget-e mégis a feszültség növekedése a felvilágosult protestantizmus és a pünkösdista-szabadegyházi áramlatok között, amelyek részben inkább a fundamentalista kereszténységre hajlanak?

Egyfelől az evangélikus hitről mint felszabadító történésről lehet beszélni, másfelől azonban ez a szabadság nagyon megerőltető a modern társadalomban. Nehéz követelményt jelent az emberek számára, hogy saját felelősségükre kell megélniük ezt a szabadságot. Sokan szenvednek a szabadság által támasztott követelményektől, és olyan vallási formákra vágynak, amelyek megszüntetik a szabadság miatt rájuk nehezedő nyomást, és leegyszerűsítik a kérdések és kihívások bonyolultságát. Világos mintákat akarnak. Ez egyébként a katolicizmusra is érvényes. Egyértelműsége miatt a katolikus hit sok értelmiségi számára nagyon vonzó, még akkor is, ha korszerűtlennek tűnik – miközben ezek a „tárcakatolikusok” maguk nem is járnak misére. A felvilágosodás óta kialakult protestantizmus problémája az, hogy lényegileg hozzátartozik a belső pluralizmus, sokan azonban inkább az egyértelműséget keresik, vagy teljesen elfordulnak a hittől. A magam részéről messzemenően a hit kötelező ereje mellett vagyok, de az evangélium nézőpontjából ez egyáltalán nem egyszerű ügy.

Mit jelent konkrétan a kötelező erő?

Az egyházi közösségeknek és a szinódusoknak azon kellene fáradozniuk, hogy kötelező érvényű kijelentéseket tegyenek vallási és etikai kérdésekben. Végső soron azonban az egyén feladata marad, hogy egyetértően vagy elutasítóan viszonyuljon ezekhez az állásfoglalásokhoz. Ezért a gyakorlatban megélt hit a döntő.

A zen-mester Willigis Jäger azt mondja, hogy számára azért nem korszerű már az evangélikus kereszténység, mert az az Ige és a prédikáció hangsúlyozásával nem tud valóságos választ adni a spirituális (Isten-)tapasztalat kortársi szükségletére. Ez a vallási tapasztalat iránti igény kétségtelenül létezik.

Ez a kritika csak részben találó, és torzít is. A lutheri-evangélikus hagyományban mindig fontos szerepet játszottak érzéki-szentségi formák is. A szentségekről, például az úrvacsoráról döntően az Igéhez fűződő kapcsolata alapján kell gondolkodni, ez azonban nem jelenti azt, hogy a szentségek megvalósításában semmilyen szerepet nem játszik az érzéki mozzanat. Az utóbbi évtizedekben fontos helyesbítéseket lehet látni az úrvacsorai vallásosság és liturgia újrafelfedezésében: az ünneplés nagyon szép elemeit viszik bele. A kritika azon a ponton találó, ahol a bibliai üzenet és az egyházi igehirdetés kiüresedése megy végbe. Kérdezem, vajon évek óta nincs-e hanyatlóban az evangélikus prédikációs kultúra, és ez nem vezetett-e egy felhígult kereszténységhez. Létezik az az irányultság, hogy már csak nem-sajátos értelemben beszéljünk transzcendenciáról, és a tátongó alapkérdéseket – mondjuk Jézus jelentőségének (a krisztológiának) a kérdését – egyszerűen mellőzzük. Én a mellett szállok síkra, hogy a protestantizmus ne próbáljon más vallási hagyományokat másolni (azokhoz amazok jobban értenek), hanem – nagyon korszerűtlenül – ismét eszméljen rá saját hagyományára, például magával ragadó és a tapasztalatokra építő prédikációs kultúrájára.

De az emberek több érzéki jellegű mozzanatot akarnak megélni, az istentiszteleten is, és éppen ott!

Ez nagyon is jogos kívánság. Ezért a mellett vagyok, hogy lazítsuk fel a prédikációkat – csenddel, meditációval, zenével. De szeretném hangsúlyozni: a protestantizmushoz hozzátartozik egy adag intellektualitás. Ezen nem akadémizálást értek. Inkább arra gondolok, hogy együttesen gondolkodjunk el a hit kérdéseiről, és mindenki maga is gondolkodjék ezekről. Carl-Heinz Raschow teológus egyszer „gondolkodó hitként” beszélt a kereszténységről. Arra a kérdésre pedig, ki a teológus, Luther Márton így válaszolt: Minden keresztény ember teológus, mivel képes elgondolkodni a hitről. Persze nem hideg intellektualitásról van szó, hanem arról, hogy gondolatainkkal dicsérjük Istent. A protestáns intellektualitás ennyiben nagyon jól alkalmazhatja a hit meditatív, érzéki és tapasztalati mozzanatait, és meg is kellene ezt tennie.

Ma sokszor arról van szó, hogy az emberek konkrét istentapasztalásra szeretnének szert tenni, de gyakran a túlságosan szabályozott istentiszteletek keretein kívül. Léteznek-e egyáltalán ilyen tapasztalások? És ha igen, a protestantizmus hol és hogyan képes lehetővé tenni őket?

Az utóbbi években az evangélikus konferencia-központok is sok spirituális ajánlatot tettek, és megteremtették a befelé fordulás és a meditáció helyeit. E tekintetben a protestantizmus sokat tanult a katolicizmustól – és egyáltalán az ökumenikus mozgalomtól. Az evangélikus istentiszteletnek eszményi esetben az érzékelés iskolájának kellene lennie: itt mintaszerűen meg kellene élni, hogyan lehetséges a hétköznapokban is Isten megtapasztalása, és hogyan lehet egyáltalán szert tenni erre a képességre. Mindazonáltal a Bibliában ez áll: „Istenben élünk és vagyunk.”

Ennyiben szükséges vagy hasznos lenne-e a protestantizmus bizonyos katolizálása?

Nem, a protestantizmus rossz tanácsra hallgatna, ha most katolikusabbá válna csak azért, mivel az „médiaképesebb”; vagy ha erősebben építene a személy hangsúlyozására, ahogyan a maga idejében II. János Pál pápa tette nagy médiahatékonysággal. Inkább a protestantizmus erősségének kérdését kellene föltenni, és azt kutatni, melyek a csak rá jellemző jegyek. Az Ige közvetítését erősebben össze kell kötni az Isteni és a Szent egyéni megtapasztalásának tereivel.

Forrás: Publik-Forum, 2010/11



Tunyogi Csapó Gábor

*Egy régi konfirmáció**

(1948)

...Következő nagy bűnömet az iskola keretein kívül követtem el. Közben ugyanis fel kellett készülnöm a konfirmációra, meglehetős késéssel ugyan, de hát erről nem tehettem. A református egyház élete a háború után csak nagyon lassan és óvatosan indult újra, az én egész évjáratom tehát csaknem kétéves késéssel, a két következő évjárattal együtt járulhatott a konfirmációhoz, így aztán csaknem annyian vettünk részt az előkészítő oktatásban, mint egy-egy normális – értsd: háború előtti – évben, mert hát sok szülő nem merte már templomba járatni gyermekeit, nem is beszélve a konfirmációs előkészítésről. Az oktatást – be kell vallanom – meglehetősen unalmasnak találtam. Szóról szóra be kellett vágnunk az egész Heidelbergi Kátét, ami nem volt kimondottan szórakoztató, de nekem nem jelentett nehézséget; a százötven zsoltárt már különben is régen tudtam, és a Bibliában jobban kiismertem magamat, mint legtöbb társam. Amit ezen túl hallottunk, annak viszont nem sok köze volt a magam külön bejáratú elképzeléseihez és gondolataihoz Istenről és a világról... Így aztán elveszett időnek tekinthettem volna azt a heti két órát, amelyet pénteken délután el kellett töltenem a szép, öreg templomban, de nem tekintettem annak, mégpedig egy nagyon is világi okból: időközben feltűnt nekem ugyanis, milyen csinosak lettek a lányok. No persze, azelőtt nem is volt módomban ilyen közelről nézegetni őket. Apám megpróbált ugyan vagy egy évvel korábban rábeszélni arra, hogy menjek tánciskolába, mert hát a tánc hozzátartozik az általános műveltséghez; ő maga sem volt valami nagy táncos, de nem maradt szégyenben, ha arra került a sor... No jó, mindig is szófogadó gyermek voltam, de csak egyetlenegy táncórára mentem el; rettentő unalmasnak és nevetségesnek találtam az egész ugrabugrálást, és hát a lányok akkor még messze nem voltak olyan csinosak. No igen, az elmúlt év alatt történt valami a lányokkal, valahogy csaknem valamennyien nagyon megcsinosodtak, tiszta öröm volt rájuk nézni, s nem láttam be, miért is tagadnám meg magamtól ezt az örömet, melynek élvezetére szinte ideális keretet nyújtott a templomi ülésrend. A templom főhajója túlságosan nagy lett volna számunkra, így a két kis kereszthajóban kellett üldögélnünk, egyik oldalon a lányok, másikon a fiúk, tehát éppen egymással szemben, ami az oktatás eredményességéhez igazán nem járult hozzá, mert nyilván nem én voltam az egyetlen, aki élvezettel legeltette szemét a szemközti padsorokon, amelyek tarka virágos rétté változtak, amikor elfoglalták helyüket a lányok. Bevonulásuk mindig szívderítő látvány volt: a szőke és a barna legkülönbözőbb árnyalatai, bronzszínű, fekete fejecskék, röpködő, hosszú hajfonatok, kéken, barnán, mélyfeketén ragyogó szemek, közöttük egy macskazöld szempár is, amely nekem különösen tetszett, aztán a telt, piros ajkak, amelyek csaknem mindig mosolyogtak, és megmutatták a csillogóan fehér fogakat, sajnos csak addig, míg meg nem jelent hittanárunk, az öreg Uhu, mert akkor mindenki elkomolyodott, amit én őszintén fájlaltam, mert úgy találtam, hogy a lányoknak mindig mosolyogniuk kellene... Mit is mondott Madách Évája? „E földre csak mosolyom hoz gyönyört, ha napsugár gyanánt száll egy-egy arcra...” No igen, a legszebb nő is akkor igazán szép, ha nevet, vagy legalábbis mosolyog. No persze, a nőktől sem lehet elvárni, hogy mindig mosolyogjanak, ahhoz túlságosan tragikus, vagy mondjuk inkább: túl groteszk az élet, éppen ezért mindent el kell követni azért, hogy mosolyt idézzünk a lányok arcára, mert egy női nevetés megér minden fáradozást...

Természetesen hamarosan megtaláltam a legszebb lányt, vagy mondjuk talán inkább: azt, aki számomra a legörvendetesebb látványt nyújtotta. Mert hát attól tartok, a női szépségnek nincs objektív mértéke. A legtöbb csodáló pillantást egy madonna arcú, aranyhajú, nádszálkarcsú, magasra nőtt leányzó aratta, nagy, porcelánkék szemeivel és hosszúkás arcával, amelyet a magam részéről meglehetősen üresnek és kifejezéstelennek találtam. Az én kiválasztottam inkább kicsi volt, kecses, szinte filigrán, mégis sportosan erőteljes alakkal; kerek, piros arca minden pillanatban más volt, de mindig majd kicsattant a sugárzó életkedvtől, telt, piros ajkai körül még a káté felmondása közben is mosoly bujkált, nagy, sötét szeme általában kissé pajkosan ragyogott, de tudott szent komolysággal is nézni, vagy kérdőn, elmélázva, kutatón, gúnyosan, megvetőn, vidáman, szomorúan, dacosan, kihívón, érdeklődőn, kérlelőn, elutasítón, gőgösen, alázatosan, satöbbi, satöbbi, mikor hogy... És minden pillantáshoz más arc tartozott, s engem éppen ez a csodálatos változékonyság igézett meg, szemem – akaratom ellenére is – mindig visszatért a lányhoz, amit ő természetesen hamarosan észre is vett, ő is rám pillantott néha, nem is ellenségesen, de kissé gúnyosan. Pillantásaiban nem volt sem kihívás, sem elutasítás, inkább csak kérdés és kíváncsiság... Egyébként meg sem próbáltam közelebb jutni hozzá, soha egyetlen szót sem váltottam vele, minek is, hiszen nem akartam tőle semmit. Maga a tudat, hogy létezik ilyen lény, akit hetenként két órán keresztül csodálhatok, valahogy szebbé tette az egyébként meglehetősen sivár életet.

Szóval nem csináltam problémát az ügyből, annál súlyosabban nehezedett rám a teher, amit az öreg Uhu nyomott a vállamra. A nagytiszteletű úr kitalálta ugyanis, hogy a háború utáni első, „tömeges” konfirmációt

* Részlet a szerző önéletrajzi regényéből.
Lapzárta után kaptuk a hírt, hogy Tunyogi Szabó Gábor augusztus 1-én váratlanul elhunyt. Méltatására visszatérünk.

különleges ünnepélyességgel kell megünnepelni, minek keretében illenék, ha valaki a konfirmandusok közül is tartana egy kis beszédet, nem, nem valami nagy szónoklatot, csak úgy nyolc-tíz percben el kellene mondani, hogy mit is jelent a konfirmáció éppen ma, éppen nekünk... Ezt az utolsó előtti órán előterjesztett indítványt jeges hallgatás fogadta. Az öreg kissé zavartan toporgott, aztán a lányokhoz fordult, mondván, hogy legjobb lenne, ha egy ifjú hölgy beszélne, az mindig hatásosabb, és hát a lányoknak tudvalevőleg jobban felvágták a nyelvét... A lányok egy emberként rázták a fejüket, az elutasítás annyira egyértelmű volt, hogy Uhu elvesztette a bátorságát, s nálunk, a fiúknál keresett menedéket.

Nos, mi nem tudtuk olyan igézően és olyan határozottan rázni a fejünket, mint a lányok, de mindenki egyszerre múlhatatlanul szükségesnek érezte, hogy alapos vizsgálatnak vesse alá a cipője orrát. A nagytiszteletű úr érthetetlen szavakat mormolva járkált egy darabig le-föl előttünk, aztán egyszerre megállt.

– Úgy van – mondta nagyon határozottan –, te fogsz beszélni. – S amikor én megkönnyebbülten felsóhajtva felemeltem a fejemet, megdermedtem az ijedtségtől, mert a hosszú, csontos mutatóujj csaknem megérintette az orromat.

– Én? – makogtam. – Én? Miért éppen én? Hogyan beszélhetnék én valamennyiünk nevében?

– Hát akkor beszélsz a magad nevében. Azt csak el tudod mondani, mit jelent neked személy szerint a konfirmáció.

Ojé! Ez még rosszabb, gondoltam, hiszen még neki sem mondhatom el, hogy a konfirmáció számomra nem több üres formaságnál azok után, ami már lejátszódott köztem és Isten között... Négyszemközt talán elmondtam volna, de itt, az egész társaság előtt? Nem, ez nyilván lehetetlen, nem azért, mintha szégyenkeztem volna, hanem egyszerűen azért, mert túlságosan sokat kellett volna magyarázkodnom ahhoz, hogy mindenkivel megértessem, miért tekintem magamat már régen konfirmáltnak, így aztán bután csak azt tudtam kérdezni:

– No de miért éppen én?

Uhu arca haragosan elsötétedett, aztán összefonta kezeit a háta mögött, ami kedves szokása volt, ha elgondolkodott valamin. Egy darabig újra le-föl sétált, majd megállt előttem, s feltette azt a kérdést, amely voltaképpen egész életemben elkísért:

– No és miért éppen te ne?

Hmmm... Ebben volt valami igazság, valahogy mégis méltánytalannak éreztem a dolgot, s különösen az bosszantott, hogy nem védekezhettem ez ellen a méltánytalanság ellen. Mert hát vannak dolgok, amelyeket csak egy ember végezhet el, s ha ezt senki nem vállalja, az ügy elintézetlen marad, és ha jó ügyről van szó, akkor ezzel nagyobb méltánytalanság történik, mint az, amelyet annak kell elviselnie, aki – ha kelletlenül is, de – vállalja a feladatot. No jó, gondoltam, hát valóban, miért is éppen én ne? Mogorván biccentettem tehát, és visszazökkentem a székre.

Ezzel a kérdés el volt intézve, legalábbis a többiek számára, nekem viszont elő kellett készülnöm a beszédre, amit meg is tettem a tőlem telhető legnagyobb alapossággal, de igazából nem tudtam megtalálni az alkalomhoz méltó hangot. Először is meg kellett állapítanom, hogy az a nyolctíz perc átkozottul hosszú tud lenni, ha ki kell tölteni szóval. Teleírtam öt vagy hat füzetoldalt, de amikor hangosan felolvastam a szöveget, épp hogy négy percre futotta. A nagyobb baj mégis az volt, hogy nem mondhattam ki őszintén a véleményemet, miszerint az egész egyházi konfirmáció fabatkát sem ér, ha nem Isten áll mögötte. Az egyetlen „tömeg-konfirmáció", amelyet Isten személyesen bonyolított le, nagyon régen volt, több mint ezerkilencszáz éve, amikor is pünkösd napján a kettős tüzes nyelvek leszálltak az apostolok fejére, akik ettől megteltek a Szent Lélekkel, aminek mibenlétéről voltaképpen senki nem tud semmit. És sajnos nagyon valószínűtlennek kellett tartanom, hogy ez megismétlődjék éppen a mi konfirmációnk keretében. Isten azóta csak egyes személyeket konfirmált, általában minden ünnepélyesség és kettős tüzes nyelvek nélkül. És mi van azzal a szellemmel, aki egy idő óta zörömböl a fejemben, mint valami középkori lovag? Hol marad most, amikor igazán szükségem lenne rá, mert az értelmem egyszerűen nem képes megbirkózni az elvállalt feladattal, érzelmileg egyszerűen csak bosszankodom, s az akaratom – minden jó szándék ellenére – egyszerűen csak nyavalyog.

Mindezek ellenére összebarkácsoltam egy kilenc-tízperces szöveget, amelynek volt keze-lába, megfelelt a klasszikus elokvencia követelményeinek, lehettem volna tehát elégedett is, de hát nem voltam az. Tisztes iskolai fogalmazvány, biztatgattam magamat, a legszigorúbb magyartanár is megadná rá a jelest, vagy legalábbis a jót... De a fene egye meg! Száraz, mint a fűrészpor, unalmas, semmitmondó, és ami a legrosszabb: érződik rajta a verejték. Apám pontosan ugyanezt mondta, ha talán valamivel kíméletesebben is, amikor megmutattam neki.

– Nagyon jó iskolai dolgozat, de érződik rajta, hogy nem lelkesedsz a feladatért.

Hát igen, ez a baj, de hogyan is lelkesedtem volna, mikor se lélek, se szellem nem segített, csak az értelem dolgozott, ami elég a sakktáblán vagy egy számtanpélda megoldásához, de kétségbeejtően kevés, ha másról, többről van szó, különösen akkor, ha ráadásul még az érzelmek is tiltakoznak. Pontosan éreztem, hogy itt egyedül szellemlovag segíthetne, de a lusta fickó egyszerűen sztrájkolt, bár este, elalvás előtt mintha hallottam volna, hogy le-föl toporog nevetséges emelvényén, és folyton rázza a fejét. Na, ez aztán nagy segítség! Lehetséges, hogy egyszerűen téves apám elképzelése, amelyet én készségesen átvettem, miszerint a szellem az alkotóerő az emberben?

Az öreg Uhu természetesen ugyancsak akarta tudni, mit is fogok mondani. Nem mintha bele akart volna szólni, de ügyelni kellett arra is, hogy ne ütközzem esetleg a „nagy" ünnepi beszéddel, amelyet az esperes úr fog tartani.

– Na látod, milyen jól meg tudtad csinálni – mondta, miután elolvasta szövegemet, de azért láttam, hogy ő sincs elragadtatva. – Felolvasod, vagy szabadon beszélsz?

A kérdést szinte sértésnek vettem: Tíz percig se tudnék beszélni papír nélkül? Ugyan, kérem! Az öreg Mohos jutott eszembe, aki nem tudott sem írni, sem olvasni, mégis képes volt éjszakákon át mesélni... Biztosítottam tehát a nagytiszteletű urat, hogy szabadon fogom előadni a mondókámat, amit ő látható elégedettséggel nyugtázott, csak azt hozta még kíméletesen tudomásomra, hogy több mint kétszáz ember előtt kell majd beszélnem; ez azonban engem igazán nem zavart, mindig is úgy gondoltam, amit az ember egy valakinek el tud mondani, ugyanannyi erővel elmondhatja kétszáz vagy kétezer embernek is, ebben nem láttam lényeges különbséget.

Szóról szóra bemagoltam tehát a szöveget, miközben egyre inkább elment tőle a kedvem, a végén már kimondottan utáltam. S végképp elke-

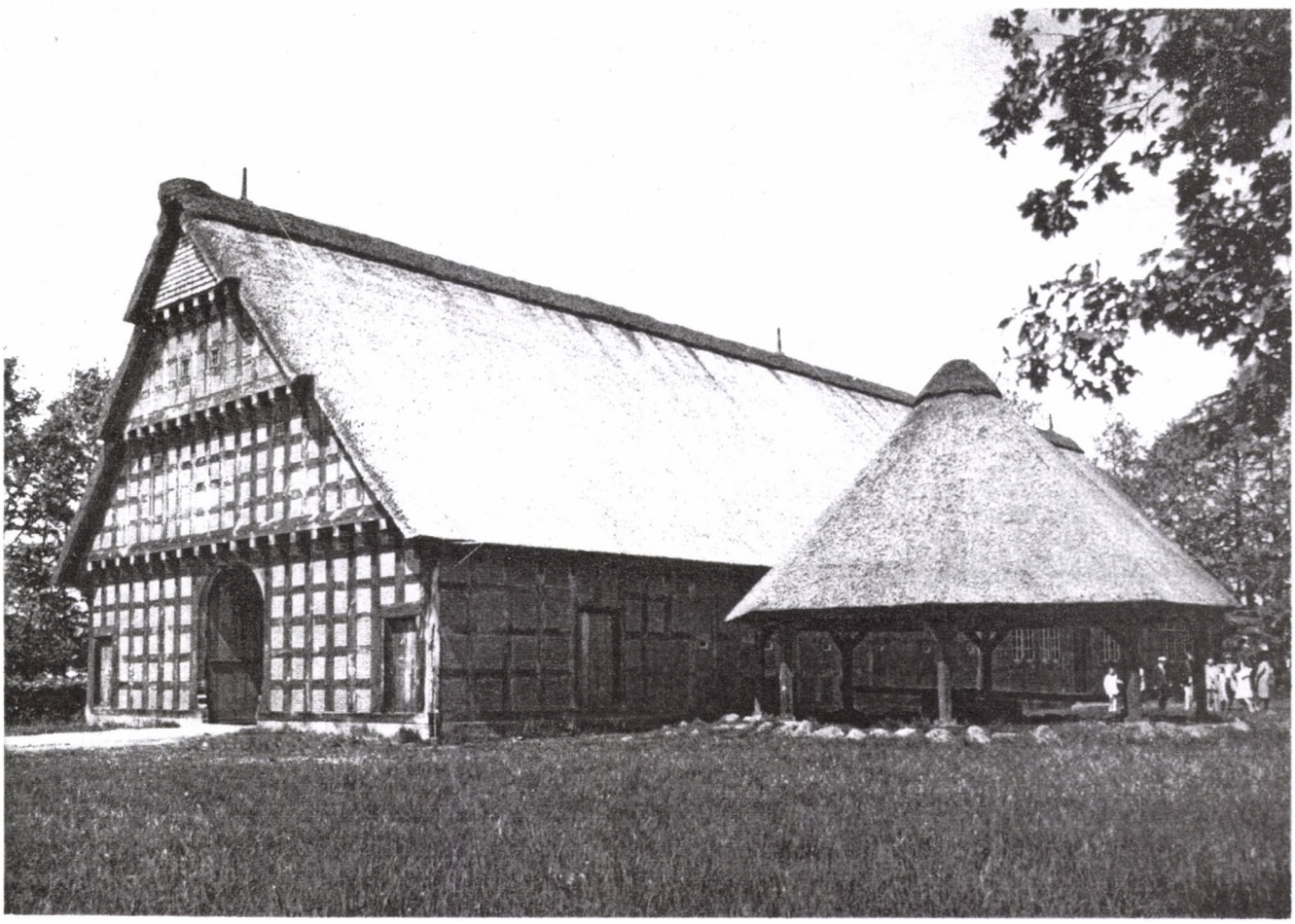
seredtem, amikor az utolsó oktatási órán meg kellett állapítanom, hogy a társaság túlnyomó része zokon vette tőlem a feladat elvállalását. Nem mintha ez sokat jelentett volna számomra, de azért bosszantott, hiszen igazán nem törtem magamat érte, éppen ellenkezőleg, csak arról volt szó, hogy meg kell tenni valamit, ami senkinek sem tetszett, nekem sem persze... Miért néznek rám úgy, mint bősz árulóra? Nem, ez sehogy sem fért a fejembe.

Így bizonyára érthető, hogy a vasárnap délutáni záróünnepségen meglehetősen nyomott hangulatban léptem az új templom alagsori nagytermének színpadára mint az ünnepi alkalom harmadik és utolsó szónoka, mert előttem már az esperes úr és az öreg Uhu is beszélt, ami kissé megnyugtatott, mert az, amit mondtak, legalább annyira száraz, színtelen és semmitmondó volt, mint az, amit én készültem mondani, se sava, se borsa... Közben volt néhány mérsékelt színvonalú zeneszám is, és hát most rajtam volt a sor...

Ott álltam tehát a számomra teljesen szokatlan rivaldafényben, mint már mondtam, meglehetősen nyomott hangulatban, amit az is tetézett még, hogy életemben először viseltem nyakkendőt, s úgy éreztem, hogy ez az átkozott vacak – amelyet mind mai napig ki nem állhatok – nemcsak a szót fojtja belém, hanem a lélegzetet is. Komoran pillantottam tehát a hatalmas terembe, amelyben egy gombostűt nem lehetett volna leejteni, annyira telve volt, ami meglepett, mert tudtam, hogy több mint háromszáz ülőhellyel rendelkezik, de nemcsak azok voltak mind foglaltak, a háttérben és az oldalfalak mellett is tömött sorok álltak.

Az ilyen rendezvényeken két szám között mindig keletkezik némi nyugtalanság: sokan megváltoztatják testhelyzetüket, talán nem is tudatosan, van, aki az orrát fújja, egyesek köhécselnek, mások kicsit sugdolóznak... Mindez azonban nem érdekelt, mondandómat annyira érdektelennek tartottam, hogy teljesen közömbös volt számomra, akarja-e hallani valaki. Nyakkendő ide vagy oda, mély lélegzetet vettem tehát, s el akartam kezdeni a beszédet, de legnagyobb meglepetésemre – és rémületemre – felfedeztem, hogy volt szöveg, nincs szöveg... Az egész, nagy kínnal összehordott és bemagolt beszéd úgy eltűnt a fejemből, mintha soha nem is létezett volna, egy árva szóra nem tudtam visszaemlékezni! Kétségbeesetten kotorásztam az agyamban, azaz kotorásztam volna, ha lett volna miben, azt is fel kellett azonban ismernem, hogy az agyam, amelyről eleddig azt hittem, hogy elég biztos helyen ül a koponyámban, ugyancsak kámfort játszott: fejemben csak űrt találtam, és úgy éreztem, hogy áthatolhatatlan egyiptomi sötétségbe pillantok, míg szememet körüljártattam a teremben, jobbról balra, aztán balról jobbra... Apám, aki természetesen ott ült valahol az első sorok egyikében, később megkérdezte, miért néztem olyan fenyegetőn a közönségre, amire persze nem tudtam válaszolni, mert dehogy néztem én, vagy ha néztem is, nem láttam semmit, legfeljebb megpróbáltam látni valamit is ebben az irdatlan sötétségben.

Valószínűleg a teremre zuhanó teljes csönd adta vissza a látásomat. Legnagyobb csodálkozásomra még mindig a színpadon álltam és a terembe bámultam, ahonnan számtalan kis arc nézett felém, érzékelhetően visszafojtott lélegzettel várakozva, s lassan összeolvadva egyetlen, óriási arccá... No, ez valamivel jobb volt, mint az egyiptomi sötétség, de hát nyilván nem maradt más hátra számomra, mint a szégyenteljes menekülés, már emeltem is a lábamat, hogy megforduljak, és egyetlen szó nélkül kirohanjak a színpadról, ekkor azonban valami irgalmatlanul nagyot döndült



a fejemben. Hohó! Ez őfelsége, a szellemlovag! Egyszerre szinte láttam is, ahogy a színpadon áll, az ő színpadján, jobb kezével a padlatba vágta a pallosát, nyilván az dördült akkorát, balját lassan felemelte, és legnagyobb elképedésemre felcsapta a sisakrostélyát, amely alól vakító fénysugár tört elő, s ebben a pillanatban valaki elkezdett beszélni.

Hmmm... A hang valahogy ismerősnek tűnt, de eltartott egy ideig, míg rájöttem, hogy én magam beszélek, ám fogalmam sem volt arról, hogy mit. Ami persze nem tetszett nekem. Megpróbáltam követni a mondottak tartalmát, de az értelmem még nem tért vissza önkényes szabadságáról, egyszerűen nem értettem semmit, de semmit... Kicsit úgy éreztem magamat, mint az őrült légtornász a magasban, fején a híres zsákkal, amely lehetetlenné teszi a látást, vakmerő ívekben hajmeresztő bukfenceket vetettem, majd kitárt karokkal röpültem az ég felé... Szellemlovag azonban ekkor lecsapta a sisakellenzőjét, s én visszazuhantam, ott álltam megint a színpadon, felemelt karokkal... A nézőtérről számtalan arc bámult rám ismét, a legtöbb tátott szájjal, a halálos csöndben a légy döngését is meg lehetett volna hallani, sok női kézben fehér kendők villantak... Ej no, gondoltam, ezekkel ugyan mi történt? Én mindenesetre nagyon örültem annak, hogy az agyam visszatért a helyére, és újra működik, mert azért talán mégiscsak jobb nem kicsúszni az értelem ellenőrzése alól... Nem, ez az előbbi, vak akrobatika, ez a részben mókás, részben ijesztő és mégis mámorító érzés nem tetszik nekem. De most már ugyan mindegy, ideje lelépni, diktálta az értelem, magasra emelt karjaimat leeresztve meghajoltam tehát, sarkon fordultam, és katonás léptekkel a kulisszák mögé masíroztam, ahol valaki teljesen váratlanul a nyakamba borult.

– Édes fiam! Édes fiam! – suttogta egy megtört hang, s amikor fölpillantottam, majd hanyatt vágódtam, mert nem más, mint az öreg Uhu fogadott ilyen túláradó kedvességgel, aki talán még komikusabban nézett ki, mint máskor, mert túlméretezett szemüvege alól kövér könnyek gördültek alá. – Édes fiam, csak nehogy bajod legyen ebből...

Erre csak a vállamat tudtam megvonni. Már miért lehetne bajom? Később azonban apám is aggodalmaskodott, amikor már útban hazafelé a vállamra tette a kezét.

– Hogy jutott ilyesmi az eszedbe? – kérdezte. – Hiszen egészen mást akartál mondani!

– Magam sem tudom – válaszoltam híven az igazsághoz. – De hát az, amit írtam, sehogy sem tetszett nekem.

– De bizony okosabb lett volna annál maradni – vetette közbe anyám –, de ezt biztosan tudod magad is.

De hát, kérem szépen, nem tudtam. Először azért, mert fogalmam sem volt arról, mit beszéltem, másodszor, mert nem értettem, mit kezdjek ebben az összefüggésben az „okos" és „okosabb" szavakkal.

– Ne érts félre – folytatta apám. – Jó beszéd volt, sőt nagyon jó, ezt senki nem is vitathatja. És ahogy előadtad! Igazán megleptél vele még engem is. Ahogy sötéten, szinte haragosan körbehordoztad a pillantásodat, míg el nem némult minden és mindenki a nézőtéren... Hát ezt egy öreg profi sem csinálhatta volna jobban. – No lám, no lám, gondoltam magamban, íme az óriási különbség a látszat és a valóság között! – S aztán mindjárt az első mondat, miszerint fabatkát sem ér az egész konfirmáció! No, itt azt hiszem, nem én voltam az egyedüli, akinek elállt a lélegzete. – Aha! Szellemlovag nyilván nem tett lakatot a szájára! – És aztán a példázat az eltévedt gyermekről, aki a kétségbeesés legmélyén hirtelen-váratlan megtalálja az apja kezét... Remek, csak azt tudom mondani, remek...

– Jó, jó, ezt nem is vitatom – anyám gondterhelten rázta a fejét. – De mi lesz ebből? Miért kellett belekeverned azt a szegény kislányt is?

Hohó! Elment az esze szellemlovagnak? Micsoda kislányt kevert bele, és mibe? Zavartan hallgattam, csak a fejem zúgott egyre jobban.

– Hát igen, ezt nem kellett volna. De ez vezetett a zárómondathoz. Hogy is mondtad?

– Nem tudom... – motyogtam – nem tudom már...

– Ugyan, te ne tudnád, mikor én mint hallgató még tudom: csak az érett meg az áldozatra, aki tudja, hogy az áldozat önmagában hordja értékét.

No-no, morfondíroztam, szellemlovag nem is olyan eredeti, ezt már olvastam vagy hallottam valahol, de hol és mikor? Ez azonban nem is érdekes, fontos az, hogy tudom, melyik kislányról van szó: arról, akit halálos ütés ért annak idején a dóm előtt, akiről beszélni igazán nem volt ajánlatos, a téma tabunak számított az elsikkasztott temetés óta, könnyen lehet tehát, hogy szellemlovag valóban parazsat gyűjtött a fejemre, ezen azonban most már nem lehet változtatni.

– A szegény gyermek persze még nem volt, nem lehetett érett, ártatlanul, a véletlennek esett áldozatul – folytatta apám.

– És az én fiam? – vágott közbe hevesen anyám – Ő már érett a tizenhat évével? Miért ő? Miért éppen ő?

– Hát ezt is megmondta.... – viszonozta kissé kedvetlenül apám. – Aki igazán konfirmált, fel sem teszi ezt a kérdést, ha felismerte, hogy valamit meg kell tenni. – Nézd, Édesem – apám mélyet sóhajtott –, én is aggódom a fiunkért. De be kell látnunk, hogy kinőtt a szárnyunk alól. Mit tehetünk még? Reszketünk miatta és imádkozhatunk érte, míg ő a saját útját járja. És ha a legnehezebb utat választja is... Mi ebbe nem szólhatunk bele. – Apám megszorította a vállamat. – Szép beszéd volt, Gábor, jó beszéd. De Édesanyádnak igaza van: nem volt okos. Nem, okos nem volt...

– Azt hittem, ami jó, az okos is – vetettem ellen kissé bátortalanul. Apám keserűen felnevetett.

– No igen, így kellene lennie, ebben igazad van. Ami jó, legyen okos, és ami okos, legyen jó, igen... De sajnos nem így van, legalábbis nem az emberek világában. A jó gyakran balgaság, s ami okos, gyakran kimondottan aljas. S az embernek sajnos gyakran kell választania a kettő közül.

– És aki okosan választ, rendszerint könnyebben él – fejezte be anyám, ugyancsak mély keserűséggel a hangjában.

Amiben valószínűleg igaza van, tűnődtem később. A kérdés csak az, miért kell föltétlenül könnyebb életre törekedni. Az emberi élet sehogy sem könnyű, érdemes tehát apróbb-nagyobb könnyebbségekért törni magunkat? Szerintem nem. Az okosok tehát talán nem is olyan okosok. Rendben: bizonyára elkerülhetnek némely kellemetlenséget, de hová és meddig jutnak ezzel? És valóban okos dolog a kozmikus küzdelem földi csatamezőin ide-oda ténferegni a frontok között, mindig csak a saját biztonságunkra ügyelve? Ami különben is csak illúzió, mert ezen a földön nincs biztonság, akármilyen komfortosan bástyázza is körül magát valaki. S végső fokon mit jelentsen az, hogy könnyen, vagy akár csak könnyebben élni? Kellemesebben? Vagy legalább kevésbé kellemetlenül? Ugyan, kérem, mit számít az?

20 – VAKOND TÚRA – 10

„Ami lent van, megfelel annak, ami fent van, és ami fent van, megfelel annak, ami lent van, hogy az egyetlen varázslatának műveletét végrehajtsd.” (Tabula smaragdina, 2)

Mivel is kezdjem? Talán azzal, amit még nem tettem meg eddig. Bemutatkozással.

Bár harmadik alkalom, hogy írásos emlék is marad közös bicajozásunkról, de eddig még nem neveztem meg konkrétan a csapattagokat. Pedig érdemes őket néven nevezni, bemutatni, mert neves személyiségek! Hú, de van egy kis gond. A személyiségi jogok. A Törvénytár szerint személyes adatok nyilvános közlése esetén az érintettek beleegyezése szükséges. Ennek olyan formában fogok eleget tenni, hogy az egész írásművet először ők olvassák és lektorálják majd, és ha mindenki rábólintott, csak akkor teszem publikussá. Ha ezt most az ÉV oldalain olvassátok, akkor szerencsétek van, mert mindenki elfogadóan nyilatkozott. De ha csak egy valaki is nem támogatja a publicitást és személyének felfedését, akkor nincs szerencsétek…

Tehát a csapat. Állandó létszámunk 10 fő. Kerek egész, páros, prímszám. A CSAPAT *kerek*, mert nem sarkos és nem döcög, *egész*, mert van kezdőpontja, amelyben egyben záródik is a kör, *páros*, mert állandó párok alkotják. De hogy miért *prímszám*, annak megfejtése a kedves olvasó feladata! Én abban tudnám megfogalmazni prímaságát, hogy a Kiss – Horváth – Inczédi – Csizovszki – Gromon – Németh család jeles képviselői prímán tudnak tekerni, nevetni, sörözni, nézelődni, játszani, aludni, bámészkodni, beszélgetni, csak úgy együtt lenni, bárhol a világban. Csapatunknak azonban van még egy jeles alakja, Misa. Nélküle sátorverésre, kondércipelésre, málházásra is kellene energiákat tartalékolnunk, ugyanis ő az, aki az év során – a háttérben – szervezi szálláshelyünket, és tartja a kapcsolatot a szállást nyújtó *detský domov* vezetőjével. Ja, és tolmácsol magyarról szlovákra vagy cseh nyelvre, és vissza magyarra. Állandó telefonos segítséget nyújt még akkor is, amikor nem kérjük. Ő „vértanú pedagógustestvér”, akinek keze – számunkra is titokzatos módon – mindenhová elér.

Idén, azaz ebben a számomra fura évben, 2010-ben Szlovákia Fátra-hegységében kalandoztunk, mint ahogy őseink tették azt régen. Helységneveket ne várjatok tőlem, mivel azok megjegyzésében nem vagyok jó, és nem is törekszem emlékezetben tartásukra. Eme hiányosságomban remekül kiegészít Laci, aki bármikor kapásból, évszámmal együtt mondja a helyenként nyelvtörő város-, falu- vagy folyóneveket, korábbi túráink vagy a mostani helyszíneit. Mi tehát jó párosként kiegészítjük egymást. Az én hiányosságom az ő memóriájával együtt kerek egész.

Helyet kell még szánnom a túracímek magyarázatára, ezzel is növelve a karakterek számát. Belső hang kényszerít erre (Múzsa?), mivel a név minden évben más. Az ötlet onnan eredeztethető, hogy évente készülök egy kis meglepetéssel magunknak, valamilyen tárgyi emlék formájában. Ha lehet, akkor olyan tárgyat igyekszem beszerezni vagy készíteni, amely hasznos kelléke egy bicajosnak, és egyben a címét is megadja a túrának. (Akit érdekel a korábbi túranevek indoka, annak szívesen megírom, de most nem térek ki a MICIKLI, 2008 és a KARIKA-2009-TÚRA elnevezések magyarázatára.) Viszont elmesélem az idei név történetét.

Az előzetes útvonal-egyeztetés alkalmával Laci felsorolta néhány olyan helység nevét (magyarul), amelyeket megtekintünk majd kerekezésünk során. Ezek a következők voltak: Körmöcbánya, Selmecbánya, Besztercebánya. A szög beverődött a fejembe, hogy ezekkel a bányákkal kellene kapcsolatba hozni az elnevezést. A következő napokban kavargó képek jelentek meg szemem előtt. Valami bányászattal, sötétségben járással kapcsolatos jelképet kerestem. Az „ahá-élmény” egy hajnalon rohant meg. A vakond az, aki a föld alatt jár, túrása pedig könnyen átalakítható a túra szóra. Már készen is volt a „VAKOND TÚRA” elnevezés. Aztán kipattant a szikra, hogy a bányászok, mármint az igaziak, akik lent a mélyben, a sötétben dolgoznak naphosszat, a csákányon kívül a lámpát használják elengedhetetlen eszközként. A csákányt mégsem választhattam, mivel túlságosan nehéz, no meg veszélyes szerszám is, így maradt a lámpa. A fejlámpa!! Beúszott a kép, amint a feketeségben dolgozó bányászok szemük fényét kiegészítik a sisakjukra szerelt lámpával. Aztán már magától adódott az asszociáció, a biciklis fejlámpa, amely szintén a sötétségben mutat irányt a tekeréshez. A szerencse besegített, és kihasználtam egy nagytételes alkalmi vétel lehetőségét. Ennek az akciónak Gábor látta kárát, mert az ő lámpája később semmilyen beavatkozásra nem lett működőképes. Azóta is nagyon sajnálom, és csak azzal nyugtatom magam, hogy ha ő Klárival már hosszú évtizedek óta alkot olyan párt, amely világít és irányt mutat családjuk tagjainak és a körülöttük élő embereknek, akkor Klári fejlámpájának fénye elegendő lesz kettejüknek is, ha netán egy bányában vagy egyéb földalatti sötétségben kellene tájékozódniuk!

Egy fejlámpára azonban mégiscsak kell egy ráutaló jel, egy apró apropó, és nem utolsósorban annak jelzése, hogy az idei túra milyen címkével lesz ellátva. Találtam is idehaza egy flakon puffadó festéket, ráadásul neonzöld színben. Marha jól mutatott a lámpát tartó, majdan a fejet körülvevő gumigyűrűn. Szuper elégedettség ömlött el lelkemen, amikor elkészültem a feliratozással: 20 – VAKOND – (itt egy lámpatestet képzeljetek el) – TÚRA – 10. Már láttam a csillogó szemeket és a széles mosolyt, amellyel majd átveszik, és lámpájukat villogtatva felpróbálják a többiek. Derűs elégedettségem azonban néhány óra (száradási idő) alatt szorongató kétségbeesésbe ment át, ugyanis a neonzöld szín sötétzöldre váltott, illetve száradt, azaz láthatatlanná, és csak puffadóvá vált a fekete gumin. Kifejezetten utálom azokat a helyzeteket, amelyekben megoldok egy feladatot, és aztán kiderül, hogy az eredmény a nullával egyenlő. Ilyenkor két lehetőséget látok magam előtt. Könnyek között, szitkozódva, utálattal újrakezdeni, vagy olyan megoldást találni, amikor a nulla is eredménynek látszik. Hiszen az is egy számjegy, és bizonyos műveleteknek lehet ilyen eredményük! Az utóbbi mellett döntöttem, és kitaláltam, hogy azt fogom

mondani (nem hazudni), hogy ez Braille-írás, amely csak tapogatva olvasható, hisz a sötétségben például a vakond vagy a bányász is csak az ujjaival tud olvasni. Azért írtam tehát így, puffadó sötétzölddel, hogy gyakoroljuk a tapogatva olvasást.

Ez az ujjbegyek érzékelő képességét próbára tevő művelet majdnem sikerült is, mivel pontosan az ajándék átadásakor titokzatos módon, titokzatos erők által irányítva, egyszer csak sötétség borult Körmöcbányára. Nem csupán szálláshelyünk nappalijára, ahol vacsora utáni társas tevékenységeinket folytattuk, hanem az egész városra! Ez ám a szinkronicitás, ahogy C. G. Jung mondaná! Ő nevezte el szinkronicitásnak az egymással oksági kapcsolatban nem lévő tér- vagy időbeli egybeeséseket. De a fejlámpa megmentett minket a sötétség hatalmától, és lehetőség adatott használatára. Tehát a bizonyosság teljes lett: nekünk ezen a túrán a sötétséggel, a mélységgel, a mélyben rejlő kincsekkel lesz dolgunk!

Napjainkat verőfényes napsütés és forróság tüzelte. Szerencsére gyakorta vettünk magunkhoz védőitalt, amely hűtött és töltött, csorgott és csurgott. Hűtött, amíg csorgott, töltött, amint leért, és csurgott ki belőlünk – amint tekertünk – izzadságcsapjainkon. Itthon maradott rokonaink meg égre emelt tekintettel, folyamatosan mormolták a kérdést: „Normálisak ezek, hogy ilyen forróságban a tűző napon tekernek?” Nem tudhatták persze, hogy a rekkenő hőség idején, délidőben, árnyas vendéglőkben vagy árnyasnak látszó teraszokon ültünk aléltan. Pontosabban alélt el Gábor, és a színeváltozás kábulatába merülve nyúlt végig a padlón. Ilyen helyzetekben az ember gyakorta nem tudja, mit is kell tennie, hogyan is kell reagálnia. De mi azonnal tudtuk, hogy Gábor lábait égnek kell emelni, őt magát pedig hűvösebb helyre vinni. Ez az ősi gyógymód, no meg a másfél liter ásványvíz, amit hirtelenjében felhörpintett, rövid időn belül helyrebillentette, ami felborult benne. Segítőkész magyar szóval is találkozott; az illető mentőt szeretett volna hívni, de ettől oly hirtelen felugrott Gábor vérnyomása, hogy segítője is láthatta, visszatért beléje az élet, és nem kell ide a mentő.

Ha az a gondolat lebegett köztünk, hogy a mélységgel dolgunk van, hát keresnünk kellett egy mélységet. Ezt a mélységet azonban valamilyen oknál fogva a magasságba tették, és csak kilenc stációt megjárva juthattunk el a barlang bejáratához. A barlangban cseppkövek vártak bennünket, meg mindössze 6 fok, és szlovák figyelmesség, amellyel – tudtunkon kívül – külön csoportként indítottak minket, külön időpontban, és a látványosságokról magyar nyelvű ismertetőt hallhattunk, amelyet egy szimpatikus női hang mondott el egy láthatatlan gépből. A fiú, aki kísért minket, csak kedvesen mosolygott, egy szerkezeten manipulált folyamatosan, és mi már meg is tudhattuk, hogy melyik cseppkő formájában jelenik meg a pagodák terme vagy az aranyhal. Mivel a cseppkőbarlang bejárata a hegy tetején volt, fenséges kilátásban is részesültünk, többünket átjárta a repülés vágya. Azé a tárt szárnyú lebegésé, amely a mindenek feletti és a mindent átlátó lények kiváltsága. Nem a zuhanás adrenalinberobbanása, hanem a mindenséget átölelő átadottság lebegése. (Aki álmodott már ilyet, tudja, milyen érzés.)



Lent a barlangban a formák és redők meséje várt, az évezredek alatt csöppenő idő által alkotott szobrok mind-mind az emberben megfogalmazódó asszociációktól kaptak nevet. Ami engem illet, leginkább azon csodálkoztam, milyen megtévesztő tud lenni egy látszólag tömör hegy, amelyről azt képzelem, hogy egy hatalmas földkupac, holott belül hatalmas üregek és csodák találhatók. Ezt a titokzatos világot keresik a barlangászok, mert ők tudják, hogy a hegy nemcsak egy földkupac!

Még a bányászok tudják, hogy mit rejt a föld mélye. Meg a törpék. És most már mi is! Pedig sem törpék, sem bányászok nem vagyunk, és Lacit kivéve nem is voltunk. Laci ugyanis volt már bányász. Szénbányász! Nekünk viszont szerencsénk adódott egy bemutató tárna megtekintésére az Andrej Štôlňa járataiban, Körmöcbányán. Nagy várakozás előzte meg a látogatást, amelynek megkezdése időponthoz és vezetőhöz kötött volt. Mielőtt megkezdtük a járatok látogatását, jelmezpróbát tartottunk. Szabály az szabály, védőruha és sisak viselése kötelező a föld alatt. Ezért hát a hideg elleni védekezésképpen magunkra öltöttük a korábbi látogatók által elhagyott meleg pulóverekből azokat, amelyek ízlésvilágunktól a legtávolabb estek. Ezt a réteget követte egy hosszú esőköpeny, zöld színben, fejünkre pedig igazi bányászsisak került. Az a szép sárga, fejlámpával a tetején. Bandi még gumicsizmát is húzott a tornacipőjére, amit többen el is irigyeltünk tőle, amikor nyitott szandálunk alatt tocsogott a nedves talaj, és a 8 fokban majd lefagyott a lábunk. Szemfülesen magunkkal vittük fentebb említett ajándék lámpáinkat, biztos, ami biztos, ami sötét, az sötét, a félelem pedig nagy úr a sötétben. Elindultunk a tárna bejáratához, amelyről mi nem is tudom miért, azt gondoltuk, hogy abból a várakozó-öltöző helyiségből nyílik, ahol átöltöztünk bányászjelmezbe, aranyosra az aranybányászathoz. De nem onnan nyílt, és nekünk 35 fokban, hegynek felfelé, sisakkal a fejünkön, nylon zacskóba burkolva kellett erőltetett menetben baktatnunk több száz métert. Röhejesen néztünk ki, és röhögtünk is magunkon! Aranyat nem találtunk odalent, viszont aranyszívű szlovák vezetőt igen, aki a séta végeztével nem fogadott el tőlünk belépődíjat, mivel elmondása szerint nem volt szakszerű vezetés, mert csak az idegen nyelvű feliratokból tájékozódhattunk. Állak leesve, szemek kidülledve, szívek meghatva, könnyek törölgetve (na jó, ez utóbbi költői túlzás). Ez volt szám szerint a második szlovák figyelmesség, amelyet magyar vendégként tapasztaltunk!

A hőség ellen a belső hűtésen kívül két bányató kínálta habjait. Te jó ég, még a tó is bánya, és abba merülnek alá a búvár bányászok, nem csákánnyal a kezükben, hanem oxigénpalackkal a hátukon. Ilyet persze nem láttunk, láttunk viszont az egyik tavat kerítésként körülvevő, egekbe nyúló hordalékkupacokat, a víz partján pedig a nomád életmód oly primitív szintjét, amelyet még a napfény sem tudott színesre és fényesre festeni. A fiúk közül a bátrabbak megmártóztak a (fertő) tóban, a lányok közül csak Klári, akinek az undor kiült a bőrére, csinos kis vörös pöttyök formájában. Negatív élményeink száma 0-ról 1-re emelkedett.

Akárcsak a jó házasságban, a bicajtúrás együttélésben is kellenek az új ötletek, a szokatlan helyzetek. Újításképpen minden este beszámoltunk egymásnak az adott nap legmeghatározóbb élményéről, amely formákban, illatokban, színekben, ízekben, mozdulatokban fogalmazódott meg, és maradt meg bennünk. Sajátjainkat hazahoztuk, hozzáraktuk korábbi formákhoz, illatokhoz, színekhez, ízekhez, mozdulatokhoz, és hozzárakjuk azokhoz is, amelyek elérnek egyszer minket, és *déjà vu*-ként keltik életre bennünk az újraélt valóságot. Az esték zárásaként pedig meséket hallgattunk félálomban, hogy belső látásunk fényesedjék, és egykor méltók legyünk a színről-színre látásra abban a világban, ahova tekerünk hegyen-völgyön által, sárkányokkal, boszorkákkal megküzdve, erdei, mezei tündérek segítségét felhasználva, mi így közösen, széles e világban. (Az elhangzott mesék címe írásom végén található.)

Salve Regina! Üdvözlégy Királynő! – csendült fel dalos ajkú hittestvéreink éneke a cseppkőbarlang ihletett csendjében, majd az ősi bencés templom szószéke alatt, rezdítve a lég hullámait és a lélek mélységeit. Ők valahonnan tudják latinul ezt a középkori egyházi éneket, nevük össze is nőtt a dallammal, ihletett pillanatuk is volt sok, de méltó hely csupán ez a kettő. Robi, Bandi és Laci triója nem szólt három szólamban, de nem is hangzott monóban.

A napi megérkezést körmöcbányai szálláshelyünkre, az ihletett szépségű Detský Domov-ba (Gyermekotthon) meleg vizes Duschen, hideg vacsora, forró leves és vérpezsdítő játék követte minden este. „A játék különös...”, mondja Kosztolányi, és aki játszik, az valószínűleg erre a *különösre* vágyik. Érdekes módon mi meg is tapasztaltuk ezt a *különöset. Különösebben* keresnünk sem kellett, mert egyszerűen ott létezett közöttünk. Andi, akinek magnetikus hatása van a dobókockákra, *különösebb* erőlködés nélkül dobta ki a hat kockával a nyerő számsort egytől hatig, de nem ám egyszer, mert hát abban semmi *különös* nem lenne, hanem kétszer egymás után!! Még szerencse, hogy mindez az utolsó körben történt, amikor már egyébként is abbahagytuk volna a játékot. *Különös* párosra lettünk figyelmesek egy másik játékban: az eddig csak passzív, kiejtettként „játszó” Gábor most aktív kiejtővé változott párjával, Jutkával. Mi persze mit sem sejtettünk erről, mert hiszen semmi *különös* nem volt viselkedésében. De nekem most az a *különös* érzésem támadt, hogy a nyájas olvasó méla „aha” kísérőszóval lapoz tovább, mert nem ült ott velünk abban a *különös* játéktérben, amelyről Platón azt mondja: „Többet megtudhatsz másokról egyórai játék, mint egyévi beszélgetés alatt.” És mivel mi már sokat játszottunk együtt, sokat is tudunk egymásról, no meg önmagunkról is! A *különösebben* nem részletezett játékokról az érdeklődők tervezett kiadványunkban, a JÁTÉKTEKERŐ-ben olvashatnak majd.

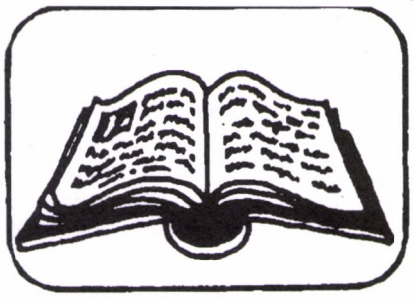
6 napot töltött együtt 10 ember 2010-ben, nem vakondként vakon, hanem látva, észrevéve és megélve a mindenekben benne rejlő csodát. Mert volt nálunk fejlámpa!

Szeretettel ajánlom ezt az írást a 20 éves „Érted vagyok” folyóiratnak és lapjához hűséges szerkesztőjének, Gromon Andrásnak, aki immáron harmadik alkalommal tart fenn helyet a lapban túrabeszámolónk karaktereinek, valamint Németh László túratervezőnek, aki biztosítja számunkra a gondtalan erőfeszítés élményét – és a többieknek, akikkel sok közös fotó készült mindarról, amire már nincsenek szavak, csak érzetek és jókedvű nevetés!

Csizovszki Zsóka

Benedek Elek A világszép nádszálkisasszony című könyvéből az alábbi mesék hangzottak el:

A rózsát nevető királykisasszony, Világszép Ilonka, Kígyós Jancsi, A tűzmadár.



BIBLIA

Az októberi elmélkedéseket sorrendben Benyhe Zsuzsa, Bajnokné Benyhe Judit (10-e és 24-e), Bajnok László és Benyhe István, a novemberieket a Miklovicz házaspár (7-e és 28-a: Panni, 14-e és 21-e: Laci) készítette.

Október 3. — Évközi 27. vasárnap — Lk 17,5–10 — Az akarat nevelése

Az apostolok esendő emberek voltak. Vágytak arra, hogy Jézus közelében közvetlenül részesüljenek olyan adottságokban, amelyeket ő megbecsül. Azt is láthatták, hogy többnyire a nyomorult emberek mély hite csikarta ki Jézusból a csodába illő közbelépéseket. Szerették volna, ha „lángolna a szívük”. Mert sokszor értetlenkedtek Jézust kísérvén, és inkább a kérdések és kételyek tolultak föl a lelkükben. Érezték, hogy fákat kiszaggató és átplántáló hitet várna el tőlük a mesterük. De hogyan lehet erre szert tenni?

Az erőművészek manapság izomgyakorlatokkal növesztik bicepszüket, és nyilván így volt ez a gladiátorok korában is... Ahogyan mustármagnyi hit elég lehet meghökkentő pálfordulásra, önfeláldozásra vagy lemondásra, úgy az akarat nevelése is egészen más léptékű, mint a fizikai valóságban. Mázsányi súlyok helyett az élet sziszifuszi gyakorlatainak végzése is elég lehet a lélek edzésben tartásához. A nap megszokott kihívásainak kínpadján készséggel és mindig teljesíteni azt, amit a ránk bízottak, embertársaink a nagyobb szeretet jegyében megérdemelnek tőlünk... Egyszerűen csak szolgálni szelíden...

Nem gondolhatom azt, hogy majd nagy kihívás idején hősi fokban teszek hitet Jézus mellett, ha a mindennapok apró hűtlenségeiben csetlek-botlok. A megszokott szeretetgyakorlatokat kell odaadóbban végeznem ahhoz, hogy Jézus-hűségem is valódi legyen. A gyakran terhes kötelességteljesítésben lehet megedződni és a kihívásokban résen lenni, észrevenni a rászorulót, a csak általam felkarolható felebarátot.

Belefáradtam-e már a napi kötelességteljesítésbe? Szembe tudok-e nézni kudarcaimmal, vagy eleve leírom magam a „még javítható” listáról? Harcolok még magammal – magamért? El tudom-e fogadni, hogy a falrengető hit építéséhez apró lemondások és lankadatlan önnevelés is szükséges?

Október 10. — Évközi 28. vasárnap — Lk 17,11–19 — „A többi kilenc hol van?”

Élete folyamán Jézus számtalanszor szembesült az emberi szenvedéssel, nyomorúsággal. Ez a történet is ezt örökítette meg. Aki szereti az embereket, az nem tud elfordulni kínlódó embertársaitól. Jézus szerette az embereket, hiszen a szeretetparancs volt az Atyától kapott, hallott és közvetített legfőbb üzenete. Ez a szeretet és az Atyára figyelő személyiség gyógyító erejű. Széles körben tudták is ezt róla. Amerre járt, felismerték az emberek, és újra meg újra reménykedtek a gyógyulásban.

A lepra az egyik legrettegettebb fertőző betegség a világon, az ilyen betegeket az emberi közösségek kizárják maguk közül. A Jézust meglátó leprások is csak távolból mernek könyörögni. Egyetlen reménységük a nagy hírű tanító és gyógyító Mester, Jézus. A történet leírása nem részletezi a gyógyítás folyamatát. Lukács csak azt tartja fontosnak tudtunkra adni, hogy Jézus, betartván a szigorú előírást, a leprás csapatot a papokhoz küldi, ők voltak hivatottak ugyanis a gyógyulás megállapítására. Az eredményből azonban nyilvánvaló, hogy Jézus szíve megesett a könyörgő beteg embereken. Nem nézte vallási és nemzeti hovatartozásukat. A történet további részleteiből kiderül, hogy a leprások között nemcsak Izrael fiai voltak, akadt közöttük legalább egy szamariai is. Jézus nem leplezi csalódását, amikor látja, hogy az egyetlen hálát adó gyógyult éppen nem az ő népéből származik. Izrael fiaitól mást, valószínűleg többet várt. Tanúi lehetünk Jézus csalódásának, amely bizonnyal egyik lépcsőfoka lehetett annak a folyamatnak, amelynek eredménye az apostoli küldés lesz: „Menjetek el az egész világra, és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek!”

Bizony, velünk is sokszor előfordul, hogy a szívünknek kedves emberek csalódást okoznak nekünk. De lehet, hogy szükségünk van ezekre a csalódásokra, hogy megértsük: az irgalmas szeretetre és az örömhírre mindenkinek szüksége van, nemcsak a hozzánk közel álló embereknek!

Meghallom-e a segítségemre szoruló emberek kérését? Mi motivál a segítségnyújtásban?

Október 17. — Évközi 29. vasárnap — Lk 18,1–8 — Éjjel-nappal Istenhez kiáltani!

Hasonlókat olvasunk néhány fejezettel előrébb: „Mondom tehát nektek: Kérjetek, és adnak nektek, keressetek, és találtok, zörgessetek, és ajtót nyitnak! Mindaz, aki kér, kap, aki keres, talál és a zörgetőnek ajtó nyílik” (Lk 11,9-10).

Csak állhatatosan kérnünk kell... és Isten majd igazat ad nekünk, és... és? És akkor mi lesz? Munka, fáradság nélkül jutunk a hőn áhított célhoz (anyagiakhoz)? Talán problémáink megoldódnak saját erőfeszítéseink nélkül? Netán ez az elmélkedés is megíródik magától?

Attól tartok, NEM! Attól tartok, nem adják ilyen olcsón az üdvösséget. Mi kell hát akkor, hogy Isten előtt is 'jó kisfiúnak / jó kislánynak' bizonyuljunk? Bizony ahhoz az kell, hogy IMÁDSÁGBAN (Mk 11,24), azaz ***Isten szándéka szerint*** kérjünk. Mit akar a Jóisten tőlünk, mi a szándéka velünk? Kitől mit, azaz ki mit hall meg. Isten vagy embertársainkon, vagy a lelkiismeretünkön keresztül tud üzenni nekünk.

Hol van egy mai Jézus, aki az egyszerű ember számára is érthetően tanítana Istenről? Olyasmit, ami egyezik lelkünkbe írt Isten-képűségünkkel? Lehet, hogy volt/van ilyen, csak a hatalmasok – akárcsak 2000 évvel ezelőtt – ma is félreállítják, elhallgattatják? Ismerős a kép?

Nem azon múlik, naponta hányszor, milyen hangerővel erőszakoskodom Istennél, hogy tegyen a kedvemre. Hanem azon fordul az Isten Országa, hogy ***milyen lélek lakik bennünk*** (Lk 9,55), hogy ÉN mennyire tudok megváltozni, és ahhoz kérni a Jóisten segítségét, hogy jobban tudjam szeretni a körülöttem élőket. Akikkel annyi bajom van, akik olyan kiállhatatlanok, nehezen elviselhetők időnként... Akik netán rosszat is tesznek nekem – véletlenül, vagy készakarva –, saját vélt vagy valós érdekeik miatt. Őértük kell nappal és éjjel kiáltani Istenhez, kérni-keresni-zörgetni! Mert csak így tudunk meglenni a Földön, csak így tudjuk nem-elharapni egymás torkát... és csak így, testvérként fogunk boldogulni – mindannyian.

Október 24. — Évközi 30. vasárnap — Lk 18,9–14 — „Istenem! Légy irgalmas hozzám!”

Jézus példabeszéde két ember, egy farizeus és egy vámos imádságát elemzi. Abban a korban a farizeusok vallási irányzata szigorú elveket valló zsidó mozgalom volt; ők azáltal kívánták Istennek szentelni életüket, hogy szigorúan megtartották az előírásokat. Látványos adakozásaik miatt bizonyos értelemben egy szociális mozgalom szerepét is betöltötték. Jézus a példabeszéd farizeus szereplőjének magatartásával mutatja be az önelégült embert. Nyilvánvaló, hogy példabeszédével nem az adakozókat és a tiszta életet élőket akarja kigúnyolni, valamint nem a rabló, igaztalan és házasságtörő életet akarja példaként elénk állítani. Csupán azt a szomorú, de sajnos nagyon is emberi tulajdonságot mutatja be, mennyire hajlamos az ember másokat megszólni, önmagát pedig felmagasztalni.

A vámos magatartásában sem életének árnyoldalait állítja elénk példának. Félreérthetetlenül tudtunkra akarja adni, hogy az önmagát őszintén vizsgáló, bűnbánatot tartó ember kedves az Isten előtt.

Az Atya azonban nem tud mit kezdeni azzal, aki önmagát tökéletesnek nyilvánítja. Hiszen a tökéletesedés olyan célparancs, amelyet az ember csak megközelíthet élete folyamán, illetve csak villanásokra képes elérni. Az öntelt farizeus – minden igyekezete ellenére – sem képes a Teremtő Isten tervei szerint élni; minél inkább meg van elégedve önmagával, annál távolabb kerül az Atya szeretet-eszményétől, a másokért éléstől.

Azonban a vámos magatartásának túlzott felmagasztalása is veszélyes lehet. Tévedés azt gondolni, hogy az Atyának csak a bűnbánatunkra van szüksége. Ha a mély bűnbánat nem indít cselekvésre, akkor csak terméketlen, helyben járó életet fogok élni. A lelki vezető nagy segítség lehet az életünk alakításában. Hajdan a Bokor eszményeinek egyik legfontosabbika volt a Bokor-beli lelki vezetőhöz járás.

Kihez hasonlítok inkább: az önelégült farizeushoz, vagy a bűnbánó vámoshoz? Tartok-e rendszeresen bűnbánatot? Van-e ebben segítségem, vagy én is, mint manapság annyian, kontroll nélkül élem az életemet?

Október 31. — Évközi 31. vasárnap — Lk 19,1–10 — Katarzis és metanoia

Zakeus, a mások megrövidítésével gazdagságot szerzett vámtiszt kíváncsi volt. Hivatásához is jó szolgálatot tévő gyors észjárása hamar átsegíti a tömeg és saját alacsony termete jelentette akadályon. Kiszámítja, hogy Jézus merre fog elhaladni, és kedvező pozíciót foglal el kíváncsiságának kielégítéséhez. Nem kér semmit Jézustól, csak nézi azt a tanítót, akiről már sokat hallott.

Elég egyetlen mondat Jézustól, és minden megváltozik. Kétezer év távlatából is érződik a Zakeusban lejátszódott katarzis. A közösség által megtagadott, bűnös élet – bár anyagi jólétet hozott neki – a közösség peremére taszította. Az emberektől nem sok jót várhatott, és igyekezett hivatali tekintélye mögé rejtőzni. A magát másoktól, és talán az Istentől is elhagyatottnak érző ember lelkileg lassan bezárul, falakat épít maga köré, és egyre inkább elszigetelődik. Még ott él benne a közösség utáni vágy, a morális és emberi értékvilág közösségi megélésének óhaja, de magától már nem képes változtatni. Jézus egyetlen szavára átszakad benne a gát, és az értetlenkedő tömeggel szemben már ő védi Jézust. Jóvátételt ígér, és új életet, ezzel mintegy igazolva Jézust, hogy helyes döntést hozott vele kapcsolatban.

Jézus megérti és jóváhagyja Zakeus döntését, a közösség felé is igazolja, hiszen megtérését üdvösségnek nevezi, ugyanakkor figyelmezteti a jelenlévőket, hogy azt bárki megkaphatja, aki Ábrahám fia (vagyis a közösséghez tartozik). Hozzáteszi, hogy az ő hivatása, hogy megkeresse és megmentse, ami elveszett. Ezzel nemcsak mondja, hanem példával is bizonyítja, hogy végérvényesen semmi nem romolhat el a Földön, és minden megmenthető. Az utat is megmutatja hozzá: katarzis, metanoia, új élet indítása. Jézus a passzívakkal nem tud mit kezdeni. De akikben él az ismeretszerzés utáni vágy, vagyis akik azért élik az életüket, amiért kapták, az utolsó pillanatig sincsenek teljesen elveszve, bárhogy alakuljon is az életük. Csak az kap, aki kér. Az élet ellentéte nem a halál, hanem a közömbösség.

Vajon nyitott vagyok-e még az élet jeleire, amelyek figyelmeztethetnek életem eredeti céljára? Nem kerített-e hatalmába a mammon, a belefáradás, a magamba fordulás, a közömbösség? Zakeus a felé áradó szeretet nyomán magától tudta, mit kell megváltoztatnia. Vajon én tudom-e, mi távolít el embertársaimtól, Istentől? Kérem-e Isten segítségét, hogy a megfelelő pillanatban nekem is adassék gyors észjárás, helyes döntés, és fel tudjam ismerni, mi segíthet helyzetemben, mint ahogy Zakeus felismerte a kínálkozó fügefát? Tudom-e, hogy mivel tartozom környezetemnek, és Isten jóságának kiáradása képes lesz-e meghozatni velem azokat a döntéseket, amelyek visszavezetnek a szeretetközösségbe, vagy megerősítenek benne?

November 7. — Évközi 32. vasárnap — Lk 20,27–38 — Élet a halál után!?

A halál – életünk nagy tabutémája. Túl sok fájdalmat és szorongást idéz fel bennünk, ezért nem szeretünk beszélni róla. Valódi tudásunk sincs róla, csak sejtéseink lehetnek, hogy mi volt születésünk előtt, és mi lesz velünk halálunk után. Ezért aztán sokféle elképzelés alakul ki, hiszen az ember szeretné valahogy kielégíteni kíváncsiságát. Szeretne olyan választ kapni a benne lévő kérdésekre, amely szorongás helyett belső békével tölthetné el.

Az ószövetségi embereknek sem volt egységes elképzelésük a halál utáni történésekről. A farizeusok úgy képzelték, hogy az élet hasonló formában folytatódik, mint most a földön. Ezt a feltámadáshitet támadják meg ironikus érveikkel a szadduceusok. Az ószövetségi sógorsági törvényre hivatkozva egy abszurd történettel próbálják meg nevetségessé tenni a feltámadásba vetett hitet. Egy asszony hét férjjel?

Jézus a szadduceusoknak válaszolva próbál érzékeltetni valamit a halál utáni életből. Nem erősíti meg, és nem is söpri le az ószövetségi törvényt, amelyre szükség volt a zsidó nép túléléséhez: körükben az utód szinte csúcsértéknek számított. Jézus a törvényt beteljesíteni jött. Válasza csak valakikről szól, nem általános: „Azok pedig, akik méltók lesznek elnyerni a másik világot és a halálból való föltámadást, nem házasodnak, és férjhez sem mennek, hiszen többé már meg sem halhatnak” (Lk 20, 35-36). Az a másik világ egészen más világ, mint a földi. Szellemi létmód és halhatatlanság jellemzi. Ez az Isten fiainak a létmódja. A feltámadás – hitem szerint – nem a test feltámadása, hanem a szellem továbbélése egy magasabb létmódban. Nem a test él tovább, testi igényeivel és velejáróival, hanem az anyagtalan és halhatatlan szellem (ez bennünk az Isten képe).

Jézus nem beszél azokról, akik nem méltók... Csak következtethetünk: ők még meghalnak (talán több életen keresztül újra és újra) – egészen addig, amíg majd egyszer már rájuk is igaz lesz: többé már meg sem halnak, mert ők is méltók lettek a jövendő világra. Jézus arról sem beszél, hogy milyen folytatása lesz a felbonthatatlan szeretetkapcsolatnak, a házasságnak. De következtethetünk: a szeretet (az agapé = isteni szeretet) soha el nem múlik.

Talán kevesebb félelem lenne bennünk, ha Jézus részletesen elmesélte

volna, hogy mi történik velünk a halálunk után. De nem tette, és most be kell érnünk azzal, hogy Isten az élők Istene, az Élet Istene, hogy Élet van a halál után. Milyen élet? Nem tudjuk, de akik visszajöttek a klinikai halálból, azt állítják, indokolatlan a félelmünk. Ezt el is hihetjük nekik, mert ezen élmény után a legtöbb esetben gyökeresen megváltozik az életük. Valamit megtapasztaltak abból az Életből, és már nemcsak tudják, hanem élik is azt, ami itt a földön a legfontosabb: méltóvá kell lennünk arra, hogy Isten fiai lehessünk!!!

November 14. — Évközi 33. vasárnap — Lk 21,5–19 — Tanúságot tenni a szeretetről

Alig-alig változik valamit az emberek magatartása a történelem során. Amikor olyan városban járunk, ahol eddig még nem voltunk, meglátogatjuk a templomokat, és a történetünkben szereplő jó zsidókhoz hasonlóan mi is megállapítjuk, hogy „milyen szép kövekkel van díszítve". Időnként kritikát is mondunk az építményre, de ez csak előjelben különbözik az előzőtől. A jézusi megállapítás elmarad ugyan, de a képletes lerombolás folyamatban van. Ugyanis kezd elfogyni a templomot látogatók sora. A templom épülete szűnik meg vagy a templomot használók maradnak el... a végeredmény ugyanaz. A templom már alig működik rendeltetésszerűen. Valamit tenni kellene, kedves olvasó! Kinek lenne a dolga a templomba vonzani az embereket? Nemcsak a pap dolga! Mindazok dolga, akik azt szeretnék, hogy a Jézust követő embertestvérek közösségi találkozó és ünneplő helye legyen a templom épülete.

A jézusi figyelmeztetés éppúgy aktuális, mint 2000 évvel ezelőtt. Számos „igehirdető" ambicionálja magát, és bizony jó dolgokat is mondanak, amelyeket érdemes megszívlelni. A magam részéről „konzervatív módon" ragaszkodom Jézus tanításához! Hiszem, hogy a megértett „jó hírt" tovább kell mondanom, ragaszkodom a templomhoz is, és ragaszkodom Egyházamhoz is.

Az, hogy „nemzet nemzet ellen támad"... szintén nem újdonság... Erről szól a történelem. Sajnálatos módon sok keresztény testvérünk részt vett, és részt vesz manapság is ebben a „projektben".

Jézus többi próféciája is valósággá vált a történelem során. Manapság is. A fontos az, hogy akár „helytartók elé hurcolnak", akár nem, tanúságot kell tennünk a szeretet létjogosultságáról. Törjön már meg végre a történelem szégyenletes hagyománya! Lehessen már elmondani végre, hogy bizony változnak a dolgok, nem úgy van, mint régen..., már nem ismétli magát a történelem!

Kedves olvasó! Lehet-e számítani rád ebben az új (bár régen meghirdetett) projektben?

November 21. — Krisztus király ünnepe — Lk 23,35–43 — Bizalom a Mester iránt

A „nép", a tömeg először mindig csak bámészkodik. Figyeli, hogy a „vezetők" mit tesznek ebben a „különös" helyzetben. Aztán csatlakozik a nagyobb hatalommal rendelkezők véleményéhez. Talán úgy éli meg ezt a helyzetet, hogy ő maga is részesedik a hatalomból, ha „tolja a szekerét". Veszélyes dolog a tömegben állni. Veszélyes, mert magával ragadhatja az embert a tömeg hangulata. A „nép" között állás és bámészkodás helyett talán az egyéni véleményformálás és a testvérbarátokkal közösen tisztázott álláspont az ajánlott a keresztény ember számára. A hatalomhoz törleszkedés nem.

A főemberek fején találták a szöget: tényleg másokat mentett meg a kereszten függő Jézus, nem magát. Hiszen küldetése „másokhoz" szólt, nem önmagához. Sajnos ez a küldetés a hatalmasokat nagyon kínosan érinti. Nyilvánvalóvá teszi a hatalmaskodásukat. Lemondani erről a „státuszról"? Azt már nem! Hallgattassuk el inkább a bennünket leleplező „jöttmentet". Állítsuk magunk mellé az „istenadta népet" is. Most az egyszer elviseljük, hogy eszmei egységbe kerültünk vele.

Bizonyára még fogalmat sem tudunk alkotni arról a helyzetről, amikor három kereszten függő ember beszélget. Olyanok, akik nagy fájdalmak között, légszomjjal küzdve próbálják reménytelenül kitolni a halál pillanatát. Ebben a szélsőséges helyzetben az egyik haldokló szitkozódik, a másik felismeri az utolsó szépítés lehetőségét. A harmadik haldokló pedig méltányolja a jobb lator felismerését. Van mit tanulni a horrorisztikus jelenetből. Azt például, hogy szélsőséges helyzetben is bizalommal kell lennünk Mesterünk iránt. Bár ez nem ment meg minket a biztos haláltól, de megoldást hoz az életünkbe.

November 28. — Advent 1. vasárnapja — Mt 24,37–44 — Legyetek éberek!

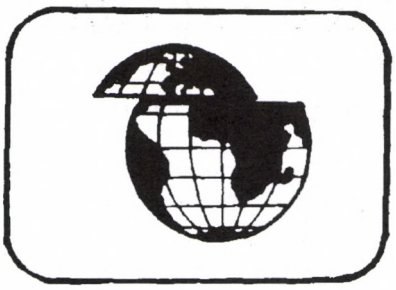
Jézus a második eljövetelére szeretné felkészíteni a tanítványait, és éberségre inti őket. Nem tudni, mikor fog megtörténni mindaz, ami felsorol: a nap elhomályosul, a csillagok lehullnak az égről, és a világmindenséget összetartó erők megrendülnek... Manapság sokat beszélnek 2012-ről mint valamiféle végpontról, amikor valami történni fog. Hogy mi, arról csak találgatások vannak. Amiről Jézus beszél, arról csak két dolgot tudhatunk: váratlanul fog történni, és szétválasztja az emberiséget. Az időpontot illetően bizonytalanságban hagyott bennünket. Talán azért, mert rajtunk is fordul, és azért is, hogy mindig készen legyünk! Azért, hogy a lényeges dolgokkal foglalkozzunk! „Legyetek tehát éberek, mert nem tudjátok, mely napon jön el Uratok" (Mt 24,42)! Az Úrral való találkozást nem szabad „átaludni", várni és készülni kell rá.

A mai nappal kezdődik a karácsonyra készülésünk is. Hajlamosak vagyunk arra, hogy minden „lényegtelen" dologgal készüljünk, de a szívünk ünneplőbe öltöztetésére sokszor már nem marad időnk. Elfáradunk, mire itt az ünnep, és szépen átalusszuk az Úrral való találkozás lehetőségét. Így történt ez az első karácsonyon is. Az emberiség nagy része aludt, és sejtelme sem volt arról, hogy tulajdonképpen mi is történt ezen az éjszakán. Az evangélium szerint az egész emberiségből csak két embertípus volt éber, és így felismerhette az Úr érkezését, a Megváltó megszületését: az egyszerű, tiszta szívű pásztorok és a bölcsek.

A pásztorok, akik meghallották az angyali üzenetet, nyájukat, értékeiket őrizték az éjszakában. Hasonlóan kell nekünk is gondolataink nyáját őriznünk, gondoznunk, és nem engedni benső értékeinket elbitangolni, elszéledni. A tiszta szívű ember fejlődési útja a legrövidebb. Problémáit nem komplikálja, tiszta szívvel hallgat a lelkében megnyilatkozó angyali szózatra, és fejlődési útja nyílt, egyenes, rövid. A Megváltó Szeretet közel fekszik hozzá, szívében könnyen megszületik.

A napkeleti bölcsek útja már nem ilyen rövid, mint a pásztoroké. Ők az Igazság keresése közben találtak rá arra az útra, amely elvezette őket is a kisdedhez. A valóban bölcs ember az igazságok, elméletek hatalmas útját járja be, de ha kigyullad benne a benső látás, a szellemi szem ragyogó csillagfénye, ennek irányításával ő is biztosan rátalál a Megváltó Isteni Szeretetre. Az ő útja hosszabb és veszélyesebb – de ez az út is a célba vezet.

Az Evangélium bizonysága szerint csak az egyszerű, tiszta szívű embernek és a bölcsnek nyilatkoztatható ki a Megváltó Szeretet megszületése. Az emberiség zöme pedig alussza mély, öntudatlan álmát, és semmiről nem sejt semmit. Akkor is - most is! TE HOVÁ, KIK KÖZÉ TARTOZOL?



A szeretet nem hoz profitot

„Ha szeretet nincs bennem, semmi vagyok”, írta szeretethimnuszában (1Kor 13) Pál apostol 2000 évvel ezelőtt. A világon semmi sem fontosabb a szeretetnél. Ebben biztosan mindnyájan egyetértünk. Csakhogy a szeretet ügyének másik oldala is van, mint az, hogy minket magunkat eltölt-e szeretet. A másik oldala, hogy körülöttünk, rajtunk kívül – szociológiai értelemben, vagyis a valóságban – a szeretet erősödik-e, vagy a gyűlölet mélyül, enyhül-e a feszültség a társadalmak között és a társadalmon belül, vagy élesedik? Ez a feszültség a forrása ugyanis a tehetetlen dühnek és a gyűlöletnek. Ezért pedig a világon minden ember felel. Tehát nemcsak azért felel az ember, hogy van-e benne szeretet. Persze az Egyesült Államok elnökének vagy az IMF menedzsmentjének mérhetetlenül nagyobb a felelőssége, mint egy budapesti hajléktalannak vagy egy afrikai éhezőnek, de mindenki felelős.

Azt mindenesetre leszögezhetjük, hogy a nemzetközi nagytőke a gyűlölet mélyülésében érdekelt. Hogy ez mennyire tudatos, kérdés. A tőkének mindegy, ki gyűlöl kit: a feszültség élesedése, a gyűlölet mélyülése mindenképp növeli a profitot. A háborúban van az üzlet, a gyűlölet, az emberek közötti feszültség hozza a profitot. Vannak, akik rájátszanak a gyűlöletre, és a hatalomra törve így tesznek szert népszerűségre. Nincs ennél veszélyesebb játék, még ha esetleg a harag, az ellenséges indulat érthető, igazolható is. A gyűlöletből a legtöbb haszna mindenképpen a globális tőkének van.

A feszültség természetes, hiszen az emberek, embercsoportok, nemzetek, rasszok nagyon különbözőek. Ezt el kell, el is lehet fogadni. Nem mindegy azonban a folyamat, vagyis hogy ez a feszültség enyhül-e, vagy élesedik. Lehet meghökkentő vagy megbotránkoztató, de igaz és döntően fontos, hogy a feszültség enyhülése vagy élesedése nem egyéni jámborság kérdése, hanem fizikai körülményekre vezethető vissza. És éppen ebben rejlik az ember, minden ember felelőssége. Az emberi folyamatok a valóságos fizikai térben mennek végbe, nem pedig valamilyen elvont eszmei síkon, ahogy a folyamatokról általában beszélni szokás. Ha az embereknek szűkül a mozgásterük, szűkülnek a lehetőségeik, biztos, hogy egy bizonyos ponton túl egymásnak esnek.

Az ember társadalmi mozgásformája pedig a közlekedés. Mindenféle emberi folyamat kényszerpálya-hálózata a közlekedéshálózat. Ott, ahol járt utak keresztezik egymást, mióta ember él a földön, a társadalmi, gazdasági fejlődésnek valamilyen gócpontja alakul ki. Egy-egy ilyen gócpontnak mint társadalmi jelenségnek az akarata, hatalma az oda befutó, illetve onnan kiinduló utak mentén érvényesül. A feszültségek oldódása vagy élesedése, a szeretet vagy gyűlölet terjedése is a közlekedési vonalak kérdése. A közlekedéshálózat a fejlődési gócokat összekötő közlekedési vonalak hálózata.

Magyarországon csak egy központ létezik, Budapest cityje. Az összes többi fejlődési góc ennek mélyen alá van rendelve, a citytől független közlekedési kapcsolataik elsorvadtak. Hallama Erzsébet találó megfogalmazása szerint Magyarország „egyvárosú ország”. De Magyarország területi centralizáltsága még azt is tízszeresen meghaladó mértékű, mintha csak egyvárosú volna. Ha ugyanis Budapestnek az egész országot, nemzetet felemésztő cityjéről beszélünk, ezen csak a város tizedrésznyi belső területét értjük. Ez a terület, illetve az itt összpontosuló gazdasági, politikai hatalom – az utóbbi egy-két évszázad alatt – az ország értékeinek, emberi érvényesülési lehetőségeinek túlnyomó részét magához szívta, és szívja ma is rendületlenül, sőt növekvő tempóban.

Pedig tehetnénk ellene. A cityn kívüli területek között kellene megteremteni, illetve fejleszteni a közlekedési kapcsolatokat, hogy ezek a külső területek a cityn kívül, a citytől függetlenül képesek legyenek összeadódni – mint érték, tőke, emberi mozgástér. Előbb azonban a legszélesebb körben föl kell figyelni arra, hogy a közlekedéshálózati centralizáció a feszültségek növekedése, az embertelenedés irányába visz. Ezzel szemben még attól is messze vagyunk, hogy az ország népességének háromnegyedét kitevő vidéki népességben végre tudatosodnék, hogy az ország gyarmatosítását túlnyomó részben neki kell elszenvednie, és ez a gyarmatosítás Budapest cityjén keresztül érvényesül.

A szeretetről lehet nagyon szépen, emelkedetten beszélni, lehet az embereket, közösségeket meg magunkat szeretetre inteni. De azt tudomásul kell venni, hogy a közlekedéshálózati centralizáció gerjeszti a társadalmi, politikai, gazdasági feszültségeket, és ezzel a frusztrációt, haragot, félelmet, agressziót. Ez fizikai törvény, amely a társadalmi folyamatokban kőkeményen érvényesül. Fanyaloghatunk ugyan a dolog furcsaságán (Hogyan jön a szeretethez a közlekedés?), de közben terjed, erősödik, rombol a gyűlölet. Kitekintve, globálisan pedig nő a terrorizmus, nő a fenyegetettségünk, és minden határon túl nő a hadi termelés profitja.

Benyó Bertalan

A patak

Valaha tiszta voltam. Kristálytiszta. Áttetsző testemben apró rákok hancúroztak. A zöld növények kecsesen, lágyan ringatóztak vizemben. Az évek során gömbölyűre és fényesre csiszoltam a köveimet. Pajkosan, mosolyogva csörgedeztem felettük.

Minden hajnalban őzek és szarvasok látogattak meg, hogy fejüket felém hajtsák, és friss vizemből igyanak. Rókák és más vadak is eljöttek hozzám. A nyári forróságban elpilledt bogarak keresték fel a fűre hullott, hűs gyöngyeimet. Mindenki a barátom volt.

Most zavaros és sötét vagyok. A rákok és a növények elhagytak. Senki sem jön hozzám, hogy szomját belőlem csillapítsa. Egyedül maradtam. Elnehezült testem ismeretlen anyagú és furcsa színű tárgyakat cipel. Medremből kiszorítanak a nagy, szabályosan szögletes kövek. Nem tudom, mi történik; testem egyre kisebb és sűrűbb. Szomjazom!

Kőszegi Dalma

TARTALOM

Búcsú Bulányi Györgytől
A temetésen és a hálaadó szentmisén elhangzott beszédek 2–11
Vallomás
Merza József: Búcsú a fegyverektől 12–14
Vörös Éva: Útközben 15–16
Gyerekeknek Moha-mese
A nap hőse 17–18
A reformáció világnapjára
Isten, a gondolkodás és a szabadság (Interjú Ulrich Körtnerrel)..... 19–20
Tunyogi Csapó Gábor: Egy régi konfirmáció 21–24
Éménybeszámoló
Csizovszki Zsóka: 20 – VAKOND TÚRA – 10 25–27
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 28–30
Környezetvédelem
Benyó Bertalan: A szeretet nem hoz profitot 31
Kőszegi Dalma: A patak 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Ismét kapható

Karl Herbst **A valódi Jézus**
és
Sárdy Péter **Jézus kincse emberek kezében**
c. műve (az utóbbi három füzetből álló formában).
Mindkét könyv ára 1500,- Ft (plusz postaköltség),
megrendelhetők a fordítótól, Gromon Andrástól
(tel.: 06-26/334 155, e-mail: gromon@freemail.hu).

olvasók fóruma

Kedves „Érted vagyok"!

Bevallom, meghatódtam, amikor megláttam a 20-ast a júniusi szám címlapján. Már 20 év telt el az indulás óta? Mennyi minden történt 20 év alatt családjainkban, közösségeinkben? Mennyi munka, gond, micsoda hűség fémjelzi ezt a lapot! Mennyi kincs jutott általa nekünk olvasóknak, „haszonélvezőknek"!

Csatlakozom Merza Jóska méltatásához (Két évtized – az olvasó szemével, ÉV 2010. június, 19-21.), ezt én így úgysem tudtam volna megírni.

Amit mégis szeretnék a magam nevében mondani, az a köszönet és az elismerés az „Érted vagyok" szerkesztői, cikkírói, fordítói és minden láthatatlan munkatársa számára. Isten áldjon meg Benneteket bőséges áldásával, és adjon erőt további szolgálatotokhoz!

Éljen soká az „Érted vagyok"!

Testvéri szeretettel:

Trásy Éva
Budapest

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXI/5. (123.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály,
a rovat-emblémákat és a Moha-mesék
illusztrációit
Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok,
ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében
szerzői honoráriumot
nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az
nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét
fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg,
s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4000,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– €

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XXI. évf. 6. szám
2010. december
225,– Ft

A boldogság gyakorlás kérdése

Tökéletes anya, vagy gonosz mostoha?

A normázott gyerek

Olvasók fóruma

Moha-mese

Búcsú Bisztrai Lászlótól

Búcsú Tunyogi Cs. Gábortól

Lázár Ervin evangéliumi üzenete

Immánuel-változatok

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Környezetvédelem



Molnár Béla

GYAKRAN ELGONDOLKODOTT

(Lukács 2,16-21)

Távolodik
a sípszó,
a kolomp hangja,
bárányok
bégetése
lassan elhal,
elmentek a pásztorok,
a gyermek alszik,
József
forgolódik
a szénán,
fel-felriad.
Még éj van.

Mint az ég függönye
az angyalok után,
lassan lecsukódik
mindkét szemem.

Úgy alszom,
mint az anyák,
mind a földön
alszanak,
álomhullámok fodrain,
el-elsüllyedve,
felbukkanva hirtelen,
hátha éhes a gyermek,
hátha felsír a gyermek.

Mégis,
egy kicsi emlék maradt
a néhány pillanatból,
amikor visszatértem ide,
a jászol melletti
világba.

Már újra volt házunk,
Názáretben éltünk,
nagyobbacska volt
a gyermek.
József tette a dolgát,
ideje volt
a szövőszék elé ülnöm,
ideje
kezdeni a köntöst –
gyorsan nő a gyermek.

Nem találom
a szálat,
a gyapjút,
melyiket melyikkel
szőjem egybe.

Hófehér köntöst
szeretnék,
ragyogót, királyit,
egybeszőttet,
jaj, nem az a szál simul kezembe,
mit szeretnék!

Mintha
láthatatlan segítők
vennének körbe.
Hol egy angyal nyújt át nekem
fénylő aranyszálat,
máskor
Erzsébet szép szava
ezüstözi a kelmét.

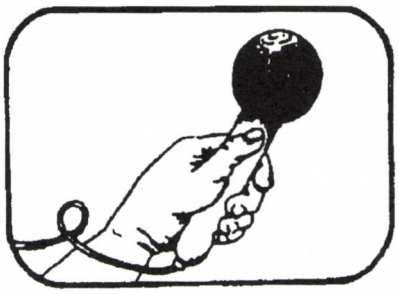
Szúrós,
kemény szálak,
a köntöshöz az anyag
nem illik,
mi lesz, ha a fiút gyötri,
kínozza, szúrja?
Az efratai Betlehem
ajándéka.

Egy szál,
angyali énekből
különös dallam,
kicsi bárány,
égi bárány
gyapja,
álmos pásztor
az imént hozta.

A gyermek felsír,
a gyermek mosolyog.
Mozgolódnak,
körülötte az
állatok,
tehenek, borjak,
kecskék.

József
a kútra ballag.

Álom
határait
magam mögött
hagyom.
Elenyészik a szövőszék.
A helyükre térnek
égi, földi
szálak, fonalak.
El-elgondolkodom.



A boldogság gyakorlás kérdése

Interjú a boldogságkutató, orvos és kabaréművész *Eckart von Hirschhausen*nel

Hirschhausen úr, miről ismer fel Ön egy boldog embert?

Lehet-e mérni a boldogságot? Először is azt mondanám: Nemrég megjelent könyvemben van egy heliométer is, azaz egy szögmérő, amellyel meg tudom mérni a szájszögletemet, hogy lássam, ténylegesen milyen magasra vonta azt a mosolyom. Komolyra fordítva a szót, a boldogságkutatásban léteznek bizonyos arckifejezések, amelyeknek bizonyos érzelmek felelnek meg. Kész bolondság, de ez az egész világon egyformán van. Más az ember tekintete, ha undort érez, ha dühöt vagy szomorúságot, és megint más, ha boldog. És ezért félig-meddig kívülről fel tudjuk becsülni mások esetében is, hogy tulajdonképpen boldog emberről van-e szó, vagy sem.

A második módszer az, hogy megkérdezzük magukat az embereket: Mennyire vagy boldog? Erre nézve létezik nemzetközi összehasonlítás, egy 0-tól 10-ig terjedő skálán szokták mérni. És akkor észrevehetjük, hogy például a németek önértékelése azt mutatja: ostoba módon nem különösebben elégedettek; a gazdagságot illetően a negyedik helyen vagyunk, az elégedettséget illetően a 35. helyen.

A boldogság mérésének harmadik útja: egy speciális röntgengéppel meg lehet nézni, hogy az agy bizonyos központjai aktívak-e. Például meg lehet mutatni, hogy aki éppen igen nagyon szorong, az természetesen kevésbé boldog, vagy ha valaki hosszabb időn át meditál, akkor is változások láthatók az agyban. Azt látjuk például, hogy a homloklebeny, tehát az a rész, amelyik beleszól a vágyainkba, az akarásunkba, a tervezésünkbe – edzhető. A jó hír tehát így hangzik: A boldogság gyakorlás kérdése.

Hamar kikötöttünk az agynál. Mi a helyzet a „siránkozási lebennyel”?

Kabaréművészként természetesen mindig az a feladatom, hogy a tudományos dolgokat is úgy fejezzem ki, hogy az emberek ne csak tanuljanak valamit, hanem közben szórakozzanak is. Ezért mondtam: Nekünk, németeknek van egy járulékos agyrészünk. A homloklebeny tervez, a halántéklebeny kapcsolatokat hoz létre, s a németeknek van siránkozási lebenyük is, amely akadályoz. Ellát minket negatív feltételezésekkel, például: „Ez nem az én napom! Mindig mások! Mindig én! A szüleim a hibásak!” És ez a gondolat, vagyis hogy a siránkozás értékes a megismerés szempontjából, megint jellemzően német dolog. Tudniillik az a gondolat, hogy a tépelődés révén az ember előbb-utóbb megokosodik. Ezzel szemben bizonyítható, hogy a tépelődés csak még több tépelődéshez vezet. Ma már tudjuk a kutatásokból, hogyan keletkezik a depresszió, nevezetesen: negatív gondolatok, azaz komor gondolatok merülnek föl láncszerűen. És hogy ebben az esetben az ember jól teszi, ha a lehető leghamarabb megszakítja ezeket a gondolatokat, mert a buta gondolatoknak az a természetük, hogy rögtön kiváltják a következő buta gondolatot. Marcus Aurelius római filozófus nagyon költőien tudta ezt kifejezni. Azt mondta: „A lélek hosszú távon a gondolatok színét veszi fel.” Ez azt jelenti, hogy nekem magamnak kell fényt engednem a gondolataim közé, nehogy azok komorrá váljanak. Tehát nem szabad sokáig vájkálnunk a sebekben, nem szabad sokáig időznünk a negatív gondolatoknál.

További nagy tévedés például az, hogy a düh kiengedése csökkenti a dühöt. Ennek az ellenkezője igaz. Valahányszor felindulok és bosszankodom, egész sor stresszhormont bocsát ki a testem. Ezután rövid távon valóban megkönnyebbültnek érzem magam, de valójában azt tanultam meg, hogy legközelebb még könnyebben és még jobban felinduljak – vagyis a düh szabadjára engedése ténylegesen csak afféle lélektani tévedés.

El tudom képzelni, hogy azok az emberek, akik szűrés nélkül kiengedik negatív érzelmeiket – bár én szívesebben beszélek lelkiállapotokról –, huzamosan negatívabban élik meg önmagukat. Ez hosszú távon inkább boldogtalanná teszi őket.

Igen, mindenképpen. A boldogság ritkán jár egyedül című könyvemben valóban alaposan, több mint öt éven át alaposan kerestem, hogy melyik pszichológiai kutatás valóban a legaktuálisabb. S a „pozitív pszichológia” nagy értékének – így nevezik ezt a kutatási irányzatot – semmi köze sincs a „pozitív gondolkodáshoz”; még egyszer hangsúlyozom, hogy ez valóban tudományosan megalapozott; szóval, a pozitív pszichológia értéke abban áll, hogy – többek között – felismerte: sok embert nem törnek meg a sorscsapások, hanem növekedésüket eredményezik.

És ha az ember körülnéz saját ismeretségi körében, újból és újból csodálkozva és valóban meghatottan láthatja, milyen csodálatos módon boldogulnak az emberek egészen hihetetlen szerencsétlenségekkel, sőt sorscsapásokkal – veszteségekkel, gyásszal, betegséggel, balesettel, mindazzal, ami tragikusat csak nyújt az emberi élet. Van valamiféle lelki immunrendszerünk. És őrületes, hogy minél nagyobb a csapás, annál erősebb az ellenhatás. Vagyis nem azok a nagy dolgok zökkentenek ki a kerékvágásból, amelyektől annyira félünk, hanem a sok kis negatív és stresszes mozzanat összessége, sokkal inkább ezek sorvasztanak el és őrölnek fel minket.

Én még mindig – talán jellemzően német módon – a boldogtalanságon csüngök. Most az jut eszembe: A boldogtalanságnak nem kell feltétlenül a boldogság ellentétének lennie.

Ez nagyon fontos pont. Nagyon támogatom. A boldogság szó („Glück”) a németben eredetileg nem csupán a pozitívum kifejezője, hanem a sors forgandóságáé is. Boldogság, ha valakinek van tehetsége a sorshoz. Ez szép meghatározás. És filozófiailag is mély tartalmú: „Elkerül-

hetetlenül boldoggá akkor válik az ember, ha megbarátkozik az elkerülhetetlennel”, mondta Karl Jaspers. És éppen itt van a „pozitív gondolkodásúak” alaptévedése, azoké, akik valamiképp mindent rózsaszín szemüvegen keresztül akarnak látni. Ez nem működik. Pongyolán kifejezve: madárpiszok hullik az égből – s egyszer a galamb vagy, máskor az emlékmű. A rossz létezik a világban. Hogy miért kell léteznie, Isten tudja, vagy az ördög tudja, és állhatatosan remélem, hogy ez két különböző fórum. De valóban boldog csak utólag lehet az ember, amikor azt érzi, hogy dűlőre jutott egy nehéz helyzettel is. Ez azt jelenti, hogy azok az emberek, akik életük során gyakorlatilag sosem ütköztek ellenállásba, nem különösebben boldogok, mivel olyan érzésük sincs, hogy valóban hozzájárultak valamivel a boldogságukhoz. Szintén fontos, hogy néha törést szenvedjünk az életben, mert akkor érzékenyebbekké válunk – mások bajai iránt is. Kevésbé fogunk ítélkezni, önmagunkkal kapcsolatban is, és jobban különbséget tudunk majd tenni azon barátaink között, akik valóban jót akarnak nekünk, és azok között, akik csak a felhőtlen időszakokban barátaink. Ezért értékes a válság. Ezért értékes a jelenlegi gazdasági válság is, mert az emberek hirtelen ismét rájönnek: boldogságstratégiai szempontból semmiképp sem értelmes eljárás ennyire függővé tenni az életünket az anyagi dolgoktól, a munkahelytől és külső tényezőktől. Ha erősen a külső teljesítmények vagy a pénz alapján határozzuk meg magunkat, akkor ez magányossá tesz minket. Könyvemnek azért adtam A boldogság ritkán jár egyedül címet, mert a boldogság legfontosabb, legmegbízhatóbb tényezői a környezetemben élő emberek. Nagyszüleim minden vagyonukat elveszítették a világháborúban, de az életüket nem, és ezért hálásak voltak. Tudták, hogy megéri két dologba befektetni: a szívbe és az agyba. Tanulj meg valamilyen tisztességes mesterséget, a tudást senki sem veheti el tőled! Másfelől pedig: Tölts sok időt a családoddal, a barátaiddal, olyan emberekkel, akik fontosak számodra, mert ez marad meg!

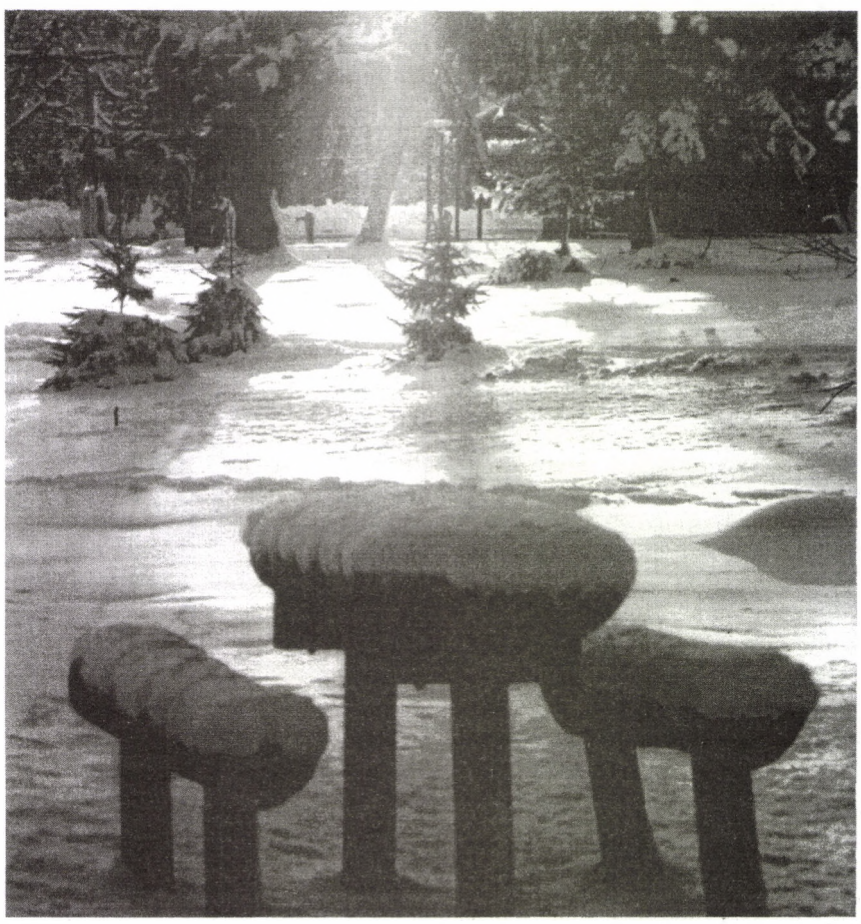
Léteznek valóban boldogtalan emberek. Léteznek szegény emberek, akik nem engedhetik meg maguknak a tanultságot, akik nem tudnak részt venni a közéletben, mivel az túl drága, nem tudnak barátságokat ápolni, mivel nincs pénzük arra, hogy olykor meghívják egy sörre a barátaikat. Léteznek olyan emberek, akiket betegség sújtott, gyász visel meg, vagy akiknek zátonyra futott a házasságuk. Valóban léteznek boldogtalan emberek.

Léteznek. S egyáltalán nem akarom ezt kicsinyíteni. Tiszteletben tartom. Tudom, hogy fontos látni és elismerni a szenvedést. De a következő lépés aztán az, hogy megváljunk attól az elképzeléstől, hogy emiatt nem lehetek boldog. Hiszen a munkanélküliség előny is, nevezetesen: Hirtelen van időm! Az emberek szívesen megmutatják, mi rejtőzik bennük. Ez azt jelenti, hogy aki munkanélkülivé válik, elveszíti életének struktúráját, elveszíti azt az érzést, hogy szükség van rá. Ez azonban lényegesen függ attól, hogy túl szűken határozzuk meg a munkát, tudniillik fizetett munkaként. Szociális államban élünk, amely alacsony szinten, de mégiscsak biztosítja életben maradásunkat; ha munkanélküli lennék, utánanéznék, hogy szükség van-e rám más síkon, a szomszédságban vagy bárhol másutt. Hasznosítanám valahol a képességeimet, amelyekkel bírok, amelyekkel minden ember bír, függetlenül attól, megfizetik-e vagy sem. Mert annál, hogy időm legyen, sokkal fontosabb az az érzés, hogy van értelme az életemnek, hogy van miért fölkelnem. És ebben az esetben az ember elviseli a dolgok alakulásának mikéntjét, bármilyen legyen is az.

A betegek pedig gyakran meghökkentően higgadtak, mert tudják: Már csak korlátozott ideig élhetek, de ezt az időt intenzíven kihasználom. Orvosként sűrűn megtapasztaltam, hogy a betegség által sarkallt embereknek hogyan nyílt meg a szemük, s ilyeneket mondtak: „Ez fontos számomra, ezt még meg akarom élni. Ezt meg akarom tenni. Szeretnék közel lenni ezekhez az emberekhez. Ezekhez már nem akarom, hogy közöm legyen.” Ezt az intenzitást, amelyet ily módon hirtelen el lehet érni, sok egészséges ember, aki többé-kevésbé figyelmetlenül botorkál végig az életén, soha nem éri el. Azaz végső soron nagyon nehezen tudjuk megítélni, mi jó nekünk, és mi rossz. Ehhez Istennek kellene lennünk, de nem vagyunk. Úgyszólván fölülről kellene szemlélnünk saját sorsunkat. S mivel erre nem vagyunk képesek, nem is kell örökké ezen törnünk a fejünket. A vallás, a spiritualitás vagy a hit által nyújtott nagy megkönnyebbülés abból fakad, hogy tudjuk: Végső soron korlátozott a világlátásunk, és nem tudhatjuk, mi mire jó.

Az Ön könyvének egyik üzenete így hangzik: Az emberek nem azért vannak, hogy engem boldoggá tegyenek. A saját boldogságunk dolgában mi magunk vagyunk illetékesek.

Igen. A romantikus szerelem képzete mérhetetlenül túlterheli az embereket. Nem régiben beszéltem Richard David Prechttel, aki könyvet írt a szerelemről. Nagyon



egyetértettünk abban, hogy a romantikus ideálok, ahogyan a filmek és regények közvetítik, igen makacsul belénk fészkelték magukat. Hiszen minden slágerben az áll, hogy ha az ember megtalálta az igazit, akkor egész hátralévő életében boldog lesz. És mindenki azt gondolja, én vagyok az egyetlen tökfilkó, aki ebben csődöt mondott, mindenki más eléri ezt. Nem így van. Ez mértéktelen túlterhelés.

Süket duma, hogy a szerelemben egyetlen emberrel egyszerre kielégíthetjük minden igényünket. Ez a túlterhelés, hogy valakit felelőssé teszünk ezért – „Tégy boldoggá engem! S ha nem vagy képes rá, akkor nem te vagy az igazi!” –, a legbiztosabb út a boldogtalanságba.

Egyszer megkérdeztem egy házaspárt: „Hogyan bírtátok ki, hogy harminc éve házasok vagytok?” Az asszony így felelt: „Apró rituálékkal ápoljuk a kapcsolatunkat. Például rendszeresen elmegyünk abba az étterembe, ahol megismerkedtünk. Ott gyertyafény van, zongoramuzsika, jó ételek. Én mindig kedden megyek, ő csütörtökön...” – Ebben a boldogság egyik receptje rejlik.

Egy filozófus azt mondta egyszer: „A boldog ember képes megbocsátani. Önmagának is, másoknak is.”

Ez nagyon igaz és nagyon mély gondolat, azt hiszem. Aki folyvást ítélkezik, önmaga és mások fölött, az állandó szakításban él. Hiszen a boldogság az együttesség, az eggyé válás érzése is, annak az érzése, hogy a test, a lélek és a szellem síkja összhangban van, nem pedig szakadásban, ítélkezésben. Az egyetlen pillanat, amikor tudom, hogyan érzem magam, éppen az „itt és most”. A legtöbb ember úgy tölti az időt, hogy fejében olyan dolgok miatt aggodalmaskodik, amelyek sosem fognak bekövetkezni – vagyis szorong. A szorongási zavar eltolódás az időtengelyen a jövő felé. A depresszió viszont eltolódás a múlt felé, tehát azt jelenti, hogy olyan dolgok miatt háborgok, amelyeken már nem tudok változtatni, és szellemem örökké a múlthoz tapad. Ez is eltávolít az egyetlen olyan pillanattól, amikor boldog lehetek, tudniillik a mostanitól.

Ön azt állítja, hogy könyve mindennapos kudarcainak az eredménye. Ez azt jelenti, hogy a kudarc is hozzátartozik a boldogsághoz?

Igen. Ha szemügyre vesszük, hogy kik hoztak létre maradandó értékű művészi alkotásokat, akkor megállapíthatjuk, hogy ezek a legritkább esetben voltak különösen boldog emberek. Ellenkezőleg. Például a századokat túlélő zene igen jelentős része személyes szenvedésből keletkezett. Ha manapság még vigasztalást nyújt Bach Máté-passiója vagy valamelyik kantátája, akkor ez attól van, hogy maga Bach szélsőséges sorscsapásokat dolgozott fel: gyerekei halálát, felesége halálát, nagyon sok és nagyon súlyos személyes veszteséget kellett elfogadnia, de a zenében megbirkózott ezekkel, és legyőzte őket. És ezt hallani lehet. Ez mindmáig vigasztaló.

Azaz: a boldogság semmiképp sem viselhető el tartós állapotként, és ilyenként nem is kívánatos. Ahogyan az örökös földi élet is furamód halálosan unalmas lenne, a szó legigazibb értelmében. És ezáltal, vagyis hogy éppen a pillanat válik értékessé, ezáltal vagyunk egyáltalán képesek dönteni boldogságról és boldogtalanságról.

A boldogság ritkán jár egyedül. A boldogság az elengedéssel jár együtt, az elengedés révén jön el. Azt jelenti ez, hogy egyáltalán ne fussunk a boldogság után, egyszerűen ne tegyünk semmit? Ön a nagy költőnőt, Hilde Domint emlegeti, aki azt írta: „Tartsd oda kezed a csodának!”

Hilde Domin azt mondja: „Ne fáradj el, ne fáradj bele, hanem mint egy kismadárnak, csendben tartsd oda kezed a csodának!” Nagyon szépnek találom ezt a képet: megnyithatom a kezemet, odaadhatom a kezemet, de hogy jön-e a madár, jön-e a csoda, ez már nincs a hatalmamban. És ezért nem is kell törnöm a fejemet rajta. Az én dolgom az, hogy kinyújtsam a kezemet, és megtegyem a dolognak azt a részét, amelyikre képes vagyok. Ez azt jelenti: amit aktívan teszünk, az mértékadóan meghatározza azt is, ami történik velünk, azt, amit úgyszólván a világ kínál nekünk. És gondolati játékként a következőt is elképzelhetjük: Ha én magam lennék a boldogság, szívesen betérnék-e magamhoz? Azaz: ha egyszer lélekben katapultálok a saját életemből, az érintettségemből, és egyszer kívülről tekintek magamra, akkor rögtön egészen világossá válik: Ó, ember, ebből a távlatból szemlélve azt, amit művelsz, tulajdonképpen meglehetősen értelmetlen. És eltüntethetnéd egyik vagy másik akadályt, akkor könnyebbé válna a boldogság számára, hogy megtaláljon téged.

Az Ön üzenete így hangzik: Nyissuk meg a szemünket az élet kis dolgaira, a komikusakra is! Fordítsuk el a tekintetünket önmagunkról, ne tépelődjünk örökösen, hanem nézzük meg, mit kínál az élet! Ehhez hozzátartozik az öntudat. Nekem is jól kell éreznem magam, vagy jól ki kell jönnöm magammal. Önmagam számára is értékesnek kell lennem. Akkor indulok útnak.

Igen. Ez a fogalom, az „önmagam”, valószínűleg a boldogtalanság egyik forrása, nevezetesen az az elképzelés, hogy „légy egyszerűen önmagad, és akkor boldog leszel”. Tehát: Légy egyszerűen önmagad! Ezt nem kívánhatjuk mindenkinek. Magamról tudom, hiszen igen különböző vagyok a nap folyamán, különböző emberekkel vagyok együtt. Délelőtt, délután és este – idézőjelesen szólva – más és más ember vagyok. Vagyis egyáltalán nem létezik az igazi önmagunk, hanem különféle mozzanatok vannak, különféle állapotok, különféle összefüggések, amelyekben mozgunk. Sok gondolatunk van, sok lehetőségünk van. Irigykedve elsápadhatunk a szomszéd zöld füvét látva, és azt gondolhatjuk: Hűha, az ő oldalán mindig zöldebb a fű, mint az enyémen. És ez így is lesz, mert ha az ember csak irigységgel nézi a szomszédot és annak gyepét, akkor a sajátja kiég, mert hiszen – az irigykedés helyett – locsolni kellene. A boldogság tippje valóban ez: Ne hasonlítgassuk magunkat túlságosan! Ne gondoljuk: Óh, ő jobban ért hozzá, neki hosszabb a lába, jobb az állása és így tovább. Hanem azt nézzük, mit tehetnénk annak érdekében, hogy a saját füvünk viruljon. Jó dolog, ha az ember kissé függetlenedik ettől az örökös hasonlítgatástól. Ez már a testtel kezdődik. Olyan sok nő van, aki kikészül attól, hogy nincs tökéletes teste.

Mivel öregszenek, mivel túl kövérek, túl soványak és így tovább...

Igen, igen. A pszichoterápia világos különbséget tesz egyrészt azon dolgok között, amelyeket problémáknak nevez, másrészt a korlátozottságok között. Az öregedésen nem lehet változtatni. Az örök fiatalság és a megöregedés-ellenesség – totális esztelenség. Üzleti masinéria az egész, semmiféle orvosi alapja nincs. Kedves Hölgyeim, akik ezt a beszélgetést olvassák: A lábak éppen megfelelő hosszúságúak, ha mind a kettő a földet éri. Vagyis badarság olyan nőkhöz hasonlítaniuk magukat, akik a reklámplakátokon láthatóak. A férfiak nem teszik ezt ugyanolyan mértékben. Inkább elmennek a szaunába, körülnéznek, és azt mondják: „Na menjünk, nem is áll olyan rosszul a szénánk!” Mivel a szaunában smink nélkül lehet látni az embereket, olyannak, amilyennek Isten teremtette őket – és amilyenné a McDonald's alakította...

Doris Weber

Forrás: Publik-Forum, 2009/15



Boldogság, ha használhatunk

Amikor boldogok vagyunk, nem érzékeljük önmagunkat, hanem elmerülünk abban az emberben, akit szeretünk, s megfeledkezünk magunkról; vagy belemerülünk abba a tárgyba, amelyet teljes mértékben vállalunk, s megfeledkezünk magunkról; belemerülünk abba a könyvbe, amelyet olvasunk, és amely elvarázsol minket, vagy abba a zenébe, amelyet kedvelünk, s még azt is elfelejtjük, hogy fejfájásunk van. Ez az önfeledtség nem erkölcsi teljesítmény vagy erény, hanem boldogság. Boldogtalanság ellenben, ha folytonosan jelen vagyunk önmagunk számára, önmagunk elviselhetetlen vendégeiként. Ahogyan létezik olyan önfeledtség, amely nem erény, hanem boldogság, ugyanúgy létezik saját személyünk nárcisztikus, önközpontú jelenléte is, amely színtiszta boldogtalanság, és nem erkölcsileg kell megítélni. A magányos emberek gyakran válnak egoistákká, egyszerűen azért, mert nem adatik számukra más téma, mint saját személyük. Emlékszem egy kolostori templom meglátogatására. A szobrokat és festményeket nézegettem, amikor odajött hozzám egy idős szerzetes, aki nyilvánvalóan régóta leste már, hogy betér-e valaki. Hosszasan, körülményesen és türelmetlenségemet észre sem véve magyarázott a templomról. Amikor végre meg tudtam szabadulni tőle, szinte könyörögve kért, hogy másnap menjek vissza, mert még sokkal többet tud mutatni nekem. Az öreg szerzetes szenvedett a boldogtalanságtól, mert úgy érezte, hogy senkinek sincs már szüksége rá. Nem tudott elmenekülni önmagától, mivel nyilvánvalóan nem talált olyan embereket és dolgokat, akik vagy amelyek számára fontos lett volna. Így aztán ki volt szolgáltatva önmagának.

Az ember nem képes tovább növekedni, ha már nem kell senkinek; ilyenkor önmagára zsugorodik össze. Az ember nem önmaga által érti meg önmagát. Az ember csak akkor érti meg önmagát, ha szeret, ha harcol valamiért vagy dolgozik valamin. Az ember akkor érti meg önmagát, ha mások igénylik azt, amit adni tud. Csodálatos boldogság a szerelemben vagy a barátságban, ha valaki azt mondja nekünk: Szükségem van rád! Ez az egyik legszebb szerelmi vallomás, ami csak létezhet. A szerelmes nő, a szerelmes férfi védtelenné teszi magát: bevallják, hogy nem akarnak, és nem is tudnak egymás nélkül élni: Szükségem van rád! A legnagyobb bizalom, amellyel a szerelmesek megajándékozhatják egymást, az, ha lemondanak függetlenségükről, arról, hogy elegek legyenek önmaguknak, és ehelyett a másik szerelmébe menekülnek: Szükségem van rád! Hideg-rideg az élet ott, ahol az emberek azt mondják egymásnak: Többé nincs szükségem rád. A „Szükségem van rád!” mondat falakat dönt le: az ember mezítelenül és védtelenül áll szerelme előtt. Annak az erőssége, aki teljesen egyedül van, halálos erősség. Az uralkodás ereje ez, amely véghezvisz ugyan valamit, de nem szül semmit. Az, hogy szükségem van valakire, s hogy valakinek szüksége van rám, az élet gazdagságát jelenti; fukar élet az, ha senki sem kell nekem, és én sem kellek senkinek.

Az, hogy szükség van rám, nem egyszerűen jó vagy erkölcsös dolog; szívesebben határoznám meg egy esztétikai kategóriával: szép dolog. A mások felé odafordulni képes ember szép ember. A saját rászorultságára igent mondó ember még szebb ember. Van egy olyan szó az Újszövetségben, amelyet nagyon kedvelek: túlárad, túlcsordul. Annak az embernek a szeretetét, nagylelkűségét jelöli, aki nem tartogatja későbbre magát, aki nem fukarkodik önmagával, hanem elpazarolja magát. Érteni ahhoz, hogy elpa-



zaroljuk magunkat – nagyszerű művészet. Az „elpazarolni” a németben az „eltűnni”-vel függ össze (verschwenden – verschwinden), de az ember éppenséggel nem tűnik el, ha elpazarolja magát; ha mégis eltűnik önmaga elpazarlása nyomán, akkor az a pazarlás hamis volt. A nőktől gyakran megkívánták, hogy pazarolják el magukat, s egyúttal tűnjenek el. Azt az erényt, hogy másoknak hasznára legyünk, mindenekelőtt rájuk rótták ki. Az az erény azonban, amely nem egyformán érvényes mindenki számára, nem erény, hanem bűn, és mindenkinek joga van arra, hogy „kivonja magát a forgalomból”, ha már csak a szolgálatára tartanak igényt, és legfeljebb még árnyékszerű jelenlétére.

„Szükségem van rád!” Ez egy álcázott vallásos mondat. Aki kimondja, az tudja, mi a kegyelem. A kegyelem nem annak az eszköze, hogy áthidalják az egyiknek a másikkal szembeni alávetettségét, még az embernek Istennel szembeni alávetettségét sem. A kegyelem azt jelenti, hogy az arra rászorulók biztosítják egymást kölcsönös megbecsülésükről és szeretetükről. És ezért nem csupán azt mondhatjuk, hogy mi, emberek Isten kegyelméből élünk, hanem Isten is rá van utalva a mi kegyelmünkre. Isten azt akarja, hogy szeressék; bár a teológiák állítják ezt, de mi szívesen elvitatjuk Isten szeretetre szorultságát azzal, hogy mindig csak az ő fölségéről, függetlenségéről és igénynélküliségéről emlékezünk meg.

Elevennek lenni annyit jelent, mint kapcsolatban állni. A kapcsolatnélküliség az ember halála, s a másokhoz és a világhoz fűződő kapcsolatok egyik lehetséges fajtája az, hogy kellünk, hogy másoknak szükségük van ránk, és igénybe is vesznek minket. Annak művészetével, hogy hasznára vagyunk másoknak, összefügg egy másik: annak művészete, hogy mi is igénybe vegyünk másokat. Ezt sokkal nehezebb művészetnek tartom. Vannak olyan emberek, akik mindig másokért élnek, s mindenkor készen állnak mások számára, önzetlenül követnek minden segélyhívást – de nagyon nehezükre esik, hogy ők kérjenek valamit másoktól, hogy igénybe vegyenek másokat; engedik, hogy mások felhasználják őket, maguk viszont nem mernek, vagy nem akarnak másokat felhasználni. Talán azt hiszik, hogy nem érdemlik meg, hogy mások igénybe vegyék őket; talán nem tudnak lemondani szegényes függetlenségükről. Ha szükségem van valakire, azzal beismerem, hogy nem elég önmagam egyeduralkodójának lennem: alázattal megvallom, hogy rászoruló ember vagyok, és nem vagyok elég önmagam számára. A másokra szorultság nem gyöngeség, hanem szépség. Az ember tulajdonképpeni nagysága abban áll, hogy igent mond erre a másokra utaltságra, és nem szégyelli. Minél szellemibb egy lény, annál inkább rá van utalva másokra, és annál inkább függ másoktól, és nem szégyelli ezt a függőséget. Az ember azonban csak attól tud segítséget elfogadni anélkül, hogy ez a segítség megszégyenítené, aki nem tagadja, hogy ő maga is segítségre szorul.

A boldogtalanság egyik formája az, ha senkinek sem kellünk. A másik az, ha csak eszközként használnak fel minket. Ha kihasználnak minket, az annyit jelent, hogy megfosztanak minket emberi méltóságunktól. Ilyenkor csak egy tárgy, egy eszköz vagyunk, nem ön-célúan létezünk immár, hanem mások kihasználnak minket saját céljaik érdekében. Ilyenkor már nem az ember személye fontos, hanem az a szerep, amelyet betölt, s ha már nem alkalmas az adott szerepre, akkor fölösleges kenyérpusztítóvá válik, és el lehet tüntetni. Ez tehát a másik boldogtalanság: amikor csak mások céljai érdekében létezünk. Minden olyan „igénybevételnek”, amely nem alázza meg az embert, van valami köze a szeretethez; akkor beszélhetünk erről, ha „igénybevételünk” emberibb élethez segít hozzá másokat – függetlenül attól, hogy konkrét emberek, egy eszme vagy valamilyen emberhez méltó és az embert támogató cél érdekében használnak-e fel minket. A humánus igénybevétel azt jelenti, hogy a szívünkre is szükség van, nem csupán a kezünkre vagy az eszünkre. Ellenkező esetben megfosztanak minket méltóságunktól, és már csak eszközök vagyunk valamilyen cél érdekében. Vannak nyelvünknek olyan szavai, amelyek ezt a fajta kihasználást jelölik, például a nácik „emberanyag” szava, vagy a manapság szokásos „humán tőke” kifejezés. Már a „munkaerő” szó is veszélyesen közel áll ehhez a fogalomhoz. Ezekben az esetekben csak arra gondolnak, hogy milyen módokon lehet hasznosítani az embert.

Olykor olyan úton járunk, amely a kiindulópontunkhoz visz vissza – és mégsem tettük meg fölöslegesen az utat. A „Boldogság, ha használhatunk” olyan téma, amellyel 40 vagy 50 évvel ezelőtt apácák számára készült újságban találkozhattunk volna. Várható cím volt ez abban a korban, amikor az önzetlenség mindent jelentett, s az önmagunktól és saját boldogságunktól való eltávolodás önmagában vett cél volt. Aztán lassan eltávolodtunk a boldogságellenes diktátumoktól. Megtanultuk azt mondani, hogy „én”, és megtanultuk elvárni azt a boldogságot, amelyet saját felfogásunk, saját beteljesedésünk, saját szexualitásunk nyújt. Megtanultuk önmagunkra összpontosítani szándékainkat. Azután megállapítottuk, hogy szándékaink önmagunkra irányulása mennyire kimerítő lehet. Megtanultuk, hogy ez éppoly veszélyes cél, mint a merő önzetlenség. Újból megtanultunk egy régi igazságot: aki meg akarja menteni önmagát, el fogja veszíteni. Akinek semmi más nem lebeg a szeme előtt, csak önmaga, az elpusztítja önmagát és a körülötte lévő világot. Most ismét ott állunk a régi kiindulóponton, de a megtett út azért nem volt fölösleges. Az iránt a boldogság iránt érdeklődünk, amely abban áll, hogy másoknak szükségük van ránk. De most olyanokként érdeklődünk ez iránt, akik maguk tanulták meg ezt, és akik már nem irtóznak saját boldogságuktól. Megtanuljuk Dorothee Sölle egyik tételét: „Aki csak a boldogságot keresi, nem Istent keresi.” Tulajdonképpen nem akarhatunk ennél kevesebbet keresni.

Fulbert Steffensky

Forrás: F. S., Schwarzbrot-Spiritualität, Radius-Verlag, 2006, 163-167.

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkjat, hogy legkésőbb ***2011. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 240,– Ft lesz, tehát az *éves előfizetés* **1450,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2300,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében az „Érted vagyok” és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl (a pontos címet ld. alább).

KÉRÉS

Kérjük Olvasóinkat, hogy most lejáró (vagy korábbi) képes falinaptáraikat ne dobják el, hanem juttassák el a főszerkesztőnek (tel.: 06-26/334-155, e-mail: gromon@freemail.hu), vagy a szerkesztőség címére (Kovács László, 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.) – vagy bármelyik szerkesztőnek (ld. kolofon). Előre is köszönjük!

A nem tökéletes anya

Minden anyában egy gonosz mostoha rejtezik?

Piros popsival fekszik a Kisjézus Mária térdén. Gloriolája elgurult a földön, s a Madonna erőteljes ütésekkel csépeli a fiúcskát. *Max Ernst* Szűz Mária elnáspángolja az Emberfiát c. festménye botrány. Amikor 1926-ban először állítja ki, párizsi katolikus művészek tiltakoznak, s Kölnben az érsek sürgetésére eltávolítják a múzeumból. Max Ernstet kiközösítik.

A kép mindmáig provokációként hat. Noha már nem számít istenkáromlásnak: az isteni Gyermek elgurult glorioláját, amely a szürrealista festő kiközösítéséhez vezetett, ma nemigen méltatják figyelemre. Most inkább az anyának a gyermekkel szemben alkalmazott erőszaka vált ki megrázkódtatást. Épp a Madonna, „az anyaság foglalata" veri el szegény kisgyerekét. Ez az ábrázolás ma egy másik, de éppoly hatalmas mítoszt kérdőjelez meg – az anyai szeretetbe vetett hitet.

Az „anya" nemcsak rokoni kapcsolatot jelent, hanem magának a jóságnak, a táplálásnak és az irgalmasságnak a jelképe. Az anyai szeretet számít a létező legtisztább és legönzetlenebb odaadásnak. S a modern kapcsolatkutatás csak még jobban megerősítette az anya abszolút értékét: e kutatás felismerései szerint az a támogatás, törődés, amelyet egy gyerek az első életéveiben kap, egész fejlődéséről és személyiségéről dönt. S ha valaki nem boldogul az életben, elsőként az a kérdés vetődik fel, milyen volt a kapcsolata az anyjával.

„Miért? Miért nem voltál jelen számomra? Hogyan tehetted meg?" – kérdezi anyját vádolva *Claudia Haarmann*. Az újságírónő heves szívdobogás, félelmek és meghatározhatatlan fájdalmak miatt ül háziorvosánál, s végül pszichoterápiai kezelésen köt ki. Itt ismeri fel fájdalmasan, milyen anyátlan árva volt kisgyerekként. Anyja gyakran ment el ünnepekre, sokszor volt úton, és alig törődött a gyerekével. „Nem tudtam elérni őt. Gubó vette körül." Claudia Haarmann egyedül küzdötte át magát az életen, „afféle utcagyerek" volt. Kifelé önálló és erős, de belül mintha összeszorította volna valami. A terápián fájdalommal és dühvel telve emlékezik vissza korai éveinek magányára: „Abban az időben kosarakat lehetett volna megtölteni a perlekedéseimmel, anyámnak tett szemrehányásaimmal. Mintha egy feliratos szalag lett volna a szívem köré tekerve, ezzel a szöveggel: Mindig csak rólad volt szó – sosem rólam!"

Claudia Haarmann megfigyelése szerint azok a gyerekek, akiket az anyjuk magukra hagyott, gyakran hihetetlen önállóságot fejlesztenek ki: „Ők tudják: üres fazékból nem lehet levest meríteni – és rájönnek, mire képesek maguktól." Keresztülvágják magukat az életen, semmire és senkire nincs szükségük, sokszor nagyon szabadok és függetlenek. Lelkük mélyén azonban magányosak maradnak, és képtelenek arra, hogy gyengeséget mutassanak. Ha anyjuktól nincs mit kapniuk, akkor a lányok gyakran apjuk szeretetét keresik, és „a papa kedvencévé" válnak. Az ilyen „apja lánya" aztán meghódítja magának az apa világát, és később jól eligazodik a férfiak birodalmában. De ennek is megvan az ára: nem lesz otthon a nőiesség területén. Az ösztönzés nélküli, depresszív anyák viszont azzal az elvárással terhelik meg gyerekeiket, hogy vigasztalják meg és tegyék boldoggá őket. Az ilyen anyák gyerekei rendkívül jóravalóak és engedelmesek, mindenkinek meg akarnak felelni, és elhanyagolják saját magukat. Jól meg lehetett ezt figyelni a háború utáni gyerekeken: bár az anyák külsőleg rendesen gondoskodtak a családjukról, főztek, takarítottak, mostak, de sokuk csak kevés gyengédséget tudott adni, és nem volt érzékük gyerekeik bajai iránt.

A mai anyák azonban tudatában vannak törődésük értékének, és mindenáron el akarják kerülni az ilyesmit. Szoptatják a babájukat, és „kenguruban" cipelik őket; azon fáradoznak, hogy szeretetteljesek és támogatóak, figyelmesek és higgadtak legyenek. Hogy megelőzzék a hiányosságokat és személyiségkárosodásokat, aggályosan követik gyermekeik fejlődését, növekedési és súlytáblázatokat hasonlítanak össze, csecsemőmasszázs-tanfolyamokra járnak, babaúszásra viszik a kicsiket, tanácsadó könyveket és szülőknek készült lapokat olvasnak. És örökké azt kérdezik, vajon mindent jól csinálnak-e. „A nőknek állandóan bűntudatuk van: ha a gyerekük sír, ha túl korán választják el, ha nem mindig türelmesen és barátságosan foglalkoznak vele, ha ideiglenesen másokra hagyják, ha a gyerek olykor kiegyensúlyozatlan vagy nyűgös, ha nem fejlődik optimálisan, ha agresszívebb, bátortalanabb, kevésbé intelligens, mint mások gyerekei vagy saját elképzeléseik az ideálisról", mondja *Herrad Schenk* freiburgi szociálpszichológus.

Mert minden erőfeszítésük ellenére furcsa módon a mai anyák sem felelnek meg soha az eszményeknek. Még ha valóban eleven kapcsolatot építenek is ki, és tökéletesen harmonikus családi légkört teremtenek is, ez is negatív helyzetté válhat: „Lehet, hogy túlságosan jót akarnak az anyák?" – kérdezi a *Psychologie heute* c. folyóirat 2010. februári száma. Szakértői pedig így válaszolnak: „Bár az anyának finom érzésűnek kell lennie, de ha abszolút harmóniára törekszik a gyermekéhez fűződő kapcsolatában, ez azzal a veszéllyel jár, hogy akaratlanul is árt csemetéje fejlődésének." Akárhogyan viselkedik is tehát egy nő, „jó anya" sosem lesz belőle.

„Az anyamítosz az anyáról alkotott, szélsőségesen eltúlzott, idealizált, romantikus elképzelések együttese", véli 2009-ben megjelent, Szeretetlen anyák c. könyvében *Gaby Gschwend* zürichi pszichológusnő, mert szerinte minden anyában munkálkodnak a gyermekeivel szembeni egoista, kizsákmányoló és agresszív vonások is. A mi kultúránkban azonban nem szabad témává tenni az effajta érzelmeket, azok „társadalmunk utolsó tabutémái közé tartoznak".

Gschwend viszonylag fiatal, csak a 19. században keletkezett mítosznak tartja az anyai szeretetet: Amíg nagy házi és termelői közösségekben éltek az emberek, az anyát és a gyereket nem kötözte egymáshoz kettejük elszigetelt kapcsolata. A nőknek keményen kellett dolgozniuk, és nem összpontosíthattak a gyerekekre. Ehhez társult a magas fokú gyermekhalandóság: „A szülők tehát nem engedhettek meg maguknak túlságosan szoros érzelmi kötődést." Csak akkor következhetett be az anyaság idealizálása polgári körökben, amikor szétvált a munkahely és a lakóhely: a férfiak most eljárnak dolgozni, eltűnnek a családi életből, és mint patriarchák kiesnek. A magánlakás menedékké válik a túlságosan hidegnek érzett külvilágban. Az anyák immár egyedül illetékesek a nevelésben, és az anyaságot látják legfőbb feladatuknak.

„A 20. század közepétől jelentősen bővült az anyai szeretet kötelességeinek katalógusa, mindenekelőtt az anya-gyermek kapcsolat pszichologizálása következtében”, magyarázza *Gschwend*. A gyerekeknek immár nemcsak tisztáknak és jóllakottaknak kellett lenniük, hanem boldognak és lelkileg kiegyensúlyozottnak is. Ehhez társult további követelményként az ismeretszerzés elősegítése, ahogyan az manapság például a kisgyerekek korai zenei nevelésében vagy nekik tartott nyelvtanfolyamokban nyilvánul meg. „Ma tehát nagy az anyákkal szemben támasztott igény, hogy testileg, érzelmileg és szellemileg is előmozdítsák gyerekeik fejlődését, és ennek megfelelően hosszú a lehetséges anyai hibázások listája”, mondja a pszichológusnő. „Az anyák hallatlan pszichikai nyomást, túlfokozott elvárásokat, csődfélelmet és nagy bűntudatot éreznek, és mindez biztosan nem hat pozitívan az anya-gyermek kapcsolatra.” Ennek az elbizonytalanodásnak a jelei a sorozatban megjelenő nevelési tanácsadó könyvek, amelyek ma minden „jó anya” könyvespolcán ott vannak.

A realista anyakép megtalálásához azonban be kellene csukni a modern tanácsadó írásokat, és helyettük a régi mesékkel kellene konzultálni – mert Jancsinak és Juliskának, Hamupipőkének és Hófehérkének sem volt ideális anyja. Ezek az anyák elhanyagolták gyerekeiket, kitették és szidalmazták őket, előnyben részesítették kedvenceiket, és versengtek saját lányaikkal. Eredeti megfogalmazásukban még teljesen kíméletlenül beszélnek a népmesék az ilyen anyákról. Csak a 19. században élt Grimm testvérek (Jacob és Wilhelm) törölték a rossz anyákat a mesegyűjteményből, és változtatták valamennyit mostohaanyává. Ebben a korban már nem illett a képbe a rossz tulajdonságokkal bíró anya. Az anyák negatív értelmezése tabuvá vált.

De feltűnő módon ekkor már nem bukkan fel a mesékben a „jó anya”: ezekben az anya többnyire beteg és gyenge, korán meghal, és át kell adnia helyét a gonosz, de félelmetesen eleven mostohának. Esetleg az égből tud még segíteni a jó anya, az ő sírja az egyetlen vigasza a szegény Hamupipőkének. A „jó anya” nem e világról való. Bizonyára létezik álmaink egében, de nem a való életben. A valódi életben minden jó anyában ott rejtezik egy gonosz mostoha is. És az anyákban megvan minden olyan hiba, amely csak jellemezheti az embert.

A mesék bölcsessége azonban reményt is ébreszt: mert a gyerekek mégiscsak megtalálják útjukat, bár elrejtőznek vagy eltévednek, kútba esnek vagy időlegesen állattá változnak; de a bajban megtudják, mi rejlik bennük, bátrak és ötletesek, segítő szellemekkel találkoznak, s a végén megoldják a legnehezebb feladatokat is; problematikus kezdeti helyzetük ellenére végül boldogan élnek, amíg meg nem halnak. A modern tanácsadóktól eltérően a régi mesék nem az anyák belátására, hanem gyerekeik életrevalóságára építenek.

Az anyákat egyáltalán nem lehet olyan egyszerűen tökéletessé tenni, mint ahogyan ők maguk is gyakran hiszik. Nem anyaként születnek, hanem megvan a saját élettörténetük, sérülésekkel, bonyodalmakkal és homályos pontokkal. Az anyai szeretet sem oldja meg egyszerűen az efféle hiányosságokat.

Claudia Haarmann számára ez a felismerés hozta meg az áttörést a terápiában: „Tele voltam szemrehányással, dühvel és kétségbeeséssel. És jó volt mindezt átérezni, mert hozzám tartozott. De ez a szemrehányó viselkedés nem tette lehetővé a gyógyulást.” Végül egy terapeuta arra szólította fel, hogy váltson távlatot. „Rövid szünet után anyám álláspontját kellett elfoglalnom. Micsoda sértő ajánlat!” De ellenállása dacára Harmann belement a gyakorlat elvégzésébe, és belebújt anyja szerepébe. És ekkor megérezte, mit érzett az anyja: „Hogyan, hogyan sem, hirtelen tudtam, milyen sora volt.” Haarmann anyja apátlanul felnőtt, menekült gyerek volt, akit az élet ide-oda dobált, nem volt otthona, védelme, kapaszkodója. „Egyszer csak mindez megjelent bennem”, emlékezik, „s ez belső korfordulót jelentett.” Miután bele tudta élni magát anyja helyzetébe, saját sebei is begyógyulhattak: „Csak azóta értem meg magamat is, amióta megértem őt.”

Hasonló utat keresett *Marianne Krüll* is. A feminista szociológusnő ismételten találkozott szemináriumain azzal a mélységes nehezteléssel, amelyet a nők az anyjukkal szemben tanúsítottak: „Nem szeretett, vagy nem szeretett eléggé engem, elhanyagolt. Nem volt igazi anya. Sosem dicsért meg. Vert. Nem akart engem.” Annak érdekében, hogy egyszer másképpen szembesüljenek ezzel a fájdalommal, szerepcserére ösztönözte a résztvevőket: a lányok leültek egy székre, belebújtak anyjuk szerepébe, és egyes szám első személyben mesélték el anyjuk élettörténetét. „Megdöbbentő volt a hatás”, számol be róla Krüll. „Miközben a bemutatkozó körben ezek a nők horrorképet festettek az anyjukról, és mi, hallgatók szántuk a szegény lányokat, hogy ilyen szörnyeteg volt az anyjuk, most olyan embernek tűntek az anyák, mint te vagy én. El tudtuk képzelni, hogy az egyik vagy másik nő miért nem tudott jobb anya lenni, és együttérzés alakult ki bennünk a sorsukkal.”

Margot Käßmann volt evangélikus püspöknő egyszerűen felütötte a Bibliát, s „az anyakép körüli nagy nyilvános civódás” közepette a zsidó-keresztény hagyomány anyáinál talált vigaszt. Mert még a Biblia anyái sem voltak tökéletesek. Ott volt Hágár, a gyermekét egyedül nevelő nő, aki az életben maradásért küzdött gyermekével. Ott volt Rebeka, aki jobban szerette az ő kis Jákobját, mint az idősebb Ézsaut, sőt felbujtotta, hogy csapja be vak apját. Ott volt Mózes anyja, akinek idegen kézbe kellett adnia gyermekét. És a becsvágyó Szalóme, aki rá akarta beszélni Jézust, hogy a legelső helyeket biztosítsa fiai, Jakab és János számára. „Olyan életutak ezek, amelyek akarva-akaratlanul saját pályájukon haladnak – egykor ugyanúgy, mint ma”, írja Margot Käßmann. A bibliai anyák világossá tették, nem arról van szó, hogy megfeleljünk egy ideálnak, hanem arról, hogy megtaláljuk a magunk egészen sajátos anyai útját. „A realista emberképről van szó. És arról a hitről, hogy kudarcainkban is rábízhatjuk magunkat Istenre.”

Ebben az értelemben az anyaság spirituális feladat is lenne: ti. hogy az anyák ne becsüljék túl magukat, hanem fogadják el magukat olyannak, amilyenek, összes életfeltételeikkel, hibáikkal és erősségeikkel együtt. Akkor nem kellene többé gonosznak beállítani a „mostohaanyát”, hanem saját személyiségük szerves részének tarthatnák.

Ha alaposan olvassuk az evangéliumszövegeket, akkor még Mária, Jézus anyja sem az a hűvös, közömbös szuperanya, akivé oly gyakran stilizálják: megretten, amikor megtudja, hogy várandós; nem érti, mi keresnivalója van fiának a templomban, és szemrehányást tesz neki, amikor megtalálja; a kánai menyegzőn olyannyira a saját elvárásai nyomása alá helyezi, hogy Jézus nyersen elhatárolódik tőle: „Asszony, mi dolgom veled?” Mindenesetre nem hagyományozták át, hogy a kis Jézust a térdére fektette, és elpáholta volna. Így aztán Max Ernst képe az marad, ami lenni akart: provokáció, amely leleplez egy hamis mítoszt, és elgurítja a gloriolát.

Eva Baumann-Lerch

Forrás: Publik-Forum, 2010/5

A normázott gyerek

Gondolatok a prenatális diagnosztikáról

Feldúltan hagyja el nőgyógyászának rendelőjét a 37 éves, terhes nő. Orvosa kijelentette neki, felelőtlen dolog, ha az ő korában nem járul hozzá a magzatvíz-vizsgálathoz. Két nappal később dönt: orvost vált.

Németországban azok a párok, akik manapság gyermeket várnak, nem kerülhetik el, hogy szembenézzenek a prenatális diagnosztika témájával, és megtalálják saját útjukat a szülés előtti vizsgálatok lehetőségeit illetően. Mivel a prenatális diagnosztika vizsgálati lehetőségeinek egész arzenálja áll rendelkezésre, elkerülhetetlen, hogy a terhesség során állandóan döntsenek, melyiket veszik igénybe, melyiket nem, holott már az a kérdés is vitatott, pontosan mit is foglal magában a prenatális diagnosztika. A magam részéről minden olyan, szülés előtti vizsgálati lehetőséget ide számítok, amely arra irányul, hogy fölmérjék a még meg nem született gyerek kromoszóma-változásait és torz alakulásait, vagyis a vérvizsgálat, a vizeletvizsgálat, az ultrahangos vizsgálat és a nyakszirti redők mérése éppúgy ide tartozik, mint a magzatvíz-vizsgálat.

Minden mégoly kis vizsgálat további vizsgálatokat vonhat maga után, úgyhogy a leendő szülőket – gyakran anélkül, hogy észrevennék – olyan vizsgálati spirálba húzzák be, amely egyre bizonytalanabbá teszi őket. Miközben a szülés előtti vizsgálatok egyes nőket nagyobb biztonsághoz segítenek el a terhesség idején, mások számára tökéletesen tönkreteszik az anyává válás boldogságát.

Az a várakozás, hogy a prenatális diagnosztika és a humángenetika fejlődése révén az alakulóban lévő gyermek terápiájának lehetőségei is továbbfejlődnek majd, nem teljesült. A sérült gyermek születésének alternatívája a legtöbb esetben változatlanul a terhesség-megszakítás. Az a remény, hogy a születés előtti vizsgálatok hozzásegítik majd a párokat ahhoz, hogy lelkileg felkészüljenek egy beteg gyermek fogadására, naivnak bizonyult. A Down-szindróma megállapítása utáni abortuszok aránya számos humángenetikai központban több mint 90%.

A prenatális diagnosztika *nem* etikailag semleges technológia, hanem teljes mértékben utánpótlásunk kiválogatásának szolgálatába lépett. Nem csupán az abortusz-problematika miatt kétes etikai szempontból, hanem azért is, mert alapvetően megváltoztatja a terhességet és a gyerekszületésről alkotott elképzeléseinket egyaránt.

Miért történhetett meg, hogy a nők manapság messzemenően ellenállás nélkül kiszolgáltatják magukat ennek a technológiának, amely éket ver közéjük és a testükben növekedő gyermek közé? Azért, mert a rendszeres vizsgálatok olyan rituálét alkotnak, amelytől a nők védelmet és veszélyelhárítást remélnek a terhesség és a szülés bizonytalan időszakában. *Barbara Duden* történész legalábbis ebből indul ki. Sok minden szól e szemléletmód mellett, ugyanis a rendszeres nőgyógyászhoz járás számos tekintetben hasonlít a korábban szokásos rendszeres templomba járáshoz. Mindaz, ami a nőgyógyásznál lejátszódik, szigorúan rögzített liturgiát követ, amelyen a terhességi könyvecske kalauzol végig. Az e rituálé által megteremtett mítosz így hangzik: az élet továbbadásán orvosilag úrrá lehet lenni.

Ahhoz, hogy az ember ne maradjon alul ezzel a mítosszal szemben, és önrendelkező módon tudjon döntéseket hozni a prenatális diagnosztikával kapcsolatban, minden vizsgálat előtt tisztáznia kell, mit képes az nyújtani, és mit nem:

- Például a magzatvíz-vizsgálattal ki lehet zárni, hogy fennállnak bizonyos fogyatékosságok – de azt nem tudja szavatolni, hogy a gyermek egészségesen jöjjön világra. Messze a legtöbb fogyatékosság a szülés során, vagy a már megszületett ember életében keletkezik. Az összes fogyatékosságoknak csak kereken 8%-a veleszületett.
- A prenatális diagnosztika megállapíthatja, fennállnak-e bizonyos fogyatékosságok – de többnyire semmit sem tud mondani arról, hogy milyen súlyos lesz a betegség vagy fogyatékosság.
- A prenatális diagnosztikának lehet tehermentesítő szerepe, ha a szülőpár valamilyen konkrét és megalapozott gyanút akar kizárni – de erőteljesen el is bizonytalaníthat, ha a nem specifikus átvilágítás kétértelmű leletet ad. Az ilyen – ultrahanggal, Triple-teszttel vagy a nyakszirti redők mérésével keletkezett – leletek nem kevés esetben annyira elbizonytalanítják a nőket, hogy a további, nem feltűnő vizsgálati eredményeknek egyáltalán nem hisznek. Ez esetben csak akkor következik be felszabadultság, ha egészséges gyerek születik.
- A szülés előtti vizsgálatok eloszlathatnak konkrét és meglapozott félelmeket – de szorongástól mentes terhességet nem képesek eredményezni. A szorongások, félelmek hozzátartoznak a terhességhez, és vagy ki lehet bírni, vagy bizalommal le lehet győzni őket.

A prenatális diagnosztika révén meg lehet állapítani néhány olyan betegséget, amelyet már az anyaméhben gyógyítani lehet. Ide tartozik a gyermek vérszegénysége, a szerencsétlen érösszeköttetések egypetéjű ikrek esetén, veseduzzanati problémák, a gyermek szívritmus-zavarai és bizonyos fertőzések. Más betegségek esetén már a szülés előtt intézkedni lehet a közvetlenül a szülést követő műtéttel kapcsolatban, például rekeszizom-sérv, bizonyos ritka szívproblémák vagy gerinc-, illetve hasfali hibák meglétekor. Genetikai alapú fogyatékosságok terápiájára azonban nem nyújt lehetőséget a prenatális diagnosztika. Ha nem akarják, hogy ilyen fogyatékossággal szülessenek gyerekek, akkor csak a terhesség-megszakítás marad.

Hogyan bánjunk tehát a prenatális diagnosztikával? Két lehetőséget látok: Vagy magas szintű tudatossággal igénybe veszem – vagy lemondok minden olyan vizsgálatról, amely arra irányul, hogy a születendő gyermek mellett vagy ellen döntsek. Mindkét eljárás – a maga módján – nagy erőt kíván meg a terhes nőtől, illetve a pártól.

Aki tudatosan szeretne élni a szülés előtti átfogó vizsgálatok lehetőségeivel, annak átfogóan kell tájékozódnia és tanácsot kérnie, mégpedig mind attól az orvostól, akinek bizalmat szavazott, mind független tanácsadói helyeken. Továbbá sosem szabad a diagnosztikát azzal a határozott elvárással igénybe venni, hogy majd megmondják az embernek: „minden oké”. Azt a kérdést, mi történik ak-

kor, ha éppen azt mondják, hogy „nem minden oké", a vizsgálat előtt kell megfontolni.

Ha tudatosan elvetem, hogy formálódó gyermekemet ellenőrizzék, akkor határozottan kevesebb erőre van szükségem az új meg új döntésekhez – de határozottan több erőre ahhoz, hogy kitartsak ebben a magatartásomban. Ezért szeretnék megnevezni néhány olyan szempontot, amely megerősítheti azokat a párokat, akik ezt az utat járják:

A gyerekszületés minden kérdésével kapcsolatos önrendelkezést és döntési szabadságot úgy is lehet gyakorolni, hogy az ember nem szeretné a gyermeknek az anyaméhben történő ellenőrzését. Tekintettel a prenatális diagnosztika hátrányaira, ez racionális, tudatos és felelősségteljes magatartás. Ha elutasítom a prenatális diagnosztikát, akkor egyáltalán nem vállalok olyan kockázatot, amely ne kapcsolódna már eleve a terhességhez. Azokra az információkra nézve, amelyek meghaladják azt, amiről az ember jó lelkiismerettel és felelősséggel dönthet, érvényben van „a nem-tudás joga".

A prenatális diagnosztika nem „női téma", hanem össztársadalmi téma: átfogó alkalmazása révén hozzászokunk etikánk központi fogalmainak átértékeléséhez és azoknak az alapvető kategóriáknak az újradefiniálásához, amelyek segítségével irányítjuk életünket.

Például a „szülői felelősség" fogalma teljesen megváltozott a prenatális diagnosztika révén: Felelős szülői viselkedésnek manapság általában már nem minden gyermek elfogadása számít, függetlenül azok egészségi állapotától, hanem a szülés előtti vizsgálatok, illetve az abortusz melletti döntés, ha a leletek fogyatékosságot sugallnak. A felelős szülőség ma azt jelenti, hogy elkerüljük a szükségtelen személyes és társadalmi kockázatokat és megterheléseket. Egyre több terhes nő érzi úgy, hogy felelős azért, ne legyen sérült gyereke. A sérthetetlen emberi méltóság alapján azonban a „felelősség" fogalmának ez a tartalma teljességgel megalapozatlan, sőt abszurd. Ezért úgy látom, hogy a prenatális diagnosztika erős elterjedésében társadalmunk azon öröklés-egészségügyi tendenciái működnek, amelyek kihasználják az egészséges gyermek iránti szülői vágyat, a fogyatékosság elkerülésének felelősségét pedig egyénileg a szülőkre hárítják.

De az egészségről és a betegségről alkotott elképzeléseink is megváltoztak. Elfelejtjük, hogy más lehetőségek is vannak a szorongásunkkal való bánásmódot illetően, mint az a kísérlet, hogy orvosilag-technikailag ellenőrizzük az életet. A prenatális diagnosztika fejlődése természetesen nem kizárólagosan felelős ezért, az csak részterülete össztársadalmi fejlődésünknek, amely egy fogyasztás-irányultságú, normázott és értelmét egyre inkább elveszítő világ felé halad, amelyben „termékek" vannak, de meg nem vásárolható ajándékok, pozitív sorsélmények már nincsenek, csodák pedig végképp nem léteznek. A prenatális diagnosztika azonban központi helyen álló részterület: azok a viselkedések, amelyeket az élet továbbadása során megtanulunk és tudattalanul begyakorlunk, később meghatározzák majd azt is, hogyan bánunk a gyerekeinkkel, s még később meghatározzák ezeknek a gyerekeknek az önértelmezését!

Azáltal, hogy egy ember létrejöttét úgy ellenőrizzük, mint valamely termék keletkezési folyamatát, egyre inkább alávetjük a gyerekeket a termelési folyamatok logikájának. E logika szerint csak az a következetes magatartás, hogy aki nem teljesíti a megkövetelt minőségi színvonalat, és később nem lesz képes szerepet vállalni a gazdasági életben, azt kiselejtezzük. A gyerekek azonban nem a funkcionalitásuk által meghatározott termékek, a terhesség nem termelési folyamat s a terhes nők nem termelőüzemek. A gyerekek emberek, és minden ember adomány, ajándék, boldogság. A terhesség titokzatos kapcsolat, amely által két ember (vagy legalább az anya) szabad igenje nyomán csodálatos módon új ember jön létre.

Ahol az anya igenje – amelynek minden megszületett ember a létét köszönheti – szelekciós mechanizmussá züllik, ott mélyrehatóan megváltozik az emberi élet kezdete. Ha a leendő anya a prenatális vizsgálatok eredményétől teszi függővé igenjét, akkor életünk kezdetén már nem az igenlés, hanem a vizsga megtapasztalása áll – és nem az újrakezdés szabadságának, hanem a normateljesítés kényszerének megtapasztalása. Életünk ebben az esetben már nem a szüleink iránti hálán alapul, hanem genetikai adottságainkból fakadó sorsunkon. A szülőknek pedig később hallaniuk kell gyerekeik szájából a kérdést: Tulajdonképpen mi lett volna, ha fogyatékos lettem volna? Akkor megöltél volna?

Christine Kohler-Weiß

Forrás: Publik-Forum, 2009/17

A szerző 1963-ban született, doktori címet szerzett teológusnő, házas, három gyermek anyja.



Szükségem van rád, gyermekem!

Tegnap megint átéltem, itt, a szigeten, ahol éppen néhány szabadságos napot töltünk. Kinn voltunk a fövenyen, beleástuk lábunkat a homokba, iszapférgeket találtunk, megfigyeltük, hogyan ássák be magukat a nedves földrétegbe a szívkagylók. Jártunk a dűnéken, ahol apró ujjaidat belemélyesztetted a végtelenül finom homokba, hogy aztán a szél rögtön elfújja azok nyomát. Szinte hihetetlen csodálkozással követted a fejünk mellett elhúztó sirályok röptét.

Valamikor eljött az ideje, hogy hazatérjünk. Gondoltam, bizonyára hamarosan éhes, és mindenekelőtt fáradt leszel, még ha éppenséggel nem lehetett is észrevenni rajtad, amint büszkén és lelkesen csetlettél-botlottál kicsi lábaidon a homokban. De alig találtad meg helyedet a bicikliülésen, és alig karikáztunk el, máris éreztem, hogyan hajlik hátamra a fejed. Teljesen erőtlenül és tartás nélkül. Sütött a déli nap, de a tenger felől erőteljes szél fújt szembe velünk. Számomra már csak az volt fontos, hogyan tarthatlak meg, és vihetlek haza a lehető leggyorsabban. Hogy fejedet kissé megtámaszthassam, egyik karomat szinte kificamítva tapostam a pedált, amilyen gyorsan csak tudtam. Bosszantott minden autós, aki határozatlan lassúsággal ment előttem a sziget keskeny útjain. Magamban szidtam azt a gyalogost, aki hirtelen keresztezte az utat, és fékezésre kényszerített. Közben pedig azt gondoltam: Hát mit csináltál belőlem, fiam, hogy ilyen kiváló helyet hódítottál meg a szívemben?

Persze a „meghódítás” teljesen hamis fogalom. Megnyerted a szívünket. Mégpedig az első pillanattól fogva. Ennek a megéléséhez, hogy magamat, illetve magunkat mint szüleidet hirtelen egészen új módon éljük meg, ehhez van szükségem rád.

Szükségem van rád, mert csak általad lettem az, ami most vagyok: apád.

Amikor nagyjából másfél évvel ezelőtt megszülettél, a bába kezembe nyomta az ollót, és biccentve felszólított: „Most te következel!” Persze a szülést előkészítő tanfolyamon megtanultam, hogy az apák vágják el a köldökzsinórt. A leendő apák akkoriban azon vitáztak, képesek lesznek-e rá, vajon már előbb elájulnak-e, vagy ráviszi őket a lélek a vágásra. Abban a pillanatban, amikor rózsaszínű rugdalózó lényként, néhány percesen előttünk feküdtél, szinte mellékes volt számomra ez a vágás. Csak utólag kellett ismételten elgondolkodnom róla. Mi történt tulajdonképpen abban a pillanatban? Hirtelen világossá vált számomra, hogy ezzel a kis vágással bocsátottalak, bocsátottunk ki véglegesen az életbe. Ettől a pillanattól fogva lettél teljesen külön szervezet, lettél tökéletesen egyéni ember a magad egyéni életútjával. Mi pedig a szüleid, én az apád. Azóta a magad köreit járod, s azok napról napra nagyobbak lesznek. Mi pedig kísérők vagyunk, segítők, támogatunk téged, amennyire csak tudunk. Egyúttal pedig megfigyelők vagyunk, csodálkozók, megajándékozottak, akik tanítást kapnak arra nézve, hogy új szemmel lássák a világot és az életet. A te szemeddel. Ezért van szükségem rád.

Általad részesülök újra az élet áramában – és nemcsak én, hanem mi, a szüleid, nagyszüleid és sok barátunk is.

Most „előző nemzedékké” lettünk. Elkezdünk gyermek- és ifjúkorunkról gondolkodni. És rákérdezni a dolgokra. Megkérdezzünk szüleinket. Hál' Istennek még itt vannak közöttünk. Hogyan is volt tulajdonképpen, amikor még kicsik voltunk? Én is olyan szívesen ettem a krumplit? Mikor tanultam meg járni? Mik voltak az első szavaim? Milyen butaságokat műveltem?

Általad találok el ismét saját történetemhez. Tekintetem azonban nem csupán visszafelé irányul, hanem előrefelé is. Tulajdonképpen milyen útravalót akarok adni neked az életre? Mi fontos számomra? Mi bizonyult megbízhatónak az én életemben? Ki vagy mi adott bátorságot? Ki ajándékozott meg bizalmával? Feltettem volna ezeket a kérdéseket nélküled? Feltehetően nem most, és nem így.

Természetesen megmutatod a határaimat is. Olyan napokon, mint a mai. Amikor odakinn szakad az eső, és ráadásul még rosszul is aludtál. A kis üdülőépületben ilyenkor alig lehet kibírni. Amikor még nem születtél meg, és gyakran feltettük a kérdést, egyáltalán sikerülhet-e nekünk ez a szülői lét, egyik barátom azt mondta: Az ember felnő a feladatokhoz. És valóban; ez olyan élettapasztalat, amellyel te ajándékozol meg minket: a határok változnak. Ami egykor aggályoskodást és gondot okozott nekem, az időközben a hétköznapok részévé vált, és részben mélyen boldogító tapasztalatok forrása. Hogy megéljem a határokat, megtapasztaljam az akadályokat, megtaláljam a kreatív megoldásokat, hogy új utakra lépjek – hogy mindezt megtanuljam, ezért van szükségem rád.

Egyáltalán, a kreativitás! Miféle irodakukac lennék nélküled a gyorsuló hétköznapokban? Nélküled biztosan nem indultunk volna el tegnap a tengerparti kis túrára. Helyette talán nehéz gyalogtúrát tettünk volna, bejártuk volna a sziget teljes északi részét. Bizonyára ez is jót tett volna nekünk. De akkor nem ástunk volna ki iszapférgeket, és nem figyeltük volna teljes nyugalommal, hogy eszik bele magukat ismét a homokba. Nem tudtuk volna meg, hogy néhány éve ismét emelkedik itt a vízilovak száma. És azt sem tudtuk volna, milyen gyorsan tűnnek el ismét a fövenyben az apró kagylók. Éppily kevés sejtelmünk lett volna arról, hogy a sirályok úgy ássák ki ezeket a kagylókat, hogy egyik lábukról a másikra állnak.

Az élet titkai, amelyeket azért fedezünk fel, mert te itt vagy. S e titkok közé tartozik egy korábban soha nem ismert gyöngédség is. Olykor egyszerűen mellettem ülsz, talán azért, mert együtt „olvassuk” valamelyik kedvenc könyvedet – és hirtelen érzem, kicsi kezed hogyan simogatja egészen gyöngéden a karomat. Ha aztán rád nézek, látom, hogy teljesen magadba merültél. Ez nem olyan gyöngédség, amellyel el akarsz érni valamit. Egyszerűen jelen vagy, szándéktalanul, szeretőn, érzőn. Ezt szeretném megtanulni. Ezért van szükségem rád.

Lothar Bauerochse

Forrás: Publik-Forum Extra,
Ich brauche dich... (2005/4)

Olvasók fóruma

Kedves Szerkesztők!

Ursula Baatz Feltámadás és megvilágosodás (A kereszténység és a zen-buddhizmus) c. cikkét olvasva az „Érted vagyok" augusztusi számában döbbentem rá, hogy még nem vagyok jó zenes, mert bizony rendesen felhúztam magam rajta (*nem maradtam kívülálló*). Ennek olyan okai voltak, hogy egy sor olyan személyre hivatkozik, akikről még csak nem is hallottam (*hiúság-féltékenység*); de nem említ meg általam elismert (Mello, Merton, Küng, Fromm) párbeszédre törekvőket sem (*hiúság-tudálékosság*); nem derül ki az újságíró véleménye (csak egy enyhe fanyalgás); nem tudni, hogy ő mit ért kereszténységen, buddhizmuson és ezek fogalmain (*rejtőzködés-pontatlanság*); és láthatóan igazán a bögyében van – az általam kedvelt – ***Willigis Jäger*** /a továbbiakban W. J./ (*érzelmi védekezés*). (Persze lehet, hogy mindenért a cikket közlő /megrendelő?/ Publik-Forum a hibás, hiszen a következő cikkben – Felegyenesítő hatás – *Hartmut Meesmann* még több badarságot tesz közzé. A forrás, *Alfred Binder* számos tárgyi tévedését és hibás következtetését kimutatni nagyon hosszú lenne.)

Az interneten rákeresve a hölgyre, még nagyobb meglepetés ért. Kiderült ugyanis, hogy Ursula Baatz /a továbbiakban U. B./ a bécsi Filozófiai Intézetben „A buddhizmus recepciója" projekten dolgozik, az Evangélikus Teológián vallástudományt tanít, sok éves zen-praxissal rendelkezik, *sessin*eket tart, és Buddhizmus c. könyve 2005 óta magyarul is kapható. Így hát újraolvastam a „szakértő" cikkét, de értetlenkedései, definiálatlanságai, pontatlanságai még erőteljesebbé váltak számomra.

***

U. B. szerint a katolikus [papok]ból lett zen-tanítókat olvasva „kissé zavarba jövünk – mert azzal kapcsolatban, hogyan illik össze a zen-buddhizmus és a kereszténység, lényegi pontokban is döntően különbözőek a nézeteik", s ő ezt tálalja – meg sem kísérelve a zavar eloszlatását. Az általam hiányolt alaptézisek:

„Mármost a kereszténység és a buddhizmus közötti kölcsönös megértés fő akadálya abban rejlik, hogy a nyugat elsősorban nem a buddhista ***élmény***re figyel, pedig ez a lényeg, hanem a ***magyarázat***ra, amely mellékes, és amelyet a zen gyakran teljesen triviálisnak, sőt félrevezetőnek tekint. ... A zent valamely vallási rendszer vagy struktúra fogalmaival meghatározni annyi, mint szétrombolni – vagy még inkább, mint tökéletesen hibásan értelmezni. ... Aki a zent csupán és kizárólag zen buddhizmusnak tekinti, az meghamisítja, és egyértelműen elárulja, hogy mit sem ért belőle." *(Thomas Merton)*

„A kereszténység Isten testté válásának megnyilvánulása, a zen pedig az isteni létezés intenzív belső megvilágosodása, amelyet a japánok Semmiként értelmeznek, és amelyet ki kell egészíteni, fel kell emelni és teljessé kell tenni a testté válás megnyilvánulása által." *(Haszumi Tosimicu)*

„Két, egymástól alapvetően eltérő gondolkodásmód létezik: 1, az érzelmi, személyes, dualisztikus, és 2, a nem érzelmi, személytelen és nem dualisztikus. A zen az utóbbihoz tartozik, a kereszténység pedig természetesen az előzőhöz." *(Daisetz T. Suzuki)*

„Aki a zent a buddhizmus iskolájának vagy szektájának tekinti, és zensú-nak, zen iskolának nevezi, az maga a sátán." *(Dogen – a szótó zen megalapítója)*

„A zen nem tanít semmit; csupán képessé tesz arra, hogy felébredjünk és tudatosuljunk. Nem tanít, hanem rámutat." *(Daisetz T. Suzuki)*

A kereszténységnek persze szerintem is ajánlatos a zennel ismerkedni-barátkozni, már csak a jézusi tanításra rakódott (gyakran torzító) vallási előírások levedlésének reményében is. Az eckharti misztikus vonal szemlélete-szövegei könnyen konvertálhatók buddhista környezetre, miként az a Párhuzamok táblázatból is látható.

U. B. szerint „Willigis Jäger sem fáradozik azon, hogy megismerje a buddhista hagyományt". Ezt nem hiszem, hogy komolyan állíthatja a sok évet zen kolostorban eltöltött, *rosi* fokozatot elért emberről. Talán inkább csak a buddhista terminológia hiánya zavarja, mert a következőkben szereplőket az egymás *mellett* használt két nyelv(ezet) miatt dicséri. Én a magam részéről örülök, hogy Jägert olvasva nem kell megtanulnom buddhistául, és hogy megpróbál egy *szintetikus* látásmódot átadni, meghonosítani.

***

Tényleg nem tudom, milyen különbséget akar tenni U. B. a természetes halál és az áldozatként elszenvedett halál, vagy a természeti csapás miatti halál közt!?! Számomra az ember mindegyikben elhagyja biológiai porhüvelyét. Hulla lesz. Ebben semmi különbség. Ha van a haláltól függő üdvözülési, esetleg reinkarnációs előfeltevésünk, akkor lehet valami különbség a halál beállta után következő úton. De akkor azt kéne mondani (és persze indokolni!), s akkor arról mondanék véleményt (meg talán azt a meghökkentő tételt is, hogy mi generáljuk azt a „körülményt", amely „sorszerűen" ér bennünket). Számomra a társadalmi törvényszerűségek és természeti törvények következményei (megvalósulásai) nem etikai kérdések. Például a felheccelt, siralmas életkörülmények közt élő tömeg szükségszerűen lincsel, csinál forradalmat. Ez egyszerűen így működik, s ez nem etikai kérdés. Az már igen, ha valaki erre játszva, ezt szándékosan kiprovokálja a népből, és még dühének irányát is megszabja. Az ő számára ez súlyos etikai probléma kéne, hogy legyen. De hát W. J.-nél nem erről van szó! Akkor mit is kifogásol U. B., és milyen elvek („megkülönböztetések") alapján?

Kíváncsian várnám (de hiába) az U. B. által dicsérgetett hármak megoldását az etikai dilemmára, mert ők „hangsúlyozzák az etika és a világos társadalomkritika fontosságát", miközben „hangsúlyozzák a 'belső mester' jelentőségét, tehát a tanítványok autonómiáját". A lényeg nyilván az etika megfogalmazásában lehet. Külső elvárás-rendszer nem jöhet szóba, de a belülről 'ragyogás' kifelé is 'világít', tehát a normális spirituális életet élő ember különösebb külső előírás nélkül is (aminek érvényesülése egyébként sem „kényszeríthető ki"!) etikus:

„Mert ha az emberek annak rendje szerint jók lennének, akkor a cselekedeteik tisztán ragyognának. Ha te magad igaz vagy, akkor a tetteid is igazak. Bármilyen üdvösek legyenek is a tettek, a legkevésbé sem üdvözítenek bennünket, amíg csak tettek, ha viszont üdvvel és léttel bírunk, akkor üdvössé tesszük minden cselekedetünket, legyen az evés, alvás, virrasztás vagy bármi." *(Eckhart Mester)*

Persze a zent követni akarónak érdemes megfontolnia a *Marco Pallis* Van-e szerepe a „kegyelemnek" a buddhizmsban? c. tanulmányában írtakat is, amit U. B. is hiányol:

„Vegyük először is a zent. Az egyik dolog, amit idegen tisztelői hajlamosak szem elől téveszteni, hogy mindazok, akik a zen hazájában ennek az útnak a követésére éreznek elhivatottságot, már gyermekkoruktól fogva a japán tradíció szigorú szabályai között formálódnak, s abban kiemelt szerepe van a tekintélytiszteletnek, a kifinomult előzékenységnek és számos formális előírás betartásának, arról nem is beszélve, hogy itt a buddhizmus minden alapvető feltétele adott. Emellett nem szabad megfeledkezni a hagyomány *sintó* elemeiről, egyfelől a természetkultuszról, másfelől a lovagi erények iránti tiszteletről; e két formáló hatás nélkül a japán lélek nem volna az, ami. Ilyen körülmények között válhat valaki alkalmassá arra, hogy szembenézzen mind a zen gyakorlatok szigorúságával, mind pedig a zen ama formabontó elemeivel, amelyek olyannyira elbűvölik a korábbi hátterük konvencionális értékei – a másoktól átvett moralitás és a fogalmi közhelyek – ellen lázadni vágyó elméket. Mindezt arányaiban kell látni, ha helyesen akarjuk érteni a dolgokat."

***

Igazán mellbe vágó, hogy a cikk a megvilágosodás és a feltámadás rokonítását emeli ki. Persze nem definiálja egyiket sem, s az egyik idézett személy is csak a feltámadásnak a „felébredés"-ként való fordításával tud operálni a hasonlításkor... Engem kifejezetten irritál ez a kényszeredett párhuzam. A (dogmákkal terhelt!) feltámadásról roppant keveset tudunk, már csak azért is, mert ez idáig (ha hinni lehet az értelmező-közvetítőknek) csak egyetlen személy „élte át", s ahhoz meg is kellett halnia. A megvilágosodáshoz viszont kifejezetten életben kell maradni! (Talán a klinikai halálból visszatérés párhuzama volna említhető, hiszen ők a transzcendens élmény hatására általában minőségileg más életvitelt is kezdtek folytatni.)

Az alábbi meghatározások már sokkal vonzóbbak és kifejezőbbek számomra:

„Sokszor elmondták már, hogy a *megvilágosodás*ban megszűnik a szubjektum és az objektum szétválasztottsága, s erről akkor sem szabad megfeledkeznünk, ha jelen állapotunkban ez az igazság inkább talányos gondolatként, semmint igazolt valóságként jelenik meg. A metafizikai intuíció mindazonáltal már most is tudni, helyesebben mondva érezni engedi, hogy helyzetünkben valójában a megvilágosodás az aktív tényező, és hogy az ember – valamennyi kezdeményező készsége és törekvése ellenére – a végső összetartozás paszszív pólusát képviseli. Eckhart mester e kérdéskörre kitűnően rávilágít, amikor azt mondja, hogy 'a természet rendjében a magasabbrendű készségesebben árasztja ki hatalmát az alacsonyabbrendűbe, mint amennyire készségesen fogadja ezt be az alacsonyabbrendű', mert – ahogy később mondja – 'Isten nem hiányzik belőlünk; a hiány teljesen bennünk van, akik nem vagyunk készek befogadni az ő kegyelmét'. Ahol Eckhart mester azt mondja: *'Isten'*, csak be kell helyettesítenünk a *'megvilágosodást'*, és máris – mind formailag, mind pedig tartalmilag – egy buddhista kijelentéssel állunk szemben." *(Marco Pallis)*

„Az igazi megvilágosodás mindig veled van, tehát nincs szükség arra, hogy ragaszkodj hozzá, sem arra, hogy gondolj rá. Mivel mindig veled van, a probléma maga a megvilágosodás. Zsúfolt életünk maga a megvilágosodott tevékenység. Ez az igazi megvilágosodás." *(Sunrjú Suzuki)*

„Az a szem, amellyel Istent látom, ugyanaz a szem, amelyikkel Isten lát engem." (Eckhart Mester)

Üdvözlettel:

Bulkai Tamás
Budapest

Júniusi és augusztusi számunkban, két részletben közöltük közöltük Áts András Töprengés végső kérdésekről c. tanulmányát, amelynek első részében a szerző hangsúlyosan felvetette a Sátán létezésének és szerepének kérdését. – A világhírű szentírástudós, ***Herbert Haag*** *Teufelsglaube [Ördöghit] címmel 1974-ben, Tübingenben jelentette meg hatalmas, több mint 500 oldalas könyvét e témáról. (Irodalomjegyzéke 10 oldalt tesz ki, és 233 művet sorol fel.) Ennek az Újszövetségre vonatkozó összefoglalását ismertetjük az alábbiakban, adalékként Áts András kérdésfelvetéséhez.*

A szerk.

A Sátán az Újszövetségben

Rudolf Schnackenburg ezt írja a témával kapcsolatban: „Ismét aktuálissá vált az a kérdés, vajon (eltekintve minden mitológiai és túlságosan emberi elképzeléstől) személyes szellemi hatalomként kell-e elképzelni a Sátánt, vagy csupán a rossz megtestesítéseként szabad értelmezni, ahogyan az az emberek cselekvése révén uralkodik a történelemben."

Herbert Haag azt mondja: Ha megpróbáljuk megválaszolni ezt a kérdést, akkor megmutatkozik, hogy az inkább eltérít minket az Újszövetség döntő sátánológiai és démonológiai kijelentéseitől, ahelyett hogy közelebb vinne hozzájuk; ugyanis evangéliumával Jézus egyáltalán nem akarta rábírni az embereket arra, hogy életükben számoljanak a Sátánnal. A Sátán lezuhanása az égből, azaz a Sátán megfosztása hatalmától Jézus számára nyilvánvalóan annyira alapvető tény volt (vö. Lk 10,18), hogy a továbbiakban sem működésében, sem igehirdetésében nem méltatta figyelemre a Sátánt. Más embereket kapcsolatba hozni a Sátánnal – ez éppoly távol állt tőle, mint az, hogy óvja tanítványait az Ördög veszélyes üzelmeitől. Még az őt ért kudarcok és ellenségeskedések sem tudták rávenni arra, hogy mégiscsak foglalkozzék az Ördöggel. Bízva abban, hogy Isten jó végre viszi a dolgokat, megelégedett azzal, hogy a jót tegye (vö. Mk 4,38. 26-32). Csak az juthat arra a meggyőződésre, hogy Jézus élete és működése értelmetlen lenne a Sátán nélkül, aki figyelmen kívül hagyja, hogy mit gondolt Jézus önmagáról és küldetéséről.

Haag szerint Jézus „ördögűző" tevékenységét sem lehet bizonyítékként felhozni a mellett, hogy az Ördög létezik, és hogy Jézus kereste a vele vívott harcot. A démonok számunkra közkeletű összekapcsolása a Sátánnal nem volt magától értetődő Jézus kortársai számára, és Jézus sem teremtette meg kifejezetten ezt a kapcsolatot. Ezért az evangélium nem is tiltja meg senkinek, hogy természetes magyarázatot keressen azokra a jelenségekre, amelyek mögött az idők során magát a Sátán kezdték látni.

A Jézus démonokat kiűző tevékenységéről szóló beszámolók tehát semmiképp sem akarják Jézust olyanként beállítani, aki az Ördög erői ellen harcol, hanem valami mást szeretnének megszólaltatni:

1. Ezek az elbeszélések óvnak attól, hogy dramatizáljuk azt az ellenállást, amely – gyakran váratlanul és érthetetlenül – feltör az emberek között, amikor eléri őket Jézus Istenről szóló igehirdetése (vö. Mk 1,21-28). Az üdvösségre rászoruló ember azonnali beleegyezése Istennek Jézus által tett üdvösségi ajánlatába nyilvánvalóan nem magától értetődő – ez a Jézus szavával szembeni ellenállás mégsem sátáni dolog, hanem egy bizonyos emberi állapot következménye.

2. A Jézus démonűzéseiről szóló beszámolók mintaszerűen mutatják, hogy – legyen bár mégoly pusztító, de – semmilyen e világi hatalom sincs abban a helyzetben, hogy tartósan ellenálljon Isten jóakaratának. A Jézus démonűzéseiről szóló elbeszélések tehát bátorítani akarják azokat, akik hisznek abban, hogy Isten munkálja üdvösségünket, és akik megpróbálnak ennek a hitnek az alapján élni.

3. A Jézus démonűzéseiről szóló beszámolók közül különleges jelentőséggel bír az ún. Belzebub-vita (Mk 3,22-30). Ez azt mutatja ugyanis, hogy azokat, akik addig Isten nevében az emberek üdvéért munkálkodtak, milyen erősen fenyegeti a veszély, hogy ördöginek állítsák be mások üdvösségre vezető tevékenységét, mihelyt azok nem tartoznak saját körükbe, saját vallási közösségükbe. Minden ilyen gyanúsítás azonban, amely az ellenfél köreiben megjelenő jót nem akarja érvényesülni hagyni, figyelmen kívül hagyja, hogy Isten minden egyes ember üdvösségét akarja. Ezért senki sem lehet Isten ellensége, és nem működhet a Sátán nevében, ha jót tesz azokkal, akiknek addig szenvedniük kellett.

Ez után a szerző rámutat arra, hogy Jézussal ellentétben az újszövetségi írók gyakran beszélnek igehirdetésükben a Sátánról, de szerinte több ok is lehetetlenné teszi, hogy a Sátán e fokozódó figyelembevételében Jézus üzenetének hiteles kibontását lássuk:

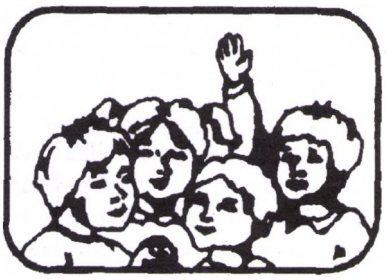
1. A Sátán működéséhez folyamodás teológiai szempontból egyetlen helyen sem kényszerítő. Így például Jézus passióját és a tanítványok elfutását (Jézus őrizetbe vételekor) nem minden újszövetségi szerző vezeti vissza a Sátánra (vö. Lk 22,1-4.31-34-et Mt 26,1-5.14-15.31-gyel). Az evangélium hirdetését hallgató emberek értetlenségét szintén nemcsak a Sátán működésével indokolják, hanem Isten akaratával is (vö. Lk 8,12-t Mk 4,11-12-vel), és hasonlóképpen a hívők megkísértését is lehet egyszerűen az emberi gyengeség következményeként értelmezni (vö. Mk 14,38). Ennélfogva az Újszövetség minden sátánológiai kijelentését maga az Újszövetség teszi viszonylagossá.

2. A Sátán emlegetésében igen gyakran teológiai tehetetlenség és tanácstalanság nyilvánul meg, sőt bizonyos körülmények között egyenesen az újszövetségi írók félelme azoktól, akik veszélyeztetik a hitet, illetve ezen írók ellenségessége azokkal szemben, akik fenyegetik a hitet. Lukács és a Jelenések könyve szerzője képtelen pozitív értelmet felfedezni Jézus és a keresztények szenvedésében, ezért számukra csak a Sátán marad mint Jézus passiójának és a keresztényüldözéseknek a mozgató ereje. Az Efezusi levél szerzője számára a kozmikus erők ördögi erőknek tűnnek, mivel az ő szemében Krisztus helyzetét veszélyeztetik. Végül pedig Máté, Pál és János között – minden egyéb teológiai különbségük ellenére – legalábbis abban összhang van, hogy – az egyházon belüli és kívüli – ellenfeleiket a gonoszság gyermekeinek és a Sátán eszközeinek tartják (vö. Jn 8,44).

3. Számunkra képtelenség, hogy átvegyük az Újszövetség minden sátánológiai kijelentését. Pál apostol jelentősége ellenére ma aligha lehet bárki is komolyan kész arra, hogy egy nagy bűnöst kiszolgáltasson a Sátán hatalmának, „testének vesztére, hogy lelke megmeneküljön az Úr napján" (1Kor 5,5). Éppígy nem állíthatja ma már az egyház, hogy „e világ vakította el" mindazokat, akik magukkal hozott vallási vagy világnézeti felfogásuk miatt nem képesek hinni a keresztény üzenetnek (vö. 2Kor 4,3-4-et a II. Vatikáni Zsinat nyilatkozatával „az egyház és a nem keresztény vallások viszonyáról").

Haag következtetése: Miközben nem lehetséges, hogy Jézus evangéliumát hűségesen adjuk tovább az Isten atyai jóságáról és feltétlen üdvözítő akaratáról szóló üzenet nélkül, semmi hiányt nem szenved Jézus evangéliuma, ha figyelmen kívül hagyjuk az Újszövetség későbbi sátánológiai kijelentéseit. Azt, hogy az effajta lemondás az újszövetségi sátánológiáról nem jelenti az Újszövetség eláruláját, maga az Újszövetség mutatja meg: mert végül is már benne magában megtalálható a korábbi sátánológiai és démonológiai kijelentések kritikus feláldozása (vö. a 2. Péter-levelet a Júdás-levéllel). Azok az „erők és hatalmak" sem szolgálhatnak a Sátán valóságának bizonyítékául, amelyekről Pál és a Kolosszei levél szerzője beszél. Ezek ugyanis nem bukott, istenellenes lények, hanem hozzátartoznak ehhez a (jó) teremtéshez mint annak energiái és struktúrái. Ezért nem lehet ezeket az „erőket és hatalmakat" a modern világ politikai és gazdasági kényszereivel sem azonosítani. A páli kijelentések efféle aktualizálása megnehezítené, hogy helyesen ítéljük meg rosszat.

Végezetül *Herbert Haag* úgy véli: aki – tekintettel a világban megtapasztalható rossz valóságára – kész arra, hogy mégiscsak számoljon a Sátánnal mint e világ urával, mint ellenséggel és csábítóval, az végső soron nem viselkedik másként, mint azok a korinthusi keresztények, akik hívőkként ismét szóba álltak a „démonokkal" (vö. 1Kor 8,5-6-ot a 10,19-20-szal); az ilyen ember ugyanis olyan tekintélyt és befolyást tulajdonít a Sátánnak, amellyel az nem rendelkezik. Ennyiben azt lehet mondani, hogy az ördöghit anakronizmus, mégpedig nem csupán a 20. század „felvilágosult" polgára számára, hanem éppenséggel a keresztény ember számára is.



Leszkay András bácsi Moha-meséje

Buta méhecske és okos méhecske

Kisfiú koromban volt nekünk odahaza egy bábszínházunk. Megemlítettem egyszer a bábszínházat Földigszakáll bácsinak, falucskánk bölcs öregének, és Földigszakáll bácsi ezt mondotta. „De hiszen ez nagyszerű! Te szívesen tanítgatod a jóra gyermektársaidat, eszelj hát ki négy-öt mesécskét, és játszd el nekik bábukkal! Meglátod, többre mégy vele, mint a puszta szóval.”

Igen megörültem az érdekes feladatnak. Eszembe jutott azonban, hogy nemsokára születésnapja lesz édesanyámnak, és elhatároztam, hogy legelőször is az ő számára találok ki valami mulatságos históriát, bábszínházat játszom neki születésnapi ajándékul. A históriát hamarosan ki is találtam, és hozzákezdtem a munkához. Bábukat csináltam, egy kistörpét meg egy méhecskét, színes virágokat készítettem papirosból, hátteret festettem, és mindezt nagy titokban, hogy ne is sejtse édesanyám, mire készülök, és annál nagyobb legyen a meglepetése, öröme.

Egy délután aztán megkértem Földigszakáll bácsit, hogy jöjjön át hozzánk, eljátszom neki a bábjátékomat, s ha valami hibát talál benne, igazítsa ki. Földigszakáll bácsi leült szobámban a bábszínház elé, én meg beleálltam a színházacskába, és elkiáltottam a címet: Az okos méhecske. Széthúztam zsineggel a függönyt, és megkezdődött az előadás. A háttérre festett méhkasból egy kis ezüstkannával kibújt egy méhecske. Persze sokkal nagyobb volt az igazinál. Hosszú, vékony pálcikán mozgattam a fejem fölött, és valahogy így beszéltem helyette: „zümzüm, nézzük csak, nyílnak-e már a virágok, kezdhetem-e már a mézgyűjtést!” Azzal már nyúltam is másik kezemmel a nagy, tarkabarka virágokhoz, és egyenként feltoltam őket a színpad pereme fölé. A méhecske örvendezve odaröpült az egyikhez, és kannácskájával belebújt a kelyhébe. Ekkor gyorsan felhúztam a jobb kezemre a másik bábut, az kesztyűbábú volt, egy vigyorgós ábrázatú kistörpe, afféle rossz gyerek. Észrevette, hogy a méhecske dolgozik az ingó-lengő virágkehelyben, elbújt a virág nagy szirmai alá, és amikor a méhecske előbújt, elvette tőle a kannát. A méhecske sírva fakadt, leült a színpad párkányára, és csak úgy rázta a zokogás: „Brühühü, brühühü... Add visszza a mézet, kistörpe...” „Eszem ágában sincs!” „Ha nem adod vissza, megszúrlak!” „Azt próbáld meg!” És már emelte is a kannácskát, hogy szájába csorgassa a mézet. De valahányszor emelni kezdte, a méhecske haragos zümmögéssel feléje röpült. Végül is megsokallotta a fiú, hogy nem ihat, felkapott egy dorongot, és bumm!, lecsapott vele a méhecskére. De a méhecske akkor már a másik oldalon kuksolt. Csapott a gyerek ismét, de hopp, a méhecske már vissza is röppent az előbbi helyre. Csapás, röppenés, csapás, röppenés, ötször, hatszor, gyorsan. Ezt most már a méhecske sokallotta meg, fenyegető zümmögéssel a törpécske felé szállt, kergette körben a réten, és egyszerre csak ráröppent a feje búbjára, kócos, bozontos hajára. Megállt a törpécske, szemlélődött, de a méhecskét nem látta sehol. Kényelmesen letelepedett hát, csettintett a nyelvével, és emelte ismét a szája felé a kannát. Mozdult azonban a méhecske is, és beledöfte fullánkját a törpécske füle hegyébe. Azzal kikapta a kezéből a kannát, és huss!, beröppent vele a kasba. A fiú óbégatva, fülét fogva elszaladt, a méhecske meg előröppent, röpdösött és ujjongott.

Azt hittem, Földigszakáll bácsi tapsolni fog. De csak mosolygott, és ezt mondotta: „Mulatságos a színdarabod, az igaz. De van benne két nagy hiba is. Az okos méhecske – így mondtad a címet, de olyan buta méhet mutattál be, amilyen talán nincs is a világon. Az okos méh jól tudja, hogy rövid a nyár, és nem tölt el ennyi időt azzal, hogy visszaszerezzen egyetlen kannácska mézet. Hiszen ez alatt az idő alatt tíz kannányit is gyűjthetett volna. Az okos méh nem áll meg a gyűjtésben ilyen semmiség miatt, sem nem sírdogál, sem nem dühösködik, hanem továbbszáll és gyűjt. A másik hiba, hogy megszúrja ugyan a kistörpét, de neki magának semmi baja sem történik. Tudhatnád, hogy ha fullánkot bocsájt ki a méh, elveszíti az életét. No de sebaj, hozz csak ide még egy kannácskát meg egy kisebb mézes bödönfélét, most én játszom el neked a bábjátékot, kijavítva.”

A méhecske sírdogálását ugyanúgy játszotta Földigszakáll bácsi is, mint én. Akkor azonban odahajolt a méhecskéhez legközelebb álló virágszál, és vékony, kedves virághangon – már amennyire Földigszakáll bácsitól ez kitelt – így énekelt neki:

Szállj, szállj, szállj,
kis méh, meg ne állj!
Mézzel kínál erdő, berek,
nem a világ egy rossz gyerek!
Szállj, szállj, szállj,
kis méh, meg ne állj!

Abba is hagyta tüstént a sírást a méhecske, beröppent a kasba, és egy pillanat múlva másik kannácskával bújt ki. A rossz gyerek már csorgatta is a mézet a szájára, de a méhecske nem törődött vele, háromszor is vitt ezalatt mézet a kasba. Amikor kiürült a rabolt kanna, a törpécske ismét el akart bújni egy nagy, tarkabarka virág szirmai alá, hogy újabb mézhez jusson. A virág azonban elhúzódott tőle, és belesüllyedt a földbe. Ámuldozva és megdöbbenten bámulta a gyerek a virág hűlt helyét, a méhecske meg ezalatt ismét beröppent egy kanna mézzel. Lopódzott a gyerek egy másik virág felé, de az is elhúzódott tőle, bújt be a földbe.

Most már megdühödött a rossz gyerek, rohant virágtól virághoz, de bárhová lépett, ott tüstént félrehúzódtak, földbe bújtak a virágok. A méhecske

zavartalanul hordta a mézet, a gyerek meg mint egy félbolond száguldozott a réten, s végül is minden virág elbújt előle. Ekkor megértette, hogy irtóznak tőle a virágok, eltakarta az arcát, szégyenkezett, töprengett. Aztán egyszerre csak – mint akinek eszébe jut valami – felkapta a fejét, elszaladt egy pillanatra, és egy kicsiny bödön mézzel tért vissza. Bedugta a mézet a kas kapucskáján, és ebben a pillanatban, mint valami varázsütésre, ismét kinőtt a réten minden virág. A törpécske ugrált, táncolt örömében, örvendezve csapongott a virágok fölött a méhecske is, és a sok virág is táncolt, lengedezett.

Nagyon örültem, hogy ilyen szép ajándékot adhatok édesanyámnak, és nagy titokban gyakorolgattam a bábjátékot. A bátyám, Gyopár is végignézte egyszer, megfigyelte azt is, miként táncoltatom egyszerre az összes virágokat, hogyan akasztom a kannát a méhecske lábára, de nem gyanítottam ebből semmi rosszat. A születésnap délutánján is nyugodtan mentem el játszani a faluvégi rétre. Úgy terveztem, hogy uzsonnára hazamegyek, és majd utána állok elő az ajándékommal. Sok vendég is hivatalos volt hozzánk ezen a napon uzsonnára. Meglepett tehát, amikor hazaértem, hogy milyen nagy a csönd. Csodálkozva lépkedtem hátra a házunk mellett a kert felé. A házunk sarkánál azonban nem jutottam tovább. Ott ugyanis – amint mondani szokás – földbe gyökerezett a lábam. Ott ült a sok vendég a kertben, háttal felém, köztük édesanyám is. Előttük meg ott állt a bábszínház. Figyelték az előadást, és kihallatszott a bábszínházból Gyopár hangja. Éppen ezt mondotta. „Látod, méhecske, az enyém lett a mézed, hehehe!” Az volt az első gondolatom, hogy odarohanok, feldöntöm a bábszínházat, és kiabálom: „Ezt én találtam ki édesanyám születésnapjára! Ez az én ajándékom! Nem Gyopáré!” Ehelyett azonban ömleni kezdett a könnyem, és már szaladtam is ki a kertünkből, be a szemközt lévő erdőbe, leroskadtam a fűbe, és zokogtam, zokogtam...

Este édesanyám odaült az ágyam szélére, és aggódva megsimogatott: „Mi bajod van, Mohácskám? Uzsonnára sem jöttél haza... Mondd meg nekem, mi történt! Megbántott valaki?” Azt határoztam el az erdőben, hogy senkinek sem szólok a fájdalmamról, de most mégsem bírtam elhallgatni. Odabújtam édesanyám karjába, és újból kitört belőlem a zokogás: „Én találtam ki azt a... színdarabot... édesanya... születésnapjára..., de Gyopár... ellopta tőlem...” Gyopár átkiáltott az ágyából: „Dehogyis loptam el, kikérem magamnak! Én sok mindent másképp csináltam benne!” Ez persze hamis beszéd volt, mert ha változtatott is egyet-mást, a történet is, a mesealakok is ugyanazok voltak. Édesanyám azonban megörült, hogy nem bizonyul lopás az egyik fiára, és vigasztalt engem: „Holnap majd eljátszod nekem, Mohácska!”



De nem játszottam el. Tudni sem akartam többé a bábszínházról. A törpeházi gyerekek azonban nagyon is akartak tudni róla. Elterjedt a híre Gyopár előadásának, és mindennap beállított egy-egy csapat kistörpe: nekik is játssza el Gyopár azt a méhecskés színdarabot. Gyopár gúnyosan rám vigyorodott, felállította a bábszínházat, én meg elsomfordáltam hazulról, és töprengtem. Vermet ássak az útjába valahol? Nem, az nem jó, kitörheti a lábát. Elmondjam mindenkinek, hogy tolvaj? Az sem jó... Csúnya dolog rossz hírét költeni, és mondhatja is, hogy neki is eszébe juthatott ugyanaz. Viszketőport szórjak az ingébe? Tüsszentőport a könyveibe? Békát tegyek az ágyába? Nem jó egyik sem. A békára még rá is hengeredhet, s a szegény béka jár rosszul. Vagy lopjak el valamit tőle én is? Pfuj, dehogyis, hiszen akkor magam is olyanná lennék, amilyen ő...

Vagy két hét múlva átüzent értem Földigszakáll bácsi. A méhes előtt ültetett le a padra, és hosszú ideig hallgatott. Néztük a kiröppenő, hazaérkező, folytonosan munkálkodó méhecskéket. Aztán csöndesen megszólalt: „Bérci Berci el szokta piszmogni a délutánt, csak estefelé kezd tanulni ijedten. Kuttykurutty nem eszi a főzeléket, csak azt akarja enni, amit szeret. A kis Kökörcsin minden télen meghűl, mert kabát nélkül kiszaladgál. Rezedáról tudjuk, hogy milyen veszekedős... Ezeken a bajokon mind segíteni akartunk a bábjátékaiddal. Kitaláltál-e már vagy négy-öt mesét?” Elfordított fejjel dünnyögtem: „Elment a kedvem a bábszínháztól. Hallani sem bírok meséről.” Egy méhecske rászállt Földigszakáll bácsi kezére. Felemelte kezét, nézegette a kis barátkozót, aztán így szólt: „Azt mondtam neked a múltkor, talán nincs is olyan buta méhecske, amilyenről az első meséd szólt. De úgy látszik, van olyan buta méhecske. Te vagy az, Mohácska. Nem érted meg saját bábjátékod tanítását sem. Megállít röptödben egy rossz gyerek bántalma. Sírdogálsz, keseregsz, s ha jól sejtem, még visszabántáson is töröd a fejed. Ha ilyesmikre pazarolsz időt és gondolatot, akkor persze, hogy hiába várják munkádat az igazi bajok.” És dúdolni kezdett:

Szállj, szállj, szállj,
kis méh, meg ne állj!
Mézzel kínál erdő, berek,
nem a világ egy rossz gyerek!
Szállj, szállj, szállj,
kis méh, meg ne állj!

A kezén üldögélő méhecske mintha csak értette volna a dalt, s mintha neki dúdolta volna Földigszakáll bácsi, szárnyra kapott. És szállt, szállt, szállt.

Néhány hét múlva, amikor először mutattam be a törpeházi gyerekeknek a négy új bábjátékot, és utolsóul Az okos méhecskét játszottam el, a gyerekek megkérdezték Gyopártól: „Ezt az utolsót, ugye, te találtad ki?” Gyopár legyintett: „Dehogyis én! Ezt is Moha! Én csak...” Itt abbahagyta, és nevetve elszaladt. Nevetése azonban tele volt örömmel. Úgy örült Gyopár, ahogyan az a játékbeli rossz törpécske, amikor ismét kiemelkedett körülötte a kopár földből a virágrengeteg.

Gyurka bácsi júniusi halála után július 31-én a Bokor Közösség második legidősebb papja, a közösség hosszú évtizedeken át hűséges tagja, az 1920. június 27-én született ***Bisztrai László*** *távozott az Örök Hazába. Gyémántmiséje alkalmából 2003. decemberi számunkban önéletrajzából közöltünk részleteket, vasmiséje alkalmából pedig interjút készítettünk vele 2008. júniusi számunkban. Most 90. születésnapján mondott hálaadásával, illetve a gyászmiséjén elhangzott két beszéddel, valamint két további megemlékezéssel búcsúzunk tőle: Az Örök Világosság fényeskedjék neki!*



Laci bácsi hálaadása 90. születésnapján

(Gyón, 2010. június 27.)

Mennyei Atyám! Ma, Szent László védőszentem napján, hálát adni jöttem ide erre a szép búcsús szentmisére, a mi kedves gyóni Szent Péter és Pál templomunkba.

Köszönöm az életemet, mellyel 90 éve megajándékoztál. Köszönöm drága Szüleimet, Testvéreimet, akiktől sok-sok szeretetet és imát kaptam. Ők már Nálad vannak, a szentek közösségében most mégis együtt adhatunk hálát a kapott közös kegyelmekért.

Köszönöm Jézusom, hogy meghívtál a lelkipásztori szolgálatra, és így 67 éven keresztül segíthettem embertestvéreimet Feléd.

Szentlélek Úristen! Hálás vagyok megújító kegyelmeidért, amelyeket bibliaolvasó közösségekben együtt is megtapasztalhattunk.

Áldd meg, Istenem, azokat, akik ma itt velem együtt hálát adnak: a jó gyóniakat, a paptestvéreket, rokonaimat és azokat, akik naponta gondoskodnak rólam az Otthonban! Azokat is kegyelmedbe ajánlom, akik ma nem lehetnek itt betegség miatt, vagy szeretteikről való otthoni gondoskodás tart távol tőlünk.

Kezdbe ajánlom, Istenem, további sorsomat. Küldd sugallataidat, hogy naponta leleményesen Veled szerethessem a körülöttem élőket, Atyaisten, aki Fiaddal és a Szentlélekkel élsz és szeretsz mindörökké. Ámen!

Szelíden, szeretettel, félelem nélkül

Kedves Sorstársaim!

Bisztrai László élt 90 komoly és szép évet. Hála és köszönet érte néki, és annak a Szerető Istennek, aki éltette őt, és akit éltetett ő.

Július 31-én délután 14 óra 10 perckor Bisztrai László nagybátyám jobb létre szenderült. Kerekes székében ülve még jóízűen megebédelt, majd létsíkot váltott.

Öt héttel korábban, június 26-án, szombaton volt Gyurka bácsi temetése. Annak a Bulányi Györgynek a temetése, akinek sok éven-évtizeden keresztül Bisztrai László volt a gyóntatója. Másnap, június 27-én, vasárnap a Gyóni Zárda Otthonban, szűk családi körben és egyik bokorbéli testvérünkkel együtt köszöntöttük Laci bácsit a 90. születésnapján, neve napján és pappá szentelésének 67. évfordulóján.

Ekkor még tüdőgyulladása volt, de abból néhány napon belül szépen felépült. Megnyugodtam, gondoltam, hogy lehetősége lesz behozni Gyurka bácsit, s talán ő is élhet 92 évet. Nem így történt.

Most ismét lesz egy temetés, amelyen derűs lélekkel vehetek, vehetünk részt, a teljes élet és annak szép befejezése miatt.

Köszönöm Laci bácsinak, hogy sokat ülhettem a nyakában, ministrálhattam a miséin: Ecsegen, Szabadszálláson, Törtelen, Bordányban, Ócsán, Ladánybenén, Gyónon.

Köszönöm néki, hogy 1970 őszén megkért, hogy vigyek vissza egy magnetofonkazettát Halásztelekre, Dombi Ferencnek. Ott fogok találni egy közösséget, ha akarok, maradjak ott. Ottmaradtam! Ezért mondhatom most el ezeket a szavakat.

Köszönöm azt a beszélgetést, amelyet huszonévesen kihallgathattam az ócsai plébánián, amikor is az ÁEH két vezetője számon kérte tőle az éppen szervezés alatt lévő nyári lelkigyakorlatokat. A résztvevők névsorát tárták eléje, és megtiltották, hogy a plébánián lelkigyakorlat legyen. Neki végig egyetlen válasza volt: szeretettel várja az urakat azokon lelkigyakorlatokon, amelyeken az ő barátai vesznek részt, legyenek ők is végig jelen a lelkigyakorlatokon mint aktív résztvevők. Ő lelkipásztor, az a kötelessége, hogy ilyen alkalmaknak otthont adjon. Szelíden, őszinte szeretettel, a félelem legkisebb jele nélkül tárgyalt velük.

Nem jöttek hozzá többet, de a plébániával szemben álló, a Magyar Szocialista Munkáspárt tulajdonában lévő udvarba betelepítettek egy katonai lokátoros autót, amelyből egész nyáron fényképezték a forgalmat.

Ekkor hangzott el ott Ócsán Merza József beszéde, amelyben az erőszakmentességről és annak katonai vonatkozásáról szólt. Azon az őszön be is hívták a 47 éves férfit tartalékos katonának. Nem ment be. Kapott érte 8 hónap börtönt.

A 70-es évek közepén Rákospalotán meghívtak az egyik plébánia vasárnapi ebédjére. Az engem meghívó személyen kívül senki nem tudta, hogy egy Bisztrai is ül az asztalnál. Ebéd közben szó szót követett, és a házigazda elkezdett beszélni volt kurzustársáról, Bisztrai Lászlóról. Röviden így jellemezte: „Hát a Laci, az egy szent ember, de hülye!” Mindenki értette ebben a társaságban, hogy ez

azt jelenti: Bisztrai László nem hajlandó kollaborálni az ateista hatalommal – pénzért, zsíros pesti plébániáért, útlevélért, szószékért. Ezért volt – a kurzustárs szerint – Bisztrai László hülye. A „szent" szót ilyen körökben az Istennek odaadott emberre értik.

Köszönöm ezt a jellemzést. Akkor fiatalon hirtelen sok minden világos lett számomra. Azóta is jól érzem magam olyan emberek társaságában, akik szentek, és emiatt hülyének, balgának kiáltják ki őket. Megértettem a kereszt balgaságát is.

Laci bácsi derűjét, mosolygását, izzását vigyétek magatokkal!

Isten szerény szolgája

Főtisztelendő Megyes Püspök Úr, főtisztelendő Plébános és Káplán Atyák, tisztelt dabas-gyóni Egyházközség, tisztelt Testvéregyházak, tisztelt Önkormányzati képviselők, kedves gyászoló Hozzátartozók és Hívek!

Boldog emlékű, szeretett és tisztelt Bisztrai László atyánk Isten akaratából 2010. július 31-én elhunyt, életének 91., papságának 67. évében. A gyászhír akkor is fájdalmas, ha halottunk magas kort ért meg, ha hitünk erejénél fogva Istennél tudjuk őt, mert a test és a lélek, a földi rögvalóság és az örök élet kettőssége minden emberben ott feszül. Ezt persze feloldja Krisztus Urunk feltámadásába vetett hitünk, amely nélkül hitünk hiábavaló lenne. Ennek előrebocsátását követően kérem, engedjék meg, hogy Bisztrai atyától személyes jellegű búcsút vegyek, mert nagyon régen, körülbelül 62 éve ismerem őt, és mert ez templom is 1945 óta nagyon kedves nekem.

Gyóni templomunk sokunk számára és számomra is többszörösen szent hely. Időrendben haladva: először azért, mert 1945-től itt ministráltam társaimmal, másodsorban mert 1958-ban itt volt a primíciám, és mindezek után azért is, mert 1990-től Bisztrai atyát is itt tisztelhettem plébánosként. Azt az atyát, aki 15 éves koromban hittanárom volt Vácott, a Borromei Szent Károly Váci Püspöki Szeminárium Gimnáziumában. Órái különleges élményt nyújtottak; soha nem vetemedtünk volna arra, hogy készületlenek legyünk. Egyszerűen, nagyon kedvesen és érthetően adott elő, éreztük, hogy nem mesél, hanem lebilincselően, hallatlanul érdekesen és okosan oktat minket Isten dolgairól. Ott és akkor, a hittanóráin osztálytársaimmal együtt megéreztük azt, amit az evangélium szerint az emmauszi tanítványok éreztek, és amit a gyászjelentésen is olvashatunk, hogy lángolt a szívünk, amikor beszélt hozzánk és feltárta előttünk Isten titkait. Azt is éreztük, hogy a mi lelkesedésünk az ő szívéből jött. Mindez nagyon természetes volt számunkra, és ma már tudom, hogy akkor természetfeletti élményben volt részünk.

Ezek a kedves gyerekkori élményeim Laci bátyám Gyónra kerülése óta egybefonódtak az 1963-64. évben teljesített kápláni szolgálatommal, amikor vele és kedves szüleivel laktam együtt a szabadszállási plébánián. Nagyon nehéz anyagi körülmények között éltünk, azt hiszem, a kápláni fizetésemet Laci bátyám néha a szülei nyugdíjából fizethette ki, annyira nem volt pénze. Politikai okból talán állami kongruát sem kapott akkor, de hogy az egyházközségi fizetése sokszor nem jött össze, erre jól emlékszem. Néha több napig ettünk bab-, borsó- és káposzta-, vagy pedig más tartós, egyszerű tésztaételeket, amelyek egyébként finomak voltak, és mert nem is volt más. De volt két 50 cm^3-es Jáva kismotorkerékpárunk, ezekkel jártunk misézni és hitoktatni a tanyavilágba, legmesszebb az újsolti általános iskolába, amely kiépített úton oda-vissza kb. 40 km-re volt, ahol a solti esperes helyett a szabadszállási káplánnak kellett tanítania a hittant. Az én időmben három hittanos gyermek volt Újsolton. Ha a földek nem voltak felázva, át lehetett vágni motorral Újsoltra a határban is, akkor csak kb.16 km volt a megtett út. Bisztrai plébános atyával együtt azonban minden egyszerűen, tüneményesen és könnyen megoldható volt.

Ha néha éppen nem valamelyik filiában voltam, akkor a szabadszállási templomban nagyon fülleltem prédikációira, amelyek szintén lángra gyújtották mindnyájunk szívét. Nemcsak a mondanivaló volt lebilincselően egyszerű és érthető, hanem mindez kellemes, megnyugtató, mély zengésű, de szolid baritonban hangzott el. Minden beszéde rendkívül megnyerő és nagyon-nagyon hiteles volt: az ő lángolásának nehéz volt, nehéz lett volna lélekben ellenállni; ezt bárki megélhette mellette. Vele beszélgetve is lehetett érezni azt, hogy e szerény megjelenésű, halk szavú pap lelke mélyén lávaként izzóan létezik Isten szeretete, és ettől valóban fénylett a hite, egész lénye. Börtönben töltött évei bizonyára gazdagították kedves egyéniségét, de erről rabtársai többet tudnának mondani. Isten hiteles embere és papja volt. Élmény volt mellette élni, mert kézzel fogható-an demonstrálta, hogy milyen lehet vagy milyen kell, hogy legyen egy igazi római katolikus pap.

Akik nála gyónhattak, mindezt személyesen is megtapasztalhatták, mert csodálatos élmény volt nála gyónni is. Már gimnazista korunkban sokan választottuk őt lelki atyánknak. Felnőtt koromban is szinte fizikailag éreztem, hogy ő Istennek nagyon szerény, nagyon kedves, harmonikusan alázatos egyéniségű szolgája, aki ebben a minőségében a gyónót is szolgálta, amikor szeretettel és örömmel eligazította, majd elmondta a feloldozás latin vagy magyar szavait. Isten embere és papja volt.

Azt gondolom, Bisztrai László plébános atyánk ravatalánál sokan egyetértünk most abban, hogy itt az ideje hitünk erejénél fogva nem csupán emberi módon gyászolni őt, hanem 2000 éves egyházunk szóhasználatával élve, megünnepelnünk László atyánk égi születésnapját is. Abban reménykedve, hogy Isten országában vele is együtt lehetünk majd mindnyájan, akik ismertük, és most is szeretjük őt.

Szeretett és kedves jó Plébános atyánk, Laci bácsi, Isten Veled! Adj, Uram, Istenem, örök nyugodalmat neki, és az örök világosság fényeskedjék neki!

Fábián István

„Imádkoztam értetek..."

Általános iskolai emlékkönyvemből idézem a következő sorokat: „Teljes boldogságod neked is csak a mennyországban lesz. A földön csak részletekben, s azt is Jézus adja meg." Ezután a Mt 5,3-10 alapján következik a 8 boldogság leírása, majd a következő mondattal záródik a szöveg: „Hogy a boldogságnak ezt az útját járhasd, imádkozik érted hitoktatód: Bisztrai László – 1950. január." VIII. osztályos voltam akkor.

Az évek szaladtak. A kommunista önkény Laci bácsit „kivonta" a forgalomból... Én tanítónő lettem. Férjhez mentem. Párom, Gyombolai Marci szintén volt Laci bácsi tanítványa. Sokat merítettünk a közös élményekből. Aztán szomorú évek következtek. Erősen kellett kapaszkodnunk Istenbe, egymásba, hogy talpon maradhassunk. A Gondviselő Isten csodálatos ajándéka volt, hogy olyan káplánt helyeztek plébániánkra, akinek fontos volt a kisközösségek ügye. Rövid idő elteltével meghívott egyik kisközös-

ségébe. Szívtuk magunkba az Igét. Töltekeztünk, tájékozottabbak lettünk. Eljutottunk lelkigyakorlatra is, amelyet Ócsán tartottak. Ócsán, ahol Laci bácsi volt a plébános. Nagyon örültünk a találkozásnak. Rövidesen megtaláltuk a módját, hogyan tudjuk a 8 boldogság fent említett útját járni, egymást segítve. Olyan feladatok, szolgálatok elvégzésébe vont be minket, amelyeket nagycsaládosként, pedagógusként el tudtunk látni.

Emlékezetes marad számunkra egy csorvási út, amelyet Laci bácsi a maga szűkszavú egyszerűségével, az adott szó következetes betartásával szervezett meg. Megállapodott az ottani plébánossal, hogy küld hozzá sokgyerekes házaspárokat, akik saját életük alapján tesznek tanúságot a nagy család mellett. A következő szombaton már útnak is indított bennünket Laci bácsi. A Juhász házaspár Ócsáról feljött értünk Budapestre, onnan mentünk együtt tovább Csorvásra. Az út hosszú volt, bizony este 10 óra körül járhatott az idő, mire odaértünk. A plébános úr (atya, testvér) nem gondolta, hogy a beígért házaspárok ilyen rövid időn belül már mennek is. Szóval nem várt minket arra a napra. A jó adventi hidegben nekilátott a cserépkályha befűtésének, vacsora készítésének. Másnap a szentmise végén szólhattunk az ottani hívekhez, testvérekhez. A beszélgetős találkozóra csak délután került sor. Az Úr velünk volt, segített megfelelni a szép számú kérdésre. Végül közös imával, barátsággal búcsúztunk. Laci bácsi nem teljesen értette a csorvási plébános csodálkozását, hiszen ő megígérte, hogy küld valakiket. „Egyébként pedig imádkoztam értetek” – mondta.

Másik, ugyancsak emlékezetes élményünk – egy dusnoki út volt Laci bácsi szervezésében. Az ő csodálatos Isten-központú élete, elkötelezettsége nem tartotta fontosnak a túlságosan precízkedő, „agyonszervezett” találkozásokat. Húsvétra készült az egyház. Laci bácsit a dusnoki plébános lelkigyakorlat tartására hívta meg. A gyermekvállalás, Isten-hitre nevelés témában nekünk kellett szólnunk a testvérekhez. Aztán azt az üzenetet kaptuk, hogy ha lehet, vigyünk gitáros fiatalokat is, hogy együtt énekeljenek az ottani fiatalokkal. Nagy dolog volt akkor, hogy ilyen igény egyáltalán felmerül. Örültünk neki, s örültek fiaink, lányaink is. Szervezés nagy gyorsan, énekesek, gitárosok, autók, sőt benzin a kocsikba!... De hát „a világnak Krisztus kell”! Laci bácsi üzent, Jézus hív, menni kell! – Négy Trabanttal indult a karaván… Szegény plébános kissé megilletődött a létszámon. Vacsorára a közeli vendéglőbe vitt bennünket – gondolom, nem kis pénzébe kerültek Laci bácsi meghívottjai. A másnapi szentmisén közös éneklés, emelkedett, lelkes hangulat tette érezhetővé, hogy Jézus köztünk van, s mi mindnyájan testvérek vagyunk. Délután a fiatalok még komoly pingpong-csatákat vívtak. Aztán elcsendesedés, majd közös éneklés, Istendicsőítés indulásig. – Laci bácsi áldásával, mosolyával keltünk útra.

Drága Laci bácsi! Áldjon meg az Úr most is, ott is! Érezzük, Nála vagy. Öleljen szívére, és engedje, hogy az akkori élmények munkálják – az emlékezés fátylát fellibbentve – azok lelkét, akik rajtad keresztül tapasztalhattak meg valami fontosat Isten Országából.

Gyombolai Mártonné Éva

„Veled virrasztok…”

Bisztrai Laci bácsi meghalt 2010. július 31-én. Aki nem ismerte, annak nem mond ez semmit. Hisz annyian halnak meg a világban… Ám aki találkozott vele, pláne ha valaki közelebbről ismerhette, annak megmozdul a lelkiismerete, s afelé lökdösi, hogy valami keveset tegyen meg abból a jóból, amit tőle látott.

Az utóbbiak közé tartozom én is. Halálának napja lelkiismeret-furdalást ébresztett bennem. Emlékeztetett arra a napra, amikor velem és értem virrasztott.

Hogy érthetőbb legyek: Negyven évvel ezelőtt, az évnek körülbelül ezekben a napjaiban ismertem meg őt.

Akkoriban velem is megtörtént, ami abban az időben másokkal is megesett, hogy az Állami Egyházügyi Hivatal főpásztorommal mondatta ki az ítéletet felettem. A részletek érdekesek lennének, de most nem rólam van szó. A lényeg az, hogy az esztergomi főegyházmegye ordináriusa közölte velem, egy évre visszavonja tőlem a működési engedélyt, mert az ÁEH-ban „nagyon haragszanak” rám.

Mit mondjak? Enyhén szólva féltem a kilátástalanságtól. Meglehetősen gyámoltalan voltam koromnál fogva, meg tapasztalatlanságom miatt is, de ilyenkor – érthetetlenül – előbukkan a segítség. Volt egy váci egyházmegyés pap, aki idős fejjel jelenleg is állja a sarat a Kalocsa-kecskeméti Főegyházmegyében. Fritz Péternek hívják. Ő volt számomra akkor az „érthetetlenül felbukkanó segítség”. Áldja meg a Mindenható minden lépését. Azt mondta, elvisz egy olyan paphoz, aki befogad, nemcsak egy évre, hanem amíg bajban leszek. Így volt. Magyar Mihálynak hívták, Jászkarajenőn volt plébános, áldja meg őt is haló porában a Mindenható. Nála ismertem meg Bisztrai Lacit, aki Törtelen volt plébános, és lett az én gyóntatóm egy évig. Amit el akarok mondani vele kapcsolatban, az a következő:

Megismerkedésünk után néhány hónappal meglátogattam szüleimet, akik az Ipoly völgyében laktak. Visszafelé valami rettenetes dolog történt. Rosszul számítottam ki az időt és a sok csatlakozást, s ezért lekéstem az akkor még Cegléd-Vezseny közt járó kisvonat utolsó járatát. Mivel másnap reggel hét órakor miséznem kellett, úgy döntöttem, elindulok gyalog Ceglédről Jászkarajenőre. Néhány kilométer után eleredt az ónos eső. Aztán egyre jobban zuhogott. Vártam, hogy eláll, de nem tette. Sapkám, esernyőm nem volt. Perceken belül rám fagyott a ruha. Még reményem sem lehetett, hogy a testem fölmelegíti átázott ruhámat, mert az utánpótlás vigasztalanul zuhogott. Egyre riasztóbban tört rám a gondolat: most fogok meghalni. Szinte már öntudatlanul ébredt föl bennem, mint valami szalmaszál, hogy Törtelig el kell mennem. Ott lakik Bisztrai Laci. Magam sem tudom, hogy értem oda. Az idő úgy két óra körül járt, éjfél után. Féltem, hogy nem nyit ajtót, mert az jut eszébe, hogy aki ilyenkor zörget, az biztosan betörő. De nem így volt. Kinyitotta az ajtót, mert azt gondolta, beteghez hívják. Amikor meglátott, bevonszolt a plébániára, nagy üggyel-bajjal leszedte rólam a fagyos ruhát, betakargatott, teát főzött, a cserépkályha ajtaját kinyitotta, s oda ültetett, hogy fölmelegedjem. Mikor már kicsit jobban voltam, kértem, hogy feküdjön le, majd kimegyek a hajnali kisvonathoz, s eljutok Jászkarajenőre. Ezt mondta: „Ha már nem tudok a szenvedésedből átvenni, legalább veled virrasztok.”

Lehetne itt szép gondolatokat írni az irgalmasság testi cselekedeteiről. Lehetne magasztalni Bisztrai Lacit, s joggal. Halálának okán azonban hangosan megszólaló lelkiismeretem az Örökkévalót szólongatja inkább: Te, aki hajunk szálát is számon tartod, és nem terhelsz minket erőnkön fölül, taníts meg virrasztani embertestvéreink szenvedésének idején!

Sági László



Remek tanulmányában ez év elején még ő emlékezett meg lapunkban Albert Camus halálának 50. évfordulójáról („Érted vagyok”, 2010. április), most pedig már az ő váratlan haláláról kell megemlékeznünk. Életének 79. évében, 2010. augusztus 1-én az örök hazába költözött ***Tunyogi Csapó Gábor,*** *a „nem középiskolás fokon” alkotó költő, novellista, regényíró, esszéista és közíró, aki a filozófiában, a pszichológiában és a politológiában is kiemelkedően járatos volt (ez utóbbira nézve ld. egyik tanulmányának részleteit a következő lapon). Itthon – sajnos – leginkább csak az „Érted vagyok” olvasói találkozhattak műveivel (ld. keretes összefoglalónkat), mivel több mint 40 éven át Ausztriában, illetve Németországban élt, és műveinek döntő többségét németül írta. Magyarul mindössze két kötete jelent meg: 1991-ig írt verseinek gyűjteménye (Az időtlenség kőszilánkja, magánkiadás, Szeged 1991), illetve 1956-tal kapcsolatos tanulmányainak és verseinek összeállítása (A Mérleg jegyében, Antológia Kiadó, Lakitelek 2007). Ez utóbbi kötet hátlapján tette közzé Rendhagyó (ön)életrajzát, amelyet most mi is közlünk:*

Hitem szerint azzal kezdődött az egész, hogy „teremté Isten az eget és a földet”. Nem tudom, miért, de Ő bizonyára tudta/tudja, mit csinál(t), ami persze azt is jelenti, hogy ebben az egész teremtett világegyetemben véletlenül sem történhet bármi is véletlenül.

Az sem lehet véletlen tehát, hogy jómagam megszülettem, 1932-ben, Szeged városában. Bizonyára nem véletlen, hogy olyan szülőket kaptam, akikre máig is csak a legmélyebb tisztelettel és szeretettel tudok felpillantani. Az sem lehetett véletlen, hogy öt és fél éves gyermekként nálam két évvel idősebb, tragikus hirtelenséggel elhunyt bátyám ravatala mellett elkezdetem gondolkodni azon, mire is jó ez az egész…

S hogy röviden felsoroljam az életem menetét meghatározó nem-véletleneket: 1944-45-ben serdülő suhancként be kellett kóborolnom két csatatérré vált országot; 1951-ben kiebrudaltak az akkori Magyarország főiskoláiról „destruktív pacifizmusom” miatt; 1953 márciusától 1955 júliusáig a néphadseregnek nevezett testület munkaszolgálatos katonája, majd 1955 augusztusától 1956 augusztusáig a pécsi István-akna csillése voltam; 1956. október 17-étől december közepéig csináltam egyet és mást, amit a szerintem illetéktelen illetékesek „népellenesnek” minősítettek. 1956. december 18-áról 19-ére virradó éjen átcsúsztam a magyar-osztrák határon; ettől kezdve kettős életet éltem: Kocsis Gábor fedőnéven kiterjedt (köz)írói tevékenységet folytattam magyar és német nyelven, ami miatt 1977-ben a Kádár-kormány megfosztott a magyar állampolgárságtól, amelyet az Antall-kormánytól visszakaptam, megtoldva a Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztjével.

„Polgári” létem legjelentősebb nem-véletlenje az volt, hogy az Úr még 1958-ban megajándékozott a nekem szánt élettárssal, akivel átverekedtük magunkat az életen, s felneveltünk három gyermeket, akik ma már megállnak a maguk lábán.

1997-ben elértem a nyugdíjas korhatárt, s visszatértem magyar földre meghalni, ami azonban eleddig – sajnos – nem sikerült…

Versek: 2006. június, 2010. április

Novellák: Dédapám halála (2003. október), Karácsonyi ballada (2003. december), A szatymazi bárány (2004. április), Amor anomalis (2004. június), Szellem a cellában (2005. június-augusztus), A szenteste története (2005. december), Az angyal nem téved (2006. december), Gondolatok a sötétzárkában (2007. október)

Tanulmányok: Szabadság és rend, jog és felelősség (2004. augusztus-október-december), Forradalom a félelem ellen (2008. október), Sziszüphosz halhatatlan (2010. április)

Önéletrajzi regényrészletek: Válaszúton kamaszfővel (2006. október), Egy régi konfirmáció (2010. október)

Most sajnos mégis sikerült, szívinfarktus ragadta el váratlanul. Friss írásokkal nem gazdagít már minket, de hatalmas életművéből meritve a későbbiekben is szeretnénk felidézni alakját és gazdag szellemi termését. Egyelőre azzal a verssel búcsúzunk tőle, amelyet zseniális pedagógus édesapja, az ország első magángimnáziumának létrehozója (ld. „Érted vagyok”, 2006. augusztus), Tunyogi Csapó János halálakor írt:

Búcsú helyett

Gömbfelületen távolodó két pont.
Elszakadásunk csak nekünk fáj,
és Istennek is talán,
aki ilyenkor kérdi meg magától,
valóban igen jó-é mindaz,
amit alkotott vala.

Sínek, csillagok, csattogjatok!
Fémsikoltás zuhan betonsötétre,
a fájdalom ultrahangja
megrepeszt minden üveget.
(Így hasadt meg egykor a templomkárpit,
de a földindulás most elmarad,
s az emberek sem hullanak térdre, mondván:
bizony, Istennek fia volt ez…)

Nem, ez csak egyszerű távolodás a felületen.
S a sugarak szálán
az örök-egy középpontig ereszkedni
kinek adatik?
Kinek s mikor?

A csillagképek átrendeződnek.
Roppant gálya az ég,
a semmi sötétzöld örvényei fölött
mereven tovasiklik –

Acél zizeg,
fények csörögnek,
a szél iszonyú kőtömb, zuhan a homlokomra.

Magunkra maradunk újra
a renddé merevült zavar zsivajában.

Vízválasztón

2002 júliusában

(részletek)

Mivel évtizedeken át figyeltem a legdemokratikusabbnak nevezett nyugati államok politikai életét, már régen felismertem azt, hogy a négyévente rituálisan megismételt választások ezekben a demokráciákban is éppúgy szemfényvesztésnek tekinthetők, mint a diktatórikus egypárti államok választási cirkuszai. A különbség csak annyi: a többpárti államban a választópolgár elhiheti vagy elhitetheti magával – ha elég buta –, hogy valóban érdemleges döntést hoz akkor, amikor erre vagy arra a pártra szavaz. S no persze: a többpárti szemfényvesztés sokkal több pénzt és energiát emészt föl, amit mind nemesebb célokra lehetne fordítani.

Ezért kissé kesernyés kuncogással követem a parlamenti és parlamenten kívüli vitákat arról, hogy manipulálták-e a választásokat. Hölgyeim és Uraim! A választásokat mindig, mindenütt manipulálják, mégpedig teljesen legálisan, tekintettel arra, hogy a választási törvények lehetővé teszik a manipulációt, aminek következtében évtizedek óta szinte soha, sehol nem alakult olyan kormány, amilyet a választópolgárok többsége szeretett volna. S ha ez mégis előfordult, abban sem volt köszönet, hiszen minden kormány csak azt folytatta, amit elődje csinált, a választási ígéretektől függetlenül egyetlen párt sem képes igazán másképp kormányozni, tekintettel arra, hogy az emberiség sorsát olyan tények, tényezők – realitások – határozzák meg, amelyeket politikai eszközökkel nem, vagy csak nagyon csekély mértékben lehet befolyásolni. E tények: a Föld minden eddigi képzeletet felülmúló túlnépesedése, a nem reprodukálható energiahordozók és az ivóvízkészletek rohamos fogyatkozása, a megtermelt és megtermelhető, az élethez alapvetően szükséges javak mennyiségének korlátozottsága, a szédítő iramban globálisan terjedő környezetszennyezés és a hasznosan foglalkoztatható egyedek számának rohamos csökkenése a technológiai fejlődés következtében. Ezek durva és kérlelhetetlen, anyagi – materiális – realitások, amelyeken semmiféle politikai akarat nem tud, nem tudhat változtatni. Elképzelhetők természetesen olyan (gazdaság)politikai döntések, amelyek radikálisan orvosolhatnák például az élethez alapvetően szükséges javak – élelmiszer, ivóvíz, energia – elosztásának igazságtalanságait, de hát vannak nem anyagi természetű realitások is, így például az emberiség legalább kilencven százalékának önzése és ostobasága, aminek következtében a Föld mai népességének egyharmada az éhhalál szélén tántorog, másik harmada súlyosan alultáplált, míg a harmadik harmad betegre zabálja magát. De hát tessék elképzelni: Mi történnék azzal a kormánnyal, lett légyen mégoly demokratikusan és tisztán megválasztva is, amely megpróbálná egy jóléti államban fejadagolni az alapvető élelmiszereket, az ivóvizet és az energiát!...

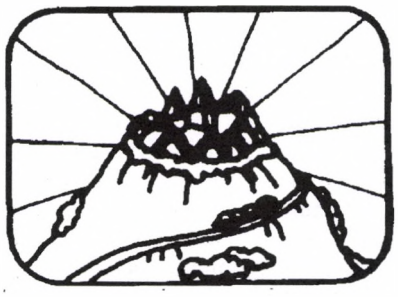
Itt kell kitérnünk a sokak fülében nagyon rosszul hangzó globális szó értelmére. A szó maga persze ártatlan, mint a ma született bárány: globus = gömb, ebben az összefüggésben a Föld, az a (csaknem) gömb alakú égitest – csillagászati méretekben még csak nem is gombóc, legfeljebb porszem –, amelynek felületén ma mintegy hatmilliárd ember él, körülbelül tizenkétszer annyi, mint amennyinek tartósan biztosítani tudná a mai jóléti államok polgárainak életszínvonalát. (Ezt nálam sokkal okosabbak már harminc évvel ezelőtt kiszámolták.) Globális pedig minden olyan jelenség, amely valamilyen formában a gömb egészét érinti. A fent leírt gondok tehát globálisak, s valamennyiünk közös érdeke lenne, hogy egyöntetű, globális intézkedésekkel próbáljuk megoldani, vagy legalábbis enyhíteni azokat. Ennek ellenére százezrek, sőt milliók vadulnak meg a globális és globalizáció szavak hallatán, sajnos teljes joggal, mert a globalizáció a mai gyakorlatban egészen mást jelent, ti. azt, hogy egy zárt, voltaképpen elenyészően kicsiny, de óriási gazdasági, pénzügyi és információs hatalommal rendelkező csoport saját érdekeit terjeszti ki az egész bolygóra, kiszipolyozván annak minden népét, s kíméletlen rablógazdálkodást folytatván a különben is kimerülőben lévő erőforrásokkal...

A vak is megláthatja: a nagy globalizációs sakkjátszmában senkinek nem érdeke, hogy az egykori „szocialista tömb" nagy történelmi múlttal rendelkező országaiban tartósan az itt élő nemzetek érdekeit őszintén, tisztességesen és határozottan képviselő erők kormányozzanak. Nincs itt semmiféle összeesküvés: üzlet van... Naivitás lenne tehát azt hinni, hogy az 1990 óta ebben a térségben – a balti államoktól le egészen Bulgáriáig – kialakult „politikai váltógazdaság" a véletlen műve, s hogy ez az itt élő nemzetek többségi akaratán alapul. Ó nem! Pontosan kidolgozott, végtelenül cinikus és aljas koreográfia szerint mentek és mennek a dolgok. Mert valójában minden a ma egyedüli, az USA – értsd: Wall Street – vezetése alatt álló világhatalom érdekeinek megfelelően történt és történik...

Próbáljuk meg végezetül a bevezetőben megrajzolt globális képbe illesztve szemlélni helyzetünket. Tekintettel a leírt globális problémákra a kor parancsa lenne a globalizáció mint globálisan egybehangolt küzdelem e globális gondokkal szemben. S ha képesek lennénk erre, akkor – talán – ki is alakulhatna az áhított globális világrend, persze nem úgy, ahogy azt tudós közgazdászok, fináncczsenik, politikusok és reklámbűvészek elképzelik, és el akarják hitetni velünk. Ó nem! Az emberiség csak akkor élheti túl valamennyire is szervezett formában a 21. századot, ha úgy rendezzük be a Földet, mint egyetlen hatalmas, nagyon szigorú középkori kolostort, amelyben úgy élünk együtt valójában kiállhatatlannak tartott, esetleg gyűlölt embertestvéreinkkel, mintha szeretnénk egymást, belátván azt, hogy a Krisztus szellemében értelmezett felebaráti szeretet ma már nem erkölcsi luxuscikk, hanem általános gazdasági, politikai és társadalmi szükségszerűség...

Tunyogi Csapó Gábor

(A teljes írást minden érdeklődőnek szívesen rendelkezésére bocsátja a szerkesztőség.)



Szegény Dzsoni és Árnika

Lázár Ervin evangéliumi üzenete

Egyszer volt, hol nem volt, élt egyszer egy Lázár Ervin nevű meseíró, aki az élet nagy igazságait jobbnál jobb mesékbe ágyazva adta át nekünk, s akit talán még ma sem ismerünk, értékelünk eléggé…

„– Miért írsz meséket?

– A játékhoz való vonzódás miatt… Azt hiszik az emberek, hogy mesét írni könnyű. Pedig hát ez a legnehezebb műfaj, mert… Miért is? Na igen… Azt hiszik, gyerekeknek írom. A kiadónál is megkérdezték, hány éveseknek? Mit jelezzenek a borítón? Én nem hány éveseknek írom a meséket. Abból fogalmazok meg valamit, ami megmarad az emberben a gyermekségből.”

Lázár Ervin *A kisfiú meg az oroszlánok* című meseregényével tűnt föl (1964). A gyermekhős, Peti élénk képzelőereje életre kelti a romos pajtába képzelt oroszlánokat. Ezt akkora meggyőződéssel teszi, hogy elfoglalt, komoly apja is belemegy a játékba, vagyis megérti, hogy ez nem más, mint fiának a magány elleni lázadása és … nem bontja le a pajtát.

A Hétfejű Tündér c. kötet (1973) meséinek egy csoportja a klasszikus népmesei elemek lázárervines variációja a szeretet hangnemében. Ez a szívszorító, önzetlen, fantasztikus, mégis emberi szeretet végigkíséri az író történeteit, de leginkább éppen a címadó mesében érthető meg a lényege: a vissza nem ütés elve.

Hogy is szól a mese? A rácpácegresi, magát csúnyának gondoló kisfiú zenélni nem tudó zenész szomszédai biztatására levágja a Hétfejű Tündér hat fejét, és éppen a hetedik ellen fenekedik… *De akkor elkapott! Szorosan magához ölelt, mozdulni sem tudtam. – Te bolond, te bolond! – mondta kedvesen. Megcsókolt jobbról, megcsókolt balról, megcirógatott... És akkor megértettem: Ez nem öl meg engem, ez nem varázsolt el engem, ez nem bánt engem, ez szeret engem!*

És a fiú soha többé nem megy vissza Rácpácegresre, mert őriznie kell a jóságos tündér egyetlen fejét – nehogy elvesszen –, s mert a tündér szemében meglátja magát: *A lábam egyenes volt, a hasam sima, a fejem hosszúkás, nem voltam se bandzsa, se lapátfülű, se tyúkmellű, se harcsaszájú.*

Ha A Hétfejű Tündérre azt mondjuk, hogy a szeretet hangnemében íródott, akkor a *Szegény Dzsoni és Árnika* (1983) történetében az akarat a domináns akkord. Röviden úgy is mondhatnánk, ez Lázár Ervin akaratmeséje. Vagyis hogy nem elég a szeretet. A szerelmesek csak a boldogság küzdő-cselekvő akarásával érhetik el a céljukat.

Van a mesének két idevágó mozzanata, két – egymást erősítő – szövegrész a közepén és a végén:

– Ne félj, Dzsoni – mondta Árnika –, ha nagyon akarjuk, megtaláljuk a Hétfejű Tündért.

Az író itt megszakítja a meseszövést, és belehallgathatunk apa és lánya párbeszédébe, akik arra szövetkeztek, hogy megírják ezt a mesét:

– Nagyon akarják, ugye?

– Igen.

– És ha valaki valamit nagyon akar, azt tényleg meg tudja csinálni?

– Azt hiszem.

– Nem vagy benne biztos?

– Hát nem is tudom... Abban vagyok csak biztos, hogy nagyon kell akarni.

A befejező párbeszéd pedig így rímel az előbbire:

– Ebben a mesében minden jóra fordult.

– Miért, baj?

– Dehogyis. Éppen az a jó benne...A valóságban is minden jóra fordul?

– A valóságban? Nem. Sajnos nem.

– Akkor ez egy nem igaz mese volt?

– Dehogynem. Azt jelenti, hogy mi mind a ketten nagyon-nagyon akarjuk, hogy a valóságban is minden jóra forduljon.

– Én is nagyon-nagyon akarom. Te mondtad, hogy nagyon-nagyon kell akarni. Akkor is, ha nem biztos, hogy sikerül.

Szegény Dzsoni és Árnika című meseregényében a szeretet és az akarat összekapcsolásával bontja ki Lázár Ervin a valakihez tartozás, a másokért élés boldogító voltát, az önmegvalósítás egyedüli reális módját. Erre nemcsak a két főszereplő a példa, hanem szinte az összes többi szereplő is „ráébred” erre a titokra. Az önzés tunyaságát legyőző cselekvő szeretet kitűnő példája a „tizenkét nagyon testvér” esete: immár nemcsak együtt sopánkodni tudnak, hanem Árnika segítségével rájönnek arra is, menynyivel boldogabb lehetne az életük, ha megosztanák egymással a terheket, gondokat, bajokat, no meg az örömet:

„Akármelyikőtök beleesne a folyóba, biztos lehetne benne, hogy a többi tizenegy utána ugrik, és kihúzza... Nagy bizalom és szeretet lehetne bennetek” – tanítja őket a királylány, és mert megfogadják a tanácsát, hamarosan meg is tapasztalják a gyümölcseit. Az örökké sértődő Rézbányai Győzőt „ellensértődéssel” győzi meg Dzsoni. A hatás: végre rájön, hogy az emberek nem kerülik el nagy ívben, ha felhagy önző életmódjával, és megpróbál segíteni a rászorulókon. Máskor egy futballcsapatnyi ember érez rá saját képességeire, megintcsak Dzsoni segítségével, és válik sikeres, boldog emberré a marcona rablósors helyett.

A meseszövés, az alakok megformálása olyan életszerű, a népmesékkel ellentétben olyan hétköznapi hősöket állít elénk, hogy általuk megértjük: „Ha nagyon-nagyon akarjuk”, nekünk is sikerülhet! Nézzük például Östör királyt! Milyen esendő gyakori dühösségével, de ugyanakkor milyen bölcs is a rendelete saját haragja következményeit illetően:

– Most akármit mondok, ne törődjetek vele! Haj, de mérges vagyok, legjobb, ha nem is kerültök a szemem elé, kutya teremtette, mert hátrakötöm a sarkatokat! Tűnjetek el, és számoljatok ezerig, s akkor nézzétek meg, hogy mérges vagyok-e még!

(Mai szülőknek is megfontolandó tanács kamaszokkal való bánásmódra…)

A mesék nyelvezete ugyancsak egyedülálló, határozottan jellemzi

Lázár Ervint, és alátámasztja azt az írói ars poeticát, hogy ő abból fogalmaz meg valamit, ami megmaradt az emberben a gyermekségből. A gyermeki logika kristálytiszta értelmezése szerint így lesz a Miska macskából Mikkamakka, az „...ég a házad ideki"-ből Berzsián és Dideki.

Nyelvi és szójátékai nemritkán túllépnek a felnőttek szókincsén, gyakran új szavakat hozva létre, például a Százarcú kedvenc felkiáltása: „azt a kacska-macska farkát". Vagy kinek jut eszébe elemezni, ahogy Rézbányai Győző „kuporgott, guborgott"? Tökéletesen érthető. Nem?

Aztán itt vannak a szereplők nevei: Östör király, Ipiapacs, a hírhedett rabló, a Százarcú boszorka, Szegény Dzsoni, a világ legszabadabb embere és a többi, akiket már említettünk... Igazán fantáziadús nevek, akár a klasszikus eposzok állandó jelzői, egyszerre jellemzik is viselőjüket.

A gyermekek (és gyermeklelkű felnőttek!) szókincsét is remekül fejleszti a gyakorta alkalmazott szóhalmozás, annak hatásáról nem is beszélve. Például Árnikáék nem hagyták a réten Rézbányait „sértődötten, fájó szívvel, búskomoran, bánatosan, nekikeseredetten", hanem megvigasztalták.

És íme a fokozás egy különös formája: „a Szegény Dzsoni SC a világ minden futballcsapatát könnyedén legyőzte, megnyerték az Európa-kupát, a Világ-kupát, az Óperenciás-kupát, és a Kupa-kupát is megnyerték."

Számomra – a gyermekien tiszta gondolkodásán túl – azért is különösen kedvesek Lázár Ervin meséi, mert meghökkentő, váratlan, fordulatokkal teli a cselekmény, vagy akár egy rövid párbeszéd is. Például A Hétfejű Tündér c. kötet bevezetőjében ezt olvashatjuk:

– Mit csináltál mostanában? – kérdezte Juli.

– Uborkát egyeltem, őrséget kettőztem, dinnyét harmadoltam, főzsiványt négyeltem, ötöltem-hatoltam, erdőben heteltem, miattad nyolcultam, nem kilencedeztem, gonoszt tizedeltem.

– Húha! – mondta Juli

– Azt nem hoztam – csóválta fejét a cserkesz.

– Hát mit hoztál?

– Apádnak almavesszőt, Györgynek gyömbérgyökért, anyádnak fűzfaágat, hadd teremjen tercinákat.

– Micinákat?

– Ter.

– És nekem mit hoztál?

– Mesét.

– Hol van?

– Már odaadtam.

„– Néhány helyen számon kérték a mese tanulságát is. Semmi. Tanmeséket írni, nekem nem fekszik. Régen sem szerettem a tanmeséket."

* * *

Lehetne még elemezni, hogy mitől olyan jók Lázár Ervin meséi, mégis úgy gondolom, legjobb, ha a kedves leendő olvasó kézbe veszi őket, és maga győződik meg. Biztatásul még egy történet: Péter öcsémmel annak idején az iskolában sikeresen megutáltatták a nyomtatott betűnek még a látását is. Ehhez hozzátett még anyukája is, aki otthon gyakran ezzel szerelte le Peti túlpörgését: „Eredj olvasni!", vagyis büntetés számba ment a dolog. Tízéves korára ez az ellenszenv már több tantárgyra is kihatóan kórossá vált, amikor is egyszer nálunk nyaralt Nagyvázsonyban. Az ebéd utáni csendes pihenő szentség lévén, neki is muszáj volt lefeküdnie. Hogy ne unatkozzon, feltettem a Szegény Dzsoni és Árnikát lemezen. Érdeklődve hallgatta, de amikor a rablók üldözni kezdték Dzsonit a kacsával – hirtelen elment az áram (a főkapcsolóval könnyen megoldható...). Peti kétségbe volt esve, most mi lesz velük? Mire nagylelkűen felajánlottam a könyvbeli folytatást. Mondtam, nekem most nincs ugyan időm felolvasni, de nézd, itt jönnek a rablók... Azóta olvas mást is... Saját gyermekeink is ezen nevelődtek (Fésűs Éva meséi mellett), és ma mindegyik szenvedélyes könyvmoly (az erkölcsi tartalmat tarsolyukban hordozva!). Lehet, hogy Lázár Ervin nem akart tanmeséket írni, de hogy mi sokat tanultunk-tanulunk belőlük, az tény. Köszönjük!

Kollár Gabi

Immánuel-változatok

„Az Ige testté lett, közöttünk lakott, és láttuk..." (Jn 1,14)

Lezajlott a gyermekkarácsonyi ünnepség, s a család hazafelé tartott. Az ötéves kislány angyalszerepet kapott. Nagy izgalommal készülődött az ünnepségre, a szöveget már az egész család fújta. Az angyaljelmezt az édesanyja maga készítette – szóval teljes körű volt az otthoni foglalkoztatottság. Minden nagyon jól sikerült, a gyermek mégis lógó orral, magába mélyedve hallgatott. Az anyja ismerte már ezt a fajta gyermekcsöndet, és tudta, hogy e mögött rendszerint valamiféle mélységes csalódás rejtőzik. Meg is kérdezte rögtön, valami baj van-e talán, amiért olyan szótlan és szomorú, pedig minden olyan jól sikerült. A gyermek egy ideig hallgatott, majd lemondóan így szólt: „Hát mégsem lettem angyal..., pedig annyira, de annyira szerettem volna."

Ugye ismerősek ezek a megváltozási kudarcok, a szentség-élmény utáni lelki másnaposság! „Pedig annyira Isten-közelben voltam – siránkozunk –, és úgy megfogadtam, na és mi maradt belőle...?"

De feltehetjük a kérdést: Vajon mi késztet arra egy ötéves gyermeket, akinek emberileg szólva mindene megvan, szerető család, segítő környezet, tárgyi ajándékok sokasága, hogy elvágyódjon ebből a világból? Miért akar jelen lenni egy másik világban, miért vágyik máslényegűségre, honnan van a szívében az isteni minőség utáni sóvárgás? És mi lesz ezzel később? Egyszerűen kinőjük? Vagy életünk végéig elvágyódunk a mi kis ember-boldogságunkból, mert fájnak annak a határai, esendőségei? Vagy nem merünk igazán tükörbe nézni, és angyalnak gondoljuk magunkat, pedig nagyon is besötétíti mondatainkat, tetteinket az, akit Gyökössy Endre így hívott: az árnyékszemélyiségünk.

Ebben az ötéves gyermeki szomorúságban benne rejtőzik emberlétünk egész gyötrelme, az, amit a költők úgy neveznek, hogy az ember egyszerre ég fia és föld fia, vagy amiről a 8. zsoltár beszél, amikor rácsodálkozik a teremtett világra: *„Ha látom az eget, kezed alkotását, a holdat és a csillagokat, amelyeket ráhelyeztél, micsoda a halandó, mondom, hogy törődsz vele, és az emberfia, hogy gondod van rá? Kevéssel tetted őt kisebbé Istennél, dicsőség-*

gel és méltósággal koronáztad meg. Úrrá tetted kezed alkotásain, mindent a lába alá vetettél” (Zsolt 8,4-10).

De hogyan is van az, hogy mi is angyalian tudunk szeretni, mennyei örömöket élünk át, istenien nagylelkűek tudunk lenni, túlnani erők birtokosának tudjuk magunkat, azután pedig pontosan mindennek az ellenkezőjébe süllyedünk? Mi vagyunk az a házszám, ahová a hétördög beköltözik. Mégpedig bútorostul. Úgy, mint aki örökös lakást akar venni. Még kitessékelni sem tudjuk, mert erősebb nálunk!

Amit az ötéves gyermek megfogalmazott, az mindnyájunk alapélménye: igen, mi emberbőrben csak ennyit tudunk! Azért ez mégsem kevés. Hogy ebbe mi minden fér bele, arra az inkarnáció csodája a válasz.

Karácsony: új időszámítás, meghívás az „új ember” minőségére, amelyben valóságosan jelen van az isteni létmód. Erről a különös üdvtörténeti beteljesedésről az evangélisták kétféle műfajban tudósítanak. Az egyik az elbeszélő – ma úgy mondanánk, akciós – változat. Ez a pásztoros, három királyos, jászolos történet. A másik megközelítés pedig a jánosi, a filozofikus, a görög hallgatóságnak szóló elmélkedés arról, hogy kezdetben volt az Ige, és ez az Ige, az erővel telített Szó, testté lett. Valójában mindkét műfaj azt az üdvtörténeti döbbenetet önti szavakba, hogy „Immánuel”, azaz „velünk van Isten”. Nem nekünk kell átváltozásokkal kísérletezni, mert van Istentől kapott embermintánk: a názáreti vándorpróféta személyében!

Mert az Ige testté lett. Ezt a sokszor hallott mondatot nehéz igazán megérteni, ezért a születés csodájáról egy afrikai történetet, vagy talán legendát idézek:

„Kelet-Afrikában van egy törzs, amelyben a gyerek megszületésének idejét nem világrajövetelének napjától, sőt nem is a fogantatás napjától számítják. E törzs számára a születés kelte azt a napot jelöli, amikor a leendő anya először gondol majdani gyermekére. Az anya, amikor úgy



érzi, eljött az ideje, hogy gyermeke legyen, elvonul az erdőbe, és magányosan ül egy fa alatt mindaddig, amíg bensőjében meg nem hallja gyermeke énekét. Amint ez megtörtént, az anya visszatér a falujába, és megtanítja az éneket a leendő apának. Ezután ezzel az énekkel hívogatják a gyereket. Miután a gyerek megfogant, az asszony a méhében hordott kisbabának énekel, és megtanítja a dalt a falu bábáinak és öregasszonyainak, akik a vajúdás alatt és a születés csodálatos pillanatában ezzel az énekkel köszöntik a gyermeket. A szülés után valamennyi falubeli megtanulja az újszülött énekét. Ez a dal ezután élete minden fontos pillanatában elkíséri. Ezt éneklik neki, amikor valami baja esik, ezt éneklik győzelmek, szertartások, felavatások alkalmával vagy a házasságkötési ceremónián. Amikor élete végén szerettei összegyűlnek a halálos ágyánál, utoljára hangzik fel a dal.” (Jack Kornfield)

Az afrikai történet szerint kezdetben volt a dallam, amely egyszer csak földet ért, és életté vált. János evangélista pedig arról ír, hogy kezdetben volt az Ige, a Szó, és ez vált életté. „Közöttünk lakozott..., és mi megláthattuk, milyen is az, telve kegyelemmel és igazsággal” (Jn 1,14). Ez az isteni minőség különös módon fogalmazódott meg a názáreti Jézus születésében, ez nyilvánult meg munkájában, tanításában és gyógyításaiban, kapcsolataiban és a halálában is.

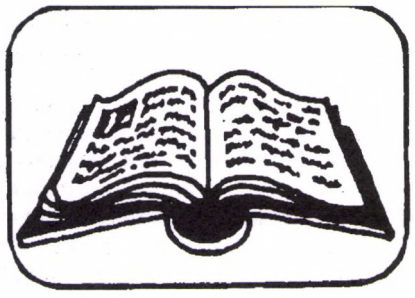
Ez a jézusi alapdallam minden ember életében felcsendülhet. Valójában emberlétünk küldetése ennek a „kihangosítása”. Amikor fiatalokkal beszélgetek, és arra terelődik a szó, hogy mit is akarsz csinálni az életeddel, olyan sokszor átélek valamiféle tehetetlenséget. Mert érzem a spirituális szomjúságot bennük, a keresést, de mégis olyan nehéz meggyőzni őket arról, hogy adatott a kezünkbe életminta, amit csak utánozni kellene. Egyik unokaöcsém tűzoltó akar lenni. S amikor rákérdeztem, hogy a pénzkeresésen túl van-e valami más motivációja is, nagyon elcsodálkozott. Nem is nagyon értette azt, hogy Istennek is lehet terve vele, és talán éppen általa akar majd jelen lenni, vagyis „megtestesülni” ebben a vállalatban. De akkor ezt már úgy hívják: küldetés. Neki pedig ez még idegen szó. Nem akadt még, aki megtanítsa rá.

A karácsonyi születés csodája azt üzeni, hogy a beteljesedés már földi életem során mögöttem lehet. Talán sok minden nem adatott meg, amiért imádkoztam, de egyvalami igen. Mégpedig jobban, mint kértem: az Ige testté lett. Nem maradt csupán istenes gondolat. Testté, majd írássá, Bibliává, majd a Lélek által újra megelevenedő és megelevenítő Szóvá, amely megtestesülhet bennem is. Az isteni minőség az életem része lehet – mégpedig el nem múlóan, örökkévalóan. Lehetek szegény vagy gazdag, élhetek magányosan vagy sokgyerekesként, de ha nálam lakik az Isten, kérhetek-e egyebet?

A legszebb karácsonyi képeslap, amelyet valaha kaptam, egy videoklip volt, egy fiatal vizsgamunkája a hajléktalanok karácsonyáról: Három ágrólszakadt férfi szenteste karácsonyozni akar. A patakban rálelnek egy félig kopasz fenyőfára. Azt kimentik, s egy rozsdás pléhbódé sarkában felállítják. Előkerül a gyufa és néhány ágrólszakadt dísz, s azután énekelnek, és szavaikkal Istent keresik. Közöttük is testté akar lenni az Ige, és általuk meg is testesül. Mert Ő is keres bennünket, nemcsak mi Őt. Olykor közelebb van hozzánk, mint hisszük. Általunk szól, simogat és szeret, vigasztal, erőt és reményt sugároz.

Nem is olyan nagy baj, ha nem sikerül angyallá válni! Neki sikerült tökéletes emberré válnia. Csak ezt a jézusi dallamot ne törölje ki semmi és senki a szívünkből! Őrizzük és védjük ezt, akár jobban is, mint az életünket! Mert ez maga az örök élet – vagyis beteljesülés –, már itt a földön.

Vörös Éva



BIBLIA

A decemberi elmélkedéseket Kovács László (Budapest) készítette, a januáriakat a sashalmi közösség tagjai, sorrendben: Átsné Kovács Erika, Bíró Géza és Kárpáti Lívia, Bisztrai György, Mészáros Imre (Zirc), illetve Topál Péter és Topál Szőke Ildikó.

December 5. — Advent 2. vasárnapja — Mt 3,1–12 — János a pusztában

Abban az időben Izrael római elnyomás alatt szenvedett. Már ötszáz éve nincs a népnek igazi vezére. A régi nagy cselekvő próféták korát az író próféták váltották fel. Megérett hát az idő, hogy Jahve, a zsidók nemzeti istene prófétát támasszon népének. Ekkor felbukkan egyszerre két ember is, két rokon, akikben a régi próféták tettereje és rettenthetetlen bátorsága lobog: János és Jézus. Mindketten mozgalmat indítanak, hogy a leigázott Izraelt Isten országává tegyék.

János egy pusztai közösségben, minden bizonnyal az esszénusok között nőtt fel. Ők tiltakozásul kivonultak a Szent Városból és a Templomból, és mai szóval kommunát, zárt gazdasági, kulturális, vallási telepet hoztak létre Júda pusztájában. A qumráni leletek tanúsága szerint az ő parancsuk volt, amit az evangélium idéz: „Szeresd felebarátodat, és gyűlöld ellenségedet” (Mt 5,45)!

Ebből az elzárt rendből, amelyet valamikor az „Igazság Tanítója” alapított, lép ki János. Világvégi véres leszámolást hirdető prófétaként – mint az eljövendő Messiás előfutára – létrehozza a maga felszabadító mozgalmát. Az aszkéta életű, teveszőr csuhát viselő próféta a Jahvéhoz térés jeleként vízbe meríti a mozgalomhoz csatlakozókat, és a végítélet képeivel remegteti meg hallgatói lelkét. A nagy leszámolásra meg kell szabadulni minden tisztátalanságtól, mert csak a tiszták, a Jahvéhoz hűségesek menekülnek meg. Özönlik hozzá a nép, de megjelennek a pártok képviselői is: a farizeusok (a nagy ellenállók) és a szadduceusok (a nagy behódolók) – az egyik csoport az „írástudók” képmutató vallásos-hazafias érzületével, a másik a papi arisztokrácia kollaboráló hitetlen-megfigyelői minőségében. János szerint mindkettőnek lesz bőven elszámolnivalója a már nem vízbe merítő, hanem tűzzel keresztelő Messiás előtt.

– Most arra gondolok, hogy a János körül forrongó tömegben hol is állnék, hol is állnánk? Nem nevelkedtem-e én is zárt világban, ahol kimondatlanul az volt törvény, hogy a barátot, a hittestvért, a magunkfajtát szeretni kell, de a gonosz máshitűeket, a hitetleneket, a velünk ellenségeseket gyűlöljük? Nem arra készültünk-e, hogy egyszer keresztes háborút indítsunk az elnyomó rendszer ellen, mint a Keresztelő és későbbi utóda, Kapisztrán Szent János is tette? Nem képmutató írástudókként forraltuk-e magunkban a gyűlölet vallásos és hazafias mérgét? Nem voltak-e sokan, akik hitevesztetten papi, főpapi köntösbe bújt ügynökökként hirdették az adventi evangéliumot?... És most hol állunk? Pontosabban, hogyan állunk az igazságot osztani akaró mozgalmakkal, messiásokkal és azok prófétáival?

December 12. — Advent 3. vasárnapja — Mt 11,2–11 — János a börtönben

Öltözzünk rózsaszínbe! Vegyünk fel rózsaszín szemüveget! Ma van az „örvendezés vasárnapja”, mert közel van már az Úr! Kicsit ünneprontás a mára rendelt evangélium. János, a Keresztelő börtönben ül, Machérusz várában, Heródes börtönében várja a halált. Mert nemcsak a farizeusokat és szadduceusokat, a pártembereket „osztotta ki”, hanem a pénzembereket, a vámosokat, a katonákat, a zsoldosokat, mi több, magát a királyt is, Nagy Heródes vérfertőzésben élő fiát, Heródes Antipászt. Ennek ellenére mégis örömhír a mai történet!

János börtönbe került. Nincs mit csodálkozni ezen. Akik fellázadnak az uralkodó rend ellen, azoknak ez a sorsuk. Hacsak nem gyilkolják meg előbb az elnyomókat! János forradalom-előkészítő mozgalma megbukott, de egy bukott vezér nem törik meg. Annál is kevésbé, mert teljes nyugalommal mehetett rabláncra verve a börtönbe, hisz már ott a Jordánnál bemutatta azt, aki nem vízzel, hanem tűzzel keresztel, aki rövidesen lángba, vérbe borítja az országot, végrehajtva a nagy leszámolást.

Az apokaliptikus leszámolásról azonban semmi hír. A börtönben, a „beszélőn” elmondja két tanítványának lelki gyötrelmeit. Miért nem mozdul Jesua, miért nem feni már a fejszét, miért nem készíti a szórólapátot, miért nem indul már végigvinni Izraelben a véres kardot? Nem tudjuk, Mester. Ekkor elbődül a pusztai oroszlán: Akkor kérdezzétek meg: „Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várjunk?!”... A követek elindulnak.

Minek örülne a börtönben János, a Keresztelő? Annak, ha a Názáreti rokon azt üzenné vissza neki: „Bátyám, nyugodj! Már közel a nap, harcba szólítom Izraelt, és megfizetek ellenségeinknek. Felkoncoltatom az áruló főpapot, felakasztatom a vérfertőző zsidó királyt, és csapataink az Antónia-várban lenyakazzák a hódító római császár helytartóját. És akkor Izrael szabad lesz újra! És az ország Jahve országa lesz! Tarts ki, elsőnek téged foglak kiszabadítani!”... A követek nem ezt a hírt viszik Jánosnak.

Jézus üzenetének lényege ez: „János, én már a Jordánnál rájöttem, hogy csak rémálom és őrült idea a Hadúr, a Seregek Ura, Istene, Jahve, mint nemzeti isten, aki bosszút áll ellenségein, aki igazságot oszt és megtorol. Ilyen isten nincsen! Az Isten igazi arca: ő az, aki vakokat, sántákat, leprásokat, süketeket gyógyít, embereket támaszt új életre, aki igazi örömhírt visz a szegényeknek és raboknak. Az igazi Isten ABBA, az APÁNK!”... Hogy erre a hírre hogyan reagált János a börtön priccsén, nem tudjuk. De valószínű, hogy megváltás volt számára a halál.

– Megsiratta-e Jézus Jánost? Nem tudom, de olyan elegáns dicshimnuszt még nem hallottam, mint amilyet Jánosról mondott. Tanúságtétele azzal fejeződik be, hogy „asszonyok szülöttei között nem támadt nagyobb keresztelő Jánosnál”. Csak egy leheletnyi kritikát mond: „De aki legkisebb a mennyek országában, nagyobb, mint ő”. Magyarán: János, az erőszakos Isten prófétája nem ér fel a legkisebb szelíd prófétához sem!

Vajon én megértettem-e Jézus üzenetét? Hiszek-e Jézus Istenében, a büntetni, bosszút állni, megtorolni nem tudó ATYÁBAN, aki csak szeretni tud? Csatlakoztam-e igazán Jézus mozgalmához, amelynek legelképesztőbb követelménye az ellenség szeretete? Aki erre igent tud mondani, annak ez a mai nap igazán „örvendező vasárnap”!

December 19. — Advent 4. vasárnapja — Mt 1,18–24 — József első álma

József az álmok embere. Azon kevés helyen, ahol róla szólnak az evangéliumok, csaknem mindegyik az ő álmairól szól. Jung, a kiváló lélekbúvár, az álmok tudósa, bizonyára sokat tudna mesélni József, az ács álmairól, amint Thomas Mann, az író is sokat tudhatott és sokat mesélt a másik, az egyiptomi József álmairól. Számomra szimpatikusabb az álmodó József álmainak egyszerűbb megközelítése.

József rettenetesen kínos helyzetbe került a jegyesség alatt, ami a zsidóknál már a házassági szerződés megkötését jelentette, és törvényes házasságnak számított már az egyházi szertartás és az egybeköltözés előtt. Adva van egy menyasszony, aki terhes, de a gyerek nem a vőlegénytől van. A lány a zsidó törvény szerint házasságtörő, a házasságtörőt pedig agyon kell kövezni. Ha a férfi nyilvánosságra hozza, hogy nem ő a gyermek apja, a törvényt végre fogják hajtani a házasságtörőn. Az első követ neki kell a terhes jegyesre dobnia. Mit tegyen? Vegye el, és költözzenek össze? De jegyese megcsalta őt! Van egy másik megoldás is. Felbontja a házassági ígéretet tartalmazó szerződést, és titokban elküldi menyasszonyát. De elküldeni azt a leányt, aki a mindene, kedvese, szerelme?!

Aludj rá egyet, József! Ez az alvás nyilván álmatlan éjszakákat jelentett, míg dönteni tudott. Döntésében nagy szerepe lehetett az idézett mondatnak: „A hajadon méhében fogan, és fiút szül, és Emmánuelnek fogják hívni, ami annyit jelent: Velünk az Isten!” Ezt a vigasztaló mondatot Izajás mondta népének, amikor Ácház király belebonyolódva a szír-efraimi háborúba, emberáldozatot mutatott be a Gehenna völgyében: a fiát áldozta fel Molochnak a győzelemért. Izajás akkor azzal vigasztalta a népet, hogy Jahve a király nagy gonoszsága miatt sem veti el a népet, mert Ácház rövidesen megszülető gyermeke továbbviszi Júda királyságát, Dávid trónján... József dönt. Bármi történt is, vállalja Máriát és a gyermekét, hisz minden gyermek Isten megjelenése köztünk. És hátha ez a gyermek lesz a Jesua, ami annyit jelent, mint Szabadító... Döntése az anya és gyermeke mellett máris megszabadította Józsefet a kínzó, gyötrő vívódástól, hisz igaz ember módjára döntött a megbocsátás és az elfogadás nemes emberi érzületével.

– Aludj rá egyet! – mondjuk jó tanácsként másoknak, akik nehéz helyzetben vannak, és nehéz döntést kell hozniuk. Igaz döntést akkor tudunk hozni, ha nem a harag, a bosszú, a fejvesztett indulat vezet, ha lenyugodtunk, és tiszta fejjel, józanul, jó lélekkel döntünk. Vajon nekem eszembe jut-e az élet apróbb próbatételeiben is ez a megoldás?!

December 25. — Karácsony — Lk 2,15–20 — Jézus a jászolban

Eljött a csendes éj... Felzeng a „Mennyből az angyal”... és a „Pásztorok, pásztorok – örvendezve sietnek Jézushoz Betlehembe”... Szívet dobogtató, varázslatos Karácsony... Megszületett Betlehemben az Isten Fia... Mindent elborít a mennyei fényesség, és tűzijátékként vakítja a szemünket a karácsonyfa ezer csillagszórója... De jó nekünk, micsoda boldogság az életünk!

A kis Jézus megszületett, örvendjünk!

Ringasd el magad! – mondja a popfesztivál emlékezetes dala... Felejtsd el, hogy a valóság más! Hogy a városon kívül a juhok bűzös istállójában, az etetőjászolban fekszik egy rongyokba csavart kisgyerek, mellette a didergő anya és a kétségbeesett férj...

Ringasd el magad! Felejtsd el azt is, hogy a mesés történetben van egy olyan mondat, amelyet nem lehet megkerülni: „Ő a Messiás és az Úr. Ez a jele: Kisdedet találtok, pólyába takarva és *jászolba* fektetve.”

Ringasd el magad! Felejtsd el, hogy van egy *másik jele* is ennek a Messiásnak és Úrnak: A ***kereszt***, az ókor akasztófája! Teljesen összhangban van ez a jel a másikkal.

Ébredj fel! A tényeket nem szabad letagadni. Ha ez a gyerek és ez a felnőtt férfi a Szabadító és az Úr, akkor valami másféle hatalomról és uralomról szólhat ez a történet. Akkor nem ringathatod el magad abban a tudatban, hogy te annak az Istennek vagy a híve, aki él és uralkodik örökkön örökké! Akkor az istállóba kivert szolgagyerek és a keresztre került rabszolga irányában kell keresned az életednek és mások életének is a megoldását.

– Szolgaság, szolgálat. Ez lenne az én sorsom, és ebben lenne a világ megváltása?! Jó, az urak uralkodásáról van némi tapasztalatom. Ha lenne is kísértésem úrrá lenni, látva és tapasztalva uralmukat, könnyen elmehet tőle a kedvem. De szolgálni másokat, mint egy rabszolga, és ezt egy életen át?! Te, jászolban fekvő Gyerek, és te, keresztén függő Rabszolga, hogyan gondolhatod, hogy Téged válasszalak?

Alkudjunk: egyszer szolgálok, máskor uralkodok. Mondjuk, az urak előtt hajlongok, a szolgákat pedig taposom. Ez a „biciklista” szerep nem lenne jó? Felfelé hajlongani, lefelé taposni!? Jó, jó, ez csúnya dolog. De kiegyezhetnénk abban, hogy most igazán szolgálok, hogy majd egyszer úgy istenigazából uralkodhassak!

Gondolatban belenézek a Gyermek szemébe, és nézem, ahogy a Szolgaisten a keresztről rám tekint. Értem, „Uram”: Csak ha mindenki szolgál mindenkit, akkor lesz megmentve a világ! De miért pont én kezdjem? Jó, Te már elkezdted. Megfogtál...

Elindítom a karácsonyi lemezt: „Dicsőség mennyben az Istennek”... „Békesség, földön az embernek... Kit az igaz szeretet”...

December 26. — Szent Család ünnepe — Mt 2,12–15.19–23 — József újabb álmai

Apának lenni nem könnyű dolog! Józsefnek nem volt könnyű a házassága körüli iszonyú dilemmát megoldania, de nem kevésbé került ijesztő helyzetbe újdonsült apaként sem. A válságos helyzeteken ismét az álmok segítették át.

A bajt mindig az urak csinálják a kisember életében. Ott volt a római császár, Augusztusz, aki a világ urának képzelve magát, össze akarta számlálni az egész birodalomban, hogy mennyi alattvalója van. Ezért kellett Józsefnek az áldott állapotban lévő Máriával száz kilométert gyalogolnia Názáretből Betlehembe. Ott pedig a Dávid családjából leszármazottak hatalmas tömege miatt a szegény ács feleségének a városon kívüli barlangistállóban kellett megszülnie gyermekét. Micsoda fejfájást jelenthetett ez egy férjnek és leendő apának!

De ennél is veszélyesebb volt a helyzet, amikor egy másik úr, a zsidó király, a hatalomféltő Nagy Heródes holmi szóbeszéd hallatán, egy újszülött királyjelölt miatt elindította pribékjeit, hogy Betlehem környékén minden kétévesnél fiatalabb fiúgyermeket gyilkoljanak le. Micsoda álmatlan éjszakája kezdődött Józsefnek a hír hallatán! De éjnek idején megszületett a döntés. Még azon éjjel elindult a vadidegenbe, a több száz kilométerre lévő menhelyre, Egyiptomba.

Ugyanígy néhány év múlva döntést kellett hoznia a hazaköltözésről, amikor olyan hírek jöttek Izrael földjéről, hogy tiszta a levegő, a gyerekgyilkos Heródes meghalt. Újabb álmatlan éjszaka és újabb döntés. Újabb vándorlás.

De a hosszú út után újabb kelepce várta. Júdeában Heródes egyik fia, Archelaosz uralkodott, aki uralkodását, apjához méltóan, szintén vérfürdővel kezdte. Újabb intés, újabb döntés, amikor végre visszatérhetnek a kiindulási pontra, Názáretbe.

– Átgondolva az evangéliumi beszámolót, *Reményik Sándor* József, az ács, Istennel beszélget c. verse jutott eszembe. Karácsony háttéremberének példája példa lehet minden igaz férfiembernek, minden apának. Hogyan lehet valaki az „álmok embere”, de nem álmodozó. Hogyan lehet az Istennel való beszélgetésekben megtalálni a választ, és csendben, szerényen megvalósítani az Isten álmait… Néhány sor a versből:

Magasságos,
te tudod: nehéz ez az apaság,
Amit az én szegény vállamra tettél.
Apja volnék – és mégsem az vagyok.
Ez a gyermek… ha szemébe tekintek…
Istenem, a Te szemeid azok…
Ó, jó volt véle Egyiptomba futni,
S azután is óvni lépteit,
Fel a templomig, Jeruzsálemig,
Míg egyszer elmaradt…
S most olyan más az útja…
Vezetném, és Ő vezet engemet.
Csak azt tudom, a Te utadon jár,
Magasságos,
De ki tudja a Te ösvényedet?
Te vagy az atyja – én senki vagyok,
Az Evangéliumban hallgatok,
S hallgat rólam az Evangélium.

Január 1. — Újév — Lk 2,16–21 — A tudás hasznosítása

Az angyalok üzenete: Ma született az Üdvözítő! A pásztorok biztatják egymást: Hadd lássuk a történteket! Várták a Megváltót. Amikor hírt kaptak róla, mindjárt utána is jártak, elmentek, hogy saját szemükkel is lássák.

De Máriáról is mond egy nagyszerű dolgot a szentírás írója: „Szívébe véste szavaikat, és el-elgondolkodott rajtuk.” Úgy vélem, minden gondolkodó embernek ezt kell tennie: meghallgatni az „üzeneteket”, utánajárni a fontos, életbe vágó kérdéseknek, és azokat átelmélkedni, átgondolni, tisztázni. Így egyrészt kiszűrhetők az ellentmondások, másrészt a felszínesnél mélyebben is megérthetjük az összefüggéseket.

Az egyik veszély az, hogy csak a „tudatos” élményeknek hiszünk, és elfojtjuk a „tudattalan” üzenetek hangját. A másik veszély az, hogy elhanyagoljuk hétköznapi életfeladatainkat, a mindennapokkal való megküzdéshez szükséges képességeink fejlesztését; ekkor hiába vannak csodálatos „mélységeink”, improduktívak leszünk.

Ennek jobb megértéséhez egy tanulságos meséből szeretnék idézni egy összefoglaló részletet:

„A halász kiemel a tengerből egy palackot, amelyből egy dzsinn jön ki, és megfenyegeti, hogy elpusztítja. A halásznak sikerül egy ügyes csellel visszazárni a dzsinnt a palackba, és a palackot visszadobni a tengerbe. Sok év után a halász unokája is kifogja a palackot, de eszébe jut nagyapja intelme: Az ember csak azt tudja használni, amit megtanult használni!

De nem hagyta nyugodni a dolog, ezért elment a bölcshöz, és elmondta, hogy ő szeretné kiengedni a dzsinnt, hogy az varázstudást adhasson neki, vagy bármi mást, amit a dzsinnek adhatnak.

– Az persze nem jutott eszedbe – mondta a bölcs –, hogy a dzsinn esetleg nem teljesíti a kívánságaidat, vagy később elveszi, amit adott, hiszen nincsenek eszközeid ahhoz, hogy megőrizd őket; arra pedig végképp nem gondoltál, hogy mit kezdenél a kincseiddel, ha megkapnád őket. Kérj a dzsinntől mintát abból, amit felajánl! Keresd meg az eszközöket ennek a mintának az őrzésére és kipróbálására! Tudást keress, ne birtoklást, mert a birtoklás tudás nélkül haszontalan, és ez az oka minden eltévelyedésünknek.”

A történet tovább is folytatódik, de itt befejezem. Azt még hozzátenném, hogy nemcsak fentiek szerint hibázunk, hanem előfordul, hogy valamit úgy birtokolunk, hogy az eszközeink is megvannak a használatához – mégsem élünk a lehetőségeinkkel.

A világ alapvető rendje azt mutatja, hogy van egy érzelmi-érzékszervi, részben tudattalan ismeretünk. Csakhogy ezzel önmagában nem sokat tudunk kezdeni. Meg kell szereznünk azokat az eszközöket, amelyekkel ezt az ismeretet hasznosítani tudjuk. Nehézségünk és egyben feladatunk az, hogy e kettőt, a mélytudást és az eszközöket össze tudjuk hangolni életünkben.

Január 2. — Epifánia — Mt 2,1–12 — Akik Jézushoz vezetnek…

A mai evangélium legfontosabb szereplői számomra azok, akik Jézushoz vezetnek: az írástudók, a bölcsek és a csillag.

Milyenek az írástudók?

Mindent tudnak a Messiásról. Jól ismerik a Szentírást, értelmezik a jövendöléseket. Képesek másokat útbaigazítani. De nem tudják felmérni, hogy a kapott információt ki használja jóra, ki rosszra. És ők maguk nem kelnek útra. Miért nem? Hiszen ők is hallották, látták, milyen csodás jel tűnt fel az égen. A tudásuk elvakította őket?

Ez történik velem is, amikor az ész, az értelem önmagában kevésnek, sőt gátnak bizonyul a Jézus felé vezető úton.

Milyenek a bölcsek?

Kereső emberek. Tudatában vannak, hogy a legfontosabb dolog keresni és megtalálni az életük értelmét, célját; és hisznek abban, hogy a zsidók újszülött királya valamiképpen ennek a kulcsa az ő számukra.

Számomra mi a fontos? Én fontosnak tartottam, és sorban csalódtam már tanulásban, munkában, pénzben, szerelemben, emberi kapcsolatokban. Mi vagy ki ad nekem értelmet, boldogságot? Hiszem, hogy Jézus.

A bölcsek figyelik az eseményeket, és azokon keresztül Isten szándékait. Feltűnik egy jel, találkoznak emberekkel, furcsa álmuk van – mindebből Isten akaratára tudnak következtetni. Minden esemény egy-egy üzenet a számukra. Tettekkel válaszolnak ezekre az üzenetekre: vagyonukat egy hosszú és költséges utazásra költik, a várható veszélyek, kényelmetlenség ellenére útnak indulnak, s az úton kitartanak.

Egy idő óta figyelem, ami velem, velünk történik. Alakulnak a közösségek, gyerekek születnek, formálódik a házasság, amelyben élek, infarktust kaptam, házat vettünk, kertünk lett... Egy-egy üzenet. És az én válaszom?

A történet egy pontján a bölcsek is szem elől tévesztik a csillagot, őket is megzavarja az okoskodás, amikor mégiscsak az eszükre, arra a feltételezésre támaszkodnak, hogy az újszülött királynak a fővárosban kell lennie. De kérdeznek, ha kell. Én sokszor nem kérdezek, mert ezzel elárulom tudatlanságomat, gyengeségemet. Jobb erősnek és sokat tudónak tűnni. A bölcsek talán épp azért bölcsek, mert nincs meg bennük ez a kevélység.

Mi a csillag az én életemben?

A csillag ebben a történetben számomra az az esemény, találkozás, szó, mondat, barátság, meghívás, amely Jézusra mutat. Voltak ilyen csillagok az életemben: azok az emberek, akik Isten ismeretére tanítottak és neveltek, azok, akik közösségbe hívtak, azok, akik elvezettek a hitre, akik megtartanak és kísérnek ma is ezen az úton. Azt gondolom, Isten minden ember számára, azoknak is, akik ma nem hisznek, ad ilyen csillagot. Az Egyház, a Közösség ez a jel. Ennek kellene lennie. Velem együtt, és általam is.

Január 9. — Jézus bemerítése — Mt 3,13–17 — Szeretni – de hogyan?

2010. október 4-én éjszaka írom e sorokat. Tegnap volt az önkormányzati választás. „Új emberek születtek”, nem a rájuk öntött kancsónyi vagy medencényi víz által, hanem a rájuk adott szavazatok által, a beléjük helyezett bizalom, esetleg szeretet által. Megváltoztak-e ezek a megválasztott, „megkeresztelt” emberek?

Megválasztás, megkeresztelés által új emberek leszünk? Nem! Jézus megváltozott az „igazi”, tetőtől-talpig való vízbemerítés, víz alá nyomás által?

Nem, nem! Nem János keresztelési liturgiájától, csiribú-csiribájától változott meg, és kezdte Jézus a működését, hanem ... hanem ...?

Megtalálta azt a Szerető Istent, és azonosult azzal a drága Teremtővel, aki a feltétel nélküli Szeretet, aki minden emberben megszülethet, és még egy vízbemerítés is segítheti ezt a fejlődést.

A vízben való alámerítésre hosszú, legalább négynapos (150 km) gyaloglás után érkezett. Galileából a Jordán mellett várakozó, keresztelő Jánoshoz gyalogolt. (De szívesen aláhúznám a lendületes gyaloglást, ajánlanám az El Camino 750 kilométerét, nordic walking-technikával, de nem tehetem, mert...) Jézus 30 éves volt ekkor. Nem öntudatlan csecsemőként vitték a szülei, hanem saját elhatározásából akart alámerítődni és megtisztulni a bűneitől, úgy, ahogy azt kortársa, János hangosan – Messiást várva és kutatva, a Messiás iránt kérdezősködve – követelte. Ment a többiekkel, vitte őt a lába, zsidó identitása, a benne élő erős hagyomány és istenkép, de már kialakult benne egy Más Ország, a Szerető Isten Országának képe. Már csak a mindent beindító és betöltő Isten-élmény kell... s megvan! Rátalál a Szerető Istenre! Szeretve, nagyon szeretve érzi magát! Eltöltötte Isten Lehelete! Örömüzenetet hallott: Isten nem a pusztító, nem a bűnösöket vízbefojtó Úr! (János vajon milyen erővel nyomta víz alá, és mennyi ideig tartotta víz alatt a bűnösöket? A fulladásközeli állapot átélése is cél lehetett...?) Jézus a fulladás közelében lehetett, amikor azt élhette át: „Szeret a Teremtőm, akármilyen bűnös vagyok, és nem akarja, hogy vízbe fúljak, hanem hív, hogy én is szeressek, de nagyon... De hogyan... De hogyan?”

Irány a puszta, 40 nap böjt. Át kell gondolni, igába kell fogni ezeket az áradni akaró érzelmeket. Így van értelme az alámerítésnek.

Keressétek az Isten Országát, s ha majd egyszer eljuttok valamelyik víz mellé, akkor merüljetek alá, hátha történik valami.

Január 23. — Évközi 3. vasárnap — Mt 4,12–22 — Légy te is staféta!

Máté evangéliumában a mai elmélkedésre szánt verseket Jézus pusztai megkísértése előzi meg. Az a megkísértés, amelyben Jézus meghozta életének alapvető döntéseit:

1. Nem fogja a köveket kenyérré változtatni, mert az emberi életnek nemcsak a kenyér a feltétele, hanem az Isten szájából származó tanítás is. Tehát tanítani fog!

2. Nem veti le magát a templom párkányáról, hiszen nem hozhatja szorult helyzetbe az Atyját, aki – egy öngyilkos kísérlet után – csak kényszer-beavatkozással biztosíthatta volna Fia küldetésének teljesítését. Jézus nem kísérti Urát, Istenét.

3. A Sátán kéri, hogy boruljon le előtte. Cserébe a világ minden országát és dicsőségét ajánlja. Jézus azonban közli: imádata, hódolata, szolgálata csak egy személynek jár az írás alapján, mégpedig szeretett Urának, Istenének.

A Sátánnak nincs több dobása. A terv készen áll. Jézus fő tevékenységként a tanítást választja úgy, hogy az életét csak e tanítás következményeként teszi kockára az Atya állandó szolgálatának figyelembevételével.

Ezek után Jézus elhagyta Názáretet, és Kafarnaumba költözött, s ettől fogva kezdett tanítani, mert Keresztelő Jánost, a legnagyobbat az emberek közül, börtönbe vetették. János ezt prédikálta a pusztában: „Tartsatok bűnbánatot, mert közel van a mennyek országa” (Mt 3,2). Lám, ugyanez a stafétabot szorult Jézus kezébe is: „Tartsatok bűnbánatot – hirdette –, mert közel van a mennyek országa” (Mt 4,17). A két meghirdetett program, mint látjuk, szó szerint megegyezik egymással. János és Jézus ugyannak a stafétabotnak – az az tanításnak – fogja a két végét. Már nem sokáig, Jánost hamarosan lefejezik. Azonban láthatjuk, hogy Istennek az övéire vonatkozó terve folytonosságot mutat: „kézből-kézbe”, szájról-szájra.

Most nézz körül a saját életedben! Hányan nyújtogatják feléd stafétabotjukat, különféle feliratokkal! Hányan ígérnek boldog életet, csak élj az ő akaratuk szerint! Ki a te Jánosod, ki a te elődöd, kinek a megkezdett munkáját folytatod? A kezedben tartasz már stafétabotot, vagy üres kézzel andalogsz? Viszed tovább a stafétabotot, vagy másikra cseréled? Az életművészet, a vallások, a társadalmi, a családi lét piacán annyi stafétabotot kínálnak. Mi alapján választasz? Kimentél előtte a pusztába szembenézni gyengéiddel, nehogy kísértésbe essél a piaci árusok között? Ember! Akarod, hogy egyszer barátomnak szólítson a Fiú?

Ha igennel válaszoltál a fenti utolsó kérdésre, olvasd tovább Máté evangéliumát (4,18-22), és megtudhatod, hogyan folytatta küldetését a Mester. Megmondom: munka közben serénykedő emberek közé ment, és megszólította, meghívta őket azt ígérve, hogy emberek halászának teszi meg őket. Azok vele mentek, aztán beszélgettek egymással: Jézus otthonában, a saját otthonaikban, Galilea útjain, útközben, út mellett, domboldalban, fa árnyékában, ahol éppen megpihentek, munka közben vagy munka után. Akárhol, bárhol, akármikor, bármikor. Miről beszélgettek? Egyszerű, az élet nagy kérdéseiről: hogyan válhatsz jobbá, hogyan kell szeretned embertársaidat, hogyan élhetsz Istennek tetsző életet, mitől lehetsz igazán boldog, ki az Isten. Ilyenekről, alapkérdésekről.

Csak semmi komplikáltság, semmi körülményeskedés. Az alapvetően jó ember szívesen barátkozik. Ezt tudva, bizton lelhetsz te is barátokra, ha van igazi, örök értéket hordozó, érdekes mondanivalód. Ha nincs, keress gyorsan egy magányos – akár pusztai – helyet, és ott meghallod majd mindazt, amitől téged is emberek halászává tesz meg az, aki már sokkal korábban hívott ki a pusztába, mint ahogy azt valaha is gondoltad!

Jó Utat!

Január 30. — Évközi 4. vasárnap — Mt 5,1–12a — Mi a boldogság?

Mi a boldogság? Nem fogható meg. Boldog a Kis Herceg, aki már a várakozástól örülni tudott. A gondolat, hogy találkozni fog a rókával, a jó érzés már boldoggá tudta tenni. Ezt tudatosan is fel lehet szítani magunkban, mert eredetileg megvolt bennünk. Hiszem, hogy amikor megszülettünk, a Teremtő Isten teljessége a miénk volt. A boldogság is. Aztán kinevelték belőlünk a szüleink, és mi is kineveljük gyerekeinkből. Azért hozható vissza, mert egyszer már miénk volt a teljesség. El lehet érni, és meg lehet élni. Kevesen vannak ilyenek, de mit számít az? A magam boldogsága másokat is boldogít. A körülöttünk lévő világ minden teremtménye a teljességet, a Teremtő szeretetét sugározza, ha nyitottak vagyunk feléje, és tárt karokkal fogadjuk.

„Ha valaki látni akarja az Istent, ne menjen messze földre Istent keresni. Térjen be saját szívébe. Ha abban szeretet honol, akkor ott – amennyire ez a földön lehetséges – megláthatja az Istent. Mert az Isten szeretet”, mondja Szent Ágoston.

„Tulajdonképpen / a boldogság nem távoli sziget / vagy megkésett polgári illúzió, / bennünk lakozó tékozló homály, / sejtések inkarnációja; / a szeretet folytonos gyűrűzése, / melyre nincsenek szavak” (Utasi Mária).

„Az az ember boldog, aki igazán, tiszta szívvel tud szeretni. Az az ember boldog, aki tiszta szívvel meg tud bocsájtani. Az az ember boldog, aki tiszta szívvel és örömmel tud nagylelkű lenni, és bölcsen tud dönteni”, mondja Csaba testvér.

„A folyók szentek”

Egy bencés a Duna védelmében

Szinte zajtalanul siklik tova az uszály. Konténerekkel félig megrakodva fúrja be magát a szürkületbe. Fehér fényei lassanként elvesznek a Dunát borító ködben. Miután a teherhajó eltűnt, már csak fáklyákat, lámpásokat és 250 gyertyát lehet látni, amint ortodox keresztet alkotnak a földön.

Emmanuel Jungclaussen háttal áll a folyónak, fekete bencés kámzsájának csuklyáját védőn a fejére húzta. „Egy hosszú hagyomány folytatói vagyunk” – kezdi az áldásimát Niederaltaich 83 éves nyugalmazott apátja, és Jézus Jordánbeli keresztségére emlékeztet. Körülbelül 200 ember gyűlt össze a fagypont körüli hőmérsékleten, hogy ünnepelje a folyót, amely meghatározza a tájat, ahol élnek, s amelynek továbbra is úgy kellene folynia, ahogyan Isten megteremtette. Fiatal családok jöttek babakocsikkal Niederaltaich hajókikötőjébe, őszes urak melegítő szabadidő-dzsekiben, dolgos asszonyok, akik az imént még mécseseket helyeztek az üvegburákba, és feldíszítették a felállított keresztet, a sajtó számos képviselője, és Niederaltaich polgármestere. *Jungclaussen* apáttal együtt *Eckhard Herrmann* evangélikus szuperintendens és *Sonja Sibbor-Heißmann* evangélikus lelkésznő végzi a Duna megáldását ortodox rítus szerint. Az apát imái után a szuperintendens a vízhez megy, és háromszor a vízbe dobja a keresztet, hogy aztán a tartózsineggel ismét kihúzza.

Emmanuel Jungclaussen ökológiai gondolatkinccsel kapcsolja össze a keleti egyház szertartását. „Imádságos cselekvés mindazokért, akik szeretik a hazájukat” – így nevezi azt, amit a folyó megáldása során tesz. Meglehet, az idős apát kicsit bizonytalanul áll már a lábán, de hangja úgy cseng, mint egy javakorabeli férfié. A Duna kiépítésével szembeni ellenállásnak *Jungclaussen* a központi figurája Alsó-Bajorországban.

1992-ben, amikor éppen elkészült a Rajna-Majna-Duna-csatorna, ismertté váltak a bajor szövetségi kormány tervei arra vonatkozóan, hogy a Duna Straubing és Vilshofen közötti szakaszát vízlépcsőkkel lássák el. Akkor teljes terheléssel is áthaladhatnának itt a hajók. A Duna utolsó szabadon áramló németországi szakasza 70 kilométer hosszú tűfok, amelyért azóta elkeseredett küzdelmet folytatnak természetvédők és hajózási hatóságok, politikusok és hazájukhoz kötődő polgárok. Deggendorf mellett, ahol az Isar a Dunába ömlik, ártéri erdők nyújtanak életteret számos olyan állatfajnak, amely rajta van a veszélyeztetett fajok *Vörös listáján*. A szövetségi parlament 2002-ben elrendelte, hogy csak természetközeli módon, vízlépcsők nélkül szabad építkezni. Ezzel tulajdonképpen megmentették a szabadon folyó Dunát, mert ebben a szövetségi parlamenté az utolsó szó.

De a bajor kormány nem enged: egy 33 millió euróért, részben európai uniós pénzekből elkészített új tanulmány most ismét vizsgálat tárgyává teszi a vízlépcsős építkezési változatot. A tanulmány eredményeit legkorábban 2012-re várják. 2008-ban a bajor környezetvédelmi miniszter egyik nyilvános nyilatkozata gondoskodott egy kis felfordulásról; szerinte a Dunának ter-



mészeti örökségként nagyobb jelentősége van, mint a közlekedés szempontjából. De pártja, a Keresztényszocialista Unió (CSU) nem követte őt. Nem sokkal 2009 karácsonya után Seehofer miniszterelnök megerősítette, hogy Bajorország ragaszkodik a vízlépcsők megépítéséhez.

A haszontalan politikai fecsegés részleteit *Jungclaussen* régóta meghagyja a fiatalabbaknak, de a folyó marad élete témája. „A folyók szentek a maguk mély szimbolikájával” – mondja. „Ez erősen meghatározta az életemet.” 1927-ben az Oderánál született, közvetlenül a folyó mellett nőtt föl, a háború után először Hamburgba ment, az Elba mellé, majd Frankfurtba, ahol a jezsuiták főiskoláján tanult, és minden reggel a Majnára tekinthetett le. Onnan Niederaltaich ősrégi kolostorába költözött, amely csak tízpercnyi gyaloglásra van a Dunától. Először szerzetesként és tanárként élt itt, 1989-ben megválasztották apátnak, 2001-ben vonult nyugállományba.

Ma már nem tud gyalog menni a Dunához, de korábban gyakran ment le a folyóhoz. Ott állt a parton, és hallgatta a víz csobogását. „Ha az ember a parton áll, észreveszi, hogy a víz minden évszakban más nyelven beszél”, mondja a bencés szerzetes, aki a teremtést sejti meg a természetben, s számára a vízlépcső azt jelentené, hogy „valami szörnyűség áll a szent helyen” (vö. Mk 13,14 – Dán 9,27; 12,11).

Jungclaussen szemében az ember része a teremtésnek, és nem áll szemben vele, ezért a felelős 21. századi teológia lényeges feladatának tekinti a természet megőrzését. Ezenkívül egyszerűen gyakorlatias ember: „A folyóban a gondjaitól is megszabadulhat az ember”, mondja szelíd mosollyal, s belefáradva a sok beszédbe, befejezi a beszélgetést. „Egyszerűen be kell hajítani őket a vízbe, és már el is tűntek.”

Azért nem mindig ilyen egyszerű a dolog. A tanulmányok, tereprendezési eljárások és EU-irányvonalak körüli huzavona kimeríti az építési tervek ellenzőit. Hiszen ők csak azt akarják, hogy folyójuk eleven áramlás lehessen, ne pedig csupán egy vízi út, amelyet a nagyobb gazdasági haszon érdekében optimalizálni kell. „Nem ellenzünk mindent”, hangsúlyozza Marlis Thalhammer, az *„Élő Duna” Ökumenikus Akciócsoport* képviselője, „de szelíd építkezést akarunk, amely lehetővé teszi, hogy a Duna továbbra is folyjék, s ennek ellenére javítani lehessen a hajózás helyzetén is.”

Az építkezés egyesült ellenfelei ez idáig meg tudták akadályozni az 1992-es eredeti tervek kivitelezését. De 18 évi politikai elkötelezettség, ünnepélyes folyómegáldások és havonta megtartott imaalkalmak után még mindig bizonytalan a Duna jövője. Marlis Thalhammernek már régóta nincs a kezében a szakmai vita minden részlete. Niederaltaich új apátja, Marianus Bieber távol tartja magát a Duna problémájától. De a természetvédők, a zöldek, egyes elkötelezett parlamenti képviselők, egy katolikus ifjúsági szervezet (*Katholische Landjugend*), a passaui katolikusok *Egyházmegyei Tanácsa* és sokan mások folytatják a küzdelmet.

„Az ellenállás komolyságáról tanúskodik, hogy ennyire széles körű az összefogás”, mondja a deggendorfi *Természetvédelmi Szövetség* tagja, Georg Kestel. „Nemcsak a megszokott zöldek vannak benne, hanem elismert emberek, konzervatívok is, és ez nagy benyomást tesz Bajorországban.”

Niederaltaich az egyetlen dunai település, amely egyhangúan és párthatároktól függetlenül olyan határozatot fogadott el, amely minden építkezést ellenez, a természetközelit is. Marlis Thalhammer és férje, Josef, a polgármester mozgatja a 2000 lakosú településen a keresztény indíttatású tiltakozást. „Alsó-Bajorországban szokatlan dolog az egyházi kiállás”, mondja Josef Thalhammer. „A hangos tiltakozás nem illik az itteni mentalitáshoz. Templomba azért mennek az emberek, hogy imádkozzanak.”

Sokak számára elképzelhetetlen az imádkozás és a tiltakozás összetartozása; ennek ellenére sokaknak vannak kétségeik a müncheni kormány terveivel szemben. A parasztok félnek, hogy az építkezés megváltoztatja a talajvíz szintjét. Mások kétségbe vonják egy ilyen költséges közlekedési terv értelmét, miközben Deggendorfot csak egyvágányú vasút köti össze Münchennel. Átlagosan óránként egy hajó halad el ezen a Duna-szakaszon, a tehergépkocsi-rakományok nagystílű vízre telepítése igencsak kétes dolognak tűnik.

Az imádságokkal és tiltakozó iratokkal való kiállás a Thalhammer házaspár számára sem volt magától értetődő. Ki tudja, hogy gondolkodnának erről, ha tizenhárom éven át nem dolgoztak volna Brazíliában, egyházi szolgálatban. „Ott vettük észre, mennyire szükséges, hogy a nyilvánosság előtt is fellépjünk.” Brazíliában olyan embereket ismertek meg, mint *Luiz Flávio Cappio* püspök, aki a harmadik legnagyobb brazíliai folyó tervezett elterelése miatt éhségsztrájkot folytatott, amíg csak eszméletét nem vesztette, és kórházba nem vitték. *(Ld. „Érted vagyok”, 2008. április, 23. o.)*

A Duna mellett nem olyan kétségbeejtő a helyzet, mint Brazíliában, és itt biztosan nem akad majd éhségsztrájkoló püspök. De a bizonytalanság felőrli a természet barátait. Résen vannak.

A folyó megáldása után fáklyáikkal és gyertyáikkal ökumenikus esti imádságra vonulnak a jeges utcákon a niederaltaich-i bazilikába. Uszályok már nem közlekednek ilyenkor.

Forrás: Publik-Forum, 2010/2

A jel

Mindegyikük tudta, mit jelent a vörös folt. Mindegyikük tudta, hogy ha valamelyiküket így jelölik meg, az hamarosan meghal, és elviszik a testét. Rettegésben éltek. Bármikor felbukkanhattak azok a szörnyű lények, akik végigjártak közöttük, és tetszés szerint megjelölték őket. Először arra gondoltak, hogy csak az öregeket és a betegeket ölik meg. Később azonban rájöttek, hogy fiatalokat és egészségeseket is megjelölnek. Senki sem tudta, hogy mikor és ki lesz a következő.

A jel nem jelentett azonnali véget. Sokakat csak jóval később, esetleg a következő évszakban vittek el. A vörös foltot nem mosta le az eső, nem kopott meg; éveken keresztül is testükön maradt. Egy biztos volt: aki a kiválasztottak közé került, meghal. Lehet, hogy holnap, az is lehet, hogy csak jövőre.

A jel nélküliek attól féltek, mikor jönnek, és választják ki őket is. A megjelöltek a közelgő fájdalomtól és a haláltól rettegtek. Senki sem volt nyugodt. Az erdőben rengeteg fa volt. Sokak törzsén vörös folt.

Kőszegi Dalma

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkjat, hogy legkésőbb ***2011. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 240,– Ft lesz, tehát az *éves előfizetés* **1450,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2300,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében az „Erted vagyok” és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl.

KÉRÉS

Kérjük Olvasóinkat, hogy most lejáró (vagy korábbi) képes falinaptáraikat ne dobják el, hanem juttassák el a főszerkesztőnek (tel.: 06-26/334-155, e-mail: gromon@freemail.hu), vagy a szerkesztőség címére (Kovács László, 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.) – vagy bármelyik szerkesztőnek (ld. kolofon). Előre is köszönjük!

ISMÉT KAPHATÓ

Karl Herbst **A valódi Jézus**
és
Sárdy Péter **Jézus kincse emberek kezében**
c. műve (az utóbbi három füzetből álló formában).
Mindkét könyv ára 1500,- Ft (plusz postaköltség),
megrendelhetők a fordítótól, Gromon Andrástól
(tel.: 06-26/334 155, e-mail: gromon@freemail.hu).

TARTALOM

Tanulmány
Eva Baumann-Lerch: A nem tökéletes anya 8–9
Christine Kohler-Weiß: A normázott gyerek 10–11
Kollár Gabi: Szegény Dzsoni és Árnika 23–24
Interjú
E. von Hirschhausen: A boldogság gyakorlás kérdése 3–5
Meditáció
Molnár Béla: Gyakran elgondolkodott 2
Fulbert Steffensky: Boldogság, ha használhatunk 6–7
Lothar Bauerochse: Szükségem van rád, gyermekem! 12
Vörös Éva: Immánuel-változatok 24–25
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 13–15
Gyerekeknek Moha-mese
Buta méhecske és okos méhecske 16–17
Megemlékezés
Búcsú Bisztrai Lászlótól 18–20
Búcsú Tunyogi Csapó Gábortól 21–22
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 26–29
Környezetvédelem
„A folyók szentek" 30–31
Kőszegi Dalma: A jel 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkjat, hogy legkésőbb ***2011. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 240,– Ft lesz, tehát az *éves előfizetés* **1450,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2300,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében az „Érted vagyok" és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl.

KÉRÉS

Kérjük Olvasóinkat, hogy most lejáró (vagy korábbi) képes falinaptáraikat ne dobják el, hanem juttassák el a főszerkesztőnek (tel.: 06-26/334-155, e-mail: gromon@freemail.hu), vagy a szerkesztőség címére (Kovács László, 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.) – vagy bármelyik szerkesztőnek (ld. kolofon). Előre is köszönjük!

ISMÉT KAPHATÓ

Karl Herbst **A valódi Jézus** és
Sárdy Péter **Jézus kincse emberek kezében**
c. műve (az utóbbi három füzetből álló formában).
Mindkét könyv ára 1500,- Ft (plusz postaköltség),
megrendelhetők a fordítótól, Gromon Andrástól
(tel.: 06-26/334 155, e-mail: gromon@freemail.hu).

Boldog,

akinek nem rongyos a lelke,
de fényes, mint a nehéz selyem,
aki hiszi is, amit mondott,
akit nem zsarol a félelem.

Boldog, akit nem az önérdek
kormányoz, hanem önként szolgál,
adósait nem tartja számon,
görbe utakon titkon sem jár.

Boldog, akinek láthatatlan
púpként a múlt nem ül a hátán,
nem üzletel gazemberekkel,
árnyékán nem táncol a sátán,

akinek a szemén kifénylik,
hogy süt benne az Isten napja,
akinek lelke nehéz selymét
magasságos szél lobogtatja.

Mezey Katalin

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata
XXI/6. (124.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály,
a rovat-emblémákat és a Moha-mesék
illusztrációit
Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok,
ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében
szerzői honoráriumot
nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az
nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét
fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg,
s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2011-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2300,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4500,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– €

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.